

Jakob Wassermann

HUSIARIK

Román

Preložila *Dr. Mária Klimová*

*Toto dielo venujem bratskému priateľovi
Móricovi Heimannovi.*

MATKA SI HĽADÁ SYNA.

1.

Krajina je meňavo zelená. Od Radnitzského údolia až po Holubie údolie ťahajú sa hlboké lesy, zväčša ihličnaté. Ale okolo dedín široko-d'aleko je všetko osiate, lebo tu obrábajú zeme od nepamäti. Okolo početných rybníkov je tráva vyššia, často taká vysoká, že z kŕďľov husí vidieť len zobáky, a keby nebolo počuť gagotanie, zdaly by sa tieto zobáky akýmisi zázračnými, pohyblivými kvetmi.

Mestečko Eschenbach leží rozťahnuté na rovine. Je to zvyšok, kúsok stredoveku, ale cudzinci ho nepoznajú, veď je na hodiny vzdialené od železničnej trate. Najbližšie mestečko v širokom okolí železničného ruchu je Ansbach. Z Eschenbachu do Ansbachu premáva poštový voz. Práve tak dnes ako vtedy, keď tu ešte žil tkáč Gottfried Nothafft.

Mestské múry zarástly machom a brečtanom. Nad hrádzami ešte vždy stoja staré padacie mosty a vedú do ulíc chatrnými klenutými bránami. Domy majú výklenky a hodne prečnievajúce lomenicové strechy, ktorých skrížená väzba vyzerá ako spleť svalov.

Ľudia už nič nevedia o básnikovi, čo sa tu narodil a zaspieval pieseň o Parzivalovi. Možno v noci šepkajú

o ňom studne, možno zavše v mesačnom svetle blúdi jeho tóna okolo kostola a radnice. Ale ľudia o ňom už nevedia.

Tkáčov domček stál neďaleko hostinca „K volovi“, trošku bokom od cesty. Tri vydraté schody viedly k dverám a šesť oblokov hľadelo na námestie. Kto by si bol pomyslel, že duch veľkého priemyslového sveta si ničivo prekliesni cestu až do tohto zapadlého kútika!

Keď sa Gottfried Nothafft roku 1849 oženil — jeho žena Marianna bola jednou z dvoch sestier Hollriegelovských z Norimberga — vládol sa ešte slušne živiť. Obaja túžili po dieťatku, ale celé roky márne. Gottfried často vravieval večierkami po práci, keď fajčil fajku na lavičke pred domom: „Ako by bolo krásne, keby sme mali syna!“ Tu Marianna mlčala a klopila oči.

Neskôr už nič nevravieval, lebo nechcel ženu zahaniať. Ale v tvári sa mu táto túžba zračila tým zreteľnejšie.

2.

Nastal deň, keď už bolo zrejmé, že remeslo upadlo. Tkáči v celej krajine bedákali. Už sa nevládali pretekať, zachvátilo ich akési ochromenie. Na trhu zrazu klesly ceny, zmenila sa aj akosť tovaru.

Stalo sa to koncom päťdesiatych rokov, keď z Ameriky doviezly nové tkáčske stroje. Tu už neosožila usilovnosť; lacný tovar, ktorý dokázal dodávať stroj, ukradol odbyt ručnej práci.

Gottfrieda Nothaffta to zprvu nemrzelo; ved' aj koleso sa ešte chvíľu krúti, keď zahamujú hybnú silu.

Ale pomaličky strácal dobrú vôľu. Za zimu ošedivel a štyridsaťpäťročný bol strhaným človekom.

A tu, keď chudoba hrozivo stála pred dvermi a Mariannina povaha sa pošpinila nenávisťou, splnila sa túžba manželov a žena obťarchavela v desiatom roku manželstva.

Marianna nenávidela stroje. V snách vidala stroj ako obludu s oceľovými stenami, ktorá s potmehúdskym vreskom hltala ľudské srdcia. Roztrpčovala ju nespravodlivosť činnosti, ktorej sa v bezočivej bezstarostnosti darilo to, čo predtým vzniklo umne a prirodzene pod tkáčovými pozornými prstami.

Museli prepúšťať pomocníka za pomocníkom a krosná za krosnami vynášať na povalu. Deň čo deň sa Marianna vykrádala hore a celé hodiny sedela učupená pri náčiní, ktoré kedysi rozhýbala osožná, vedomá sila a ktoré sa teraz podobalo mŕtvolám.

Gottfried chodil po okolí predávať tovar, ktorý mal na sklade. Raz sa vrátil a doniesol kúsok strojovej látky, ktorú mu daroval istý obchodník v Nördlingene. „Len pozri, Marianna, čo je to zač“, povedal a podal jej látku. Ale Marianna, celá zdesená, odtiahla ruku od tkaniva, ako by bola videla koristiť vraha.

Po chlapcovom narodení strácaly sa u nej chorobné pocity, zato Gottfried chradol s mesiaca na mesiac vždy väčšími a väčšími. A čo aj prežil tieto roky, nebol už veselý a netešilo ho už ani chlapcovo prospevanie. Keď popredal vlastný tovar, prevzal na predaj cudzí a namáhavo sa s ním vláčil od dediny k dedine, v lete i v zime.

Doma síce žili skromne, ale Marianna bola presvedčená, že Gottfried uložil uspokojené peniaze, a určité mužove náračky posilňovali túto nádej. Vedť medzi jeho

čudácke životné názory patrilo aj nechať si ženu v neistote o skutočnom majetkovom stave. A keď sa pomery ustavične zhoršovali, už sa o tom ani nezmienil.

3.

Na Obilnom trhu v Norimbergu mal knihárstvo Jason Filip Schimmelweis, muž Marianninej sestry.

Schimmelweis bol Westfálčan. Z nenávisti k junkerom a farárom prešiel bývať do protestantského mesta na juhu a hneď zpočiatku si pohotovou výrečnosťou vynútil u všetkých ľudí veľkú úctu. V dome, kde si zariadil obchod, bývala aj Terézia Höllriegelová a zarábala si na chlebič šitím. Nazdával sa, že má niečo peňazí, ale ukázalo sa, že to bolo primálo pre jeho ctíbažnosť. Začal s ňou teda zaobchádzať, ako by ho bola oklamala.

Pohŕdal remeslom a chcel sa dostať vyššie. Namýšľal si, že je povoláný stať sa kníhkupcom. Ale na uskutočnenie toho plánu mu chýbal potrebný kapitál. Tak len čupel namrzený v pivničnom skliepku a lepil a skladal a zlostil sa na osud a čítal vo voľných chvíľach socialistické a voľnomyšlienkové spisy.

Bola jeseň, práve zúrila vojna s Francúzskom. Predpoludním došla zpráva o bitke pri Sedane. Vo všetkých kostoloch vyzváňali zvony.

Vtom, na veľké prekvapenie Jasona Filipa, vošiel do dielne Gottfried Nothafft. Dlhá patriarchálna brada a vysoká postava robily z neho dôstojný zjav, hoci v tvári vyzeral ustatý a mal vyhasnuté oči.

„Pozdrav Pán Boh, švagor,“ povedal a poďakoval mu ruku, „vlasť sa má lepšie ako jej občania.“

Schimmelweis, ktorý nemal rád rodinné návštevy, od-

povedal na pozdrav s opatrnou chladnosťou. Len keď sa dozvedel, že sa Gottfried složil „U červeného kohúta“, vyjasnily sa mu črty. Opýtal sa, čo priviedlo švagra do mesta.

„Musím sa s tebou poshovárať,“ odpovedal Gottfried Nothafft.

Šli do miestnosti za dielňou a tam si sadli. V očiach Jasona Filipa zračila sa už teraz odmietavá odpoveď na každú žiadosť, čo by ho stála námahu alebo peniaze. Ale bol príjemne sklamaný.

„Musím, ti povedať, švagor,“ začal Gottfried Nothafft, „že som si za tých devätnásť rokov, čo žijem zo ženou, usporil tritisíc toliarov. A pretože akosi cítim, že sa mi čoskoro môže stať, čo sa stáva ľudom, prichádzam k tebe s prosbou, aby si prevzal peniaze do opatery pre Mariannu a chlapca. Dosť som sa natrápil, aby som sa ich nedotkol v posledných zlých časoch. Marianna nevie o nich a ani sa nesmie dozvedieť. Je len slabá žena a ženy sa nerozumejú do peňazí, nevedia, ako si ich treba vážiť, keď sa nahonobily v takom trpkom pote. Vo chvíľke núdze siahne po nich prv, ako sa spamätá, bude po peniazoch. Ale svojmu Danielovi chcem obľahčiť vstup do života, keď bude mať za sebou roky učenia a vyučenia. Má teraz dvanásť rokov, teda ešte dvanásť a s pomocou božou bude dospelým mužským. Marianne môžeš vypomôcť úrokmi a nežiadam od teba inšie, len aby si mlčal a otcovsky zaobchodil s chlapcom, keď mňa už nebude.“

Jason Filip Schimmelweis vstal a dojatý stisol ruku Gottfriedovi Nothafftovi. „Môžeš sa na mňa spoľahnúť ako na anglickú banku,“ povedal mu.

„Myslel som si to, švagor, a preto som prišiel.“

Odpočítal na stôl tritisíc toliarov v bankovkách a Jason Filip mu vystavil potvrdenku. Potom ho prehováral,

aby prenocoval u neho, ale Gottfried Nothafft povedal, že sa musí vrátiť domov k žene a dieťaťu a vraj má dosť, že musel minulú noc prenocovať v rušnom meste.

Keď sa vrátili do dielne, sedela tam Terézia a držala na lone prvorodenča, trojročnú Filipínu. Dievča malo veľkú hlavu a škaredé ťahy. Gottfried si skoro nedo-
žičil času poshovárať sa so švagrinou. Neskoršie sa Terézia vyzvedala muža, čo chcel Nothafft. Jason Filip jej stručne odpovedal: „Chlapské obchody.“

O tri dni mu Gottfried poslal nazad potvrdenku. Na zadnú stránku napísal: „Na čo mi je tento zdrap, len by ma mohol prezradiť. Mám Tvoje slovo, dal si mi ruku, a to mi stačí. Za priateľskú službu Ti ďakuje úprimne oddaný Gottfried Nothafft.“

4.

Ešte prv, ako nastal mier, Gottfried umrel. Pochovali ho na maličkom cintoríne pri múre a postavili mu kríž.

Jason Filip aj s Teréziou prišli na pohreb a ostali u Marianny tri dni. Marianna sa zhrozila, keď sa pri prezeraní pozostalosti nenašlo v dome ani dvadsať toliarov, a videla pred sebou len život, plný starostí a biedy. Vtedy jej boli skutočnou útechou rady a rozkazy Jasona Filipa a najmä jej uspokojilo srdce jeho vyhlásenie, že ju bude podporovať podľa svojich síl.

Rozhodli sa, že si zariadi skliepok a Jason Filip jej požičal sto toliarov. Zdalo sa, že Jason Filip je majetný. Hlavu nosil vysoko a okružle líčka prezrádzaly, že sa vždy dobre naje. Rád bubnoval na obločné tabuľky a pritom si hvízdal. Hvízdal si marseillaisu, ale v Eschenbachu to nevedeli.

Daniel sa mu pozorne díval na pery a hvízdal za ním. Vtedy sa Jason Filip rozosmial, až sa mu bruško triaslo, a potom povedal, pripomenúc si smútočnú náladu: „Aký lotor!“

No chlapec sa mu nepáčil. „Zdá sa, že sa nebohý Gottfried nevelmi staral o neho,“ povedal, keď bol raz svedkom Danielevej neústupčivosti, „chlapec potrebuje mocnú ruku.“

Daniel počul jeho slová a posmešne pozrel strýcovi do tváre.

V nedeľu po nešporách sa manželia Schimmelweisovci lúčili a Daniel nebol doma. Hostinského žena z hostinca „K volovi“ im zakričala, že videla chlapca ísť do kostola s organistom. Marianna bežala do kostola po neho. O chvíľku sa vrátila a povedala čakajúcemu Jasonovi Filipovi: „Chlapec sedí pri organe a nechce sa hnúť.“

„Nechce sa hnúť?“ vykrikol Jason Filip a okružle líčka mu blčaly hnevom. „A to si dovoľíš?“ A pobral sa do kostola, aby neposlušníka naučil poriadku.

Keď šiel hore schodmi na chór, stretol organistu, ktorý sa smial. „Iste hľadáte Daniela?“ opýtal sa. „Ešte vždy vypliešťa oči na organ a je ako očarený tou troškou hry.“

„Však ja to očarenie vyženiem z neho,“ šomral Jason Filip.

Daniel sedel pričupený na zemi za organom a nepohol sa, keď ho strýc zavolať. Bol celý zahrúžený a v očiach mal výraz, ktorý Jasona Filipa priviedol na myšlienku, že je chlapec vari nie celkom pri rozume. Schytil Daniela za plece a rozkrikol sa na neho: „Hneď poď so mnou domov!“

Daniel roztvoril oči, zobudil sa, uvedomil si zlostné rozhorčenie v cudzom hlase, vytrhol sa strýcovi a bezochyvo vyhlásil, že ostane, kde je. Jason Filip sa rozzúrila

a chcel zas chytiť chlapca a násilím ho odviešť dolu. Vtom Daniel odskočil a kričal trasúcimi sa perami: „Nedotýkaj sa ma!“

Či už teraz kostolná tichosť pôsobila na Jazona Filipa tak výstražne a hrozivo, alebo či už nezvyčajná zlostnosť a náruživosť v skrčkových ťahoch ho donútila vzdať sa úmyslu, dosť na tom, zvrtol sa a bez slova odišiel.

„Už je najvyšší čas, pošta už čaká,“ kričala mu žena v ústrety.

„Krásny kvietok si to vychovávaš,“ povedal Marianne so zachmúrenou tvárou, „ešte sa dačo od neho dožiješ!“

Marianna hľadela do zeme. Bola prichystaná na takéto slová. Chlapec bol divý a zaľatý, sebecký neústupčivý v tom, čo si umienil, tvrdý a netrpezlivý, pohŕdal vžitými pravidlami — a toto všetko ju veľmi znepokojovalo. Akosi sa jej zdalo, že osud prelial do chlapcovej povahy trochu aj bláznivej a mučivej nenávisti, ktorú živila v sebe v ľarchavosti.

5.

Jason Filip Schimmelweis opustil temnú pivničnú dieru na Obilnom trhu, prenajal si obchod na Muzeálnom moste a otvoril si kníhkupectvo. Dosiahol cieľ dlhoročných túžob.

Prijal aj pomocníka a Terézia sedávala celé dni pri pokladnici a učila sa viesť obchodné knihy.

Keď sa spýtala muža, kde vzal potrebný kapitál, odpovedal jej, že mu ho na mierne úroky požičal istý priateľ, ktorý dôveruje jeho obratnosti. Ale že sa zaviazal neprezradiť priateľovo meno.

Terézia mu neverila. Dušu mala plnú temných obáv. Neprestajne rozmýšľala, pozorovala a podozrievala. Potajomky pátrala po neznámom dobrodincovi, ale nenašla po ňom ani stopy. Keď sa s časom na čas vypytovala Jasona Filipa, zlostne sa na ňu oboril. Nespomínalo sa ani vrátenie peňazí, ani platenie úrokov, ani v obchodných knihách nenašla záznam o pôžičke. Bola by musela veriť v zmoka, aby sa zbavila starostí, čo ju trápily celé roky. Ale v zmoka neverila.

Príroda ju neobdarila ani veselosťou, ani dobrotou. Pod ťarchou nerozlúštiteľnej hádanky stala sa z nej mrzutá manželka a náladová matka.

Keď mala v sklepe pokoj, vzala si raz tú, raz onú knihu a čítala. Raz román o vražde, raz zasa klebetný traktát o tajných nerestiach. Čím mali privábiť publikum, ktorému bolo kupovanie kníh hriešnou márnivosťou? Čítala bez zvláštnej záľuby, len s akousi mrzutou zvedavosťou klebietky o živote na kniežacích dvoroch, o potlačených zradách všelijakých vyzvedačov, dobrodruhov a oplanov. Nevedomky si navykla posudzovať svet, do ktorého jej pohľad nemohol dosiahnuť, podľa kníh, v ktorých sa výplody morom nakazených mozgov zdaly pravdivé.

Ale keď sa časom zvýšil blahobyť meštianskej triedy, opustil Jason Filip pochmúrne sféru remesla. Bol to človek, čo sa vyznal v čase a rozpál plachty, keď si bol istý, že ich napne priaznivý vietor. Sveril si člnok stále mocnejšiemu prúdu proletárskych partají a dúfal, že získa tam, kde spolu patrili srdcom. Ukázal mešťanovi čelo buriča a núkal robotníkovi počestné práva. Bolo len treba nájsť si cestu nahor. Nejednen bezvýznamný kramárík si teraz mohol zameniť vlhké izby za vilu na predmestí, ktorú si zariadil nádherným náradím, ba mohol si synov poslať do cudziny.

Teraz sa aj staré ríšske mesto zobudilo z romantickej driemoty. Aj ak kedysi vznešené kostoly, krásne klenuté mosty a ošarpané domy tvorily čosi plné smyslu a života, boli teraz už prežitkom a z hradu a hradičieb a z ohromných okrúhlych veží staly sa zrúcaniny šťastne prežitého času snov. Do ulíc položili koľajnice, napáli zhrdzavené reťaze, na ktoré navešali škaredé lampáše, ďaleko od vchodu do úzkych uličiek. Továrne a komíny orámovaly ctihodný a pitoreskný, mäkký obraz ako železný rám maľbu starého majstra.

„Moderný človek musí mať povetie a svetlo,“ povedal Jason Filip Schimmelweis a štrngal peniazmi vo vrecku nohavíc.

6.

Daniel chodil do gymnázia v Ansbachu. Mal dosiahnuť len oprávnenie na ročnú vojenskú službu a potom prijať miesto v obchode. Tak sa dohovorili Jason Filip s Mariannou.

V učení prejavil len málo dychtivosti. Učítelia krútili nad ním hlavami. Takéhoto tvora ešte nepoznali, hoci mali vynikajúce skúsenosti. Radšej načúval mučanie kráv a čvirikanie vrabcov ako najosvedčenejšie gramatické pravidlá. Mnohí si mysleli, že je sprostý, niektorí, že je prefikáný. Preškriabal sa z triedy do triedy, hoci biedne, iba s pomocou zázračnej schopnosti hádať a v najkritičejších momentoch s pomocou a príhovorom kantora Spindlera.

Rodiny, ktoré mu poskytovaly dobrodenie stravy zadarmo, ponosovaly sa na jeho zlé správanie. Žena súdneho radcu, Káhnová, mu zakázala prístup do domu

pre neokrôchanú odpoveď. „Bedári musia byť pokorní,“ zakričala za ním.

Kantor Spindler bol človek, ktorý vyhlasoval o sebe plným právom, že bol povolaný na čosi väčšieho, ako prekysnúť sa v okresnom meste. Biele kučery mu lemovaly tvár, ktorú zošľachťovala melanchólia a zničené ideále a ilúzie.

Raz v neďeľu ráno vstal pri východe slnca a kráčal krajom. Keď prišiel k prvému humnu pri dedinke Dautenwinden, zazrel spoločnosť muzikantov, ktorí predošlý večer, ba dlho do noci vyhrávali do tanca a ktorí sa práve dvíhali so sena a striasali mrvu so šiat a s vlasov. A hore pod otvoreným vôdrom na šope ležal v slame Daniel Nothafft a so zahĺbenou a zaujatou tvárou namáhal sa vyvábiť melódiu z flauty, ktorú si vyprosil od ktoréhosi z hudobníkov.

Kantor zastal a díval sa nahor. Muzikanti sa smiali, ale on sa nesmial s nimi. Dlho trvalo, kým ho zazrel neobratný flautista, ktorý sa potom spustil dolu a chcel sa odkradnúť s plachým pozdravom. Ale kantor mu zastúpil cestu. Šli potom spolu a Daniel rozprával, že sa od včerajšieho odpoludnia nemohol odlúčiť od muzikantov. Štrnásťročný chlapec sa nevedel dobre vyjadriť, ale bolo to vraj, ako by ho akási vyššia moc bola donútila dýchať spoločné povetrie s ľuďmi, čo vyhrávajú.

Od toho dňa tri roky chodil Daniel dva razy do týždňa ku kantorovi, ktorý ho čo najdôkladnejšie vyučoval kontrapunkt a harmóniu. Boly to okrídlené, posvätné hodiny. Aj kantor bol šťastný, že môže podporovať náklonnosť, ktorej rozvoj sa mu zdal odmenou za dlhoročnú samotu bez ozveny. Zúfalá náruživosť, vzpínanie a tlmeno-divé zúrenie, ktoré sa mu ozývaly aj z bytosti, aj z prvých kompozičných pokusov mladého žiaka, zapríčinily mu hneď na začiatku mnoho starostí, ale usi-

loval sa uchlácholiť ich prirovnávaním k presláveným hudobníkom a majstrom v umení.

A tak nastal čas, keď si Daniel mal zarábať na živobytie.

7.

Vtedy sa kantor vybral do Eschenbachu poshovárať sa s Mariannou Nothafftovou.

Marianna ho nepochopila. Skoro ho vysmiala.

Doteraz chápala hudbu len ako brnkanie verkle, spev telocvičného spolku alebo pochod vojenskej kapely. Mal by Daniel blúdiť svetom a fidlikať pred dvermi? V jej očiach bol kantor bláznom. Stisla ruky a načúvala ho ako človeka, čo plytve daromnými rečami o veľkom nešťastí. Kantor videl, že jeho moc je práve taká obmedzená ako jeho svet, a musel odísť bez toho, aby bol niečo vykonal.

Marianna napísala Jasonovi Filipovi Schimmelweissovi.

Bolo temer vidno, ako si Jason Filip prehrabával pohyblivými prstmi červenobrnavú bradu a pohľadovo žmurkal očima. Bolo počuť celú ostrosť severonemeckého jazyka, keď písal Danielovi: „Nič inšieho som nečakal od Teba, len že Ti je najtúžobnejším želaním stať sa vývrheľom. Môj milý chlapče! Alebo sa podrobíš a rozhodneš stať sa poriadnym členom ľudskej spoločnosti, alebo odtiahnem od vás ruku. A ráč si láskavo domyslieť, aký potom bude osud tvojej matky, keď nemôže vyžiť z predaja haringov a korenia, keď sa pán syn u nej priživuje.“

Daniel roztrhal list na drobnucké kúsky a vyhodil ich oblokom do vetra, kým matka plakala.

Potom šiel do lesa, blúdil do večera a prenocoval v dutine stromu.

8.

Mali by sme rozprávať o zaľatom odpore, o neláskavých slovách z tej i onej strany, o prosbách a bedákaní, o neplodných výstrahách a trpkých rečiach, o zatrpklom mlčaní.

Ako Daniel uteká a vracia sa a ako neosožne trávi deň za dňom a ako sa rúti krajom a leží pri močiaroch vo vysokej tráve a ako v noci vyskakuje zo spánku a otvára obloky a nadáva tichu a závidí oblakom, že sa môžu vynášať.

A ako matka ide za ním, keď sa vklzne do komôrky, a tisne ucho na dvere a vchádza za ním a vidí horieť sviečku a ide k nemu, ide k jeho posteli a hrozí sa jeho blyštiacich očí, čo sa zatemňujú, keď sa priblíži. A ako ešte raz prosí a modlíka, plná rozpomienok na prvé starosti o neho, a čaká, že večer a pohľad na jej slabosť spraví ho poslušným. A ako sa on potom díva na ňu a zároveň sa vnútorne láme a sľubuje, že spraví všetko, čo od neho požaduje.

Ako potom v Ansbachu u obchodníka s kožou Hamechera sedí Daniel na baloch tovaru, v dlhej pustej bráne alebo na pivničných schodoch alebo na sýpke a sníva, sníva. A ako sa zhovievavý údiv pána Hamechera mení najprv na úžas, potom na rozhorčenie a ako po pol roku vyhadzuje neosožného pomocníka.

Ako mu potom Jason Filip ešte raz poskytuje milosť odpustenia a pokladá nové prostredie s novými ľuďmi za pedagogicky prospešné, hoci len preto, aby zmiernil

osudný vplyv kantora Spindlera. Ako spomínajú Bayreuth a nikto nebadá Danielov ohnivý úžas, lebo nepoznajú meno Richarda Wagnera a poznajú len meno tamojšieho obchodníka s vínom, Maiera. Ako prichádza do Bayreutha, do Jeruzalema svojich túžob, ako sa nako núti do usilovnosti, len aby mohol ostať tam, kde slnce, povetrie a zem, zvieratá, smetiská a skaly vydychujú hudbu, o ktorej sa vyslovil kantor Spindler, že ju síce tuší, ale že je pristarý, aby ju pochopil a aby si ju obľúbil.

A ako napriek všetkému úsiliu byť osožným maľuje pod účty hlavičky nót a v pustých sklepeniach si pospevuje čudné piesne a nechá vytiect' celý sud vína, lebo drží na kolenách otvorené anglické suity.

A ako sa kradne na skúšku do divadla slávnostných hier, ako ho príčinlivý vrátnik vyhadzuje a ako sa pritom soznámi s Andrejom Döderleinom, ktorý je profesorom na hudobnej škole v Norimbergu a neúnavným apoštolom nového božstva. A ako si namýšľa, že sa Döderlein snaží pochopiť ho i pomôcť mu a prejavuje mnoho radosti nad divým zápalom a blčiacou oddanosťou chránenca. A ako Daniel, opojený povrchným a nezáväzným sľubom, že dostane voľné miesto na profesorovej škole, ukáže chrbát mestu v noci a v hmle a vyberie sa pešo na cestu do Eschenbachu. Ako sa vrhá pred matku, ba až sa svíja pred ňou, modlíka, zaprisahá, vraví skoro nesúvisle, usiluje sa ju presvedčiť, aby zmenila úmysly Jasona Filipa, usiluje sa jej vysvetliť, že mu život, blaženosť, pokoj krvi a srdca závisí len od tohto, len od tohto, a ako ona, predtým taká dobrotivá, je zrazu tvrdá, tvrdá ako skala a chladná ako ľad, a nič neverí, nič nevníma, nič nechápe, iba hrôzu jeho chorobného poblúdenia, ako to nazýva.

O tomto všetkom by sme mali rozprávať, ale to sú

udalosti, ktorých následky sú také zrejmé, ako zrejme je iskra a dym produktom ohňa. Ba ešte zrejmejšie, veľmi časté a vždy rovnaké

Sú to starodávne predsudky o cigánskom a bludárskom živote, čo sa zahniezdily v Marianninom srdci, lebo všetci jej predkovia a predkovia mužovi si počestne remeslom zarábali chlieb. Nechápe, čo by Daniel dosiahol, keby dostal voľné miesto na Döderleinovej škole, veď nemá v ruke nič, aby sa pretĺkol životom. Učil sa u kantora hrať na klavíri, chce sa teda v hre zdokonaľiť a s týmito znalosťami si zarábať. Marianna krúti hlavou. Rozpráva jej o veľkosti umenia, o tom, ako umelec obšťastňuje svet, o nesmrteľnosti, ktorú môže dosiahnuť, a že mu hádam osud dožičí vytvoriť niečo, čo človek len raz môže uskutočniť. Ona myslí, že zas zabŕdol do starého blúznenia a usmieva sa pohŕdavo. Tu sa odvráti od nej v duši a nie mu je už matkou.

Keď sa Jason Filip dozvedel, čo sa tu porobilo, neodradila ho nepohodlná cesta a zjavil sa v Marianninom skliepku ako anjel pomsty. Daniel sa ho už nebál, veď už nič nečakal od neho. Potajomky sa musel smiať, keď videl, ako sa zlostí tento nízky chlapík s krátkym hrdlom. Prítom na tvári Jasona Filipa s červenými lícami ešte vždy blľaly ľstivé a pohŕdavé svetielka, lebo bol prihrdý na seba a nechcel sa postaviť celou váhou osobnosti proti bezvýznamnému rojčeniu devätnásťročného chlapčiska.

Kým vravel, iskril očkami a červeným jazyčkom obľizoval s výrečných perí niekoľko neposlušných fúzikov, stál Daniel, opretý o pánky, s rukami, skríženými na prsiach, a pozoroval raz matku, čo sedela v kúte pohovky mlčanlivá a ostarená, raz olejový portrét otcov, čo visel naproti na stene. Maľoval ho priateľ Gottfrieda Notthaffta, priateľ z mladosti, ktorý zmizol so sveta ako jeho

ostatné obrazy. Znázorňoval mužského vážneho správania a pripomínal stredovekého cechovného majstra s kniežacím výzorom. Vtedy Daniel rozpoznal cestu, ktorá ho radom pokolení doviedla až sem.

Keď sa teraz zahľadel do tváre Jasona Filipa, pozdalo sa mu, že badá v nej nepokoj zlého svedomia. Zdalo sa mu, že tento človek nekoná z presvedčenia, že tento človek bol už vopred rozhodnutý nesúhlasiť. A zdalo sa mu aj, že nielen tento človek a jeho náhodou oprávnená zlosť, ale že celý svet začal boj a sprisahanie proti nemu, aby ho prenasledoval. Nechcelo sa mu už vyčkať koniec rečníckeho výkonu Jasona Filipa a odišiel z izby. Jason Filip zbledol. „Neklamme sa, Marianna, vychovala si si hada na vlastných prsiach,“ povedal.

Daniel stál na námestí pred Wolframovou studňou a vystavil sa purpurovým lúčom zapadajúceho slnca. Naokolo horely skaly i skrížené hrady v múroch domov a slúžky, čo prichádzaly s vedrami po vodu, hľadely prekvapené na plno ožiarené nebo. V tejto chvíli bola mu vlast' drahá. Keď Jason Filip vyšiel na námestie, kde na rohu čakal poštový voz, usiloval sa, aby ho Daniel nezazrel, a obchádzal okľukou okolo neho. Ale Daniel sa obrátil a pevne uprel oči na ponáhľajúceho sa a trpko bokom hľadiaceho mužského.

Takéto dačo sa stále opakuje. Ani v tom niet nič čudného, že sa utečenec obzrie a prenasledovateľovi nariadenie strachu.

•

9.

Daniel videl, že už nemôže ostať pri matke. Nemohol jej byť na ťarchu. Bola chudobná a závislá od dobrej vôle tyranského švagra. Ovládol prudkú túžbu, prinútil

na chladne uvažovať a určil si presný postup. Bolo reba pracovať a zarobiť si toľko, aby na takto rok mohol ísť k Andrejovi Döderleinovi a mohol mu pripomenúť veľkodušnú ponuku. Študoval inzeráty v novinách a písal listy. Tlačiareň v Mannheime hľadala výpomocného korešpondenta. Pretože vyhlásil, že sa uspokojí s nízkym platom, vyzvali ho, aby prišiel. Marianna mu dala peniaze na cestu.

Tri mesiace tam vydržal, ale potom mu to bolo prímného lopoty. Potom sedem mesiacov hrdlačil u iného staviteľa v Stuttgarte, potom štyri mesiace pri kúpeľnej správe v Baden-Badene, potom šesť týždňov v továrni na cigarety pri Kaiserslauterne.

Žil ako pes. Zo strachu pred výdavkami vyhýbal každej spoločnosti. Bol nesmierne osamelý. Z núdze a hladovania bol chudý ako trieska. Líca mu opadly, údy sa mu triasly v zhyboch. Obšíval a látal si šaty a aby nezodral topánky, pribil si podkovy na opätky a široké plechové vložky na podošvy. Držal ho vytýčený cieľ. Z diaľky mu kýval Andrej Döderlein.

Každý večer počítal, koľko usporil. A keď napokon po šestnásťmesačnom biedení mal dvesto mariek, myslel, že sa môže osmeliť na veľký krok. Podľa výpočtov a meradla, ktoré mu poskytol doterajší život, myslel, že z týchto peňazí vyžije päť mesiacov a zatiaľ sa mu môžu naskytnúť iné pramene. Poznal mnoho ľudí, preskúmal mnohé pomery, ale v skutočnosti sa nič nenaučil, nič neskúsil, lebo stál vo svete ako lampáš so zastretým svetlom. Pretože vzhľadom na budúcnosť s nesmiernou energiou zakázal vlastnému duchu vrodennú tvorbu, aby bol schopný zarábať si na živobytie, bol zdnuky žeravý ako vysoká pec.

Na púti sa živil suchým chlebom a syrom, ako bol navyknutý. Z kníh a notových sošitov, ktoré boly jeho

majetkom, zbalil si balík a poslal ho na norimberský staničný úrad. Bolo predjarie, a keď bolo pekne, spával pod širým nebom, keď pršalo, zaliezol do humna. Batôžtek používal ako hlavnícu, obdratý kabát ho chránil pred nočnými mrazmi. Dost' často ho sediaci priateľsky prichýlili a nakŕmili. S časom na čas sa mu pripojil potulný remeselnícky pomocník, ale jeho mlčanlivosť čoskoro odohnala spoločníka.

Raz neďaleko Kitzingenu dostal sa k zamrežovanému parku. Pod javorom sedelo mladé dievča v bielych šatách a čítalo knihu. Ozval sa čísi hlas: „Sylvia!“ Dievča hneď vstalo a s pôvabom, na ktorý nemožno zabudnúť, kráčalo hlbšie do záhrady.

Sylvia, myslel si Daniel, to znie ako zlepšenie sveta. Zhrozil sa, že mu osud určí stáť pred mrežami, ktoré očiam dávajú všetko, ale rukám všetko odopierajú.

•

10.

Najsamprv šiel k Andrejovi Döderleinovi. Oznamovali mu, že pán profesor odcestoval. O dva týždne stál zas pred starým domom. A zas vraj pán profesor nemá dnes času. Veľmi zronený, ale aby nič nezameškal, prišiel o tri dni tretí raz a prijali ho.

Vošiel do prekúrenej izby, kde profesor sedel v mäkkom kresle, držal na kolenách asi osemročné dieťa a v pravej ruke skvostnú bábu. Biela kachľová pec bola vyzdobená výjavmi z povesti o Nibelungoch, na stole a stoličkách ležaly sošité nôt, v oblokoch boli tabuľky z vypuklého, vzorkovaného skla a v jednom kúte bolo umelecky upravené zátišie s pávimi perami, farbistými

šatkami a čínskymi vejármí, takzvaná „Makartovská kytka“, ktorá bola práve v móde.

Döderlein postavil dieťa na zem, dal mu bábu a vystrel sa do obrovskej výšky, čo mu zrejme pôsobilo pôžitok. Mal také tučné hrdlo, že mu brada sedela ako by na bielej huspenine.

Zdalo sa, že sa nepamätal na Daniela. Musel si množstvo známych tvári rozdeliť podľa akéhosi pravidla, potom nahlas pukol dvoma prstmi na znamenie, že sa mu myšlienky dostaly na želané miesto. „Áno, áno! Áno, pravdaže; iste, iste, milý šuhajko. Ale ako si to vlastne predstavujete? A práve teraz, keď sú všetky miesta tak husto obsadené ako vrabcami ulica, posiatá omrvinkami. Možno na jeseň sa o tom môžeme poshovárať. Áno, na jeseň sa možno vyskytne príležitosť.“

Prestávka, vyplnená poltuctom „hm“, mala charakter hlbokej ľútosti. A je si taký istý, že je nadaný? Rozvážil si, že sa umenie vždy väčšími a väčšími stáva závoďišťom nezrelých a strokotancov? Veľmi ťažko oddeliť ovečky od baranov. A napokon, keby sme aj predpokladali nadanie, ako je to vlastne s mravnou silou? Veď je celkom nepopierateľné, že tu treba hľadať koreň otázky. Či vari nie? Smýšľa o tom inakšie?

Ako v hmle zbadal Daniel, že dievčatko pristúpilo k nemu a pozorovalo ho s čudne skúmavým, čudne chladným pohľadom. Len-len, že nevystrel ruku, aby dieťaťu zakryl oči, lebo jeho pohľad mu bol neprijemný; vycítil v ňom čosi osudného.

„Ľutujem, že vám nemôžem naznačiť potešiteľnejšie výhľady,“ zas mu zaznel do uší olejnatý a radosťou z vlastného zvuku zvýšený hlas Andreja Döderleina, „ale, ako som už povedal, prv ako na jeseň nemôžete dúfať. Pre istotu nechajte mi tu adresu. Napíšte mi

adresu na tento papier! Alebo nie? Ako chcete. Adieu, šuhajko, adieu.“

Döderlein ho vyprevadil až po dvere, potom sa vrátil k dcére, posadil si ju do lona, bábu zas na ruku, a povedal: „Ľudia, Dorota moja drahá, sú úbohé plemeno. Keď ich porovnávam s vrabcami na ulici, zdá sa mi, že vrabcom nerobím veľkú česť. Ach, dobrotivý Bože! Ani len meno si nenapísal na kartičku. Urazený! Ej, ej, ej! Smiešni ľudia, smiešni! Ani meno si nenapíše! Ej, ej, ej!“

Húdol si motív Walhally, Dorota sa naklonila nad bábu a s koketným smiechom bozkala voskovú tvárikku.

Daniel stál pred domom, stišol pery ako rozpálený človek, čo nechce dopustiť, aby mu zuby drkotaly. Prečo, spytovala sa ho hlbavá duša, prečo si sedel v ich pisárňach a márneil čas? Prečo si si pre nich trýznil telo a mne si sviazal krídla? Prečo si ma nepočúval a chcel si sberať ovocie, kde sú iba skaly? Prečo si zbabelo ušiel pred svojím osudom do ich pisární, do ich obchodov, k ich pokladniciam, k ich smutnej činnosti? Len preto, aby si zažil túto chvíľu? Úbohý blázon!

Nikdy viac, duša, odpovedal, nikdy viac.

•

11.

Zpočiatku Marianna dostávala s času na čas zprávy od Daniela. Ale stále zriedkavejšie. V druhom roku poslal jej už len na Vianoce niekoľko riadkov.

Keď opustil posledné zamestnanie, napísal jej kartu, že zas mení bydlisko, ale zabudol jej oznámiť, že šiel do Norimberga. Minula sa jar a leto, tu jej myseľ, zmie-

tajúcu sa medzi strachom a nádejou, strašne vyrušil z nerozhodnosti list Jasona Filipa.

Písal, že sa Daniel potľka po Norimbergu, že ho pred niekoľkými dňami náhodou zazrel medzi šiatrami na ostrove Schütt v obleku, ktorý opísať zdráha sa aj pero. Keď ho chcel pristaviť, zmizol mu. Čo ho priviedlo do mesta, jej on, Jason Filip, nemôže oznámiť, ale stavia desať proti jednej, že v tom zas väzí voľajaký ničomný kúsok, lebo chlapec nevyzeral ako človek, čo sa slušne živí. Navrhuje Marianne, aby prišla a pomohla polícii chytiť tuláka, lebo musia zabrániť prv, ako by bolo neskoro, aby navždy nepohanił nothafftovské čestné meno. Peniaze na cestu jej posielala pripojene, päť mariek v známkach.

Marianna dostala list napoludnie, zavrela sklep a dom, o druhej už bola na stanici v Ansbachu a o štvrtej došla do Norimberga. S kufričkom v ruke spytovala sa na každom rohu, kde je Plobenhofská ulica.

Terézia sedela pri pokladnici. Brnavé vlasy na štvoruhlasej sedliackej hlave mala hladko učesané. Zwanziger, pehavý pomocník, práve vybaľoval knihy. Terézia privítala sestru naoko priateľsky, ale nevyšla z pokladnice, len jej podala ruku ponad kalamár a obzerala si Mariannin biedny zjav, ošumelú pelerínku a staromódny látkový klobúk s čiernymi zamatovými stužkami, uviazanými pod bradou na mašľu.

„Chod' zatiaľ hore,“ povedala jej, „zabav sa s deťmi a Ríka nech ti príde po kufor.“

„Kde máš muža?“ opýtala sa Marianna.

„Na voličskej schôdzke,“ odpovedala Terézia nevlúdne. „Nemôžu sa radiť bez neho.“

Vtom vošiel do obchodu mužský v robotníckej halene a oslovil Teréziu tichým, ale rozčúleným hlasom. „Kúpil som knihu, je teda mojím majetkom,“ vravel mužský,

„a keď aj raz vynechám splátku, ešte je to nie príčina, aby som prišiel o svoj majetok. To sú praktiky, pani Schimmelweisová, to sú praktiky.“

„Čo si pán Wachsmuth u nás kúpil?“ opýtala sa Terézia pomocníka Zwanzigera.

„Schlosserove Dejiny sveta,“ znela pohotová odpoveď.

„Musíte si teda dobre prečítať smluvu,“ povedala Terézia robotníkovi. „V smluve je všetko presne napísané.“

„To sú praktiky, pani Schimmelweisová, to sú praktiky,“ opakoval mužský, ako by tento výraz obsahoval všetko, čo mal naporiadziť pri zdravujúcom odsúdení. „Náš človek sa chce poučiť, zdokonaľiť; dobre, myslí si, kúp si knihu, postúp o stupeň v znalostiach. Dobré, ide teda k priateľovi z partaje, ide teda ku kníhkupcovi Schimmelweisovi, tu je v dobrých rukách, myslí si. Za ťažko zarobených šesťdesiat mariek si zadováži Dejiny sveta, utŕha si splátky z platu a zrazu, ani nevie ako, keď už splatil polovičku, má zas prísť o vlastný majetok len preto, lebo dva razy nezaplatil splátku. To sú praktiky, pani Schimmelweisová, to sú praktiky.“

„Prečítajte si smluvu,“ povedala Terézia, „tam je presne opísaný každý bod.“

„Nie div potom, že chytro bohatnete,“ pokračoval robotník stále hlasnejšie a zlostne hľadel na Jasona Filipa, ktorý sa práve vrátil do sklepu v pokrčenom klobúku a blatom postriekaných nohaviciach, „nie div, že si môžete kupovať domy a špekulovať s pozemkami. Veru, Schimmelweis, to sú praktiky a vypískam sa vám na smluvu. So všetkých strán počuť, čo vystrájate, aký klepec je to s tými splátkami a ako klamete robotníka. Najprv mu vychvaľujete vzdelanie a potom ho ošudíte. Fuj, fuj!“

„Spamätajte sa, Wachsmuth!“ kričal Jason Filip prisne.

Wachsmuth schytil čiapku a zabuchol za sebou dvere sklepu.

Oči Marianny Nothafftovej mechanicky blúdily po nadpisoch brošúr s ohnivými obálkami, ktoré boly rozložené na stole. Čítala: „Hor' sa do rozhodnej bitky“, „Moderní otrokáři“, „Chudobným, čo im patrí“, „Kresťanstvo a kapitalizmus“, „Zločiny buržoázie“. Čo jej aj tieto heslá nič neznačily a nič nevravely, pocítila v prsiach zas tú starú, už zabudnutú nenávisť k strojom.

•

12.

„Dones mi dačo zajesť, Terézia,“ rozkázal Jason Filip, „škvrka mi v žalúdku.“

„Nenajedol si sa v hostinci?“ spýtala sa Terézia podozrieľavo.

„Nebol som v hostinci.“ Jason Filip blýskal očima a triasol hlavou ako lev.

Terézia šla teda po chlieb s maslom a bolo čudné, koľko nedôvery a odporu dokázala vložiť do pomalej chôdze. Ale dcéra Filipína už bežala dolu schodmi s chlebom.

Len teraz zbadal Jason Filip švagrínú. „Tu si teda, ako sa okúňaš“, povedal trošku prekvapený a podával jej okrúhlu ruku. „Nech ťa Terézia zavedie do komôrky pod sýpkou, budeš mať pekný výhľad na Pegnitzu.“

Terézia mu podala chlieb s maslom. Ovoňal ho, svraštil čelo, lebo bol tenko natretý, ale nemal smelosti vyčítať jej to. Zahryzol doň a s plnými ústami sa zas obrátil na mlčiacu Mariannu.

„No, tvoj fílius je zas nezvestný. Krásna vec. Ešte skončí vo väzení ten podarený páňko. Najlepšie by bolo

poslať ho do Ameriky, ale ešte neviem, ako ho dochy-
tíme. Na polícii je nie prihlásený a vlastne ani neviem,
načo si prišla. Prenáhlil som sa, keď som ťa zavolať.“

„Keby som len vedela, z čoho žije!“ šepkala zdrvená
Marianna.

„Nedávno som kdesi čítal,“ pokračoval Jason Filip
zoširoka, „že z istej zoologickej záhrady ušla žirafa.
Veď si vari už počula o žirafách? Sú to štvornožce s dl-
hým hrdlom, veľmi zaťaté a šialené. Sprosté hovädo
ušlo do lesa a ľudia nevedeli, ako ho chytiť. Tu si stráž-
nik zavesil na prsia železný lampáš, na chrbát otep sena
a vybral sa na mrku do lesa. Len čo žirafa zbadala
svetlo lampáša, hneď zvedavá pribehla. Chlap sa obrá-
til, žirafa zvetrila seno, začala z neho vyťahovať a žrať,
chlap kráčal ďalej, žirafa ďalej vyťahovala a žrala.
Tak dostal beštiu zas do kľetky. Čo myslíš, nemohla
by si si aj Daniela skrotiť hľbkou sena, keď ho hlad
zmorí? Rozmýšľaj o tom.“

Jason Filip sa veselo smial a Zwanzinger sa uškŕňal.
Veď mu princípál bol žriedlom žartov, a keď večer se-
del u „Strážcu medveďov“ alebo v „Sklenom nebi“ pri
pive, zabával druhov výplodmi Schimmelweisovho vtipu
a mal veľký úspech.

Do obchodu vchádzal chudý starec v jemných kože-
ných rukavičkách a v cylindri. Stmievalo sa, vonku sa
opatrne poobzeral a náhlivo pristúpil k Jasonovi Filipovi
a povedal mu nadlomeným, fistulovým hlasom: „Teda,
čo je s novinkami? Čo máte pekného?“ Šúchal si ruky
a hlúpo nazíрал pred seba zpopod tenkých červených
mihalníc. Bol to gróf Schlemm-Nottheim, bratanec vodcu
liberárnej strany slobodného pána Auffenberga.

„Som vám úplne k službám, pán gróf,“ povedal Jason
Filip a stal si do pozoru ako poddôstojník, keď ho oslo-
ví kapitán.

Zaviedol grófa do kúta miestnosti a otvoril ťažkú dubovú skriňu. Bola v nej erotická literatúra, zakázaná štátnou správou, ktorú mohol predávať iba pod rukou a spoľahlivým osobám.

Jason Filip šepkal a starý gróf sa žiadostivými prstami prehŕňal v hŕbe kníh.

13.

Na tmavom schodišti vyštverala sa Marianna hore strmými schodmi a zazvonila pred zamrežovanými dverami. Musela slúžke povedať, kto je, ba aj deťom musela povedať meno. Deti sa jej posmievaly z dedinskej zdvorilosti. Dvanásťročná Filipína bola hrdá a v chôdzi knísala bedrami. Všetky tri mali matkinu štvoruhlastú hlavu a syrovú farbu v tvári.

Slúžka doniesla kufríček, potom prišla aj Terézia a pomáhala sestre vybaliť. Stále sa jej čosi vypytovala ostrým a nevľúdny hlasom, ale nevyčkala odpovede a hneď jej rozprávala o svadbách, pôrodoch a smrteľných pádoch, ktoré sa staly v meste. Vyhýbala Marianinmu pohľadu, lebo ju škrelo, ako dlho sa sestra zdrží na návšteve a koľko s ňou bude mať výdavkov.

O Danielovi nevravela. Jej mlčanie ho odsudzovalo väčšmi ako mužove štipľavé oči. Neochvejne sa pridŕžala skoro náboženských predstáv, že si deti musia poslúchať rodičov, a neverila, že by Marianna mala dosť sily pokarhať prehrešenie proti tomuto svätému prikázaniu.

Keď Marianna zas osamela, sadla si na oblok komôrky a smutne sa dívala nadol na rieku. Žltá voda bez vĺn sa klzala doďaleka a obmývala steny protiľahlých do-

mov. Dovidela až na Muzeálny most a na Mäsiarsky most a znepokojoval ju ruch na mostoch.

Vyšla na ulicu a zastala na kraji Muzeálneho mosta. Namýšľala si, že každý obyvateľ mesta musí raz tadiaľto prejsť. Pozorným pohľadom skúmala všetky tváre, a keď jej niektorá unikla, prenasledovala postavu, strácajúcu sa vo večernej tme. Čím neskoršie bolo, tým menej ľudí prichádzalo.

V noci ležala bez spánku a načúvala tlmene zvučiace kroky oneskorených chodcov a na druhý deň blúdila ulicami od svitania do mrku. Bolo jej ťažko okolo srdca z toho, čo videla. Ľudia sa jej zdali mlčanlivými zvermi, vyčerpanými a zlostnými, v úzkych uličkách jej nedalo dýchať a hrmot jej otupoval smysly.

Ale neustala v hľadaní.

Na piaty deň prišla domov len pred desiatou večer a Terézia, ktorá už bola v posteli, jej poslala tanier fazuľovej polievky. Keď ju vyhladnutá jedla, počula na chodbe kroky, klopanie na dvere a do komory vošiel Jason Filip. „Podžže hned' so mnou,“ len toľkoto jej povedal, ale ona pochopila. Trasúcimi sa rukami si prehodila šatku na plecيا, lebo októbrové večery boli už chladné, a mlčky šla za ním.

Šli nahor do Orlej ulice, zahli do nej, potom po niekoľkých krokoch do úzkej a temnej medzierky napravo. Nad jednou bránou visel lampáš s nápisom na zelených tabuľkách: „Slzavé údolie“. Zeleným svetlom bolo osvetlené aj kamenné schodište, ktoré viedlo do pivnice, aj sudy tamdolu, aj nechutná hostinská miestnosť s lavicami a stolmi. Vychádzalo z nej kyslasté, vínom pre-siaknuté povetrie.

Pri vchode do miestnosti bol zamrežovaný oblôčik. Jason Filip zastal pri ňom a kývol Marianne, aby prišla k nemu.

Dolu za dlhými stolmi sedela čudná spoločnosť, mladíci, akých nikdy neviadať v domoch a len zriedkavo na uliciach. Bieda ich vari shromaždila, noc ich vyvábila zo skrýší. Boli ako stroskotanci, čo sa na pustom pobreží uchýlili do jaskyne. Mali smiešne pestré kravaty a smutne bledé tváre, ktoré v zelenom svetle vyzeraly ešte mŕtvolnejšie. Už dlho sa im nedotkol hláv umelechoľič, už dlho krajčír nepoložil na nich ruku. Takto sa zdali viac ako v jednom smysle tupiteľmi remesiel.

Dvaja starí chlapi sedeli v úzadí, dvaja opilci, tiež nie majetní, ale jednako akosi prekvapení touto acherontickou cháskou. Ved' napokon oni predsa len v sobotu dostávali týždennú výplatu a tamtí zrejme už živorili celé roky bez práce.

V polotmavom kúte za klavírom sedel ktosi a mocne búchal na klávesy. Nemal pred sebou nóty, hral z pamäti. Nástroj chrčal. Struny žalostne hrmely. Pedále stenaly. Ale hráč bol taký očarený vlastným výkonom, že sa veľmi nestaral o hmotné nedostatky. Čo ako nesmyselne hučal zvuk, prenikavé, zúrivé akordy, divé výkriky diskanta, splašené trioly a šumivé tremolá v base, jednako zahrúženosť, extáza a nadzemské opojenie, do ktorého bol ponorený klavírista, dodávaly scéne určitú melanchóliu a slávnosťnosť, ktorá nepotrebovala zelenú pivnicu a troglodytsky bledé poslucháčstvo, aby pôsobila, ako pôsobila.

Marianna hneď poznala v klavíristovi Daniela. Musela sa pridržať obložnej mreže a podopierať kolená o výstupok. Nepredarmo mal Jason Filip povest' človeka s nadaním pre humor. Podobenstvo o Danielovi v levovej jame bolo prizvodné, teda ho šepkal Marianne do ucha. Ale oblok bol otvorený a pretože hudba práve prešla do fermaty, prenikol jeho hlas až nadol a niekoľkí, sediaci okolo stola, pozreli nahor. Marianna bola nerozum-

ná. Myslela si, že sa hudba skončila a vykrikla tlmene a bojazlivo: „Daniel!“

Daniel vyskočil, uprel oči na volajúcu, zazrel posmešnú tvár Jasona Filipa, skočil ku dverám na schody a tromma skokmi vybehol hore schodmi.

Stál v sklepených dverách a pery mu chcely kričať slová. Nešťastník, myslela si Marianna a žiadala si, aby mohla slovo, pred ktorým sa triasla, zas zatlačiť do pŕs, kde sa zrodilo.

Márne, už ho vyslovili. Už nechcel matku vidieť. Chcel žiť sám a len pre seba, chcel byť voľný, nepotreboval nikoho, chcel byť slobodný.

Jason Filip obdaril rúhača posmešným pohľadom a vyvliekol Mariannu za sebou. Ešte na rohu uličky počuli rozčúlené hlasy ľudí zo „Slzavého údolia“.

Na druhý deň ráno vrátila sa Marianna do Eschenbachu.

NEPRIATELIA, BRATIA, PRIATEĽ A MASKA.

1.

Daniel si najal byt u kefárov Hadebuschovcov na Jakubovom námestí za kostolom.

V marci sa ešte poriadne zozimilo a pani Hadebuschová mala poverčivý strach pred uhlím, ktoré volala diablovým lajnom. V zadnom dvore bola dreváreň, z ktorej brala polená na kúrenie. Ale tieto polená boli drahé. Keby si bol Daniel napchal železnú piecku v manzardke takýmto vzácnym pokrmom, bol by mu mesačný účet vyskočil do závratnej výšky. Platil za izbu sedem mariek a vždy znovu počítal, aby si neskrátil slobodu ani len o zbytočný groš.

Tak mrznúc sedel pri knihách a sošitoch, kým napokon sa nevtiahlo otvorenými oblokmi do izby jarné teplo. Knihy si zadovážil za poplatok šesť fenígov za sväzok vo verejnej knižnici pri Kráľovskej bráne. Jeho básnikmi boli v tom čase Achim von Arnim a Jean Paul. U prvého našiel svet, zázračne vyzdobený zvonku, u druhého zdnuka.

S Danielovou prihláškou, na ktorej sa nazval hudobníkom, prišla pani Hadebuschová do obytnej izby, ktorú, ako všetky miestnosti v dome, zrejme postavili pre tr-

paslíkov a ktorá tiež, ako všetky miestnosti v dome, páchla glejom a lúhom. Pretože to bolo večer, po práci, usadili sa tu pán Francke a pán Benjamín Dorn, nájomníci z prvého poschodia, potom syn pani Hadebuschovej, ktorý bol slabomyseľný a vyškieral sa učupený na lavičke pri peci.

Pán Francke bol cestujúci zástupca istého obchodu s cigaretami a medzi okolitým ženským služobníctvom mal povest' nebezpečného zlodeja sfdc. Benjamín Dorn bol pisárom u poisťujúcej spoločnosti Prudentia, bol príslušníkom sboru metodistov a pre bohumilý život ctili si ho všetci ctihodní ľudia.

Páni skúmali listinu veľmi podrobne, so smraštenými čelami a potom sa pán Francke vyslovil, že hudobníka, ktorého nepočuť hrať, vôbec nemožno nazvať hudobníkom.

„Iste odniesol do záložne basu alebo krídlovku, alebo iný nástroj, na ktorom sa naučil hrať,“ povedal pohľadavo, „možno vie len bubnovať, a to viem aj ja, keď mi dajú bubon.“

„Veru, na bubnovanie treba mať bubon,“ poznamenal Benjamín Dorn. „A predsa je otázka, či sa takéto remeslo znesie s pravidlami kresťanskej skromnosti.“ Položil si prst na nos a dodal: „To je otázka, na ktorú by som, pravda, v celej pokore, v celej pokore odpovedal záporne.“

„Vraví, že nemá ani príbuzných a už vôbec nie známych,“ bedákala pani Hadebuschová hlasom, ktorý znel, ako by strúhali repu na strúhadle. „Nemá vraj zamestnanie, ani výhľadov, ani topánok, ani šiat, iba to, čo má na sebe. V živote som nemala takého nájomníka.“

Prihláška sletela na dlážku, odkiaľ ju zdvihol slabomyseľný Hadebusch-junior, skrútil si z nej trúbku, priložil si ju na ústa a trúbil. Bola to procedúra, pri ktorej

dôležitý dokument pomaličky zmäkol a tak stratil určenie. Pani Hadebuschová nedbala veľmi na policajné predpisy, preto sa potom už ani nestarala o povinnosti domovej panej.

Pán Francke vybral z vrecka balík špinavých karát a začal miešať. Pani Hadebuschová sa chichotala, ako keď čarodejnica rachotí v komíne, metodista potlačil zbožné škrupule a odpočítal fenigy na stôl a cestujúci si vysúkal rukávy, ako by sa chystal sliepke vykrútiť krk.

Onedlho nastaly krikľúnske škriepky, lebo pán Francke bol trochu násilnícky k bohyni Fortune. Starý kefar strčil hlavu medzi dvere a klial, slabomyseľný zasnene trúbil na papierovej trúbe a spoločnosť, predtým taká pokojná, rozzúrená sa rozprfchla.

2.

Daniel putoval na hrad pozdĺž hradieb, cez mosty a lavičky.

Mladosť vyvolávala v ňom toľko lásky k noci, že zabúdala na ľudstvo a nazdával sa, že je sám na svete. Mladosť ho učila vrúcne chápať, dala mu schopnosť viť melódie a čarovné kvety okolo všetkého, čo len zazrel. Melódie, také nežné, také výrečné, také vzdušné, že ich nikdy nijaké pero nezapísalo, melódie, čo odumierali, keď sa ich chcela zmocniť ľudská ruka.

Ale aj to bola mladosť, čo mu nenávisťne zapálila oči pri pohľade na príjemne osvetlené obloky, čo mu naplnila prsia trpkosťou proti ľuďom spokojným, ľahostajným, cudzím, večne cudzím, čo o ňom nevedia.

Bol veľký a malý. Malý pred svetom, veľký pred

sebou. Bol bohom, keď tóny z neho sršali ako iskry z nákovy, a bol vyhnancom, keď v temnom dvore za mestským divadlom čakal, kým sa k nemu predral stenami záverečný chór opery „Fidelio“.

Zo všetkého naokolo zurčaly pramene, z detských očí a z hviezd. Už nebolo hraníc, jeho deň bol divočinou, jeho rozum smädnou oráčinou v daždi, jeho myšlienky vtáci-búrliváci, jeho sny životom nad životom.

Živil sa chlebom a ovocím, len každý tretí deň si dovoľil teplú večeru v hostinci „K bielej veži“. Tu ukradomky načúval nezvyčajne zvučnú zábavu niekoľkých mladíkov, tu sa v ňom vzbudila páľivá túžba vyrozprávať sa s rovnako smýšľajúcimi. Ale keď ho „Bratia“ zo „Slzavého údolia“ vzali medzi seba, vyzeral ako Robinson alebo Selkirk, ktorého odviedli z jeho ostrova.

•

3.

Benjamín Dorn mal ľútostivú povahu a túžba zachrániť stratenú dušu mu dodala odvahy navštíviť Daniela Nothaffta. Vykrivkal sa s tou svojou chromou nohou hore vŕzgavými schodmi a nespoko zaklopal na dvere.

„Mohol by som vám, pán môj, tak po kresťansky niečím poslúžiť?“ opýtal sa, keď sa vysmrkal.

Prekvapený Daniel vypleštil na neho oči.

„Mohol by som vám, pán môj, pravdaže, celkom bezzištne, po kresťansky, pomôcť k nejakému zamestnaniu. U Prudentie je dosť všelijakej roboty. Pán Zittel iste vyhovie mojej prosbe. Pán Zittel je prednostom kancelárie, pán môj. Aj pán generálny zástupca Diruf mi je naklonený. A s pánom inšpektorom Jordanom sa stýkam skoro denne. Pán inšpektor Jordan je nesmierne

vzdelaný človek. Jeho dcéru Gertrudu som osvietil v kresťanskom duchu. Dostalo sa jej milosti, pán môj. Ak sa mi zdôveríte, nastúpíte cestu ozdravenia. Ja sa neustále lopotím. Nechcem byť neskromný, ale smelo môžem povedať, že som sa už takýto narodil.“

Vyzeral ako slátanina trápenia, smútku i pobožnosti a golier na kabáte mal vystrapkaný.

„Len sa o mňa netrápte,“ odpovedal Daniel, „veď vidíte, že sa mi žije celkom znesiteľne.“

Pobožný pisár z poisťovne vzdychol a zpakruky si sotrel kvapôčku s nosa. „Rozpomeňte sa, pán môj, na slovo Šalamúnovo: Namyslenosť človeka ponízuje, ale ak je pokorný duchom, dosiahne úctu.“

„Vezmem si to k srdcu,“ povedal Daniel sucho a zas sa sklonil nad notový sošit, do ktorého písal.

Benjamín Dorn ešte raz vzdychol a zas sa vykrivkal. Pani Hadebuschovej povedal so zdvihnutým palcom: „Matka Hadebuschová, nemôžem inak, musím si po kresťansky obľahčiť srdcu, — pomyslíte si len —“

„Ježišmária, čo robí? Čo vystrája?“ vrešťala stará a vopchala si metlu pod pazuchu.

„Stôl má plný papierov a každý papier je pokrytý tajomnými značkami, pravda je to, ako že tu stojím.“

Zo strachu pred čarodejníckym umením obyvateľa manzardky poslala pani Hadebuschová muža k oblastnému komisárovi. Tento osvietený úradník nadal kefárovi do starých klebetníkov. Namrzený neúspechom pobral sa kefár do krčmy „Ku koňovi“ a opil sa tak, že ho v peknej mesačnej noci musel Benjamín Dorn doviešť domov.

Na Plärreri stála kaviarnička menom „Rájik“. Všetko v nej bolo strašne maličké: majiteľ, čašnica, stoly, stoličky, aj porcie. Tam sa schádzali „Bratia“ zo „Slzavého údolia“ rúcať bohov do prachu a ničiť svet.

Ta zamieril aj Daniel.

Poznal liliputánsku miestnosť, poznal vyhladované tváre. Poznal maliara, čo nikdy nemaľoval, spisovateľa, čo nikdy nepísal, študenta, čo neštudoval, vynálezcu, čo nič nevynašiel, sochára, čo svoje umenie márnil na gypsových odliatkoch, herca, čo mal už celé roky dovolenku, a poltucta úbohých filistrov, čo sem chodili pre pochmúrne zábavy. Poznal mladého slobodného pána Auffenberga, čo sa rozišiel s rodinou a nikto nevedel prečo, poznal pána Caroviusa, čo sa vždy tváril ako pozorovateľ, sedával tu tajomný, usmieval sa pohľadavo a ironicky a prihládzal si rukou dlhé vlasy, zakončené umeleckým zástrihom na šiji.

Poznal miesta na stenách, sošúchané plecami, poznal zaschnuté škvrny na politúre stolov, gombičky z jelenej rohoviny na veste hostinského a záclony na drobných oblôčkoch, začadené dymom. Poznal kriky, denne sa opakujúce slová, anarchistické prázdne reči maliarove, ktorého volali Krapotkinom, filozofické cynizmy študenta, ktorý sa cítil Sokratom devätnásteho storočia a hľadel na dvadsaťpäť prehajdákaných semestrov ako na práve toľko víťazných bitiek.

Najzaujímavejším zjavom bol pán Carovius.

Bol to sčítaný človek. Aj do hudby sa dôkladne rozumel, ako to prezrádzal mnohými poznámkami. Bol švagram Andreja Döderleina, ale zdalo sa, že na toto príbuzenstvo nehľadá radostne, lebo len čo niekto rozprával o Andrejovi Döderleinovi, skrivila sa mu tvár

a hniezdil sa na stoličke. Bola to záhadná osobnosť, a keby mu jeho vek — mal štyridsaťpäť rokov — nebol získal určitú úctu, bol by to iste dokázal zlostný posmech, s ktorým pozoroval ľudí. Ľudia vraveli, že má mnoho peňazí. Keď mu to spomenuli, zaprísal sa hroznými prísahami, že je chudobný. Ale pretože nemal zamestnania a voľkal si v nečinnosti, ktorá pôsobila práve tak tajomne ako všetko na ňom, pokladali ho za klamára, čo ako sa božil.

„Ktože je to tamten na triesku vychudnutý strigôň?“ spýtal sa pán Carovius sochára Schwalbeho a ukazoval na Daniela. Už dávno poznal Daniela, ale rád si zavše zahral na neskúseného.

Sochár pozrel na neho nevrlo.

„Ktosi, kto ešte verí v seba,“ odpovedal zachmúrený. „Ktosi, kto sa vykúpal v dračej krvi ilúzií a je nezraniteľný ako mladý Siegfried. Je presvedčený, že všetci, čo tu naokolo spia vo vlastných domoch, snívajú o jeho budúcej sláve a že mu už u záhradníka objednali vavrínový veniec. Nevie, že im je svätý len ich obed, že pijú pivo, keď zvučia šalmaje, že zívajú, keď Sinaj horí. Je preplnený sebou, to mu stačí, a zbiera med. Včela chce len med, a keď nenájde kvety, poletuje okolo hnoja. Ako svedčí skutočnosť. Na zdravie, Nothafft,“ zakončil a pripil Danielovi.

Pán Carovius sa pohrdavo usmieval. „Nothafft značí ‚bedár,‘“ poznamenal, „teda Nothafft!! Pekné meno, ale nie pre Wathallu, skôr na vývesný štít krajčírov. Ach, milý Bože! Kosť, ktorú teraz mladí ľudia obhrýzajú, bola za mojich čias ešte plná mäsa.“

Potom si popravil cviker na nose a úctivo uprel rozžiarené oči na dvere, ktorými vchádzal elegantný, šťihly a mrzutý mladý Eberhard z Auffenberga, čo hľadal život tu, kde ho iní odhadzovali.

Neskoro v noci blúdili „Bratia“ ulicami a okrikovali tiché domy.

Medzitým, čo sa mu tisly do ušú smiechoty a bezvýznamné škriepky, začul Daniel jemný hlas v es-mol a za ním neúprosne mocnou silou sa valily osminy. Potom sa hlas rozplynul v slávnostnom akorde v Es-dur a potom sa všetko ponorilo do morských hlbín.

•

5.

Skoro koncom leta Filipína, dcéra Jasona Filipa, takzvaným prakom vybila oko osemročnému bračkoví.

Schimmelweisove deti sa hraly na dvore, Wilibald, starší chlapec, chcel mať prak a Filipína, ktorá nerozumela žartu, surovo mu ho vytrhla z rúk, pritisla skalú na elastickú gumu, dosť tuho ju vystrelila, malý Markus bežal pomedzi. Výkrik vyvolal nič nešípiacu matku zpoza pokladnice na dvor, videla, ako sa dieťa kotúľa na zemi. Kým Terézia niesla dieťa do bytu, bežal Jason Filip po doktora, ale ten už nemohol pomôcť, oko bolo stratené.

Filipína sa schovala. Napokon ju otec našiel pod pivničnými schodmi. Tlkol ju tak nemilosrdne, že pribehli obyvatelia domu a vytrhli mu ju z rúk.

Malý Markus bol Teréziiným najmilším dieťaťom. Nemohla sa spamätať z nešťastia. Čo jej v duši už dávno driemalo, stalo sa trvalým šialenstvom. Rozmýšľala o vine.

V noci chvíľkami vstávala s postele, zažihala sviečku a v papučiach sa vláčila po izbe. Svietila si za pec a pod skrine a pritískala pozorné ucho na dvere slúžkinej komôrky. Prezerala pasce, a keď sa myš chytila, nemohla odtrhnúť pohľad od nepokojného strachu zvieratka.

Istého dňa pristavil Jasona Filipa na ulici známy stolár a opýtal sa ho, či nemá na predaj staré náradie. Jason Filip mu odpovedal, že sa nestará o také vyslúžilé staré krámy, ale hneď ho poslal k Terézii. Táto sa rozpamätala, že už dlhé roky stojí na povale starý sekretár, za ktorý by mohla utŕžiť niekoľko toliarov, a šla s chlapom hore.

Otvorila drevený oblôčik a stolár si poobzeral sekretár, ktorý mal už iba tri nohy a bol strúchnivený a ošarpaný. „Za to nemôžem dať nič,“ povedal stolár a oklepával skriňu ako doktor mŕtvolu. „Najviac dvanásť groší.“

Jednali sa chvíľku a napokon sa dohodli na šestnástich grošoch. Stolár odišiel, keď bol sľúbil, že popoludní pošle pomocníka. Terézia bola už na schodoch, keď jej zišlo na um, že treba poprezerať zásuvky starého sekretára, či sú v nich nie nejaké zabudnuté listiny, a vrátila sa na povalu.

V ktoromsi zaprášenom priečinku naozaj našla papie-re a medzi týmito papiermi ležala potvrdenka, ktorú Gottfried Nothafft pred desiatimi rokmi vrátil Jasonovi Filipovi. A v nejasnom svetle čítala Terézia dôverčivé slová nebohého a dozvedela sa, že Jason Filip dostal tritisíc toliarov.

Čítala, videla a dokrkvala papier. Vopchala si ho do vrečka do zástery a zrazu zvrešťala prenikavým hlasom: „Chod' preč, Gottfried, chod' preč!“

Sišla dolu, vošla do kuchyne, stala si k stolu a duchom neprítomná miešala vareškou v mĺse vajíčka s múkou. Ríka, slúžka, sa jej preľakla a prežehnala sa.

Po obede vstali deti od stola a chystali sa do školy. Jason Filip si zapálil cigaretu a vytiahol noviny z vrečka na kabáte.

„Našla si niečo pre stolára?“ opýtal sa bafkajúc.

„Aj pre stolára, aj pre seba,“ znela odpoveď.

„Ako, pre seba? Čo to znamená?“

„Čo znamená, to znamená. Ved' som vždy vedela, že to s tými vtedajšími peniazmi nebolo celkom v poriadku.“

„S akými peniazmi, žena? Neshováráj sa so mnou v hádankách. So mnou sa musíš shovárať s mosta do-prosta, rozumieš?“

„S peniazmi Gottfrieda Nothaffta, Jason Filip,“ šepkala Terézia.

Jason Filip sa naklonil nad stôl. „Vari si napokon len nenašla tú starú potvrdenku?“ opýtal sa s vypleštenými očami, „tú starú potvrdenku, ktorú som hľadal celé roky?“

Terézia prikývla. Vytiahla si z vlasov vlásničku a pichala ňou do chlebovej kôrky. Jason Filip vstal, založil si ruky na chrbát a začal chodiť sem a ta po izbe. Medzitým prišla Ríka, slúžka, sobrať so stola. Posberala pomaličky a s veľkým hrmotom, a keď bola hotová, zastal si Jason Filip pred Teréziou a podoprel si ruky o boky.

„Myslíš si vari, že si dám od teba nahnať strachu,“ začal, „ale mylíš sa, drahá moja. Zazlievaš mi vari, že som tebe a deťom založil existenciu, dôstojnú človeka? A že som ti sestru zachránil pred chudobnícom? Vystrájaš, ako by som bol peniaze premárnil na posviacke. Nothafft mi sveril tritisíc toliarov, len čo je pravda,

spravil to. Podľa jeho vôle sa toto nemalo dostať do ženských papúl. Podľa jeho vôle mal trpko zarobený kapitál niesť ovocie a nemal som ho dať prehajdákať akémusi niktošovi.“

„Krivda sa nevypláca,“ odpovedala Terézia, ale nezdvihla očí. „Aj keď sa to desať rokov prepečile, na jedenásty príde pomsta božia, ako sa to ukázalo na našom Markusovi.“

„Vravíš nesmysly, žena,“ kričal Jason Filip, schytil stoličku a tak prudko ju hodil o zem, že všetko náčinie zarinčalo.

Teréziino spurné sedliacke čelo sa smelo obrátilo k nemu tak, že mal aj trošku strachu. „Za všetko nešťastie, ktoré nás ešte postihne, zodpovedaj sa ty, ak môžeš,“ povedala hlbokým hlasom.

„Máš ma za zbojníka, žena?“ odpovedal Jason Filip. „Myslíš, že si chcem peniaze vstrčiť do vrečka? Nemôžeš pochopiť, že som sledoval vyššie ciele? Ale na to ti rozum už nestačí.“

„Akéže to byly ciele?“ opýtala sa Terézia nevľúdne a žmurkala očima.

„Vypočuj ma,“ pokračoval Jason Filip a sadol si v póze poučajúceho na stoličku, ktorú predtým skoro dodrúzgol, „ten nehanebník sa musí poddať. Na kolénach sa musí plaziť predomnou. Už to nepotrvá dlho, už to bude čoskoro. Prezvedal som sa, stále som mu na stope, viem, že už píska na poslednej dierke. Príde, len sa spoľahni, príde a bude skuvíňať. Potom, uvidíš, vezmem ho k sebe do obchodu. A potom všetko zariaďím podľa toho, či bude z neho napokon osožný človek. Ak bude, vezmem ho natrvalo, no, tak mu raz všetko pekne vysvetlím a navrhнем mu, aby vstúpil do firmy za spoločníka. Iste uznáš, že sa takto stane zámožným

človekom a že to aj on uzná a ešte mi aj bozká ruku. A potom neskoršie, aby sa styky tesnejšie upevniły, ožením ho s našou Filipínou.“

Krivý úsmev sa mihol Terézii na tvári. „S Filipínou, tak, tak,“ povedala čudne spevavo, „s Filipínou. Tú ťažko dostaneme pod čepiec, tak to myslíš, a kto ju dostane, bude sa veru mať! To je dobrá myšlienka.“

„A takto si my dvaja vyrovnáme účty,“ dokončil Jason Filip vysvetľovačky a nedbal na pohľadanie v slovách Terézie. „Z oplana bude statočný človek, peniaze ostanú v rodine a Filipína bude zaopatrená.“

„A ak nepríde, ak sa nebude plaziť na kolenách, ak si sa prepočítal, čo potom?“ Terézia nevedela, či Jason Filip aj naozaj veril, čo vravel. Ale nechcelo sa jej rozmýšľať o tom a nedívala sa mu do tváre, hľadela si len na ruky.

„Potom bude ešte vždy dosť času premeniť plány,“ odpovedal jej Jason Filip zlostne. „Len sa už spoľahni na mňa. Všetko si dôkladne rozmyslím, všetko si vypočítam, vyznám sa v ľuďoch, nikdy sa nemýlim. Nech ti je obed na zdravie!“

Po týchto slovách odišiel.

Terézia ostala ešte chvíľku sedieť, s rukami, skríženými na ploskej hrudi. Keď vstala a otvorila dvere do izby nad dvorom, zarazila sa na prahu, lebo zazrela Filipínu sedieť na obloku, ktorá s tvárou, podozrivou nevinným výrazom, mrežkala deravú pančuchu.

„Čo je s tebou?“ povedala zarazená Terézia. „Prečo si nešla do školy?“

„Nemohla som ísť, hlava ma bolí,“ odpovedalo dievča a tak prudko vytiahlo ihlu, že sa niť roztrhla. Naježené vlasy, padajúce do čela, zakrývaly sklonenú tvár.

Terézia mlčala. Upierala nevlúdny pohľad Filipíne

na usilovné prsty. Bolo treba predpokladať, že dievča počulo všetko, čo povedal Jason Filip mocným hlasom. Ani len nemuselo načúvať pri dverách. Najradšej by bola vyhrešila to potmehúdske stvorenie, ale ovládla sa a ticho vyšla z izby.

Filipína poslala za ňou pichľavý pohľad, ale predsa neprestala pracovať a začala si tíško, ako by vyzývavo pospevovať.

7.

Danielovi sa úspory míňaly. Nenašiel nových prameňov, ktoré dúfal nájsť. Zaťato sa uzavrel pred starosťami, a keď sa chcel hlásiť strach, nachádzal zabudnutie u „Bratov“.

Sochár Schwalbe sa soznámil s Zingarellou, ktorá vo verejných miestnostiach spievala oplzlé kuplety. Pozval si „Bratov“ so sebou.

Tieto verejné miestnosti boli lokále najnižšieho druhu. Keď prišli, bolo už po programe. Za mnohými stolmi ešte sedeli ľudia. Miestnosť, presiaknutá zápachom odstáťého piva, podobala sa pochmúrnej jame.

Zingarella si sadla medzi sochára a spisovateľa tak ľahostajne, ako by ľudia v jej očiach neboli o nič lepší ako stoličky. Smiala sa, ale nebol to smiech. Rozprávala, ale boli to prázdne slová. Natiahla ruky, ale pohyb bol mŕtvy. Na nikoho sa neďívala, pohľad sa jej len túlal. Mala vo zvyku cengať náramnicou, čo vzbudzovalo sústrasť, a odvracať hlavu po plytkých surovostiach, ktoré vyslovila, až to omráčilo aj najväčšieho surovca. Tvár mala skazenú šminkovaním, ale pod kožou sa jej čosi ligotalo ako voda pod tenkým ľadom.

Spustošené ústa si ešte zachovaly bývalý pôvab v bolestnej krivke.

Chvíľkami upierala pokojné oči zlým a vyzvedačským pohľadom na Daniela, ktorý sedel osamelo na dolnom, úzkom konci stola. Bola by dala neviem čo za to, keby jej ho niekto bol hodil k nohám, aby nemusela cítiť hrôzu jeho hrdej cudzoty. Videla, že ešte nepoznal ženu. A to ju tak mučilo, že škripala zubmi.

Daniel necítil nenávisť Zingarely. Keď sa jej placho zahľadel do tváre, poznačenej nerestou a osudom, tvoril si v duši obraz nevýslovne cudnej božej družky. Opona s namaľovanou harlekýnskou maskou, akrobat a cvičiteľ psov za vedľajším stolom, čo sa škriepili o platoch, štyria nedospelí hráči v karty za ním, tučná ženská, čo ležala na lavici a driemala s červenou šatôčkou na očiach, spisovateľ, čo hromžil na iných spisovateľov, vynálezca, čo rozprával o perpetuum mobile, toto všetko sa zrazu ponorilo ako by do morských hlbín. Vstal a odišiel.

Ale keď videl pred sebou snehom zasypanú ulicu a nevedel, či sa má pobrať domov, pripojila sa mu Zingarela. „Chytro,“ šepkala mu, „prv, ako zbadajú, že sme spolu.“ A takto v noci v snehovej chumelici šli dvaja utečenci, ktorí vedeli o sebe len to, že sú obaja chudobní a biedni.

„Ako sa voláte?“ opýtal sa Daniel.

„Volám sa Anna Siebertová.“

S veže kostola svätého Vavrinca bily tri hodiny. Sebaldova veža to potvrdila hlbšími údermi.

Vošli do starého domu a dostali sa temnou chodbou, páchnucou potuchlinou, do pivničnej miestnosti. Anna Siebertová zažala visiacu lampu s červenými skielkami. Na niekoľkých klincoch visely subretine pestré obleky, na stole ležala sivá mačka a priadla. Dievča ju vzalo

na ruky a maznalo sa s ňou. Mačka sa volala Zefír. Všade sprevádzala Annu Siebertovú.

Daniel sa hodil na stoličku a díval sa do lampy. Zingarella stála pred zrkadlom, čo viselo na stene, hladkala Zefíra, ani sa v zrkadle nevidela, len hľadela do jeho prázdnoty a rozprávala, že ju direktor dnes vypovedal, lebo vraj obecenstvo je nespokojné s jej výkonmi.

„To volajú tiež obecenstvom?“ spýtal sa Daniel a práve tak neodvracal očí od lampy ako ona od prázdnoty zrkadla, „tých otcov rodín, čo si vyhadzujú z kopytka, tých obchodných pomocníkov, ktorých pohľady vám strhávajú šaty s tela, tú ľudskú špinu, pred ktorou si Boh zahaľuje tvár, to tiež tak volajú?“

„Riaditeľ prišiel ku mne do šatníce,“ pokračovala Anna Siebertová nezvučne, „hodil mi smluvu a kričal, že som ho oklamala. Akože som ho mohla oklamať? Ved' som už nie prvotriedna sila a agent mu to povedal. Za dvadsať mariek na mesiac nemožno spievať ako Patti. V Elberfelde som mala dvadsaťpäť mariek, pred rokom v Zürichu ešte šesťdesiat. Teraz tvrdí, že mi vôbec nemusí zaplatiť. Z čoho mám žiť? Ved' človek musí žiť. Však, Zefír?“ zaliečavo šepkala mačičke a pritískala si líce na kožuštek, „ved' človek musí žiť.“

Spustila ruky, zviera soskočilo na zem a shrbilo sa. Dievča pristúpilo k Danielovi, kleslo na kolená a položilo si mu hlavu do lona. „Je koniec,“ šepkalo celkom tiško, „koniec všetkému.“

Sneh klopkal na obločné tabuľky. S výrazom, ako by sa mu myšlienky navzájom vraždily, hľadel Daniel do kúta, z ktorého sa blýskaly žltó-žeravé oči Zefíra. Svaly v tvári sa mu chvely, ako sa chvejú ryby, keď ich strhávajú s udice.

A ako sa takto chúlil s rukami, pritísnutými na telo, a so shrbenými plecami, zas sa čosi vynáralo z mor-

ských hĺbín: najprv búrlivé arpeggio v As-dur a nad tým, nakazujúc pokoj, majestátna téma v šestnástinových trojzvukoch. Zrútily sa mocným septakordom. Zápasenie, odlúčenie, putovanie ďalej a z tlmeného pianissima sa vznášal nežný hlas v es-mol. Ó ľudstvo! Osminy s neúprosnou silou miešaly sa hlbšie, búrlivejšie do basu, vznešenejšie sa nadnášaly oslobodené tóny do akordu Es-dur a zrazu bolo všetko skutočné! Čo bolo kedysi tŕňou a snom a túžbou a žiadosťou, sa uskutočnilo. Aj on bol skutočný.

Cestou domov zakryl si tvár rukou, lebo obloky domov hľadely na neho ako prázdne oči pobehlice.

•

8.

Zingarella nevedela, prečo cudzinec odišiel. Bolo jej to ľahostajné. Ani jeden úder jej srdca nemal už sily. Jediný tvor, ktorý ju ešte spájal so svetom, bola mačka Zefir.

Noc a ešte noc, deň a ešte deň. Hovoriť, keď sa ľudia namáhajú vypytovať sa, smiať sa, keď majú nepochopiteľnú chuť počuť smiech. Obliecť si tieto šaty na mrznúce telo, potom zas iné. Vyčkať hodinu, v ktorej treba spraviť dačo určitého. Ležať v posteli a báť sa tmy. Myslieť na krivdu, hanbu a biedu. To bolo prímného.

Prišiel akýsi mužský a nad ránom zas odišiel, zamiešal sa medzi ostatných, a keď sa zobudila, nevedela, ako vyzeral. Hostinská doniesla polievku a mäso, neskôršie ktosi kopal na dvere, ale neotvorila závoru. Nebola zvedavá, kto je to. Možno ten čo včera v noci, možno iný.

Nebola už zvedavá a nemala už nádeje. Duša sa jej

roztopila ako kúsok soli vo vode. Keď sa na tretí deň vrátila domov, našla mačku Zefíra mŕtvu pri vedre na uhlie. Kľakla si, dotkla sa chladného kožuška, svraštila čelo, zacengala náramnicou a zas odišla.

Bolo pred večerom a povetrie bolo plné hmly. Šla najprv osvetlenými, potom neosvetlenými ulicami. Šla alejami opfchnutých stromov a tichými námestiami. Sneh jej tlmil kroky, a keď ju obsýpal, zastávala, aby nabrala dychu.

Vtedy došla k rieke na mieste, kde breh bol ploský. Bez rozmýšľania, bez váhania, ako by bola slepá, ako by videla most, kde mosta nebolo, vošla do vody.

Cítila, ako jej voda vnikla do topánok, ako jej zmáčala nohy, ako sa jej šaty mäkko a ľadovo prilepily na telo, ale šla ďalej. Prsia sa ponorily, hrdlo sa ponorilo, klesla, kľzala sa, ťažko vzdychala, usmievala sa a v usmievaní stratila vedomie.

Na druhý deň vyhodilo mŕtvolu na breh kúsok za mestom. Doviezli ju do márnice na cintoríne sv. Rocha.

9.

Sochár Schwalbe šiel v pohrebnom sprievode. Bratovo dieťa umrelo a pochovávali ho na cintorí sv. Rocha.

Keď kráčal s ostatnými popred márnicu, zazrel oblokom mŕtvolu dievčaťa. Dieťa pochovali a on vošiel do márnice. Niekoľko ľudí stálo pri mŕtvoľe a ktorísi povedal: „To je speváčka z nočných lokálov.“

Sochár si všimol čistého a krásneho výrazu v tvári utopenej. Dojatý dlho postál pri mŕtvej, potom šiel k správcovi a poprosil ho, aby mu dovolil sňať gypsovú masku. Dostal povolenie a o niekoľko hodín prišiel s náčiním.

Ale keď sňal masku, držal v ruke čosi zázračného. Boly to ťahy šestnásťročného dievčatka, tvár, plná sladkosti a trpkosť-vážnosti, a najčarovnejší bol na nej anjelský úsmev okolo bolestného oblúka perí. Podobalo sa to dielu veľkého umelca. Sochára zrazu zachvátila túžba za strateným umením.

A jednako o týždeň ho bieda prinútila prediť masku slievačovi v Hrnčiarskej ulici, u ktorého pracoval, a tento si ju vyvesil nado dvere skliepku.

10.

V decembri Daniel už nemal peňazí a musel prediť partitúru Bachovej Omše v h-moll, jedinú vzácnosť, ktorú mal. Daroval mu ju pri rozlúčke kantor Spindler a teraz ju musel zaniešať antikvárovi a prediť za babku.

Ak nechcel celý deň ležať v posteli, musel behať po uliciach, aby sa zohrial. Chudoba mu bránila zájsť si do hostinca, preto sa už ani neschádzal s „Bratmi“ zo „Slzavého údolia“. Aj pre toto, ale aj preto, že sa mu ľudia hnusili.

Raz večer stál pred kostolom svätého Egydia a načúval organ, na ktorom ktosi hral. Ľadový vietor mu fučal do rukávov. Keď organ zatíchol, prešiel námestím a oprel sa o stenu ktoréhosi domu. Cítil sa veľmi osamelý.

Vtom prichádzali dvaja mužskí, ktorí chceli vojsť do domu, kde pri bráne stál a mrzol Daniel. Jeden z nich bol Benjamín Dorn, druhý inšpektor Jordan. Benjamín Dorn ho oslovil, inšpektor Jordan stál mlčky pri ňom, kým Daniel nevľúdne odpovedal, a zdalo sa, že živo chápal stav mladého človeka. Pozval Daniela, aby šiel

s ním hore. Daniel šiel za ním, prezimený do kosti, nemysliac na nič, iba na teplú pec.

Takto sa dostal do inšpektorovej rodiny. Inšpektor Jordan mal tri deti, devätnásťročnú Gertrudu, sedemnášťročnú Lenoru a pätnásťročného Benna, ktorý ešte chodil do gymnázia. Žena mu dávno umrela.

O Gertrude sa povrávalo, že je svätušká. Každý deň chodievala do kostola a mala tajný sklon ku katolíckemu náboženstvu, čo veľmi trápilo inšpektora Jordana, presvedčeného protestanta. Cez deň sa starala o domácnosť, a keď si všetko porobila, sedávala s rámom na vyšívanie v rukách a vyšívala tŕňové koruny, srdcia, prepichneté mečmi, a útlých anjelov pre zámorskú misiu. Sedávala mlčky, vždy so sklopenými očami a vyšívala.

Keď ju Daniel prvý raz videl, mala oblečené listovozelené šaty, upäté nad driekom šupinatým opaskom a brnavé, veľmi zvlnené vlasy jej ležaly voľne na pleciah. Takto ju potom vídal vždy, keď myslel na ňu, ešte aj po mnohých rokoch, v listovozelených šatách, so sklopenými očami, pracujúcu nad vyšívacím rámom, a nepriateľsky nevšímavú k jeho prítomnosti.

Lenora bola inakšia. Bola ako lampa, ktorú nosievame po temných miestnostiach.

Od leta bola zamestnaná na generálnej agentúre poisťujúcej spoločnosti „Prudentia“, lebo si chcela zarábať na chlieb. Súdiac podľa jej slov, bavila ju tamojšia práca. Podľa jej slov bavilo ju písať potvrdenky za prémie, naliepať známky, odpisovať listy a vidieť mnoho ľudí prichádzať a odchádzať. Tučný generálny zástupca Druf a chudý prednosta kancelárie Zittel jej poskytovali dosť látky na obdiv, a keď sa k nej chcela vkľznuť pochmúrna nálada, zavrtila sa na otáčacej stoličke ako na kolotoči a zas bolo všetko dobre.

Zdala sa ešte deckom, a predsa už bola pannou. Na plavej hlave nosila okrúhlu kožušinovú čiapočku šibalsky nakrivo, a keď vošla do izby, čosi sa v atmosfére premenilo, takže sa dýchalo ľahšie a príjemnejšie. Ľuďom sa nevidelo, že mala také žiarivé belasé oči a že sa jej za broskyňovomäkkými perami ustavične ligotal zázračne pravidelný rad bielych zubov. Ľudia vraveli, že je ľahká hába. Vraveli, že je motýľom, a Benjamín Dorn ju nazýval tvorom, posadnutým diablom smyselnosti, ktorému stačila čačky-mačky a svetské taľafatky. Od nedávna bola v dôvernom styku s mladým pánom Auffenbergom. Nikto o tom nevedel nič určitého. Ale keď ju ňuchaj Benjamin Dorn, ktorý nemohol vidieť pospolu dvoch ľudí rôzneho pohlavia a neobviňť ich z veľkého dedičného hriechu, zazrel raz v spoločnosti slobodného pána, bola v jeho očiach už stratená.

S Lenorou to bolo takto: Život sa jej nikdy celkom nepriblížil. Niekomu sa lepí až na telo, niekoho škrtí a vlečie, ale od nej ostal ďaleko, lebo žila vprostred sklenej gule. Keď ju niečo trápilo, keď v nej hlodal bolestne nerozhodný cit, keď až k nej došla surovosť nízkeho a skazeného sveta, stávala sa sklená guľa ešte hrubšia a veci, čo sa mihaly na jej periferii, ešte nezreteľnejšie.

Keď niekto stojí v sklenej guli, môže sa stále usmievať. Aj zlé sny ostávajú vonku, ba ešte aj túžba je len ako ružovkastý dych, čo vonku zarosí kryštalové púzdro.

Ľudia mali vlastne pravdu, keď vraveli: Inšpektor Jordan si vychováva dcéry ako princezné. Obidve vyhly životným zvyčajnosťami, jedna do tmy, druhá do svetla.

A Daniel videl obe. Boly mu cudzie ako on im. Videl aj brata, zručného, uhladeného, vyhúknutého mladíka. Videl starý dom so spráchnivenými schodmi a izby s ťažkým meštianskym náradím, videl v nich striedať

sa pokoj a nepokoj, malý, neistý príliv a odliv života, a keď prišiel, shováral sa len s inšpektorom, lebo vedel, kedy býva doma. Rozhovor bol nezávažný a všeobecný. Daniel bol uzavretý a inšpektor veľmi taktný. A Gertruda sedela za stolom a vyšívala.

Prichádzal a zohrieval sa pri peci. Keď mu ponúkly dačo zajesť alebo čiašku kávy, odmietol. Keď ho nútili, aby si predsa niečo vzal, pokrútil hlavou a vystrúhol tvár zlostnej opice. A to všetko zapríčinila iba jeho sedliacka hrdosť, zaťatá úzkostlivosť, že by musel byť vd'ačný niekomu za niečo, a keď bieda bola už na nevydržanie, zrazu vôbec prestal prichádzať.

11.

Bieda sa rozrastala ako purpurová žiara. Veru, zdalo sa mu čosi smiešneho v tomto: písal sa rok 1882 a on nemal čo jesť. Bol dvadsaťročný a nemal čo jesť.

Pani Hadebuschová nadávala na schodišti ako megera. Bolo treba platiť za byt a v obytnej izbe byly nepríjemné porady, na ktorých sa zúčastnili istý invalid z Osieho hniezda a mydlár z Kameráriusovej ulice.

V zúfalstve pomýšľal Daniel na vojenčinu. Šiel do kasární prihlásiť sa, prezreli ho, ale neodobrali pre úzky hrudník.

Najprv vnímal purpurovú žiaru. Ešte vtedy, keď stál na Popravčom chodníku a hľadel do vody, kde sa prehánaly drobné kryhy. Ale keď zdvihol stiesnený pohľad, uvidel obrovskú tvár. Celé nebo, čo sa nad ním klenulo, bolo obrovskou tvárou, strašne znetvorenou pomstou a výsmechom. Nedalo sa ujsť pred ňou. Dnu v duši bola temnota, obrazy a tóny sa hrozivo rozplývaly, ako by nad nimi boli žmýkali mokré handru.

Keď šiel ďalej, zdalo sa mu, že je tvár už nie taká škaredá, že sa zmenšuje a zjemňuje. Bola už len toľká ako fasáda kostola a už iba na čele sa jej zračil hnev. Vtom prešla popri ňom žena, čo niesla jabĺčka v zásterke. Zachvel sa, keď zavoňal plody, ale nevystrel ruku, aby jej vzal jabĺčko, ani len jedno, jedinké, ešte sa ovládol a vtedy tvár bola už len toľká ako koruna stromu a prezrádzala zľutovanie.

Na nebi bolo slnce, sneh sa topil, v povetrí čvrikaly vrabce. Keď sa tackal Hrnčiarskou ulicou, zastal zrazu ako prikovaný. Tu bola tá tvár. Videl ju stelesnenú nad dverami istého skliepku. Nemohol rozpoznať, že to bola maska Zingarelli, veď to bola premenená tvár, ako by teda bol mohol teraz pochopiť skutočnosť. Hľbal a hľbal, vec nad ním bola vízia, spájala nebo s nízkou zemou, bola sľubom. Najradšej by sa bol hodil na dlážku a nariekal, lebo sa mu zdalo, že je zachránený.

Neporovnateľne odovzdaná šľachetná bolesť vo výraze masky, blaženosť pod mihalnicami s dlhými riasnicami, zpola vyhasnutý úsmev okolo bolestných perí a ešte čosi mátožného, život bez smrti a žitia, všetko toto stupňovalo v ňom pocity do poverčivej pobožnosti; zdalo sa mu, že celá budúcnosť závisí od masky a bez rozmýšľania vbehol do skliepku.

V sklepe stál mladý mužský, ktorého slievač úctivo oslovoval doktorom Bendom a ktorý mohol mať asi tridsať rokov. Slievač mu ukazoval podarené odliatky niekoľkých figúrok zo Studne počestnosti a trvalo dosť dlho, kým si všimol Daniela a spýtal sa ho, čo si žiada. Drsným hlasom a pohybom opilca mu Daniel naznačil, že chce kúpiť masku. Slievač sňal masku zponad vonkajších dverí, položil ju na pult a povedal cenu. Poobzeral si otrhaný oblek kupca, myslel, že mu žiadaná suma — desať mariek — bude iste privysoká, a zas sa

obrátil k mladému mužskému, aby Danielovi poskytol čas na rozmyslenie.

Chvíľku sa spolu shovárali, potom sa slievač zas obzrel a videl, že Daniel ešte vždy stojí pri pulte. Stál tam s privretými očami a svrášteným čelom, s rukou, položenou celou dlaňou na tvár masky. Slievač si vymenil začudovaný pohľad s doktorom Bendom a tento v návale vytušeného súcitu pochopil stav cudzieho človeka, jeho chudobu, jeho opustenosť, ba aj plameň túžby v ňom. Zrejme premohol pocit zvyčajnej zdržanlivosti, pristúpil k Danielovi a povedal vážne, pokojne a ohľadne, bez náznaku akejkoľvek povýšenosti: „Ak mi dovoľíte zaplatiť za masku, veľmi ma potešíte.“

Daniel trochu zaškrípал zubmi a v očiach sa mu zelenkasto zaiskrilo. Ale v zduchovnejšej a skúsenejšej tvári neznámeho zračil sa odlesk ľudskosti, ktorý si ho obmäkčil a podrobil. Mlčky dovolil Bendovi položiť na stôl peniaze za masku.

Keď vyšli zo slievačovho skliepku a Daniel kľčovite držal pod pazuchou zabalenú masku, všimol si Benda ošumelosť spoločníka a nebolo treba mnoho otázok dozvedieť sa príčinu. Tváril sa, ako by ešte nebol obedoval, pozval Daniela, aby mu bol spoločníkom pri obede a šiel s ním do neďalekého hostinca „K belasému hroznu“.

Daniel cítil, že sa mu duša otvorila ako by čarovným kľúčom, konečne našiel ucho, čo počuje, konečne oko, čo vidí. Bolo mu, ako by vychádzal z banskej šachty, a keď sa rozišli, mal priateľa.

1.

Obraz spustlosti, ktorý poskytovali krikľúnski a rojčiví, do bahna zapadnutí „Bratia“ zo „Slzavého údolia“, zväčšil v pánu Caroviusovi radosť zo života. Pálivo ho vábil príjemný styk s ľuďmi, čo blúdila nad priepasťou bytia. Vtedy vždy pil mnoho liehovín a najlepšie mu chutil istý druh vaječného likéru. Keď sa ho napil, býval dobrej vôle a osmeľoval sa vyjadrovať sa odvážne nielen v oblasti erotiky, ale aj proti polícii a božskej Prozreteľnosti.

Ale keď potom neskoro v noci cupkal domov, mal v tvári zbabelý úškrnček, znak duševného návratu k počestnosti. Lebo klamal si deň nocou.

Žil zo slušného dôchodku a býval vo vlastnom dome. Bola to budova z najstarších a najpochmúrnejších v meste a cudzincom ju ukazovali ako starú pamiatku. Dom bol povestný najmä ozdobným výklenkom a nad pekne klenutou bránou skvel sa patricijský erb, vytesaný do kameňa: dve skrížené kopije s prilbou. V tesnom dvore bola studňa so žeriavom a s obrubou, obrastenou machom, a poschodia mali dvorné pavlače s umeleckým vyrezávaním. Schodište bolo široké s nízkymi schodmi

a štyrmi zákrutami. Bolo rozkývané a vŕzgalo príjemnou ozvenou minulých storočí.

Nejednej noci z ďaleka poznal pán Carovius mocnú postavu švagra, profesora hudby Döderleina. Nechcel sa s ním stretnúť, preto čakával na rohu ulice, kým sa Döderleinove obloky neosvietily. Zás inokedy sa v noci stretával s obyvateľom druhého poschodia, doktorom Fridrichom Bendom. Vtedy prichádzalo k horlivému snímaniu klobúkov a strúhaniu poklôn, nikto nechcel vojsť prvý do brány a zdvorilosť mladého mužského nútila pána Caroviusa ešte k väčšej zdvorilosti, až sa z čirej zdvorilosti zmiatol, sľarbavel a stratil reč.

Ale keď sa vrátil sám a otvoril si bránu ohromným kľúčom, ktorý nosil vo vrecku v kabáte, zažal si voskovú sviečičku, držal si svetlo nad hlavou a opatrne poprezeral všetky kúty v širokej chodbe prv, ako vošiel do prízemného bytu.

2.

V hostinci „U krokodila“ mal pán Carovius stály stôl. Za týmto stolom sa pravidelne schádzali cez poludnie: fiškálsky radca Korn, magistrátny adjunkt Hesselberger, poštový asistent Kitzler, lekárnik Pflaum, hodinár Grünlich a cukrár Degen. Ako čestný hosť sa vždy ukázal Asesor Kleinlein.

Klebetili o susedoch, známych, priateľoch a druhoch v povolani. Klebety prešly všetkými stupňami od nevinného, žartovného pretriasania udalostí až po jedovaté ohováračky. Nijaký pomer nebol istý pred klebetami, ničia povest pred pošpinením, každému charakteru mali

čo vyčítať, každý dom mal komôrku, zavretú pred svetom.

Keď sa naobedovali, páni sa rozišli a ostal iba pán Carovius, ktorému teraz nastala najdôležitejšie denná chvíľa: čítanie novín, totiž, podľa jeho prívátnej záľuby v klebietkach, štúdiu hriechov, smiešnych a tragických udalostí, ktoré tvoria ľudský život.

Každý deň čítal troje novín, domáce, berlínske a hamburské. Každý deň troje rovnakých, a to od začiatku do konca, politické zprávy, tón a všetky inzeráty. Takto sa soznamoval s pokrokom kultúry, so zmenami v štátnickom živote a so spôsobom života aristokracie, buržoázie a proletariátu.

Nič mu neušlo. Ani vražda v akejsi pomoranskej dedinke, ani perlový náhrdelník, stratený na bulvári des Italiens. Ani stroskotanie parníka v Južnom mori, ani popravy Turkami zotročených Arménov. Ani smrť nejakého veľkého pána, ani noticka o chytenom tulákovi.

Ale treba zdôrazniť, že ho zaujímaly vlastne len nešťastné udalosti. Ved' pozoroval svet len s hľadiska vojen, zemetrasení, krupobití, orkánov, povodní, teda verejných a súkromných nepríjemností ľudstva. Radosné udalosti, ako narodenia, vyznačenia, hrdinské skutky, zpráva o hlavnej výhre, úspešnom diele, podarenej špekulácii, nevyvolaly v ňom nijakého dojmu, ak ho až nemrzely, naproti tomu lipol mu duch s pôžitkom na všetkom nešťastnom, úbohom, smutnom a žalostnom, čo sa stalo na zemskej guli alebo vo vesmíre a o čom sa dozvedel.

Jeho hlava bola skladišťom divých a hrozných udalostí, ťažkých chorôb, únosov, krádeží, lúpeží, vlámaní, atentátov, živelných pohrôm, epidémií, vražd z vlnosti, samovrážd, súbojov, bankrotov a rodinných svárov.

Keď si obohatil zásobu zvestí o nejaké nezvyčajne kuriózne a neslýchané udalosti, vytiahol si notes, poznačil dátum a písal: „V Ambergu farára pri kázni zaliala krv“. Alebo: „V Kočinčine zožral tiger štrnásť detí, vnikol do bungalova istého prisťahovalca a odhryzol hlavu žene, spiacej po boku mužovom“. Alebo: „V Kodani bývalá herečka, deväťdesiatročná starénka, prednášala vprostred námestia monolog Lady Macbethovej a stála pritom na koši so zeleninou. Toto vyvolalo toľký záujem, že v stisku rozmliaždili niekoľko osôb“.

Potom sa v dobrej nálade pobral domov a vľúdne odpovedal na pozdravy známych, čo postávali pred bránami alebo sa dívali z oblokov.

Bol vždy pri každom požiari, čo vypukol v meste, a v očiach, uprených do plameňov, mal akési uchvátenie a opojenie. Tíško si húdol nejakú nótu, ukradomky pokukoval ľudom do ustarostených tvári, motal sa okolo zachráneného majetku a natískal hasičovi všelijaké rady.

Keď umrel nejaký významný človek, nikdy nezameškal pripojiť sa k pohrebu. Šiel za rakvou až k hrobu a vypočul farárovu kázeň so sklopenou hlavou. Ale okolo úst mu čudne trhalo, ako by sa cítil pochopený a polichotený.

A naozaj, lichotilo mu to. Smrť iných, porážky iných, núdza iných, zrady, ktorých sa iní dopustili, prechmaty veľkých, utláčania bezvýznamných, znásilnenie práva a utrpenie, ktoré denne muselo znášať tisíce ľudí, všetko toto mu lichotilo, zamestnávalo a ukolembalo ho do sladkého pocitu vlastnej istoty.

Ale potom sedával doma pri klavíri a s rojčlivo zdvihnutými očami hrával niektoré Beethovenovo Adagio alebo Schubertovo Impromptu. Keď sa v niektorom

Bachovom oratóriu rozzvučaly chóry, zbledol z pôžitku a mohol prelievať slzy, keď počul umelecky zaspievať pieseň.

Lúbil hudbu až modlársky.

Bol malomeštiakom s rozputnanými inštinktmí. Bol buričom konzervatívneho smeru. Bol Nerom bez služobníctva, bez moci a bez zeme. Bol hudobníkom zo zúfalstva a z pýchy. Bol Nerom našich čias.

Nero našich čias v trojizbovom byte. Osamelý starý mládenec a knihomoľ. S kupcom sa shováral o počasí. S nočným strážnikom rozumoval o magistrátnych nariadeniach. Zúrivce každou bunkou, tajný kat. Pátral po osude najnepravdopodobnejších motaníc, najnivočiacejších násilností. Stále číhal po nešťastí, škriepkach a hriešnosti. Tešil sa z každého nezdaru a zo všetkých ťažkostí na široko-d'aleko. Uspokojený sa pristavoval na horlivo vymyslených zrúcaninách každého nešťastia, ktoré sa stalo. A popri takejto tichej ukrutnosti a krvilačnosti bol preplnený mučivou náruživosťou k hudbe. Toto bol pán Carovius. Takýto bol jeho život.

3.

Deväť rokov mu viedla domácnosť sestra Margaréta, od pätnásteho do dvadsiateho štvrtého roku. Chystala mu raňajky, postielala posteľ, plátala bielizeň, kefovala šaty a on vedel o nej iba to, že mala žlté vlasy, pleť, plnú pích a strašný, detský hlas. Nesmierne sa čudoval, keď ju odrazu popýtal o ruku Andrej Döderlein, ktorý od vlaňajšieho leta býval v dome, veď v bratových očiach bola sestra ešte stále iba štrnásťročná.

Zavolať si Margarétu na slovíčko. S odvahou, o ktorú

dlho zápasila, oznámila mu, že sa chce vydať za Döderleina. „Si nehanebná pobeľlica,“ povedal jej pán Carovius, ale neopovážil sa odmietnuť Döderleina a svadba predsa bola.

Raz večer sedel u mladých. Andrej Döderlein bol dobrej vôle, šiel ku klavíru a zahral pastiersky motív z Wagnerovej opery Tristan a Isolda.

Tu vyskočil pán Carovius ako oparený a vykrikol: „Nechaj tie hlúpe čary, ja v ne aj tak neverím.“

„Ako to myslíš, švagor?“ opýtal sa Andrej Döderlein s bolestne naklonenou hlavou.

„Chceš ma vari poučiť o tomto travičovi studní?“ vykrikol pán Carovius a v tvári sa mu zračila zlosť ako v tvári hrbáča, ktorému pripomenú hrb. „Vie pán profesor vari presnejšie, kto je tento Richard Wagner, tento komediant, tento Žid, ktorý si obliekol masku germánskeho mesiáša, tento kakofonik, tento vytrubovač, tento päťolizáč, tento Pulcinello, čo si robí žarty zo zdravo spravovanej riše a Europy? Áno, áno, len ma teda poučte, tu vám sedím, len smelo, len smelo!“ Oprel sa o operadlo stoličky a smial sa v astmatických, chripľavých výbuchoch, s rukami, položenými na bruchu.

Andrej Döderlein sa vystrel v celej výške, knísal sa na prstoch a hľadel shora na Caroviusa ako na blchu, ktorú možno rozpučiť dvoma prstami. „Ej, ej,“ povedal, „aké zaujímavé! Na môj dušu, švagor Carovius, ty si interesantný páňko. Ale nechcel by som byť taký . . . taký interesantný, ani keby mi ponúkli všetko zlato sveta. Veru nie. A ty, Margaréta, chcela by si byť taká interesantná?“

Bolo čosi drvivého v tejto povýšenosti a chechot pána Caroviusa stratil sa v akomsi hrdelnom rehoť. Vypleštil oči za sklami cvikra a podobal sa rozškľabenému chrliču vody, aké vidáme na starých studniach. Ale plachá

Margaréta, ktorá vždy hovorila len utiahnuto, s rukami pod zásterkou, hľadela bezradne s brata na manžela a pred oboma klopila oči.

Bola to nenávisť, čo pán Carovius cítil k Andrejovi Döderleinovi? To bolo viac ako nenávisť. To bola jedovatá zlosť. Zlostne mysleval na neho, na jeho meno, jeho ženu, jeho dieťa, na hrubú obrúčku na jeho prste a na huspeninovitú hmotu jeho tučného hrdla. Od tohto večera už nenavštevoval sestru, a keď sa Margaréta osmelila a prišla k nemu, zaobchodil s ňou so zarytým pohŕdaním. Potom ani ona už nechodila k nemu, len obchádzala okolo jeho dverí.

Keď sa im narodilo dieťa a slúžka mu prišla povedať novinku, zazrel do kúta a vyprskol. „Že dám gratulovať,“ povedal, „dobre, že sa Döderleinovci rozmnožujú; aspoň nevymrie zábava so sveta.“

Ale prešlo niekoľko rokov a malá Dorotka sa zavše preháňala na schodišti alebo sedela pri studni na dvore. Vtedy si pán Carovius zadovážil zlostného psa, ktorého pokrstil Cézarom. Cézar bol na reŕazi, ale decko malo plno strachu z jeho skučania a potmehúdskych očí a prestalo sa hrať po dome.

A zas po rokoch, na narodeniny pána Caroviusa, prišla Margaréta so štvorročnou dcérkou a Dorotka mu predniesla básničku, ktorú sa na túto príležitosť musela naučiť. Carovius sa otriasal smiechom, keď počul dievčatko, vyobliekané ako bábiku, takto strojene prednášať. „Prisámbohu,“ vykrikol, „nikdy by som nebol uveril, že takáto žabka vie už tak dobre kvákať.“

Čo aj vedel o ženách tak málo, že by bolo bývalo trápne zmerať veľkosť týchto nevedomostí, jednako z Margarétinej tváre, teraz síce rozžiarenej, vycítil akési životné sklamanie, ku ktorému sa nechcela priznať, ale ktoré ho veľmi potešilo.

V tom čase umrel hlavný oficál Becker, ktorý dvaťsaťosem rokov býval na druhom poschodí v Caroviusovom dome a do bytu sa preniesol ako nový nájomník doktor Benda s matkou.

Carovius rozprával o tom pri stálom stole a tam mu vedeli všeličo povedať o Bendovom pôvode a živote. Rozprávali, že rodina Bendovcov bola predtým bohatá, ale v roku veľkých krachov vyšlo toto bohatstvo navnivoč a teraz boli Bendovci len stredne zámožní. Povráva sa, že sa Bendov otec vtedy zastrelil a matka že syna sprevádzala, keď študoval na vysokých školách. Fiškálsky radca Korn vraj počul, že hoci je Benda ešte veľmi mladý, už napísal niekoľko vedeckých prác z biológie, ktoré si zaslúžia pozornosť, ale že nimi nedosiahol, čo chcel dosiahnuť.

Čo vlastne chcel dosiahnuť? opýtal sa ho. Nuž usiloval sa dostať univerzitnú profesúru, ale prekazili mu to. Prečo prekazili? Nuž, predsa len tak ľahko nesveria univerzitnú katedru Židovi, to sa predsa rozumie. Pravdaže sa to rozumie, súhlasil pán Carovius, čo aj Benda vôbec nevyzerá ako Žid, skôr ako Holanďan, ako dosť tučný Holanďan. Nie je vari celkom plavý, ale ani celkom čierny a nos má rovný ako lineár.

To je, vraj, práve zas nový židovský figeľ, odpovedal asesor a uhol si z kríľa poriadny dúšok. V starých časoch nosili žltý odznak, mali supie nosy a vlasy ako černosi. Dnes vraj si je nikto z kresťanov nie istý, či náhodou tomu alebo onomu nesadne na lep. Všetci s ním súhlasili.

Pán Carovius začal číhať. Číhal v tvárach nových nájomníkov a pozoroval, ako sa správajú. Vedel, kedy večer zhášajú svetlo a kedy ráno otvárajú okno. Vedel,

koľko majú pokrovcov, koľko mäsa zjedia, koľko uhlia spália, koľko listov dostávajú, kde sa najradšej prechádzajú, komu sa pozdravujú a kto sa im pozdravuje. Celkom zbytočne zadovážil si všetky spisy Fridricha Bendu, ktoré vyšly tlačou, a v pote tváre čítal ťažké vedecké diela. Zlostil sa, že ich nemôže posúdiť, a bol by objal každého, kto by mu bol povedal, že sú to iba bezvýznamné čmáraniny.

Keď raz na jar na mrku šiel do dvora dať psovi Cézarovi žrať, pozrel nahor a zbadal sestru Margarétu hore na dvornej pavlači. Neviedla ho, aj ona sa dívala nahor, lebo na pavlači v druhom poschodí koso naproti nej stál Fridrich Benda a mlčky odpovedal na tiché znamenie, ktoré mu dávala. Potom sa len dívali na seba, kým Margaréta napokon nezbadala brata a bez slova nezmizla v sklených dverách, zarastených zeleňou.

Aha, pomyslel si pán Carovius, tu sa čosi robí. Príjemné rozčúlenie mu prebehlo žilami.

Odteraz sa neukazoval na dvore. Ale každý deň celé hodiny sedával v komôrke, odkiaľ škárou medzi záclonami mohol presne pozorovať obloky a pavlače. Objavil, že si z prvého do druhého poschodia dávali znaky premiestňovaním kvetníka na zábradlí, pritom hore, raz na vodorovnom, raz na svislom drevci zábradlia trepotala sa žltá šatka.

Zavše Margaréta placho vyšla na pavlač a pozrela nahor, zavše vyšiel Benda, zastal si pri zábradlí a zahrúžil sa do zdanlivo smutných myšlienok. Oboch odrazu prichytil pán Carovius len raz. Otvoril obločné krídlo a vopchal ucho do otvoru, ale v susednom dvore práve zatĺkali akúsi debnu a pre hrmot nemohol vyrozumiť, čo sa shovárali.

Od toho dňa si už nedávali znaky a už sa neukázali na pavlači.

Pán Carovius si šúchal ruky pri myšlienke, že majestátnemu Andrejovi Döderleinovi napokon vari nasačili parohy. Ale radosť mu zmenšovala myšlienka, že dve iné osoby sa majú pritom dobre. Toto sa nesmelo stať, toto musel prekaziť.

Tak zavše večer stával v úzkej chodbičke v byte, — vigan mu visel v hlbokých záhyboch okolo vyschnutého tela — a s rozžatou sviečkou v ruke načúval tichosti v dome.

Ba zavše aj neskoro v noci so zlodejským lampášikom kráčať s nohy na nohu hore schodmi a načúval, dychtivo načúval. V povetrí bolo čosi, čo mu šepkalo o tajných a nedovolených pomeroch.

Pošeplo mu to aj novinu o zatemnení Margaretinho ducha a mysle? O úzkostiach jej svedomia a vzrastajúcom šialenstve jej vystrašeného a navždy zlomeného srdca?

Neskoršie sa dozvedel o jej výbuchoch šialeného strachu o život dieťaťa. Nechcela už vraj pustiť dieťa ani na krok od seba. Jeho prirodzená telesná teplota zdala sa jej vraj horúčkou, každé ráno vraj bedáka pri Dorotkinej posteli, berie dieťa na ruky, chytá mu pulz, ukrúca mu tieľko do prikrývok a sedáva noc po noc, bdejúc a modliac sa pri pokojne spiacom dieťati. Toto neskoršie rozprávala slúžka.

Istého dňa sa pán Carovius vrátil domov a videl pred bránou nemocničný voz a nazízajúcich ľudí. Šiel hore schodmi a počul tlmené stonanie. Dvaja chlapi ťahali Margarétu z bytu a za nimi šiel Andrej Döderlein s tvárou žalobcu. Dvere do izby boli otvorené, v nej sa povalovali črepy pohárov a tanierov a vprostred črepov sedela Dorota s perami, skrivenými plačom, a s čelom, obviazaným šatôčkou. Slúžka stála na prahu a zala-

movala rukami a na schodíku schodišťa do druhého poschodia stál bledý a rozčúlený Fridrich Benda.

Margaréta sa už len slabo bránila. Oči sa jej obzeraly nazad a hľadaly dieťa. Pán Carovius vopchal ruky do vreciek kabáta a vyprevadil smutný sprievod až na ulicu. Úbohú ženu odviezli do blázince v Erlangene.

Pán Carovius si povedal, že tu musia byť vinníci a prisahal, že vinníkov prinúti zodpovedať sa. Nie z bolesti, nie z bratskej lásky, ale z nenávsti k rušnému svetu, v ktorom on bol odsúdený na nehybnosť.

5.

Od Döderleinovej slúžky nemohol veľa vyzvedieť a práve tak márne sa namáhal vytiahnuť niečo z Dorotky. Dorota sa vždy zaoberala len so sebou, cifrovaním sa, hrami, drobnými zážitkami, a skoro ho nepočúvala, keď ju pristavil na schodoch a dával jej prefikane zostavené otázky.

Raz sa vybral do Erlangenu navštíviť sestru v blázinci. Možno mi ona vysvetlí tajomstvo, myslel si.

Margaréta sedela v kúte komôrky a neprestajne si česala dlhé žlté vlasy. Oči upierala na zem a nijaká bratova leš nedokázala vymámiť z nej ani slova.

Lekár povedal: „Pacientka je pokojná, ale uzavretá a náruživá. Iste žila celé roky vo veľkom útlaku.“

Keď pán Carovius kráčal na stanicu, s mrzutosťou si uvedomil, že obraz záдумčivej ženy nechce mu ustúpiť z myšlienok. Vypil si v krčme tuhej pálenky. Cestou vo vlaku sedela naproti nemu akási ženička, ktorá ho neprestajne pozorovala. Znepokojený ľudským pohľadom presadol si na iné miesto.

„Mám dosť času,“ povedal si, keď si uvedomil ťažkosti, na ktoré narážal pri pátraní. Ostávalo mu zmocniť sa nejako doktora Bendu a vypočuť ho. Bol raz svedkom, ako sa doktor Benda stretol na schodoch s Dorotkou a nezvyčajná úzkostlivosť, s ktorou dieťaťu vyhol, dala mu mnoho rozmýšľania.

V dome mali klásť plynové rúry a takto mal pán Carovius — domový pán — zámeru ísť k Frídrichovi Bendovi. Bolo to v čase, keď sa doktor Benda chcel posledný raz pokúsiť presadiť svoje práva, práva človeka a učenca proti sprisahaniu nepriateľov, na ktorých sa nedalo útočiť.

Bol sám doma a zaviedol pána Caroviusa chodbou do študovne. Steny na chodbe, práve tak ako aj v izbe, hory od zeme do povaly pokryté knihami. Benda povedal, že sa práve chystá na cestu a trápna zdvorilosť, s ktorou uvoľnil od kníh stoličku, potom napätý pohľad, s ktorým pozrel na pána Caroviusa, zbavily tohto odvahy na všetky zbytočné reči a začal si čistou belasou šatôčkou čistiť sklá. „Kam cestujete, ak sa smiem spýtať?“ vyzvedal sa so záujmom.

Benda si nikdy nedovolil správať sa k niekomu nedbalo len z antipatie, preto mu zdvorile odpovedal, že cestuje do Kielu, habilitovať sa na tamojšej univerzite.

„Bravo!“ vykrikol zrazu pán Carovius tónom nedbalej dôvernosti „Treba tým chlapcom ukázať, že nemáme strach. Bravo.“

„Nerozumiem vám celkom dobre,“ povedal prekvapený Benda a jeho vzrastajúci odpor sa prejavoval len úzkostlivým odvracанím očí.

Pán Carovius líškavo zaškúlil na mladého mužského. „Nemusíte si o mne mysliet, že som nevzdelaný hlupák, môj ctený pán doktor,“ odpovedal, „anch io sono pittore. Medziiným prečítal som si aj váš spis o morfo-

gennej činnosti prvých delivých buniek. Hrom a peklo! Všetka česť! Pravda, nie je to ešte celkom samostatná práca, veď patrí medzi vaše prvé, ak sa nemýlim, a ideove súvisí s vývojovo-mechanickými teóriami veľmi znávaného Viliama Rouxa, ale predsa kráčate vlastnou cestou. Veru áno, a celkom jasne osvetľujete ľudom nejedno tajomstvo nášho Pána Boha. Dnes stále ktosi tára o slobode vedy. Pekná sloboda, ďakujem. Nafúkaná háveď je to, nič viac, nežičlivá sberba. Len smelo do boja, veľavážený, len rúče do toho!“

Bendu prekvapilo počuť z úst pána Caroviusa názov diela, ktoré zvyčajne poznali iba odborníci, ale to ešte zvýšilo jeho nedôveru, namiesto aby ju snížilo. Vedel o tomto chlapovi primnoho a nemohol stáť pred ním bez trpkosti. Stačilo len rozpamätať sa na prosté slová ženy, ktorej z mladosti spravil púšť a žalár, aby si mučivo uvedomil, že musí s ním dýchať v jednej miestnosti.

Ale nedal nič najavo. Odpovedal vážne: „Nie je prosté žiť s ľuďmi. Každý má určité miesto a chce si ho udržať. Ďakujem vám za návštevu a priateľské slová, ale mám veľmi málo času, ešte mám robotu...“

„Iste, iste,“ poponáhľal sa prerušiť ho pán Carovius a na tvári sa mu zjavil potmehúdsky úškrn, „nemusíte ma vyháňať, už aj tak idem. Musím byť o plátej na obvodnom súde. Mám tam podpísať dokument, týkajúci sa sestry v blázinci. Spravovanie majetku, alebo čosi podobného; čert ho tam vie. Čo poviete na to nešťastie? Veď ste ju poznali bližšie. No, no, doktor, len sa nevyhovárajte! Sedí v cele a češe si vlasy. Podozrievate niekoho, kto ju dostal tak ďaleko? Napokon ľudia neblazejú len z milkovania. A ten muzikantský podvodník tiež nechce vyrukovať s farbou. Ach, hej, každý má starosti!“

Aby zmiernil nehanebné náraždy, lebo už aj oľutoval a zahanbil sa, že vyšiel tak chytro s trumfmi, usmial sa potmehúdsy, zbabelo sklonil hlavu a uprel na Bendu oči, plné banálnej zvedavosti.

Ale Benda mal oči sklopené. Bendov pohľad priťahovaly topánky pána Caroviusa, pozapínané na háčiky. S čudnou hrôzou hľadel Benda na dyňovožlté pásikavé pančuchy pod privysoko vytiahnutými nohavícami a pritom videl, ako sa topánky rozhýbaly, ako sa topánka za topánkou odlepovala od dlážky a s opätkom vopred, farbavo, s neprijemným hrmotom sa vzdŕaľovala.

6.

Benda nebol preč ani celý rok. Tentoraz ho matka nesprevádzala. Trošku chorľavela a akosi strácala zrak.

Po návrate sa Benda ponoril na celé týždne do pochmurnej mlčanlivosti, a hoci si s matkou nevymenili ani slova o utrpenom sklamaní, vedela všetko, čo prežil, a šetrila ho tiež mlčaním.

Drvily ho rozpomienky, ktoré v ňom vyvolával dom. Ožily zabudnuté obrazy, postava za živa pochovanej mihala sa na pavlačiach, jej tóna sa vznášala izbou, túlila sa k nemu, keď sedel za písacím stolom.

Všeličo ho ešte spájalo so ženou, ktorej duch opustil zem, hoci telo ešte prebývalo na zemi.

Nemohol zabudnúť na jej nežný pohľad a na plachosť jej rúk. Poznal jej osud, poznal jej dušu. Aj v tomto bol odsúdený mlčať. S hrôzou vyhýbať styku s ľuďmi, ponoriť sa do najhlbšej samoty, to bol jej osud a to bol aj jeho osud. Často jú vídal pred sebou, ako mu ju opísal jej brat, sedieť v cele a česať si žlté vlasy.

Nikoho neobviňoval, nikoho neosočoval, len ŕutoval, že ŕudia boli, akí boli.

Navštívil ho bývalý kolega zo štúdií a povzbudil ho, aby sa zúčastnil na veľkej vedeckej práci. Zdráhal sa. Keď zas osamel, premyslel si celý rozhovor. Hoci kolega po priateľsky nástojil, jednako Benda vycítil z jeho bytosti to čudné, utajené nepriateľstvo, s ktorým sa stretával vždy, keď sa stýkal s osobami inej viery a inej rasy, a to nielen v obchodnom a spoločenskom, ale aj v proste ľudskom styku. Najmenšie, čoho sa musel obávať, bola akási cudzota, plná predsudkov, ako by mu onen volal: Ja som na jednej, ty na druhej strane a niet mosta, aby sme sa sišli.

Toto teda poznal až pridobre. Ale hrdosť mu bránila bojovať proti tomu. Prirodzené právo na život, všetkým priznávanú slobodu smieť tu spolu žiť, ešte si len získať, alebo až vyžobrať účasť v potrebnom a prospešnom pretekaní síl, brániť ju argumentmi, vydrankať s pomocou politiky, to sa priečilo rozumu a spravodlivosti, toho sa zriekol.

Zriekol sa búchať na dvere, ktoré najprv sám zamkol a zabarikádoval.

A predsa tým trpel, trpel skoro neznesiteľne. Trpel nesmyselnosťou a prepiatosťou všetkého. Správali sa takto, lebo boli takí mocní vo viere? Nie. Veril v rasové rozdiely, v ktoré oni verili? Nie. Cítil sa doma na pôde, ktorá ho živila, cítil povinnosti k biede a šťastiu národa, cítil sa srdcom spiaty so srdcami jeho najlepších synov, duchovne sformovaný jeho rečou, jeho ideami a ideálmi.

Všetko ostatné bola lož. Oni vedeli, že je to lož, ale z vlastnej hrdosti kovali zbrane proti nemu. Plánovite a zlomyseľne popierali a nevšímali si jeho patričnosť k nim, dokazovanú činnosťou a zápalom.

Pohŕdal naväzovaním stykov, hľadaním rovnako smýš-

ľajúcich ľudí a vstupovaním do spolkov. Nechcel sa dať strhnúť do neplodného a frázovitého spoločného úsilia a zaľato a utiahnuto si vysvetľoval svoj prípad ako jediný. Pretože sa mu bolestné pocity nezmiernily, ba naopak, zväčšily, keď porovnával iné, podobné osudy so svojím, zanechal všetky porovnávania a všetky úvahy, v ktorých by sa bolo mohlo zdať aspoň naoko spravodlivé správanie sa sveta, čo sa postavil proti nemu.

Zato v hrudi mu rástla túžba, ktorá so dňa na deň dostávala pevnejšiu podobu a z ktorej sa pomaličky stávalo určité a neodvolateľné rozhodnutie.

V tomto čase soznámil sa s Danielom a s ním sa zas dostal medzi ľudí. Hneď v prvej chvíli vycítil v ňom čosi nezvyčajného, áno, čosi celkom nového, čo dosiaľ ešte nezažil. Už Danielova vonkajšia bieda vyzývala k činnosti a jeho vnútorný nepokoj nedovolil odpočívať tomu, kto ho chápal.

Nedalo sa mu ľahko pomôcť. Odmietal každý dar, za ktorý sa nemohol odvdáčiť prácou. Najprv ho bolo treba presvedčiť o povinnosti a podľžnosti dobrého priateľa darovať niečo priateľovi, a potom mu bolo treba dovoliť byť teoreticky nevďačným.

Úsiliu doktora Bendu a jeho matky sa podarilo zaobstarať mu hodiny hudby v niekoľkých meštianskych rodinách. Musel dievčatá a chlapčekov učiť hrať na klavíri, a keď aj pláca nebola veľká, jednako zahнала najhoršiu núdzu.

Po dennej robote v dlhých večerných a nočných schôdzkach sa sblížovali, vždy tesnejšie a tesnejšie.

Raz večer vošiel Daniel do domu a stretol pána Caroviusa, ale bol taký zahrúžený do myšlienok, že ho nezbadal a nepozdravil sa mu. Pán Carovius zlostne hľadel za ním a vrátil sa až na schody, presvedčiť sa, ku komu mladík ide. Keď ho počul cengať v druhom poschodí, zjavil sa mu na tvári nepokojný výraz a ľavou rukou si škrabal bradu.

„Prejsť okolo mňa ako klát,“ hundral si nenávisťne, „no počkaj, chlapče, to ti príde draho.“

Nešiel už preč, ako pôvodne chcel, ale vrátil sa do bytu, zažal sviečku, náhlivo prebehol cez tri izby, kde stály staré skrine a truhly s množstvom kníh a nót, ba aj klavír, a odomkol kľúčom, ktorý nosil vo vrecku, štvrtú miestnosť so zavretými okenicami a čudným zariadením.

Pristúpil k stolu, ktorý zaberal skoro celú dĺžku miestnosti, vzal do ruky bielu kartičku, sadol si a napísal na kartičku červeným atramentom: „Daniel Nothafft, hudobník, dva mesiace väzenia.“

Potom natrel kartičku lepom, prilepil ju na drevenú škatuľku, podobnú miniatúrnej väzničke a drobnými klinčekmi pribil na ňu prichystaný vrták.

Na dlhom stole bolo najmenej päť tuctov takýchto škatuliek. Väčšinou boli na nich kartičky s menami a boli zabité klincami.

Túto stále zamknutú izbu volal pán Carovius súdnou sieňou. Čo tam robil, nazval regulovaním svojho pomeru k ľudstvu a sbierku drobných škatuliek volal väzením. Každý človek, čo ho urazil, trápil, pokoril alebo prekabätil, dostal takéto väzenie, v ktorom sa obrazne musel tak dlho kajať, kým neprešla lehota určeného trestu.

Ale to ešte nebolo všetko. Vprostred stola bolo plno drobných pieskových kopčiek, vari so tridsať, a pri

každým z nich bol drobný drevený krížik s drobnou tabuľkou s menom. To bol cintár pána Caroviusa a tí, čo tu boli obrazne pochovaní, boli pre neho mŕtvovcami, aj keď veselo chodil po svete. Boli to ľudia, čo v pozemskom živote pre neho už neexistovali, na účet ich hriechov spravil už kríž. Boli to ľudia ako Richard Wagner a jeho pomáhači. Potom istý papiernik, ktorému pred mnohými rokmi požičal peniaze a ktorý ušiel, potom niektorí spisovatelia zlých kníh, ktoré sa veľmi čítali, alebo spisovatelia kníh, ktoré sa mu hnusili, čo ich aj nečítal, ako napríklad knihy pána Zolu z Paríža.

Ale stôl mal ešte aj tretie oddelenie, a to bola takzvaná akadémia. Akadémia bola priestor, ohradený drôtenou mriežkou, za ktorou bolo asi dvanásť až pätnásť pravidelných polí, natrených peknou zelenou farbou. Vprostred každého poľa sa dvíhal dva palce vysoký drevený stĺpik, vprostriedku stĺpika bola zas pripevnená tabuľka s menom. Na koncoch niekoľkých týchto stĺpikov visely drobné zelené zástavky, vystrihnuté z látky.

Slabou stránkou pána Caroviusa bol totiž styk s aristokratmi. Tajne obdivoval spôsoby týchto ľudí, ich ľahostajnosť a nafúkanosť, ich nepodvratné tradície, ich tichý a harmonický život. Na stĺpkoch v akadémii boli teda mená najdôstojnejších mestských rodín, ako Tucherovcov, Hallerovcov, Hombserovcov, Kramer-Klettovcov, Auffenbergovcov. Keď sa pánu Caroviusovi podarilo soznámiť sa s niektorým členom týchto rodín, vyvesil na patričný stĺpik zelenú zástavku.

Ale čo ako sa namáhal, vztýčiť mohol postupne iba tri zástavky, a aj tieto, takto oznámené styky, boli len letmé a náhodné, bez osohu. Pozdrav na ulici alebo na koncerte, ktorý mohli zbadať, bolo všetko, čo mohol dosiahnuť, a akadémia sa zdala úbohým púšťom v porovnaní s väzením a cintárom. Až nastal deň, keď vyvesil zástav-

ku na Auffenbergovcov. Vtedy sa pánu Caroviusovi zdalo, že akadémia má zabezpečenú veľkú budúcnosť.

8.

Maliar Krapotkin dostal raz objednávku kopírovať istý Holbeinov obraz pre slobodného pána Žigmunda z Auffenberga. Nedokončil obraz, nemal na to schopností, ale soznámil sa vtedy s mladým grófom Eberhardom a potom, po rokoch, keď sa náhodou stretli, zaviedol ho medzi „Bratov“ do „Rajika“.

No Eberhard nechodil medzi nich dlho. Zmizol zas tak náhle, ako sa bol vynoril. Ale v tomto krátkom čase stihol pán Carovius nadviazať s ním dôverné styky.

Keď prvý raz sedel s ním za stolom, bol celý večer rozčúlený a prežiarený akousi jemnou duchovnou žiarou. Hovoril sladkým hlasom a príjemne sa miernil v reči.

Zaviedol rozhovor na prednosti rodu a vychvaľoval šľachtické rodiny s erbmi ako element, čo slúži ľudu za príklad. „Bratia“ sa mu posmievali, ale pán Carovius ich porážal zdrvujúcimi vtipmi.

Pri tomto chválospeve sa Eberhard Auffenberg zahradil trápnyim mlčaním. A hoci pán Carovius i potom ešte využil každú príležitosť zališkať sa mladému šľachticovi, nedosiahol nič. Najviac ak Eberhard vpichol drosselbartovskú* briadku do povetria a prehodil sarkastickú poznámku. Každé zaliečanie bolo márne.

No ktorejsi noci sa predsa len stalo, že sa títo dvaja vybrali spolu domov, totiž pán Carovius sa nijako

* Drosselbart = rozprávková postava odmietnutého milenca a princa, ktorý napokon predsa dostane princeznú. (Pozn. prekl.)

nechcel odlepiť od slobodného pána. Znechutený doterajšou taktikou chcel raz skúsiť šťastie inak. Posmieval sa z hrdosti istej kasty, ktorá sa opovažuje človeka ako on ceniť nižšie ako nejakého trubiroha, ktorý má na šatôčke vyšitú korunku.

„Čo ste a aké máte zamestnanie?“ opýtal sa ho Eberhard Auffenberg.

„Nerobím nič,“ odpovedal pán Carovius.

„Celkom nič? To je teda sympatické.“

„Trošku sa zaoberám hudbou,“ dodal pán Carovius, očarený zvedavosťou slobodného pána.

„No vidíte, to je už voľačo,“ povedal Eberhard. „Ja zas som nemuzikálny ako kanón. Ale keď sa zaoberáte iba hudbou, a aj to len vari pre zábavu, iste máte hromadu peňazí.“

Pán Carovius sa zháčil. Zvyčajný strach, aby ho nepokladali za boháča, zápasil v ňom márnivou túžbou vyniknúť pred mladým slobodným pánom a platiť čosi. „Ako sa to vezme,“ prehodil s chichotom, „ako sa to vezme.“

„Dobre, ak mi môžete zadovážiť desaťtisíc mariek, venujem vám korunku so svojej šatôčky,“ povedal Eberhard Auffenberg.

Pán Carovius zastal s vypleštenými očami a otvorenými ústami. „Ráčite žartovať, pán gróf,“ jachtal. A keď Eberhard pokrútil hlavou, pokračoval a údiv mu dvíhal hlas do najvyšších polôh: „Ale najmilostivejší! Veď váš pán otecko má celkom určite aspoň pol milióna dôchodku! To je dôchodok!“

„Tu je nie reč o otcovi,“ odpovedal Eberhard chladne a zas vpichol drosselbartovskú bradu do povetria. „Zrejme sa srovnáva s vašimi heraldickými predsudkami, že chcete otcove peniaze vidieť prakticky v mojom vrecku.“

Stáli pod plynovou lampou pri Hallerovej bráne. Dážď

sa lial s neba, vystreli si teda dáždniky. Noc bola tichá, veď už bolo aj neskoro. Široko-d'aleko nebolo človeka. Carovius sa díval na dôstojne namrzeného mladíka, mladík na díval na zmäteno vyškereného Caroviusa, a ani jeden nevedel, čo si má myslieť o druhom.

„Čudujete sa,“ začal zas Eberhard, „a čudujete sa právom. Trčím vo vlastnej koži ako nespokojný hosť, o tom vás môžem uistiť. Tak nešťastne som sa narodil, ako sa len inohol narodiť tvor, čo si doniesol na svet primnoho zbytočného a primálo potrebného. Sú tu tajnosti. Zvonku sú na mne tajnosti. Zdnuky je nič, zdnuky je potuchnuté, mŕtve povetrie.“

Upieral oči na zem, zdalo sa, že sa shovára so sebou, a ako by bol zabudol, že ho niekto načúva, pokračoval: „Videli ste už v starých kostoloch starých rytierov, do kameňa vytesaných starých rytierov? Ja som taký rytier. Cítim sa, ako by som bol otcom vlastnému otcovi, ako by ma otec bol dal pochovať za živa, ako by ma akýsi zlý duch bol zaklial na kameň, ako by mi ruky ležaly skrížené na hrudi a nemohly sa pohnúť. Rástol som so sestrou a vidím ju, ako by to bolo bývalo len včera,“ pri týchto slovách mu tvár akosi fantasticky ostarla, „kráčať dvoranou pôvabne a hrdo, s ružami v ruke. Vydal ju za jazdeckého dôstojníka, chlapa, čo zaobchodí s vojakmi ako s černoškými otrokmi a čo mešťanovi odpovie na pozdrav, len keď je opitý. Musela sa vydať za neho. Nemohol som tomu zabrániť. Ktosi ju prinútil. A keď teraz nesie ruže, je to, ako by mŕtvola spievala piesne.“

Pán Carovius sa necítil najlepšie. Nebol zvyknutý na takéto reči. V jeho prostredí nazývali veci zreteľnejšie, menom. Naostril uši a vystruhol nepríjemnú tvár. To ho jeho výchova naučila takto hovoriť, myslel si, maľby, ktoré má stále pred očima, kreslá so zlatými operadlami, na ktorých sedáva.

„Aj ja budem sedieť na takých kreslách.“ tešil sa, „aj ja uvidím tie maľby.“ A už sa videl kráčať medzi grófom a grófkou špalierom sluhov so zlatými šnúrami, pred závistlivým zástupom pred portálom. A mladý slobodný pán, ako vracajúci sa mánotratný syn, pôjde kajúčne za ním.

Treba mať určitú istotu, povedal pán Carovius. Či je pán gróf plnoletý? Eberhard odpovedal, že nedávno dovŕšil dvadsiaty prvý rok. Ale vraj má príčiny, ktoré ho nútia žiť bez podpory rodiny a do určitého času zriecť sa všetkých práv na majetok. Najmä mu veľmi záleží vyhnúť styku s ľudmi, čo požičiavajú peniaze z povolania.

To je veľmi vážny prípad, vyjadril sa pán Carovius. Vraj ho chápe, oj, chápe ho veľmi dobre. Aj je ochotný na všetko, len mu slobodný pán musí naliať čistého vína. Povedal to tónom, ako by držal v daždi sklenicu johanisberského a vetril nozdrami.

„Som diskretný,“ povedal, „som čo najdiskrétnejší.“ Nežne pozrel na slobodného pána.

Mladý slobodný pán prikývol.

„Kto v purpure chodí, má všade známych,“ pokračoval pán Carovius porekadlom, „a keď odhodí purpur, potrebuje diskretných priateľov. Ja som diskretný.“

Slobodný pán zasa prikývol. „Ak dovolíte, zajtra vás vyhľadám,“ zakončil rozhovor.

Odchádzal tvrdou, nepokojnou chôdzou do aleje a pán Carovius cupkal dolu zužujúcou sa ulicou a pospevoval si áriu zo Sevilského holiča.

9.

Pán Carovius čakal márne so dňa na deň.

Keď prišiel týždeň, zlostil sa, že si z neho spravili blázna, a zmocnila sa ho zle tajená zúrivosť, ktorá sa musela

nejako vybiť. Raz ráno vyšiel z bytu. V chodbe stály dve kaňvičky s mliekom, jedna bola do prvého a jedna do druhého poschodia. Pred chvíľou ich sem postavila roznášačka a šla do susedného domu. Pán Carovius šiel do komory s haraburdím, čo mu bola aj kuchyňou, vzal sklenicu s octom, opatrne sa poobzeral okolo a do každej kaňvy nalial presne polovičku octu.

Prešli dva dni a pán Carovius sa rozhodol, že psovi Cézarovi nedá žrať, aby brechotom vyľakal všetkých susedov. Tak sa aj stalo, pes zavýjal celé noci, že by sa skala bola obmäkčila, ale ľudia nemohli tomu odpomôcť. Andrej Döderlein poslal po políciu, ale odkázali mu, že v tejto veci nemôžu nič podujat'.

Pán Carovius ležal v posteli a radoval sa, že ľudia nemôžu spať. Tešil sa z predstavy, že by prostredníctvom nejakého vtipného vynálezu mohol ukradnúť spánok celému mestu, ba celému národu, že by potom vo dne chodil medzi ľuďmi ako rozdávač alebo odnímač všetkého spánku na svete a že, keby sa mu zachcelo, mohol by takto všetkých ľudí utrápiť, celkom utrápiť, znivočiť a vyrušiť.

Keď sa mu pes zdal už dosť zdivený, rozhodol sa pán Carovius, že ho pustí z reťaze. Bolo to podvečer, priblížil sa k psovi od chrbta, otvoril zámku na reťazi a pes ako besný prebehol dvorom a domom a vybehol na ulicu.

A náhodou práve v tej chvíli chcel vojsť do domu mladý pán Auffenberg na sľúbenú návštevu k pánu Caroviusovi. Odskočil pred zúrivým zvieraťom, ale pes aj tak skočil na neho a vysoký mladík spadol na dlažbu. Cézar ho preskočil, vrútil sa do otvorených dverí neďalekého mäsiarstva a v zúrivom hlade strhol s kláta kusisko mäsa.

Pán Carovius, zvedavý, koľko škody psisko narobí, ponáhľal sa pred bránu s výrazom pokryteckej hrôzy v tvári, ako čo by mu doga bola ušla, a tu videl, ako sa gróf namáhavo dvíha so zeme a kýva mu.

Teraz už sa zhrozil naozaj. S horlivosťou lokaja sa zohol, zdvihol klobúk slobodného pána, šúchal špinu s neho, jachtal ospravedlnenia, s bedákaním vyvracal oči do neba, rukou oprašoval Eberhardovi nohavice; vtom sa psisko vrátilo s kusiskom mäsa v papuli, mäsiar vyšiel pred sklep, vyhrážal sa päšťou a mäsiarsky učeň vopchal dva prsty medzi zuby a prenikavo zahvízdal; zjavila sa polícia a pán Carovius musel zaplatiť za mäso.

Hned' potom viedol slobodného pána do obytnej izby a jemne sa ho vypytoval, či sa mu nič nestalo, a keďže grófa Eberharda príhoda so psom trošku ohlušila, požiadala pána Caroviusa, aby si mohol na chvíľočku ľahnúť na pohovku. Pán Carovius schválil jeho žiadosť s ohromným množstvom vzdychov, plných lásky, a ľútostivých výkrikov.

Kým teda slobodný pán ležal na pohovke a zas sbieral životnú silu, sadol si pán Carovius za klavír a s dojata zdvihnutými očami zahral veľmi zbehlými prstmi rondo z Weberovej As-dur sonáty.

Len potom začali vyjednávať.

INŠPEKTOR JORDAN A JEHO DETI.

1.

V najvyššej triede gymnázia vystrájal Bendo Jordan všelijaké nezbednosti a napokon sa vyslovil, že už nebude dlhšie znášať školskú tyranu a že nemá chuti ďalej študovať. Mal zaťatú povahu so silným sklonom k spoločenskému životu. Veľmi si dbal na šaty a bol namyslený na peknú tvár.

Po mnohých rozhovoroch so sedemnásťročným synom rozhodol sa inšpektor Jordan, že ho umiesti v kancelárii Prudentie. Poshováral sa s generálnym zástupcom a Alfonz Diruf súhlasil. Benno nastúpil do zamestnania a dostával mesačný plat päťdesiat mariek.

Keď sa inšpektor večer vrátil domov, naraz mu Lenora rozprávala, že Benno odišiel na schôdzku s priateľmi a že sedia v Alfasovej záhrade, alebo vo Vlčej jame, alebo v kaviarni Merkur, kde práve hrá orchestrion, vtedajší nový vynález.

„Aké to teraz rastie pokolenie,“ povedal ustarostený inšpektor, „má smysel len pre pôžitky. Dobrotivý Bože, pôžitok! Celý život som nepoznal pôžitku.“

V starostiach o Bennovo správanie šiel k prednostovi kancelárie Zittelovi. Voskovobledý človečik sa veľmi uznanlivo vyslovil o nováčikovi. Spokojný inšpektor stisol

ruku najvyššiemu pisárovi. Ale čoskoro zasa v ňom vznikol nepokoj, lebo aj pri všetkej vonkajšej milote vyšípil v synovi strúchnivý základ.

2.

Alfonz Diruf bol tučný a zachmúrený. Nosil obleky parížskeho strihu a na prstenníku ľavej ruky blyšľal sa mu ohnivý solitér.

Odkedy poisťujúca spoločnosť Prudentia zaviedla takzvané robotnícke poistenie, prijala do služieb ešte dvaďsaťpäťtisíc pisárov a len Diruf rozkazoval siedmim tuctom z nich. Týchto sedem tuctov pisárov sedelo v troch veľkých miestnostiach v dome na Brodnej ulici, ale pán Diruf mal osobitný súkromný kabinet, podobný budoáru modernej dámy, s damaškovými záclonami, kúpajúcou sa nymfou od Thumanna a s mošusovou vôňou.

Tri až štyri razy denne vychádzal z tohto krásneho útulku a s odporom v tvári prechádzal pisárskymi dvoranami. Vtedy sa tu skláňaly všetky hlavy, všetky ruky sa obrátnejšie pohybovaly na papieri, všetky nohy prestaly šúchať a všetko šepkanie zamrelo.

Pretvaroval sa, že pohŕda úradom, ale v skutočnosti ho miloval. Rád mal pisárov pre ich otrockú poslušnosť, pre ich vyhladované tváre. Rád ich mal preto, že každé ráno prichodili presne načas, že sa každý večer vracali domov ustatí, že deň čo deň, rok čo rok tu sedávali a písali, písali, písali.

Rád mal inšpektorov, lebo deň po deň, rok po rok lopotili za biedny plat. Rád mal stovky zástupcov a podzástupcov, čo umožňovali spoločnosti vystavovať denne stovky poistiek. Rád mal ich špinavé obleky a topánky,

ich pohľady, dychtivé za províziou, ich dvojsmyselné reči a smutné tváre.

Vabcom robotníckeho poistenia byly nízke poisťovacie sumy a nízke prémie. Týmto sa mal drobný človek vychovávať k sporivosti. Ale pravidlom bolo, že sa takýto drobný človek len neskoro, keď ho už viazala smluva, dozvedel, že mu agent sľúbil viac, ako spoločnosť mohla dodržať. Stratil vieru, z malého týždenného platu neusporil vždy toľko, aby mohol pravidelne splácať prémie, každý týždeň bolo ťažšie dohoniť zameškané a napokon poisťka stratila platnosť. Prepady mu všetky peniaze, ktoré zaplatil.

Takto získavala spoločnosť milióny. A tieto milióny sa kopily z groší najchudobnejších. Groše najchudobnejších zvyšovali dividendy, stále rozmnožovali armádu pisárov a plnily peňaženky agentom.

Agentov získavali z vývrheľov meštianskeho sveta. Boli to bankrotári a neskončení študenti, hráči a opilci, invalidi a ľudia z chudobníca, prenasledovaní nešťastím a poznačení zločinom. Nikto nebol prinepatrný, nikto prizlý.

Ale Alfonzovi Dirufovi sa jednako len zdalo, že povest' spoločnosti vyžaduje, aby v jej službách popri týchto vývrheľoch bolo aj niekoľko vážených mešťanov, preto chodil sem a tam a osobne zháňal agentov. Prišiel aj k Jasonovi Filipovi Schimmelweisovi.

„Je to zlatá baňa,“ povedal mu. „Pracujete za ideálny cieľ a máte z toho skutočný osoh. Veď ideále, čo nič nevynášajú, sú aj tak hlúpe.“ A vyfúkol nozdrami dym havanskej cigary.

Jason Filip pochopil. Nebolo treba osobitne sa zaliečať tomuto politikovi, človekovi z ľudu. Dral si nohy za robotnícke poistenie a Alfonz Diruf mal teraz po svojom rád aj tohto socalistického predavača kníh.

Ale vtedy zbadal inšpektor Jordan, že títo nespočetní

tigri v honbe za províziou mu pustošia pole pôsobnosti a budia nedôveru medzi majetnými mešťanmi. Ochabol v činnosti a riaditeľstvo spoločnosti posielalo Alfonzovi Dirufovi vyčítavé memorandá pre Jordanovu zmenšenú výkonnosť.

3.

Danielovi sa zbridila manzardka a kefárka Hadebuschová, teda vypovedal byt. Pani Hadebuschová stála vo voňavom oblaku varenej kapusty a bedákala nad nevďačnosťou sveta. Jej kriky vyvábily z teplých dier pána Franckeho a metodistu, aj kefár a idiotský syn prišli do slabo osvetlenej chodby a Daniel stál ako úbohý vinník pred piatimi hogarthovskými postavami.

Hľadal si byt na Mariánskom predmestí, ale tu bolo všetko pridrahé, potom pri Novej bráne, ale tu nič nenašiel, napokon v Svätom Jáne, a tu sa mu páčilo najlepšie. V predvečer prechodil popred istý dom na Dlhom riadku a na záhradnej bráničke visela ceduľka s oznámením, že tu prenajmú izbu.

Zacengal na železnom, kovanom, ťahacom zvonci a chutná slúžka ho voviedla do izby. Oblokom sa mohol dívať do záhrady so starými stromami. Prišla obstarožná slečna a usmievala sa, keď sa mu izba popáčila.

„Musím sa najprv poshovárať so sestrou,“ zašepkala mu na otázku o cene.

Zavolala na chodbu, prišla sestra, práve taká obstarožná a práve taká priateľská slečna. Pošepky sa radily a potom mu oznámily, že sa musia opýtať Albertíny. Albertína bola tretia sestra a prvá sestra zas cupkala ku dverám a so stúlenými perami práve tak chutne zavo-

lala do dlhej chodby meno tretej sestry ako predtým druhej, ktorá sa volala Jazmína.

Albertína bola najmladšia z troch sestier, asi štyridsaťročná. Ale pozabudla, práve tak ako Jazmína a Salome, vytrieť si z kalendára dvadsať rokov. Všetky tri sa správaly ako by v prvom pôvabe mladosti.

Albertína sa začervenala, keď si obzerala mladíka a jej zahanbenie spôsobilo, že sa začervenaly aj ostatné dve sestry. Povedala Danielovi, že sa volajú sestry Rüdigerové. Potom sa odmlčala a sklopila oči, ako by tými slovami bola prezradila celý ich osud. Potom povedala, že sa rozhodly prenajať izbu pánovi, hodnému dôvery, lebo nedávno sa v susedstve vyskytlo niekoľko krádeží, a že chcú mať, okrem záhradníkovho chlapca, ešte aj mužskú ochranu v dome. Odmietly už vraj niekoľkých, lebo sa im nepáčili ich tváre a spôsoby, veď sa všetky tri vždy vo všetkom shodnú, netreba sa im ani vopred dohovoriť.

Teraz sa opýtala slečna Salome, aké zamestnanie má mládý pán. Daniel odpovedal, že je hudobník. Prekvapené „ach“ sa mu ozvalo zo všetkých troch hrdiel. Je spevák alebo huslista? Ani to, ani ono, je komponista, alebo aspoň chce byť komponistom.

Vtedy zduchovnelý pohľady troch dám a sestry vyzeraly celkom ako trojčence. Teda tvorivý umelec? Áno, ak to chcú tak nazvať, tvorivý umelec, odpovedal Daniel sucho.

Odcupkaly do kúta ako vrabce a tam sa v trojke radily. Slečna Salome, vyvolená rečníť, opýtala sa, či by sa mu nájomné dvanásť mariek mesačne nezdalo privysoké. „Nie, nie je privysoké,“ povedal Daniel bez rozmýšľania a stisol trom sestrám ruky. Slečna Jazmína dodala, že mládý pán môže používať aj klavír, ktorý stojí v prízemí, že ho len treba naladiť. Daniel jej ešte raz stisol ruku nezvyčajne priateľsky. Z radosti bol ťarbavo dôverný.

Prv ako odišiel, zastal si v záhrade pod stromom. „Konečne zas raz strom pre mňa,“ myslel si. V korune spieval včasný drozd. Prekvapená slúžka Meta sa dívala na neho z bráničky, kde čakala.

Slečna Albertína povedala sestrám: „Vyzerá zaujímavu, ale nemá dobré spôsoby.“

„Má špinavé šaty, treba mu ich očistiť,“ povedala slečna Salome.

„Umelci nehľadajú na zovňajšok,“ vysvetlila zamyslená slečna Jazmína.

„Veľmi sa mylíš,“ odporovala slečna Salome, zahrúžená do myšlienok. „On bol vždy ako zo škatuľky. Pamätáte sa?“

Obe ostatné prikývly. Potom sa ruka v ruke prechádzaly po chodníkoch v záhrade.

4.

Daniel postál na Ovocnom trhu pred Husiarikovou studňou a schrumkal niekoľko jabĺčok.

Slnce svietilo a Daniel zbadal, že tóna sochy na studni pomaličky pod ním ustupuje ku kostolu. Bolo mu smutno vidieť, že sa čas mína a ako sa mína. Ale keď sa obzrel a videl bronzové chlapiatko stáť na studni tak pokojne a dôverčivo s dvoma husami pod pazuchami, musel sa zasmiať.

Rozosmiala ho jednak nehybnosť chlapiatka, toto vyčakávanie a ustavičné státie na mieste, a jednak myšlienka, že môže niekto vyzeráť tak spokojne, keď má dve husi.

Raz popoludní, keď sa Daniel vracal z hodiny vyučovania, stretol Lenoru Jordanovú. Rozprával jej o novom byte a o troch čudných stvoreníach v dome na Dlhom riadku.

Lenora počula o nich. Povedala, že sú to sestry geometra Rüdigera, ktorý už dávno odišiel z mesta, lebo sa poškriepil s mešťanmi alebo len s cechom. Poškriepili sa vraj pre obraz istého maliara, viac vraj o tom nevie, vie len, že geometer zahynul potom vo Švajčiarsku, kde ho zasypala lavína. Zo sestier sa vraj vysmieva celé mesto, hoci vychádzajú z domu zväčša len v určité dni a chodia iba na blízky cintorín svätého Jána, okrášliť maliarov hrob.

Daniel ju skoro nepočúval. Stáli pri chráme svätého Sebalda a zvony sa práve rozzvonily. „Skvostné,“ hundral si, „vzostupný trojzvuk v A-dur.“

Lenora sa vyzvedala, ako sa má Daniel, a s ľútosťou sa mu dívala do opadnutej tváre. Jej prenikavý, belasý pohľad mu bol neprijemný a Daniel sa čudoval, že len tak zriedka klopí mihalnice. Povedal, že sa má dobre, a smial sa.

„Hrozné je, že máme v tele obludu, ktorú stále treba kŕmiť,“ povedal. „Inak by človek mohol dobyť všetky nebá a odpočúvať anjelské spevy. Ale nejde to. Najprv si treba krídla do krvi doráňať, len potom povolí reťaz, a napokon niet už éterickej sily.“

Skrivil tvár do zlostného opičieho výrazu. „Ale chcem to skúsiť,“ dokončil. „Chcem vidieť, či si ma Pán Boh vytiahne zo skrinky s lósmi ako prehru alebo ako výhru.“ Vedel byť výrečný, keď rozprával o sebe.

Lenora sa usmievala. Treba si vraj trochu usporiadať

život, to je všetko, čo sa jej zdá potrebné. Chystá sa vraj presvedčiť sa, ako sa zariadil v novom byte.

V Tetzelovej ulici sa stretli s inšpektorom. Keď Jordan kráčal popri milovanej dcére, zdalo sa mu, že sivé múry a zvetralé kamene nie sú také zemité a prastaré. Ale Lenora, nezvyčajne zamyslená, dívala sa na západ, kde zapadalo purpurovočervené slnce. Niekedy, chvíľkami, ozývala sa v nej túžba po krajšej krajine.

Myslievala na Taliansko a v duchu vídala ako by vo sne slnečné zálivy, rozkvitnuté háje a biele sochy.

Medzitým šiel Daniel k Brodu. Robotníci sa vracali z predmestia a z ustatých tvárí chcel im vyčítať svoj svet. Ach, vzdychalo to v ňom, chcel by som sa priblížiť k hviezdám, chcel by som poznať spoľahlivejšie srdcia, ba spoľahlivejšie, ako je moje vlastné.

Vtedy svetlo lampy osvietilo v Bendovom byte Bendov oblok a Daniel sa zahanbil.

6.

Keď Leonora prišla prvý raz navštíviť Daniela, bol už večer. Už zďaleka počula klavír a prenikavé krákanie Danielovho hlasu. V úzadí chodby videla tri biele postavy, tesne pritúlené ako sliepky na žfdke.

Boly to sestry Rüdigerové, ktoré chcely načúvať, ako umelec tvorí. Tak ho chápaly v nižšom aj vo vyššom smysle, že chcely načúvať jeho tvorbu. Keď sa nad zábradlím schodišťa vynorila Lenora, preľakly sa a ušly.

Tie tri ostarené srdcia iste búrlivo búchaly. Toho večera už nemaly chuti načúvať Jazmínu, na ktorej bol rad čítať Rückertových Makamov.

„To sa nesvedčí,“ stále opakovali. Keď myslely na Lenorinu návštevu u Daniela, vravely si vzájomne: „To sa nesvedčí.“ Aj slúžka Meta bola rovnakej mienky.

Kým Daniel len d'alej hral a Lenore iba kývol, Lenora zazrela masku Zingarelly. Šla hneď k nej a sňala ju s klinca na stene. Mlčky sa zahrúžila do pozorovania plastiky. Cítila dojatie v duši.

Medzitým Daniel vstal od klavíra a Lenora sa strhla pri jeho hlasnom výkriku. „Do Paroma, čo to vystrá-jate?“ oboril sa na ňu zlostne. Vzal jej masku, ktorú držala tak jemne rozochvená, a s nežnou starostlivosťou ju zas zavesil na klinec.

Citlivému dieťaťu hneď tiekly slzy z očí a Lenora sa odvrátila, aby skryla tvár. Daniel ostal nevľúdny, ale rád by bol zas napravil surovosť. Doniesol zpoľa roz-trhanú knihu, s ktorou zaobchodil ako so sviatosťou, a ponúkol Lenore, že jej ju požičia. Bol to preklad krás-neho, starého románu Manon Lescaut.

Potom Lenora často chodievala k Danielovi po úrad-ných hodinách v kancelárii, no neostávala dlho, aby sa doma neznepokojovali. Ale aj v tých chvíľach našla si vždy dačo upratať, usporiadať, či už papiere na stole alebo noty na stojane.

Soznámila sa aj s Bendom, ktorý si ju obľúbil. Dobre sa cítil v jej prítomnosti a nechápal, že Daniel necítil to isté. Zdalo sa, ako by ani nemal očí pre Lenoru. Predsa sa len podobal človeku, čo nesie kôš, plný vajec, a ne-prestajne bedlí, aby mu nevypadlo vajíčko a nerozbi-lo sa.

Nejeden večer odprevádzali priatelia dievča domov. Daniel vždy rozprával o sebe a Benda ho s úsmevom počúval. Alebo Benda rozprával o Danielovi a Daniel ho vážne počúval.

Ľudia vraveli o Lenore: „Vláči sa teraz už s troma, naj-

prv chodila iba za slobodným pánom. Tu sa ešte dačoho dožijeme.“

Tu a tam padol zdrap týchto hnusných klebiet Leno-re do cesty, ale proste prešla popri ňom. Zo sklenej gule dávala sa na svet chladno a veselo a nedbala na pohľady klebetníkov.

7.

Benda by bol mohol nakresliť Danielovu tvár aj vo tme: klenuté čelo, končistý, drobný, spurný nos, tvrdo zaseknuté pery, hranatú hudobnícku bradu a hlboké vrásky v lícach.

Nevedel nič o hudobníkoch. Ako všetci učenici nikdy nedôveroval premocnému vplyvu umenia. S hlbokou úctou sa klaňal pred veľkými dielami, čo cez celé generácie ostaly nedotknuteľnými vzormi, ale pre výtvory súčasníkov nemal vycvičené ucho.

Vedel, že hudobníka ťažko pochopiť a oceniť. Skúsil, aké je trpké byť nepochopeným a neoceneným. Nepotreboval dôkazov, že všetky odvetvia ľudskej duchovnej práce vyžadujú nezvyčajnú, obetivú oddanosť.

Hudobník mu bol čímisi novým. Ako sa díval na neho? Ako na slepca, čo sa zdnučky spaľuje. Ako na opitého, čo na všetkých ostatných ľudí pôsobí dojmom odpudzujúcej triezvosti. Ako na človeka, ktorý sa stal korisťou najhroznejšej samoty a ani si ju neuvedomuje. Ako na ťarbavého vidiečana s nervami zvrhlika.

Človek vedy chcel v hudobníkovi nájsť určitý zákon. Úloha na zúfanie. A priateľ nechápal priateľov život. V duchu si sprítomňoval postavy mnohých mladíkov, ktorých poznal. Číhal na spoločné znaky. Aj tu hľadal zákon.

Raz na mrku čítal spisy filozofa Mainländera. Odložil knihu a povedal si: „Súčasní mladí ľudia sa nivočia, kazia. Aké hrozné časy! Zmizly miery a pravidlá. Každý vzor je skreslený. Človek je odkázaný iba na seba. Plameň je bez kahanca a hrozí spáliť ruku, čo sa ho chce zmocniť.“

Vtedy našiel v Danielovi brata osudu. Vtedy mu bola hudba bratskou mukou. Keď videl priateľa zničeného, ubiedeného, vyšľahlo mu z Gorginho* oka najhlbšie poznanie. Ale neotvoril mu vlastné srdce.

Raz v noci, keď im nekonečné rozhovory zakotvily v mlčaní ako lode, ktoré vietor zahnal do prístavu, povedal Benda, naväzujúc na zlostne-mučivý výkrik Daniela, ktorý sa ozval na druhom brehu tohto mlčania: „Treba byť skromným. Neslobodno si nikdy z duchovného tvorenia vybojovať výsady. Neslobodno nikdy zastať v obdive pred vlastným obrazom. Zdá sa mi, že umelec musí byť vznešene skromný. Zdá sa mi, že bez tejto skromnosti nie je ničím iným ako viac-menej zázračnou zdochlinou.“

Daniel chytro pozrel na neho. Pod Bendovými hustými fúzmi videl veľké zuby. Vždy rozťahoval ústa, keď hľadal najpôsobivejšie slovo.

Benda pokračoval: „Ohavné je zväčša všetko, čo voláte talentom. Talent je páper. Čo prsty vytvorila, je zlé. Potrebujeme ľudí, čo majú cieľ a vedia zaň trpieť. A veď aké je to krásne! Hore je nebo, dolu zem a uprostred nesmrteľný človek.“

Daniel vstal a podal Bendovi ruku. Nepocítil nič mocnejšieho ako stisk Bendovej ruky. Mal ruku ako kliešte,

* Gorgo = ženská postava gréckych povestí s hroznou hlavou. Pri jej pohľade všetko skamenelo. (Pozn. prekl.)

keď triasol cudziu ruku, kým neostala bezvládna. Pritom mu žiarily sivé oči radostnou náklonnosťou.

Vtedy si priateľsky potykali.

8.

Lenora vrátila Danielovi Manon Lescaut. Keď sa jej Daniel spýtal, ako sa jej kniha páčila, mlčala. Začal teda hromžiť, lebo mal knihu rád.

Povedala: „Nemôžem čítať knihy, v ktorých je toľko rečí o láske.“

Pozrel si na nohy, aby jej hlas mohol doznieť. Mala v hlase akýsi husľový tón, ktorého čarovnosti nemohol odolať. Keď si uvedomil, čo povedala, zasmial sa krátko a povedal, že sa pretvaruje. Pokrútila hlavou. Potom ju trochu prekárал, že sa schádza s mladým Auffenbergom, a opýtal sa jej, či sa jej aj v skutočnosti protivila reč o láske.

Belasý plameň v jej očiach ho prinútil sklopiť oči. Nebolo mu príjemné presvedčiť sa, že jej pohľad bol mocnejší ako jeho. Odišla a neprišla niekoľko dní.

Keď zas prišla, bol natoľko naivný, že sa jej zas začal posmieváť. Vtedy si sadla do kúta pohovky a skúmavo sa mu zahľadela do tváre. „Chceme ostať priateľmi, Daniel?“ spýtala sa.

Zazrel na ňu prekvapený. Nie hádam preto, že by bol zbadal jej milotu a veľký pôvab, ale preto, lebo husľový tón jej v hrdle zaznel ešte hlbšie, čistejšie. Ale mohol jej prikývnuť na túto otázku len so skrivenými perami a s rukami vo vreckách.

Povedala, že sa nechce robiť pred ním dôležitou a ne-

chce požadovať, aby hľadel na ňu inakšie ako na ostatné dievčence. Ale že práve preto, aby ostali priateľmi, chce ho poprosiť o istú výnimku. Nech sa s ňou nikdy neshovára o láske, ani žartom, ani vážne. Už od dávna, veľmi dávna jej je toto slovo strašidlom. Nemôže mu povedať, prečo, aspoň teraz nie, možno dakedy neskoršie, omnoho neskoršie, keď už obaja budú starí. Keď sa usiluje rozpamätať sa, zachytiť, na čo už skoro zabudla, stáva sa v nej všetko nejasné a chladné, hoci by to hádam nikto nepochopil, keby to počul. Ale má to tak v krvi a chcela by, aby ju šetrili.

Tvár jej vyjadrovala hlbokú vážnosť a ponášala sa na starý obraz. A v jej slovách bolo čosi ako sen.

„Ak žiadate len toto, to vám môžem pokojne sľúbiť, Lenora,“ povedal Daniel a práve v láskavosti, s ktorou to povedal, bolo čosi bezcitného, ako by tajnosť, ktorú dojatá naznačila, bola veľmi vzdialená od jeho egoisticky uzavretého sveta. Vonku v záhrade zvučala fontánka a Daniel hľadal v zurčaní dominujúci tón.

Lenora sa odteraz správala k nemu s novou otvorenosťou. Všetko mu teraz bolo akosi bližšie, jej pohľad, jej ruka i jej slová.

9.

Daniel dokončil skladbu pre orchester, ktorú nazval Vineta, a chcel, aby ju Benda poznal. Raz v podvečer o šiestej prišiel Benda k Danielovi. Všetko bolo prichystané, Daniel si sadol za klavír. Bol bledý v tvári a nezarastenou hornou perou mu šklbalo.

„Mysli na more, myslí na búrku, myslí na člnok s ľudmi, myslí na čarovnú severnú žiaru na nebi a na poto-

pené mesto, čo sa vynára. More sa upokojilo a v svetle je akési zjavenie. Mysli na dačo takéto alebo možno aj na dačo inšieho, veď je to aj tak nesprávne. Je hriech myslieť si niečo. Cis-mol.“

Chcel začať, keď sa ozvalo klopanie na dvere a vošla Lenora. Pričupila sa tíško v kúte pohovky.

Skladba sa začínala rytmicky pokojnou a žalostnou vetou, ktorá sa zrazu zmenila na zúrivé presto, a melodická figúra, ktorú sa sotva podarilo uceliť, roztrhala sa ako girlanda kvetov v prívale. Potom zas váhavo a skrúšene splývaly do reťaze prvky, rozprášené na všetky strany po zemeguli, zdalo sa, že ich divá krútnava prepustila bohatšie, čistejšie a oduševnenejšie, a slialy sa zas v pomaly slabnúcom, až k chorálovému, slávnostnému spomaleniu v zmiernenom tempe do milej, vážnej hlavnej témy, ktorá sa potom arpeggiovým okordom preliala do nekonečnosti.

Kde nástroj vypovedal, pomáhal Daniel krákavým hlasom a iba hrozné úsilie výrazu zabránilo, že to nepôsobilo komicky.

V napätom načúvaní boly Bendove oči ako slepé. Nebol by mohol povedať, či sa Danielovi skladba podarila. Jeho presviedčal človek, magnetizmus, vyžarujúci z človeka. Do skladby nemohol vniknúť, nemohol ju oceniť, ale uchválila ho v spojení s fenoménom človeka.

Daniel vstal, dotackal sa k pohovke, vboril si hlavu do dlaní a vzdychal: „Cítite to? Cítite to naozaj?“ Zas vstal, dvoma skokmi priskočil ku klavíru, schytil nóty a shodil ich na zem. „Veď je to nič,“ škrípal. „Veď je to len úbohá babranina.“

Potom sa zas hodil na pohovku. Lenora, ktorá nehybne sedela v rohu, dívala sa na neho žasnúcimi očami dieťaťa.

Benda si stal k obloku a hľadel na rozkvitnuté stromy

a na zaoblačené nebo. Potom sa obrátil. „Jasné je, že treba niečo podujat' pre teba a pre tvoje dielo,“ povedal.

Lenora pohla rukami proti Bendovi, ako by sa mu bola chcela poďakovať, a ústa sa jej pootvorily. Ale keď pozorovala Daniela, neosmelila sa nič vysloviť a zrazu vykrikla: „Bože môj, dve gombičky na kabáte mu visia už len na nitke.“ A vybehla z izby. Po chvíľočke sa vrátila s ihlou a niťou, ktorú si vypýtala od Mety, sadla si tesne k Danielovi a prišla mu gombičky.

Benda sa musel usmiať. Ale v jej činnosti bolo čudné upokojenie, ako by pomáhala životu premôcť hru duchov.

10.

Benda už dávnejšie poznal divadelného agenta a impresária Dörmaula. Šiel k nemu a zanesol mu Danielovu skladbu, lebo tento všestranný a do mnohých plánov zapletený povýšenec vydával aj hudobné diela.

Trvalo niekoľko týždňov, kým sa mu impresário zas ozval. „Nesrozumiteľná vec, pachtenie po originalite,“ znel Dörmaulov úsudok, „na to, veru, nikoho nenachytáme.“

Mladý mužský s ohnivočervenými vlasmi vyšiel za Bendom z izby a oslovil ho. Volá sa vraj Wurzelmann a je tiež hudobník. Študoval na konzervatóriu vo Viedni a tamojší učiteľ ho odporúčal Alexandrovi Dörmaulovi. Tento sa totiž zaoberá zakladaním putovnej opery, najíma si skupinu, ktorá má so stálym programom opier putovať po mestečkách provincie, a on vraj bude prvým kapelníkom.

Hovoril škaredým nárečím Židov z východu. Benda bol slušný, ale chladný.

Najdôležitejšie prišlo nakoniec. „Vineta“ oduševnila Wurzelmannu. Tajne si prečítal partitúru. „Veľký talent, pán doktor, taký sa už dlho neprejavil,“ povedal.

„Čo si teda mám myslieť o úsudku pána Dörmaula?“ opýtal sa Benda, lebo ešte vždy neveril prítomnému a chcel pred ním chrániť neprítomného.

„Nepoznáte Dörmaula? Myslel som, že ho poznáte. Kde sa nebojí authority, je smelý. Predložte mu Deviatu symfóniu bez titulnej strany a on vám ju vyhlási za haraburdu. Stavím sa, o čo chcete.“

„Ach, naozaj je tak?“ opýtal sa Benda starostlivo.

„Dajte mi partitúru a ja vám sľubujem, že sožením ľudí, čo ju ocenia. Takéto niečo treba ohlásiť fanfárami.“

Benda chvíľku rozmýšľal. Nemal smyslu pre fanfáry a ani neveril v spoľahlivosť ľudí, čo trúbenie zaobstarávajú. Ale privolil, lebo cítil, že nemá práva ukrátiť Daniela o určitú nádej.

Ukázalo sa, že Wurzelmann nevravel do vetra. O dva týždne dostal Daniel zpravu, že orchestrálny spolok prijal jeho skladbu do programu vo februári. Aby poslucháčstvu poskytlí bohatší obraz jeho tvorby, žiadali od neho ešte jednu skladbu. A tých bolo nadostač. Mnohé čakaly na dokončenie.

Wurzelmann sa vychvaľoval, že si otvoril prístup k najmocnejším pánom. Zadovážil si schválenie profesorov hudby Wackerbartha a Herolda a jeho diplomatický kúsok väzel v tom, že za dirigenta získal Andreja Döderleina.

Bol nevyčerpatelný v radách a mal plno plánov. Spomínal, že pri putovnej opere budú potrebovať aj druhého dirigenta, lebo on musí úradovať i ako riaditeľov zástupca. „Len mňa nechajte voľnú ruku, milý Nothafft,“ povedal, „Alexander Dörmaul musí tancovať, ako mu hvíz-

dam a ja mu zahvízdam nasledovne: Nothafft bude dirigentom alebo nikto.“

Začal pokorne a skončil dôverne. Daniel nenávidel ľudí s červenými vlasmi, najmä, keď mali zapálené oči a prskali pri reči.

„Ten tvoj Wurzelmann je nechutný šuhaj,“ povedal Bendovi, „a mrzí ma, že som mu zaviazaný vd'akou. Myslí si, že sa mi páči, keď sa vyslovuje o sebe pohŕdavo. Zaslúži si dokopať ho.“

Benda mlčal. Dojatý Wurzelmannovou obetivou námahou nazval ho servulom, služobníčkom. Bolo dobre, že mali niekoho, kto odpratoval s cesty balvany, aby nohy toho, čo sa vynáral z temnoty, mali kadiaľ kráčať. Ale služobníček, v chudobe a útlaku narodený Žid, bol plný obdivu pre génia inej rasy.

Benda to vedel. Bridilo sa mu to, lebo to bola vlastnosť, ktorá sa iným, práve takým lživým nadšencom, zdala kmeňovou zvláštnosťou.

11.

Keďže nastalo leto s horúcimi augustovými dňami, často chodievali obidvaja priatelia za mesto a do lesov neďaleko Feuchtu a Fischbachu alebo k vysokému Bühlu.

Na takúto prechádzku šla raz s nimi aj Lenora. Pekný bol pohľad na ňu, keď s pôžitkom vdychovala vôňu kvetov a ihličnatých stromov a pozorovala tvary oblakov a premenlivosť okolia. Podobala sa blažene poletujúcemu vtákovi, čo sa vysoko v povetří kúpe a čistí zo špiny nízkeho sveta.

S chápravou pozornosťou počúvala rozhovory priateľov. Žiarivý pohľad, zdvihnutý oblúk obŕv dokazoval,

že sa ho mlčky zúčastnila, že v duši súhlasí alebo nesúhlasí. Keď ju prinútili vysloviť mienku, zvyčajne udrela klinec po hlave.

Keď sa vracali, bola už noc, nebo bolo celkom jasné a hviezdy žiarili v celej nádhere. Padaly lietavice a Lenora povedala, že ani nemá toľko žiadostí, koľko by teraz mohla vysloviť. Učený Benda povedal so smiechom, že teraz v augustových nociach sú kďdle asteroidov v pohybe, že sa často zdá, ako by sa rozhýbala celá obloha, že by, veru, človeka ľahko unavily toľké žiadosti.

Lenora chcela vedieť, čo sú asteroidy, a on jej to vysvetlil, ako najlepšie vedel. Potom sa rozvravel o súhvezdiach i o Mliečnej ceste a povedal jej, že sa skladá z miliónov jednotlivých hviezd. Rozprával aj o veľkosti hviezd, a pretože ich zavše nazval slncami alebo svetmi, zarazila sa a opýtala sa ho, či sú medzi nimi aj zeme. Ako zeme? Ako to rozumie? No, také zeme, na akej teraz blažene blúdila a žila. „Určite,“ odpovedal jej. „A či na tých zemiach sú aj stromy a zvieratá?“ „Treba to pripustiť, aspoň na mnohých. A či aj ľudia? Pravdepodobne,“ znela odpoveď, „prečo by bezvýznamná guľa, ktorá nás nosí, mala mať prednosť? Ak aj nie ľudia v pozemskom smysle, teda iste bytosti s rozumom a citom.“

„Teda tam hore môžu existovať práve také bytosti ako vy, Daniel, a ja?“

„Určite.“

„A na všetkých tých hviezdach žijú možno nespočetné národy a plemená, o ktorých nič nevieme, nič nešípime?“

„Určite.“

Vtedy si Lenora sadla na miľovník pri ceste a zahľadela sa vopred s chvejúcimi sa perami a zrazu sa roz-

plakala. Benda ju chytil za ruku a hladkal jej ju, aby ju upokojil.

„Tak ich všetkých ľutujem,“ fíkala Lenora, dívala sa dohora a usmievala sa v slzách. Benda by bol najradšej chytil Daniela za ruku a zakričal mu: Nože si ju predsa všimni, Daniel, dobre si ju všimni! Ale Daniel ju nevidel.

12.

Raz večer v októbri vyšiel inšpektor Jordan z istého domu v Širokej ulici, zimomraveno si pozapínal kabát a rýchlou chôdzou šiel do Karolínskej ulice priechodom, ktorý bol taký úzky, ako by len boli prerezali domy veľkým nožom. Bolo neskoro a inšpektor bol hladný. Zišlo mu na um, že mu Gertruda možno už neodložila teplú večeru. Nuž šiel do hostinca.

Dve hodiny sa namáhal presvedčiť bohatého obchodníka s chmeľom, aby sa dal poistiť. Kupec si dal vždy znovu a znovu vysvetliť všetky výhody, stále znovu a znovu študoval tabuľky a nemohol sa rozhodnúť. Sedel, spokojne mliaskal a zo servítky, uviazanej okolo tučného hrdla, trčaly mu napravo aj naľavo dva rožky dohora ako dve dlhé biele uši. Urazil inšpektorovo sociálne cítenie tým, že si dovoľil ani len nevysloviť zdvorilú vetu, ktorou by ho pozval k stolu.

V tesnom výčape piva, kde inšpektor vošiel, sedelo za stolom niekoľko ľudí, medzi nimi holič Bonengel, ktorý Jordana poznal a pozdravil sa mu. Jordan si sadol v úzadí miestnosti a objednal si u škaredej a špinavej čašnice klobásu s kapustou.

Holič rozprával oplzlé anekdoty. Keď čašnica doniesla

jedlo, zachichotala sa a povedala: „To je chlap, ten Bonengel, to je chlap!“

. Inšpektor sa náhlivo dal do jedenia, ale znevrady stratil chuť. Odtisol tanier, podoprel si rukou hlavu a tíško hľadel do hustého dymu, čo stál nehybný v dusnom povetří.

Cítil akosi, že už nevládze vykonať dennú prácu, ktorú mal vykonať zajtra, pozajtre a vo všetkých nasledujúcich dňoch. Lietať s jedného konca mesta na druhý. Vždy v tých istých, sto ráz prechodených uliciach sem a ta. Hore schodmi a dolu schodmi. Vždy odpovedať na rovnaké otázky, vždy presviedčať rovnakými slovami, vždy vyvracať rovnaké námietky, každý deň znovu a znovu vychvaľovať tú istú vec, rovnakými slovami predstierať rovnaký záujem, vyvracať rovnakú nedôveru rovnakými vyhováračkami, byť ľudom stále na ťarchu, rušiť im domáci pokoj, stále byť vybičovaný v napätí, vždy znovu musieť vypočuť vyčítavé kázne tej nenásytnej, nepokojnej akciovej obludy a jej vládcu Dirufa, naozaj, to už bolo na nevydržanie, to už bolo nedôstojné mužského v jeho veku.

Hanbil sa seba. Bol strašne ustatý.

Rozmýšľal o prežitom živote. Ako sa vyšvihol z chudobnej mladosti a ako sa mu podarilo stať sa váženým kupcom. To bolo v Ulme, vtedy si vzal za ženu pobeľavú Agnesu, rušňovodičovú dcéru.

Ale prečo nedosiahol blahobytu? Z mnohých, čo neboli ani takí múdri, ani takí usilovní a zdvorilí, stali sa majetní ľudia, len on nezbohatol. Tri razy mu hrozil bankrot, tri razy ho zachránili priatelia. Potom sa mu ponúkol spoločník, vstúpil do firmy s malým kapitálom a obchod zas šiel dobre.

Ale ukázalo sa, že spoločník nebol verný, ani svedomitý. „Jordan ma hatí,“ vravieval kupujúcim, „Jordan

sa do ničoho nerozumie, Jordan nevie počítať.“ A neustal, kým Jordan za určité odstúpné nevystúpil z obchodu.

Potom osem alebo deväť rokov Jordan skusoval raz to, raz ono. „Netráp sa, Jordan,“ povedala mu Agnesa, „už len dáko bude.“ Ale nebolo. Čo len chytil do ruky, chytil za nesprávny koniec, v nesprávnej hodine, s nesprávnymi ľuďmi.

Z toho ani nemohlo nič byť. Nielen preto, že mal priťažkú ruku a že bol možno aj pričestný, ale aj preto, lebo sa dal poblázniť akýmsi marivom.

Od mladi sníval sen a všetko, čo podujal, smerovalo iba k uskutočneniu tohto sna. A to bola nemožnosť. Nikdy nemohol usporiť toľko peňazí. A rozprával Agnese, keď o tomto obľúbenom želaní blúznil, že raz príde čas a on bude môcť žiť vytúženému zamestnaniu, ešte ho obodrovala a radila sa s ním, ako by to dosiahol. Ale teraz sa mu zdalo, že vari vždy vedela, že len sníval, a že sa veľkodušne zriekla zobudiť ho zo sna.

Už oddávna zamýšľal postaviť továreň na báby. Prečo práve továreň na báby? Či myslel vyrábať báby? Namýšľal si, že takto získa nezvyčajnú vážnosť, nezvyčajné bohatstvo? Iste nie. Nebol by mohol povedať, prečo sa usiloval práve o toto.

Vždy sa mu akosi pozdávalo, že svet báb je osobitným svetom. Cítil akési čaro, keď rozmýšľal, aké tváre vynájde pre rozmanité, veľké a malé báby, aké vlasy im vymyslí, aké šaty oblečie. Fantáziu mal preplnenú bábami rozmanitého pôvabu. Boly tu princezné a kňažky, rybárky a morské žienky, pastieri a pastierky, Gašparkovia a veselí čerti, báby s porcelánovými hlavičkami a báby s voskovými hlavičkami, pri ktorých by mohol skoro dokonale napodobniť farbu živých ľudí a ktoré by mali skutočné ľudské vlasy. Báby v krojoch cudzích národov a báby, oblečené ako rozprávkové postavy,

vily a škriatkovia, Aladin, Harun al Rašid, derviš z východu.

Keď posledný raz menil bydlisko, vybral si Norimberg. lebo ho vábilo mesto, kde kvitol bábkársky priemysel.

Potom Agnesa umrela, ostaly mu tri deti, musel pre ne pracovať. Prestal dúfať, že aj on bude mať dakedy šťastie a úspech, a továreň na báby ostala naozaj iba marivom. Mal už len jeden cieľ: každej dcére odložil desaťtisíc mariek, aby byly zaistené proti najväčšej biede, keď ho raz tu nebude. Chlapec si môže aj sám pomôcť.

Ale až dodnes mohol uložiť do banky sotva polovičku. A ak stratí miesto teraz, keď krehkosť staroby mu nedovolí zarábať na chlieb, ak bude napokon nútený dotknúť sa úspor, ktoré shromažďoval toľké roky a s toľkým odriekaním, ako sa potom dievčencom ukáže na oči, aká staroba ho čaká?

„Tá potvora sa vtiahla do pivnice, a keď mu tá pani chcela doniesť nohavice, spadly jej do nádoby s múkou,“ rozprával holič Bonengel.

Poslucháči jačali, čašnica sa chichotala.

Cestou domov počul inšpektor Jordan v hvízdaní vetra ešte vždy holičov hlas, podobný škripeniu nožníc.

Vždy mu bolo neprijemné ísť v noci hore schodmi v úzkom starom dome. Drevo pukalo, ako by sa chcelo zlomiť, a zavše sa mu zdávalo, že naproti nemu idú slepci. Na prvom poschodí býval totiž očný lekár, teda často vídal slepcov.

Na stole v izbe si našiel list. Na obálke bola firma: Generálne zastupiteľstvo Prudentie. Chvíľku chodil sem a ta a len potom otvoril obálku. Bola to výpoveď.

Asi v tom čase rástla Bendova nespokojnosť. Videl, že ako súkromník musí sa zriecť pomôcok, potrebných pre výskumy, a zdalo sa mu, že je odsúdený v temnote pochovať si schopnosti.

Prerušil väčšinu doterajších stykov, aj písomných. Keď sa mu známi pozdravovali, odvracal pohľad. Jeho česť bola čo najhlbšie zranená a bol na ceste, na ktorej ľudia strácajú dôveru v seba.

Iba Daniel nič nezbadal. Možno sa vžil do myšlienky, že Benda má radostne usporiadanú existenciu, a stačil mu pohľad na meštiansku zámožnosť jeho domácnosti, aby uveril, že priateľ žije bezstarostným životom. Nikdy sa ho presne nevypytoval a nezišlo mu na um, prečo učenec toľké hodiny sedí pred ním so zachmúrenou tvárou.

Benda sa usmieval nad jeho nevedomosťou, lebo to nepokladal za nič horšieho. Nijako mu to nezazlieval a umienil si, že priateľa, tak hlboko zahrúženého do seba, ušetrí svojich starostí. Ale nemohol zabrániť, aby bolesť a túžba skoncovať s týmto nedôstojným postavením zavše neprelomily závary zdržanlivosti.

Istého pochmúrneho dňa prišiel Benda ohlásiť priateľa, ktorý sa práve vrátil domov z hodiny vyučovania. Dohodli sa, že sa pôjdu trošku prejsť a potom že sa navečerajú u Bendu.

Na chodbe sa stretli so sestrami Rüdigerovými, ktoré sa vracaly z dennej prechádzky v záhrade. Benda sa im pozdravil po starosvetsky, úctivo, Daniel sa sotva dotkol striedky klobúka. Sestry si staly do radu ako pri kotillone a pôvabne sa poďakovali. Slečne Jazmíne vypadla z ruky pozdna ruža, a keď Benda ružu zodvihol.

pritisla slečna ruku na prsia, čo sotva stály za reč, a zas sa pôvabne poďakovala.

Keď boli na ulici, povedal Benda ľútostivo: „Tri nežné bytosti. Žjú osamelo ako skutočné vestálky a opatrujú posvätný oheň.“

Daniel sa zasmial. „Ozaj posvätný oheň? Myslíš tú prihodu s maliarom?“

„Áno, práve to myslím, ale, aby si vedel, nebol to len obyčajný maliar. Iba nedávno mi ktosi rozprával celú udalosť. Maliar sa volal Anzelm Feuerbach.“

Daniel nepočul o Anzelmovi Feuerbachovi, ale vycítil plný obsah mena, čo mu pôsobením akejsi tajomnej mágie zaznelo v uchu ako pevný zvon. „Čo to teda s ním bolo?“ opýtal sa.

Udalosť znela nasledovne: Keď Anzelm Feuerbach štyri roky pred smrťou, teda pred šiestimi rokmi prišiel posledný raz do Norimberka navštíviť matku, už chorľavel na tele aj na duchu, bol znechutený ľuďmi a podložený večnou lopotou a zneuznaním. Ale niekoľko mešťanov sa rozpomenulo na jeho slávu, čo sa v povetrí vznášala temná a bez domova, a obchodná komora si objednala u neho obraz do zasadacej dvorany v novom justičnom paláci. Maliar namaľoval obraz cisára Ľudovíta, ako udeľuje Norimberčanom právo slobodných remesiel. Ale keď bol obraz hotový, prejavili páni nespokojnosť, lebo čakali dačo celkom inšieho, akýsi prázdny krelingovský výtvor a nie také dôstojné a čisté dielo. A ešte aj miestnosť bola priúžka, asi piadť plátna museli zapustiť do steny, a aj osvetlenie bolo úbohé. Vtedy mu komora začala robiť ťažkosti s platením, do špinavej škriepky sa zamiešal geometer Rüdiger, ktorý už dávno bol náruživým Feuerbachovým obdivovateľom, chytil stranu maliarovi a došlo to až tak ďaleko, že opustil mesto s prísahou, že sa sem už nikdy nevráti. Ale všetky

tri geometrove dcéry ľúbily majstra Anzelma už od útlej mladosti, keď chodieval navštíviť otca.

„Pravda, ak si kto kedy zaslúžil lásky, bol to on,“ dokončil Benda rozprávku. „Chceš ho vidieť? Teda pod.“

Boli práve neďaleko cintorína svätého Jána. Brána bola ešte otvorená, a Daniel šiel za Bendom, ktorý kráčal vopred. Blúdil chvíľku úzkymi chodníčkami pomedzi hroby, potom ukázal na ploský kameň s menom Albrechta Dürera. A napokon zastali pri hrobe Feuerbachovom. Na bronzovej, už očernetej doske, bola maliarova tvár z profilu. Pod ňou ležal vavrínový veniec, ktorého ovädnuté listy sa chveli vo vetre.

„Akým životom žil tento človek!“ povedal Benda tíško. „A akou smrťou umrel! Smrťou vyhnaného psa.“

Keď sa vracali k mestu, večerilo sa. Daniel si sňal kloúk s hlavy a šiel popri Bendovi s pohľadom, upreným doďaleka. Benda bol rozčúlený ako málokedy.

„Zvyčajný život, zvyčajná smrť,“ vybuchol. „Vystieral ruku, aby dával — a napľuli mu do nej. On dáva, dáva a dáva a oni berú, berú, berú bez vd'aky, ba s posmechom. Dbajú len na rodinkárstvo, kupliarsky spájajú mikroskop s katechizmom a filozofiu s políciou. Bez slušnosti, bez humánneho dohodnutia. Rozhodnú sa a vykonajú. Ja už tu nemám miesta. Idem.“

„Ideš? A kam?“ opýtal sa Daniel úprimne prekvapený. Benda si zahryzol do perí a mlčal.

Došli k Brodu. Keď vošli do Bendovej pracovne, pri niesol Benda hrubý atlas, našiel mapu Afriky a ukázal doprostred tohto diela sveta.

„Vidíš tu tú veľkú bielu škvrnu? Nie je na nej zakreslená ani rieka, ani vrch. Toto sú kraje, kam ešte nevkrčila noha Európana. Ta idem.“ A jemne sa usmial.

„Naozaj? A kedy?“ spýtal sa Daniel, znepokojený, že by mal stratiť priateľa.

„Ešte je to nie isté, ale bude to. Tam budem mať čo robiť. Potrebujem povetrie, zem, nebo, slobodné zvieratá a slobodné rastliny.“

Na prahu izby sa zjavila Bendova matka, dosť vysoká pani s namáhavou chôdzou, s ostrými ťahmi a hlboko vpadnutými očami.

Pozrela na syna, potom na Daniela, napokon zazrely jej oči atlas a ostaly naň uprené s výrazom hrôzy a strachu.

Daniel už nemal čo povedať a Benda, stále tichý a usmievavý, začal rozprávať o inom.

14.

Gertruda Jordanová mala deväť rokov, keď jej umrela matka. V noci sa vkradla do izby, kde ležala mŕtva, a ostala tri hodiny pri jej lôžku. Možno od tej noci sa uzavrela svetu a ľuďom. Keď vychodila z izby, začaly biť hodiny a v diaľke zakikiríkal kohút.

„Hodiny, prečo tikáte?“ opýtala sa nahlas. „Kohút, prečo kikiríkaš?“ A zas: „Hodiny, kto vám káže tikať? Kohút, kto ti káže kikiríkať?“

Rástla a vlastne nikto nevedel nič o nej. Ani len otec sa jej nemohol priblížiť, ba nevedel, čo sa deje v jej duši. S vrstovníčkami sa nestýkala. Temný pohľad sa jej zapálil hnevom, keď začula smyselno-nesmyselné smiechoty dievčeniec.

Pri prvom prijímaní odpadla, vyniesli ju zamdletú. Jordan ju zaviedol do Pommersfeldenu k sestre, vdove po okresnom lekárovi Kupferschmiedovi. O týždeň sa

vrátila sama v rozrušenom duševnom stave. Videla, ako zabili teľa. Z tohto pohľadu sa skoro zbláznila.

Od pätnásteho roku si vymohla, že mohla spávať v osobitnej komôrke. Keď dovŕšila šestnásty rok, žiadala, aby prepustili slúžku, a potom varila a viedla domácnosť. Keď si porobila domáce práce, sadla si za vyšívací rám.

Otec priviedol do domu Benjamína Dorna. Pretože sa Lenora z neho vysmievala, Gertruda sa ho zastala. Nevidela v ňom mužského, pripomínal jej útlých anjelov, ktorých vyšívala. Nosieval jej traktáty a poučné spisy, ale nerozumela im. Potom ju vodil na schôdzky metodistov, ale hrmotná skrúsenosť ju ľakala a po niekoľkých návštevách sa už nedala prehovoriť, aby ta chodila. Odporúčal jej, aby čítala Bibliu, ale nemohla v nej nájsť nič, čo by ju bolo mohlo upokojiť. Zdalo sa jej, že má v duši ranu, čo stále krváca a nikdy sa nehojí. Keď sa už dávno odvrátila od Benjamína Dorna a jeho lacnej pobožnosti, bol tento ešte vždy presvedčený, že si ho ctí a hľadá na neho ako na čosi vyššieho. Ale Gertruda si vedela zariadiť, aby sa čo najzriedkavejšie mohol s ňou shovárať.

Služby božie v evanjelickom kostole sa jej zdaly ako schôdzky kupcov, čo miesto v robotné dni uzavierajú obchody s nebom v nedeľu. Chybela jej tu dôstojnosť, kázne ju neoduševnily a obrady nevyvolávaly v nej pocit pobožnosti.

Nikde od nikoho nepočula slovo pochopenia a vysvetlenia. Až v žilách cítila triezvosť časov, plytkosť celého sveta. A keď si chcela zohriať srdce, keď sa bála pustoty povetria a pustoty dňa, šla tajne do kostola Matky Božej alebo do kostola svätého Jozefa, kde bol boží príbytok slávnostne vyzdobený, kde horelo množstvo

svetiel, kde modlitby znely tajomnejšie, kde sa kňaz zdal dojatajší, kde sa veriaci mohli triasť.

A jednako nenávidela všetko, čo pekne vyzeralo. Nenávidela ešte aj krásnu prírodu ako čosi určeného na zvädzanie a omámenie človeka. Ani na vlastnej osobe si nemala rada tvár a hlas. Vlastného hlbokého hlasu sa až obávala. Nemala si rada ani vlasy, ani ruky.

Raz v zime večer hodila do studne zlatý prsteň, ktorý jej dal otec ako dedičstvo po matke. Potom sa nahla nad studňu a dívala sa dolu do tmy, ako by s nej bolo spadlo ťažké bremeno.

Lenora sa často chcela dôverne priblížiť sestre, ale vždy sa cítila odsotená. Čo sa Gertruda aj málo shovárala s ľuďmi, predsa sa jej dostaly do uší všetky klebietky o Lenore a hanbila sa za sestru. Nechcela na Lenoru ani len pozrieť, cítila odpor k nej a len ťažko sa rozhodla odpovedať jej na pozdrav. Ale nedostávalo sa jej slov na výčitky poblúdilej sestry, dosť ťažko sa vyjadrovala a musela všetko v sebe udusiť, krivdu aj bolesť. Tak sa sužovala pre Lenoru a zároveň bola stále divšia a rozčúlenejšia, ako by ju vábilo čosi v sestriných skutkoch, a často v noci nemohla spávať.

Bola už natoľko znepokojená, že už nemohla obsedieť za vyšívacím rámom a vôbec nemohla správne dokončiť nijakú robotu. Čosi ju hnalo von, a keď si vyšla, zas ju len hnalo domov. Srdce jej klovalo, keď bola sama v izbe, a keď tam bol otec alebo brat, alebo Lenora, nezniesla ich prítomnosť a ušla do svojej komôrky. Keď bolo teplo, zatvárala obloky, keď bolo zima, vykláňala sa z nich. Keď bolo ticho, bolo jej smutno, keď bolo rušno, túžila po pokoji. Nemala modlitby, všetko v nej bolo duté, cítila reťazovité spojenie hodín ako čosi hrozného, želala si preskočiť roky, ako preskakujeme strany

mučivej knihy, a keď už nenašla iného východiska, bežala do kostola Matky Božej, hodila sa na kolená pred oltárom a ostávala tu nehybná, so zahalenou tvárou, kým sa jej duša trochu neupokojila.

Čosi ju vábilo k Lenore, nemohla sa tomu ubrániť, a to nielen preto, že chcela byť na stráži a zabrániť nešťastiu. Bolo v tom čosi príšerného, akási hrozná zvedavosť, často tajne chodievala za sestrou a raz videla zďaleka, že šla s nejakým mužským, čo ju čakal. Vtedy sa nemohla ani hnúť s miesta a Lenora ju zbadala.

Na druhý deň prišla Lenora k nej a s pôvabnou otvorenosťou jej porozprávala, že sa stýka s grófom Eberhardom Auffenbergom. Zamlčala len, čo vedela o jeho osude. Iba naznačila, že je nešťastný. Rozprávala, ako sa s ním soznámila vlani v zime na slávnosti na zamrznutom rybníku. Ako si ju obľúbil, ako nežne a ohľadne sa vždy k nej správal, ako rada mu preukazuje priateľstvo a ako on potrebuje toto jej priateľstvo veľmi.

Gertruda potom dlho mlčala a napokon povedala zvyčajným hlbokým hlasom, ktorý znel teraz, ako by sa bol oslobodil z hĺbky preplneného srdca: „Alebo sa musíš za neho vydať, alebo sa už nesmiete schádzať. Čo robíš, je zločin.“

„Zločin?“ odpovedala prekvapená Lenora. „Aký zločin?“

„Len sa opýtaj vlastného svedomia,“ znela odpoveď, vyslovená so sklopenými očami.

„Ale ja mám celkom pokojné svedomie.“

„Teda vôbec nemáš svedomia,“ povedala Gertruda tvrdo. „Klameš a dávaš sa klamať. Už si upadla do zlého, tu už niet záchrany. Ako vidno na tebe nečisté pohľady toho mužského a jeho škaredé myšlienky a pohľady a myšlienky tých ostatných! Celá si nimi pošpienená. Ty to nevieš, ale ja to viem.“

Vstala, pričom s hrmotom odtisla stoličku nohou a hľadela na Lenoru nepríjemnými, čiernymi očami. „Nikdy mi už o tom nerozprávaj,“ šepkala trasúcimi sa perami, „nikdy.“ A s tým odišla.

Vtedy pocítila Lenora čosi, ako by hrôzu zo sestry. Plná tajomného tušenia vycítila v Gertrude sokyňu, ktorú jej určil osud.

15.

Keď jeseň začala byť chladná, Daniel zas často chodieval do Jordanov. Teraz mal síce aj on teplú pec, ale rád sa rozpamätal na príjemný kútik z vlaňajšej zimy. K veciam a miestnostiam cítil omnoho väčšiu príchylnosť ako k ľudom.

Inšpektora našiel doma len zriedka, býval teraz ustavične na cestách, lebo nemal stáleho zamestnania a pracoval pre rôzne spoločnosti. Benno chodieval po úrade domov, len aby sa v svojej izbe oholil a čo najelegantnejšie vystrojil na večer. S Gertrudou Daniel nechcel byť sám, preto chodieval obyčajne len po šiestej, keď už Lenora bývala doma. Vedel, že sa Lenora od nedávna horlivo učí francúzštinu a angličtinu, že na to potrebuje večerné hodiny, poprosil ju, aby sa nedala vyrušovať. Tvrdil, že mu je najpríjemnejšie, keď môže pokojne sedieť a keď sa nemusí shovárať. Po hodine alebo dvoch im nezreteľne zamrmľal pozdrav a odchádzal.

Zavše si doniesol knihu a čítal. Keď zdvihol oči, videl Lenorinu postavu, naklonenú nad písacím stolom, Lenorine vlasy, zlatisto osvetlené svetlom lampy, jej odhodlane stisnuté ústa s kútikmi, milo stiahnutými nadol. A videl Gertrudu, ktorá už nemala vlasy spustené na ple-

ciach, ale skrútené do hrubého uzla na šiji. Nenosila už ani zelené šaty, ale brnavé, s radom veľkých, ligotavých čiernych gombičiek napredku.

Chvíľami preletelo slovo od Lenory k nemu a on naň odpovedal. Zavše sa zo slova vyvinula škriepka. Lenora ho prekárala a on bol surový. Alebo sa posmieval a Lenora mu držala menšiu kázeň. Vtedy sa Gertruda dívala bezradným, prekvapeným pohľadom a odvracala tvár k obložnej tabuľke. Schválne nič nerobila, schválne odľahovala domáce povinnosti. Nemohla zniesť myšlienku, že by tí dvaja boli sami v izbe.

Čo Daniel robil a povedal, ba aj ako chodil a sedel a stál, ako si pchal ruky do vreciek nohavíc, ako rozľahoval pery, všetko v nej budilo strach a hanbu. Jeho prostorekosť sa jej zdala bezočivou nafúkanosťou, jeho náladovosť zlomyseľnou nerozumnosťou, jeho nedbalé spôsoby a hromženia posmechom diabla.

Raz sa stalo, že prehodil zlostnú poznámku o svätuškách, čo pokladajú Pána Boha za strážcu mravov a každého vykŕmeného farára za archanjela. Gertruda sa strhla, vstala a uprela pohľad na neho. Vydržal pohľad a pokrčil plecami. „Ľudia bez viery sú horší ako chytľavé choroby,“ zašepkala.

Daniel sa zasmial. Potom sa mu tvár zachmúrila a opýtal sa, čo nazýva vierou? Či sa nazdáva, že viera pozostáva z hlasných pobožností? Odpovedala mu so sklonenou hlavou, že o tom, čo jej je sväté, nemôže sa šovárať s niekým, kto sa zriekol každého náboženstva. Vtedy Daniel vzbĺkol a nazval jej reči rúhavými. Či sa vlastne už dakedy namáhala pochopiť ho, keď je tak chytro hotová s úsudkom? A či vie tak presne, že jej takzvaná viera je dačo lepšieho ako jeho takzvaná nevera? Odkiaľ má meradlo a smelosť a istotu? Či si na-

toľko pozná dušu, či mala audienciu u milého Pána Boha?

Zas sa zasmial, zahvízdal a odišiel.

Gertruda ostala chvíľu stáť a hľadela na zem. Lenora si podprela bradu o ruku a dívala sa ľútostivo na ňu. Zrazu sa Gertruda začala triasť na celom tele, nezdvihla oči, len vystrela ruku k Lenore. Lenora sa zľakla, ale nevedela, čo znamená tento obviňujúci pohyb.

A nasledujúci raz, keď Daniel zas sedel na zvyčajnom mieste pri peci, začal zrazu, po hlbokom mlčaní, hovoriť o náboženstve. Zo schválnej zaťatosti. Ako by hádzal šípy zo zázemia. Z vypočítavej zlomyseľnosti a chladnej vzbury, ako porazený a prenasledovaný, ako niekto, kto neuznáva nebeskú vládu ani natoľko ako pozemskú. Tak tu sedel, stelesnená blasfémia, a zas mal tú opičiu tvár.

No Lenora cítila, že zapieral seba aj svojho Boha, a to s veľkým násilím. Pristúpila k nemu a položila mu ruku na plece. Hneď nato Gertruda so smrteľne bledou tvárou prešla popri nej a Danielovi a neukázala sa už toho večera. Ani tohto, ani nasledujúce večery. Vyhýbala teraz Danielovej spoločnosti.

Na preveľmi čudnú sekundu, netrvalo to dlhšie, uprel sa Danielov pohľad na obrysy jej nôh, keď vstávala. V tejto sekunde si uvedomil, že je ženou a on mužským. V tejto sekunde si všimol, ako vyzerá jej telo, ale bez zahaľujúceho obalu. Áno, predstavil si ju nahú. Len na sekundu, ale videl ju nahú. A všetko, čo povedala, ako aj všetko, čo robila a vravela, spadlo s nej ako šaty.

Vtedy sa cítil, ako by sa mu prvý raz boly otvorily oči a ako by bol videl telo sveta.

Jej obraz ho prenasledoval. Vzpieral sa proti tomuto znepokojeniu. Takéto niečo sa mu ešte nestalo. Vyvo-

lával si obraz, aby ho zničil s chladnou rozvahou, ale obraz neustúpil, a keď onedlho stretol Gertrudu pri krásnej studni, zastal ako skamenený a zabudol sa jej pozdraviť.

16.

Bol jasný, mrazný deň v polovičke decembra. Lenora by si bola po obede rada zašla na ľad. Bola obratná korčuliarka, preslávená týmto umením po celom meste. Celým telom jej pulzovala neskrotná túžba po živote a slobode. Zdalo sa jej žalostné, že si má sadnúť do zapáchajúceho kachľového povetria medzi pisárov a písať.

No jednako šla do kancelárie a ako každý deň písala medzi písármi. Oči pána Zittela za sklami okuliarov zdaly sa jej ako dve zelené skleničky s jedom. Práca sa jej nedarila, čas sa vliekol pomaly, pomalšie ako pán Diruf písárňami. Lenora zdvihla hlavu, cítila, ako by sa na ňu upieral zachmúrený pohľad a začervenala sa, lebo si uvedomila, že nepracuje, ako povinnosť káže.

Napokon bilo šesť, pisári s hrmotom vstávali, ale Lenora čakala ako vždy, kým sa písárne vyprázdnilo, lebo nerada sa miešala medzi pisárov. Vtom pricupkal dnu Benjamín Dorn. „Slečna Jordanová má prísť k šéfovi,“ zakričal a prehol dlhé hrdlo ako labuť. Lenora sa začudovala. Pán Diruf sa ozaj nemal o čom s ňou shovárať. Možno ju volá kvôli Bennovi, myslela si.

Alfonz Diruf sedel za písacím stolom, keď vošla. Ešte dopísal riadok, potom uprel pohľad na ňu. V tom pohľade bolo čosi, čo jej vyhnalo krv z líc. Nevoľky sa poprezerala a cítila sa obnažená.

„Dali ste si ma zavolať,“ povedala.

„Áno, dal som si vás zavolať,“ povedal pán Diruf a ustato sa pokúsil o úsmev.

Zas nastala prestávka. Lenora sa nepokojne dívala s predmetu na predmet, hneď na kúpajúcu sa nymfu na stene, hneď na damaškové záclony, hneď na čínske tie-
nidlo.

„No, dušička,“ povedal pán Diruf a úsmev sa mu premenil na akýsi kľč, „nie sme najškaredšia. Na bradu pro-
roka, nie. Máme všetko na správnom mieste. Há?“

Lenora prudko zdvihla hlavu. Neverila vlastným ušiam.
„Dali ste si ma zavolať,“ opakoala nahlas.

Diruf položil dlaň na okraj písacieho stola. Solitér sršal iskrami. „Môžem vás všetkých rozdrviť,“ povedal a potisol ruku trochu vopred, bližšie k Lenore. „To chlapčisko tam vedľa, ten váš brat, je tajný komediant. Môžem mu rozkázať, aby si robil kotrmelce ponad hlavu, ak chcem.“ Zas potisol tučnú ruku o kúsok vopred, ako by bola nebezpečným strojom a solitér lampášom, pripevneným na nej na výstrahu. „Všetkých vás môžem roztancovať, kedy sa mi zachce. Há, dušička? Capito? Comprenez-vous?“

Lenora sa dívala do slivkových očí Alfonza Dirufa v nesmiernej hrôze.

Vtedy pán Diruf vstal, pristúpil k nej a objal ju okolo pliec. „Ak je tamten mlsný kocúr, ktorý sa dá zviešť s cesty, ty si vrčavá, pradúca mačička,“ povedal s príšernou nežnosťou v hlase a zároveň tak stiskal Lenoru, že sa chvíľku nemohla pohnúť. „Ticho, dušička! Ticho, moje prsičky! Ticho, ty satan!“

Ale vtedy jej horúca a chladná hrôza prenikla až do špikov. Dotyk pôsobil na ňu ako čosi príšerného, čo sa jej neprisnilo ani v najhroznejších snoch. Šklbnutie, ako by šlo o všetko, o telo aj o život, a bola voľná. Stála

tu s tvárou, rozblčanou dobiela, a jednako sa usmievala. Bol to čudný úsmev, ani trošku sa neshodoval s tým, čo takto nazývame, a Alfonz Diruf už nebol tučný a zachmúrený, ale ako by splasnutý, zničený, a keď osamel, hlúpo hľadel pred seba.

Lenora bežala ulicami a zrazu zbadala, že kráča Dlhým riadkom. Ale sem nechcela ísť, preto sa vrátila. Vtedy Benda, ktorý práve chce ísť k Danielovi, zazrel ponáhľajúce sa dievča, poznal ju v svetle plynovej lampy, zastal, keď šla okolo neho, a hľadel za ňou prekvapený.

Keď prišla domov, vyčerpaná klesla v obytnej izbe na pohovku. Aby sa zachránila pred rozpomienkou na nedávnu chvíľu, uchýlila sa do svojich túžob, do túžby po južnej krajine. Túžila tak bolestne a tak vrúcne, že sa jej tvár leskla ako v horúčke. Ale sklená guľa dostala puklinu.

Keď pred ôsmou ktosi zacengal, povedala Gertrude: „Ak je to Daniel, pošli ho preč, dnes nemôžem vidieť nikoho.“

„Si chorá?“ opýtala sa Gertruda nezvyčajne prísne.

„Neviem, ale nechcem vidieť nikoho,“ povedala Lenora a zas sa usmiala ako v Dirufovej izbe.

Bol to naozaj Daniel. Benda mu povedal, že videl Lenoru pred domom, a keď sa dozvedel, že nebola u Daniela, vzrástla jeho starostlivosť. „Tu je dačo nie v poriadku,“ povedal, „musíš ísť k nej.“ Potom sa ešte chvíľku shovárali a napokon Benda odprevadil Daniela až na námestie svätého Egydia, aby si bol istý, že sa pôjde opýtať na Lenoru.

Gertruda otvorila zamrežované dvere. „Lenora nechce, aby ste prišli dnu,“ povedala so zábleskom radosti v očiach.

„Prečo nechce? Čo sa stalo?“

„Proste nechce,“ povedalo dievča úsečne a hľadelo do svetla lampôčky na chodbe.

„Je chorá?“

„Nie.“

„Teda mi musí ona povedať, že nechce.“

„Odíd'te!“ rozkázala Gertruda a hodila hlavou.

Ponorila temný pohľad do Danielových očí a takto si stáli oproti ako dvaja pretekári, čo s rôznych strán prišli do cieľa. Potom sa Daniel mlčky zvrtol a šiel dolu schodmi. Gertruda ostala stáť ešte chvíľku a hlava jej klesala na hrud' stále nižšie a nižšie. Zrazu zalomila rukami pred tvárou a telom jej prebehlo mocné chvenie.

•

17.

Prv než si Lenora ľahla, napísala list predstavenému kancelárie Zittelovi, v ktorom mu oznamovala, že dnešným dňom vystupuje zo služieb Prudentie.

Ležala na posteli, ale nemohla zaspáť. Videla sa na ľade robiť smelé a nové figúry. V širokom kruhu stáli obdivujúci diváci. Videla more s rybárskymi člnkami a farbistými plachtami a záhrady, plné ruží.

Otec a Benno boli už dávno doma. S kostola naproti odbilo dvanásť, potom jedna, potom dve.

Vtom počula v byte kroky, dvere sa otvorily a zavrely, potom zas bolo ticho a nato sa zas ozvaly kroky. Sišla s postele, šla ku dverám a načúvala. Zo susednej, obytnej izby začula vzdych. Tíško otvorila dvere a dívala sa škárou do izby.

Pri otvorenom obloku stála Gertruda. Bola v košeli a bosá. Námestie osvedcoval mesiac a sneh sa chladno

jagal na strechách. V mátožnom osvetlení bola mátožnou aj tvár dievčaťa a voľne spustené vlasy boli čierne ako ebenové drevo.

Lenora vbehla do izby a zavrela oblok. „Čo robíš, Gertruda?“ kričala preľaknutá. „Chceš sa usmrtiť?“

Gertrude sa štíhle telo triaslo zimou. Prsty na nohách mala kľčovite zakrivené. „Áno“, odpovedala, „to by som chcela.“

„To by si chcela?“ opakovala Lenora, ktorú tiež už drvila zima. „A otec? Nemyslíš na neho? Má sa ešte väčšmi sužovať? Čo ti chybí, blázonko?“

„Som hriešnica, Lenora,“ kričala Gertruda, hodila sa na kolená a objímala Lenore driek. „Som hriešnica.“

„Tak? A čímže si zhrešila?“ opýtala sa Lenora a úzkostlivo sa nahla k nej.

„Prečo som len v tomto dome?“ stonala Gertruda a ukazovala okolo seba, „v tomto väzení?“ a chytila sa za prsia. „Čosj zlého sa ma zmocnilo, zlé, hriešne myšlienky. Nedívaj sa na mňa, Lenora, nedívaj sa na mňa!“

Kričala vrieskavým hlasom, zdesená Lenora ustúpila a Gertruda padla čelom na dlážku. Vlasy pokrývaly shrbený, chvejúci sa chrbát.

Vtedy sa otvorily dvere z inšpektorovej spálne a vošiel inšpektor s horiacou sviečkou. Nemal vigana, preto si okrátil okolo bedier kockovanú šatku, ktorej kystky sa mu oháňaly okolo kolien a na hlave mal čiapku so strapcom.

Vylakaný hľadel na obe dievčence a chcel sa ich vypytovať, ale nemohol vysloviť slova. V ťažkých situáciách zvyčajne sa pochmúrne uškľňal, čo vyvolávalo v Lenore najvrúcnejšiu ľútosť. „Nič sa nestalo, otecko,“ jachtala so zahanbenou tvárou, ktorá prosila, aby odišiel, „Gertrudu bolí žalúdok. Chcela len nazrieť do domácej le-

kárničky, či sú v nej kvapky. Len choď, otecko, ja ju už zavediem do postele.“

„Pôjdem teda po doktora, dieťa, alebo zobudím Ben-
na, aby šiel po neho,“ povedal Jordan.

„Nie, otecko, netreba, len choď, choď.“

Pochopil Lenorinu netrpezlivosť a poslušne odišiel. Plameň sviečky chránil rukou a ohromná tôňa sa tackala za ním ako zviera.

„Vstaň, Gertruda,“ povedala Lenora, „vstaň a poď so mnou.“

Gertruda sa dala zaviesť do komôrky. Keď už chvíľu ležala v posteli, počuly klopať na dvere a Jordanov hlas sa spytoval, ako sa má. Lenora ho upokojila.

Ostala sedieť pri Gertrudinej posteli, až kým sa mesiac neskryl za kostolnú strechu, a držala v ruke jej veľkú, nehybnú ruku. Obliekla si kabát, a predsť mrzla. Kým Gertruda ležala s otvorenými, onemenými očami, zračilo sa v pohyblivej Lenorinej tvári, čo verne odzrkadľovalo každú duševnú premenu, nesmierne množstvo vážnych myšlienok. Keď sa teraz sotmelo, obrátila Gertruda hlavu k Lenore a povedala mätko: „Lahni si ku mne, Lenora. Keď ťa uvidím spať, možno budem môcť zaspáť aj ja.“

Lenora shodila kabát a vklzla pod prikrývku. O chvíľočku už driemaly obe tesno pritúlené.

•

HLASY ZVONKU A HLASY ZVNÚTRA.

1.

Daniel si získal prívržencov. Mecenáši, ktorých mu našiel „Služobníček“, nemohli sa nazvať prívržencami. Boli to patrioti, ktorým sa zdalo povznášajúce, že zo srdca franskej zeme mal sa zrodiť írečitý majster. Neveľmi sa starali o chránencovu osobu.

Danielovi prívrženci boli mladí ľudia.

Profesor Herold bol čudák. Jeho sláva sa rozšírila až za hranice provincie, ale práve preto, že bol čudák, nechcel odísť z provincie. Dcéram a synom usadlých mešťanov, pachtiacim sa za hudbou, dal ochutnať celý svoj sarkazmus a usiloval sa len, aby im strpčil chuť do brnkania. No vôbec sa mu to nedarilo; hrať na klavíri patrilo k vzdelaniu a obchodnícke rodiny si vážily vzdelanie.

Ale k profesorovi Heroldovi chodili aj zd'aleka všelijakí ľudia, privábení jeho menom. Keď si prečítal partitúru Vinety, povedal dvom z nich: „Choďte a doved'te mi toho chlapa živého alebo mŕtveho.“ Tak mu ho doviedli.

Tito dvaja chodievali k Danielovi častejšie, chodievali k nemu ešte aj iní, žiaci profesora Wackerbartha a profesora Döderleina. Zavše sa s nimi schádzaval v krčme. Nazveme ich dlhohrivými alebo mramorovobledými.

Mnohí z nich sa ponášali na krotiteľov hadov. Skoro bez výnimky všetci boli obmedzení, ale všetci mali v hlave veľké plány.

Boly medzi nimi aj mladé dievčence, nazveme ich dievčencami s vyzývavými očami alebo rojčivými. Daniel im nebol naklonený. Ani mladíkov s dlhými hrivami si veľmi necenil.

O tomto odpore povedal raz starému, ako stručne nazývali profesora Herolda. Herold zagánil ako zlostný pes, prihladil si biele štetiny na ohromnej lebke a povedal: „To ste ozaj dačo objavili, vy originálne chlapiatko! Neviete, že práve hudba priťahuje do svojich krážov najnaničhodnejšiu sberbu? Ítem, že je výhovorkou pre zanedbávané ľudské povinnosti? Ítem, že blaživé výpary, ktoré rozprestiera nad mestami, majú za následok obecné suchoty srdca? Ítem, že z päťsto takzvaných umelcov je štyristo deväťdesiatdeväť dokaličenou gardou nášho Pána Boha? Pravidlo: Kto nevnesie do hudby najčistejší oheň, najhlbší oheň, tomu premení krv na lep a ducha na smetisko.“

S týmito slovami vystrčil Daniela z dverí, lebo chcel pokračovať v maľovaní obrázkov. Po stenách izby viselo množstvo obrázkov, ktoré namaľoval vo voľných chvíľach. Boly to zlé obrázky, ale bol na ne hrdý. Predstavovaly scény z vidieckeho života.

2.

Impresário Dörmaul dával na Silvestra v „Labuľke“ slávnostnú večeru, na ktorú pozval aj Daniela. Impresário Dörmaul bol k Danielovi veľmi milostivý. Povedal mu, že už pri pohľade na prvú nótu rozpoznal nadanie nádej-

ného mladíka. Sľúbil, že mu vydá Vinetu a aj inú, medzitým dokončenú skladbu, ktorá sa volala Norimberská serenáda. Ba zdalo sa aj, že vážne súhlasí zamestnať ho pri putovnej opere.

Na hostinu prišli profesori Herold a Wackerbarth, potom Wurzelmann, niekoľko dlhohrivých a niekoľko rojčivých. Andrej Döderlein sľúbil, že príde neskôršie. Päť minút pred polnocou slávnostne vošiel dokorán otvorenými dverami ako stelesnený Nový rok.

Šiel k Danielovi a podal mu pravícu.

„Pozrimeže, náš Benjamín, náš Ján, aby sa nepovedalo náš Daniel,“ oslovil ho. „Gratulor, mladá hviezda! Čo vravia kroniky o dobrom nose Andreja Döderleina? Vtedy v Bayreuthe, keď ste ešte stáčali víno do fliaš, Môžete to poprieť, Benjamín?“

Nepoprel to. Daniel mu spravil tú radosť a mocný mužský shodil s pliec šubu, ako by bola z hermelína, ktorý chcel složiť prv, ako sa zamieša medzi obyčajných smrteľníkov.

Profesor Wackerbarth mal ženu, čo ho bila a nedávala mu jesť. Teraz mal príležitosť najesť sa raz do sýtosti a zabaviť sa. Ale bola to biedna zábava.

Ktorýsi z dlhohrivých zaspieval pieseň o šampanskom a Wurzelmann žartovne zarečnil. Döderlein vyzeral, ako by vravel: Nechajte myši tancovať, nechajte blchy skákať. Keď ktorási z rojčivých zahrála Davidsbundlerovský pochod, ktorý podľa bayreuthských predpisov nemohli počítať medzi skutočnú hudbu, vykrikol: „Dajte mi Lethe, synovia moji.“ Tým myslel punč.

Aj Daniel pil Lethe. Objímal starého Herolda, stískal ruku Andrejovi Döderleinovi a pokúsil sa zatancovať si valčík s Wurzelmannom. Nebol opitý, bol len šťastný.

Potom mu to bolo pritesno, vzal si klobúk a odišiel na povel.

Povetrie bolo vlhké, vial južný vietor. Nebo hore, nebo dolu, domy stály na oblakoch. Každé vdýchnutie túžilo po novom vdýchnutí. Tu je balkón taký krásny, že by sa chcelo pred ním kľačať. Tu studňa, taká cudzia a taká skrytá, ako čosi zbásneného. Oblúky mostov a matne odzrkadľujúca voda. Dve veže, jemné ako pavučina.

Plesal mlčky: Svet, si naozaj skutočný? Môj svet a ja žijem? Môj svet, môj rok, čas a ja v ňom, naozaj ja!“

•

3.

Stál na námestí sv. Egydia a díval sa nahor do oblokov sordanovského bytu. Všetky obloky boli čierne.

Rád by bol zavolať, ale meno, čo sa mu tíslo na pery, vyvolávalo v ňom strach. Návalom náruživosti mu pukala hrud’.

Musel ešte dačo so sebou robiť, musel hovoriť, musel sa spytovať, počuť nejaký hlas. Ponáhlal sa na Brod a pod Bendovými oblokmi zavolať Bendovo meno. Hodiny bily tri.

Napokon vytiahlj záclonu a v otvorenom obloku ukázala sa Bendova tučnastá postava. „Daniel, ty si? Čo sa stalo?“

„Nič sa nestalo. Nesiem ti Nový rok.“

„Či mi tým nesieš dačo dobrého? Chod’ domov a ľahni si na ucho.“

„Nechceš ma pustiť hore, Fridrich? Shovárajme sa ešte trošku o šťastí!“

„Nebud’ prismelý. Mohli by sme ho zakríknuť.“

„Filister! Daj mi teda aspoň požehnanie.“

„To máš. Len už teraz chod’, ty nočný duch, a nechaj ľudí spať.“

Vtedy sa otvoril ešte jeden oblok v prízemí a stra-

patá, rozospatá hlava pána Caroviusa vypliešľala oči na dom, na rušiteľa pokoja na ulici a nazlostený mužský vydal zúrivy zvuk, sprevádzaný grimasou, mstivo zahrozil päšťou a zavrel oblok.

Daniela ešte raz hnalo čosi na námestie Egydia, ešte raz sa zahľadel na obloky, skoro v úpenlivej prosbe. Vnútoraná búrka v ňom zúrila ešte väčšmi. Ešte dlho behal ulicami a len pred piatou prišiel domov.

Keď šiel tmavou chodbou, zbadal hore na malom schodišti svetlo. Niesla ho Meta, ktorá už vstala porobiť si raňajšiu robotu. Váhal, díval sa na ňu a troma skokmi bol pri nej hore.

„Tak neskoro?“ šepkala zmätená predtuchou a ľavou rukou chytala gombičky zle pozapínaných šiat.

„Aspoň som ešte dnes nadľabil na živého tvora,“ vybuchol Daniel.

Bránila sa, keď ju chcel vtiahnuť do jej komôrky, odkláňala telo a stisla mu zápästie. Ešte vždy držala svetlo.

„Keby si vedela, Meta, ako sa cítim! Potrebujem ňu, drž ma pevne v náručí.“

Potom sa už nebránila. Možno ani ona nebola bez túžby. Možno to bola chvíľa, v ktorej príroda prehovorila vladárskejšie ako inokedy. Možno trpela osamelosťou medzi troma starými pannami. Ešte bola temná noc a pre ňu už mal byť deň, prvý deň v roku, ktorý slávnostne privítala. Poddala sa.

Nebola skazená. Nevedela, čo vzala na seba. Človek jej nikdy nebol tajnosťou, ale teraz vyšípila rovnorodého tvora a poddala sa.

Takto sa Daniel zas vrátil na zem, keď s nesmiernou žiadostivosťou bol zaklopal na božské brány. Bohovia sa tajomne usmievali, lebo sa rozhodli, že z tejto chvíle vyrastie nezvyčajný osud.

V Gostenovom dvore bola schôdzka sociálnodemokratickej strany, v ktorej mali zaujať stanovisko ku kancelárovej reči o zákone o úrazovom poistení.

Ako prvý rečník vystúpil na tribúnu poslanec Störbecker, ale mal pritichý hlas a skoro nikto nepočul, čo povedal.

Za ním nasledoval Jason Filip Schimmelweis. Obvinil vládu prudkými slovami. Vládny zástupca ho napomenul, aby sa miernil, a Jason Filip sa posilnil dúškom piva. Hneď nato si vylial zlosť ľudomilného srdca na zodpovednej osobe predstaviteľa vládnej moci. Nemenoval Bismarka menom, ale vravel o strašiakovi. Strhol mu svätožiaru s hlavy, prisahal, že príde deň, keď v ňom odhalí zradcu, lžou nazval jeho slávu a jeho skutky poskvrnou storočia.

Divá nenávisť okrúhlučkého človečika rozpálila mysle, a keď sa Jason Filip so šarlátovočervenou tvárou vracal na miesto, šumel okolo neho hukot potlesku.

Ale prítomní vodcovia strany boli napodiv tichí. Netrvalo dlho a poslanec Störbecker prišiel s dvoma spoločníkmi a požiadal Jasona Filipa o rozhovor. Šiel s nimi do bočnej izby. Hrdý v myšlienkach, že mu chcú vysloviť ďakovné uznanie, usmieval sa nafúkano a hladkal si prstami bradu.

„Čo je, páni? Prečo ste takí ustarostení? Osmelil som sa pridáľeko? Beriem všetko na seba, ale upokojte sa, teraz sa nás boja, v povetří je čosi podozrivého, zas to posmrdkáva Francúzmi.“

„Nie, súdruh Schimmelweis, musíš sa ospravedlniť. Ty si Proteus, súdruh Schimmeiweis. Pravica ti nevie, čo ti robí ľavica. Vystrájaš nám ohavné kúsky. Orieš vo vdovinej záhrade. Kážeš vodu a slopeš víno. Sprisahal

si sa s vyciciavačmi národa. Spolčil si sa s ľuďmi z Prudentie a pcháš si vrecko pri veľkom klamaní nás. Od rána do večera si na nohách a obohacuješ sa grošmi robotníka. To sú praktiky, Jason Filip Schimmelweis, to sú praktiky. Preruš spojenie s Prudentiou, lebo ťa vylúčime zo svojho stredy!“

Len teraz sa ukázal Jason Filip Schimmelweis v celom lesku výrečnosti. Ruky má vraj čisté, tak pravicu ako ľavicu. Keď pracuje za nejakú vec, je to iste dobrá vec. Hrozby ho nemôžu zastrašiť. Jason Filip Schimmelweis ani nepomyslí skloniť sa pred nejakou diktatúrou, čo si nasadila masku slobody a rovnosti. Ak chcú mať škandál, môžu ho mať, nájdu Jasona Filipa Schimmelweisa dobre vyzbrojeného. Jason Filip Schimmelweis nájde na celom svete otvorené dvere.

Po týchto slovách sa obrátil a nechal súdruhov stáť. Cestou domov nemohol premôcť rozhorčenie a ustavične si čos mrmlal.

Ako námorník, čo uteká pred rozbúreným morom, viedol si loďku na iné, pohostinské pobrežie a o tri dni šiel k slobodnému pánovi Žigmundovi Auffenbergovi, vodcovi liberálnej strany, formálne ponúknuť svoje služby.

•

5.

Tridsaťpäť minút, presne podľa hodín, musel čakať v predsieni. Robil trpké poznámky o zakrpatení pocitu rovnosti u zámožných tried. Opravdivý burič, ani len tam sa nezaprel, kde zrádza.

Keď ho napokon voviedli do grófovej pracovne, neoslepilo ho prepychové náradie, pokrovce, olejové maľby, neshrbil sa otrocky pred osvietenou bytosťou slobodného

pána. Nenútene si sadol na stoličku, prehodil nohu cez nohu, ani len si nevšimol papagája, čo štebotal po francúzsky, ani stola prikrytého na raňajky a plného maskít, len s patričnou prostotou predniesol žiadosť.

„Veľmi pekne,“ povedal slobodný pán, „veľmi pekne. Myslím, že ani nemusíte podstatne zmeniť bojište. Veď ste nikdy neboli nesvedomitým revolucionárom. Máte rodinu, máte domov, žijete v usporiadaných pome-roch, a v hĺbke srdca máte radi poriadok. Už dávno som vás čakal. Nepreháňam, keď vravím, že ste museli prísť k nám.“

Jason Filip sa začervenal radosťou. V postoji drožká-ra, čo dostal dobré sprepitné, odpovedal: „Som vám veľmi zaviazaný, pán gróf.“

„V jednom bode sa určite shodneme,“ pokračoval pán z Auffenberga, „a nazdávam sa, že v najdôležitejšom...“

„Určite, určite,“ skočil mu do reči Jason Filip. „Na-značujete prirodzene boj proti Bismarckovi, pán gróf. Áno, v tomto, dúfam, sa úplne shodneme. V tom stojím chlapsky. Prisahám a dávam ruku! Tohto rytiera z tem-noty by som mohol chladnokrvne vidieť kňučať na škripci.“

Pán Auffenberg prijal toto temperamentné vysvetlenie s trošku slabým úsmevom. „Len nie tak násilne, naj-váženejší,“ povedal. Vzal si skleničku s voňavkou a pri-držal si ju pri nose, pričom zavrel oči. Potom niekoľko ráz prešiel izbou s rukami za chrbtom.

Čo potom povedal, bolo mu vlastne skoro ako abe-ceda, a kým mu Jason Filip oduševnene hľadel na pery, rozmýšľal pán gróf o celkom iných veciach, čo ani trošku nesúvisely s jeho slovami.

„Práve ten človek, čo chcel kedysi upokojiť novú ríšu s pomocou liberálneho zákonníka, čo sľúbil, že slávne za-končí staré škriepky medzi cisárom a pápežom, ten istý

človek sa teraz usiluje kúsok za kúskom zničiť liberálne tradície a vyhlásiť rímskeho najvyššieho kňaza nositeľom pokoja. Čo kancelár mohol vykonať, aby ranil slobodné nemecké myslenie smrteľnou ranou, to vykonal. Reakcia sa nezľakla vyvolať namiesto kultúrneho boja hanebnú nenávisť tried a rás a rozrástť sa až ku krvavým výtržnostiam, aby zoči-voči zločinom prekliala a zavrhla aj vlastné deti.“

„Dépêche-toi, mon bon garçon,“ škriekal papagáj.

„Som šťastný, že môžem vydrapiť korisť mocnostiam neporiadku a získať štátu občana, môj milý pán Schimmelweis. Ale radil by som vám, aby ste sa v najbližšom čase utiahli trošku do ústrania. Zmena vášho smýšľania by mohla byť predmetom krikľavých útokov, a to by mohlo veci len škodiť.“

Doma Jason Filip rozprával, ako ho prijali s otvoreným náručím. Čo mu pán gróf povedal, čo on, Jason Filip, odpovedal, ako sa pustili do ďaleko siahajúcich úvah a že túto schôdzku budú raz neskôršie počítať medzi historicky významné schôdzky.

6.

A čo si skutočne myslel starý slobodný pán, kým prednášal politické reči?

Vždy jedno. Vždy rovnaká zlosť mu neprestajne hľadala v srdci.

Neprestajne myslel na syna, na pohŕdanie, ktoré mu prejavil a ktoré mu Eberhard ešte stále, každý deň, každú hodinu prejavoval tým, že vyhol jeho moci.

Nemohol premôcť myšlienku, že nahromadil toľko miliónov a že Eberhard, podľa všetkých ľudských pred-

pokladov a podľa zákona, bude jedného dňa majiteľom čiasťky týchto miliónov. Nevedel mnoho o chudobe, ale jeho nenávisťou preplnený duch sníval len o tom, že sa pomstí nepodarenému potomkovi svojho mena a krvi, keď ho bude môcť vydať napospas chudobe. Takto sa chcel pomstiť, takto chcel trestať.

Ale k pomste nenachodil cesty. Bránil mu zákon.

Myšlienka, že bohatstvo rástlo každý deň, každú hodinu, že milióny rodily stále nové milióny, aj keď ani prstom nepohol, že nemohol zastaviť tento prívál, že tak každý deň, každú hodinu rastie čiastka neverného, buričského a žeravo nenávideného syna, táto myšlienka mu otravovala pokoj, podlamovala silu, okrádala ho o každú radosť a pustošila mu život.

Nový Midas menil všetko, čoho sa dotkol, na zlato, a čím viac bolo zlata, tým pochmurnejší bol mu život, tým mstivejšia myseľ.

Zvuky klavíra prenikly k nemu. To hrala jeho žena. Hrala Mendelssohnove Piesne bez slov. Striasol sa ako zhnusený. Zo všetkých odporností mu hudba bola najodpornejšia.

„Dépêche-toi, mon bon garçon,“ škriekal papagáj.

7.

Často sa stávalo, že v neprítomnosti Jasona Filipa prichádzali do obchodu chudobne oblečení mužskí a žiadali Teréziu, aby im vrátila peniaze, ktoré zaplatili za poistenie.

Niektorí sa rozčuľovali, keď im Terézia nevyhovela a keď im povedala, že je to mužova robota, ona že sa nezaobrá jeho poisťovacím obchodmi. Zámočnícky po-

mocník päšťami vyčastoval pomocníka Zwanzigera, keď si chcel brániť šéfkú. Rytéc z Furtha sa tak rozkričal, že museli poslať po políciu. Vdova po debnárovi, ktorá s veľkým odriekaním platila prémie rok a len preto nedodržala splátky, lebo ležala v nemocnici, klesla na zem v epileptickom záchvate.

Došlo to až tak ďaleko, že sa Terézia ľakala každej neznámej tváre. Vydýchla si, keď prešiel deň bez čudnej nepríjemnosti, no bála sa už nasledujúceho dňa.

Ale najväčšmi ju znepokojovalo, že sa strácaly malé peňažité sumy, čo už badala dlhší čas. Raz prišiel do obchodu mužský a položil na pokladnicu toliar, splátku za objednanú knihu. Mužský odišiel, Terézia zavrela za ním dvere, lebo chcela pozrieť na ulicu, kde bola veľká chumelica. Keď sa vrátila k pokladnici, toliara už nebolo. Spytovala sa, kde je toliar. Jason Filip, ktorý pomocníkovi Zwanzigerovi podával knihy na rebrík, tak sa na ňu oboril, ako by jeho bola podozrievala. Spočítala si peniaze v pokladnici, spočítala a počítala, ale darmo. Toliar zmizol.

Zabudla alebo nezbadala, že medzitým bola v obchode Filipína, ktorá doniesla otcovi večerný chlieb a zas tiško zmizla v plstených papučiach.

Inokedy jej zas chybely z peňaženky drobné niklové mince. Potom zas obchodník s miešaným tovarom žiadal zaplatiť tri marky dlžoby a Terézia vedela celkom určite, že mu ich zaplatila. Celkom iste vedela, že dala peniaze Filipíne, aby mu ich zanesla, a zavolala Filipínu. Filipína to však tak smelo odtajila, že sa Terézia zmiatla a obchodníkovi mlčky zaplatila.

Podozrievala slúžku, podozrievala pomocníka. Ba podozrievala aj Jasona Filipa, že si chcel okľukami zado- vážiť peniaze do hostinca, a podozrievala aj Filipínu.

Ale nemala dôkazov a ustavičné číhanie a pozorovanie jej neosožilo. Potom krádeže zas prestaly.

Lebo Filipína, ktorá bola zlodejkou, bála sa prezradenia a vybrala si bezpečnejšiu cestu na obohatenie. Kradla knihy a predávala ich starinárovi. Bola dosť prefíkaná, brala len také knihy, čo už dlho ležaly v policiach, a nechodila len k jednému starinárovi, ale vždy k inému.

A peniaze, ktoré shŕňala tajne a lakomo ako straka, schovávala na povale. V stene pri komíne sa uvoľnila tehla, vytiahla ju, pomaličky prehĺbila diery, a keď do nej vložila korisť, zaistila ju doštičkou a tehlu zas vopchala do diery.

Keď sa potom ozval nejaký poplašný zvuk, načúvala so složenými rukami a v tupej tvári zračil sa jej zlý a fantastický sen.

8.

Raz večer vo februári sedely Terézia s Filipínou pri lampe a plátaly bielizeň, keď do izby vošiel Jason Filip a s podfukárskou tvárou si šúchal ruky.

Keďže sa Terézia nenamáhala opýtať sa ho, prečo je takej dobrej vôle, zrazu sa rozosmial a povedal: „Teraz už môžeme sbaľiť, moja drahá. Už to vidím vytlačené: Veľké svetlo alebo zahanbená rodina. Dojímavý obraz od pána Daniela Nothaffta a rodiny Schimmelweisovcov.“

„Nerozumiem ťa, už zas rozprávaš ani šašo,“ odpovedala Terézia.

„Danielove skladby budú hrať na koncerte,“ poučala Filipína matku tvrdým, stareckým hlasom.

„Odkiaľ to vieš?“ spýtala sa Terézia nedôverčivo.
„Čítala som v novinách.“

„Vo dvorane hudobníckeho spolku sa má uskutočniť ten zázrak,“ potvrdil Jason Filip s čudnou škodradosťou. „Vo štvrtok je verejná skúška a neprepasím ju, musím tam byť. Zierfuss, obchodník s hudobníkmi, dal mi dve vstupenky, a ak máš chuť, môžeš uvidieť, ako z niktoša robia miestnu veličinu.“

„Ja?“ odpovedala Terézia prekvapene a pohľadovo, „ani nevyjdem z domu, mňa takéto hlúposti nezaujmajú.“

„Ale panstvo sa prepočíta, panstvo sa strašne prepočíta,“ pokračoval Jason Filip vyhrážavo. „Nájde sa na svete ešte rozumný človek, nájdu sa ešte prostriedky proti nebezpečným klamárom.“

Vtedy v náhlom rozhodnutí zdvihla Filipína hlavu. „Môžem ísť s tebou, otec?“ opýtala sa a uši sa jej prudko začervenaly.

Bolo to viac ako prosba. Jason Filip sa zhrozil divého pohľadu dievčaťa. „Dobre“, povedal proti Teréziinmu mlčanlivému odporu, „ale aj ty si zadováž piššalku, aby si mohla poriadne písať.“

Klesol na stoličku s blaženým vzdychom a vystrel nohy. Filipína si kľakla, sobula mu topánky a Jason Filip vklzol do prichystaných papúč, na ktorých bolo červeným pamukom vyšité, na ľavej „ustatému“, na pravej „na radosť“.

•

9.

Lenora nepovedala otcovi, prečo vlastne odišla zo zamestnania u Alfonza Dirufa. Inšpektor sa jej už ani nevyzvedal, keď zbadal, že Lenore je nepríjemné hovoriť

o tom. Šípil, že je v tom nie nič dobrého a mlčal vlastne iba zo strachu pred vlastným hnevom a bolesťou.

Medzitým si Lenora našla zamestnanie. Priateľka zo školy, s ktorou sa kedysi dosť dobre znášaly, Marta Degénová, cukrárova dcéra, vydala sa za notára Rübsama, pravda, dosť starého. Lenora raz prišla k nim, lebo starý Jordan sa už roky priatelil s notárom, a medzi rečou spomenuli, že notár potrebuje pomocnú písársku silu. A pretože v notárskej kancelárii nebolo miesta, mohla Lenora písárske práce robiť doma.

A aj Fridrich Benda ju odporúčal archívnemu radcovi Bockovi, ktorý spisoval obširne dielo o dejinách Norimberga, a Lenora mala načisto prepisovať archívne nedbalé rukopisy.

Bola to namáhavá robota, ale pri nej sa všeličo dozvedela, veď jej smädná duša sala potravu aj z vyschnutej pôdy.

Vzbudila sa v nej túžba doplniť si medzery vo vedomostiach a vyprosila si od Bendu raz tú, raz onú knihu. Celý deň usilovne odpisovala a večer potom čítavala, ba niekedy aj dlho do noci.

Ale zvonku sa nič na ňu neprichytilo, nemusela sa teda s ničím namáhavo vláčiť. Všetko jej len povznášalo dušu.

Daniel už dlho nebol u nich. Zamestnávaly ho skúšky, ktoré viedol Wurzelmann. Profesor Döderlein mal prevziať už len vycvičený orchester. Okrem Danielových skladieb bola na programe ešte tretia predohra Leonory a Wurzelmann to nazval dobrým záprahom.

Aj impresário Dörmaul často volal Daniela, lebo putovná opera sa už v marci mala vybrať na púť, a ešte sa bolo treba o všeličom dohovoriť. Potom Daniel podpísal smluvu, ktorá ho zaväzovala na tri roky s ročným platom šesťsto mariek.

Niekoľko dní pred hlavnou skúškou prišiel k Jordanovcom a doniesol tri vstupenky, jednu pre inšpektora a dve pre dcéry. Hlavná skúška bola už vlastne osobitným koncertom a pozvali na ňu stovky osôb.

Inšpektor sa práve strojil do mesta. „To je krásne,“ povedal, „to je skvostné, že zas raz počujem hudbu. Veľmi, naozaj, veľmi sa teším. Áno, ako mladý chlapec som vždy chodieval na koncerty. Ale to je už dávno, a len keď si na to pomyslím, uvedomím si, aký som už vlastne starý. Roky visia na človeku ako žarnovy. No, Daniel, ďakujem vám, ďakujem vám čo najvrúcnejšie.“

Aj Lenora sa veľmi tešila. Keď otec odišiel, zbadala, že Danielove oči hľadajú Gertrudu, ktorá vyšla z izby hneď, ako prišiel. Otvorila dvere a kričala: „Gertruda, pod' chytro, prekvapenie!“

Po chvíľke prišla Gertruda.

„Máš tu kartičku na Danielov koncert,“ povedala natešená Lenora a podávala jej zelenú kartičku.

Gertruda pozrela na Lenoru a chcela pozrieť aj na Daniela, ale iba sa ho dotkla ťažkým pohľadom, keď dvíhala oči, a zmučený pohľad zas sklopila. Potom pokrútila hlavou a povedala pomaličky: „Vstupenka na koncert? Pre mňa? Pre mňa, Lenora? Myslíš to vážne?“ Zas pokrútila hlavou, prekvapená a nespokojná. Potom šla k obloku, oprela sa rukou o kríž rámu a pritísila naň čelo.

Daniel ju sledoval pohľadmi pálivej zlosti. „Možno hnať ovce na jatky,“ povedal, „možno zavrieť zbojníkov a zlodejov do pevnosti na nútené roboty, možno chorých previezť do nemocnice, ale nemožno cítiaceho človeka prinútiť počúvať hudbu.“

Zamĺkol a bolo ticho. Gertrudu mučil pocit, že sa Danielov pohľad upiera na ňu od chrbta, obrátila sa teda, šla k peci, sadla si a oprela líce o kachličky.

Dvoma skokmi priskočil Daniel tesne k nej a vybuchol: „A ak nástojím, aby ste šli? Ak mi napríklad od toho závisí duševný pokoj alebo niečo, čo je dôležité pre svet? Útecha, oslobodenie, polepšenie? Ak to preto požadujem, čo potom?“

Gertrude zmizla všetka farba z tváre. Chvíľočku zastala pohľadom na Danielovej tvári, ale potom odvrátila hlavu, zdvihla plecia do výšky, ako by bola mrzla a jachtala: „Potom ... potom pôjdem. Áno, potom pôjdem. Čo aj to oľutujem ... určite oľutujem.“

Lenora hľadela na nich s rozšírenými, stále rozšírenjšími očami. Keď pozrela na Daniela, mala v pohľade láskavú, mäkkú vlhkosť a usmievala sa.

Ale Daniel sa zrazu namrzol. Zahundral pozdrav a odišiel. Lenora šla k obloku, dívala sa za ním, ako bežal námesť a oboma rukama si pridŕžal klobúk proti prudkému vetru.

„Smiešny chlapec,“ povedala tíško, „smiešny chlapec.“

Potom zdvihla oči k oblakom, lebo sa jej páčil ich rýchly útek ponad kostolnú strechu.

10.

Treťou predohrou z Fidelia mal vyvrcholiť program na skutočnom večernom koncerte. Döderlein mienil, že s ňou nebude ťažkosť. Hlavnú skúšku venovali najmä skladbám nováčika. Úder taktovkou označil začiatok a vo dvorane všetko stíchlo.

Spoločnou hrou trubačov sa začala Norimberská serenáda. Bola to pôsobivá a rozpustilá téma, ktorú potom prevzaly husle, aby ju náladovo rozkúskovaly a poma-

ličky previedly do oblasti snenia. Tu ožila noc, tu bzú-
čal sladký letný vetrík a tancovaly svätajánske mušky.
V pochemúrnej temnote sa dvíhaly gótické domy a kocúr-
kovské postavy sa tmolily v pokrútených uličkách. Vý-
krik veľkej minulosti a výstraha do budúcnosti zaznelý
v rozkoši prítomnosti, hrdinskosť sa miešala so žartov-
nosťou, fantastičnosť s burlesknosťou, romantika si našla
opak, všetko v prúde opravdivej melódie, jemnej v stavbe
a pôvabnej v rozčlenení.

Hudobní odborníci sa čudovali do sýtosti a svoj údiv
mocne vyjadrili vo vtedajších správach. Pravda, uznan-
livé slová skalil škaredý koniec hlavnej skúšky, ale istý
vnútorne nezávislý človek, ktorého žalostný osud hodil
s významného pôsobiska na obmedzené pôsobisko v pro-
vincii, napísal nasledovne: „Tento umelec má iste schop-
nosť vztýčiť v našich časoch zástavu pravdy a ohnivosti.
Utvárala ho príroda, vychovávala jeho hviezda. Nech mu
nebesá dožičia sily a trpezlivosti, takej potrebnej k dru-
hej, vyššej ľudskosti! Nech nedopustia, aby privčas str-
hal dozrievajúce plody a v trme-vrme nízkych náruži-
vostí nedopočul hlas vlastného srdca, aby rozlet, ktorému
sa otvoril azúr slávy, nevrátil sa zas dolu do noci.“

Ten istý znalec vyhlásil o Vinete, že je to skladba,
chudobnejšia na novoty a jej inštrumentácia že chorľavie
na začiatočnícku chudobu. Ale i tak táto skladba vy-
volala mnoho potlesku. Impresário Dörmaul tleskal, až
sa spotil. Wurzelmann vystrájal ako blázon. Starý Herold
sa smial celou tvárou. Dlhohriví síce nemohli potlačiť
závisť, ale nespóroli potleskom.

No ako sa cítil pán Carovius! Vlastná slina mu bola
horká, celé telo ho bolelo, a keď sa Andrej Döderlein
poklonou poďakoval, vybuchol posmešným smiechom.
A Jason Filip Schimmelweis! Bol by sa cítil lepšie, keby
tleskanie bolo pochádzalo z práve toľkého množstva

zaúch, ktoré ničomníkovi tajne prisúdil. Najnižšie na svete sa premenilo na najvyššie, chytal sa za hlavu, krútil ňou a len-len že nevykrikol: „Vy klamári! Vy oklamani! Vypočujteže ma, veď poznám človeka, ktorý si z vás robí šašov!“ A čakal, či sa toto nedorozumenie, toto veľké klamárstvo, napokon predsa len nevysvetlí. A nečakal darmo.

Už po serenáde si inšpektor Jordan všimol Gertrudinu horúčkovitú bledosť. Opýtal sa jej, či je nie chorá, ale nedostal odpovede. Pri druhej skladbe stále si pritiskala ruky na hrud' ako by v kŕči. Oči mala raz vyhasnuté, raz jej zas blčaly neprijetným ohňom. Hneď po skončení skladby sa obrátila k otcovi a poprosila ho, aby ju zaviedol domov. Inšpektor sa preľakol, pohyb upozornil susedov, ktorí potom ľútostivo pozorovali bledú tvár mladého dievčaťa. Aj Lenora chcela odísť s nimi, ale Gertruda jej panovačne pošepala, aby ostala. Dosť dobre poznala Gertrudinu povahu, preto si myslela, že je to len chvíľkový záchvat, a upokojila sa.

Daniel stál práve vo dverách s Bendom a Wurzelmannom. Bol rozčúlený a obaja priatelia sa usilovali zmierniť trpkosť, ktorú vyslovil proti Andrejovi Döderleinovi. „Ten chlap sa nerozumie do remesla,“ škripel a odmiätal všetky upokojujúce pokusy. „Z mojej skladby ostaly len rumy. Preľahuje rytmus, nedodrža viazania, rozdupkáva každé piano, nestupňuje, nespomaľuje, je to žiaľ, už to nevydržím, takto sa tieto skladby nesmú hrať verejne.“

Vtedy chytro a bez pozdravu prešli okolo neho Gertruda s inšpektorom. Daniel sa zarazil. Znepokojil ho bezduchý výraz v Gertrudinej bledej tvári. A zároveň cítil, ako by ho boli ovalili kladivom, že jeho osud je nerozlučne spojený s touto bytosťou. Živo cítil v sebe jej krok, jej oči, jej ústa a ducha mu zatemnil hnev,

že prešla popri ňom bez pozdravu, cudzia, uzavretá a nepriateľská ešte aj teraz, v tejto chvíli. Odteraz sa už ani trošku neovládal.

Zmocnil sa ho strašný nepokoj, keď teraz namiesto toho, aby z orchestra búrila záplava beethovenovských tónov v premocnej búrlivosti, ozýval sa iba zmätený, nejasný hrmot. Omnoho väčšmi ho bolelo počuť dokaličené cudzie dielo, ktorého jemná duša a titanská výška mu bola taká známa ako len málo vecí na svete, ako nesprávne prevedenie vlastnej skladby. Začal sa triasť. A keď už surová ruka dirigentova okradla o takt bolestne pokojné andante, keď sa roztrhalo vo všednosti, už to nevydržal. Vyskočil na pódium, železnými prstami schytil dirigentovi ruku a okríkol, ho: „Dosť už! Takto nezaobchodíme s dielom bohov!“

Ľudia vstávali so sedadiel. Nástroje zrazu zatíchly, len čelo ešte stonalo. Andrej Döderlein ustúpil preľaknutý, s otvorenými ústami sa díval na blázna, položil taktovku na nótový stojan a jachtal: „Pri Zeusovi, to je neslýchané.“ Hudobníci odišli s miest, obkolesili nepochopiteľného človeka, huk v obecenstve stále rástol, opytovali sa, vyhrážali, upokojovali, hromžili a na pódiu ešte vždy stál Daniel so sklonenou hlavou, shrbeným chrbtom, zlostný a mstivý.

Trošku neskôršie sedel Andrej Döderlein za stolom v izbe umelcov. Správal sa ako cisár Barbarosa v Kyffhäuser. Mal oprávnenú príčinu vysloviť sa o spustlosti a neúctivosti mládeže. Bolo zbytočné poukazovať, že človek, schopný takéhoto skutku, musí byť vylúčený z radov tých, čo môžu mať nárok na ohľady a pomoc. Dôtojní páni z hudobného spolku boli rovnakej mienky. V nijakej historickej zpráve nebolo reči o takejto udalosti. Mierne oči sa blýskaly, šedivé brady triasly. Porada bola krátka, výrok spravodlivý. Pred Danielom sa

zjavil člen predstavenstva, ktorého vyslali oznámiť mu, že sa rozhodli stiahnuť s programu jeho skladby. Zvest' sa chytró rozšírila.

Kto bol blaženejší, ako Jason Filip Schimmelweis?

Podobal sa človeku, čo vstal sýty od stola, keď sa predtým obával, že sa nenaje. Cestou domov si hvízdal a smial sa v primeraných prestávkach.

„Tu to vidíme,“ povedal dcére, čo mlčky kráčala pri ňom, „tu to zas vidíme, z ničomníka nemôže byť nič dobrého, z bedára nemôže byť boháč. Osol ostane oslom, mrcina mrcinou a poval'ač skončí v hanbe a potupe. Len čert má ešte prikrátke laso. Čo aká mocná je táto ničomnícka sberba, jej regrúti sa predsa musia poddať. To bude žranica pre naše matky. To im musíme predložiť ešte celkom vrele.“

A Filipína, ktorá celý večer nezdvihla pohľad so zeme, vari ani teraz nevedela, že okolo nej boli ľudia a domy. Bola ako zbitá a chcela byť. Musela veľmi mnoho skrývať, jej malé prsia byly peklom, ale škaredá, nevľúdna tvár ostarka bola mŕtva a prázdna ako skala.

Pán Carovius čakal v bráne. Len keď už prešli všetci ostatní, dochodili Daniel, Benda, Wurzelmann a Lenora. Danielova pelerína poletovala vo vetre, klobúk mal vtisnutý hlboko do čela. Pán Carovius mu zastúpil cestu.

„Hrdinský kúsok, môj milý Nothafft!“ jasal. „Najradšej by som vás vyobjímal. Odo dneška môžete so mnou počítať. No postojteže chvíľočku, vy orkán v ľudskej podobe! Pravda, čo sa týka vašej muziky, nesúhlasím s ňou, je v nej pre mňa primnoho štebotania a primálo pekelného. Ale len dorazte Döderleina a som váš človek. Nie že by som vás pozýval, aby ste ma oberali o peniaze, Boh chráň. Som tiež iba chudobný muzikant. Ale inak som vám k službám. Pokojnú noc vospolok a odučte sa tomu štebotaniu.“

S chichotom odišiel. Daniel sa díval za ním trochu ohrozený. Wurzelmann sa smial a povedal, že takého čudáka ešte nevidel. Všetci štyria stáli trapnú chvíľku a padal sneh smiešaný s dažďom. Keď sa Benda opýtal Daniela, kam chce ísť, odpovedal mu: „Domov.“ Čo vraj bude doma sám robiť? Dnes vraj by mu to neprospelo, nech ide s ním. „Nie.“ Odpovedal Daniel, dnes vraj všetkým len prekáža, ba aj sebe. „Čo; Služobníček,“ oslovil Wurzelmanna, „pôjdeme do krčmy?“

Wurzelmann vyhlásil v pomykove, že má schôdzku, a v jeho vyhováraní bolo čosi odporného.

„Ach, vy vždy máte akési bláznivé plotky so ženskými!“ povedal Daniel mrzuto. „Ale mne je jedno, kam idete, pôjdem proste s vami.“

„To nespravíte, Daniel!“ vykrikla Lenora. A keď prekvapený Daniel pozrel na ňu, pokračovala celá červená: „Nepôjdete s ním, k tým jeho ženským...“

Traja mládenci sa smiali a zmätená Lenora sa smiala s nimi.

„Aká ste tragická, malička Lenora,“ posmieval sa Daniel. „Čože chcete? Myslíte, že mi slza vyviera a zasa som už na zemi?“

„Nechajte ho,“ šepkal Benda dievčaťu, „má pravdu. Treba umelého svetla do tejto temnoty. Slúži mu a musí sa s ňou dojednať.“

Lenora pozrela na Bendu veľkými očami. „Temnota? Tu by bolo svetlo len bludičkou,“ povedala a oči jej hrdo žiarily. „Ja ho vidím v plnom svetle.“

Daniel začul jej slová. „Naozaj, Lenora?“ spýtal sa dychtivo.

Prikývla: „Naozaj, Daniel.“

„Zato si môžete odo mňa niečo vyžiadať.“

„Teda vás prosím, poďte s Bendom k nám. Otecko sa poteší a dačo zjesť tiež nájdeme.“

„Dobre, to rád počujem. Sbohom, Wurzelmann. Pozdravujte dámy. Pôjdeš aj ty s nami, Fridrich?“

Benda sa najprv zo slušnosti zdráhal, ale potom šiel.

„Teda sa vám to páčilo, Lenora?“ opýtal sa Daniel, keď šli dolu ulicou.

Lenora mlčala. A v tomto mlčaní cítil Daniel zrazu čosi úchvatného, hoci skoro nevedel prečo. Ale hneď zabudol na tento dojem. A trvalo dlho, kým sa naň zasa rozpomenul.

11.

Inšpektor pridŕžal Gertrudu pod pazuchou a tak ju doviedol domov. Plný ohľadov zdržal sa znepokojíť ju akýmikoľvek otázkami. V obytnej izbe zažal lampu, potom pomohol dievčaťu soblieť kabátik.

„Ako ti je?“ vyzvedal sa priateľsky. „Už lepšie?“

Gertruda sa odvrátila a sadla si na stoličku.

„Teraz si uvaríme trošku horúceho čaju,“ pokračoval starec, „potom si dieťaťko ľahne do postele a zajtra ráno sme zas zdraví. Všetci?“

Gertruda vstala. „Otec!“ vyslovila namáhavo a rukou hľadala vrch stola, aby sa mohla zachytiť.

„Gertruda, čo ti je?“ vykrikoval preľaknutý Jordan.

Čudne klzavým pohybom naklonila driek a bezmocný úsmev sa jej mihol na tvári. Zrazu sa prudko rozplakala a ušla do svojej komôrky. Inšpektor počul, ako zamkla, ustarostený hľadel vopred a po chvíľke sa kradol na prstoch k jej dverám.

Složil si ruky pod bradu a počúval, ako Gertruda plače. Bol to pravidelný dojímavý plač, nie veľmi bolesný, skôr obľahčujúci.

Kým sa inšpektor v duchu rozpomínal na dcérin osamelý, neveselý a tajnostkársky život, uvedomil si s určitým prekvapením, že vlastne dnes prvý raz počula opravdivú hudbu. „Je to možné?“ opýtal sa v duchu, ale nemohol sa rozpamätať na nič, čo by to vyvracalo.

Povedal si asi toto: Iste táto jej celkom neznáma sladkosť a moc, ktorá zvučala v spoločnej hre huslí, zladené zvuky orchestra a krása melódie pôsobila na ňu tak osudne a bezprostredne ako slnečné svetlo na človeka s vypichnutou zrenicou. Duša jej hladovala, iste tak to bolo. Prívetmi zápasila s tým, čo nemohla pochopiť a zachytiť.

Treba ju nechať vyplakať sa, radil mu inštinkt lásky. Dobré, že plače, odľahne jej. Pritiahol si stoličku blízko k dverám, sadol si a čakal. Keď plač zatíchol, bolo mu ľahšie okolo srdca.

•

12.

Lenora sa nemýlila, inšpektor sa naozaj tešil Danieľovi a Bendovi. „Som na vás taký hrdý,“ povedal Danieľovi, „a veľmi si vážim, že ste ešte dnes prišli ku mne.“

„Keby ste boli ostali polhodinku dlhšie, hádam by ste ináč hovorili,“ odpovedal Daniel.

Celkom v krátkosti vyrozprávala Lenora otcovi, čo sa potom stalo v koncertnej dvorane. Inšpektor načúval prekvapený a upieral skúmový pohľad na Daniela. „Muselo to byť?“ opýtal sa so svrašteným čelom.

„Áno, muselo to byť,“ odpovedal Daniel.

„Ak to muselo byť, teda dobre, že bolo,“ znela pokojná odpoveď.

Lenora chytila otca za ruku, na ktorej boli veľké,

žlté škvrny, a bozkala mu ju. Potom prestrela na stôl a prichystala všetko na večeru, pričom veselo behala z izby do kuchyne, kde postavila na varič vodu na čaj. Hneď, ako prišli, spýtala sa na Gertrudu, no inšpektor sa akosi nechcel bližšie o nej vysloviť a to, čo povedal, nebudilo obavy.

Napokon si všetci posadali za stôl. Lenora bola veľmi spokojná, že má tu pospolu všetkých troch milých ľudí, a dušu jej prepĺňala vďačnosť k všetkým. Ale bola aj hladná a zjedla až štyri chlebíčky. Keď zbadala, že sa Daniel jedla ani nedotkol, stala si za neho, sklonila hlavu tak nízko, že mu vlasmi štekľila sluchy a povedala: „Vari sa ukúňate? Alebo vám je saláma nie po chuti? Chcete dačo inšieho?“

Daniel zlostne uhol hlavu. A jednako dotyk dievčaťa mu bol vlastne milý, áno, skoro vyslobodzujúci, lebo sa mu myšlienky stále zaľato vracaly k ubehlici, ktorej prítomnosť postrádal, a predsa nechcel, aby prišla.

Benda rozprával o politických zmenách, ktorých sa treba obávať po smrti Gambetta. Inšpektor ako človek, ktorý sa vždy živo zaujímal o všetko, čo sa týkalo vlasti, vyslovil niekoľko pravdivých a humánnych slov o napätí medzi Nemeckom a Francúzskom, vtom sa otvorily dvere na Gertrudinej komôrke a Gertruda vyšla na prah.

Nastalo hlboké ticho a všetci sa dívali na ňu.

Napodiv mala iné šaty ako na koncerte. Obliekla si tie zelené, v ktorých ju Daniel videl prvý raz. Ale inšpektor a Lenora to skoro nezbadali. Boli veľmi prekvapení zmeneným výrazom v Gertrudinej tvári. Aj Daniel bol ohromený a nemohol od nej odvrátiť oči.

Mala tvár mäkšiu, voľnejšiu a jasnejšiu. Stratil sa z nej nepokoj, ktorý ju vždy zaľahoval ako temný závoj. Ešte aj tvar hlavy sa zdal zmenený, ohrvy ako by boly vyklenuté vyššie a ovál líc sa zdal jemnejší.

Oprela sa o rám dverí, aj hlavu si oň podoprela. Ovisnutá ľavá ruka vyzerala akosi nevýslovne ustatá, pravú ruku si pritískala na hrud'.

Takto s plachým a nežným úsmevom pozorovala sediacich okolo stola.

V prvej chvíli inšpektor myslel, že stratila rozum. Vyskočil a bežal k nej. Ale podala mu ruku a poslušne sa dala doviesť k stolu.

Zrazu uprela nemý pohľad na Daniela. Daniel nevoľky vstal a chytil sa operadla stoličky. Začervenal sa a nervózne zdvihol ústne kútiky. Ale keď Gertruda vytiahla ruku z otcovej ruky a podala mu ju, keď jej chytil ruku, jeho pohľad, mocou priťahovaný, stretol sa s jej pohľadom. Zmizol svieraný tlak, lebo v očiach sa jej zračila úprimná a neodvolateľná odovzdanosť celej osoby. Vtedy aj jemu znežnel a zdŕačnel pohľad a blúznivo sa leskol.

Nebolo to len smyslové čaro, čo ho nútilo odpovedať na cit, prejavенý verejne. Hlbšie ho dojalo, že prišla, ako prišla, ako kajúcnica, ako obrátená. Hlbšie ho dojímala vznešená istota, ktorú mu darovala, istota, že vedel jej dušu zmeniť a obnoviť.

A táto istota pútala ho ku Gertrude mocnejšie ako jej pohľad, jej tvár a jej telo. A teraz videl všetko, pohľad, tvár i telo.

Inšpektor sa dovtípil. Bolo mu, ako by mal schytiť dievča do náručia a ujsť s ním. Obkolesily ho obrazy budúceho nešťastia a nádej, ktorú práve pred chvíľkou vkladal do Gertrudy, bola zmarená.

Benda mlčky upieral oči na tanier. Nevoľky, ako by mal okrem skutočných očí ešte iné oči, uvedomil si, že sa Lenore triasly ruky a pery, že s každou sekundou bledla väčšmi a väčšmi, že hľadela neveriacim pohľadom raz na otca, raz na sestru, raz na Daniela, že napokon

akosi zmalátnela a utiahla sa z okruhu svetla lampy do výklenku a tam si sadla na stolček.

Ale keď si zas všetci posadali okolo stola, Gertruda medzi Bendu a otca, vrátila sa aj Lenora k stolu a sadla si k Danielovi. Ale neprestala pozorovať Gertrudu s prekvapením, čo jej zasekávalo dych. A Gertruda sa usmievala ako predtým vo dverách, placho a náruživo.

Už nebolo výhľadu na vážnejší rozhovor, preto sa Bendovi zdalo, že bude najlepšie pripomenúť priateľovi, že je na čase ísť. Poďakovali sa inšpektorovi za priateľské pohostenie a rozlúčili sa. Jordan ich odprevadil dolu a odomkol im bránu. Keď sa vracal, práve šla Lenora do svojej izby. „No, Lenora, nepovieš mi ani dobrú noc?“ zakričal za ňou.

Obzrela sa, len mu kývla a zatvorila dvere.

Gertruda ešte sedela za stolom. Keď sa inšpektor prechodil po izbe, zrazu vyskočila, stala si mu do cesty, prinútila ho zastať, ovila mu ruky okolo hrdla a bozkala ho na čelo. Nikdy predtým to nespravila.

Potom aj ona odišla spať. Inšpektora drvil nezvyčajný pocit opustenosti. Počul, ako sa otvorila a zatvorila zamrežovaná bránička a ozvaly sa kroky. Bol to Benno, ktorý sa konečne vracal domov. Jordan čakal, že syn ešte nazrie do izby, veď iste videl svetlo škárou vo dverách. Ale Benno zrejme netúžil vidieť otca, šiel rovno do svojej komôrky na konci chodby a zabuchol dvere ako paholok.

„Každý je vo svojej komôrke,“ myslel si inšpektor, „a neviem nič ani o jednom,“

Pokrútil hlavou, vyňal visiacu lampu zo závesu, a držiak ju opatrne, vyšiel z izby.

Lenora už niekoľko týždňov nevidela Eberharda Aufenberga, keď jej poslal kartičku a prosil o stretnutie. Schádzali sa vždy na určitom mieste, na moste pri vcho-
de do zoologickej záhrady, teda na mrku sa Lenora vy-
brala ta. Bol teplý marcový večer, povetrie bez vetra,
nebo zaoblačené.

Šli hore vrchom na hrad, a keď zastali pri hradnom
múre, povedala Lenora s tichým smiechom: „Teraz už
viem všetko, čo ste mi nepovedali, nuž vravte dačo.“

„S vami sa dobre mlčí,“ odpovedal stiesnený Eber-
hard.

Plná neprijemného tušenia vybrala si Lenora svetielko
z tisícich svetielok, čo sa v hĺbke hmlisto trblietaly,
a nespúšťala s neho zaťato uprený pohľad.

„Keď sa v tejto chvíli obraciam na vás,“ začal napo-
kon mladý slobodný pán, „je to do určitej miery ako
výzva na poslednú a najvyššiu inštanciu. Všetky nádeje
do života mám zmarené, okrem jednej. Od vás, Lenora,
závisí, či mám byť neosožným parazitom ľudskej spoloč-
nosti, alebo človekom, čo sa rozhodol zaplatiť množstvo
šťastia rovnocenným množstvom roboty. Núkam vám
všetko, čo vám môžem ponúknuť. Je toho málo, ale
núkam vám to bez jednania a navždy. Len vy ma mô-
žete ešte zachrániť. Toto som vám chcel povedať.“

Hľadel do oblakov a podopieral sa o paličku, ktorú
držal za chrbtom.

„Zakázala som vám takto hovoriť,“ šepkala Lenora
v hľbokej hrôze, „a dali ste mi slovo.“

„Dal som vám slovo z lásky a ruším ho z lásky,“ od-
povedal Eberhard. „Povedal som si, že dodržať slovo je
detskosť, keď ide o vybudovanie alebo zručanie existen-

cie. Odpusťte mi, ak na to hľadíte inak. V tom prípade som sa zmýlil.“

Lenora smutne pokrútila hlavou.

„Zamýšľal som, aby sme odcestovali do Anglicka a tam sa sosobášili,“ pokračoval Eberhard. „Nemôžem sa tu oženiť, lebo sa mi hnusí toto mesto. Nemôžem aj preto, lebo rodina by si mohla osobovať isté práva, ktorých už nemá a proti ktorým by som musel vystúpiť, a aj to sa mi protiví. A je to nemožné aj preto, že ...“ tu zatíchol a zaľal pery.

Lenora pozrela na neho zvedavo. Rozveselilo ju také presné vypočítanie prekážok a aj neočakávaná romantika jeho plánu. Ale keď mu zbadala výraz žiaľu na tvári, pocítila ľútosť. Pristúpila k nemu o krok bližšie. Chytil ju za ruku, chytro sa zohol a pritisol jej pery na prsty. Rýchlym pohybom odtiahla ruku.

„Osudné okolnosti ma doviedly do strašne ponížujúcej závislosti, ktorú musím striasť so seba, ak nechcem podľahnúť,“ povedal zdrvený Eberhard. „Bol som neskúsený. Oklamali ma. Je v tom zapletená osoba, ktorá si sotva zaslúži meno človeka. Obluda v obleku počestného mešťana. Už si neviem rady, Lenora. Musím odísť odtiaľto. V inej krajine možno zas nájdem silu a jasnú dušu. S vami by som mohol premôcť všetko. Verte mi. Dôverujte mi.“

Lenore klesla hlava. Dojalo ju zúfalstvo obyčajne tak zdržanlivého priateľa. Okolo úst jej trhalo, keď namáhavo nachodila slová.

„Nemôžem sa vydať, Eberhard.“ šepkala. „Naozaj nemôžem. Nevábila som vás, nič mi nemôžete vyčítať, hneď zpočiatku som chcela ostrániť všetky pochybnosti. Nemôžem, nemôžem.“

Päť alebo šesť minút prešlo v mlčaní, rozkúskovanom tlmnými zvukmi ľudských hlasov a vozidiel, čo sa sem

predieraly z hĺbky mesta. Len v ľútosti, ktorú Lenora cítila, si uvedomila, aká je tvrdá v tomto úplnom zdráhaní, pozrela teda smelo a pevne na Eberharda a povedala: „Nie je to hlavatosť, Eberhard, ani nie hlúpy strach a nafúkanosť, ani nie, že by som si vás dosť nevážila. Naopak, veľmi si vás vážim. Ale vo mne je vari čosi neprirodzeného, lebo, vidíte, hrozím sa manželstva. Hrozím sa žiť s mužom. Čo ako mám vás rada, keď sa ma len dotknete tak, ako pred chvíľkou, keď ste mĽ bozkali ruku, strasie ma hrôza od hlavy po päty.“

Eberhard si ju obzeral pochmúrnym, prekvapeným pohľadom.

Ale Lenora pokračovala: „Je to vo mne už od detstva. Možno som sa s tým už narodila ako iní s telesnou chybou, možno som taká len od istého dňa. Bolo to raz v jeseni večer. Bolo to v Pappenheime, kde vtedy bývala teta Kupferschmiedová. Šly sme sa so sestrou Gertrudou prejsť do veľkej ovocnej záhrady a prišli sme k tŕňovému plotu a pod tŕňovým plotom sedela starena. Otec a teta boli od nás ďaleko a vtedy povedala starena sestre, ktorá mala asi sedem rokov: „Chráň sa toho, čo spieva a zvučí!“ A mne povedala: „Chráň sa plodu lásky!“ Na druhý deň našli starkú pod plotom mŕtvu. Mala vyše deväťdesiat rokov a päťdesiat rokov chodila po údolí Starého mlyna ako zelinárka. Pravda, mne sa vtedy ani nesnívalo, čo je plod lásky. Ale slovo mĽ ostalo vpichnuté v srdci ako šíp. Rástlo so mnou, a keď som sa potom dozvedela, čo tým myslia, stalo sa mĽ obrazom, spojeným s obrazom smrti. Nuž nemyslíte si, že preto mám taký hrozný strach. Ach, nie. Ale nemám vôle. Nič ma nevábĽ. Keby ma vábĽ, či by som sa spytovala na smrť a umieranie? Vysmiala by som sa zo starkej pod plotom a robila by som, čo by som musela.“

Pri posledných slovách zračĽ sa jej v tvári zázračne

čistý výraz, plný predstáv, a Eberhard nemohol od nej odvrátiť očí. Na tejto protivnej, všednej zemi nájdu sa aj rozprávkové postavy, myslel si, zakliate princezné, tajomné meluzíny. So zvyčajnou nedôverou skrivil pery, no jednako od tejto chvíle zmenila sa čistá, túžobná náklonnosť k dievčaťu na pustošivú náruživosť.

Ale bol dosť hrdý a dosť chlapecký, aby sa neprezradil. Tým bolestnejšie mu bolo nejasné vedomie o existencii sklenej gule, tohto mátožného domu, v ktorom tak blízko a tak ďaleko žije drahá bytosť nedotknuteľná a do ktorej vari neprenikne ani len plameň lásky.

„Teda ma odháňate?“ opýtal sa.

„Rozhodne bude lepšie, keď sa predbežne neuvidíme.“

„Lepšie pre mňa, myslíte. A predbežne? Ako si to vysvetliť?“

„Povedzme, päť rokov.“

„Prečo práve päť rokov? Prečo nie dvadsať? Prečo nie päťdesiat? To by bolo to isté.“

„Zdá sa mi, že päť rokov by bola správna lehota, Eberhard.“

„Päť rokov! A každý má dvanásťkrát tridsať, päťdesiatdvakrát sedem dní. Človek stráca rozum už z toho počítania.“

„Musí tak byť,“ odpovedala Lenora jemne, ale rozhodne. „Veď sa iste nezmením za tých päť rokov. A práve preto, že ostanem takáto, poshovárame sa o tom. Nemôžem sa predsa navždy vytvoriť zpomiedzi ľudí. Otecko často vravieva: „Čo sa na Veľkú noc zdá osudné, je na Turíce bezvýznamné.“ Vyčkám teda do Turíc a nezapudnem si na priateľa.“

S úsmevom mu podávala ruku.

Pokrútil hlavou. „Nechytím vás za ruku, aby ste sa zas nezľakli. Sbohom, Lenora.“

„Aj vy, Eberhard, buďte sbohom!“

Eberhard šiel do strmej ulice. Zrazu sa obrátil a povedal: „Ešte dačo, Lenora, ten muzikant, Nothafft sa vari volá, je vo vere s vašou sestrou, však?“

„Áno. Gertruda a Daniel sa neskoršie soberú. Ale že o tom niekto vie —?“

„Muzikant bol neopatrný a pri pijatyke zdvihol skleničku a ako opitý bubeník vykrikoval si Gertrudino meno. Dosť dlho spájali vaše meno s jeho. No, takto je lepšie. Nemám rád umelcov. Nemôžem si ich ctiť, lebo sú indiskrétni a majú horúcu krv. Dobrú noc, Lenora.“

Po týchto slovách zmizol vo tme.

ROZPOMIENKA NA POSTAVU ZO SNA.

1.

Bol večer. Daniel šiel k Bendovi rozlúčiť sa s ním nadlho.

Ako chcel vojsť do brány, zazrel psa pána Caroviusovho stáť v bráne s vycerenými zubmi. Doga upierala krvou podliate oči na dievčatko asj desaťročné, ktoré tiež chcelo vojsť do domu, ale bálo sa psa a neosmelilo sa pokročiť ani o krok. Zviera ťahalo za sebou reťaz a príšerne zavýjalo.

Daniel smelo chytil dieťa za ruku, odtiahol ho niekoľko krokov nabok a potom zastrašil psa tým, že mu čosi zakričal. „Kto si?“ opýtal sa dievčatka.

„Dorota Döderleinová,“ znela odpoveď.

„Ej!“ povedal Daniel a zrazu sa musel rozosmiať, lebo z tónu dievčatka sa ozvala strojená premúdrenosť. Ale bolo to veľmi chutné decko. Zpopod tmavej kapucne vykúkala potmehúdsky usmiata tvárička a zamatový kabátik s perleťovými gombičkami zahaľoval pôvabnú postavičku.

„Už dávno by si mala spať, Dorotka,“ povedal Daniel. „Keby tak prišiel nočný strážnik, čo by si pomyslel o tebe? Chytil by ťa za golierik a zavrel do temnice.“

Dorota mu vysvetľila, prečo sa tak neskoro večer vra-

cia domov sama. Bola u priateľky a slúžka, čo prišla po ňu, ohlásila sa ešte u pekára po bochník chleba. Potom mu tak koketne a rozvážne rozprávala, ako sa stretla so psom, že sa Daniel veľmi kochal rozdielom medzi týmto chvastaním a hrozným strachom, v ktorom ju našiel.

„Ty si malá podfukárka, Dorotka,“ povedal Daniel a zas sa rozpamätal na zlý pocit, ktorý v ňom vyvolala, keď ju prvý raz videl pred niekoľkými rokmi.

Medzitým došla slúžka s chlebom, prekvapená pozrela na štebotavú dvojicu a náhlivo schytila dieťa, lebo cítila, že zvinila. Vrieskavým krikom odohnala psa Cézara od brány, a keď pes bežal cez ulicu, Dorotka sa obzrela na Daniela s víťaznou tvárou, ako by mu bola chcela dokázať, že sa psa ani trochu nebála.

•

2.

Keď zacengal, pani Bendová mu mlčky otvorila a zavrela dvere a mlčky šla do izby. Prudko sa poškriepili so synom, keď jej oznámil, že ešte pred koncom jari prijme pozvanie istej vedeckej korporácie a prejde bývať do Anglicka. Mala už dosť cestovania, bála sa každej zmeny bydliska a zdalo sa jej, že neznesie rozlúčenie s Fridrichom. V jeho úteku z vlasti videla trvalé a predčasné zrieknutie sa výhľadov, ktoré sa mu ešte mohli ponúknuť.

Bola pevne presvedčená, že ľudia uznajú a napravia nespravodlivosť, ktorej sa dopustili voči nemu, a chcela, aby trpezlivo čakal, kým mu všetko vynahradia. Ba aj poznala jeho plány a triasla sa pred nebezpečenstvom, do ktorého sa púšťal dobrovoľne, a ako sa jej zdalo, bez praktického smyslu.

Ale Benda bol pevne rozhodnutý. Danielovi nepovedal o tomto rozhodnutí, ba ani mu ho len nenaznačil, najmä preto, lebo ich pomer bol čudne jednostranný.

Daniel so smiechom rozprával o stretnutí s Dorotkou. „Veru tak vyzerá, že veľký Döderlein bude mať s ňou dosť trápenia,“ povedal.

„Nesprával si sa najkrajšie k tomu veľkému Döderleini,“ odpovedal Benda. „V noci po hlavnej skúške počul som ho celé hodiny chodiť po izbe pod mojou spálňou.“

„Vari ho len neľutuješ?“

„Keby som bol tebou, šiel by som k nemu a odprosil by som ho.“

„Myslíš to vážne?“ oboril sa Daniel na neho. A keď Benda mlčal, pokračoval už pokojnejšie: „Vlastne mal by som mu byť vďačný, to je pravda. On mi dopomohol chytnejšie sa presvedčiť, že som chcel vyniesť na svetlo božie dve nepodarené slátaniny. Nech ma len zgniavia, veď ja zas vstanem, keď pohltnú celú zem.“

Benda sa dobrácky usmial. „Áno, áno, umieraš pri každom páde a znovu sa rodíš pri každom rozlete,“ povedal. „To je krásne. Ale taký Döderlein sa už nevládze zdvihnúť, keď ho súčasný svet nechá padnúť. Takýto človek žije len a len z mienky iných. Čo je tebe ideou, jemu je skazou; čo je tebe radosťou, pôžitkom, jemu je smrťou.“

„A jednako,“ hundral si Daniel, „komu osoží?“

„Duchu prírody, duchu božiemu sú neznáme pochopy škodlivosti a osožnosti,“ odpovedal zamyslený Benda. „Žije, tým je povedané všetko. Veď ja by som mal najmenšiu príčinu ospravedlňovať pred tebou takého Döderleina.“ Zmlkol na chvíľku a dýchal hlboko. „Nemôžem ti to povedať zreteľnejšie, slovo mi nechce prejsť cez pery,“ pokračoval so smutnou tvárou, „ale ten človek... ten človek sa dopustil na istej žene takého zločinu, ta-

kého prefikovaného, rafinovaného a zároveň naivného zločinu, že si zaslúži, aby mu vypálili hocijaké potupné znamenie, a ani tým by nebol dosť potrestaný.“

„Vidíš,“ vykrikol Daniel, „je teda nielen zlým hudobníkom! Takto to vždy býva. A všetci sú takí. Ach, títo do viganov ukrútení, fufňaví, sladko-kyslí, rozškľabení, zvádzajúci, premúdri ľudkovia okolo nás! Krv človeku vrie v žilách, keď ich vidí. A celý život musíme lietať v ich trestných uličkách!“

„Pravda,“ potvrdil Benda so sklonenou hlavou, „to je tvrdá, jedovatá kaša. Keď ju miešaš prstom, prilepí sa ti oň a cicia ti špik z kostí. Ale predbežne sa vyslovuješ bez presných znalostí príslušného materiálu, ako to vedecky voláme. Keď som sa pri štúdiu rastlinných a zvieracích buniek presvedčil, že takzvané prvé plodenie je úplne nemožné, a keď som to predniesol v krúžku učencov-odborníkov, vysmiali ma. Dnes je to dokázané, už nikto nemôže o tom pochybovať. Istému môjmu priateľovi sa podarilo zostrojiť umelou cestou určité slúčeniny octovej kyseliny. Keď oznamoval tento veľký objav, zakričal mu ktorýsi zo shromaždených pánov: „Bedlite, doktorko, aby vám amidvové skalky neušly z kľetky.“ Tak nízko a nedôstojne zaobchodia s nami tí, o ktorých sa nazdávame, že sa s nami usilujú o rovnaký cieľ. Ale ty! Keď ťa svet zavrhne, máš ešte vždy niečo, čo ti nikto nemôže ukradnúť. Ja musím vyčkať, kým sudca vynesie nado mnou rozsudok, ktorým ma odsúdia alebo oslobodia. Medzi tebou a mnou je rozdiel ako medzi semiačkom, čo padne do zeme a pučí, či je búrka alebo slnečná pohoda, a tovarom, čo splesnie v skladišti, keď sa naň nenájde kupec.“

Vstal a vyslovil vetu: „Ty si šťastnejší z nás dvoch, zato ja smiem byť milosrdnejší.“

Daniel nenašiel odpovede, ktorá by bola mohla potešiť.

Cestou domov rozmýšľal o vernosti a stálej tichej pomoci, ktorú mu poskytoval Benda. Rozpomínal sa na priateľovu nežnosť a stále ohľady. Pripomenul si najmä nezvyčajnú zdvorilosť, ktorá zachodila až tak ďaleko, že Benda napríklad prestal sa zrazu smiať z dobrého žartu a zamíkol s otvorenými ústami, keď niekto začal hovoriť, aby mu neušlo ani slovíčko z toho, čo iní vraveli.

Daniel zastal. Zdalo sa mu, že prepásol vložiť do posledného stisnutia ruky presvedčivú, srdečnú a nezapudnutelnú silu. Najradšej by sa bol ešte vrátil. Ale nikto sa nevracia. Nikto sa nemôže vrátiť.

•

3.

Masku Zingarelly si Daniel nechcel vziať na cesty. Zdalo sa mu, že by nebolo láskavé vystaviť krehký materiál drsným náhodám putovného života, preto sľúbil Lenore, že jej donesie masku a nechá ju u Jordanovcov, kým bude na cestách.

Lenora mu otvorila dvere a Daniel vošiel do izby. Gertruda vstala od stola a šla mu v ústrety. Vždy, keď ho videla, zračila sa jej na tvári stále rovnaká odovzdanosť, rovnaká ochota, rovnaká poddajnosť.

Daniel šiel k stolu, vybalil masku z novinového papiera a držal ju proti svetlu lampy.

„Aká krása!“ vykrikla Gertruda, ktorej myseľ očaril teraz pohľad na každý predmet, čo sa dotýkal citov.

„Teda si ju len vezmi, Gertruda,“ povedala Lenora, podopretá oboma lakťami o stôl. „Schovaj si ju ty,“ pokračovala stiesnená, keď Gertruda pýtavo pozrela na Daniela.

„Ale nechcel nám ju dať obom?“ odpovedala Gertruda so žiadostivým úsmevom.

„Ach, nie, mňa len nechcel obísť,“ uisťovala Lenora.

„Lenora, čo si mám s tebou počať?“ obrátil sa k nej Daniel zpoľa zmätene, zpoľa prudko a zrazu sa zarazil, keď pozrela na neho plným pohľadom ohnivých, belasých očí.

„Ty?“ šepkala v údive, „ty?“

„Áno, ty!“ opakoval dôrazne. „Neskoršie ti budem môcť tykať pred celým svetom, ale dnes to znie ešte opravdivejšie. Ved' si mi ako sestra.“

Položil masku a podal Lenore ľavú ruku, potom, zprvu váhavo, ale hneď nato rozhodným pohybom, podal Gertrude pravú.

Lenora sa vystrela, chytila masku Zingarelly a držala si ju pred tvárou. „Braček!“ volala prekáravo a sladká, bledá, kamenná tvár bola zázračná nad telom, čo sa chvelo životom.

A Gertruda ponorila sa na mih do Danielovho pohľadu, potom sa jej ozval z hrude ston, hlboký ako more, a už mu ležala v náručí. Mlčky ju bozkal s čelom, pochmúrne svrašteným.

„Braček!“ ozývalo sa zpoza masky, ale nie už prekáravo, skorej žalostne a bolestne, „braček!“

•

4.

Daniel už dávno odišiel z mesta, keď sa Lenora stretla na Trávičke s pánom Caroviusom. Prinútil ju zastať, správal sa čo naj dôvernejšie, hovoril tak nahlas, že sa okoloidúci uškŕňali, a vyzvedal sa na mladého majstra, čím myslel Daniela.

Napokon jej rozprával, že „dobrák Eberhard“, ako volal slobodného pána Auffenberga, odcestoval na niekoľko mesiacov do Mníchova a tam zapadol medzi všelijakých špiritistov a teozofov.

„Aj to je spôsob vyburíť sa,“ uškfňal sa. „Kedysi chodievali mladí šľachtici na turné po Europe, aby si zdokonalili vzdelanie a prežili všelijaké dobrodružstvá. Dnes sú z nich nepodarení pisárici alebo sa zabávajú vrtením stolov. Ľudstvo klesá stále nižšie a nižšie, moja krásna slečinka. Veru je nie povznášajúce pozorovať zblízka takýto výkvet národa. Všetko zhnité, vravím vám, zhnité ako prezimované ovocie. Preto niet väčšieho pôžitku ako roztancovať takého šuhaja. Zahrať mu a on tancuje, zahvízdať a donáša, čo mu ukážeme, ako psík. To je najvyšší pôžitok!“

Zasmial sa hystericky a dostal záchvat kašľa, pričom sa mu o gombičku na kabáte zapantala čierna šnúročka, visiaca s cvikra, a cviker mu spadol s nosa. Bol krátkozraký a neobratne sa namáhal tenkými prstekomí sňať šnúrkku s gombičky, vtedy mu Lenora pomohla a jedným pohybom dala zas všetko do poriadku.

Pán Carovius sa tak prekvapil, že stratil reč. Neveril, že by dievča bolo natoľko prosté a prirodzené. Šípil za tým pascu, posmech, skazenosť. Neveril, že by sa našiel niekto, kto by mu dobrovoľne pomohol v ťažkostiach.

A zrazu sa zahanbil. Hanbil sa seba. Vytiahol obrvy do výšky a namyslene sa usmieval. Pozrel na Lenoru skoro psovsky nežným pohľadom a bez slova a pozdravu sa rozbehol ozlomkrky ulicou a hneď aj zmizol za rohom.

Raz popoludní v posledný augustový týždeň poslaly sestry Rüdigerové záhradníkovho chlapca k Lenore s prosbou, aby prišla k nim, ako len najchytrejšie môže. Lenora myslela, že Daniela postihla nejaké nešťastie, o ktorom uvedomili dámy, a nerozmýšľala dlho. O štvrtíhodinku už vošla k sestrám do izby.

Videla obraz na poľutovanie. Všetky tri sestry sedely na stoličkách s vysokými operadlami. Každéj ovisly ruky ako mŕtve. Žalúzie byly spustené, preto v temrave vyzeraly hlavy ako múmie. Čudne pritom pôsobily Medea, Ifigénia a Rimanka, kópie obrazov ich zbožňovaného maliara, ktoré visely na stenách.

Ani neodpovedaly Lenore na pozdrav. Neosmelila sa odísť odo dverí a mlčanie, ktorým ju privítaly, skončilo sa len, keď sa ona odhodlala opýtať sa, čo sa stalo.

Slečna Jazmína si vytiahla šatôčku a osušila oči. Slečna Salome sa dívala naokolo ako predseda tajného súdu na divadle a povedala: „My osamelé a svetom zabudnuté daly sme si vás zavolať, by sme vám oznámily hanebný skutok, ktorý sa stal v našom nevinnom domove, hanebný skutok, taký bezpríkladný, taký do neba volajúci, že od dnešného rána, ako sme sa dozvedely tú hroznú zprávu, sedíme tu rozochvené a márne sa namáhame prísť na nejakú jasnú myšlienku.“

Slečna Jazmína a slečna Albertína len smutne prikyvovaly.

„Môžeme tú nešťastnicu vyhnať?“ pokračovala slečna Salome. „Môžeme ju vyhnať, sestry moje? Nie. Môžeme ju aj naďalej držať u nás? Nie. Čo teda máme robiť? Je sirota. Stojí tu opustená, bezbožný zvodca ju vydal napospas hanbe. Čo máme robiť?“

„A vy,“ oslovila teraz slečna Salome Lenoru, „vy,

ktorú s tou veľmi talentovanou obludou spájajú sväzky, čo sa povahou vymykajú nášmu úsudku, vy nám musíte ukázať cestu k labyrintu našich trampôt.“

„Keby som len vedela, o čom hovoríte,“ odpovedala Lenora, ktorej spadol kameň so srdca, keď pochopila, že jej prvé obavy boli neodôvodnené. „Tou obludou myslíte vari Daniela Nothaffta. Čože spáchal?“

Slečna Salome bola rozhorčená týmto ľahostajným tónom. Vstala meravo a povedala s trestajúcou vážnosťou: „Ponížil nám slúžku na pobehticu a následky sa už nedajú skrývať. Chápete už teraz?“

Lenora zhíkla ľahkým „ach!“ a začervenala sa až po korienky vlasov. V pomykove pohla ústami na smiech, ale nemala ďaleko do plaču.

Pomaličky si jej zatemnený cit otváral cestu k Danielovi, a keď zazrela jeho obraz, odvrátila sa zhrozená. Toto mu nemohla odpustiť. Bolo to prizbabelé, prinízke, prisebecké. Ale prv, ako si to dobre premyslela, už mu odpustila ako žena. Zachvela sa, zdvihla oči a bola zas celkom veselá, zas sa ovládala.

Tajný súd si zatiaľ obzeral Lenoru, zahrúženú do myšlienok. „Kde je teraz pán Nothafft?“ opýtala sa slečna Salome.

„Neviem,“ odpovedala Lenora, „nepísal už vyše troch týždňov.“

„Ale my požadujeme, aby ste mu čo najchytrejšie oznámili, v akom stave je dievča, lebo kým je táto osoba v dome, nemôžeme ani spávať, ani byť pokojné.“

„Ľutujem, že vás táto udalosť natoľko znepokojila,“ povedala Lenora, „hoci je nepríjemná. Ale nemám práva miešať sa do toho, ani práva, ani chuti.“

Tri sestry pri tomto vyhlásení zalamovali rukami. „Radšej smrť,“ povedaly, „ako sa ešte raz stretnúť s tým zhýralcom.“ Radšej strpia akékoľvek muky, ako by ho

maly zavolať, ako by sa maly s ním sísť. Hovorily všetky naraz. Hrozily Lenore a modlikaly. Jasmína rozprávala so zaseknutým dychom, ako sa Meta hodila pred ňu a ako sa jej vyspovedala zo všetkého. Albertína uisťovala, že nemajú nikoho na tomto širom svete, kto by im mohol pomôcť a poradiť v tomto strašnom postavení. A Salome povedala, že im neostáva inšie ako vyhodiť to úbohé stvorenie na ulicu.

Lenora mlčala. Uprela oči na obraz Medey a napäto rozmýšľala. Napokon našla rozhodnutie. Opýtala sa, či by sa mohla poshovárať s Metou. Slečna Salome sa úzkostlivo, ale plná nádeje dozvedala, čo zamýšľa. Lenora odpovedala, že povie dámam neskôršie, čo zamýšľa. Vtedy jej slečna Jasmína ukázala cestu do slúžkinej komôrky.

V Metiných črtách zjavilo sa pochmúrne prekvapenie, keď zazrela Lenoru.

Sedela v manzardke pri otvorenom obloku a šila. Potom vstala a mlčky hľadela peknému dievčaťu do vážnej a nesmelej tváre. Lenoru dojalo, keď videla postavu mladého dievčaťa s vysokým bruchom, no jednako nemohla potlačiť pocit hrôzy.

Pri prvých slovách Lenory sa Meta rozplakala. Lenora ju tešila a spytovala sa jej, ku komu chce ísť, keď jej nastane čas.

„Jesto také ústavy,“ hundrala slúžka do zástery, ktorú si držala pred tvárou, „ta môžem ísť.“

Lenora si sadla k nej na peľasť. Nežne a ohľadne, ako keby sa shovárala s rozmaznanou dámou, rozvíjala svoj plán deve, čo ju najprv zmäteno počúvala, ale potom vd'ačne súhlasila. Rozprávala jej ho živo, strieborne jasno, ako by šlo o smelý kúsok.

Slúžka, zmučená étericko-neľudskou chúlостivosťou zamestnávateľek, rozhorčená na mužského, čo ju vydal

napospas neistému osudu, bojujúca proti výčitkám svedomia, zmäkla pri Lenoriných slovách ako vosk a poslušne sa podrobila.

Napäto čakajúce slečny Rüdigerové sa mohly od Lenory dozvedieť len toľko, že odcestuje s Metou, keďže Meta so všetkým súhlasí, čo Lenora uznala za správne.

6.

Lenora zamýšľala zaviesť farchavú Metu k Danielovej matke do Eschenbachu.

Vedela, že sa Daniel s matkou nerozišli najlepšie. Vedela, že nevedia o sebe, že si Daniel myslí, že sa musí mstiť, čo aj mu chybí materinská láska. Za obrazom nenávidiaceho a neznášanlivého syna videla obraz stareny, čo sa trápi v zamlčaných starostiach.

Už neraz pocítila bolestnú ľútosť, keď jej myšlienky zabľúdily k priateľovej neznámej matke. Teraz sa jej zdalo, že môže byť poslom dobra, že musí túto opustenú zaviesť k tamtej opustenej, budúcu matku k tej, čo sa mohla ponosovať, že ňou bola.

Zdalo sa jej, že týmto musí nadviazať spoje, ktoré nesmel popretfhať ani zločin, nie to nerozumnosť a náladovosť. A zdalo sa jej, že Daniel má čo odprosovať tam i tu a že ona, Lenora, v presvedčení, že robí správne, nesmie sa hroziť nijakej námietky, nijakého účtovania.

Uvážila si praktické okolnosti. Meta si na vďieku celkom ľahko môže zarobiť, môže pomáhať pani Nothafftovej alebo nádenniči u sedliakov.

A keď dieťa príde na svet, bude mať Danielova matka pred očami mladý život, túžby sa jej zmiernia, trpkosť zmenší, keď uvidí človeka z Danielovej krvi.

Doma Lenora povedala, že si chce s bývalou priateľkou zo školy vyjsť na výlet do okolia Ansbachu. Preštudovala si cestovný poriadok a napísala Mete korešpondenčnú kartu s výzvou, aby bola o ôsmej ráno na stanici.

Inšpektor schválil Lenorin úmysel. Len ju vystríhal pred tulákmi a pred chladnými nápojmi. Ale Gertrude to trochu vftalo v hlave. Cítila čosi v povetrí, akési nevyslovené slová v spojitosti s Danielom, veď ustavične myslela na neho.

Keď došiel list od neho, čo bývalo zriedka, nechávala ho celé hodiny ležať neotvorený a básnila si skvostné prejavy lásky, na ktoré aj jej chybely výrazy. Ale ako by v námesačnom očarení skladala si takto vysnenú, duševnú hudbu.

Keď čítala list, stačilo jej jeho písmo, ba len papier, na ktorom mu spočinula ruka. Mlčky sa podrobila zákonu jeho povahy, ktorá mu nedovoľovala byť prehnaným alebo obšírnym. Každá z jeho suchých zpráw jej bola evanjeliom, ale jej odpovede boli práve také suché a nedávaly skoro ani tušiť jej rozplývajúcu sa dušu.

Cítila, že Lenora klame a že lož súvisí s Danielom. Preto v noci pristúpila k Lenorinej posteli, zobudila ju a opýtala sa tíško: „Stalo sa mu niečo, Lenora?“

Ale ušla prv, ako jej Lenora mohla odpovedať, uchlácholila ju už prekvapená sestrina tvár. Zlostila sa na seba, že Lenoru, ktorú si teraz stále väčšmi a väčšmi vážila, podozrievala z pretvácky.

„Ako ho miluje!“ myslela si Lenora a s úsmevom vtísla tvár do hlavnice.

„Čakajte ma tu pri studni,“ povedala Lenora spoločničke, keď asi na poludnie kráčaly trhoviskom na námestí v Eschenbachu. „Keď sa o všetkom dohodujeme, zavolám vás.“

Poštový pohonič jej ukázal domček vdovy Nothafftovej.

Pani prísnej tváre a nezvyčajne veľkých, brnavých očí sa jej opýtala, čo si želá, keď vošla do skliepka, kde voňalo octom a syrom.

Lenora placho odpovedala, že by sa chcela chvíľku s ňou nerušene poshovárať.

Z Marianniných ťahov nezmizla hlboká vážnosť, ktorá sa väčšmi ponášala na nevyliciteľnú bolesť ako na čokoľvek inšieho. Zavrela dvere na skliepku a zaviedla Lenoru do obytnej izby. Mlčky jej ponúkla stoličku a sadla si.

Nad koženou pohovkou visel obraz Gottfrieda Notthaffta. Lenora sa dlho naň dívala.

„Mamička,“ začala napokon a položila ruku Marianne na koleno, „nesiem dačo od Daniela.“

Marianna sa preľakla. „Dačo dobrého alebo zlého?“ opýtala sa. Dvadsaťdva mesiace nepočula o Danielovi. „Ktovie?“ spytovala sa ďalej. „Ako sa s ním poznáte?“

Lenora musela bedliť, aby citlivú a veľmi urazenú paniu nenahnevala nepremysleným slovom. Ako len najopatrnejšie mohla, vyrozprávala jej nezvyčajnú zprávu.

A hľaďme, nezvyčajné sa stalo všedným práve tak, ako sa prirodzené zdalo čudným. Lenora rozprávala o Danielových trampotách, o jeho vzostupe, úprimne vychvalovala jeho talent s oduševnením ľudí, čo v neho verili, naznačovala jeho budúcu slávu a chcela ospravedlniť každé Danielovo previnenie, aj previnenie voči matke.

Marianna, zahrúžená do minulosti, pochopila všeličo,

aj čo zameškala, aj čo predtým nechcela Danielovi uznať. Všeličo pochopila, len nepochopila toto dievča. Ak už to bolo nezvyčajné, že musela prísť neznáma a povedať jej, kto je Daniel a čo znamená ľudom, tak bolo celkom nepochopiteľné, že priviedla so sebou ešte inú ženu, milenku mužského, ktorému určite bola oddaná z najhlbšieho srdca.

Lenora čítala tieto myšlienky Marianne z očí a bolo jej tiež trochu na uváženie. Aj jej zišlo na um, opýtať sa v duchu: „Čím som mu? Čím mi je on?“

Nenašla upokojujúcej odpovede. Priateľka? Priateľ? Áno! Lenže v týchto slovách bolo primneho pokoja. Brat? Druh? V tom bol už hlbší sväzok. Braček! Raz na neho takto zavolala zpoza masky. Teda sestrička, schovaná za maskou?

Áno, tak to malo byť: sestrička za maskou. Potrebovala úkryt, aby skryla všeličo, čo cítila nejasne, ale nechcela cítiť jasnejšie. Sputnané srdce, uväznené srdce vzbĺkne, ochladne, vznáša sa, klesá podľa vôle osudu. Dôležité bolo ostať vždy trpezlivou a nič neprezradiť. Sestrička, schovaná za maskou, tak to malo byť.

Marianna povedala: „Dieťa, Pán Boh vám vnukol, aby ste prišli a priniesli mi o ňom zpravu. Teraz už zas dám do oblokov kvety ako kedysi, zas nechám otvorené dvere do domu, aby si zas lastovičky mohli tu stavať hniezda. Možno sa aj on potom zas rozpomenie na matku.“

Potom chcela vidieť Metu. Lenora odišla a vrátila sa o chvíľočku s dievčaťom, ktoré ochraňovala. Lútostivo, ale presne pozorovala Marianna ťarchavú ženu, ktorá bola akási vystrašená a na každú otázku odpovedala nepríliehavo. Marianna jej povedala, že, pravda, môže u nej bývať, ale že musí pracovať, lebo v dome niet hojnosti. Dievča sa odvolalo na štyri roky služby a do-

dalo, že vždy bolo usilovné a ochotné. Potom ju Marianna upornila, aby o všetkom mlčala, ľudia v mestečku sú vraj zvedaví, nesmie teda klebetiť ani dovoliť, aby sa jej vyzvedali, lebo inak by tu nemohla ostať.

Keď sa o všetkom dohovorily, Lenora sa odporúčala. Statočne sa zdráhala zajesť si s nimi. Marianna myslela, že sa náhli, aby stihla najbližšiu poštu a vyprevadila ju cez námestie. Sľúbily si, že si budú písať, a prv ako Lenora vysadla do rozheganého poštového voza, bozkala Marianna kvitnúce stvorenie na líce.

Dívala sa za vozom, kým nezmizol v mestskej bráne. Opitý sedliak sa buchol do nej, kováč sa jej pozdravil, doktorova žena sa vyklonila z bloka a prezvedala sa, kto bola tá mestská šviháčka, ale Marianna nič nepočula a pomaličky sa vracala domov.

8.

A tak po piatich týždňoch pod Marianninou strechou uzrela svetlo sveta Danielova dcérka.

Marianna si obľúbila dieťa hneď od narodenia, hoci predtým myslela naň s nechutťou. Bolo to nežné stvoreníatko, s jemnými údmi, úzkou hlavičkou, čudné človeča v prvých prejavoch života, z ktorých sa už dala vytušiť vznešenosť a rozhodnosť.

Eschenbachčania sa čudovali. „Kde sa vzalo to dieťa?“ spytovali sa. „Kto mu je matka?“ „Kto otec?“ V mestskej matrike bola napísaná istá Meta Steinhägerová ako matka nemanželskej dcéry Evy Steinhägerovej. Otec, vraj, bol neznámy.

Ale vdova Nothafftová iste vedela viac. Preto teraz mladé a staré ženy chodievaly do Marianninho skliepka

častejšie ako predtým. Chcely sa dozvedieť, ako sa má dieťaťko, či mu trojí mlieko, či má už zúbky, či bude vravieť po nemecky, alebo inakšie, cudzou rečou, a ešte všeličo podobného.

Aby Marianna mala pokoj, povedala, že Meta Steinhägerová je chudobná rodina a ona že vzala dieťa na stravu a do opatery. Túto rozprávku mohla tým ľahšie rozširovať, lebo Meta sa skoro vôbec nestarala o dojčiatko. Nedlho po pôrode odišla slúžiť k pekárovi do Dinkelsbühla a najviac ak raz do mesiaca chodievala pozrieť dieťa. Dievčatko jej bolo celkom ľahostajné. Pekárov pomocník sa zbláznil do nej, chcel si ju vziať za ženu a vysťahovať sa s ňou do Ameriky.

Na Vianoce sa sosobášili a onedlho odišli z krajiny. Marianna bola rada. Teraz už dievčatko patrilo len jej.

Hoci si ľudia pomaličky navykli na prítomnosť malej meštianky, jednako ostala Eva tajomným dieťaťom Eschenbachu.

9.

Putovná opera navštevovala mestecká, ktorých je mnoho medzi Dunajom a Mohanom, Saalou a Neckarom, a dĺžka tamojšieho pobytu závisela prirodzene od záujmu obecnstva.

„Provincia je zakliata Šípková Ruženka,“ povedal impresário Dörmaul Wurzelmannovi a Danielovi, „provincia ešte spí a vy ju musíte zobudiť bozkom múzy na čelo.“

Ale pritom mal impresário stále zavreté vrecká. Princovia, čo mali Šípkovú Ruženku zobudiť zo spánku, nemali prostriedkov na primerané vystupovanie a aj s ich dvorami to vyzeralo veľmi pochybne.

Tenor už dávno prekročil zenit života a veľké brušisko veľmi rušilo dojem hrdinských postáv, ktoré mal hrať. Buffo bol nenapraviteľný korhel' a polícia ho často zatvárala pod zámok pre nočné výtržnosti. Barytón viedol dedičský proces s pomocou dvoch pokútnych advokátov a pod úskokmi odporcov mu často vypovedal hlas. Sopranistka sa stále škriepila a vadila so všetkými kolegami a altistka bola pletichárskym čertom bez talentu. Okrem toho bolo tu ešte asi tucet elévov a elévok, ktorí sa nudili, vystrájali šibalské kúsky, brali biedne platy a nič sa nenaučili.

Aj členova orchestra boli smutné postavy. Dosť často niektorý zanesol nástroj do záložne. Raz museli odriecť predstavenie, lebo sa huslisti nevrátili z dedinskej posviacky, kde vyhrávali do tanca, aby si prílepšili biedne príjmy. Ukázalo sa, že ani inšpicient, ktorý bol zároveň kulisárom, šepkárom a ktorý aj predával vstupenky a navštevoval redakcie novín, nestačí na tento úrad a v druhom roku putovania ušiel s elévkou a s denným príjmom.

Raz zas poslali kostymy na nesprávne miesto a museli hrať „Bielu paniu“ v súkenných halenách, obdratých zamatových sukniach, špinavých kartúnových blúzach a parížskych poduštičkách.

Inokedy zas v opere „Marta alebo jarmok v Richmonde“ zástup ľudu predstavovali istá podráždená mladá dáma, čašník, ktorého vytiahli z rybárne, a vrátnik zo sirotinca, lebo personál sboru stávkoval, keďže mu nevyplatili plat načas.

V Karlstadte nemohli dohrať tretie dejstvo „Veselých žien windsorských,“ lebo cez prestávku sa pobila pani Flutová s Falstafom a táto dáma strhla nešťastnému spevákovi kus kože s nosa.

Len vďaka Danielovej nadľudskej námahe získala

táto bludná hudobno-divadelná spoločnosť, ako si riaditeľov zástupca Wurzelmann volal družinu, obstojný príjem. Wurzelmann bol ustavične zapletený v ľúbostných pletkách, žil skazeným životom obľúbencov a lenivel vždy väčšími a väčšími.

Daniel musel hudobníkov vyťahovať z postelí na skúšky. Daniel musel opakovať s nimi. Daniel musel spievať za dirigentským pultom, keď bol sbor prislabý. Daniel musel rozdeľovať úlohy, krotiť hlavaté slečinky, poučat bezhlavo vrieskajúcich diletantov a vysvetľovať im reprodukované dielo, ktoré sa často bridilo aj jemu. Musel cvičiť začiatočníkov, skracovať partitúry, transponovať hlasy, s biedne nedostatočnými silami vyčariť aký-taký výsledok a od včasnána až neskoro do noci bojovať proti nevraživosti, nedbalosti a neschopnosti.

Nikto ho zato nemal rád. Len sa ho báli. Prisahali mu pomstu, ale hrbili sa pred ním. Vedel s nimi zaobchodiť tak chladno, že sa cítil ako zločinci. Pod jeho pohľadom ľadového pohľadania zatínaly sa päste tomu, na koho sa díval. Ale so škripaním zubov podrobili sa jeho sile, ktorá sa im zdala hrozná a ktorá predsa väzela iba v tom, že on si plnil povinnosti a oni nie.

Koncom každého štvrťroka vystúpil na javisko impresário Dörmaul, keď osobne robil vyúčtovanie. Jeho príchod oslávili vzorným prevedením „Fra Diavola“ alebo „Dcéry pluku“ alebo „Froufrou“. Buffo sa neopil, barytón oddychoval od námah s procesom, altistka sa pôvabne usmievala tleskajúcemu obecenstvu, sopranistka bola tichučká ako mína po výbuchu, nikto z chóristov neostal v hostinci, a pretože dirigoval Wurzelmann a orchester necítil nad sebou blčať bazilíškový pohľad kapelníka Nothaffta, hral vo voľnejšom takte a ušiam publika to znelo iste príjemnejšie ako inokedy.

Impresário Dörmaul nespóril uznaním. „Bravo, Wurzel-

mann!“ kričal. „Ešte rôčik lopoty a dovediem vás do Kráľovskej opery.“

„I Nothafft dostane hodnosť a zamestnanie,“ povedal, „aj keď som už vykonal takú hlúposť a dal som tlačiť jeho skladby a celá makulatúra mi teraz leží v skladištiach ako kilo tvrdého syra v chorom žalúdku.“

Impresário Dörmaul mal oblečené kockované nohavice námorského strihu, vestu, čo vyzerala ako tapeta z lisovanej kože, nad ktorou cengala ťažká zlatá reťaz s množstvom príveskov, kabát až po členky, tehlovočervenú kravatu s diamantom, toľkým ako Kohinor a falošným ako aprílové slnce, sivý hodvábnny cylinder, ktorý skladal len pred tajnými radcami, generálmi a policajnými prezidentmi.

A takémuto mužskému sa Daniel osmelil odpovedať: „Keby ste sa najedli syra, aspoň by ste ho strávili. Vaše plné skladištia sú mi milšie ako nejedna prázdna hlava, ktorá ostane prázdna, aj keď ju vypcháte pašiami svätého Matúša.“

Impresário Dörmaul sa rozhodol rozosmiať sa. „Oho, môj najmilší,“ povedal a pošuchol si cylinder s čela, „nafujete sa. Dajte si pozor, aby ste nepukli. Keď hlúpy Janko sedel pod pecou, strašne sa nafukoval, ale keď vyšiel na ulicu, spadol rovno do kaluže.“

Služobníček sa chichotal. Daniel už dávno vedel, že sa Služobníček búri proti nemu. Celkom nevinne, lebo polovičaté duše môžu odrazu aj obdivovať, aj zrádzať.

„Závisť je moja jediná čnosť,“ vravieval Wurzelmann celkom otvorene, „som génus závesti.“

Na toľkýto cynizmus Daniel nestačil. Skoro osprostel z Wurzelmanna. Ale potreboval ho. Nemal tu nikoho, s kým by sa bol mohol poshovárať o práci. Lebo, hoci bol veľmi preťažný terajším úradom, predsa sa mu podarilo ukradnúť si denne niekoľko hodín a práve

tento tlak so všetkých strán pôsobil, že plameň v ňom vyšľahol veľmi vysoko.

V týchto rokoch dosiahol hraníc a stal sa pánom v svojom kráľovstve. Zaoberal sa piesňami. Vybral si skrotené a jasné tvary komornej hudby. S neprestajným úsilím študoval starých majstrov a prevzal z ich diel pravidlá, z ktorých si mohol postaviť hrádzu proti ľahkárstvu a zdivočeniu.

Ani trošku si nezatajoval, že týmto len sťažoval ľuďom cestu k sebe a že sa možno navždy zriekol odmeny a úspechu a teda aj ľahkého života, ktorý majú zaistení tí, čo hýria s citmi.

Keď teraz neskoro po nociach sedával s Wurzelmannom v izbe v hostinci a podával mu stránky nôt za stránkami, keď mu pritom aj spieval, aby hlas bol zreteľnejší, keď mu živo maľoval sprievod, chválil postup melódie, vysvetľoval nezvyčajnosť rytmu, vtedy Služobníček žasol a bránil sa. Všetko toto mu bolo od základu nové. Keď mu Daniel dokázal, že nové je nie novým, že len otrásené duše storočia stratili schopnosť zachytiť neporušené línie v úplnej čistote, vtedy Wurzelmann začal ospravedlňovať modernú slobodu a povedal, že každému musí byť dovolené všetko, čo vie vykonať svojimi schopnosťami.

Danielovi nezáležalo na odporcovi. Ako by sa mu nenúkal zo skutočne krásnej nádoby najbohatší obsah, úplná plnosť života. Vari by s ňou sporil? Boly bolesť a šťastie, blízke hrôze, neviditeľnejšie, keď sa uzavrely? „Koľko odporného a zlého je v tom, keď sa človek takto uzatvára,“ myslel si Daniel. „Pre panovačnosť nemôže cítiť a pre žarty myslieť.“

A tak putovali od mesta k mestu, mesiac za mesiacom, rok za rokom. Putovná opera mala už teraz stálu povest', stálu kroniku škandálov, nacvičené vábivé prostriedky,

stálych hostí, stále mestá, ktoré si vyberala a ktorým vyhýbala.

V miestnych novinkách sa zjavil pozdravný článok. Mládež stála na ulici a žiadostivo vypliešťala okále na dámy z divadla. Major vo výslužbe si kúpil lôž na prvé predstavenie. Holič ponúkol služby. Sbor profesorov na latinskej škole mal kanferencie, na ktorých sa radili, či majú žiakom dovoliť návštevu opery. Kresťanský spolok sa ohradil proti nahým pleciam speváčok. Členovia šľachtického kasína krčili nosy nad výkonmi družiny. Polícia tvrdila, že drevená búda alebo dvorana v hoteli, kde hrali, je nie dosť chránená proti ohňu. Žena banského radcu sa zaľúbila do barytóna a manžel najal niekoľko lotrov, čo s galerie vypískali oslavovaného umelca. Malicherní kritici vyžadovali veselší program, „Cár a tesár“ im bol prinudný, „Nemá z Portici“ už otrepaná, žiadali predviesť „Madame Angot“ a „Orfea v podsvetí“.

Vždy sa čosi robilo.

A Daniel sa hrozil týchto ľudí, ich obchodov, ich zábav a mŕtvol ich ideálov. Hrozil sa ich smiechu a zachmúrenosti, hrozil sa izieb, z ktorých vyliezali, vyzvedačov v ich oblokoch, hrozil sa ich mäsiarstiev a hostincov a novín, ich nediel a robotných dní. Svet na neho ťažko doľahol. Musel sa teraz dívať ľuďom do očí a ľudia ho nútili, aby s nimi vyjednával o peniaze, o slová, o city a o idey.

Ale naučil sa vidieť ešte aj čosi inšieho. Lesy na brehoch Mohanu, široko-dáľeko rozprestreté hole na francských horách, pochmúrne roviny uprostred krajiny, staré mestá s hradbami, dómami, temnými uličkami a pustými zámkami. Vtedy sa upokojilo povetrie medzi ním a ľuďmi, vtedy videl starých a mladých, pekných a škaredých, veselých a smutných, chudobných a bohatých, takých dáľekých a takých tichých, a dávali mu zo svojho

bohatstva a svojej chudoby, z mladosti aj zo staroby, z krásy aj zo škaredosti, z radosti a z bolesti, všetci rovnako.

A krajina mu dávala lesy, lúky, potoky a rieky, oblaky, vtákov a všetko, čo je na zemi.

10.

V zime prišla spoločnosť do Ansbachu a mala hrať v bývalom markgrófskom divadle. Mali predviesť „Čarovného strelca“. Daniel skúšal s hudobníkmi usilovnejšie ako obyčajne.

Ale toho dňa zúrila prudká chumelica, preto prišlo na predstavenie sotva dva tucty ľudí.

Ako celkom znely husle v tejto miestnosti, ako sa hlasy samy miernily a upokojovaly! Daniel aj natoľko očaril orchester, že ho poslúchal ako jeden nástroj.

Po poslednom dejstve prišiel k nemu šedivý pán a stisol mu ruku so šťastným a vďačným úsmevom. Bol to kantor Spindler.

Daniel ho vyprevadil domov a dlho sa shovárali o minulosť a o budúcnosť, o ľudí a dielach. Nemohli sa dosť nashovárať a fujavica im neprekážala. Aj v nasledujúcich dňoch sa často schádzali, ale koncom týždňa kantor ochorel a musel si ľahnúť.

Keď Daniel raz ráno prišiel do bytu starého priateľa, dozvedel sa, že kantor v noci náhle umrel. Mal pokojnú smrť.

Na tretí deň bol Daniel na pohrebe, a keď odišiel z cintorína — len niekoľko ľudí preukázalo kantorovi poslednú poctu — chodil až do večera po zasnežených poliach.

Tej istej noci začal v chudobnej izbičke komponovať Goethovu „Harzskú cestu v zime“. Bola to skladba z najhlbších a najnezvyčajnejších, aké kedy hudobník vymyslel, ale aj tu neskôr postihol ju osud väčšiny Danielových skladieb, ktoré sa tragickým božím dopustením nezachovali potomstvu.

11.

Na jar roku 1886 putovala herecká skupina na sever do Hessenska, potom do Thüringska, pohostinsky vystupovala v mestečkách pri Spessarte a Rhone a príjmov stále ubúdalo. Impresário Dörmaul sa neukázal už od jesene, platy nevyplácali a Wurzelmann s hrôzou prorokoval putovnej opere blízky koniec.

V meste Ochsenfurte zamýšľali ostať dlhšie a speváci i hudobníci upľerali na toto mesto posledné nádeje, hoci bol práve najhorúcejší jún a potuchnutá, pochlúbnosť, v ktorej mali hrať, brala aj najzápalitejším priateľom divadla poslednú chuť prerušiť nudu vidieckeho života umeleckým pôžitkom.

Návšteva bola so dňa na deň slabšia, onedlho nebolo už v pokladnici peňazí ani len na ďalšiu cestu a na nešťastie ešte ochorel tenor na týfus a ostatní speváci nechceli vystúpiť, kým im nezaplatia. Daniel napísal impresáριοvi Dörmaulovi a nedostal odpovede, Wurzelmann, namiesto aby pomáhal, ešte zlomyseľne podpíchoval ľahko dráždivé hlavy ku krikom a škriepkam, všetci požadovali od Daniela, čo im patrilo, vrhli sa na neho v hostinci, kde sa ubytoval, a zašli až tak ďaleko, že sa celé mesto zamestnávalo ich chúlостivým postávením.

A tu raz poobede vošiel k Danielovi do izby urastený asi päťdesiatpäťročný, alebo päťdesiatšesťročný pán a predstavil sa mu ako statkár Silvester z Erffta. Prišiel k nemu s touto žiadosťou:

Ako každý rok, aj tohto roku liečil sa v susedných kúpeľoch Kissingen kancelár nemeckej ríše. Pán z Erffta sa s ním soznámil a knieža, náruživý hospodár, vyslovil želanie prezrieť si majetky pána Erffta, preslávené vzornou správou. Aby teda prítomnosť vznešeného hosťa dôstojne oslávili, rozhodli sa zriecť všetkých lacných ohňostrojev a osláv a namiesto toho predviesť v rokokovom pavilónku, ktorý patrí k Erfftovskému zámku, „Figarovu svadbu“.

„Zišlo to na um mojej žene,“ povedal pán Erfft. „Niekoľko šľachticov, pánov a dám z našich kruhov zaspieva podradnejšie úlohy a moja dcéra Sylvia, ktorá sa dva roky učila spievať v Miláne u Gallifatiho, prevezme úlohu pážaťa, ale chybí nám ešte vycvičený orchester. Preto som prišiel k vám, pán dirigent, a prosím vás, aby ste nám hrali so svojimi hudobníkmi.“

Daniel, ktorému sa páčil milý a prívetivý zjav pána Erffta, nemohol hneď sľúbiť, že príde, lebo sa ešte cítil viazaný miestom a postavením pri bezmocnej, sverenej mu spoločnosti. Pán Erfft sa ho potom podrobnejšie vypytoval, prečo tak dlho otáľa, a napokon sa opýtal, či by prijal od neho pomoc. „Veľmi rád“, odpovedal Daniel, „ale to nepomôže. Náš princípál je neústupčivý hriešnik.“

Pán Erfft šiel potom s Danielom k starostovi mesta a o polhodinu už bola na ceste úradná depeša impresáriovi. Sostavili ju dosť smelo, aby nahnala úctu občanovi štátu, poukázali v nej na hrozné pomery v spoločnosti hercov a panovačne požadovali nápravu.

Impresário Dörmaul sa naľakal a telegraficky poslal potrebné peniaze. Ale zároveň oznámil Wurzelmannovi, že rozpúšťa putovnú operu. Väčšina smlúv už aj tak vypršala a uchlácholili aj členov spoločnosti, ktorí ešte mali určité požiadavky.

Daniel bol teda voľný. Wurzelmann mu povedal, keď sa rozchádzali: „Z vás, Nothafft, nebude nikdy nič poriadneto. Sklamal som sa vo vás. Máte primnoho svedomia. S takouto morálkou nestvoríte ani len deti, nie to umelecké diela. Bahno je mäkké, vrchol hory bralnatý. Vykonajte voľajaké svinstvo, aby o vás raz už svet vedel.“

Daniel mu položil ruku na plece, pozrel na neho chladným pohľadom a povedal: „Judáš.“

„Dobre, pre mňa za mňa aj Judáš,“ odpovedal Wurzelmann. „Nenarodil som sa, aby ma pribili na kríž. Radšej sa zabavím s farizejmi.“

Dostal miesto kritika pri „Fönixe“, veľkom hudobnom časopise.

Danielovi hudobníci boli ochotní spraviť si výlet do Erffta. Ubytovali ich tam v hostinci, ale Daniel býval v zámku. Skúšali vážne a horlivo. Hoci meno veľkého kancelára bolo ešte zahalené mrakmi pozemskosti, nenávisťou protivníkov, nevšímavosťou a neporozumením, jednako všetka mládež cítila moc tohto nesmrteľného a blažila ju myšlienka, že mu bude čosi znamenať aspoň v tomto vybájenom svete a v tej letnej chvíľke.

Agata z Erffta, statkárka, bola neúnavná v chystaní kostymov, v odstraňovaní technických prekážok, v hostení hostí. Dvadsaťštyriročná Sylvia nezdedila ani matkinu húževnatosť, ani otcovu vľúdnosť. Bola jemná a uzavretá. Ale aj tak vedela vložiť do úlohy Cherubína mnoho pôvabu a šibalstva a rodičov prekvapila týmto neočaká-

vaným povahovým bohatstvom. A mala aj mäkký, čisto školený hlas a Daniel, navyknutý už roky počúvať prostredné výkony, kýval spokojne, keď spievala.

S ostatnými spevákmi, veru, nezaobchodil o nič zhovievavejšie ako so spevákmi a speváčkami v putovnej opere. Musel spôsobne znášať jeho surovosti a pichľavosti. Pán Erfft, ktorý bol na každej skúške, často ho pozoroval s pokojným obdivom, a keď sa mu niektorý vyhrešený ponosoval, povedal: „Len ho poslúchajte, ten sa rozumie do remesla. Niet mnoho takých ľudí na svete.“

Len práve Sylviu akosi šetril. Keď pán Erfft prvý raz vyslovil jej meno, Daniel sa prekvapil, a keď ju potom uvidel, vedel, že ju už kedysi zazrel. Bolo to vtedy, keď raz na púti zastal pred bránou parku a ju zavolali. Čudné mu bolo teraz myslieť na to. Bol teraz u nej, a predsa jej bol práve taký cudzí ako vtedy.

Ale čo ho teraz priťahovalo k dievčaťu, nemalo nič spoločného s dávny náhodným stretnutím. Ani ho k nej nevábil nijaký smyselný cit. Bola to len rojčivá sympatia, podobná vyhladávaníu rozpomienok na zabudnuté šťastie. Bol to temnejší a bolestnejší cit ako cit, ktorým si ho Gertruda trváco pripútala, bola to skôr bolesť ako radosť, skôr nepokoj ako uvedomenie.

To zabudnuté spalo kdesi celkom hlboko. Vlny života ho zaplavily. A nebola to len Sylvia, nie iba ona. Možno len pohyb ruky. Ale odkiaľ poznal tento pohyb? Vyvrátenie hlavy, hrdý, belasý pohľad, odkiaľ ho len poznal?

Zabúdal, zabudol...

Keď bolo všetko v najlepšom prúde, keď už okrašľovali budovu a chystali izby v pánskom dome, prišla zvesť o smrti kráľa Ľudovíta. Noviny mali čierne rámce a do najmenších podrobností opisovali nešťastie na Starnberskom jazere. Ako v celej krajine, tak aj v rodine pána Erffta úprimne smútili a dodržiavali smútok za monarchom, ktorého postihol taký hrozný osud.

O divadelnom predstavení, pravdaže, už nemohlo byť ani reči. Kancelár odriekol návštevu a mládež, ktorá sa práve sišla na skúšku, tiško sa rozišla domov. Pán Erfft odovzdal Danielovi značnú odmenu pre hudobníkov a poprosil ho, aby ostal v zámku niekoľko dní, lebo ho nechcel prepustiť ako obyčajného nádenníka.

Daniel sa nezdráhal ostať, veď ešte ani len nepomyslel, kam by mal ísť.

Keď rozdelil hudobníkom dar pána z Erffta a prepustil ich, blúdil v lese. V ktorejkoľvek dedine si skromne zaobedoval a zas blúdil až do večera. Keď sa vrátil, sedeli hostitelia ešte za stolom. Nezabudol sa ospravedlniť a pani Agáta sa veselo usmiala mužovi a kázala, aby pánu kapelníkovi priniesli večeru. Sylvia držala v ruke knihu a čítala.

Dosť zmätený ochutnal Daniel z každého jedla, a keď domáca pani vstala od stola a zahľadela sa oblokom na nebo s búrkovými oblakmi, šiel do susednej izby a sadol si za klavír.

Začal hrať. Hral Schubertovu pieseň Sylvii. Keď doznela búrlivá a vrúcna melódia, pripojil k nej variáciu, potom druhú, tretiu, štvrtú. Najprv smutnú, potom jasavú, tretiu zas vážnu a štvrtú rojčivú a túžobnú. Každá bola hudobným vyjadrením čohosi zabudnutého.

Pán Erfft s Agátou stál v otvorených dverách, Sylvia

si sadla neďaleko nich na nízku stoličku a pôvabne, neprítomná duchom, hľadela na zem.

Daniel nečakane prestal hrať, ako by bol chcel vyhnúť tleskaniu a ďakovaniu. Silvester Erfft si sadol naproti nemu a opýtal sa ho po priateľsky, či už má určité plány do najbližšej budúcnosti.

„Vrátim sa do Norimberga a ožením sa,“ povedal Daniel. „Mám tam verenicu. Čaká ma. Už dlho.“

Či sa nebojí manželských pút, či mu je na ženie nie privčas, prezvedal sa pán Erfft, ale Daniel povedal úsečne, že potrebuje človeka-prostredníka medzi sebou a svetom.

„Dačo takého ako nárazník,“ povedala pani Agáta pohľadovo. Daniel jej nevľúdne pozrel do tváre.

„Nárazník? Nie, alebo áno, ak anjel strážca ochraňuje pred nárazmi,“ povedal ešte nevľúdnejšie.

„Prečo sa chcete usadiť práve v Norimbergu, v takom len a len obchodnom meste?“ pokračoval pán Erfft v otázkach skoro s úzkostlivou opatrnosťou. „Či by ste nežili istejšie v niektorej z veľkých metropolí umenia?“

„Nemôžem tak nadobre odlúčiť otca od dcéry,“ odpovedal Daniel zrazu neočakávane úprimne. „Nedá sa to. Ani starca nemôžeme vytrhnúť zo zvyčajného prostredia. Tam je už privyknutý. A ja už nechcem byť dlhšie sám. Každý potrebuje nejaké srdce, aj baníkoví sa ľahšie kope v bani, keď vie, že mu tamhore žena varí polievku. Pravda, mne nejde o polievku, ale o dušičku, o dušičku, čo by mi patrila.“

Obrátil sa, udrhel na klávesy a rozviedol molový akord.

„A aj keby nebolo takto,“ začal zas a pretiahol tvár do bizarných záhybov, „mňa nič neľahá do tých metropolí. Čo by som tam hľadal? Priateľstvá? To som už skúsil. A remeslu sa naučím aj doma. Môžem poprosiť majstrov všetkých časov, aby prišli ku mne do izby.“

Sláva a peniaze si nájdú ku mne cestu, ak sa im zachce. Raňajšie zore nevidia iba spachtoši a opravdivú hudbu nepočujú iba hluchí. Ostatné je vec božia, a nie ľudská.“

Potom druhý raz udrel akord, ale tentoraz v dur.

So zrejmou radosťou a zaujatosťou hľadel pán Erfft so ženou na Daniela. Sylvia pošepla čosi matke, matka prikývla a povedala Danielovi: „Mám sestru, čo žije v Norimbergu, je to slobodná pani Klotilda Auffenbergová. Od mladosti oduševnene zbožňuje hudbu, a keď vám dám pre ňu list s odporúčaním, určite vás prijme s otvoreným náručím. Teraz síce chorľavie a nad životom sa jej vznáša ťažký osud, ale má srdce a je spohľadlivá v náklonnostiach.“

Daniel hľadel vopred. Myslel na Gertrudu, na budúcnosť s ňou, a zahundral niekoľko slov vďaky. Pani Erfftová si hneď sadla za písací stolík a napísala sestre obšírny list. Keď dopísala, dala ho Danielovi s láskavým úsmevom.

Na druhý deň ráno odišiel Daniel z Erfftovho zámku ľútosťou, akú cítime, keď sa lúčime so sídlom pokoja so vznešenými priateľmi.

13.

V norimberských uliciach visely čierne zástavy. Prša. Daniel si najal lacnú izbičku „U medveďa“.

Bolo už na mrku, keď sa vybral na cestu k Jordanovom. V domovej bráne sa stretol s Bennom. Nepoznal švihácky oblečeného mladíka a chcel prejsť popri ňom. Ale Benno zastal s hlasným smiechom.

„Ej, pán kapelník!“ vykrikoval a v bledej tvári, už cel-

kom vyžitej, hoc len dvadsaťročnej, mračil sa mu určitý posmech, „len opatrne, milý môj, aby Gertruda nezamdlela.“

Daniel sa opýtal, či sú všetci zdraví. Zdravie im vraj nechybí, ale drobné, odpovedal Benno so smiechom. S otcom je už všelijako, ten už vraj nerozkvitne. No, hej, staroba, konkurencia, zlé časy. Daniel sa spýtal, či je Lenora doma. Nie, vraj odcestovala s notárkou Rüb-samovou do Pommersfeldenu a ostane tam niekoľko týždňov. „No, ale už sa musím ponáhľať, priatelia ma čakajú v spolku.“

„Tisíc hrmených, vy máte aj priateľov v spolku?“

„Pravdaže, to je predsa soľ života. A dnes sme ani neúradovali. Kráľovský pohreb. Sbohom, pán kapelník.“

Daniel vyšiel hore a zacengal. Gertruda mu otvorila dvere. Bolo tma, každý rozoznal len obrysy druhého.

„Ty si to Daniel?“ zašepkala blažene vysilená, pristúpila k nemu a položila si mu tvár na plece.

Daniel sa čudoval, že mu pulz bil tak pravidelne. Ešte včera mu zasekávalo dych pri myšlienke na toto stretnutie. A teraz držal Gertrudu v náručí a čudoval sa, aký je pokojný.

V izbe ju zaviedol pod lampu a dlho, vážne a pozorne jej hľadel do tváre. Zbledla pod jeho pochmúrnym pohľadom.

Potom ju chytil za ruku, pritiahol si ju na pohovku a rozvíjal jej plán, na ktorom sa rozhodol. Aj ona túžila len za tým, za čím túžil on. Chcel mať svadbu odo dneška za štyri týždne. Dobré, vezmú sa.

Našiel ju práve tak nekonečne oddanú, ako ju opustil. Otriasol ním jej pohľad, v ktorom svietila osudná poslušnosť. Nemala zbabelých myšlienok. Chladná ruka sa jej netriasla v jeho ruke. S jej rukou mu ležala v ruke cel

jej duša, celý jej život. Chcel v nej vzbudiť pochybnosti a nesmelo jej rozprával, aké má výhľady a že má málo nádeje dobyť si prácou uznanie sveta.

„Načo ti je uznanie?“ opýtala sa. „Nikto ti predsa nič nemôže vziať, a čo ti dávajú, je predsa zisk.“

Zamĺkol teda a pocit jej vzácnosti vznášal sa mu na nebi bytia ako ohnivý meteor.

Bola šťastná, keď jej prezradil, že ostanú v meste. Potešila sa kvôli otcovi. Povedala mu, že na námestí Egydia je voľný menší byt, tri izby v tichom dome. Šli k obloku a Gertruda mu ukázala dom. Bol neďaleko kostola na zákrute námestia.

Keď sa inšpektor vrátil, privítal Daniela dlhým stisnutím ruky. Ošedivel, chodil shrbenejší ako predtým a na obleku sa našly stopy zanedbanosti.

Keď sa dozvedel, na čom sa dohodli Daniel s Gertrudou, pokrútil hlavou. „Deti, toto je nešťastný rok,“ povedal, „čo sa tak náhlite, veď ste ešte obaja veľmi mladí?“

„Keby sme neboli takíto mladí, nemali by sme toľko odvahy,“ odpovedal Daniel.

Inšpektor si sadol a podoprel si rukou čelo. Po chvíli povedal, že ešte pred troma rokmi mal v banke v hotovosti osem tisíc mariek, ale nepriaznivé pomery ho vraj donútily použiť kapitál na zaokrytie denných potrieb, že teraz ostala z peňazí sotva tretina. Môže dať Gertrude do vena iba dvetisíc mariek, s tým si vraj musia všetko zariadiť.

„Viac ani nepotrebuje,“ odpovedal Daniel. „Ani som sa neosmelil dúfať, že toľko dostaneme. Teda teraz už nemám starostí, nech sa stane, čo chce.“

Otvoreným oblokom vletel do izby netopier a tiško zas vyletel. Prestalo pršať. Len v odkvapových rúrach

ešte cvrkalo a čľapkalo. V povetrí júnového večera bolo čosi smutného.

14.

Zpočiatku dostával Daniel od Bendu z Anglicka niekoľko kusých zpráv, ale teraz už pol druhu roka nepočul o ňom. No keď sa Lenora v júli vrátila z Pommersfeldenu, povedala mu, že v apríli prišiel od Bendu list na jej adresu a že mu tento list poslala do Naumburga. Ale Daniel list nedostal a márne ho aj teraz hľadal.

Bendova matka nebola v meste. Žila u rodiny vo Wormse, ale podržala si byt u pána Caroviusa.

Pani Auffenbergová bola v emských kúpeľoch a mala sa vrátiť až v septembri. Daniel teda nadviazal bývalé styky a podarilo sa mu dostať niekoľko hodín vyučovania, ktoré mu predbežne zaistily skromný príjem.

Dni vyžadovaly od neho mnoho vonkajšej zaujatosti, na ktorú nestačil. Bol presvedčený, že oženiť sa je ako vojsť do obchodu dačo si kúpiť, že to pôjde bez kriku a zdržavania. Mal tisíc nálad, tisíc námietok, tisíc úškľabkov. Najali si byt na námestí Egydia. Roztrpčovalo ho, že treba mať stoly, postele, stoličky, skrine, lampy, sklenice, tanieri, nádoby na smeti, vedrá na vodu, podušky do oblokov a tisíce všelijakých krámov, aby človek mohol žiť s milovanou osobou.

V meste sa mnoho hovorilo o nastávajúcej svadbe a ľudia vraveli, že nechápu inšpektora Jordana. Vraj iste hlboko klesol, keď vydáva dcéru za žobráckeho muzikanta.

Danielovi sa zdalo všetko ťažké, všetko mu bolo posledným súdom. Melódia mu zožierala srdce prv, ako

dosiahla najčistejšiu formu. Sloboda volala nebeskými tónmi. Tichá verenica vyžadovala priateľstvo. Úbohá, ktorej sa posvätil, nástojila na samote, potom ho zasa strhla krv a stával sa mäkkým a divým.

Tak často vletel k Jordanovcom s rozstrapatenými vlasmi, vošiel do izby, kde obe sestry sedely a usilovne šily Gertrudinu výbavu. Sadol si k nim, nepovedal ani slova a čakal, kým prišla k nemu Gertruda a položila mu ruku na čelo. Odtisol ju, ale dievča sa nežne usmievalo. Zavše si ju predsa len pritiahol do náručia a vtedy sa usmievala Lenora — zahanbene, ako by nezniesla pohľad na zaľúbencov.

Kúpily si obstarožný krátky klavír, ktorý zatiaľ stál v inšpektorovej obytnej izbe. Zavše vo večerných hodinách Daniel hrával. Sestry ho načúvaly. Gertruda sa podobala snívajúcej žene, ktorej sa plnily všetky túžby a ktorá teraz odpočíva, odpočíva duševne blažená. Ale Lenora bdela, bdela a rozmýšľala.

•

15.

Nastal deň svadby. Ráno o pol desiatej prišiel Daniel do inšpektorovho bytu vo vychádzkovom kabáte a v cylindri, mrzutý a bezbožný na pohľad, stelesnená žalosť.

Svetáka Benna vyhodili z izby. V smiechu sa zvalil vonku na truhlu s bielizňou. Neschvaľoval tento sobáš. Hanbil sa zaň pred priateľmi.

Gertruda mala prosté vychádzkové šaty a malý svadobný klobúčik, aké predpisovala móda. Sedela za stolom a hľadela pred seba rozšírenými očami.

Lenora vošla do izby s myrtovým venčekom. „Daj si ho na hlavu, Gertruda,“ povedala, „len tak pre nás, aby

sme cítili, že si mladucha. Ved' svadba na radnici je taká triezva.“

„Odkiaľ máš ten venček?“ opýtal sa inšpektor.

„Našla som ho v debne. Je to matkin svadobný venček.“

„Ach, naozaj je to matkin svadobný venček? Naozaj?“ hundral inšpektor a obzrel si ožltnutý venček.

„Daj si ho na hlavu,“ zas poprosila Lenora, ale Gertruda pozrela na Daniela a nechcela si ho vziať.

Lenora teda šla k zrkadlu a dala si venček na vlasy.

„Nerob to, dieťa,“ vystríhal ju inšpektor s bolestným úsmevom. „Poverčiví ľudia vravia, že dievča, čo si dá na hlavu venček iného dievčaťa, ostane starou pannou.“

„Ostanem teda starou pannou a ostanem ňou rada,“ odpovedala Lenora.

Nevoľky sa obrátila od zrkadla k Danielovi. Pobela-vé riasnice sa mu zdaly skoro popolavé, červené pery jej úsmev rozkúskoval na drobné čiastočky a hrdlo mala ako čosi tekutého a zároveň netelesného.

Daniel toto všetko videl. Objal pohľadom rusalkovitú postavu dievčaťa. Bolo mu, ako by ju ešte vôbec nebol videl, odkedy sa vrátila. Ako by nebol videl, že teraz bola dospelejšia, krajšia a sladšia. Zrazu pocítil hrôzu, až sa mu podlamovaly kolená. Ako by ho bol osvietil blesk. „Toto je to, na čo som zabudol! Toto je tá tvár, tá postava, tie oči, ten pohyb, tu stojí živá pred mnou a mňa, blázna, nevýslovného blázna postihla slepota!“

Gertruda nejasne šípila, čo hrozného sa v ňom robilo. Vstala a s hrôzou hľadela na Daniela. Ale on bežal k nej, ako by utekal pred niečím a chytil ju za ruky. Lenora si myslela, že slovom alebo pohybom nahnevala Daniela a strhla si s hlavy myrťový venček.

Inšpektor ani nezbadal, čo sa tu robilo. Prestal nepokojne chodiť sem a ta, vytiahol hodinky a povedal,

že je už čas, aby už šli. Lenora, ktorá už od rána bola akási tajnostkárka, poprosila, aby mali ešte chvíľočku strpenia a prv, ako by sa jej boli stihli opýtať prečo, ktosi zacengal a Lenora vybehla von.

Vrátila sa s rozžiarenou tvárou a za ňou vošla Marianna Nothafftová. Marianna sa len s námahou ovládala a trochu placho, trošku skúmavo sa obzerala naokolo.

Matka so synom stáli mlčky vedľa seba. To bola Lenorina práca.

Marianna povedala, že býva u sestry Terézie. Prišla len včera večer a dnes sa zas chce vrátiť domov.

„Rád som, mama, že si prišla,“ povedal Daniel priškrteným hlasom.

Marianna mu položila ruku na čelo, potom pristúpila ku Gertrude a aj ju prežehnala.

Po sobáší si inšpektor pohostil deti a Mariannu. Popoludní šli všetci na dvoch objednaných kočoch za mesto do hostinca. Daniel ešte nikdy nevidel matku takú veselú, ale nijako sa nedala uprosiť, aby ostala dlhšie, a keď sa o tom shovárali, vymieňala si s Lenorou dôverné pohľady.

Večer odišli Daniel s Gertrudou do nového domova.

•

16.

Je noc. Starodávne námestie je pusté. S kostolnej veže odbilo jedenásť. V oblozkoch zhasína svetlo za svetlom.

Tu prichádza z bočnej ulice akási postava, placho sa obzerá naokolo a zastáva pred úzkym staviskom, v ktorom bývajú Daniel s Gertrudou. Je to ženská postava a či skôr strašný škriatok? Šaty nedbalo rozvie-

vajú okolo ťarbavého tela, preliaknutý slamený klobúk kryje zdivenú tvár. Plecia trčia dohora, päste sú zaťaté, oči ako by sklené.

Zrazu sa ozve výkrik. Postava beží ku kostolu, hádže sa na kolená a zuby v neovládanej zúrivosti hryzú drevenú priečku zábradlia. Len po dlhej chvíli sa postava zas dvíha, so stisnutými perami zahľadá sa ešte raz nahor do oblokov a odchádza zakášavou chôdzou.

Bola to Filipína Schimmelweisová. Vláčila sa ulicami až do svitania.

DRUHÁ ČASŤ

1.

Rozhodnutie snemu o predĺžení socialistického zákona, ako aj očakávané nové návrhy na zriadenie armády vyvolaly v mnohých častiach krajiny hrozivé nepokoje.

Sociálni demokrati chceli v októbri usporiadať sprievod všetkých členov ulicami, ale polícia ho zakázala. Večer po zákaze stály v kasárňach pluky, vyzbrojené na pochod, a v meste vládala stiesnená nálada. Vo Wöhrde a Plobenhofe sa shromaždily veľké zástupy a v úzkych uličkách vnútorného mesta tisly sa tisíce robotníkov, čo chceli pochodovať proti radnici.

Chvíľami sa ozvalo z mlčanlivého zástupu ťahavé zahvízdnutie a z hlavnej strážnice bolo počuť tlmené bubnovanie.

V zástupe, čo prichádzal z Kráľovskej ulice, bol aj robotník Wachsmuth. Keď prišiel do blízkosti Schimmelweisovho obchodu, buričsky sa rozkričal proti bývalému členovi strany a jeho slová padaly do úrodnej pôdy. Zámočnícky pomocník, ktorého Prudentia poškodila, zúrivo nadával na kupca s knihami.

Zástup sa nakopil pred osvetleným výkladom. Wachsmuth stál pri dverách a kričal, že sa zradca musí ešte dnes kolísať na stĺpe uličnej lampy. Ponad hlavy prele-

tel kameň, tabuľa výkladu sa rozsypala na črepy a hneď nato vovalil sa do obchodu asi tucet chlapov. Vykrikovali, kde je ten vyciciavač krvi, kde je ten vydierač. Chceli ho dostať, chceli mu dať príučné.

Prv ako Terézia stihla odpovedať, už lietaly okolo nej zdrapy kníh a časopisov, už špinavé čižmy rozdupkávaly brošúry. Ruky sa naťahovali do políc, narovnané hromady kníh padaly. Zwanziger sa vyškriabal na rebrík a skuvíňal. Terézia stála za pokladnicou ako mátoha, zadnými dverami vošla Filipína a smelo hľadela do trmyvrmy s potmehúdsnym a prekvapeným úsmevom na perách. Vtom sa ozvalo pískanie, signál policajta. S rýchlosťou vdýchnutia sa vzbúrenci rozutekali.

Keď sa Terézia spamätala, bol obchod prázdny. Aj vonku na ulici bolo pusto ako o polnoci. O chvíľočku sa zjavili policajti, neskoršie tislí sa na prahu zvedavci a obzerali si javisko pustošenia.

Jason Filip zbadal, že sa blíži nešťastie, a ešte dosť zavčasu ušiel z obchodu do bytu. Ba ešte aj zamkol dvere na izbe a klesol na stoličku s rozdrkotanými zubmi.

Teraz zas sišiel a s bolestnou dôstojnosťou vyšiel v ústrety úradným osobám, ktoré medzitým prišli. Povedal: „Takto sa mi odplatil národ, ktorému som obeťoval všetko, všetko.“

Zwanziger chvastavo predniesol dôkladnú svedeckú výpoveď. Filipína sa dívala na neho s jedovatým pohľadom zpopod hladkej štie, čo jej visela hlboko do čela, a hundrala: „Hnusný zbabelec.“

Keď sa neskoršie Jason Filip vrátil z hostinca, povedal: „Je osudná chyba veriť, že ľudstvo možno ovládnuť bez korbáča.“ A vopchal nohy do vyšívaných papúč („Ustatému — na radosť“). Papuče už zrejmé ostarly a aj Jason Filip ostarel. V brade sa mu ligotaly striebrobiele vlákna.

Terézia spočítala škody, ktoré luza narobila. Cítila, že sa končí šťastie Jasona Filipa.

Filip Jason povedal, ležiac vystretý v posteli: „Teraz už musím pánu Auffenbergovi povedať vážne slovíčko. Alebo sa strana slobodných myšlienkárov rozhodne na energickom postupe proti spupnosti nižších vrstiev, alebo som už nie ich človek.“

„Koľko krígľov si vypil?“ opýtala sa Terézia s hlavnice.

„Dva.“

„Určite cigániš.“

„Možno aj tri,“ odpovedal Jason Filip a zívot. „Ale preto povedať mužovi ako ja, že cigáni, to môže iba taká nevzdelaná ženská ako ty.“

Vtedy Terézia zhasla sviečku.

2.

Gróf Žigmund z Auffenberga sa vrátil z Mníchova, kde mal konferenciu s ministrom.

Shováral sa aj s mnohými inými ľudmi a bol naoko stále vľúdny, veselý a žartovný, veď jeho príjemné spôsoby boli skoro príslovečné.

Teraz sedel pri kozube so zachmúrenou tvárou a nebol by ho veru poznal nikto z tých, ktorých ešte pred niekoľkými hodinami očaril obratnou shovorčivosťou.

Mučily ho tichosť a samota. Sila, ktorej nemohol odolieť, ťahala ho k žene. Nevidel ju už celých sedem týždňov, a obaja žili v jednom dome.

Vábilo ho k nej, lebo sa chcel dozvedieť, či dostala nejakú zprávu od toho, na meno ktorého nechcel ani len pomyslieť, od syna, nepriateľa, dediča. Nie že by sa jej bol chcel vypytovať. Chcel jej len nazrieť do tváre:

a čítať v nej. Nikto sa neosmelil spomenúť pred ním syna, preto bol odkázaný iba na dohady a na jemnosť vlastného čuchu. Nesmel prejavíť dychtivosť, s ktorou vyčkával, že mu raz niekto oznámi koniec nenávideného syna.

Prešlo už šesť rokov a ešte počul bezočivý hlas, ktorý vyslovil príšerné slová, čo ho vyrušili z temnoty sebecosti. Slová, ktoré nevyhodila na oči nijaká úzkosť ani len v úkryte vlastnej spálne a ktoré mu navždy strpčily všetky životné pôžitky.

„Dépêche-toi, mon bon garçon,“ škrečal papagáj v susednej izbe.

Gróf vstal a šiel k ženiným komnatám. Grófka sa zľakla, keď ho videla vojsť. Sedela v mäkkom kresle s hlavou opretou o podušky a nohy mala zakrútené do ťažkej indickej prikrývky.

Mala širokú, napuchnutú tvár s hrubými perami a nezvyčajne veľké čierne oči sa jej chorobne blyšťaly. Za mladi vraj bola krásna, ale teraz jej z celej krásy ostala už iba pomerne svieža pleť a dôstojné vystupovanie rodenej dámy veľkého sveta.

Prepustila komornú a mlčky hľadela na manžela. Keď mu zbadala v tvári jezuitsky priateľské vrásky, pomocou ktorých skrýval opravdivý výraz, zračil sa jej v pohľade ešte väčší strach.

„Dnes si ešte ani nehrala na klavíri,“ začal gróf sladkým hlasom, „a zdá sa mi, že v dome čosi chýbí. Počul som, že si sa v hudbe veľmi zdokonalila. Vraj si si našla nového umeleckého poradcu. Emília mi rozprávala.“

Emília bola dcéra manželov, ktorú vydali za dôstojníka grófa Urlicha.

Slobodná pani mala v očiach výraz sputnaného zvieraťa, ku ktorému sa približujú so smrtiacou sekerou. Mučila ju prinútená vľúdnosť muža, ktorý s ňou už

dvadsaťpäť rokov zaobchodil iba surovo a posmešne a ktorý jej neodpustil ani najhoršie pokorenie.

„Čo chceš odo mňa, Žigmund?“ opýtala sa rozochvená.

Gróf pristúpil tesne k nej, stisol pery a díval sa na ňu desať až dvanásť sekúnd hrozným pohľadom.

Potom ho oboma rukami schytila za ľavú ruku. „Čo je s Eberhardom?“ kričala. „Vieš niečo o ňom! Povedz mi všetko!“

Gróf s pohybom odporu striasol so seba ženine ruky, chladne sa obrátil a chcel odísť.

„Ach, ty netvor,“ jachtala žena, ktorú bolesť zbavila smyslov a ktorá sa prvý raz v živote rozhodla, že mu povie, čo jej zožieralo srdce v tisíciach hodinách hrôzy a útisku, „ty netvor, prečo ťa mi len osud doviedol do cesty! Kde na svete sa ešte nájde žena, ktorej prisúdili takýto osud! Ktorá sa vláči životom bez radosti, bez lásky, bez úcty, bez slobody a bez pokoja, ktorá je na ťarchu ľudom a najväčšmi sebe! Žena, čo chodí v zamate a hodvábe a každý deň si žiada smrť. Žena, o ktorej si každý myslí, že je šťastná, lebo jej mučiteľ klame všetkých. Žena, ktorej ukradli, potupne ukradli deti. Veď či mi je dcéra nie väzňom a konkubínou pološialeného šplhavca, či mi nevzala syna podlosť, ktorej si sa dopustil proti jeho sestre a žalostné divadlo, ktoré mu poskytla moja slabosť? Kde na širom svete sa ešte nájde takýto život, dobrotivý Bože!“

Klesla doluznačky na pohovku a zaborila tvár do podušiek.

Slobodného pána prekvapila horúčkovitá výrečnosť ženy, u ktorej bol navyknutý na mlčanlivú trpezlivosť tak, ako navykol na pravidelné tikanie nástenných hodín. Napäto čakal, ako sa tento zjav ďalej vyvinie, a preto ostal stáť pri dverách.

Ale kým tu stál takto chladne a vyčkávavo a v chudej tvári sa mu zračil údiv a pohŕdanie, pocítil zrazu trápnu nechúť k vlastnej osobe. Bola to znechutenosť mužského, ktorému sa vždy vyplnily všetky túžby, ktorý si vždy mohol ukojiť všetky chůľky, ktorý poznal ľudí len ako prosebníkov, drankajúcich majetky a hodnosti. Bola to znechutenosť mužského, čo bol vždy pánom priateľov, tyranom sluhov, stredom spoločnosti, pred ktorým všetko ustupovalo, ktorému sa všetko klaňalo, všetko prikyvovalo, ktorého všetko poslúchalo a ktorému nechýbalo nič inšie, len práve pociť nedostatku.

„Nepopieram,“ začal hovoriť, ako by rečnil voličom, „nepopieram, že naše manželstvo nedonieslo požehnaných plodov. Nepotrebujem tvoju výrečnosť, aby som si to uvedomil. Sobrali sme sa, lebo okolnosti boli priaznivé. Mali sme príčinu oľutovať toto rozhodnutie. Ale vyplatí sa skúmať príčiny? Som človek, čo nepotrebuje sentimentality. A to až natoľko, že každé dojatie, každé prepínanie, každá mäkkosť iného človeka vyvoláva vo mne smrteľný odpor. Dosť zle, že politická kariéra ma prinútila vyjsť v tomto v ústrety obecnej masovej náchylnosti. Pretvaroval som sa a úplne som si to uvedomil, ale tým viac som sa usiloval skryť city v súkromnom živote.“

„Ľahko je skrývať, čo nemáme,“ trpkosť sa sklízalo s perí slobodnej panej.

„Možno. Ale svedčí o nedostatku taktu, keď boháč dráždi bedára, ustavične dráždi hojnosťou toho, čo bedár nemá. A to si ty stále robila. Natoľko si zdôrazňovala vlastnú citlivosť, o cene ktorej sa nechcem škriepiť, že si vyvolala vo mne len pohŕdanie. Bolo ti pôžitkom plakať, keď mačka zožrala vrabca. Ordinálny novinový román vedel ti narušiť duševnú rovnováhu. Bola si vždy dojatá, vždy v extáze, či už išlo o prvú fialku, o búrku,

o spálenú pečienku, o rozbolenie hrdla alebo o báseň. Mala si vždy plné ústa veľkých slov a mňa tieto veľké slová nudily. Nebadala si, ako moja nedôvera ku všetkým prejavom týchto takzvaných citov prechádzala najprv do chladnosti, potom do netrpezlivosti a nenávisť. Potom prišla hudba. Čo ti zprvu bolo rozptýlením, s ktorým sa dalo alebo nedalo súhlasiť, stávalo sa ti pomaly náhradou za činný život a za všetky povahové nedostatky. Oddala si sa hudbe ako pobehlica, čo nájde prvého slušného milenca.“ — Slobodná pani sa strhla, ako by ju boli bičom švihli po chrbte. — „Áno, ako obyčajná pobehlica,“ opakoval gróf bledý, s iskriacimi očami. „Tu sa ukázala celá tvoja povrchnosť a bezmocnosť, tvoje červíčie lipnutie na neurčitých stavoch a tvoja neschopnosť k disciplíne. Ak som sa správal k tebe ako diabol, môžem sa poďakovať len svojej hudbe. To ona zo mňa spravila. Len tvoja hudba. Teraz to vieš.“

„Tak je to teda,“ šepkala slobodná pani s priduseným dychom. „A dožičil si mi niečo iného ako hudbu? Nepustošil si mi život ako tiger? Ale veď je to nie pravda,“ vykrikla, „veď si nie taký zlý, veď by som klamala večného sudcu a veď by bolo proti prírode, že som s tebou počala deti! Chod' preč, aby som ešte mohla veriť, že je to nie pravda.“

Gróf sa nepohol.

Slobodná pani vstala nevýslovne rozčúlená a tak chytro, ako jej dovolilo veľmi tučné telo. „Poznám ťa lepšie,“ povedala s chvejúcimi sa perami, „šípim, čo ťa naháňa, šípim, čo ti nedá pokoja. Nie si taký, akým sa robíš, nie si taký chladný neciteľník. Máš v hrudi miesto, zraniteľné miesto, a práve ťa ťa trafili! Odtiaľ krváčaš, muž! A ak sme ti aj my všetci, ja aj dcéra a tvoji bratia a priatelia a všetky tie tvoje zbabelé kreatúry, ak sme ti aj

všetci takí ľahostajní a na ľarchu ako muchy, predsa ľa len ktosi dokázal raniť a to ľa zhrýza. A vieš, prečo ľa mohol zraniť? Pretože si ho miloval. Pozri na mňa a zapri to. Miloval si ho, miloval si syna, zbožňoval si ho, a to je to utrpenie, ktoré máš napísané na čele, trpíš, že odvrhol tvoju lásku, že mu nebola ničím láska, ktorá kvitla na zničených životoch matky a sestry. A že ľa to mučí, že tým trpíš, to je moja pomsta.“

Gróf neodpovedal ani slabikou, ani pohľadom. Len spodná čelusť sa mu pohybovala napravo a naľavo, ako by hrýzol naprázdno. Tvár sa zdala vysušená a zrazu ostarená o celé roky. Pani, čo sa prebila zo zvyčajnej utiahnutosti, stála ešte vždy ako rozohnená Sibyla, keď sa mlčky zvrtol a vyšiel z izby.

„Pomstila sa mi tým, že trpím,“ hundral si vonku ako bez ducha. „Trpím naozaj?“ spytoval sa.

Stiahol plynový plameň, čo blčal nad konzolou. „Áno, trpím,“ priznal sa nevoľky, „trpím.“ Šuľpavými krokmi kráčal pozdĺž steny a prišiel do miestnosti, kde bolo svetlo. Práve také znechutenie, aké pocítil pred chvíľkou z vlastnej osoby, pocítil teraz pri pohľade na vyrezávané stoličky, na maľovaný porcelán, na vzácne tapéty a na olejové maľby v zlatých rámocho.

Zatúžil po prostejších veciach. Zatúžil po holých stenách, po slamníku, po suchom chlebe, po nedostatku a prísnosti. Nebolo to po prvý raz, čo vyčerpaný organizmus hľadať útechu v myšlienke na kláštornú samotu. Už dávno sa tomuto protestantovi, potomkovi starého protestantského rodu, zunovala podstata protestantizmu, už dávno si namýšľal, že rímska cirkev poskytuje viac pokoja a milosti.

Ale táto zmena smýšľania bola tajomstvom, ktoré si starostlivo chránil, ktoré muselo ostať tajomstvom, kým si ten neposlušník, ten matkin syn, neodpyká rúhanie,

ktorého sa dopustil. Rozhodol sa, že dovtedy vyčká, a ako hypnotizér, čo s vnútorným sústredením podrobuje médium, namýšľal si aj on, že môže urýchliť príchod trestu, keď myšlienkam naň prenechá výlučnú moc nad svojím duchom.

3.

Keď Eberhard z Auffenberga odišiel z rodičovského domu a chcel sa postaviť na vlastné nohy, bol bezradný ako decko, čo v stisku ľudí pustí ruku dospelého, ktorý ho viedol.

Spytoval sa: „Čo mám robiť?“ Nikdy nepracoval. Študoval na niekoľkých univerzitách, ako študuje toľko mladíkov, totiž horko-ťažko spravil niekoľko skúšok.

Život mu nenaložil nijakých úloh a mal tak málo ctibažnosti, že ho každý ctibažný človek považoval za blázna. Aj najmenšia praktická činnosť mu pôsobila neprekonatelné ťažkosti a preto bol smutný, hoci si už teraz bol vlastným pánom.

Nebolo by mu bývalo ťažko nájsť ľudí, ktorí by mu boli požičali peniaze už na meno. Ale nechcel narobiť dlžôb, o ktorých by sa otec bol mohol dozvedieť, veď potom by celé slávnostné prerušenie nedôstojného pomeru bolo bývalo len hrou a pretvárkou.

Mohol počítať s budúcim dedičstvom. A aj s ním počítal, hoci pritom musel počítať s otcovou smrťou. Potreboval spoľahlivého pomocníka a myslel si, že ho našiel v pánu Caroviusovi.

„Ľudia ako vy a ja nebudú predsa vyžadovať zbytočné formality,“ povedal pán Carovius. „Mne stačí vaša tvár a váš podpis na kúsku papiera. Desať percent

si hneď stiahnem, aby som si zaokryl výdavky, veď dnes sú peniaze drahé. Dám vám štátne papiere. Dnes majú štátne papiere kurz: osemdesiatpäť, žiaľbohu. Burza trošku chorľavie, ale u vás predsa nezáleží na malej strate.“

Namiesto desaťtisíc mariek, ktoré ostal dlžen, dostal Eberhard sedemtisíc šesťstopäťdesiat v hotovosti. No neminul ani rok a Eberhard zas nemal peňazí a žiadal od pána Caroviusa dvadsaťtisíc mariek. Pán Carovius mu povedal, že nemá toľko voľných peňazí a že musí vyhľadať peňažníka.

Eberhard mu mrzuto odpovedal, aby si robil, ako uzná za dobré, ale že žiada, aby nepovedal jeho meno nikomu tretiemu. O niekoľko dní mu pán Carovius rozpovedal o punktičkárskych vyjednávačkách, o náročných províziách, ktoré sprostredkovateľ požaduje, a o zmenkách, ktoré treba vystaviť. Prisahal, že nemá ani trošku nariadenia na takéto vykonávačky, že si ich vzal na starosť len preto, lebo cíti, že si obľúbil mladého priateľa skoro šialenou náklonnosťou.

Eberharda to dojalo. Nepáčil sa mu človek s piskľavým hlasom, pohyblivý ako ryba, ach, ani trošku sa mu nepáčil, skôr sa ho vari začal báť a strach sa zväčšoval, čím väčšmi sa zapantával do jeho sietí.

Dvadsaťtisíc mariek dostal na tridsaťpäťpercentné úroky. Eberhard sa zpočiatku nechcel podpisovať na zmenky. Len keď ho pán Carovius uistil, že zmenky neprídu do obehu, že ich bude môcť neskôršie ľahko vyplatiť novými pôžičkami a že ležia u neho v pokladnici tak pokojne ako kosti auffenbergovských predkov v sarkofágoch, privolil Eberhard, vyčerpaný záplavou slov.

Cítil, že s každým ťahom pera, ktorý urobil, rastie nebezpečenstvo. Ale bol prilenivý, aby sa bránil, privznešený, aby si dovoľil čo len trošku uvažovať, a nevedel sa uskromniť v spôsobe života.

Podpísané zmenky vypršali a Eberharda upomínali, aby zaplatil. Kryl zmenky novými pôžičkami. Ale nové pôžičky dostal zas len na nové zmenky. Tieto musel prolongovať. Prolongácia zas len stála peniaze. Zdôverili sa akémusi neprijemnému neznámemu, ktorý bral hypotéky, dával diamanty namiesto peňazí a predával menejcenné burzové papiere. Keď dlžoba dosiahla určitú výšku, žiadal pán Carovius, aby sa mladý slobodný pán dal poistiť na život. Eberhard musel privoliť. Prémie boli veľmi vysoké. Po troch rokoch sa Eberhard v týchto peňažných veciach už nevyznanal ani trošku. Peniaze, ktoré dostal, míňal ako obyčajne, nespýtoval sa na podmienky, nevedel, kam to všetko povedie a ako sa to skončí, a s odporom sa odvracal od nemotornej dotieravosti zlostných, uštipačných rečí a zavše aj vyhrážavých slov pána Caroviusa.

Aký mal len nevkusný úsmev, aké raz prázdne a inokedy zas hlboké rečičky vrazil! Bol natoľko bezočivý, že chodieval k Eberhardovi do bytu, kedykoľvek sa mu zachcelo a kedykoľvek mu zišlo na um. Nudil ho rozvádzaním filozofických systémov alebo žalostnými klebetami o mešťanoch. Strážil ho dňom aj nocou.

Chodieval za ním na ulici a kričieval: „Pán gróf! Pán gróf!“ A kýval mu klobúkom. Staral sa o Eberhardovo zdravie ako žalárnik. Raz večer v zime našiel Eberharda ležať v posteli v horúčke. Bežal k lekárovi a potom strávil celú noc v izbe chorého a nijako nedbal na jeho výslovnú žiadosť, aby ho nechal osamote. „Nemal by som písať pani matke?“ opýtal sa nežne, keď na druhé ráno horúčka ešte vždy neklesala. So zlostným výkrikom vyskočil Eberhard z postele a pán Carovius chytro ušiel.

Pán Carovius sa veľmi rád ponosoval. Behal okolo stola a nariekal, že je na mizine. Dovliekol účtovnú knihu, spočítal čísla a kričal: „Ešte dva roky takto hospodáriť,

milý gróf, a čaká ma chudobínek.“ Potom požadoval zaokrytie, nové podpisy, nové sľuby a napokon mu dal podpísať ešte aj potvrdenku o úhrnnej sume dlžoby, ale bolo na nej celé bludište vypočítaných úrokov, provízií, odmien a úžery, že sa v tom nikto nemohol vyznať. Ba ani len pán Carovius sa už v tom dobre nevyznan, lebo si na pomoc vytvoril celé konzistórium pomáhačov, ktorí ostali v úzadí a ktorým zas on bol dlžen, a veru títo, ako len mohli, využívali horlivosť pána Caroviusa poslúžiť mladému slobodnému pánovi.

„A ako je to so žienkami?“ opýtal sa zas inokedy pán Carovius. „Čo by ste povedali na maličkú dobrodružstvo?“ A spozoroval, že mladý slobodný pán má v živote aj tajnosť. Zbadal to a zúrilo, že sa nemohol vyzvedieť, aká je to tajnosť.

Raz prišiel k nemu a našiel Eberharda baliť si kufry. „Kamže, najváženejší?“ krákal naľakaný. Eberhard odpovedal, že chce odcestovať do Švajčiarska. „Do Švajčiarska? Čo tam chcete robiť? Nepustím vás,“ povedal pán Carovius. Eberhard si ho chladne obzrel. Vtedy pán Carovius začal prosiť. Márne, Eberhard odcestoval. Hľadal samotu, samota ho mučila, vrátil sa, zas odcestoval, zas sa vrátil a poshovárал sa s Lenorou, rozhovor mu vzal poslednú nádej, potom odcestoval do Mníchova a zapadol do kráčov špiritistov.

Bol duševne vyčerpaný, teda neschopný odporu. Čosi sa v ňom zlomilo. Vrodená pochybovačnosť mu nezabránila nepodľahnúť vplyvom, ktoré boli pôvodne jeho povahe ešte cudzejšie ako drsné starosti všetkého sveta. S driemajúcim úsudkom vyhrabával pramene života v oblasti, kde vládnu mátohy a povrchné očarenie.

Ale pán Carovius si najal vyzvedača, ktorý slobodného pána nesmel spustiť s očí a ktorý mu musel oznámiť každý jeho pohyb. Keď Eberhard potreboval peniaze,

bol prinútený prísť k pánu Caroviusovi. A pán Carovius stál na stanici už hodinu pred príchodom vlaku a správal sa tak výstredne, že sa mu posmievali aj úradné osoby a cestujúci. Keď očakávaný napokon prišiel, povravel pán Carovius od radosti všelijaké nesmysly a rozčúlený krivkal okolo neho.

Podľa tohto by sa zdalo, že pán Carovius cítil k mladému slobodnému pánovi úprimnú lásku. A aj skutočne ho miloval.

Miloval Eberharda, ako hráč miluje karty alebo oheň miluje uhlie. Zidealizoval si ho. Sníval o ňom. Rád dýchal povetrie, ktoré dýchal Eberhard. Videl v ňom vyvoleného, pribánil mu hrdinské črty a bol očarený chránencovou šľachtickou neprístupnosťou.

Miloval ho s nenávisťou, miloval ho s radosťou, že ho nivočí, a táto nenávistná láska stala sa mu centrom myšlienok a citov, v nej sa sústredilo všetko, čo ho od ľudí oddeľovalo a čo ho k nim vábilo. Ovládala ho úplne až dovtedy, kým sa k nej nepripojila iná náruživosť, práve taká hrozná a práve taká smiešna.

4.

Daniel dlho váhal, kým použil odporúčajúci list pani Erfftovej. Ale Gertruda ho prosila, aby šiel ku grófke Auffenbergovej. „Idem teda tebe kvôli, ale pomstí sa to na tebe,“ povedal.

„Keby som chápala, prečo sa zdráhaš ísť, neprosila by som ťa,“ odpovedala preľaknutá.

„Tam v Erffte som toľko dostal,“ povedal, „toľko ľudskej teploty, že ju nechcem využívať. Teraz už chápeš?“ Prikývla.

„Ale ‚musieť‘ je mocnejšie ako ‚chcieť‘,“ dokončil a šiel.

Slobodná pani sa ho ujala veľmi horlivo. Pri mestskom divadle sa uprázdnilo miesto druhého kapelníka, uchádzala sa teda o toto miesto pre Daniela. Sľúbili jej, že vyhovejú jej žiadosti, ale za chrbtom sa sprisahali proti nej, a keď upomínala, potmehúdsky ju chlácholili. Čudovala sa, že sa všade stretala s toľkou nenávisťou proti mladému hudobníkovi. Nikto z protivníkov sa neukázal, ani nedal znať o sebe. Teraz prvý raz vyjednávala, prvý raz sa srazila so svetom a bola až dojemne roztrpčená toľkou zbabelosťou a neúprimnosťou.

Napokon, po dlhých a pokorujúcich vyjednávaniach s premocným Alexandrom Döderleinom, jej sľúbili, že Daniela angažujú budúcej jari.

Medzitým slobodná pani brala u Daniela hodiny. Túžila poznať čo najviac dobrých klavírných skladieb a poučiť sa o nich natoľko, aby ich chápala.

Dlho jej trvalo, kým navykla na Danielovu nevľúdnu prísnosť. Bolo jej, ako by ju ťahal z príjemného, teplého kúpeľa do prievanu. Túžila ponoriť sa zas do zvyčajnej temnoty, zvyčajných úvah a bolestných nálad.

Raz sa osmelila nadšene vykriknúť, keď jej sucho vysvetľoval vety z fúgy. Vtedy jej pribuchol pod rukami veko klavíra a povedal: „Sbohom, pani grófka.“ Prišiel len, keď ho listom poprosila, aby zas chodil.

Skazená miazga, daromná námaha, myslel si Daniel, ale predsa len spozoroval ľudskú dôstojnosť slobodnej panej. Tých osem hodín mesačne bolo mu trpkou lopotou. A jednako sa mu zdalo, že dvadsať mariek na hodinu je privysoká pláca, a aj to povedal. Bol čo najnevľúdnejší, lebo podozrieval grófkou, že mu chce dávať almužnu.

Ktorýsi sluha si dovolil správať sa k nemu bezočivo

a dôverne. Daniel ho schytil za golier a striasol ho, až zbelasel v tvári. Bol svalnatý ako jaguár, a keď bol nalezostený, každý sa ho strašne bál. Pani grófka musela služu prepustiť.

Raz mu slobodná pani ukazovala starodávnu kryštálovú sklenicu, krásne maľovanú. Ako si ju tak s obdivom obzeral, vypadla mu a rozbila sa. Bol zdrvený ako škôľák a stará dáma ho musela dlho prehovárať, kým ho upokojila. Z radosti jej potom zahral celý Schumannov Karneval, ktorý mala veľmi rada.

Každé dopoludnie ho ľudia mohli vidieť ponáhľať sa cez Mäsiarsky most. Vždy sa ponáhľal. Poly kabáta mu len tak lietaly. Vždy mal kútky úst rozťahnuté a spodnú peru zahryznutú medzi zubmi. Vždy sa díval na zem. Zdalo sa, že je sám, aj keď bol v najväčšom stisku. Stiahnutá strieška klobúka mu zakrývala čelo. Rozháňal rukami, čo sa ponášaly na kýptiky pingvinových krídel.

Keď chvíľkami zastal a díval sa na niečo, ako by len načúval a nič nevidel, sbehli sa okolo neho chlapi s ulice a uškrňali sa. Raz sa akýsi chlapček opýtal matky: „Povedz, mamička, kto je tamto ten prastarý človečik?“

Takto si ho treba predstaviť v tomto úseku života, pred búrlivými rokmi, ktoré mali nastať. Vždy náhliveho, odvráteného, nevľúdneho, suchého na pohľad, štvaneho obrazivosťou a dychtivosťou v úzkom okruhu robotného dňa, takého mladého a takého prastarého. Takto si ho treba predstaviť.

•

5.

Danielov a Gertrudin byt mal tri izby. Dve boli do ulice a jedna, spálňa, do pochrúrneho dvora.

So skromnými prostriedkami, ale s chuťou a usilovnosťou vykonala Gertruda všetko, aby miestnosti vyzdobila. Čo aj boli povaly nízke a staré múry strašne ťažké, predsa bolo v izbách na pohľad veselo.

V Danielovej pracovni bol najdôležitejším kusom náradia krátky klavír. Idylický rámec skromnosti tvorily stebľá fuchsii na rímсах. Matka darovala Danielovi otcov portrét, maľovaný olejovými farbami. So steny nad pohovkou hľadela vážna tvár Gottfrieda Nothaffta na syna a zdalo sa, že zavše obracia pýtavý pohľad k posmrtnej maske Zingarelli, ktorá sa mu naproti usmievala nevýslovne zduchovnelým úsmevom, strácajúcim sa v tóňach miestnosti.

Gertruda si musela porobiť všetky domáce práce, lebo si nemohli držať slúžku. Ale za tie roky, čo Daniel cestoval s putovnou operou, naučila sa aj písať nóty. Naučil ju to provízor Seelenfromm, ktorý bol zamestnaný u lekárnik Pflauma. Bol to bratanec notára Rübsama a soznámila ju s ním Lenora. Vo voľnom čase skladal drobné valčíky a vojenské pochody a venoval ich princovi a princeznám z kráľovského dvora. Aj Gertrude venoval skladbu s názvom „Čaro víl, gavotta.“

Keď sa Daniel dozvedel, že Gertruda vie písať nóty, v údive splasol rukami. Čudné stvorenie hľadelo na neho v šťastnom opojení. „Chcem ti pomáhať,“ povedala Gertruda a potom mu prepisovala skladby načisto.

Keď Gertruda kráčala ulicou, zavše zatvorila oči. Zachytila určitú melódiu, ktorej nezvyčajnú reč chápala len v tejto chvíli. Keď sa s babkou na trhu jednala o cenu zeleniny, mala dušu plnú spevu.

Určité tóny a spojenia tónov videla úplne zosobnené. Tak napríklad dvojčiarkované basové „b“ sa ponášalo na ženu v čiernom závoji. Prostredné „e“ vyzeralo ako šuhaj s otvoreným náručím. V akordoch, harmonizá-

ciách a harmonických premenách sa tieto postavy pohybovaly podľa charakteru skladby. Sprievod smútiacich postáv medzi oblakmi a hviezdami. Divé zvieratá, ktoré dráždia poľovníci na koňoch. Dievčence, čo shadzujú kvety z oblokov paláca. Mužskí a ženy, čo sa v zúfalom objatí hádžu do priepasti. Plačúci a sinedúci sa, zápasníci a hráči s loptou. Tanečné dvojice a oherači hrozna. Fermata sa jej javila človekom, čo nahý vystupuje z jamy s horiacou pochodňou v ruke. Trilok jej bol vtákom, čo úzkostlivo obletuje okolo hniezda.

V Danielových skladbách jej všetko bolo blízke, všetky obrazy farbisté, všetky postavy ako živé. Keď jej ostaly mŕtve a vzdialené, keď v nej nevyvolaly ľútosť, mala v tvári prázdnotu a ustatosť a Daniel vedel, že poblúdil, hoci nevymenili ani slova. Toto ho však ako reťazami prikúvalo k mladej žene, ktorú mu vari Boh soslal ako živé svedomie a neomylnú, čo aj nemú sudkyňu.

Nenávidel ju, keď jej city mlčaly. A keď sa potom po hlbokom uvažovaní presvedčil, že vycitila správne, bol by mohol zbožňovať neznámu moc, čo mu tak neúprosne ukazovala cesty.

Kantor Spindler mal krásnu harfu, ktorú v testamente poručil Danielovi. Harfa ostala vtedy v Ansbachu u kantorovej starej gazdinej. Len keď sa Daniel oženil, rozpočmenul sa na kantorov dar a harfu mu poslali.

Stála teraz v obytnej izbe a Gertruda sa hneď zpočiatku rada na ňu dívala. Harfa ju vábila a raz si sadla k nej a hľadala tóny na strunách. Celkom tíško preberala po strunách prstmi a krásny zvuk harfy ju očaril. Pomaličky prišla na pravidlá hry. Vrodeným nadaním si podrobila nástroj a vedela vyjadriť na ňom všetky nepokojné túžby tichých a osamelých chvíľ.

Obyčajne hrávala celkom tíško, nehľadala súvislú me-

lódiu, lebo podstata nástroja sa najkrajšie prejavovala v rojčivých harmóniách. Tóny sa ťahaly na chodbu a na schodište a vítaly Daniela, keď vkročil do starého domu.

Keď vošiel do izby, našiel Gertrudu sedieť v kúte pri peci s harfou medzi kolenami. Tajomne sa usmievala zahrúžená do seba, kým jej ruky, ako cudzie, k nej nepatriace bytosti, hľadali akordy, zvuky, ktoré boli jeho vlastné a ktoré si chcela preniesť do svojho sveta snov.

•

6.

Slovom sa vyjadrovala ešte horšie ako predtým. Zmocnila sa jej bolestná hrôza, keď zbadala, že Danielov duch v dennom styku neprenikol za obal, v ktorom žila.

Povedal si: „Je privážna“. A bol k nej ešte uzavrenejší.

„Pochmúrny dom ťa gniavi,“ povedal nevľúdne, keď sa bezmocne usmievala.

„Poďme sa pretekať,“ prosil ju raz na vychádzke a ako cieľ ukázal jej strom, do ktorého udrel blesk.

Rozbehla sa, ako len vládala. Desať metrov pred stromom odpadla. Odniesol ju na lúku.

„Aká si ťažká,“ povedal.

„Som ti priťažká?“ šepkala s rozšírenými očami. Pokrčil plecami.

Potom sa mu vykĺzla, vyskočila a bežala zázračne chytro skoro dvakrát toľko, ako jej predtým vymeral. Už neodpadla, nechcela, nesmela odpadnúť.

Zadychčaná, bledá ako mŕtvola čakala, kým prišiel k nej. Ale neprihovoril sa jej nežne, len ju vyhrešil. Chytili sa pod pazuchy a šli ďalej. Gertruda mu hľadala ruku, a keď jej ju podal, pritisla si ju na prsia.

Preľaknutý Daniel jej hľadel do tváre, v ktorej mala

napísané ohnivými písmenami, na čo myslela: „Patríme si časne aj večne.“

To bolo jej vyznanie viery.

7.

Neskoro v noci ležala a nemohla spať. Počula, ako šiel do kuchyne napiť sa vody a ako sa potom zas vrátil do svojej izby. Zakázal jej prikrádať sa ku dverám a opytovať sa, či už skoro príde, nech je ako chce neskoro.

Potom ležiaval pri nej, s hlavou, podopretou o plece, a díval sa na ňu očami bez života. „Muž, kam sa ti podely oči?“ bola by chcela vykriknúť. A veď vedela kam. A vedela aj, že výkrikom ohrozuje námesačného človeka.

Zas inokedy v noci sa mu práca nijako nedarila, krčil sa celé hodiny na peľasti a plný nenávisti k sebe vypliešľal oči do svetla lampy. Gertruda cítila, ako zúrila proti sebe a s akým pôžitkom si živil pochybnosti. Ale nedokázala vysloviť slova.

Istý nakladateľ mu vrátil skladbu a chcel ho potešiť bezvýznamnými zdvorilosťami. Vtedy sa pohŕdavo vyslovil o vlastnom talente, zúfalo o výhľadoch do budúcnosti a trpkou o svete, čo ho odsúdilo žiť v ustavičnej temnote.

Vedela sa na neho iba dívať. Iba dívať.

Ale on už nezniesol jej pohľady. Veril, že by mu bolo lepšie poslúžilo prudké, mocné slovo.

Nemerala prácu podľa pláce, ani nedostatok podľa nádeje. Nemerala ani Danielovu lásku podľa dôkazov lásky, ani podľa nežných slov, ani podľa objatí. Čakala na neho veľmi trpezlivo. Časom ho táto trpezlivosť

omrzela. „Nepristalo by ti najhoršie aj trošku pohyblivosti,“ povedal jej raz a nedbal na jej plachý, prosebný pohyb.

Cítil sa spokojný, mal domov, mal človeka, čo sa staral o neho, čo mu chystal jesť, pral bielizeň, verne upravoval život, a bol by mal byť za to vďačný. Aj bol, bol vďačný ale nevedel to ukázať. Bol vďačný, keď bol sám, ale v Gertrudinej prítomnosti premenila sa vďačnosť na zaľatosť. Keď bol ďaleko od nej, tešil sa na návrat a predstavoval si, ako sa poteší. Keď bol pri nej, mlčky ju kritizoval a chcel mať všetko na nej inakšie.

Radcova žena z prvého poschodia sa ponosovala, že sa jej Gertruda nepozdravila. „Buď predsa priateľská so susedmi,“ hrešil ju. Budúcu nedeľu sa šli spolu prejsť, stretli sa s radcovou ženou a Gertruda sa jej pozdravila. „Nemusíš sa usmievať tak pokorne,“ hundral Daniel. Vtedy dlho rozmýšľala, ako sa treba pozdravovať, aby neurazila ľudí a nenahnevala Daniela. Bola zmätená a bála sa jeho mienky.

V takéto dni presolila polievku, nič jej nešlo od ruky a z čirej horlivosti mať všetko presne načas sa oneskoroila. Ako jej potom bolo hrozné, keď mlčal, keď bez slova chodil po svojej izbe. Nepohnute sedela a načúvala. Striasla sa, keď vstal a šiel ku klavíru vyskúšať nejaký motív, napäto sa mu dívala do tváre, keď sa zas vracal. Ale zavše si aj sadol k nej a zrazu bol k nej milý. Rozprával jej o svojom živote, o rodisku, o otcovi a matke. Vtedy by bola najradšej počula každé jeho slovo dva razy a najradšej by bola vpila do seba každý jeho pohľad. Vtedy sa mu oči upokojily a nepokojné ruky ležaly ticho na kolenách. Vtedy sa mu v strhanej, hranatej, nečasní rozbrázdenej tvári zjavil výraz smútku, ktorý ju skrášľil.

A keď ju bolela hlava alebo keď bola ustatá, prejavov-

vala sa jeho starostlivosť veľmi dojemne. Chodil okolo nej po prstoch a opatrne zatváral dvere. Keď brechal pes na ulici, priskočil k obloku a zúrivo sa díval von. A večer jej pomáhal soblekať sa a doniesol jej do postele všetko, čo si žiadala.

Čudné bolo aj, že ju nerád púšťal samu z domu. Bol akosi detsky nepokojný, keď odišla a on ostal doma. Zdalo sa mu, že jej hrozí nebezpečenstvo, keď je nie s ňou, a najradšej by ju bol zavrel a uväznil, aby si bol istý, že je v bezpečnosti. Toto ju ešte oslabovalo a robilo až prehnane závislou od neho, a on sa zas podobal človeku, ktorý úzkostlivo a v mukách pritíska k sebe, čo si vydobyl. Preto pritíska, lebo je to vlastne jeho jediný majetok. A aj preto tak tuho objíma, aby nemusel myslieť na čosi iného, vzácnejšieho, čo stratil.

Raz prišiel ku Gertrude, keď hrala na harfe, objal ju, divo a pochmúrne jej hľadel do tváre a jachtal: „Ty, ja ťa ľúbim, ľúbim ťa.“ Vtedy prvý raz vyslovil to večné slovo a ona zbledla, najprv zo šťastia, potom z hrôzy. Lebo vo zvuku jeho hlasu bola skôr nenávisť ako láska.

8.

Myslel, že styky s mužskými rovnakého smýšľania môžu mu pomôcť v nejednej zlej chvíli. Ale keď začal vyhľadávať takýchto ľudí, stalo sa mu mesto púšťou.

Niekoľko ráz ich prišiel navštíviť provízor Seelenfromm. Daniel bol netrpezlivý a prudký k plachému mužskému, ktorý mu prejavoval veľkú úctu a mlčky si ctil Gertrudu. Daniel si obľúbil mladého architekta, ktorý pracoval na renovovaní kostola svätého Sebalda a mal rád hudbu, ale architekt mal odpornú obyčaj mliaskať

jazykom pri reči a to Daniela rozzúrilo, preto sa poškriepili a v hneve sa rozišli. Trvácnejšie boli styky s mladým Francúzom, ktorý sa volal Rivière a usadil sa v meste na niekoľko rokov, lebo chcel napísať knihu o Gašparovi Hauserovi. Daniel sa s ním soznámil u pani Aufferbergovej a spriatelil sa s ním, lebo mu pripomínal Frdricha Bendu.

Monsieur Rivière rád počúval, keď Daniel improvizoval na klavíri. Tak málo rozumel po nemecky, že sa zdvorilo usmieval pri Danielových štipľavostiach a pri výbuchoch zúrivosti mu úzkostlivo hľadel na ústa. Sám si varil, lebo mal fixnú ideu, že ho chcú otráviť, pretože zbieral materiál o živote Gašpara Hausera.

Keď v nedeľu večer sedeli v izbe provízor a monsieur Rivière, vzal si Daniel zavše sväzok E. T. A. Hoffmanna alebo Brentana, len aby v kruhu cudzieho sveta zas našiel pokoj, aby sa nemusel rozplakať pri pohľade na nehybné ľudské tváre, a čítal nahlas, kým nezachrípol.

Vtedy Gertruda uprela na neho hlboký pohľad a spytovala sa v duchu, ako môže byť taký zamračený, taký utrápený a taký mlkvy človek, ktorého životom bola hudba, raj srdca a ducha. Chápala muky, v ktorých tvoril. Tušila labyrintskú zmätenosť jeho vnútorných zážitkov, ale myseľ jej ochorela ľútosťou a želala si, vrúcne si želala, aby mu mohla nasiať do duše viac viery a viac radosti.

Radila v duchu a pozdávalo sa jej, že bol veriacejší a veselší, keď sa častejšie stýkal s Lenorou. Na Lenoru hľadela teraz celkom inými očami ako kedysi. Nielen preto, že videla v sestre pôvodcu vlastného šťastia, ale aj preto, lebo sa povahove natoľko zmenila, že tam, kde predtým v nej bolo iba podozrenie a nevedomosť, vznikla teraz láska a svetlo.

Pripisovala Lenore schopnosti, ktoré jej chybely, totiž

prevahu a povzbudzujúcu moc, ihravosť, čo ovládala vážnosť a obľahčovala ťažkosti, posvätnosť slova a nežnosť ruky. Rozmýšľala mnoho osamelých hodín a napokon sa jej zdalo, že jej už môže pomôcť iba Lenora. Šla teda do otcovho bytu a opýtala sa Lenory, prečo tak zriedkavo chodíeva k nim.

„Nerada chodievam k vám, Daniel je ku mne taký nevľúdny,“ povedala Lenora.

Gertruda odpovedala, že je nevľúdny ku všetkým ľuďom, ba aj k nej, aby si z toho nič nerobila. Určite vraj vie, že má Lenoru rád a možno ho aj trápi, že k nim už nechodí.

Lenora sa dala prehovoriť a začala častejšie chodiť k Danielovi a Gertrude. Ale ak sa aj práve nezdalo, že jej Daniel vyhýba, predsa sa s ňou shováral, len keď už musel, a chytil sa každej zádrapky, aby mohol odísť z izby, keď bola u nich. Lenora to cítila a bolelo ju to.

9.

Raz ráno sa Gertruda vracala z trhu a niesla ťažký kôš s nákupmi. Keď vošla do domu, počula Daniela hrať. Hneď vedela, že neimprovizuje, ale hrá súvislú skladbu, ktorej melódiu nepoznala.

Ani necítila ťažký kôš, keď šla hore schodmi. Doma potom sa vkĺzla do obytnej izby a načúvala. Ale ťahalo ju bližšie a bližšie ku klavíru. Daniel nezbadal, keď vošla k nemu do izby a sadla si na stoličku. Bol zahrúžený a neodvrátil čudne preplnený pohľad od popísaných strán s nótami na klavíri.

Boly to náčrty k „Harzskej ceste v zime“. Už pol druhu roka, ako ich v Ansbachu napísal, stály nedotknú-

té, nepracoval na nich. Náhle plameň zas vzbĺkol a v zápale tvorivosti mohol Daniel spájať nesúvislé čiastky a stvárniť náčrtky.

Začínal vždy znovu určitú časť a hľadal mosty raz - tam, raz tu, chytal ceruzku, pripisoval nóty, zas hľadal, spieval a usmieval sa čudne zmätený, keď sa na stránkach zjavil niektorý motív v zaokrúhlenej forme. A Gertrudu priťahovalo stále bližšie a bližšie. Celá uchvátená učupila sa na zem pri Danielovi, najradšej by sa bola vplazila do nástroja, aby sa jej celá duša mohla rozozvučať so strunami, a keď Daniel skončil, položila si mu hlavu do lona a vystierala horúce ruky za ním.

Daniel sa preľakol, lebo sa rozpomenul na chvíľu, keď si mu iná žena položila hlavu do lona, a zrazu uprel pohľad na stenu tu, kde visela maska Zingarelly. Neuvedomil si nesúvislosť, tu nebolo mosta, tvár sa veľmi odlišovala od pôvodnej podoby, ale Daniel s jemnou hrôzou predsa len vytušil záhadnú spojitosť a veril, že začul volanie s iných brehov.

Tiško položil ruku Gertrude na vlasy a ona cítila, ako by jej tým bol sľúbil, že táto skladba patrí len jej, že ju vytvoril pre ňu, že jej ju vzal zo srdca a že ju zas daruje jej srdcu.

10.

Obchodník s hudobninami Zierfuss poslal vstupenky na koncert. Danielovi sa nechcelo ísť, preto Gertruda poprosila sestru, aby šla s ňou. Po koncerte prišiel Daniel po ne.

Na ulici mu Lenora povedala, že poobede dostala pre neho list s londýnskou pečiatkou.

„Od Bendu?“ spýtal sa Daniel chytro.

„Písmo je Bendovo,“ odpovedala Lenora. „Práve som ti ho chcela doniesť, keď Gertruda prišla po mňa. Počkaj pred domom, snesiem ti ho.“

„Pod' k nám na večeru,“ pozvala Gertruda sestru a neisto pozrela na Daniela.

„Ak Daniel súhlasí —?“

„Len sa nevykrúcaj, Lenora, pravdaže súhlasím,“ povedal Daniel.

O štvrtú hodinu sedel Daniel pri lampe a čítal Bendov list.

Najsamprv mu priateľ písal, že sa zúčastní na vedeckej výprave, ktorá má preskúmať okolie Konga a ktorá sa zároveň bude pridŕžať cesty Stanleyovej výpravy, hľadajúcej Emina-pašu.

„Toto je teda list na rozlúčku, priateľ môj milý, lúčim sa s Tebou na roky, možno na celý život. Cítim sa ako znovu zrodený. Mám zas oči na mieste a myšlienky, ktoré mi rozum vytvára, nie sú už odsúdené na udusenie v bahne ľudskej chásky. Práca v laboratóriu gigantickej prírody mi pomôže zabudnúť na vytrpené podlosti a nepravdivosť. Ľahšie znesiem hlad a smäd, choroby a nebezpečenstvá ako pôsobenie civilizovaných nepravostí, ktoré šetria telo, ale ničia dušu a ducha.“

Ďalej písal: „S vlasťou ma spájajú už len dvaja ľudia, matka a Ty. Keď si pomyslím na Teba, musím byť hrdý a nikdy mi z pamäti nevymiznú chvíle, ktoré sme prežili spolu. Ale je tu čosi aj chýlostivého, akási vec svedomia. Pre mňa a za mňa ju nazvi, ako chceš, pochop ju, ako chceš, ale dosť som sa už donquijotsky nalietať naokolo, teraz musím udrieť rovno.“

Daniel krútil hlavou, keď čítal ďalej. Benda ešte nevedel, že sa oženil. Ba zdalo sa, že ani nevedel, že Daniel

s Gertrudou boli vo vere. Alebo ak to aj vedel, iste už zabudol. Alebo ak aj nezabudol, bol by chcel zabudnúť.

Daniel neveril vlastným očiam, keď prišiel k nasledujúcemu miestu: „Vždy som sa najväčšmi obával, že si nevšímneš Lenory. Bol som prizbabelý, nepovedal som Ti o tejto obave a stále som si vyčítal túto zbabelosť. Teraz, keď sa s Tebou lúčim, nesmiem sa rozlúčiť a niečo zameškať.“

„Pre Pána Boha,“ myslel si Daniel, „čo mi to len robí!“

„Vždy som ju mlčky obdivoval. Bolo to ako uspokojenie z chemického pokusu, keď sa reakcie látok uskutočnia, ako očakávame. Lenora hovorí, čo ty chceš povedať, a čo ty cítiš, je pre ňu zákonom.“

„Vidí mátohy,“ bránil sa Daniel, „moce mi moju niť. Prečo? Načo?“

„Nebud' nevšímavý! Nerozkmáš mi tento zázračný kvet! Dievča je zriedkavo vzácne, čo najvzácnejšie. Treba mať srdce, plné, plné dobroty, aby si to vytušil a pochopil ju. Ak moje slová prídu neskoro, roztrhaj tento list a vytrhni si ho z duše, snes so sveta.“

„Pod', Lenora, jedz,“ povedala Gertruda, ktorá vošla do izby s misou údených rýb.

Lenora sedela na pohovke a skúmavo hľadela na Daniela, zahrúženého v myšlienkach.

Daniel zdvihol oči a díval sa na obe ako na postavy vlastných halucinácií. Jedna mala hrdzavočervené šaty a druhá tmavobelasé ako mol a dur. Stály si blízko, a jednako tak ďaleko ako krajné body jeho sveta.

„Nuž čože píše Benda?“ opýtala sa Gertruda nerozhodne.

„Len si pomyslite, ide do Afriky,“ odpovedal Daniel takým hlasom, ako by klamal. „Čudné, však? V tejto chvíli je možno už na mori.“

Kým sa mu v tvári zračil strach, ako by blížiac sa sestry mohli uhádnuť, čo im musel zamlčať z obsahu listu, čítal im nahlas, čo im mohol prečítať.

„Prečože nečítaš ďalej?“ dozvedala sa Lenora, keď prestal.

Nahla sa ponad stôl, chcela zvedavo nazrieť do listu a pritom sa jej zaplietly vlasy do bronzovej ozdoby na visiacej lampe. Gertruda vstala, aby ju vyslobodila.

Daniel zakryl list rukou a vyhrážavo hľadel na Lenoru. Pripútané dievča mu nazrelo do očí a bojovalo medzi smiechom a mrzutosťou a Danielovi bolo nepríjemné vidieť jej oči tak blízko svojich.

„Nevieš, že sa to ncsvedčí?“ opýtal sa. „Možno máme s Bendom nejaké tajnosti.“

„Myslela som si, že ma Benda pozdravuje,“ odpovedala Lenora a začervenala sa zahanbená.

Vtedy Daniel podržal list nad cylindrom lampy, vyčkal, kým sa chytil, potom ho hodil na zem, kde dohorel.

„Už je neskoro, otec už čaká,“ povedala Lenora a veľmi chytró sa najedla.

„Odprevadím ťa domov,“ oznámil Daniel. Lenora pozrela na neho, prekvapená takou rytierskosťou. Ale bol zachmúrený, preto sa ešte väčšmi čudovala. „Môžem ísť aj sama, Daniel,“ povedala vážne, „netreba sa ti ustávať.“

„Ustávať, Lenora? Čože je to zasa? Aj ty si z takých,

či nevedia držať tón a pristúpia pedál, keď im vypovie cit?“

Lenora mlčala.

„Obleč si kabát, Daniel,“ poprosila Gertruda na chodbe, „fúka chladný vietor.“

Chcela mu pomôcť obliecť kabát, ale odhodil ho zlostne na truhlicu. Mlčky šiel popri Lenore celkom pustým námestím.

Lenora už vopchala kľúč do zámky, keď pozrela na neho ustarostená. „Daniel, čo je s tebou?“ opýtala sa. „Keď sa dívam na teba, bojím sa a chvejem. Čo som vykonala, že si teraz vždy ku mne taký zlý?“

„Nevrav to, Lenora, prosím ťa, neverav,“ povedal surovým hlasom. Ale pohľad, ktorý upierala na neho, bol taký prísny a neúprosne skúmový, taký nedievčenský, taký mocný a smelý, že mu zrazu obmäkčil srdce. „Pod sa ešte na chvíľočku so mnou poprechádzať,“ poprosil ju.

Dlho sa neshovárali, až napokon sa Lenora spýtala, na čom pracuje. Len váhavo jej začal rozprávať, ale zrazu sa mu slová rozblčaly. Vrazil, že sa často cíti, ako by v temnote bojoval so zlými škriatkami. Čo mu vyvrelo prihlboko z duše, je veľmi ťažké v tóne a výraze a odumiera v námahe o formu. Môže sa mu vraj podariť len niečo vzdialeného, nadzemského, ale takéto melódie dnes ešte nenájdu ozveny v ľudskej hrudi. Preto býva vždy taký bezmocný a nešťastne vykoľajený, lebo čím panovačnejší je zákon, ktorému podrobil ducha a fantáziu, tým stratenejšia blúdi jeho telesná časť v chaose každodenného sveta. Nebo nosí v sebe len ako sen, medzi ľuďmi je preň iba peklo. A aké mŕtve leží všetko naokolo ako na cintarí. Najväčšia chuť do života sa pomaličky zbavuje telesnosti a stáva sa netelesnou beztvárnou tónou, ale vraj veľmi dobre cíti, že je ukrutný

k ľudom, ved' oni tiež žijú a nevinnejšie, osožnejšie ako on.

„Ale máš predsa niekoho, kto ťa posilňuje,“ osmelila sa namietnuť Lenora, „máš predsa Gertrudu.“

Na to jej Daniel neodpovedal. Čakala, že jej musí odpovedať, ale keď pochopila, že neodpovie, usmiala sa mu ako by s posledným pokusom prinútiť ho, aby jej to potvrdil. Potom jej zmizol pokoj s tváre. Vždy, keď prechodili popri uličnej lampe, odvrátila sa od neho.

„Je ti ženou pred Bohom,“ povedala napokon tíško a nezvyčajne slávnostne.

Daniel načúval ohromený. Odpovedal, vraviac do vetra: „Ten vysoký hlas, Lenora. Vtáča, čo čvriká v stromoch. Žena pred Bohom! Ale v koreňoch hučí bas, diabolské tremolo. Počuješ?“

Bláznivo sa rozosmial a obrátil k nej tvár s vycerenými zubmi, ale chytila ho za ruku, ako by ho zaprisahávala.

Vtedy si pritisol jej ruku na čelo a povedal: „Ten list, Lenora, ten list...“

„Vidiš, ved' som to hneď vedela, Daniel, že to bol len list. Čo bolo v liste?“

„Nemôžem ti to povedať,“ odpovedal, „lebo by sa mi sladký vysoký hlas prevalil do basu a bolo by po ňom.“

Lenora hľadela na neho v úžase, ešte nikdy sa jej nezdal takýto bláznivý.

„Počúvaj,“ pokračoval a chytil ju popod pazuchu, „složil som pieseň, takúto.“ A k Eichendorfovým veršom spieval jemnú a smutnú nôt. „Už všetci ľudia tíško spia, duša mi vidí svetlo pravé, zdraví ho, plesá pokojná, ako keď kotví loď v prístave.“

Zas už stálj pred domovou bránou. Z chvíľočky byly dve hodiny a Lenora mu povedala dobrú noc.

Nerád šiel hore schodmi domov do bytu.

Gertruda sedela na chodbe na truhle. Zakryla si nohy kabátom, ktorý Daniel predtým odhodil, podoprela si chrbát o stenu, hlava sa jej sklonila na plece a takto spala a ani sa nezobudila, keď prišiel. Pri nej na truhle stála sviečka, čo práve dohorela až po kovový svietnik a chvíľami ešte trhano vzbĺkla v posledných záchvevoch, ktoré rýchle sa meniacimi, hádzanými tónami dodávaly spiacej tvári nezvyčajný trpiteľský výraz.

„Žena pred Bohom,“ hundral Daniel a len keď sviečka zhasla, zobudil Gertrudu a v tme šli do spálne.

•

SKLENÁ GULA SA ROZBIJE.

1.

Daniel chcel raz vidieť Lenoru na ľade, šiel teda na klzište, keď vedel, že je tam.

Hneď ju zbadal a tešil sa, keď sa vznášala okolo neho, a krčil čelo, keď sa mu stratila v stisku. Gymnazisti behali za ňou so zbabelou dotieravosťou a študent v červenej čiapke padol na brucho, keď sa jej poklonil.

Dvaja dôstojníci, s ktorými sa korčuľovala, prekážali jej rozviť oduševnený pôvab pohybov, a keď zas sama krúžila na ľade, napokon zbadala Daniela a prišla k nemu. Usmievala sa mu dôverne, trošku sa s ním poshovárala, krúžila okolo neho spätnými krúžkami, smiala sa všetčne, keď sa mrzel, že nezastala, hodila mu rukávnik ako loptu, žiadala, aby jej ho hodil nazad a klzala sa v umeleckých figúrach, kým rukávnik bol vysoko v povetrí a natáhovala ruky, aby ho chytila.

Obraz, ktorý mu poskytovala, naplnil ho hlbokou úctou k jej harmonickej bytosti.

•

2.

Teraz na mrku často chodievali spolu za mesto a na hrad. A Gertruda sa tešila, keď videla, že sa Daniel s Lenorou zas dobre znášajú.

Keď raz šli na hrad, rozprávala Lenora, že sa tamhore rozlúčila s Eberhardom. Pamätala sa ešte na každé jeho slovo a otvorene sa priznala aj k tomu, čo mu povedala. Daniel ju nevysmial, keď mu povedala rozprávku o zelinárke. Zastal a povedal: „Dieťa moje, neboj sa! Neprehreš sa proti vlastnej krásnej skutočnosti.“

„Nevrav tak,“ odpovedala Lenora, „nemám rada, keď tvoj pohľad robí zo mňa ľahkú ženskú ako práve teraz.“

Chodili do Sebaldovho kostola a obdivovali bronzové figúrky na Sebaldovom hrobe. Chodili aj do Germánskeho múzea, blúdili v nespočetných pustých chodbách, stáli mlčky pred starými obrazmi a nenudilo ich obzerať si starosvetské hračky, staré glóbusy, staré zariadenia a staré zbrane.

Ale Lenora s najväčším pôžitkom blúdila v úzkych uličkách. Rada nakúkala bránou do dvora, kde stála zvetralá socha. Rada zastávala pred výkladom starinára a obzerala si brokátové látky, strieborné reťaze, prstene s pestrými kameňmi, tepané cínové taniere a vzácne hodiny. Vtedy jej zišlo na um nejedno šibalstvo a pri každej žiadosti vybásnila si rozprávočku. Stačila aj najmenšia príčina a už jej duch uletel do zázračnej krajiny, ako by v ňom žily bájky a legendy, ktoré ľud celé storočia prenášal od kozuba ku kozubu.

Krajčír, čo sa krčil za stolom so skríženými nohami, kováč, čo búchal kladivom na žeravé železo, cirkusák, čo prechádzal mestom so skrotenými a vycvičenými opicami, židovský podomový obchodník, kominár, vyslúžilec s jednou nohou, otrhaná ženská, čo vykúkala z pivničnej diery, pavučina v kúte pri stene, všetko toto ovíjala určitými výmyslami, hroznými alebo veselými. Na čo pozrela, bolo také, ako by to pred ňou ešte nikto nevidel. Veci a ľudia, o ktorých rozprávala, ako by ešte pred chví-

Počkou ani neboli existovali. Preto nikdy nebola zlej vôle, nikdy se nenudila, nikdy nebola lenivá a ustatá.

Ale čosi v nej bolo Danielovi záhadné. Nevedel, čo to bolo. Keď mu podávala ruku, zdalo sa mu, že mu ju podáva len naoko. Keď v rozhovore chcel, aby sa dívala na neho, uprela síce oči k nemu, ale bolo to, ako by sa jej pohľad rozdvojil a prešiel popri ňom vpravo aj vľavo. Aj keď kráčala tak blízko neho, že sa im plecia dotýkaly, jednako cítil, že by ju nemohol zachytiť, ani keby chcel.

V tom všetkom bolo vábenie a on bojoval proti nemu.

Jej prítomnosť mu povznášala ctibažnosť a zaháňala vrtochy. Darovala mu krásne utvorený oblak, strom, čo sa krášľil mladým listím, mesiac, čo sa dvíhal ponad strechy, darovala mu celú zem, po ktorej sa náhlil, hnaný nepokojom.

Nemal úmyslov. Nešípil, čo zamýšľa osud. A Lenora nebola pred ním plachá a ani trošku sa nebála nešťastia.

•

3.

Raz v apríli, v nedeľu popoludní blúdili po vidieku. Gertruda bola už niekoľko týždňov stále akási ustatá, teda nemohla ísť s nimi.

Lenora bola znamenitým chodcom a Danielovi bolo pôžitkom kráčať s ňou rovnakým, rýchlym, mocným krokom. Keď sa chytrou pohyboval, bol prístupnejší dojmom zo zmeny okolia, bolo to celkom inakšie ako na prechádzkach s opatrnou a často zahrúženou a roztúženou Gertrudou.

Po hodine sa belasé nebo zaoblačilo, slnce prestalo svietiť a začaly pršať veľké kvapky. Lenora si nevzala

ani dážnik, ani kabát a zrýchlila chôdzu. Ak sa trochu poponáhľajú, mohli by dôjsť do hostinca za lesom a tam sa uchýtiť pred najhorším nečasom.

Keď sa pretisli zástupom ľudí na hradskej, čo sa tiež ponáhľali uchýliť sa do tohto azylu, a keď napokon vkĺzli do chodby v hostinci, otvorily sa nebeské hrádze, oblaky sa pretrhly a prišiel príval. Lenora bola rozhorúčená, preto nechcela ostať v prievane. Šli teda do dvorany, kde bolo toľko ľudí, že si dlho musel hľadať miesto. Robotnícka rodina, muž, žena a štyri na pohľad chorľavé deti sa im ochotne potisli, dvaja najmladší chlapci im ponúkli stoličky a šli si hľadať iné.

Oblaky sa hnaly veľmi nízko, preto sa privčas sotmelo. Zažali teda petrolejové lampy a ich čadenie sa miešalo s ostatnými zlými výparmi. Niekoľko dedinských hudobníkov trúnilo akýsi kúsok, pre ktorý niet názvu, a robotníkovým deťom sa rozžiarily oči. Lenora dala každému decku chlebič s maslom, lebo sedely spôsobne a byly veľmi bledučké. Pani sa pekne poďakovala a Daniel sa dal do reči o biednych časoch s robotníkom, ktorý sa predstavil ako dozorca v továrni na zrkadlové sklo.

Zrazu zbadal pri neďalekom stole akúsi známu tvár, ktorá sa odvrátila, keď na ňu pozrel, a takto odokryla v začmudenej temrave inú, tiež známu tvár, potom sa ukázala tretia a za ňou štvrtá. Bolo to, ako by sa mu byly zjavily mátohy, a len po chvíľke si uvedomil, kde má zaradiť týchto ľudí.

Pán Hadebusch a pani Hadebuschová, pán Francke a pán Benjamín Dorn spravili si veselú nedeľu. Keďarova žena žiarila, keď objavila bývalého nájomníka. Kývala, žmurkala, dojatá skladala ruky a pán Hadebusch zdvihol sklenicu s pivom a pripil mu na zdravie.

Iste nastalo nedorozumenie, kto je Lenora. Určite si mysleli, že Lenora je Danielova žena. Ale zdalo sa, že

metodista, ktorý zvedavo vykrúcal dlhé labutie hrdlo, im toto nedorozumenie hneď aj vysvetlil. Démonická žena síce ešte vždy žmurkala a kývala, ale už so žalosťným výrazom v tvári. Mala otvorené ústiská a kly trčaly z čierneho pažeráka, ako by veštily nešťastie.

Labutie hrdlo metodistu sa tak opovážlivo a pitoreskne vykrúcalo ponad hlavy ostatných, že si Lenora veru musela všimnúť jeho majiteľa. Svráštla čelo a pozrela na Daniela s otázkou v očiach.

Potom sa poobzerala dookola a všade videla ľudí z mesta, ktorých poznala podľa mena a čiastočne z častých stretnutí. Bola tu predavačka z Ľudovítovej ulice, rapavý obchodný pomocník z obchodu s miešaným tovarom, dôstojná riaditeľka detskej škôlky, úradník zo sporiteľne, klobučník z rohu Tržného námestia s obstarožnou dcérou, rotník, čo vždy salutoval, keď sa s ňou stretol.

Všetci títo ľudia boli nedeľne vystrojení a vyzerali bezstarostne a láskavo. Ale len čo sa im pohľad uprel na ňu, zjavilo sa im v tvárach čosi zlého. Rozblčané plamene lúčov im neprijemne pomaľovali tváre, boli podnápiti, preto sa im daly čítať myšlienky z tváří, a ustarostená Lenora hľadela na Daniela, ako by ho žiadala o pomoc, lebo bol skúsenejší a rozvážnejší.

Daniel ju ľutoval a ľutoval aj seba. Vedel, čo čaká ju aj jeho. Keď videl túto hollenbreugelovskú spoločnosť, v ktorej aj pri veselej a nedeľnej nálade všakovaké temné chůľky, dokaličené náruživosti, tajomná závisť a tajná túžba po pomste šírily akýsi krvavý zápach, nemohol sa mýliť v tom, čo ich čakalo. Ale nazdával sa v duši, že môže sľúbiť sebe aj Lenore, že ju bude brániť, že sa radšej nebude s ňou stýkať, ako by mal byť príčinou, aby jej zamrel na perách detský úsmev.

Robotnícka rodina odišla a pretože prestalo pršať, čoskoro sa rozišla aj väčšina ostatných hostí. V miestnosti nad dvoranou tancovali. Lampy rňčaly a bolo počuť hučanie basy. Daniel písal ceruzkou nóty na stôl. Lenora sa nahla k nemu, pozrela na neho s otázkou v očiach a potom sa zas zasnTimerila a zamyslela ako on.

Ani on, ani ona netúžili počuť slová druhého. Dorozumievali sa mlčky a nepremožiteľná moc ich vzájomne priťahovala. Nezbadali, že sa zvečerilo, že sa medzitým dvorana celkom vyprázdnila, že čašníci odpratovali sklenice a že napokon zatíchla aj tanečná hudba.

Ako v pustej jaskyni sedeli si bok po boku v polotmavom kúte, a keď sa potom vynorili z hlbokého mlčania, pozreli si vzájomne do očí, najprv prekvapení, potom v návale hrôzy.

„Čo sa robí? Čo tu robíme?“ vykrikla Lenora tlmene. „Už je neskoro, musíme ísť domov.“

Nebo bolo zaoblačené, mierny vetrík povieľal rovinou, na hradskej stály široké kaluže. Tu a tam blyslo sa vo tme svetielko, z ďalekých dedín sa ozývalo brechanie psov. Keď sa cesta skrútila do lesa, podal Daniel Lenore ruku. Chytla sa ho, ale o chvíľku ho zas pustila. Daniel sa zarazil v chôdzi a povedal skoro zlostne: „Sme zakliati obidvaja? Ved' vrav, Lenora.“

„Čo mám vravieť?“ odpovedala Lenora tíško. „Neviem, čo ti mám povedať. Tak mTimer je strašne. Noc je taká tmavá.“

„Strašne ti je? Tebe, Lenora? Nuž nepoznáš noc. Okolo teba a v tebe ešte nebola noc, teraz možno pochopíš, ako sa cíti taký nočný človek.“

Neodpovedala.

„Podaj mi ruku,“ poprosil, „povediem Ťa.“

Podala mu ruku. O chvíľku už videlTimer svetlá v meste. Odprevadil ju až k domu, ale namiesto, aby sa roz-

lúčili, zahľadeli sa zas na seba zmätenými, skúmovými, bezmocnými pohľadmi, obaja bledí a tichí.

Lenora sa náhlila chodbou, obzerala sa pri schodišti a s úsmevom mu zakývala ako by z akejsi hmly. So stisnutým hrdlom hľadel Daniel na miesto, odkiaľ zmizla jej štíhla postava.

4.

Blúdil potom naverímboha ulicami, nedbal, že je už neskoro, nebol ustatý, nemyslel na nič určitého, striasol so seba povinnosti a prítomnosť. Takto neskoro vošiel ešte do akejsi krčmičky na ostrove Schütt. Shrbený, s rukou, pritisknutou na očiach, nevidel, nepočul, necítil, len tu sedel. Rozliaty alkohol sa ligotal na stole ako šupiny, hráči v karty kliali, hostinský bol opitý.

Poplach na ulici ho vyhnal z krčmy. Horelo kdesi na predmestí. Nebo sčervenalo, lialo sa ako z vedra. Danielovi sa zdalo, že je ovzdušie otrasené tušením nešťastia, gniaviacim srdce. Nad Lauferovou bránou lietaly snopy iskier do výšky.

Vtedy sa veľkolepým oblúkom dvíhala v ňom melódia, ktorú chcel zachytiť v toľkých zúfalých nociach, a prejavila sa ako stvorená k slovám Harzskej cesty: „Tlejúcou pochodňou osvecuješ mu v noci brody ponad bezdné cesty po pustých nivách“.

V kvílivých terciách, stále sa ešte vracajúc, nížily sa hlasy a hore ostal už iba jeden, osamelý, ktorý sa pobožne zriekol návratu.

Bzučal si nahlas melódiu chvejúcimi sa perami, keď sa v Ružovom údolí stretol so Sokratom devätnásteho storočia a s jeho družinou. Teda títo ešte vždy sa zabávali celé noci.

Vraveli všetci odrazu. Chceli sa dostať k požiaru. Daniel prešiel popri nich a nepoznal ho. O chvíľku prenikavo zavrieskal hlas maliara Krapotkina: „Nech žije čo blčí! Nech žije budúcnosť!“ Chichotanie „Bratov“ doznelo v diaľke.

Gertruda stála hore pri zábradlí schodišťa so sviečkou v ruke. Od dvanástej čakala tu na schodišti. O jedenástej zacengala v otcovom dome. Naľakaná Lenora jej povedala z obloka, že sa rozišla s Danielom už o deviatej.

Doviedol skoro bezduchú ženu do izby. „Nikdy ma nečakaj, nikdy,“ povedal jej.

Otvoril oblok, ukázal na ožiarené nebo za kostolom, a keď si mu položila hlavu so zavretými očami na plece, povedal so skurilne rozškľabenou tvárou: „Pozri, horí. Nech žije, čo blčí. Nech žije budúcnosť!“

•

5.

Na druhý deň ráno už Lenora nestihla rozmýšľať, prečo Daniel nešiel rovno domov.

Inšpektor sa práve naraňajkoval, keď ktosi prudko zacengal. Lenora vyšla otvoriť a hneď sa vrátila s pánom Zittelom, ktorý bol nezvyčajne rozčúlený.

„Prišiel som sa opýtať na vášho syna, pán inšpektor,“ začal a odkašľal si v pomykove.

„Na môjho syna?“ odpovedal prekvapený Jordan. „Myslel som, že ste mu dali dovolenku na tri dni.“

„O tom, veru, neviem nič,“ povedal pán Zittel.

„Odcestoval v sobotu večer do Bamberga k priateľovi Gerberovi osláviť akési výročie, alebo čosi takého, a čakáme ho len zajtra. Keď vy o tom neviete, hádam mu pán Diruf dal dovolenku.“

Prednosta kancelárie stisol pery. „Mohli by ste mi dať adresu toho pána Gerbera?“ opýtal sa. „Chcel by som mu zatelegrafovať.“

„Pre Pána Boha, čo sa stalo, pán Zittel?“ vykrikol inšpektor a zbledol.

Pán Zittel pochmúrne vyplieštal zelenkavé, ligotavé oči do povetria. „V sobotu popoludní odovzdal pán Diruf vášmu synovi šek na tritisíc sedemsto mariiek a kázal mu, aby ho vymenil vo filiálke Bavorskej banky a aby odovzdal peniaze mne. Mal som obchodné povinnosti a neprišiel som už popoludní do úradu. A dnes pred polhodinou opýtal sa ma pán Diruf, či som dostal peniaze. Vyšlo najavo, že sa váš syn v sobotu už ani neukázal, a keďže neprišiel ani dnes ráno, iste pochopíte, že sme znepokojení.“

Inšpektor sa vzpriamil v celej výške. „Pane, chcete tým povedať, že syna obviňujete z takéhoto zločinného skutku?“ zahrmel a pritisol hánku so zaľatou päšťou na stôl.

Pán Zittel pokrčil plecami. „Možno to bude len nedorozumenie alebo nedbalosť,“ odpovedal, „no jednako, vec je na uváženie, a ak mi nechcete byť nápomocný, musím sa obrátiť na políciu.“

Jordan strašne zbledol v tvári. Nevedel prečo a len hľadal vrecko na dlhom čiernom kabáte. Ale kabát nemal vreciek, no Jordan ich predsa neprestával hľadať pohyblivými prstmi. Chcel dačo povedať, ale jazyk ho neposlúchal. Čelo mu zalial pot.

Lenora ho objala s úzkostlivou nežnosťou. „Upokoj sa, otecko,“ vravela mu, „netreba hneď myslieť na najhoršie. Pekne si sadni a všetko si premyslíme.“ Utrla mu šatôčkou čelo a nežne ho naň bozkala.

Inšpektor poslušne klesol na stoličku a díval sa na Lenoru s prosebným napätím v očiach. Lenora vedela od

prvej chvíle, čo sa stalo a čo teraz musí prísť. Ale nechcela mu ukázať, že stratila všetku nádej, a napála všetko úsilie, aby starca zachránila pred zúfalstvom.

S pomocou Zittelovou napísala Gerberovi telegram. Zaplatili aj rýchlu odpoveď, ktorá mala dôjsť na generálne zastupiteľstvo poisťovne. A Lenora mala ta zájsť medzi jedenástou a dvanástou. Vyprevadila pána Zittela na chodbu a prednosta kancelárie jej povedal: „Rozhýbte všetky páky a zadovážte peniaze. Ak škodu hneď vyrovnáte, nebude vás pán Diruf stíhať súdne.“

Ale Lenora vedela, že si ťažko budú môcť zadovážiť toľké peniaze. Otec už nemal úspor. Ani zamestnávateľia mu už nedôverovali. Už sa nevládal boriť, už potreboval len pokoj.

Vrátila sa do izby s veselou tvárou a povedala živo: „Tak, otecko, teraz pekne vyčkáme, čo Benno odpovie, a aby si o tom nerozmýšľal, prečítam ti dačo pekného.“

Sadla si na stolček otcovi k nohám a čítala mu zo „Záhradky“ opis výstupu na Montblanc. Potom aj všetličo inšie, čo práve zazrela. Kým jej hlasný hlas osamelo bzučal v miestnosti, zápasila s rozhodnutiami a načúvala údery hodinového kyvadla. Vedel určite, že ani otec, práve tak ako ani ona, nechápal smysel čítaného.

Napokon odbilo jedenásť. Vtedy vstala a povedala, že musí ísť do kuchyne rozložiť oheň. Obyčajne pred obedom chodievala k nim posluhovačka, ale dnes neprišla. Na chodbe strhla Lenora s vešiaka slamený klobúk a s rýchlosťou vetra bežala ku Gertrude. Daniel nebol doma. Gertruda bielila zemiaky.

Troma vetami povedala Lenora sestre všetko. „Pod hneď so mnou a bež k otcovi,“ dokončila. „Staraj sa o neho, zadrž ho, keby chcel odísť do mesta, o polhodinku som zas doma.“

Lenora doslovne strhla Gertrudu dolu schodmi a prv ako sa jej Gertruda mohla ešte dačo opýtať, bola už ďaleko.

Na generálnom zastupiteľstve poisťovne privítal ju pán Zittel s otvorenou telegrafickou odpoveďou v rukách. Odpovedal Gerber, Bendov priateľ, a odpoveď znela: „Benno Jordan tu nebol.“

Benjamín Dorn stál za pánom Zittelom a ukazoval tvár, plnú sladko-žalostnej ľútosti.

„Pán Diruf vás prosí, aby ste sa ustávali k nemu,“ povedal prednosta kancelárie chladno.

Lenora, bledá v tvári, vošla do Dirufovej súkromnej kancelárie. Pán Diruf písal ešte asi tri minúty, kým si všimol, že prišla. Potom lenivo otvoril slivkové oči, čudný, pôžitkársky úsmev sa mu s rýchlosťou blesku mihol pod fúzmi a povedal: „Komediant teda spravil kotrmelec, však?“

Lenora sa nepohla.

„Môžete spreneverené peniaze nahradiť do dvadsaťštyri hodín?“ opýtal sa rozkysnutý a pochmúrny princ pisárov.

„Otec urobí všetko, čo je v ľudskej moci,“ šepkala zdrvená Lenora.

„Buďte taká láskavá a oznámte otcovi, že zajtra o dvanástej napoludnie podám oznámenie, ak mi do vtedy nezaplatíte do pokladnice tritisíc sedemsto mariek.“

Lenora sa ponáhľala domov. Teraz už musela otca vyburcovať. Gertruda s inšpektorom sedeli pospolu v hroznom mlčaní. Lenora im oznámila nešťastie, ktoré sa už nedalo skrývať.

„Moje dobré meno!“ stonal zmučený Jordan.

Musel sa zachrániť od hanby. Milostivo povolená lehota sa mu zdala istým prostriedkom na záchranu. Ne-

pochyboval, že nájde ochotného priateľa, veď mal niečo, na čo sa smelo mohol odvolať: nepoškvrnenú minulosť a povest' spoľahlivého človeka.

Toto si povedal. A keď sa raz rozhodol použiť služby priateľov, ktorými si bol istý, zdalo sa mu, že už premohol najťažšiu prekážku svojho úmyslu. Utrpenie, na ktoré ho odsúdila smrteľne ranená hrdosť a sklamaná a zničená otcovská láska, musel uniesť sám. To stálo na osobitnej strane.

A vybral sa prosiť priateľov.

6.

Najsamprv šiel k sestrinmu švagrovi podplukovníkovi Kupferschmiedovi. Sestra mu umrela pred pol rokom a nič po nej neostalo, ale podplukovník bol zámožný. Priženil sa do rodiny bohatého továrnika. S Jordanom sa vždy dobre znášali, ba zdalo sa, že si ho starý vojak veľmi obľúbil. No len čo teraz vyrozumel, čo Jordan od neho žiada, veľmi sa rozčúlil. Povedal, že šípil, že sa stane takéto nešťastie. Kto si vraj deti vychováva nad pomery, nesmie sa čudovať, keď sú z nich oplani, a nič na svete ho vraj neprinúti, aby mu dal čo len medený groš.

Jordan bez slova odišiel.

Šiel potom k starému známemu, k notárovi Rübsamovi. Tu mu vyslovili veľké poľutovanie, vypočul mnoho výkrikov hrôzy, mnoho achkania, nárekov na zlé časy, preklínania oneskorených poplatníkov, nekonečné útechy a neosožné rady. Ešte včera by vraj boli hádam mali približne toľko peňazí. O mesiac by sa hádam zas niečo

našlo, ale dnes, práve dnes byly splatné dane, museli ich zaplatiť a tak ďalej, a tak ďalej.

Shrbený pod ťarchou pokorenia, pobral sa Jordan k tretiemu známemu, k obchodníkovi Hornschuhovi, ktorému kedysi pomohol v dôležitej veci. Na toto však už pán Hornschuh zabudol, ale nezabudol na výstrahy, ktorým napomínal inšpektora, keď už bolo zrejmé, že mladý Benno žije ľahotníckym životom. Ani on vraj nemá dosť peňazí. Posledného minulý mesiac musel vraj vypovedať hypotéku, ba jeho pani vraj musela založiť diamantový šperk.

Práve tak sa mu povodilo u štvrtého známeho, staviteľa, ktorý Jordanovi raz povedal, že ak bude dakedy v núdzi, obetuje pre neho všetko, čo má. Práve tak bolo u piateho, u šiesteho, u siedmeho. S ťažkým srdcom sa Jordan odhodlal na posledný krok: šiel k Dirufovi a poprosil ho, aby mu lehotu predĺžil na tri dni. Ale Diruf sedel neoblomný v kresle za písacím stolom. Fajčil havanskú cigaru, hrubú ako poleno — solitér sršal oslepujúcimi iskrami, usmieval sa ustato, chladne a prekvapene krútil hlavou.

Keď sa Jordan v podvečer vrátil domov, našiel v izbe Daniela a Gertrudu. Gertruda ho musela podopierať, tak sa tackal z ustatosti, a doniesť mu skleničku vína na posilnenie. Jordan od rána nejedol.

„Kde je Lenora?“ zašomral, ale vari ho ani nezaujímal, čo mu odpovedia, len sa hodil na stoličku a vtisol si hlavu do oboch podopretých rúk.

Gertruda skoro zamdlela z ľútosti, keď ho videla hasnúť, ako zhasína svetlo. Poslednou nádejou jej bola Lenora, ktorá o piatej odišla z domu, lebo nemohla vydržať takto nečinne čakať otca hodinu za hodinou. Dychtivo načúvala každý šramot, čo sa ozval v dome.

Daniel stál pri obloku a uprene sa díval do fialovej temravy nad tichým námestím.

Odbilo sedem hodín, odbilo pol ôsmej, odbilo osem a Lenora sa nevracala. Daniel začal rozčúlene behať po izbe. Keď buchol nohou do stoličky, Gertruda sa vždy strhla.

Nedlho po ôsmej ozvaly sa kroky na schodoch. V zámke zamrežovaných dverí zaškrípel kľúč, dvere na izbu sa otvorily a vošla Lenora s Filipínou Schimmelweisovou.

7.

Všetci sa dívali na Filipínu. Ešte aj inšpektor uprel na ňu zakalené oči. Daniel s Gertrudou boli veľmi prekvapení. Daniel si nepoznal sesternicu, keď o nej vlastne nevedel a videl ju iba raz, keď bola ešte deckom. Nevedel, kto je osoba, hrozná na pohľad, a žiadal od Lenory vysvetlenie pýtavo dohora vytiahnutými obrvami.

Iba Lenora hľadela na Filipínu láskavo a v tvári sa jej zračila aj určitá zvedavosť.

Celý zjav Filipíny bol akýsi príšerný. Už oblečenie mala veľmi čudné. Široký, brnavý klobúk s mašľou, čo trčala rovno dohora, mala sošuchnutý trošku na šiju, aby nezakrýval modernú hladkú šticu, čo jej visela do čela. Krikľavo kockované šaty mala pod prsami tak tesno sopäté žltým látkovým opaskom, že veľmi vyniklo a smiešne pôsobilo jej ťarbavé telo, ktoré sa podobalo veľkým presýpacím hodinám. V hrubo krojených ťahoch mala výraz číhavý a potmehúdsky.

Po niekoľkých minútach trápneho mlčania pristúpila k Danielovi a potiahla ho za rukáv. „Však ani nevieš, kto som?“ opýtala sa ho a drobné očká žmurkaly na

neho nepochopiteľne divo. „Som Filipína. Som Filipína Schimmelweisová.“

Daniel ustúpil pred ňou. „No dobre, a čo chceš?“ opýtal sa so svrašteným čelom.

Šla za ním, zasa ho chytila za rukáv a ťahala ho do kúta. „Počuj, Daniel,“ šepkala, „otec ti musí dať peniaze, koľko potrebuješ. Aby si vedel, pred mnohými a mnohými rokmi doniesol tvoj otec môjmu otcovi všetky usporené peniaze, tritisíc toliarov, aby mu ich môj otec opatril pre teba. Rozumieš? Počula som, ako sa otec s matkou o tom shovárali. Aj to bolo už vari pred siedmimi rokmi, ale zapísala som si to vtedy za uši. Môj otec použil peniaze, myslí si, že si ich môže nechať. Chod' k nemu a žiadaj si, koľko potrebuješ, aby si pomohol týmto tu. Ale nesmieš ma prezradiť, lebo by ma zabili. Rozumieš? Ani slovíčkom ma nesmieš spomenúť. Há?“

„Je to pravda?“ vyklzlo sa Danielovi, ktorý v nevýslovnom hneve zápasil s nevýslovným zhnusením.

„Pravda je to, Daniel, na moju česť a blaženosť,“ odpovedala Filipína, „len chod' k nám, uvidíš, že je to pravda.“

Lenora nespúšťala očí s týchto dvoch, kým sa shovárali, ale zachytila sotva zvuk ich hlasov.

8.

Odo dňa, keď Filipína dokaličila brata Markusa, zanevrelj na ňu v rodičovskom dome.

Sotva kedy mala sklony k добрote a veselosti, ale otcove barbarské tresty jej navždy zatemnily a pošpinily dušu. Od dvanásteho roku jej ovládala ducha už len nenávisť.

Nenávisť ju prebudila, tvorila v nej myšlienky a plány, vypestovala v nej pevnú vôľu, obratnosť a spôsobilá, že predčasne dospela.

Nenávidela si matku, otca, bratov.

Nenávidela dom a izby v ňom, posteľ, v ktorej spávala, stôl, na ktorom jedávala. Nenávidela ľudí, čo chodievali do domu, nenávidela kupujúcich, čo chodievali do obchodu, nenávidela zaháľáčov pred výkladom, nenávidela naľahl'a Zwanzigera, nenávidela knihy a časopisy.

Ale toho poludnia, keď vypočula rozhovor medzi otcom a matkou, pripojila sa k nenávisti v jej temnej a zanedbanej povahe ešte iná moc. Keď stála za dverami s rozpálenou hlavou, počula, že sa má vydať za Daniela. Toto slovo si trinásťročné dievča zapamätalo s celou neskrotnosťou sputnanej bytosti, s celou zarytosťou človeka bez fantázie.

Nevytušila, že to boli len viac-menej výhodné otcove plány, ale prijala to ako posolstvo osudu a odteraz žila už len myšlienkou, ktorá jej vniesla do života svetlo a cieľ.

Nedlho po Danielovom príchode do Norimberga videla ho prvý raz na ostrove Schütt medzi jarmočnými šiatrami. Otec jej ho ukázal. Vedela, že chcel byť hudobníkom. Necítila pritom nič. Vedela, že sa mu nevodí dobre. Ale necítila ani súcitú, ani ľútosť. Keď ho neskôršie videla v koncertnej dvorane, hľadela na neho ako na zasľúbeného. Patril jej. Získať si ho, zmocniť sa ho, bolo jej už teraz nemeniteľným úsilím, pocitom, v ktorom sa čudne miešala zverskosť s bláznovstvom.

Z krádeží, ktoré páchala ustavične a pravidelne, nako-pila za všetky tie roky dosť peňazí. Filipína nebola bez-očivá ako obyčajní zloději, naopak, bola čím ďalej opatrnejšia. A tak majstrovsky dokázala strúhať pritom čestnú tvár, že jej spôsoby rozptýlily ešte aj podozrenie Jasona Filipa, keď ju raz prísne vypočúval a vyšetroval.

Iste dúfala, že si s pomocou ukradnutých peňazí zaistí určitú nezávislosť. Lebo bola stále prichystaná, že ju raz rodičia vykážu z domu. Bola presvedčená, že otec s matkou čakajú len na príležitosť, aby sa jej zbavili naoko oprávnene.

A mala ešte aj dve iné náruživosti. Mala rada sladkosti a pestré stužky.

Sladkosti si kupovala večer. Tajne sa vkrázla do obchodu cukrára Degena a so žiadostivo rozšírenými očami si pýtala za dvadsať fenigov plnených pralínok, na ktorých si pochutnávala, kým nešla spať.

Zo stužiek si robila mašle a nosila ich alebo na klobúku, alebo na hrdle, alebo na šatách. Čím krikľavejšej farby boli, tým lepšie sa jej páčili. Keď sa jej matka opýtala, kde vzala tú stužku, musela klamať, a hoci nemala priateľky a nestýkala sa vôbec s nikým, povedala, že jej zavše to alebo iné dievča darovalo stužky. Ak bohatstvo stužiek bolo priokaté, zdobila si šaty len vtedy, keď vyšla z domu, v niektorom tmavom priechode.

Na povalu sa odvážila chodiť najviac raz do týždňa. Aj to len, keď bratia boli v škole a rodičia v obchode. Strach, že by ju mohli okradnúť o poklad, robil ju s roka na rok neistejšou a vryl sa jej do tváre v podobe zlostnej nedôvery.

Rozochvená chodila hore trinástimi schodmi s chodbičky pred bytom na povalu. Prvý raz podľahla poverčivosti, keď zistila, že schodov je práve trinásť, a postupom času ju už poverčivosť neopúšťala, ba poddávala sa jej s pôžitkom a hrôzou. Keď stúpila na prvý schod ľavou nohou a zbadala to vprostred schodišťa, vrátila sa a v ten deň sa odriekla pohľadu na svoje bohatstvo.

Bála sa strašidiel, čarodejníč a čarodejníkov a zbledla ako plátno, keď jej mačka prebehla cez cestu.

Terézia už nedržala slúžku a v kuchynskej robote zhrubla Filipíne pleť a popukala sa koža na rukách. Často ušla, keď mala umývať kuchynský riad a príbory. Vtedy Terézia hromžila a kričala, až susedky vytŕčaly hlavy z oblokov. Filipína sa jej potom pomstila tým, že schválne trhala a driapala obliečky, košele a ručníky, čo boli v košíku prichystané na plátanie. Používala pritom zaklínačku, ktorú si vymyslela a ktorá sa skladala z významne znejúcich, ale celkom nesmyselných slov.

Presviedčala sa podivným bludom, že má moc priniesť ľudom nešťastie. Keď sa Jason Filip začal ponosovať, že zle idú obchody, cítila Filipína diabolské uspokojenie. Zmena smýšľania Jasona Filipa mu nepriatelila bývalých partajníkov a noví druhovia mu neverili. Aby si zarobil peniaze, musel zas predávať dvojsmyselné tlačivá a čoskoro sa stalo zvykom, že sa ľudia posmešne usmievali, keď niekto spomenul Schimmelweisov obchod s knihami. Robotnícke poistenie už dlho nedonášalo toľko ako zpočiatku, lebo Prudentia a jej agenti stratili dôveru.

Meštianske existencie padajú a vzmáhajú sa podľa určitého zákona. So dňa na deň ostarne počestnosť a usilovnosť jedného, ostarnú aj úskoky a okľuky druhého. Tak padol inšpektor Jordan a tak teraz upadal Jason Filip Schimmelweis.

Filipína to pripisovala svojmu tichému, ničivému pôsobeniu. Každý nezdar, čo postihol jej otca, uvoľňoval reťaz, ktorá jej prekážala v slobodnom pohybe. V prekliatych hodinách snívala o biede a hlade, o bankrote a zúfalstve vlastnej rodiny. Potom by už nemusela byť popoluškou, potom by už nemusela včas vstávať, rúbať drevo a čistiť topánky bratom. Potom by mala otvorenú cestu k Danielovi.

Zavše si myslievala, že by mohla prosto ísť a ostať u neho. Zavše sa jej zdávalo, že vari on príde a odvedie si ju. Bola presvedčená, že sa musí stať jedno alebo druhé.

Raz v nedeľu večer, v deň jej osemnástych narodenín, prišiel do obytnej izby agent, podriadený Jasonovi Filipovi, mužský menom Pfefferkorn, a medzi rečou spomenul, že Jordanova staršia dcéra je už dlho vo vere s muzikantom Nothafftom, že túto veru držali v tajnosti, ale že už teraz onedlho bude svadba.

„Ako počúvam, ten muzikant vám je synovec,“ dokončil Pfefferkorn zpravu.

Jason Filip sa díval zachmúrene vopred, Terézia, ktorá, ako obyčajne, chlipkala cigóriovú kávu, obzrela si muža pohľadavým pohľadom.

Filipína sa tak rozosmíala, že to všetkými otriaslo až do kosti. Vybehla z izby a zabuchla za sebou dvere. „Tá vari nemá zdravý rozum“, zúrivo zahundral Jason Filip.

Potom nastala júlová noc, keď Filipína do rána neprišla domov. Jason Filip hromžil a kričal, keď sa nad ránom vrátila, ale Filipína nepovedala ani slova. Otec ju zavrel na šestnásť hodín do pivnice. Ale nepovedala ani slova.

Potom celé mesiace nevyšla z domu. Ani sa neumývala, ani sa nečesala. Sedela učupená v kuchyni a pazdernaté vlasy jej divo visely na šiji a pleciah.

Hlodavá túžba po pomste jej zúrila v hrudi a trpezlivosť, na ktorú bola odsúdená proti vôli, stfpla pomaličky do výrazu pokryteckej otupelosti.

Zrazu sa zas začala krásliť a vláčila sa ulicami celé odpoludnia. Mládež a stárež sa jej vysmievala z nevkusných, krikľavých stužíek.

Dozvedela sa, že Lenora Jordanová často chodíeva

na prednášky do kultúrneho spolku. Teda aj ona začala ta chodiť, vždy sa pretisla až tesne k nej, ale dlho sa jej nemohlo podariť vzbudiť jej pozornosť. Raz sedela pri Lenore. Potulný kazateľ rečnil o spaľovaní mŕtvol. Filipína si vytiahla šatôčku a pritisla si ju na oči, ako by plakala. Dojatá Lenora sa obrátila k nej a opýtala sa, čo jej je. „Nuž, ten starý pán vraví také smutné veci,“ odpovedala Filipína. Lenora sa začudovala, lebo rečník neprednášal o ničom, čo by mohla nazvať smutným a čo by mohlo niekomu vynútiť slzy.

Potom šly spolu domov z prednášky, a keď jej škarredé stvorenie vyrozprávalo, aké je úbohé, čo všetko musí vytrpieť, ako zle s ňou nakladajú rodičia a bratia, že nemá na širom svete nikoho, kto by sa o ňu staral, dojaly Lenoru jej náreky. A keď jej povedala, že je Danielovi vlastná sesternica, premohla Lenora odpor k nej a sľúbila jej, že ju zavše vezme na prechádzku.

Sľub aj dodržala. Nedbala, že ľudia, čo ich stretali, krútili hlavou, keď ju videli prechádzať sa v parkoch okolo mestských hradieb s takou neokrôchanou, nevкусne vyfintnou mladou dámou. No neskôršie sa jej zdalo vhodnejšie chodiť s Filipínou na prechádzky večer, dvakrát tri razy do mesiaca.

Aj Filipína s ňou chodievala radšej večer. Naznačila jej, že rodiny Nothafftovcov a Schimmelweisovcov žijú v akomsi tajomnom nepriateľstve a vynútila si od Lenory sľub, že neprezradí Danielovi ich schôdzky. Lenore bolo až trápne, že ju Filipína stále znovu o toto žiadala. Zdalo sa jej trochu dotieravým, že Filipína vždy akosi dychtivo sa usilovala priviesť rozhovor na Daniela a Gertrudu. Raz chcela o nich vedieť to, raz zasa ono, bezočivo sa vypytovala na Gertrudino veno a napokon žiadala, aby Lenora niekedy priviedla sestru so sebou.

Vtedy Lenora pocítila akúsi hrôzu z dievčaťa a strašne

sa preľakla, keď aj v úplnej tme zbadala vo Filipíninej tvári zlostnosť megéry. Vystríhal ju vnútorný hlas, ktorý nemohla nepočuť. A zas začala vyhýbať styku s Filipínou, ale robila to tak, aby ju odporom neurazila. Aj keby Filipína nebola sľúbila mlčanlivosť, bol by jej akýsi cit, zpoľa strach, zpoľa hanba, zabránil povedať Danielovi, že pozná Filipínu.

Nešípila, že sa jej Filipína tajne lepila na päty. Filipína čoskoro vysledila, kedy sa Daniel s Lenorou zvyčajne stretávajú, a chodievala všade za nimi v presne vypočítanej vzdialenosti. Ani vlastne nevedela, prečo to robí. Len nútilo ju čosi.

A čo dosiahla u Lenory, chcela dosiahnuť aj u Gertrudy. Zrazu sa vynárala u mäsiara, na mliečnom trhu, pri zeleninárke, bezočivo sa dívala Gertrude do tváre, robila sa šialene dôležitou a vravela asi toto: „Pánbožko, Pánbožko, aká drahá je tohto roku fazuľa,“ alebo: „Fúka chladný vietor, človek ľahko pochyťí reumu.“ Ale Gertruda bola priveľmi zahrúžená a pricitlivá na cudzí dotyk a nedbala na také ľarbavé pokusy o priblíženie.

„Len počkaj,“ myslela si vtedy Filipína zlostne, „veď sa ti ja ešte odplatím za túto hrdosť.“

10.

V ten pondelok, taký osudný pre rodinu Schimmelweissovcov, Filipína neprestajne zapárala do matky a preto sa prudko poškriepily. Terézia ešte hromžila, keď Jason Filip prišiel z obchodu do bytu a vyzvedal sa, čo sa zasa stalo.

„Ani sa nespýtaj,“ vrieskala Terézia, „radšej si dcéru nauč móresu. Tá potvora skončí ešte vo väzení, to ti prorokujem.“

Filipína sa zlomyseľne uškrnula. Ale Jason Filip dnes voľajako nemal chuť vystupovať ako trestajúca moc. Mal v zásobe novinku a plesal.

„Pred chvíľkou som stretol Hornschuha,“ obrátil sa k Terézii, „veď ho poznáš, firma ‚Dedičia Hornschuha‘, mimochodom ťažkí boháči, a ten ti mi rozprával, že mladý Jordan spreneveril v Prudentii peniaze a ušiel s nimi. Bežal som hneď na generálnu agentúru a Zittel mi to potvrdil slovo za slovom. Je to skoro štyritisíc mariek. Inšpektor má peniaze nahradiť, ale nemá majetku, ani čo by sa zmestilo za necht a dostal sa do zlej pasce, lebo mu Diruf vyhráža súdom. A Diruf nepozná žartu. Čo povieš na to?“

Terézia si ukrútila ruky do zástery a zaškúlila na Jasona Filipa. Uhádla, prečo sa tak teší a mlčky sklonila hlavu.

Jason Filip sa uškfňal pod fúzy. Podoprel sa o pec a veselo si hvízdal. A ešte vždy marsellaisu, zo zábudlivosti a z dlhoročného zvyku.

Navidel, že Filipína počúvala jeho slová so zatajeným dychom a že jej črty ožiaril akýsi hrozný vnútorný plameň. Vstala a hrmotnou chôdzou vyšla z izby.

O päť minút stála pred Jordanovým domom. Poslala hore akéhosi chlapčeka, že prosí, aby slečna Lenora sišla dolu. Odkázali jej, že Lenora odišla. Ostala teda stáť pred bránou a čakala.

•

11.

Mukami hnaná bežala Lenora k Marte Rübsamovej a dozvedela sa, že otec tu bol už pred troma hodinami. Priateľka bola natoľko zmätená, že Lenora uhádla, že tu otec už prosil, ale márne.

Potom stála na hlavnej ulici a bezradne hľadela na množstvo ľudí, čo sa valilo okolo nej. Všetko bolo tak hrozne pravdivé.

Rozmýšľala. Na koho sa obrátiť? Purpurová vlna jej zaplavila tvár, keď pomyslela na Eberharda. Nevoľky spravila akýsi náruživo obranný pohyb. Prvý lúč tejto nádeje bol zároveň aj posledným. Svedomie sa jej búrilo, ale nemohla si pomôcť. Nemohla si vysvetliť tento pocit, ale cítila, že je desatorako vyzbrojený proti takejto myšlienke. Veď aj tak Eberhard odcestoval. Vydýchla si s úľavou, keď sa rozpamätala, že jej to ktosi povedal.

Či by Daniel nemohol ísť k pani grófke? Nie, na to sa nedalo ani pomyslieť.

Nemohla už zniesť ani miesto, ani ľudí a šla záhradami do polí. Ale nezniesla ani nebo, ani široký obzor a zas sa vrátila. Prešla Brodom, vošla do Caroviusovho domu a zacengala u pani Bendovej. Vedela, že stará pani odcestovala. A predsa cengala štyri razy ako pomätená. Keby tak vyšiel Benda, keby tak láskavý priateľ sedel v pracovni a vyšiel k nej!

Ale nič sa nepohlo. Z prvého poschodia bolo počuť plné akordy klavíra, na dvore zavýjal pes Cézar.

S rozbúchaným srdcom sa vybrala domov. Pred bránou zbadala Filipínu.

„Počula som o vašom nešťastí,“ oslovila ju Filipína škrekľavým hlasom. „Nikto vám nemôže pomôcť, iba ja.“

„Vy? Vy nám môžete pomôcť?“ jachtala Lenora a celé námestie sa okolo nej krútilo dookola.

„Na moju česť a na moj' dušu, môžem. Len sa musím poshovárať s Danielom. Nerozmýšľajme dlho. Je hore?“

„Myslím, že je hore. Ak je nie tam, pôjdem po neho.“

„Teda poďme k vám.“

A šli na schodište.

Jasona Filipa pozvali na veselý večierok do spolku „Potulných potkanov“ a teraz oddychoval po večeri a čítal úvodník v Kurieri. V ňom tak žartovne glosovali istú Bismarckovu reč, že Jason Filip chvíľkami škodoradostne zatlieskal.

Z večere si doniesol pomaranč. Plod bol už rozkrájaný, pocukrený a ležal neďaleko neho na tanieriku. S času na čas Jason Filip natiahol ruku, vzal si kúsok, vopchal ho do úst, mľaskal poriadne, a keď ho prežrel, oblizoval si pery. Obaja synovia sa mu žiadostivo dívali na ruku a v predstave pôžitku si tiež oblizovali pery.

Vilibald stenal nad algebraickou rovnicou. Na poplavej, pupiakovitej tvári zračila sa mu tuposť a zlá vôľa. Markus nemohol pracovať pri umelom svetle, lebo mal iba jedno oko, pomáhal teda matke oberať šošovicu a ustavične robil jedovaté poznámky o Filipíne, že sa tak neskoro večer nevracia domov, aby matku podpichoval proti nej.

Pod fúzmi Jasona Filipa zmizol posledný kúsok pomaranča, keď zacengal zvonček v chodbe.

„Vonku je akýsi mužský,“ povedal Markus, ktorý vybehol pozrieť a stál teraz na prahu s hlúpo vyplešteným jediným okom.

Jason Filip natiahol krk. Hneď nato vyskočil so stoličky. V polotmavej chodbe poznal Daniela.

„Musím sa s tebou shovárať,“ povedal Daniel a vošiel do izby. Húžval v rukách plstený klobúk a pohľady, ktorými sa obzeral naokolo, svedčily o veľkom rozčúlení.

Navidel ani Jasona Filipa, ani Teréziu, ani chlapcov. Pohľad mu prebehol po stenách a obzeral si niekoľko nepekných a čudne obyčajných predmetov, ktoré visely na nich: držadlo na noviny s vyšívanými stužkami, rohová

polička s krčahom na pivo v podobe mníchovej hlavy a brucha. Olejotlač s vojakom, čo ide na vojnu a lúči sa s početnou rodinou. Tieto veci sa Danielovi zdaly ako by nesmyselným snom. Zhlboka dýchal, keď napokon uprel pohľad na Jasona Filipa. Prešlo už mnoho, mnoho rokov a zas sa videl stáť v Eschenbachu pri studni. Dookola ohnivo žiarily skaly a skrížené hrady v stenách domov a Jason Filip sa ponáhľal prejsť okolo neho v bojazlivom oblúku, ako by utekal pred svetom, pred ľuďmi a pred hudbou.

„Musím sa s tebou shovárať,“ opakoval Daniel.

Terézij sa zdalo, že sa jej plnily všetky zlé tušenia. Vstala, ale kolená sa jej podlamovaly. Neosmelila sa ani pozrieť v tú stranu, kde stál Daniel, nič si neuvedomovala, iba vycítila, že jej Jason Filip kývol, čím rozkázal jej aj chlapcom, aby odišli z izby.

„Čo je?“ spýtal sa Jason Filip, skrížil ruky a zachmúrene sa zahľadel na hrbku šošovice na stole. „Ale máš veľmi, aby som tak povedal, veľmi dotieravé spôsoby. A tieto spôsoby mi pripomínajú, že máme zákony proti rušiteľom domáceho pokoja. Tvoje účastiny majú v poslednom čase iste veľmi vysoký kurz, keď si to trúfaš. Teda, čo je?“

Odkašľal si a bubnoval prstami na lakte skrížených rúk.

Daniel cítil, ako strácal pokoj. Šípil nebezpečenstvo vo vlastných rukách. Trhalo mu v nich. Ale ešte nenašiel slova. Otázka, ktorú mal dať Jasonovi Filipovi, ešte vždy sa mu zdala prihrozná, ešte vždy nemohol premôcť strach, že by sa mohol zmýliť alebo prenáhliť.

„Kam sa podely peniaze, ktoré ti dal otec?“ prešlo mu napokon cez pery s tlmeným pobúrením.

Jason Filip zbledol a ruky mu klesly. „Peniaze? Kam sa podely peniaze? Ktoré tvoj otec —? Kam sa podely?“

jachtal zmätený. Chcel si rozmyslieť, čo môže priznať a čo musí zatajiť. Plachý pohľad do Danielovej tváre mu neveštil nič dobrého. Báł sa tejto chudej, svalnatej a smelej tváre.

Zlostne prskal pri myšlienke, že mladík, ktorému on, Jason Filip, bol raz najvyššou autoritou, osmeľuje sa ho takto ťahať na zodpovednosť, a pri tejto myšlienke cítil sa zas bezúhonným, čestným človekom, akým chcel byť v očiach všetkých spoluobčanov a za akého sa skutočne pokladal. A zároveň ho škrtil nesmierny strach, že stratí peniaze, lebo už dávno privykol myšlienke pokladať ich za svoj majetok, s ktorým špekuloval a pracoval, lebo sa už staly čiastkou jeho bytosti ako vlastný dom, vlastný obchod a vlastné plány. Vopchal si ruky do vreciek nohavíc a zlostne fučal. Zbabelý strach pred následkami klamstva ho nútil k polovičatému priznaniu tohto klamstva, ale slová, ktoré vravel, boli plné horúčkovitej rabulistiky peňažníka, čo v zúrivom zúfalstve bojuje o mamonu.

„Peniaze sú tu. Prirodzene sú tu. Ako by mohlo byť inak? Moje knihy ti dosvedčia, koľko úrokov a predavkov z nich putovalo do Eschenbachu. Môžeš nazrieť do mojich kníh až do dnešného dňa. Dotiahol som to v živote dosť ďaleko. Kto stojí vo svete ako ja, nemusí sa nikoho obávať. Myslíš si vari, že donútiš Jasona Filipa len tak pre nič za nič drkotať zubmi? To by musel prísť niekto iný. Kto si vôbec? Aký máš úrad? Aké oprávnenie? Akým právom si ma prepadol medzi mojimi vlastnými štyrmi stenami? Vari si namyslený na svoje umenie? Celé tvoje umenie mi nestojí ani za fajku tabaku. Neoddá sa ani len napľuť na celú tú tvoju nesmyselnú robotu. Muzikovať, hlúposť. Kto to potrebuje? Človek, čo dbá na seba, zaoberá sa tým najviac ak v nedeľu večer. Mne ty už dávno neimponuješ. Preskočilo ti

v hlave, a ak sa nazdávaš, že dostaneš odo mňa peniaze, veľmi sa mýliš, len ťa vysmejem. To by si musel inakšie vyzeráť, to by si musel prejaviť úctu a nielen tak: „Mamka, daj mi peniaze, chcem sa zabaviť“. Nie, milý môj, veru nie.“

Danielovi sa mihol na tvári úsmev, ktorý sa Jasonovi Filipovi zdal hrozný. Zrazu zamĺkol. Rozhodol sa, že sa ovládne a že mu navrhne malú sumu. Dúfal, že nateraz stačí, keď mu hodí niekoľko sto mariek a že bude mať pokoj.

Ale Daniel mal už teraz istotu. Rozpomínal sa na všetku núdzu, ktorú musel vytrpieť a bolo mu horúce okolo srdca. A zároveň sa hanbil za tohto človeka, ktorý sa mu hnusil.

Povedal pokojne a pevne: „Do zajtra rána, do desiatej hodiny musím mať tritisíc sedemsto mariek. Treba mi čestnú rodinu zachrániť od zničenia. Ak tieto peniaze dostanem načas, zriekam sa v platnej forme všetkých ostatných peňazí. Potvrdenie bude prichystané v mojom byte. Ak zajtra o desiatej nebudem mať peniaze v rukách, stretneme sa my dvaja na inom mieste a pred ľuďmi, čo ti určite zaimponujú.“

Obrátil sa na odchod.

Jason Filip otvoril ústa dokorán a vtisol si do nich päšť. „Tritisíc sedemsto mariek?“ chrčal. „Zbláznil si sa. Celkom si sa zbláznil. Človeče, človeče, zbláznil si sa?“ vykrikoval, aby Daniela zadržal. „Zbláznil si sa, človeče? Chceš sa znivočiť? Nepočuješ, prekliaty človeče?“

S hrôzou hľadel Daniel na Jasona Filipa. Vtedy sa prudko otvorily dvere na susednej izbe a Terézia vbehla dnu. Mala tvár bledú ako krieda, len na lícných kostiach bolo vidno dve drobné, okrúhle, červené škvrny. „Dostaneš peniaze, Daniel,“ vrešťala hystericky. „Do-

staneš peniaze, alebo sa utopím. Pôjdem k rieke a utopím sa.“

„Žena!“ skríkol Jason Filip a schytil ju za plecia.

Klesla na stoličku, vborila si ruky do vlasov a pokračovala: „Všade vidím len neboráka Gottfrieda, stále sa díva na mňa. Stojí pri bielizníku, stojí pri mne, keď jem, stojí mi pri posteli a kýva a napomína a dvíha prst a nemá pokoja v hrobe a nedá mi spať, celé tie roky mi nedá spať.“

„No, no! Teraz si myslí na deti!“ okríkol ju Jason Filip.

Terézii klesly ruky do lona a prázdnyimi očami sa zahľadela na zem. „Toľko, toľko peňazí,“ bedákala tlmene, „toľko, toľko peňazí.“ Potom sa zas rozvrešťala s pokrivenou tvárou: „Ale dostaneš ich, Daniel dostaneš, ručím ti za to; ja ti ich zanesiem.“ Potom zas bedákavo a tíško: „Toľko, toľko peňazí.“

Danielom to otriaslo. Zdalo sa mu, že nikdy predtým nechápal cenu peňazí, že pochopil význam tohto slova len v tejto chvíli a v Teréziinom hlase.

„Teda zajtra ráno o desiatej,“ povedal.

Terézia mu mlčky prikývla na súhlas a zdvihla ruky so skríženými prstami proti Jasonovi Filipovi ako by na obranu. Vilibald a Markus sa tislí za dverami. Iste nezamkli vchodové dvere, lebo zrazu vošla aj Filipína, ktorá Daniela odprevadila až po dom, ale ostala na ulici. No nechcelo sa jej dlhšie čakať. Dychtivo túžila dozvedieť sa, aké následky mala jej zrada.

Dobre sa pretvarovala a hľadela naokolo celkom prirodzene. Či už len pohľad na ňu vyvolal v Jasonovi Filipovi strašnú zlosť, či to bol polozbabelý a polocynický úsmev, čo jej šklbal okolo úst, alebo či to bola nakošená slepá zúrivosť, ktorá sa musela vybiť, alebo či

nejasne šípil, čo vykonala, dosť na tom, pristúpil k nej a zaľatou päšťou ju udrľ do tváre.

Nepohla ani svalom.

Daniela pobúrila surovosť trestu a stal si medzi Jasona Filipa a jeho dcéru. Ale jedovatý posmech v očiach dievčaťa udusily v ňom ľútosť, obrátil sa teda ku dverám a bez slova odišiel.

„Toľké, toľké peniaze!“ hundrala si Terézia.

13.

Keď sa Daniel vrátil do Jordanovcov so zvesťou, že ráno dostanú peniaze, inšpektor sa najprv nedôverčivo zahľadel na neho a potom sa rozplakal ako decko.

Lenora mlčky podala Danielovi obe ruky. Gertruda, ktorá ležala na pohovke, nadvihla sa, mätko sa usmiala a zas si ľahla. Daniel sa jej opýtal, čo jej je, a namiesto nej mu odpovedala Lenora, že už celé popoludnie sa necíti dobre. „Musí si ľahnúť do postele, je ustatá,“ doložila.

„Nuž, teda pod“, povedal Daniel a pomohol Gertrude vstať. Ale nohy ju neposlúchaly a s prestrašenou tvárou hľadela raz na Daniela, raz na Lenoru.

„Nebude ti proti vôli, otecko, keď pôjdem na chvíľku s nimi?“ milo sa opýtala Lenora inšpektora.

„Len choď, dieťa,“ odpovedal Jordan, „dobre bude, keď ostanem chvíľku sám.“

Daniel s Lenorou chytili Gertrudu s oboch strán. Od druhej zákruty schodišťa vyniesol Daniel ženu na rukách až do spálne. Nechcela dovoliť, aby jej pomohol sobliecť sa, a poslala ho von z izby. Poprosila len, aby jej doniesli čiašku horúceho mlieka.

„Nemáte doma mlieka,“ povedala Lenora, keď vyšla k Danielovi do obytnej izby. Prestal sa prechodiť a hľadel na ňu ako v chvíľkovom prebudení. „Prebehnem chytro do mliekárne a prinesiem pol litra,“ povedala. „Vchodové dvere nechám otvorené, aby sa Gertruda nenaľakala, keď prídem.“

Už sa rozbehla von, ale zrazu sa obrátila, belasé oči jej pretekaly vlhkým ligotom a povedala radostne a vd'ačne: „Ty milý.“

Danielovi sa zachmúrila tvár.

S akousi hroznou pravidelnosťou zas začal chodiť sem a ta. Reťaze visiacej lampy štrkotaly. Z plameňa vychádzala tenká stužka dymu, ale Daniel to nezbadal. „Ako dlho je preč,“ myslel si v neuvedomelej, opojnej ne-
trepezlivosti a cítil sa veľmi opustený.

Vyšiel na chodbu a načúval. Vo tme sa mu ukázala tvár Filipíny, taká pohľadovo nehybná, s akou prijala úder päšťou. Pristúpil k zábradliu a v návale slabosti a bezcieľnej hlavatosti sadol si na horný schodík. S hlavou, podopretou o ruky, začul Teréziine slová: „Toľké, toľké peniaze, toľké, toľké peniaze.“

Všade boly tône. Všade tône a noc.

Napokon prichádzala, Lenora prichádzala zvyčajným ľahkým krokom. Keď ho zbadala, zastala. Vstal, vystrel ruku, ako by jej bol chcel vziať kaňvičku s mliekom. Pochopila to takto a prekvapená podala mu kaňvičku. Ale on ju položil na kraj schodišťa, ktoré svetlo, vychádzajúce z izby, ožiarilo boľavými iskierkami. Priťahal Lenoru k sebe, objal ju a bozkal na ústa.

Privinula sa k nemu už len ako tvor, ako žena, len ako srdce a dych, ako túžba a zabudnutie, chvíľkové zabudnutie, chvíľkové spamätanie a uvedomenie, ale ruky držala medzi jeho a svojou hrud'ou a tieto ruky ich delily.

Potom sa vytrhla, zalomila rukami, pozrela na neho, zas sa privinula k nemu, zas sa odtiahla, zas zalomila rukami, a to všetko bez slova, celkom tíško, so skoro hroznou milotou a pôvabom.

Teda všetko bolo iné, ako si myslela, a to hlbšie a strašnejšie iné. Už sa neovládla, už zahynula, už sa jej zatemnilo ukázené srdce, už vstúpila do iného života, ktorý s prvým životom nemal nič spoločného.

Bola už s ním spojená, bola už jeho, čosi ju prinútilo, uplatnil sa zákon. Ale sklená guľa sa rozbila na črepy a Lenora tu stála nechránená, ba ako by obnažená pred ľuďmi, dostupná napospas ich pohľadom a ich dotykom.

Šla do kuchyne a zohriala mlieko. Daniel sa vrátil do izby. Krv mu vrela v žilách, oči mu horely. Nevšímal si, že sa čas míňa, a keď Lenora vošla do izby, začal sa triasť.

Pristúpila k nemu a oslovila ho s náruživým smútkom: „Vieš už o Gertrude? Nevieš? Tvoja žena čaká dieťaťko.“

„Nevedel som to,“ šepkal Daniel. „Tebe povedala?“

„Áno, práve teraz mi to povedala.“

1.

Za stálym stolom v „Krokodilovi“ vedeli temer o všetkom, čo sa porobilo u Jordanovcov a u Schimmelweissovcov. Ba spomínaly sa tu také podrobnosti, ktoré pripúšťaly domnienku, že aj škáry v stenách a kľúčové dierky v oboch domoch majú uši.

Niektorí nechceli veriť, že Jason Filip nahradil peniaze, ktoré spreneveril mladý Jordan. „Nie,“ mienil cukrár Degen, „Schimmelweis nedáva ľahko, a kto chce od neho dostať peniaze, musí byť prefikanejší ako prefikáný.“

Ale predsa len zaplatil, presviedčal hodinár Grünlich. V utorok predpoludním šla vraj Schimmelweisova žena k Nothafftovcom. A vliekla vraj hodnú hľbu striebra vo vrecku. Keď sa vrátila domov, ľahla si a odvtedy je chorá.

„Tu je čosi nie s kostolným riadom,“ povedal poštový asistent Kitzler, „alebo treba uznať, že muzikant Nothafft je nebezpečný chlap, keď dokázal strýkovi položiť na prsia pištoľ.“

„Veď teraz bude kapelníkom pri mestskom divadle,“ oznamoval redaktor Weibezahl, najmladší člen stolovej spoločnosti. „Onedlho ho vymenujú.“

„Teda tak! Kapelníkom! Čo nepoviete! To bude poriadne mrzieť Andreja Döderleina.“

Pán Carovius, ktorý si práve upíjal z pivového džbána, tak sa rozosmial, že mu nápoj vbehol do nesprávnej dierky, a dlho kašľal. Fiškálsky radca Korn ho búchal do chrbta.

Ale je vraj ozaj hanba, že takých nespoľahlivých odkundesov, ako je Nothafft, trpia medzi pokojným mešťanstvom, vyjadril sa pán Kleinlein, ktorý bol už dlho okresným sudcom. Či je ozaj voľačo pravdy na povestiach, čo sa rozchyrujú o hudobníkovi?

„Pravda,“ odpovedali mu, „šušká sa všeličo. Pán lekárnik by hádam mohol povedať dačo určitejšieho. Jeho provízor sa stýka s Nothafftovcami.“

Lekárnik Pflaum sa robil, ako by skutočne vedel dačo určitejšieho, len nesmel hovoriť. Áno, áno, povedal neurčite, všeličo sa mu vraj dostalo do ušú o ľahčíkarskej domácnosti, povestnej minulosti a zanedbávanej žene.

„Tisíc hrmených, o zanedbávanej žene? Po takom krátkom manželstve? V tom iste má prsty nejaká iná! Ale kto? Hm, tu treba byť veľmi opatrným v správach. Prečože opatrným? Len von s farbou, veď tu predsa ide o ochranu vlastných žien a dcér.“

V ich nenávisti k hudobníkovi Nothafftovi bolo čosi nepochopiteľného. Tak sa v nej shodli, ako by im bol vykradol pokladnice, povybíjal obloky a ich čnosť vystavil verejnému posmechu.

Nevedeli, čo ešte môžu očakávať od neho. Chodili popri ňom, ako popri bombe, ktorá môže vybuchnúť.

Keď pán Carovius osamel, čítal zprávy o nešťastí v sliezskej bani. Uspokojil ho počet mŕtvych. Opis, ako ženy nezvestných baníkov stály pri vchode do bane a v plači vykrikovaly mená mužov, vyvolal v ňom príjemnú hrôzu, ktorú mal práve tak rád ako záдумčivý koniec chopinovského nokturna.

No predsa nemohol zabudnúť na pohľad, s ktorým lekárnik Pflaum rozprával, že si Daniel zanedbáva ženu. Bol to pohľad, ktorý vari prenikol škárrou v záclonách do spálne. Tu sa čosi robilo, tu sa čosi robilo.

Pán Carovius už dlho podozrieval, že sa tu čosi robí. Dva razy stretol Daniela s Lenorou v podvečer na ulici a videl, že sa shovárajú veľmi čudne. Tu sa čosi robilo. Pánu Caroviusovi za chrbtom sa odohrávaly udalosti, ktoré si musí bedlivo všímať.

Odvtedy, ako mu Lenora vyslobodila retiazku na cvikri s gombičky na kabáte, vryl sa mu obraz mladého dievčaťa navždy do pamäti. Ešte aj teraz videl mladé, vykľuté prsia, keď zdvihla ruku.

O pol druha roka po tejto príhode našiel medzi papiermi Eberharda Auffenberga neodoslaný a nedokončený list, ktorý slobodný pán písal Lenore Jordanovej. Eberhard prišiel do Norimberga vyjednávať o nové pôžičky, vyšiel z hotelovej izby a pán Carovius ho musel dlho čakať. Využil čas na prezeranie písomností neveľmi starostlivého slobodného pána.

A tu vykutil aj ten list. Aké slová! Aká náruživosť! Nikdy, veru nikdy by si pán Carovius nebol pomyslel, že tento mrzutý pedant je schopný toľkého citu. Zdalo sa mu, že sa mu otvorila najtajnejšia komôrka Eberhardovho srdca. Chvel sa pôžitkom, ktorý v ňom vyvo-

lalo odhalené mystérium tejto duše. „Tí z horných vrstiev sú teda tiež len ľudia,“ triumfoval, „aj tí sa zahadzujú, chytia sa na hladkú tváričku, stratia rozum, keď zašuští spodnička.“

Ale čo sa týkalo slobodného pána, týkalo sa aj pána Caroviusa. Pán Carovius musel strážiť, chápať a napokon aj cítiť náruživosť, ktorá preplňa slobodného pána.

Osamelosť pomaličky vyviedla pána Caroviusa z rovnováhy. Potlačené chůtky mu zaplavily ducha. Dobrodružné obchody, do ktorých sa vrhol, aby si zaistil moc nad Eberhardom, skoro ho priviedly na mizinu. Zapantal sa do siete, ktorú uplietol tomuto bezmocne poletujúcemu vtáčikovi. Svet mu bol kožkou, plnou rán, ktoré mu jadrily nerónovské chůtky. Ale bol mu aj pokrovcom s krásnymi obrazmi, pre ktoré ešte nenašiel zaklínadlo, aby ich oživil a uskutočnil.

Pri lekárnikových nárazkách naježily sa mu všetky pichliače. Ešte v ňom neostarľy city, ešte v ňom nevyhasly žiadosti. Keď si doma líhal na popoludňajší spánok, tancovala mu pred očami Lenorina postava, pôvabne zmenšená. Keď potom sedel pri klavíri a hral etudy, stál pri ňom Daniel Nothafft a z vysoka mu opravoval prstoklad. Keď večer vyšiel z brány, čítal na všetkých tabuliach meno Nothafftovo a každá ženská mala Lenorine ťahy.

Zrazu sa mu zdalo, že Lenora Jordanová je jeho majetkom, že má na ňu akési právo. Vlastný život sa mu zdal na poľutovanie odriekavý. Iní mali všetko a on nič. Iní sa dopúšťali zločinov a jeho údelom bolo zapisovať si tieto zločiny. Človek sa nenasýti, ani nezbohatne, keď si zapisuje zločiny iných.

O polnoci si stal vo vigane pred zrkadlo a až do svitania čítal akýsi román, v ktorom päťdesiatročný muž-

ský našiel tajné šťastie u mladej dámy. A pritom si stále uvedomoval, že sa čosi robilo. Vonku, vo svete, v určitom dome na námestí Egydia sa čosi robilo.

Videl stretnutia na temnom schodišti, dorozumievania stískaním rúk a cudzoložné znaky. Takto to robili, áno, takto to robili Benda s Margarétou. Stará nenávisť ožila. Vniesol do hudby nenávisť, ale do hudby si vniesol aj nádej. Hudba mu mala vystaviť most k Danielovi a Lenore. Chcel ich obdať uznaním, úskokmi, radami len preto, aby neprepásol, keď sa dopustia hrozného skutku. Len aby nemusel stáť za stenou, trápený neopodstatnenou žiarlivosťou, aby mohol tiež žiť, tiež si naplniť zrak, tiež vystrieť ruku, prázdnu, starnúcu ruku.

„Aj ja som z rovnakého mäsa a krvi ako on,“ navrával si. „Aj vo mne je Wolfgang Amadues Mozart. Pravda, pohŕdal som ženami,“ vravel si, „lebo sú na pohŕdanie. Ale ak mi vstúpi do cesty žena, ktorá dokáže dačo lepšieho ako o dvoch o troch rozmnožiť počet idiotov, ktorí sa aj tak všade hemžia, chcem sa kajať a byť jej rytierom.“

Už ani nespával a nejedával a nevedel, čo si počať so sebou. V oneskorenom zúrení pohlavia, v akejsi druhej puberte rozpaľovala sa mu fantázia obrazom, ktorý si vyzdobil všetkými dokonalosťami tela a duše.

Vtedy sa dopočul, že Danielovu skladbu majú hrať pozvaným hosťom na koncerte u slobodnej panej. Telegrafoval Eberhardovi a žiadal, aby mu vymohol pozvánku. Dostal zamietavú odpoveď. V zúrivosti by bol pošťára skoro dokaličil. Hneď a zaraz napísal Danielovi, odvolával sa, že vždy chápal jeho tvorbu, a prosil ho, aby mohol byť medzi pozvanými poslucháčmi. Dostal teda tlačенú kartu, na ktorej pani grófka vyjadrovala nádej, že ho v určený deň bude môcť privítať vo svojom dome.

Bol v siedmom nebi. Rozhodol sa, že Daniela navštívi a poďakuje sa mu.

3.

„Treba odísť, treba odísť ďaleko odtiaľto“, myslela si Lenora toho večera, ktorý bol celkom inakší ako všetky ostatné večery jej života.

Keď sa česala, bolo jej, ako by si musela ostrihať vlasy s hlavy, aby sa pošpatila. V noci šla k obloku, chcela hľadať hviezdy. Všetko v nej volalo: „Keby sa to nebolo stalo, keby to bol predsa len sen!“

Na svitaní vstala. Bežala pustými ulicami za mesto ako včera. A predsa dnes bolo všetko inakšie. Stromy a kriky hľadely na ňu prísne. Hmly visely nízko, ale sivé, chladné svitanie bolo ako kúpeľ. Neskoršie preniklo slnce a kašky na lúke svietily zlatom. „Keby to predsa len mohol byť sen“, prosila mlčky.

Keď sa vrátila domov, mal už otec zpravu, že Dirufovi zaplatili peniaze. Daniel mu ich zaniesol.

Inšpektor ostal celý deň vo svojej izbe. Až nasledujúce dni sa prišiel len naobedovať. A vtedy sedel mlčky, so sklopenými očami. Lenora chvíľkami načúvala pri dverách jeho izby. Nič sa v nej nehýbalo. Dom spieval ti-
chom.

Jordan poprosil domového pána, aby mohol pred výpovednou lehotou vypovedať byt, lebo mu vraj bol prí-
drahý a priveľký za terajších pomerov. Domový pán sú-
hlasil. V dome, kde býval Daniel s Gertrudou, uvoľnily
sa dve podkrovné izby a Gertruda uprosila otca, aby si
ich najal. Inšpektor bol usrozmenný.

Lenora rozmýšľala: „Keď sa otec prenesie do nového
bytu, budem môcť odísť od neho“. Dozvedela sa od Ger-

trudy, ktorá navštevovala otca každý druhý deň, že Daniel konečne dostal miesto kapelníka pri divadle. Mohla teda ešte pokojnejšie trvať na svojom úmysle, keď švagor so sestrou žili teraz v usporiadaných pomeroch.

Rozpomínala sa na rozhovory s monsieur Rivièrom, v ktorých jej často radil, aby šla do Paríža. Od Vianoc, keď ho pozvali na Štedrý večer, chodieval pán Rivière dosť často do Jordanov, lebo sa Lenora chcela s ním shovárať po francúzsky.

Raz popoludní odišla z domu navštíviť Rivièra. Vybíral si na bývanie najromantickejšie miesto hore na hrade u záhradníka. Izba mala výklenok, zarastený brečtanom a bazičkou, a hlboko pod ním tvorilo krovie a stromy na mestskej hrádzi nepreniknuteľnú zelenú húšťavu. Jarné povetie vlnami prúdilo dnu, a kým Lenora vyrukovala so žadosťou, nespúšťala očarené oči s kytky konvaliniek, ktorá stála na stole v medenej váze.

Rivière vzal za hrst konvaliniek a daroval jej ich. Boly to zväčša ešte púčiky a Lenora sa šťastne smiala od ich vône.

Monsieur Rivière povedal, že hneď napíše matke do Paríža, lebo vraj matka má styky, ktoré jej môžu osožiť.

Lenora vyšla do výklenka. „Svet je krásny,“ myslela si a usmievala sa nad daromnými pokusmi chrobáčka, ktorý sa chcel vyškríabať na ovisnutý list. „Možno všetko bolo iba sen,“ potešovala sa.

Doma našla Daniela pri otcovi. Obaja mužskí sedeli v temnote.

Lenora rozsvietila lampu. Potom naliala vody do sklenice a dala do nej konvalinky.

„Daniel sa spytuje, prečo už nechodíš k nim,“ povedal inšpektor, mdlý a roztržitý, aký teraz vždy býval. „Prezradil som mu, že sa zaoberáš veľkými plánmi. No, čo teda myslí Francúz?“

Lenora im tíško rozpovedala všetko.

„Len choď do sveta, dieťa,“ povedal Jordan. „Už si dávno zrelá pre veľký svet. O tom nemožno pochybovať. A božechráň, aby som ti dajako prekážal.“ Namáhavo vstal a šiel ku dverám svojej izby. Už chytil kľučku, ale zastal a pokračoval zamyslený: „Čudné je, ako človek môže takto odumrieť, keď mu telo žije. Že to tak môže cítiť: Už nežiješ v časnosti. A že už nestačí držať krok so svetom, že už nechápe, že už nevie: Či je dobré, či je zlé, čo nastáva. Hrozné je to, hrozné.“

Pokýval hlavou a vyšiel z izby. Danielovi zvučaly jeho slová ako výkriky z hrobu.

Daniel a Lenora dlho mlčali. Zrazu sa spýtal drsne: „S tým Parížom to myslíš vážne?“

„Pravdaže vážne,“ odpovedala, „čo inšieho mi ostáva?“

Vyskočil a zlostne jej hľadel do tváre: „Človek sa musí hanbiť sám pred sebou,“ škrípal zubmi. „Človeku sa hnusí ľudská reč. Nehrozíš sa, keď rozmýšľaš? Nehrozíš sa tej potvory, ktorú voláte srdcom alebo myslou, alebo tak akosi?“

„Nerozumiem ti, Daniel,“ šepla Lenora. Nikdy by nebola pomyslela, že neschváli jej oľutovanie a rozhodnutie, ktoré z neho vyplývalo. Nebol to teda len chvíľkový plameň, nebolo to to, v čo doteraz dúfala, neobvinil sa, ako čakala, veď to by jej bolo pomohlo odpustiť aj sebe a zabudnúť. Kde len bola? Kde to žila?

„Myslíš, že som sa chcel iba poihrať?“ začal Daniel a premeriaval si ju od hlavy po päty. „Myslíš, že si možno zahrávať s najsvätejšou prirodzenosťou? Dobrú školu si vychodila, robíš česť učiteľom. Choď len, nepotrebujem ťa, choď len do Paríža a nechaj ma tu zahynúť.“

Šiel ku dverám. Zas sa vrátil. Vzal lampu, ktorú vyňala zo závesa, keď ju zažihala, a potom nechala na stole.

Držal lampu v pravej ruke a pristúpil tesne k nej. Nevôľky sa jej zavrely oči. „Chcem len pozrieť, či si to ešte naozaj ty,“ povedal s náruživým pohľdaním. „Áno, ty si to,“ posmieval sa, „ty si to.“ A zas položil lampu na stôl.

„Nerozumiem ti, Daniel,“ šepala Lenora. Očami hľadala oporu v povetrí.

„To badám. Dobrú noc.“

„Daniel!“

Ale už bol von. Vchodové dvere zapadly do zámky. Vtedy sa zas rozospievalo ticho v dome.

Obdratá zelená pohovka, prastará dymová škvrna na obielenej povale, päť stoličiek, podobných chorľavým starcom, zrkadlo s pozláteným sadrovým anjelom navrchu, všetko bolo také zbytočné, také protivné ako chrastie v lese.

Braček! Braček!

4.

Tri večery v týždni hrali opery a ostatné večery čino-hry.

Prvý kapelník bol pán stredných rokov s kučera-vou hlavou, čo očarila všetky mladé slečinky. Bol lenivý a nevzdelaný a volal sa Lebrecht.

Riaditeľ divadla bol starý praktik. Vyslovoval sa o obecenstve ako úctivý lokaj o pánovi. Na Danielove návrhy povzniesť repertoár, odpovedal zväčša len pokr-čením pliec. Afrikánka, Diabol Róbert, Žobravý študent, Fra Diavolo, to asi boly diela, v ktorých príťažlivosť veril. Speváci a orchoster neboli omnoho lepší ako pri putovnej opere a možnosti vychovávať a oduševňovať

boly ešte nepomerne menšia. Zakorenené práva a tradičná lenivosť sa vzpieraly proti každej obnove.

Keď nájdeme úzkostlivých filistrov a remeselníkov tam, kde má umenie pozdvihnúť hlas, tam už nieto rozletu, tam sú už len občianske povinnosti. Tam vädne kvet, tam zakrpatie sen, tam slobodne zrodený duch musí byť vyzbrojený proti všetkým démonom malichernosti a prostrednosti, lebo by bol hneď porazený.

„Lahko stravitelná strava, môj milý, to je najdôležitejšie,“ vravel riaditeľ.

„Čo sa tak namáhate? Ved' tí dobrí ľudkovia nemajú o tom ani poňatia,“ vravel pán Lebrecht.

„Už deväť rokov spievam na tomto mieste fis a nedám si rozkazovať od akéhosi muzikantského odkundesu, aby som odrazu spievala f,“ povedala slečna Barini, priamodona, ktorej obrovské prsia boli pôžitkom pre oči galérie a parteru.

„Šplhavec,“ vyslovil sa prvý huslista.

„Prchký chlap,“ povedal mladík, čo búchal na turecký bubon, keď sa mu Daniel vyhrážal zauchom pri nesprávnom údere.

Slobodná pani mu získala istého lipského nakladateľa pre cyklus šestnástich piesní. Nakladateľ dal vyryť skladby na jej trovy. Ale to Daniela netešilo. To nezískal a neprekonal on. A predsa sa mu zdalo, že obdarúva. A vlastne obdarovali jeho. A napokon sa mal ešte aj poďakovať. Slobodná pani mala rada vďaku. Sotva tušila, že nehľadal dobrodincov, ale záujem. Boháči nechápu chudákov. Vysoko postavení nechápu nízko postavených.

Ochránila ho vlastná prudká bytosť. V nádhernej obave o poslanie, ktorá je znakom a kľatbou vyvolených, vytvoril sa zo sveta, od ktorého chcel len chlieb. Len chlieb a nič inšie.

Keď piesne vyšly, bola vo „Fönixe“ kritika, ktorá ušiam nezasvätených znela vecne, ale v skutočnosti bola len pokryteckou vraždou. Článok bol podpísaný pismenom W. Wurzelmann, Služobníček, strieľal zo zázemia.

Ostatné odborné časopisy kritiku prevzaly. Pol tucta osôb si kúpilo piesne, potom na ne zabudli.

Nebolo nádeje. Len chleba si bolo treba zadovážiť, len chleba.

5.

Často bolo ťažko nájsť si pokojnú chvíľu k práci. Májové dni boli chladné, bolo treba kúriť, z pece sa kadilo. Prišiel kachľar, odstránil kachličky a izba vyzerala ako špinavá jaskyňa.

Gertruda ťkla cukor. „Nehnevaj sa, Daniel, ale dnes si musím natlať cukru.“ A ťkla, až údery prenikaly do mozgu ochromeného, načúvajúceho Daniela.

Dvere vŕzgaly v závesoch. „Treba ich namastiť, Gertruda.“ Gertruda hľadala olejničku po všetkých kútoch, a keď ju napokon našla, nemala pierka na namastenie dverí. Šla si po pierko k slúžke pani radcovej, zatiaľ jej vykypelo mlieko, ktoré postavila prevariť, a smrad zamoril celý dom.

Ktosi cengal. Bol to obuvník, prišiel si po peniaze za lakové topánky. Žena dvorného radcu, Kirschnerová, a notárka Rübsamová povedaly, že sa Daniel nemôže ukázať na nastávajúcom koncerte u pani grófky bez lakových topánok.

„Nemám peňazí, Gertruda. Máš ty toľko?“

Gertruda sa prehŕňala v skrinkách a našla ešte šesť mariek. Päť z nich dala obuvníkovi na splátku. Mužský šomral a Daniel sa schoval pred ním.

Gertruda sedela v obytnej izbe a šila bielizeň pre dieťaťko. V tvári mala radostný výraz. Daniel vedel, že je to radosť z materstva a z očakávania, ale pretože nemohol s ňou cítiť túto radosť, ba pretože cítil skôr strach z príchodu dieťaťa, mrzelo ho jej šťastie.

Medzi kríkmj fuchsií na obloku stála červenka a nakúkala do izby s hlávkou, nahnutou nabok. „Pod' von,“ pískala. A Daniel odišiel.

V kaviarni na námestí mal schôdzu s monsieur Rivièrom. Pretože sa teraz neschádzal s Lenorou, chcel sa ho opýtať, ako je to s tými parížskymi plánmi.

Francúz mu rozprával o výsledkoch bádania o Gašparovi Hauserovi. Lámanou nemčinou vysvetľoval duševnú a telesnú vraždu, ktorej sa dopustili na najdúchovi. „Bol to človek comme une étoile,“ povedal. „Meštianstvo ho ubilo. Meštianstvo je racine všetkého zlého.“

Daniel nemohol vysloviť Lenorino meno. Chcel sa upokojiť, keď sa ho stránila. Zafal zuby a povedal si: „Chcem.“ Ale čosj mocnejšieho v ňom nechcelo. A toto mocnejšie sa stalo žobrákom. „Daj mi,“ žobralo, „daj mi.“

Klepotaly biliardové gule. Akýsi pán v zamatovom kabáte sa stále škriepil s ošumelým parobkom, čo už dve hodiny čítal „Letiace listy“, vždy začínal čítať od začiatku a vždy znovu ho pochytily kľče smiechu pri tých istých žartoch.

Keď Daniel mlčal a mlčal, opýtal sa ho Francúz na „Harzskú cestu“ a vyslovil nesmelé želanie, že by rád z nej dačo počul. „Sans la musique, la vie est insupportable,“ povedal, „je v ňom čosi bláznivého.“ Bývaly noci, keď si otváral sošit Schubertových alebo Brahmsových piesní a slabikoval nóty, bzučal melódie, aby nepodľahol zúfalstvu, ktorým ho preplňal život ostatných

ľudí. „Mal by som byť stoikom,“ zakončil, „ale nie som. Vo mne je trop de musique, et c' est le contraire.“

Daniel vypleštil na neho oči. „Podťte so mnou,“ povedal zrazu, vstal a schytil ho za ruku.

V chodbe domu stretli Lenoru, ktorá bola s natieračom v novom, hornom byte. Na druhý deň sa už mali prenášať.

„Akože sa vám to tak chytró podarilo?“ opýtal sa Daniel, plný neurčitého šťastia, ktoré živilo Lenorino zrejmé rozčúlenie.

„Náhoda,“ odpovedala Lenora, ale nepozrela na neho. „Do nášho bytu pôjde istý stotník, ktorého sem preložili z Rezna. Smutno nám je, že musíme opustiť tie dobré staré izby. Množstvo vecí si vezme starinár, lebo tu niet miesta. Ako sa má Gertruda? Môžem ísť na chvíľočku k vám?“

„Len poď s nami,“ povedal Daniel sucho, „môžeš počúvať, ak máš vôľu. Chystám sa zahrať „Harzskú cestu“.

„Vôľu? Veď mám na to skoro právo. Dávno si mi ju sľúbil zahrať.“

„Napokon si ešte pomyslí, že ju chcem takto zväbiť,“ hútal a mučil sa. „Ba čo viac, robím to tak, že sa môže nazdávať v prostej ženskej hlave, že moja skladba má pôsobiť na náš pomer.“ So sklonenou hlavou šiel hore schodmi pred Lenorou a Rivièrom a napäto nočúval, či im neprešlo cez pery slovo Paríž. Ale shovárali sa o počasí.

Keď vošli do izby, sedela Gertruda s harfou medzi kolenami. Ale nehrala. Ruky jej ležaly na strunách, bradu si opierala o rám. „Prečo nerozsvietiš?“ oboril sa na ňu namrzený Daniel.

Zľakla sa a pozorne sa mu zahľadela do tváre. Z toho pohľadu vyčítal všeličo, čo si zatajil myšlienkam vo všedných hodinách. Jej bezpodmienečnú oddanosť, vznešenú veľkodušnosť, ktorej nádeje a obavy tak závisely od neho

ako pohyb ortuti v teplomere od atmosféry. Mlčanlivú obetivosť vo všetkých tisícoch životných maličkostí. Zraniteľnú povahu a silu utajiť rany. Skoro nadsmyselný dar vznášať sa s ním, keď sa mu duch opovážil pripútať sa na najhlbšie a najvyššie.

Preto rozoznal v jej pohľade čosi, ako by vážne a vzdialené vystrihanie. Zbabelo a zároveň úctivo, previnile a zároveň netrpezlivo šiel k nej a bozkal ju na vlasy. Letmo si mu oprela čelo na prsia a vtedy pocítil všetku ľarchu, ktorú nevedomky na neho naložila.

Povedal jej, že chce hrať. Povedal: „Zas už som stratil vlastný obraz a chcem si nájsť iný.“

Gertruda ho poprosila s bledou tvárou, aby mohla ostať tu v obytnej izbe a len privrela dvere.

•

6.

V Goetheho veršoch, ktoré majú názov „Harzská cesta v zime“, nájdeme myšlienky ako braliská a city také výbušné a mocné ako plamene vychádzajúcich hviezdnych svetov. Nesmierna presila bolesti, nesmierna vznešenosť ako by sa bola v Danilovej skladbe sama premenila na hudbu.

Keď v druhej polovici skladby prevzaly motívy ľudské hlasy, prenikaly tieto hlasy z rozbúreného mora tónov najprv jednotlivé, potom sa spájaly do chóru vždy poddajnejšie, túžobnejšie a zjavnejšie. Bolo to, ako by sa bez tohto oslobodenia boli musely udusiť v temnote.

Otriasajúco zvučal šepot basov pianissimom, kým sa rozospieval soprán. Ako sup, čo spočíva ľahkými perutami na ťažkých raňajších oblakoch a hľadá za korisťou, vznáša sa moja pieseň. Výkrikom víťazstva bolo pozau-

nové sólo, čo zahrúženému orchestru ukazovalo nový život.

Daniel sa musel veľmi namáhať, aby toto všetko pochopil a pomáhal si okrem hry aj spevom, slovom, posunkom.

Skladba bola plná prerušení a poltónov, ktoré ju aj pri prísnej stavbe robily dieťaťom súčasťou, alebo ešte skôr dieťaťom budúcnosti. Nebolo v nej ani trošku zjavnej sladkastosti. Bola drsná ako kôra stromov, ako všetko, čo vzniklo bez obáv o vnútornú trvanlivosť.

Danielov rytmus bol prostý, vypočítaný len na stupňovanie. Nebolo v ňom nič zvádzavého, nič, čo by budilo chuť do tanca, nebolo v ňom nič lacného, nič, čo by sa zaliečalo lenivému uchu. Nijaká lahoda, len plnosť a krajnosť. Melódia bola skrytá ako jadro v tvrdej škruvine, a nielen skrytá, ale rozdelená a stále znovu sa delila. Pridusená, podzemsky sviazaná a len raz, len jediný raz sa vyniesla nahor a plesala: Ale zahať osamelého do zlata svojich oblakov! Ó, láska, kým zas rozkvitnú ruže, ovenčej zimozeleňou vlhké vlasy svojmu básnikovi!

Skladba sa zrodila o dvadsaťpäť rokov privčas. Nemala vzťah k nervom okolitého sveta. Nemohla počítať s nikým, kto by ju vysvetlil, s nikým, kto by ju rozumel. Nemohla byť rozširovaná priazňou rovnako cítiacich ľudí. Bola poznačená znamením smrteľnej opustenosti. Podobala sa tropickému vtákovi, ktorého vysadili na ľadové pobrežie Grönlandu.

Ale pre duchovne blízkych je v povetrí akési fluidum, ktoré sprostredkuje vyššiu pravdu. Monsieur Rivière a Lenora sedeli tu skoro bez dychu. Lenorine veľké oči boli nekonečne tiché, zatváraly a otváraly sa pomaličky. Keď Daniel skončil a šatôčkou si sotrel mokré čelo a chabo ovesil ruky, cítil, ako by mu ligot jej očí prenikal až ku korienkom vlasov a elektrizoval ich.

Ó, láska, kým zas rozkvitnú ruže, ovenči zimozeleňou vlhké vlasy svojmu básnikovi.

„Nemôžem vám dať o tom určitú predstavu,“ hundral Daniel, „klavír je ani kopyto.“

Vtedy začuli nezvyčajné zvuky zo susednej izby. Prešli ta a videli Gertrudu, ktorá, veľmi bledá, sedela na pohovke s rukami, skríženými na hrudi, a hovorila čosi ako by zo sna alebo ako by sa bola modlila. Nedalo sa vyrozumiť, čo vravela. Zdala sa neskutočná a ďaleká.

Lenora sa ponáhľala k nej, Daniel ju pozoroval zachmúrený, medzitým vonku ktosi zacengal a monsieur Rivière vyšiel pozrieť. Ozval sa škrekľavý mužský hlas, dvere sa otvorily a vošiel pán Carovius.

7.

Pán Carovius sa poklonil na všetky strany. Mal obuté žlté topánky s mosadznými sponkami, oblečené mal čierne nohavice, zelenkastý, ligotavý kabát a nie celkom bielu kravatu. Klobúk s ovisnutou striedkou položil na stoličku a povedal, že prosí o prepáčenie, ak prišiel nevhod, ale že sa milému mladému majstrovi chce poďakovať za známe pozvanie.

„Zdá sa mi, zdá sa mi,“ doložil so šibalským žmurkáním, „že som vás celkom nevoľky vyrušil zo zaujímavej produkcie. Dolu pred domom stoja ľudia, a ani ja som si nemohol odoprieť načúvať. Ale ešte ste sa nerozišli, hihhi. Dúfam, že pre mňa neprerušíte obetnú slávnosť. Čo ste to hrali, maestro? Vari len nie symfoniu?“

„Áno, symfoniu,“ odpovedal Daniel, ktorého natoľko ohromil príchod a spôsoby pána Caroviusa, že bol celkom zdvorilý.

„Ved' ma tá symfonia stála už dosť peňazí, verte, či neverte. Vychádzkový kabát ako pre markíza, najnovšieho strihu, so zamatovým golierom a polami po členky. Veľmi vznešený, veľmi vznešený.“ Gánil Gertrude ponad hlavu kamsi do kúta a chichotal sa aspoň štvrt' minúty.

Nikto neodpovedal. Všetci vyzerali hlúpo a ohromene.

„Bože môj, spoločenská povinnosť,“ pokračoval pán Carovius. „Ved' som predsa nie divoch. Hudba musí človeka zušľachťovať aj navonok. Napokon, povráva sa, že je to symfonia s chórmi. Ako vám to len mohlo zísť na um? Iste vám nedaly spať vavríny Deviatej symfonie? A ja som si myslel, že sa ani za mak nestaráte o klasické príklady. Teraz sú všetci posadnutí za hudobným dojčeneckým plačom, detským bľabotaním a tak d'alej. Ale to je len prechodné, ako povedala líška, keď s nej drali kožu.“

Sňal si cviker, náhlivo si ho očistil, pripäl na retiazku a zas si ho dal na nos. Keď takto získal čas, začal zoširoka rozprávať o úpadku v umení, vypytovať sa Daniela, či už dačo počul o akomsi Hugovi Wolfovi, o ktorom sa teraz mnoho vraví a ktorý fabrikuje piesne kdesi v zapadlom kútiku Rakúska, hromžil na novú studňu, ktorú idú robiť na Plärrei, rozprával, že v kultúrnom spolku vystupuje akási spoločnosť groteskných tanečníkov a pantomím, že cestou sem objavil, že je v meste požičovňa vriec na zemiaky a že v Caribrade zúril strašný požiar.

Pritom sa díval na Daniela a na monsieur Rivièra, hneď na tohto, hneď na onoho, a hundravé zvuky prvého a zmätené pohľady druhého sa mu zdaly natoľko povzbudením, že pokračoval v klebietkach, poprával si cviker, utieral si nos, prihládzal si beztak dosť ulízané vlasy, šúchal si ruku o ruku, ako by sa cítil nezvyčajne dobre,

ba lepšie ako doma a chichotal sa, keď nastala prestávka v záplave jeho rečí.

Aj na Gertrudu uprel s času na čas kradmý pohľad, ktorý sa hneď zas stiahol ako zlodejova ruka, keď sa mu zdá, že ho pozorujú. Lenora ako by pre neho ani nebola existovala. Keď napokon vstala, utrápená jeho spôsobmi a tým, že pokazil práve prežitý dojem svojou prítomnosťou, svojimi vyzývavými, hlúpymi, nasilu žartovnými a bez príčiny sladkastými frázami, vstal aj on, naľakaný vytiahol hodinky, poprosil, či ich zas môže prísť navštíviť a odporúčal sa od Gertrudy smiešne staromódnu poklonou, od Daniela dôverným potrasením ruky a od Francúza s neistou zdvorilosťou. A Lenoru zas ako by ani nebol videl.

Vonku na schodoch zastal, niekoľko ráz kývol hlavou a povedal do prázdneho povetria s úškrnom, skoro bláznivým: „Do videnia, najkrajšia. Do videnia, najkrajšia zo všetkých. Maj sa dobre, anjel môj, nezabudni na mňa!“

V izbe zatiaľ šepkala zmučená Lenora: „Čo to bolo? Čo to bolo?“

8.

Filipína prikvitla pomáhať Lenore pri prenášaní. Lenora bola zprvu prekvapená, ale potom bola rada, že jej má kto pomôcť. Inšpektor bol už skoro ľahostajný k robote, ktorá sa mu zdala poslednou porážkou, ničiacou všetky nádeje.

Filipína prišla aj v nasledujúce dni a pomaličky sa jej stalo zvykom stráviť v dome niekoľko hodín každý deň alebo u Lenory, alebo dolu u Gertrudy, kým táto mala robotu v kuchyni. Navykli si už na jej prítomnosť a trpeli

ju. Usilovala sa byť tichá a tvárila sa ako človek, ktorý zastáva dôležitý, ale ešte nedocenený úrad.

Študovala dom. Poznala všetky miestnosti. Najradšej prichádzala na mrku. Vtedy vravievala Lenore, že videla na schodišti akéhosi tajomného chlapa. Lenora brala sviečku, dívala sa na schodište, ale nenašla nikoho. No Filipína predsa tvrdila, rozhodne a pevne, že tam stál akýsi chlap v zelenej kamizole a ukázal jej dlhý nos.

Nadovšetko ju vábila povala. Rozprávala v susedstve, že tam sedí sova. Preto deti, čo bývaly naokolo, začaly sa báť tohto domu a radcova žena z prvého poschodia vypovedala byť, prestrašená týmito povestami.

Inšpektorov nový byt nemal pred vchodom ochrannú mriežku. Rovno so schodov sa vchádzalo do Lenorinej komôrky, kde Lenora spávala a pracovala. Pri tejto komôrke mal izbičku otec. Ľudia ho ešte vždy volali inšpektorom, hoci už nebol zamestnaný ako inšpektor.

Celý deň býval v úzkej komôrke s jednou naklonenou stenou za zavretými oblokmi. Keď mu Lenora doniesla raňajky alebo keď ho volala na obed, ktorý zohriala v kuchynke, drobnej ako debnička, a doniesla do svojej, práve takej maličkej izbičky, sedel za stolom a mal pred sebou na stole hľbu papierov, starých účtov a starých listov. Vždy tu ležaly v rovnakom poriadku.

Raz vošla k nemu nenazdajky, ani nezaklopala, vtedy prudko zamkol skriňu, vopchal si kľúčik do vrečka na veste a usiloval sa usmiať sa tak nevinne, že Lenore zamrelo srdce.

Vychádzal z domu, len keď sa sotmelo, a keď sa vracal, niesol zavše pod pazuchou balík, ktorý si brával do svojej izby.

Zpočiatku bola Lenora vždy nepokojná, keď musela odísť z domu. Vtedy poprosila Filipínu, aby dozerala a nevpustila nikoho cudzieho. Filipína mala na Lenori-

nom bielizníku škatuľu so stužkami. Postavila si stoličku ku dverám inšpektorovej komôrky, a keď jej už ruky ustaly prehŕňaním sa v stužkách a oči sa jej nasýtily pestrosťou farieb, pritískala ucho na dvere, aby počula, čo tam starý pán robí.

Zavše ho počula hovoriť. Bolo to, ako by sa s niekým shováral. Hlas mu znel napomínavo, ba aj nežne. Vtedy sa Filipína otriasla strachom a hrôzou. Raz stisla kľučku a chcela tíško otvoriť dvere a nazrieť dnu, ale na jej veľkú zlosť dvere boli zdnuky zamknuté.

Gertrude vypomáhala malými službičkami, zabehla jej do sklepu alebo k pekárovi. Gertruda sa už navidomosti nemohla dobre pohybovať, ťažko jej bolo vyjsť hore schodmi a Filipína jej skoro nahradila slúžku. Odmietala len také roboty, pri ktorých by si bola zababrala šaty. Často ju mrzelo, že Gertruda bola taká plachá a zdržanlivá, a raz sa jej spýtala štipľavo: „Však ste veľmi hrdá? Však ma nemáte radi, uhádla som, však?“ Gertruda pozrela na ňu prekvapená, ale nevedela, čo jej odpovedať.

Pred Danielom sa Filipína schovávala, už keď ho počula prichádzať. Ak ju predsa zbadal, len pokrčil plecami nad tým „stojanom“, ako ju pohŕdavo volal. Ale zdá sa mu, že by mohlo byť nebezpečné zaobchodiť s ňou zle a že by si varí zaslúžila, aby strpeli jej nevysvetliteľnú ochotu byť im úslužnou.

Raz sa teda premohol a podal jej ruku, ale hneď ju preľaknutý odtiahol, lebo sa mu zdalo, že sa ešte nikdy nedotkol čohosi takého klzkého ako žaba. Filipína sa robila, ako by to nebola zbadala, ale len čo Daniel odišiel do izby, obrátila sa ku Gertrude s diabolsky rozpálenými očami a vykrikla zvyčajným ordinárnym hlasom: „Božíčku, ten Daniel je ale milostivý! To je milostivý pánko! Nie div, že ho ľudia nemôžu vystáť. Taký milostivý!“

Keď videla, že Gertruda stiahla obrvy, zvrtila sa farbavo na opätku a kričala ako bláznivá: „Joj, Gertruda, joj! Mäso nám horí! Mäso nám horí!“

Daromný poplach. Mäso sa pokojne škvarilo na rajnici.

•

9.

Za búrlivého júnového podvečera vracal sa Daniel domov s poslednej skúšky „Harzskej cesty“, ustatý a mrzutý. Skúšky bývaly v malej dvorane Weyrautherovej záhrady. Postupne sa Daniel poškriepil so všetkými hudobníkmi a so všetkými spevákmi a speváčkami.

Keď prišiel na námestie Egydia, prebehla mu celým telom akási hrôza. Musel si rukou zakryť oči a zastať. Myslel, že umrie túžbou po čomsi panenskom, čo premárnil.

Vyšiel hore schodmi, prešiel popri byte a škrabal sa hore tmavými schodmi do inšpektorovho bytu.

Zablúdil pohľadom za doštenú priehradku, kde bol sporák a kde sa na stenách ligotaly medené nádoby. Tam sedela Lenora s rukou na obložnej poličke, s hlavou, podopretou o ruku, a akási nezvyčajne mocná, oddychovala zahrúžená v hlbokých myšlienkach. Tvár mala obrátenú proti akejsi príkro sklonenej streche. Bola to prastará stavba so sivými múrmi, oslepenými obločnými tabuľkami a spráchnivenými drevenými pavlačami, nad ktorými sa rozprestierala tichosť a zaoblačený štvorec neba.

„Dobrý večer,“ povedal Daniel a vystúpil z temnoty do temravy. „Čo tu robíš, Lenora, na čo myslíš?“

Lenora sa strhla. „Ach, ty si to, Daniel? Aj ty si raz

prišiel k nám? A spytuješ sa, na čo myslím? Hneď taký zvedavý! Nechceš ísť do izby?“

„Nie, len ostaň,“ odpovedal a dotkol sa jej pliec, aby nemohla vstať. „Otec je doma?“

Prikývla. Pritiahol si k stolíku úzku lavičku, s ktorej najprv odložil mlynček na kávu a lievik a sadol si čo najďalej od Lenory, ale boli si predsa tak blízko, ako by boli sedeli v koči oproti sebe.

„Ako sa máš?“ opýtala sa zmätená, s pohl'adom, v ktorom nebolo tepla.

„Veď vieš, Lenora, že hrám na deravom bubne.“ A po chvíľke doložil: „Ale nech si ľudia robia, čo chcú, a prepasú, čo chcú, medzi nami dvoma musí byť jasno. Ideš do Paríža?“

Mlčala a sklonila hlavu. „Mohla by som ísť, nič mi neprekáža,“ povedala s ľahkým váhaním. „Ale vidíš vari, aká som. Už som nie taká ako... ako predtým. Predtým by som si bola myslela, bohvie, aké šťastie je mať niekoho, komu sa môžem zdôveriť a kto sa o mňa zaujíma. Keby som len nebola tak dlho rozmýšľala. Ale ak aj pôjdem, čo sa tým vyjasní? A čo sa vyjasní, ak ostanem? Už minule som ti povedala: „Rozumiem ti, Daniel. Aké hrozné je každé slovo o tom! Čo len chceš? Čo len z toho bude?“

„Pamätáš sa, Lenora, na posledný list Bendov? Ty si mi ho doniesla, a keď som ho prečítal, bol som ako vymenený. Vtedy mi písal, ako by nevedel o Gertrude, že nemám prejsť okolo teba nevšímavo. Že sme si my dvaja určení ako nič na svete, to písal. Veď sa iste pamätáš, aký som bol potom. A už aj predtým, pamätáš sa, keď si si v deň našej svadby dala na hlavu myrtový venček? Už vtedy som vedel: všetko je stratené, je po všetkom. Ale nie, ešte predtým, keď slečna Sylvia Erfftová mala tvoju pleť, tvoju postavu, tvoje vlasy a tvoje ruky! A ešte

prv a ešte prv. Keď sme boli s Bendom v lese a ja som šiel za vami, tak rád som sa díval na tvoju chôdzu, len som si to vtedy ešte neuvedomil. A keď si prišla do izby, vtedy na Dlhom riadku, a keď si hladkala sadrovú masku, keď si sedela za klavirom s hlavou, podopretou o drevo, ako som to potreboval, hlboko v duši potreboval, len som si to neuvedomil, ešte neuvedomil.“

„Nech už bolo, ako chcelo, už sa to minulo,“ odpovedala Lenora so zaseknutým dychom a tvárou jej prebehla mučivá červenosť, ktorú zas chytro vystriedala bledosť.

„Myslíš, že som z ľudí, čo sa upokoja s tým, čo bolo? Každý človek, Lenora, má povinnosť byť šťastný a môže si vybojovať šťastie, keď je rozhodnutý. Len keď ho prepasie, spraví osud z neho psa.“

„To je práve to, čo nechápem,“ povedala Lenora a dívala sa mu do tváre veselo a slobodne. „Srdce mi stíska, keď ťa vidím, ako sa klameš a škarede trucuješ. Ved' my dvaja, Daniel, nemôžeme sa predsa dopustiť ničoho zlého, však je to nemožné, však Daniel?“

Rozčúlený Daniel sa naklonil bližšie k nej. „Vieš aspoň, kde stojím?“ opýtal sa a belasé žily na sluchách mu navrely. „Poviem ti to teda. Stojím na prehnitej doske nad priepasťou. Vpravo a vľavo od priepasti sú iba draví vlci. Mám len dve možnosti: alebo skočiť do priepasti, alebo sa dať roztrhať vlkom. A keď vtedy letí dolu povetrím bytosť, okrídlená bytosť, ako si ty, bytosť ktorá môže človeka zdvihnúť a zachrániť, treba tu rozmýšľať?“

Lenora si složila ruky na hrudi a privrela oči. „Ach, nie, Daniel,“ povedala, ako by ho chlácholila, „určite preháňaš. Na jednej strane vidíš všetko pribielo a na druhej strane pričierno. Ja a okrídlená bytosť? Kdeže

by som vzala krídla? Všetci tí bezvýznamní, hlúpi ľudovia — vlci? Ach nie. A draví! Ale choď!“

„Nepošliap mi city, Lenora!“ vykrikol Daniel potlačeným hlasom a náruživô divo. „Nepošliap mi city, lebo ináč by som nemal ničoho. Takto nemôžeš rozmýšľať, takto ty nemôžeš cítiť, tak chabo, mdlo, tak obyčajne. Vysoký hlas! Vysoký hlas. Spamätaj sa predsa! Či nevidíš, ako už ceria na mňa zuby? Nepočuješ, ako zavýjajú dňom a nocou? Môžeš ich nazvať dobrými alebo ľútostivými! Alebo či sú nápomocní, keď niekto príde a chce byť dobrý a veľký? Veríš jednému, len jednému z nich? Či ti nepošpinili ešte aj sladké meno? Je im niečo svätého z toho, čo je sväté mne alebo tebe? Pohnú sa čo len milimeter so svojich miest, keď uvidia, že sme v núdzi ty alebo hocikto iný? Neprilepil sa každému na papuľu kal klebetníctva? Nie im je tvoj smiech tŕňom v oku? Nezávidia mi aj ten najtrpkjší kúsok jedla, o ktorý sa namáham, a hudbu, ktorú nechápu a ktorú nenávidia, lebo ju nechápu? Neprinútili by ma tlačiť skaly a čistiť záchody, aby bolo podľa ich vôle, lebo mi nemôžu odpustiť, že žijem a ako žijem —? A to sú ti nie vlci? Nie vlci? Povedz mi, že sa ich bojíš, povedz mi, že si ich nechceš podhuckať proti sebe, ale nevrav mi, že sa dopúšťaš zlého, keď ťa volám k sebe aj s tvojimi krídlami, a ty ideš.“

Ruky, vystreté za ňou, mu ležaly na doske kuchynského stola a chvely sa až po končeky prstov.

„To zlé, Daniel,“ šepkala Lenora, „to nemá nič spoločného s tými ľuďmi, toho sa predsa dopúšťame proti vyššiemu zákonu, proti nášmu vlastnému smyslu pre povinnosť a česťnosť...“

„Nepravda,“ sipel Daniel, „nepravda. To ti oni tak vysvetlili. To celé stáročia vtĺkali do teba, do tvojej matky, do matky tvojej matky a do všetkých pramatiek.

Nepravda. Klamstvo. Lož. Všetko lož. Týmto klamstvom podporujú svoju moc, podopierajú svoje organizácie. Naproti tomu pravdou je, čo prepĺňa srdce, čo teší, čo ma povznáša. Pravdou je, čo prikazuje príroda, a pravdou je poslušnosť prírode. Pravdu máš vo vlastných smysloch, dievča, vo vlastnej krvi, vo vlastnom ja, to ti povedia aj vlastné sny. Pravda, až pridobre viem, že ľudia potrebujú klamstvá, lebo títo vlci musia byť organizovaní, musia žiť v svorkách, veď ako jednotlivci nemajú moci. Ale ja mám len svoju pravdu. Stojím na doske nad priepasťou, ale mám svoju pravdu.“

„Tvoja pravda,“ povedala Lenora, „tvoja. Ale to je nie moja pravda.“

„Nie, Lenora? To je nie tvoja pravda? Načo som sa teda s tebou shováral? Ale ak je aj všetko ostatné klam a podvod, presvedčený som, ako že mám oči, že je to tvoja pravda.“

„Veď sa nemôžeš postaviť proti celému svetu,“ vybuchlo z Lenorinej zgniavenej hrude, „veď aj ty žiješ v tomto svete.“

„Áno, chcem sa postaviť proti celému svetu,“ odpovedal Daniel, „práve na tom som sa rozhodol. Odplácam sa svetu. Tak ako svet stojí proti mne; stojím ja proti nemu. Nejednám sa, nekupčím, nežobrem. Žijem podľa vlastného zákona. Ja musím, kde iní len majú alebo môžu alebo nemôžu. Kto to nechápe, s tým nemám nič spoločného.“

Hrozila sa opovážlivosti jeho slov, a predsa sa v nej pohlo čosi ako radosť a hrdosť, pohla sa v nej chuť žiť pre neho, žiť s ním. Ak sa aj vzpíeral proti moci, ktorá ho určite zničí, robil to pre ňu a ona verila, že nemá práva odoprieť sa mu. Žeravosť a opravdivosť jeho vôle a jeho citu ju zázračne upokojovala a zároveň vyčerpávala a unášala.

Ale vtom sa im stretly pohľady a obaja vyčítali z pohľadu druhého Gertrudino meno.

Ved' Gertruda stála živá medzi nimi. Všetko, čo povraveli, vychádzalo od Gertrudy a vracalo sa ku Gertrude. Lenora vedela, že Daniel nemyslel na zrušenie manželstva, nemohol myslieť. Čakali dieťa. Ako by bolo možné odohnať matku? Ako by bolo možné v takých biednych pomeroch vydať napospas núdzii matku a dieťa? To Daniel neurobí, to Lenora vedela.

Ale vedela aj, ved' si dosť dobre poznala sestru, aby to vedela, že rozchod s Danielom by znamenal toľko ako usmrtiť Gertrudu. Vedela aj, že Daniel chápal manželstvo s Gertrudou ako neporušiteľný sväzok, a to nielen preto, že poznal Gertrudinu povahu, ale aj preto, lebo v jeho manželstve s Gertrudou bolo čosi, čo nezáviselo od náruživosti, názorov a rozhodnutí, čosi, čo putná ešte aj v nenávisti a viaže ešte aj v zúfalstve.

Toto všetko vedela. A vedela, že to aj Daniel vie. A keď z jeho slov a z jeho duševnej nálady pochopila jediný možný smysel, vedela teda aj, čo od nej žiadal.

Žiadal od nej, aby sa obetovala. O tom už nebolo pochybností.

Ale ako sa obetovať? Tajne? Môže z toho vyrásť šťastie? S Gertrudiným súhlasom? Mohla by to Gertruda zniesť, aj keď je veľkodušná ako svätica? Kde je tu východisko? Kde tu hrozí zmätok, strach a zahynutie?

Nízko sklonila hlavu a zakryla si tvár rukami. Dlho sedela takto. Vonku nad strechami sa spúšťala temrava.

Zrazu sa vystrela, podala mu ruku, usmievala sa so slzami v očiach a s posledným pokusom vyhnúť strašnému, povedala s prežiaranou dôraznosťou a úchvatným šibalstvom v hlase: „Braček...“

Smutne pokrútili hlavou, ale chytil ju za ruku a nežne ju držal v oboch rukách.

Vtedy sa jej zatemnila tvár ako krajina, keď nastáva noc. Odvráteným pohľadom videla stromy vo veľkej záhrade, škaredú, chorú ženu pod plotom a dve dievčatká, ktoré sa bály a dívaly sa do zapadajúceho slnca v strachu pred budúcnosťou.

Strhli sa na akýsi šuchot. Na prahu stála Filipína Schimmelweisová. Oči sa jej blyšťaly ako koža plaza, čo sa vynára z bahna.

Daniel sišiel do bytu.

10.

Už deväť rokov bola rokoková dvorana aufenbergovského domu zatvorená, nebývaly v nej slávnostné predstavenia. Aby od slobodného pána, ktorý bol teraz v Taliansku, dostali dovolenie použiť dvoranu, musel si tajomník slobodnej panej dlho vypisovať s tajomníkom slobodného pána.

Nothafftova skladba všetkých sklamala. Ľudia zo spoločnosti sa z nej nemohli spamätať, ale ani milovníci hudby a ostatní pozvaní neboli veľmi nadšení. Najväčšou zábavou bolo vidieť skladateľa dirigovať. Konzistoriálny radca Zöllner sa skoro rozpučil smiechom pri pohľade na metajúceho sa a poskakujúceho mladíka.

Starý gróf Schlemm-Nottheim, ktorý bol nielen zbožňovateľom pornografickej literatúry, ale ktorý aj každé popoludnie píjal pol litra životného balzamu doktora Rosa, vyslovil sa, že unisono všetkých nástrojov v zábavných budach na jarmoku je hudobným pôžitkom proti takejto mačacej muzike. Hlavný súdny radca Baum hovoril úprimne o akomsi sprisahaní proti dobrému vkusu.

Takto sa šuškalo po kútoch. Aby neurazili pani grófkú, všetci dosť živo tlieskali. Potom sa poslucháči a účinku-

júci shromaždili na večeru okolo obrovského stola v podobe podkovy.

Gróf Schlemm-Nottheim viedol k stolu slobodnú paniu, aj sedel pri nej a vypytoval sa jej na rôzne osobnosti umeleckého sveta. Opýtal sa, kto je tá zaujímavá, zamyslená dáma pri majorovi Belmannovi? To je skladateľova žena. Žena? Nie je škaredá táto mladá pani. S takou sa už dá žiť, skutočne. A kto je to tamto medzi starým Heroldom a Francúzom? Rozkošné stvoreniatko. Má oči ako Ligurské more a ručičky ako princezná. To je zas sestra tej panej. Sestra? Ej, prisámbohu, skvostná rodina, nie nehodná podpory.

Potom nasledovali prípitky. Továrnik Ehrenreich pripil skladateľovi „Harzskej cesty“ na šťastie. Gróf zas pripil prítomným dámam.

Trápne pohoršenie vyvolal pán Carovius. Sedel medzi pánmi zo speváckeho spolku „Venček piesní“, ktorí spievali v sbore a ktorí sa za neho hanbili, lebo sa správal neslušne.

Podarilo sa mu nebadane zdvihnúť rukavičku, ktorú stratila Lenora, a vopchať si ju do vrecka. Možno bol preto tak kriklúnsky veselý. Slečne Barini hodil praženú mandľu, ktorú vzal z misky na stole. Blúdil vlhkým a blaženým pohľadom po kryštalových lustrach a zlatom zdobených stenách a neprestával vychvaľovať lesk a bohatstvo domu, ako by aj on bol z domácich. Zdvihol sklenicu a vyslovil sa s oduševnením o farbe a ohnivosti nápoja, ako by bol domáce vína poznal z dávnej skúsenosti.

Ale vtom si pri akomsi prudkom pohybe prevrhol tanier a na bielu vestu mu tiekol potok brnavej mäsovej omáčky. Zamĺkol. Zahrúžil sa do seba. Namočil servítku do vody a šúchal a šúchal. Lokaji sa chichotali. Pozapínal si kabát a vyzeral ako výklad v noci.

Ale pohľadavé oči lokajov zazrely ešte dačo zaujímavého. Lokaji zbadali, že kapelník Nothafft sedí za stolom len v pančuchách. Nové lakové topánky ho tlačily na nevydržanie a spravil teda krátky proces: vyzul si ich pri večeri. Takto stály bez pána, jedna vľavo od jeho nôh a jedna vpravo. Keď lokaji prechodili okolo, vždy pozreli pod stôl a zúrivo zatínali pery, aby sa nahlas nerozsmiali.

Aj susedia zbadali toto hrubé previnenie sa proti slušnosti. Šepkali a smiali sa, krčili plecami a krútili hlavami. A pretože sa Daniel, ani keď vstali od stola, nijako nenamáhal zatajiť, že bol vyzutý, a pretože si bez ohľadu na zhrozených divákov celkom prosto natiahol lakové mučidlá na dolné končatiny, prehrál, dokonale prehrál.

Novinka o tejto nezvyčajnej udalosti sa v nasledujúcich dňoch šírla z dom' do domu, pravdaže pôvabne prikrášená, dostala sa z vyšších kruhov do nižších a vyvolávala búrky smiechu. Nikto nevedel nič povedať o symfonii, ale každý vedel čo najdôkladnejšie všetky podrobnosti epizódky s lakovými topánkami.

•

11.

Cestou domov šiel Daniel s Lenorou. Gertruda šla dosť ďaleko za nimi s pánom Rivièrom, lebo vládala chodiť len pomaly.

„Ako si sa cítila, Lenora?“ opýtal sa Daniel. „Nebolo to ako na slávnosti mŕtvych?“

„Milý,“ šepla Lenora. A šli ďalej.

A keď chvíľku kráčali takto mlčky, prišli do úzkeho priechodu. Vtedy Lenora pocítila, že už neznesie Danieľove mlčanlivé otázky. Pritiahla si hodvábnu šatku tuhšie

na líca a zašepkala: „Daj mi trocha času. Nenúť ma. Daj mi času.“

„Keby som ti nedal času na rozmýšľanie, srdce moje drahé, nezaslúžil by som si túto chvíľku,“ odpovedal jej.

„Nemôžem, nemôžem,“ vybuchlo z nej zúfale. Mala akúsi poslednú nádej, posledný zákmit nádeje a celú dušu upierala k nej. Ale musela konať mlčky.

Keď Daniel stál s Gertrudou v obytnej izbe, zbadal, že maska Zingareilly bola ovenčená ružovými púčkami. Pod mladými lístkami svietily kvetné púčiky a visely okolo bielej sadry ako červené lampášiky. „Kto to spravil?“ opýtal sa Daniel.

„Lenora bola tu popoludní a ovenčila masku,“ odpovedala Gertruda.

Upieral rozblčaný pohľad na masku, keď ho Gertruda objala a vykrikla preplnená citom: „Ach, Daniel, aká skvostná je tá tvoja skladba, aká nádherná!“

„Hej? Páči sa ti? To ma teší,“ odpovedal jej sucho.

„Ľudia ju nechápu,“ dodala tíško a začervenala sa, „len ja to viem, len ja, lebo patrí mne.“

Na druhý deň položil partitúru „Harzskej cesty“ aj so všetkými hlasmi do veľkej starej truhly a zamkol ju. Bolo to ako pohreb.

•

12.

V pokrútených a temných uličkách za mestskými hradbami stoja malé domčeky s veľkými číslami a farbistými lampášmi. Sú plné sladkasto stuhnutého zápachu a sú v nich namáhavo vyzdobené, prehnité komôrky, plné haraburdia. Zavretými okenicami prenikajú každú noc vrieskavé smiechy a vchodiaceho vítajú polonahé obludy

a nútia ho sadnúť si na prišerné stoličky a pohovky, obtiahnuté červeným plyšom.

Mešťan nazýva tieto brlohy barakmi neresti a na ich obyvateľky s nadurenými alebo vycivenými telami, so smutne alebo opilo vytreštenými očami myslieva medzi piatkom a nedeľou s chtivou hrôzou.

Sem sa vybral pán Carovius. Pretože v chvíľach, keď mu fantázia, rozpálená všetkým pozemským jedom, požadovala ľudské telo, objímal len tóňu, nazlostil sa, šiel sem a kúpil si ľudské telo.

Pochodil už vari pol tucta týchto domov, kde ho radostne vítali a vypravádzali oplzlými nádvakami a napokon našiel, čo hľadal, stvorenie, ktorému ešte neostarel temperament, stvorenie, ktoré ešte malo ľudský výzor a ktorého postava a spôsoby vedely udržať istú rozpomienku, keď sa rozhodol vidieť, čo chcel vidieť, a zabudnúť, na čo chcel zabudnúť.

Volala sa Lena. Pôvabný ohlas na vytúženú skutočnosť! Odišiel s ňou zo spoločnosti družiek do úbohej cely medzi pokútnym schodišťom a podstreším. Štrngal peniazmi a rozkazoval. Nymfa si musela obliecť vychádzkové šaty, dať na hlavu slušný klobúk a zastreť si hrubo namaľovanú tvár závojom. Potom sa k nej priblížil, oslovil ju zdvorile a bozkal jej ruku. Nikdy vo svete k nijakej dáme sa nesprával takto jemne a zdržanlivo.

Pobehlica sa naľakala a ušla mu. Potrebovala poučenie. Ochrankyňa domu ju poučila. Veď pán Carovius štrngal peniazmi. „Musíte byť zhovievavý,“ povedala mu dozorkyňa, „nie sme zariadení na takéto rafinovanosti.“

Zas prišiel. Lena už vedela, čo má robiť. Pomaličky sa vžila do úlohy.

„Aby som sa vám otvorene priznal,“ povedal Lene,

„nemám cviku v umení lásky. Bol som prihrdý, aby som sa klaňal idolu v sukni a šnurovačke. Žieňa je žieňa, chlapina je chlapina. A klamú sa navzájom, že toto žieňa je celkom zvláštne žieňa a táto chlapina celkom zvláštna chlapina. Blbosť.“

Pobehlica sa škerila.

Chodil sem a ta. Izba bola taká maličká, že mohol spraviť iba tri kroky na každú stranu. Rozpomenul sa na výraz Lenorinej tváre, ktorý z úzadia žiadostivo pozoroval. Nazlostil sa. „Predsa si len nenamyslíš, že s takýmito diletanskými úbohosťami dosiahneš pokrok?“ vrešťal! „To je číry hokus-pokus. V umení vôbec niet pokroku, práve tak ako niet pokroku v hviezdnych dráhach. Počúvaj!“

A bzučal si ťažký vstupný motív z Mozartovej „Sonaty quasi una fantasia“. „Da-dada-da-daddaa! Či môže byť ešte dačo dokonalejšieho? Nedaj sa obalamutiť, anjel môj. Bud' úprimná aspoň k sebe. Narkotizoval ťa. V prostom srdiečku sa ti všetko prevrátilo hore nohami. Len pozri na mňa! Bojíš sa ma? Spravím pre teba všetko, čo je v mojej moci. Podaj mi ruku. Shováraj sa so mnou.“

Pobehlica vedela túžobne vystrieť ruky a pán Carovius si k nej sadol s gravitačnou zdĺhavosťou. Potom jej vytiahol ihlicu z klobúka, jemne odložil klobúk a dievča si mu muselo oprieť hlavu o plece.

Vtedy sa zahrúžil do snivého rozmýšľania.

13.

„Vrť sa, dievča, vrť, zajtra príde smrť.“ Filipína vošla do izby ku Gertrude, spievajúc túto najnovšiu uličnú odrhovačku. Daniel nebol doma.

„Tu máš,“ povedala a hodila jej kľbko nití na stôl. Gertruda podľahla nátlaku dievčaťa, tykala mu a dala si od neho tykať. „Veď sme vlastne rodina,“ povedala Filipína.

Gertruda sa bála Filipíny, ale nevedela si rady, nevedela, ako odmietnuť jej prehnanú úslužnosť. Zavše cítila vo Filipíninej prítomnosti, čo nepocítila pred nikým. Hanbila sa za svoj stav.

A Filipína skutočne hľadela na Gertrudinu ľarchavosť ako na dačo neslušného a vždy sa dívala kamsi do povetria, keď sa shovárala s Gertrudou.

„Akí sú len ľudia nehanební,“ začala Filipína, keď sa uvelebila na stoličke. „Pomocník v obchode sa ma opýtal, či Daniel a Lenora majú dačo medzi sebou. Bezúčnosť, však? Ale ja som mu zapchala papuľu.“

Ihla v Gertrudinej ruke odpočívala. Nebolo to prvý raz, že si Filipína dovolila takéto náražky. Zavše prišla a šepkala Gertrude, že je Daniel hore u Lenory, hneď zas vyslovila pokryteckým tónom ľútosti, že Lenora vyzerá akási utrápená. Inokedy zas vyrozprávala, čo jej ten alebo onen povedal. Potom sa zas robila ochrancom dobrých mravov a tvrdila, že ľudí neslobodno takto urážať.

Každé tretie slovo jej bolo: ľudia. Veď vraj veľmi dobre vie, aký skvostný charakter je Lenora, ako si Daniel ľúbi ženu, ale ľudia, tí ľudia! A keby mohla vyškríbať oči všetkým, čo človeka zlostia takýmito dvojmyselnými rečami, ostalo by vraj v meste veru málo očí.

Filipíne narástla štica do nezvyčajnej dĺžky. Pokrývala jej celé čelo a visela až po obrvy. Preto pohľad, ktorým Gertrudu pozorovala, bol nesmierne pokrytecký. Prebehlo jej hlavou, že si je Gertruda už nie taká celkom

istá, a rozvalila sa na stoličke farbavým a nezvyčajne oplzlým pohybom nôh.

„Ja len myslím, že by Daniel mal byť opatrnejší,“ bľabotala škriplavým hlasom. „To dlhé vysedávanie s Lenorou nerobí dobrotu. Vravím ti, nerobí dobrotu. A vždy číhajú na seba, on na ňu a ona na neho. Musíš sa to raz dozvedieť. Keď ich človek pristihne, odskočia od seba ako zločinci. A trvá to už šesť týždňov, každý deň a každý deň. Či sa to svedčí? To si, Gertruda, veru, nemsieš dovoliť,“ dokončila s nepodareným pokusom o koketne nadurdenú grimasu. Potom uprela oči na zem a nevinne hľadela na ňu.

Gertrude všetko zmrzlo v hrudi. Nič nemohlo otriast' jej dôveru v Daniela, ale jedovaté reči jej braly odvahu a pokoj. Bolelo ju už aj to, že vôbec dakto mohol takto hovoriť o Danielovi a Lenore a že nemala slov zabrániť to, lebo to od začiatku trpela s pokojnou dôverčivosťou a pohŕdala klebetami.

Ved' ako nechutne by bola znela každá náražka, ako prázdne každá výčitka! Mohla klebetníkom zavrieť ústa vysvetlením, že Daniel je neobyčajný človek? Mal sa Daniel ospravedlňovať pred takou Filipínou? Tvárou sa jej mihol pohŕdavý úsmev.

A jednako, prečo tak bolí srdce? Či si napokon predsa uvedomilo ten nedostatok lásky?

Nevoľky jej zablúdily oči na gypsovú masku, ešte vždy ovenčenú dávno zvädnutými ružovými púčkami. Vstala a sňala venček. Ruka sa jej pritom triasla, ako by robila dačo zlého.

„Chod' domov, Filipína, už nič nepotrebujem,“ povedala.

„Oj, naozaj, už je neskoro. už musím ísť,“ kričala Filipína. „Len sa netráp, Gertruda,“ tešila ju. „A ne-

prezradí ma mužovi. Ten by sa len rozkričal. Ak ma prezradíš, stane sa nešťastie, to ti vravím. Som ja len hlúpa hus, že mi to všetko vyfrkne. Nemám zámky na ústach, preto nič nezdržia. Teda dobrú noc.“

Komicky opatrne si pohladila sukňu a odišla.

A na schodišti zas vrešťala: „Vrť sa dievča, vrť, zajtra príde smrť.“

14.

Keď sa Daniel vrátil domov, bolo už neskoro. No predsa si ešte sadol k lámpe v pracovni a čítal Titana od Jeana Paula. Po chvíľke sa mu myšlienky oslobodily od knihy a rozletely sa vlastnými cestami. Vstal, šiel ku klavíru, otvoril vrchnák a tíško udrel akord. Načúval so zavrenými očami. Zdalo sa mu, že ho niekto volá. Noc bola dusná, tichosť neprijemná.

Ešte raz ten akord. Zvony z podsvetia. A keď sa jemne nadnášaly hore zelenosivou hmlou a každý tón vyslal zástup služobníkov, ako keď sršia iskry z rakety, a príbuzné zvuky sa spájaly, a čo bolo cudzie, padalo nazad, a hore, celkom nedosiahnuteľná, zrejme okúzľujúca, a predsa vzdialená ako smrteľná vízia vyplnenia, znela melódia lásky, melódia o Lenore...

Áno, volal ho ktosi. Ale z ktorého kúta sveta? Žena? Tá vzdialená, pochmúrna, očakávajúca? Zabuchol vrchnák klavíra, až sa ozvena buchnutia odrazila vonku o kostolnú stenu a vrátila otvoreným oblokom.

Zahasil lampu, bez svetla vošiel do spálne a soblíkol sa v mesačnom svetle. Okraj záclony zdobily čierne mäandrovité zúbky, ktoré sa tŕňou kreslily na dlážke spálne. Hadovité, bezcieľne chodníčky. A všetky tie mnohé čary skladaly sa vlastne len z jednej čiary.

Ležal v posteli a srdce sa mu rozbúchalo. Zrazu vedel, hoci nepozrel v tú stranu, že Gertruda nespala, ale ako on, hľadela nahor do prázdnoty. „Gertruda!“ vykrikol.

Podľa tichého šušľania hlavnice vedel, že sa obrátila tvárou k nemu .

„Počuješ ma?“

„Áno, Daniel.“

„Musíš mi poradiť. Musíš mi pomôcť. Pomôž mi a pomôž si sestre, lebo neviem, čo sa stane.“

Zamĺkol, načúval, ale nič sa nepohlo.

„Nemožno už mlčať, len z čírych ohľadov,“ pokračoval. „Z dlhého mlčania býva len klam a mam. Ale čo pomôže pravda, keď ňou inému vrážame nôž do srdca len preto, aby sme mali voľnú cestu? Čo pomôže priznať sa, keď to ten druhý nechápe? Dvaja už stekajú z krvi, má aj tretí stiecť z krvi, len aby sa to vyslovilo? Už sa aj tak mnoho povráva. Slová, príšerné, nehanebné slová, ktoré ničia nevinnú noc smyslov! A musíme vykrvárať, keď je človeku stále jasnejšie a jasnejšie, že to, proti čomu sa vzpieraš, nie sú vlastne večné zákony, veď, ako by som ja, trpaslík, mohol porušiť večné zákony? Nie, to sú krehké a premyslené ľudské poriadky —? Počuješ ma, Gertruda?“

Odpovedalo mu „áno“ ako hlas vtáčaťa z veľkej diaľky.

„Ale teraz už nemôžem mlčať. Bez teba nevedie cesta ďalej. Nechcem použiť prázdne slová, nechcem hovoriť o náruživosti a bezradnosti. Možno by všetko bolo inakšie, keby človek vystihol správnu chvíľku. Ale kto ju postihne? A náruživosť? Sú všelijaké náruživosti. Každý vykrúcač si tak volí chvíľky. Doteraz som nepocítil náruživosť, ktorú by bola vyvolala žena. A teraz sa ma to zmocnilo celého. Navrával som si, že pred ňou

ochránim teba aj seba. Daromná námaha. Blíži to, Gertruda, spaľuje ma to, už nie som tam, kde som, celý človek vo mne sa premenil, a ak mi dakto neporadí, je so mnou koniec.“

Dlho bolo mŕtve ticho. Potom začal znovu.

„Ale ako mi poradiť? Je to také podivné! Len odvtedy, ako sa to stalo, viem vlastne, čo spája nás dvoch, teba a mňa. Tu sa pradú nitky odo mňa k tebe, nitky, na ktoré nesmie siahnuť ničia ruka, lebo by vyschla, ako stojí v Písme. Tu je tajomstvo, sväté tajomstvo, a keby som ho porušil, bolo by mi, ako by som škrtil nielen dieťa v tvojom tele, ale aj všetky nezrodené piesne vo vlastnej hrudi. V živote každého mužského je žena, v ktorej mu zas omladne matka, s ktorou ho putná neviditeľná, nepretrhnutelná pupočná šnúra a voči ktorej jeho láska, či už veľká alebo malá, ba aj jeho nenávisť, jeho ľahostajnosť stáva sa fantomom, ako sa stáva fantomom všetko, čo rozdávame, proti tomu, čo dostávame. A existuje ešte iná žena, ktorá je mojím výtvorom, plodom mojich snov, mojím obrazom, ktorý som si vychoval z vlastnej krvi, ktorá spočíva vo mne ako semeno v kvete a ktorá musí byť moja, keď sa odhalila, lebo umriem z opustenosti a zúrivej túžby.“

Bezuzdný človek si zaboril tvár do hlavnice a stonal: „Musí byť moja, lebo už nikdy nevstanem s postele. Ale, Gertruda, keby som takto prešiel ponad teba, musel by som kričať s Faustom: Ó, keby som sa nebol narodil!“

Gertruda sa neozvala ani hláskom. Keď sa míňala minúta za minútou, započúval sa trochu upokojený Daniel do ticha v izbe, ale potom sa nadvhol veľmi vystrašený ženiným mlčaním. Mesiac zašiel, bolo tma ani v rohu. Daniel nahmatal zápalky a zažal svetlo. S horiacou sviečkou v ruke sa naklonil nad Gertrudu. Bola bledá ani smrť. Rozšírenými očami hľadela dohora.

„Zahas sviečku, Daniel,“ šepkala, „musím ti niečo povedať.“

Sfúkol svetlo a odložil svietnik.

„Podaj mi ruku, Daniel.“

Našiel jej ruku, studenú ako ľad, a položil si ju na prsia.

„Môžem ostať u teba, Daniel? Strpíš ma u seba?“

„Strpieť, Gertruda? Ako to myslíš?“ opýtal sa nezvučne. „Veď si mi žena, žena pred Bohom,“ dodal v matnej rozpomienke na slová tej druhej.

„Chcem ti byť teda matkou, čo ti vo mne omladla. Tak, ako chceš.“

„Ako, Gertruda, ako?“

„Chcem vám pomôcť. Tebe a Lenore. Pre mňa nesmiete stiecť z krvi. Len dovoľ, aby som mohla ostať tu.“

„To sa ľahko povie, Gertruda, ale je to ťažké.“ Prítisol sa tesne k nej, sovrel ju v náručí a prudko sa rozplakal.

„Je to ťažké. Áno, je to ťažké. Ale nesmieš pre mňa vykrvácať.“

Hlava mu ležala na jej hrudi. Kľčovite sa triasol až do svitania.

Vtedy sa zrazu ozvalo s Gertrudíných perí ako výkrik: „Ale som ja len za stvorenie!“

A keď ju potom tuho objal, šepkala: „Je to ťažké, Daniel, ale upokoj sa, len sa upokoj.“

•

15.

Lekárnikovi Pflaumovi bolo už pritesno vo vlastnom dome pri kostole Svätého Ducha. V poslednom čase si poprezeral niekoľko domov a napokon sa rozhodol kúpiť schimmelweisovský dom, ktorý bol práve na predaj. Lekárňa ostala predbežne v starom dome a aj Jason Filip Schimmelweis si podržal obchod a byt. Ako domový pán

chcel sa lekárnik nasťahovať do prvého a druhého poschodia. Mal početnú rodinu.

Za krásneho augustového odpoľudnia vyšli obidvaja páni, lekárnik a obchodník s knihami, z úradovne notára Rüb sama, kde prepísali a dojednali hypotéky, ktorými bol zaťažovaný predávaný dom. Nad mestom žiarilo bezoblačné nebo belasosťou, sfarbenou už večerne.

Lekárnik Pflaum vyzeral ako človek, čo už má všetky starosti za sebou a teší sa z vlastnej bezstarostnosti. Naproti tomu Jason Filip Schimmelweis bol zachmúrený. Vyzeral ako človek, čo hlboko upadol. Na kabáte sa mu ligotala masťná škvrna. Táto masťná škvrna svedčila o domácich neprijemnostiach. Prezrádzala, že Jason Filip mal ženu, čo už celé mesiace ležala chorá, a ani jeden lekár nevedel povedať, akú má chorobu. Jason Filip sa zlostil na ženu, na chorobu, na doktorov a na rastúci zmätok a neporiadok vo svojom živote.

Keď prechodili námestím Egydía, nenávisným pohľadom si obzrel dom, v ktorom býval Daniel. Ale nič nepovedal, len stisol pery a sklonil hlavu. Pritom si zbadal masťnú škvrnu na kabáte a zahundral čosi zlostného. „Pôjdem s vami, pán lekárnik, a vezmem si skleničku benzínu,“ oslovil spoločníka a v hlase sa mu ozývala sotva badateľná, keď aj nevoľná pokora, ktorú prejavuje bedár boháčovi.

„Dobre, dobre,“ odpovedal lekárnik, „len poďte.“ A odľúkol si, lebo mu bolo horúce. „Pozdrav Pán Boh,“ vykrikol zrazu a zakýval rukou. „Dobrý deň! Čože vy tu robíte?“

Tento pozdrav patrila pánu Caroviusovi, ktorý stál pred Husiarikovou studňou podivne zamyslený.

„Služobník, páni,“ povedal pán Carovius.

„Vidím, že ešte aj naši rodáci študujú domáce umelecké diela,“ posmieval sa lekárnik a zastal. Aj Jason

Filip zastal a roztržite a prekvapene hľadel na bronzové chlapiatko s dvoma husami. Neďaleko sa hraly deti s loptou, a keď videly stáť pred studňou troch mužských, prestaly sa hrať a nazízaly naokolo, ako by tu bolo niečo nového na obdivovanie.

„Ani nevieme, aké tu máme poklady,“ povedal pán Carovius.

„Pravda je, pravda,“ prikývol lekárnik.

„A práve rozmýšľam, aký význam môže mať táto skupina,“ pokračoval pán Carovius. „V motíve je čosi hudobného, celkom zreteľne čosi hudobného.“

„Pravda je, pravda,“ opakoval lekárnik a po chvíľke doložil ohromený: „Ale prečo práve hudobného?“

„Hej, prečo práve hudobného?“ šomral Jason Filip Schimmelweis, ktorého už slovo „hudba“ rozčuľovalo.

„Hja, v tom sa človek musí vyznať,“ povedal pán Carovius pichľavo a tak vyťahal za ucho chlapca, čo sa mu osmelil prísť až pod nohy, že bolestne vykrikol.

Jason Filip Schimmelweis hľadel ešte chvíľku na sochu zúrivým pohľadom a zrazu sa hrozne rozosmial. „Teraz už chápem,“ jachtal v kašli, „vy ste prefíkaný, pán Carovius, vy ste vtipný!“

„Čo sa stalo, páni moji?“ opýtal sa znepokojený lekárnik, lebo ich podozrieval, že výbuch veselosti akosi súvisí s ním.

„Nuž a nevidíte? Ešte vždy nechápete?“ dusil sa smiechom Jason Filip so šarlátovočervenou tvárou. „Tie dve husi —? To hudobné a tie dve husi —? Ešte vždy vám nesvitlo?“

„Ani trošku,“ povedal lekárnik a namáhal sa uhádnuť príčinu ich veselosti, aby sa mohol smiať s nimi.

Ale Carovius pochopil. Vystrel do povetria ukazovák ľavej ruky, rovno ako sviečku, a tiež vypukol do rehotavého smiechu. Schytil lekárnika za plece a mečal vždy

v prestávkach medzi dvoma výbuchmi smiechu: „Veľko-
lepé! — Pod každou pazuchou jedna hus! — Na neza-
platenie! — Pán Schimmelweis, to vám Pán Boh od-
platí! To ste skvostne povedali!“

Teraz už aj lekárnikovi svitlo a pochopil súvis. Tľap-
kal si na stehno a kričal: „Nech ma čert vezme, ak je
to nie najlepší žart, ktorý som počul v celom živote.“

Jason Filip Schimmelweis sa zas ovládol. Pritisol si
ruky na žalúdok a povedal bez dychu: „Kto by si bol
pomyslel, že Husiarik chodí živý medzi nami?“

„Áno, kto by si to bol pomyslel,“ prisvedčil pán Ca-
rovius. „To je objav! To je hlavná výhra! Rozhodnite
proste: Husiarik! Ved' sme schopní rozhodovať. Ved'
sme traja. A staré príslovie znie: Tres faciunt collegium.“

„A tamtí,“ jachtal Jason Filip a prstmi ukazoval na
skupinu na studni, kým sa mu dolu okrúhlymi lícami ko-
túľaly slzy smiechu, „tamtí sú tiež traja, tiež traja!“

„Tiež traja, tiež traja, to je pravda,“ vreštal pán Ca-
rovius.

„Páči sa šnupček, páni?“ núkal lekárnik a vyťahoval
tabatierku.

„Nie, na tú radosť si musím zapáliť cigaru,“ odpo-
vedal Jason Filip a čkal.

„Myslím, že túto udalosť zalejeme sklenicou Salva-
torky,“ navrhol pán Carovius.

Ostatní dvaja súhlasili a tak kolégium pochodovalo
námestím, chvíľkami zastávalo, donútené, spoločnými
záchvatmi smiechu, a s vyschnutými hrdlami sa poberalo
do hostinca.

Možno to spôsobily len večerné tône, možno akési
zduchovenie, ale zdalo sa, ako by hrdco stojace chla-
piatko na studni bolo hľadelo za nimi smutne a prekva-
pené, kým hrajúci sa chlapci chytró zabudli na túto zá-
bavnú medzihru.

FILIPÍNA PODPALEUJE.

1.

Ako v predošlých časoch, na ktoré sa neradi rozpomínali, tak aj teraz sa Daniel s Lenorou skoro neshovárili. Často prešli na schodišti popri sebe len s letným kývnutím hlavy, a keď Lenora prišla k sestre, Daniel sa bez slova utiahol.

Raz prišla, keď Gertruda nebola doma. Daniel ako by onemel a ani Lenore nevyšlo z úst rozumné slovo. Neznesol jej pohľad. Bola bledá a Danielovi sa protivila jej neúprimná veselosť, ktorú si horko-ľazko nanútila. „Toto je nedôstojný stav,“ vybuchlo z neho, „skončme to už.“

„Skončiť? Áno, ale ako?“ myslela si Lenora. Každý deň sa reťaz skúvala pevnejšie.

Aj Gertrudin pohľad bol Danielovi mukou. Cítil, že ho pozoruje, a šípil, že sa bojí o neho. A medzitým sa stále väčšmi a väčšmi blížila udalosť, ktorá ju zahľovala ligotom utrpenia a vyžadovala ohľady. V tvári, síce chudej a vycivenej, zračil sa jej akýsi matne prežiarený výraz.

Keď Gertruda nejaký čas pozorovala, že sa Daniel odcudzuje aj práci, ba že ho už celkom nič neteší, rozhodla sa, že sa poshovára s Lenorou. A začala bez prípravy a tvrdo.

„Či nevidíš, že ho celkom zničíš?“ skríkla na ňu.

„Chceš teda, aby som sa ja zničila?“ opýtala sa prekvapená a preľaknutá Lenora. Hneď pochopila celý smysel Gertrudinho odriekania.

„Záleží na tebe?“ odpovedala Gertruda bezohľadne. „Prečo sa brániš a chrániš?“

Tieto slová otriasly všetkými Lenorinými predstavami o povinnosti a poriadku. Neveriacimi očami mlčky hľadela na sestru. Toto už nepovedala šťastlivá a jemná Gertruda, ale tá niekdajšia, osamelá a nemilujúca.

Čo záleží na tebe, prečo sa chrániš! To teda značilo: Sprav si so životom krátky proces a nepredlžuj nadarmo vlákno tejto nepatrnej epizódy v jeho živote.

Vtedy sa Lenora pevne rozhodla uskutočniť napokon úmysel, o ktorom dlho uvažovala a ktorý jej bol poslednou nádejou.

Raz večer prekvapila Daniela a povedala mu: „Chcela by som ísť s tebou, Daniel, do Eschenbachu navštíviť tvoju matku.“

„Prečo by si to chcela?“ opýtal sa prekvapený. Ani si s matkou nepísali, mali už také povahy a vyplývalo to z ich pomeru. Ale vedel, že Lenora zavše dostávala listy z Eschenbachu, že na ne odpovedá, ale nikdy sa s ním o tom neshovárala. Len teraz v spojitosti s jej prosbou sa mu to zdalo podivné.

Keď o niekoľko dní opakovala prosbu, súhlasil a dohovorili sa, že nasledujúcu nedeľu si zájdu do Eschenbachu.

2.

Matne a teplo svietilo októbrové slnce nad krajom. Lesy blľaly v jesennom listí, holé polia sa rozprestie-

raly dod'aleka, ponad vŕšky franskej výšiny letely oblaky ako páper v južnom vetre.

Cestovali vlakom až do Triesdorfa, potom poštovým vozom do Meckendorfa. Odtiaľ už šli pešo. Daniel ukázal na kŕdeľ husí, čo cupkaly na brehu vypusteného rybníka, a povedal: „To je náš domáci vták, jeho gagot nám je hudbou. A veru ani neznie zle.“

Sediačka prešla popri nich a prežehnala sa pred svätým obrazom na ceste. „Čudné, že je tu zrazu všetko katolícke,“ povedala Lenora.

Daniel prikývol a odpovedal, že ešte vtedy, keď sa jeho otec prisťahoval do Eschenbachu, bývalo tu niekoľko protestantských rodín, ktoré sa schádzaly na službách božích. Neskôršie sa väčšinou vysťahovali a teraz vraj je matka jediná evanjelička v celom meste. Ale nikto jej to nedá pocítiť, neškodí jej to a vraj aj on ako chlapec často chodieval do katolíckeho kostola, pravda, len počúvať organ, ale nikto sa nikdy nad tým nepozastavil. „Jednako je to predsa len iný druh ľuďí,“ doložil, „sú otvorenejší ako my a zároveň tajomnejší.“

Lenora sa dívala na kostolnú vežu, ktorej španielsko-zelenkáva strecha sa dvíhala z údolia. Po dlhom mlčaní povedala: „Či Gertrudino dieťaťko bude chlapček alebo dievčaťko? Určite dievčaťko. Jedného dňa bude na svete a pozrie na mňa očami, skutočnými očami. Aké čudné, tvoje dieťa pozrie na mňa!“

„Čo je tu čudného, mnoho detí sa rodí a mnohé sa dívajú na nás.“

„A ako ju chceš volať?“ opýtala sa Lenora.

„Ak bude pobelavé a bude mať belasé oči ako ty, nech sa volá Eva.“

„Eva!“ vykrikla Lenora, „nie, tak sa nemôže volať.“ Ved' ona vtedy slúžkinmu dievčaťku vybrala meno Eva

a zdalo sa jej čudné, že Daniel práve teraz prišiel na toto meno.

„Prečo by nemohla byť Eva?“ vyzvedal sa. „Už zas máš nejaké tajnosti. Ženské vždy čosi varia v osobitnom hrnčeku. Teda von s farbou!“

Lenora s úsmevom pokrútila hlavou. Rada by sa mu bola vyznala zo všetkého, ale nevedela, ako by to prijal. Bála sa, že sa vráti, nahnevaný jej klamstvom. Ale vedela, že si dieťa obľúbi, keď ho uvidí na vlastné oči.

Zastali a hľadeli na rovinu, rozjaganú v slnci. „Akí sme tu sami,“ povedal Daniel.

„Všetko je tu ľahšie,“ odpovedala Lenora, zahrúžená do myšlienok. „Mohli by sme byť šťastní, keby sme mohli zabudnúť, odkiaľ sme prišli.“

3.

„Sedem rokov som tu nebol,“ povedal Daniel, keď vchádzali mestskou bránou. Všetko sa mu zdalo smiešne malé, aj radnica, aj kostol, aj námestie, aj Wolframova studňa. Aj čakal, že ulice budú čistejšie a domy bohatšie na pohľad. Keď postupoval do brány hore troma schodíkmi, preliačenými ako mušľa a keď vošiel do skliepka, plného korennej vône, rozplynula sa mu minulosť navnivoč.

Marianna nemohla vysloviť slova od radosti. Podala Danielovi jednu a Lenore druhú ruku. Hneď sa opýtala na Gertrudu.

Ale v obytnej izbe sedelo štvorročné dievčatko s plavými vlasmi a zázračne belasými očami. Tváričku malo nežnú a krásnu, tieľko stavané veľmi jemne.

„Kto je to dieťa? Čie je?“ opýtal sa Daniel.

„Tvoje vlastné, Daniel,“ odpovedala matka.

„Moje vlastné? Ale prepána —!“ Červená sa a bledol a hľadel s Lenorou na matku.

„Tvoje telo a tvoja krv. Či sa už nepamätáš na Metu?“

„Na Metu... Teda tak je to. A vy, vy ste ho prichýlili? A ty, Lenora, ty si o tom vedela? A ty, matka, ty si sa ho ujala?“ Sadol si za stôl a zakryl si tvár rukami. „To teda bolo v tom osobitnom hrnci,“ hundral si placho. „Napokon sa len nevolá Eva...?“

„Veru áno, volá sa Eva,“ šepkala dojatá Lenora. „Choď k oteckovi, Eva, a podaj mu ruku.“

Dieťa vykonalo, čo mu kázali. Potom Marianna vyrozprávala synovi, že Lenora priviedla slúžku do Eschenbachu a že sa Meta neskôr vydala a odišla aj s mužom do Ameriky.

Každý pohľad a každý pohyb Mariannin prezrádzal, s koľkou láskou lipla na dieťať a že ho opatrovala ako vlastné oko.

Kruh podivných udalostí opásal Danielovi srdce. Kde bola zodpovednosť a kde bola vina, kde sa končila vôľa a kde začínalo božie vedenie, nevedel rozhodnúť. Prejaviť vďaku — bolo hrubé, zatajiť vnútorné rozčúlenie — bolo ťažké. Hanbil sa oboch žien. Ale keď sa díval na živé stvorenie, nemalo smyslu hanbiť sa. A ako mu Lenora narástla v očiach, zdalo sa mu, že si zaslúži rovnakú úctu ako činné aj ako cítiace stvorenie. Skoro sa zhrozil, keď si uvedomil, že mu je tak blízko, a naplňalo ho pokorou, že čo spravila, spravila pre neho.

Ale najčudnejšia mu bola malá Eva. Nemohol sa vynadávať na ňu do sýtosti a žasol nad hrou prírody, ktorá spôsobila, že sa z farbavej slúžky narodilo človeča, čo vyzeralo tak ušľachtile. V decku bolo čosi nebesky ľahkého. Malo jemné ruky, jemné klby a priesačné čelo s belasitými žilkami, čo sa rozchádzaly na všetky strany. Smialo sa najčistejšou hudbou, v chôdzi a pohyboch

malo rytmus, ktorý sľuboval do budúcnosti veľkú voľnosť a veľký pôvab.

Daniel viedol Lenoru mestečkom, potom pred bránu. Bol jarmok a všade veľký stisk. Vrátili sa teda zas do tichých ulíc a napokon šli do kostola. Prišiel kostolník. Poznal ešte Daniela a otvoril mu chór. Daniel si sadol za organ, kostolník tlačil mechy, Lenora si sadla na lavičku k stene.

Daniel hľadel pevne, prsty mu stláčaly klávesy s duchovnou silou. Hral dva motívy, ktoré sa sblížovali vo voľných kvintách, potom sa spojily, splynuly, prešli z hlbokých do vysokých registrov, z pekla cez zem k nebesiam. Hymnus korunoval improvizovanú skladbu.

Ešte dlho potom stál s Lenorou v tichu. Pod klenutou výšavou dýchaly spevy ďalej. Obom sa zdalo, ako by sa im vzájomne prelievala krv z tela do tela. Všetko, čo prežili predtým, zmizlo z rozpomienok, zdalo sa im, že majú za sebou dlhú cestu, nič ich neupomínalo na návrat, boli vykúpení z povinnosti a strachu.

4.

Lenora mala spať s Mariannou a Evou a Daniel v svojej niekdajšej izbičke. Ukázal ju Lenore. Pristúpili k obloku a dívali sa von. Vtom zbadali Evu bosú tancovať na drevenom zábradlí. Vystretými ručičkami udržiavala rovnováhu a pohybovala sa pôvabne ako víla, až sa prekvapený Daniel usmial na Lenoru a prekvapená Lenora zas na neho.

Po večeri vyšiel Daniel pred dom. Marianna s Lenorou sedely chvíľku pri obloku, za nimi sa míhalo svetielko lampy. Neskôršie aj ony vyšly na ulicu a pripojily sa

k Danielovi. Ale Marianne dieťa nedalo pokoja. Myslela si, že je dnes vzrušené a že by ju mohlo volať. „Ostaňte si len von, ako dlho chcete, dvere nechám otvorené,“ povedala a vrátila sa.

Lenora s Danielom šli potom zas na jarmok. Nebolo ešte veľmi neskoro, ale na jarmoku už nebol taký stisk. Pomaličky sa prechodili pomedzi šiatre, zastávali, aby vypočuli tirády vyvolávača, alebo aby pozreli, ako sedliacki chlapi streľali do figuriek a do sklenej gule, čo tancovala nad vodostrekom. Na všetkých stranách horely zelené a červené lampy, s hrádze naproti prskaly rakety do noci, v krčmách vyhrávali muzikanti a hulákali opití jarmočníci.

Potom došli na trávnik, osvetlený iba svetielkom z cirkusového vozíčka. Na prahu voza sedel mužský v pletenej košeli a držal v lone hlavu čierneho púďľa.

„To boli poslední obyvatelia zeme,“ povedal Daniel, keď prešli cez trávnik. Huk zamrel, pestré svetlá zmizly.

„Ako ďaleko chceš ešte ísť?“ opýtala sa Lenora bez strachu v hlase.

„Tak ďaleko, kým nedôjdem k tebe,“ odpovedal jej chytro.

V nezreteľných črtách zjavil sa im akýsi most, pod ktorým tíško tiekla voda. Chodníček sa mihol žltkavo, na nebi nebolo hviezd. Zrazu ako by cesta prestala, stály tu stromy a to vždy hustejšie a hustejšie, z temravy bola temnota, nohy sa potkávaly.

„Už sme si všetko povedali,“ vravel Daniel, „nie sme si už dlžni nijaké slová. Dosť sa navravelo, dosť narozmýšľalo, dosť bolo bolestí a dosť bolo mýlok. Už nemôžeme inak, preto ani nesmieme inak.“

„Buď ticho,“ šepkala Lenora, „nemám rada tvoje reči. Všetko, čo povieš, je také znepokojujúce a škaredé. Včera

sa mi snívalo, že si kľáčil a vystieral složené ruky dohora. Vtedy som ťa veľmi milovala.“

„Potrebuješ sny, aby si ma milovalo, dievča? Ja nie. Ja potrebujem teba, takú, aká si. Budem mať čoskoro tridsať rokov, Lenora. Len v tridsiatke sa mužský zobúdz, len vtedy získava svet. Vieš, čo vo mne drieme, šípiš to. Vieš aj, ako ťa potrebujem, cítiš to. Si moje najvnútornejšie vnútro, si stvorená z mojej hudby, bez teba som prázdnu škrupinou, nadlomeným kúskom, husľami bez strún.“

„Ach, Daniel, veď ti vravím, a predsa je toto všetko nie pravda,“ odpovedala Lenora a Danielovi sa zdalo, že vari zazrel v temnote, ako sa pohľadavo a melancholicky usmieva. „Niekd, chcela by som povedať u Boha, je to nie pravda. A keby sme boli lepšími ľuďmi, božími ľuďmi, museli by sme sa odrieknuť. Potom by sa nám krásne žilo. Potom by sme žili ako nad oblakmi, veselí a čistí.“

„Vraviš to zo srdca? Vraví ti to srdce, Lenora?“

„Drahý môj, ach, môj najdrahší! Aj ja mám srdce zatemnené a zakliate práve tak ako ty. Nemôžem sa už zrieknuť teba. Už som sa smierila so všetkým. V duši som si uvedomila celú svoju vinu. Viem, čo robím, a beriem to na teba. Veď už nepomáha vzpierať sa, vody sa už zatvárajú nad nami. Len si myslím, aby si si nevyčaril akési marivo, ako by sme sa tým povzniesli nad ostatných, ako by sme si boli zaslúžili vďaka osudu. Nie, Daniel, čo my robíme, robia všetci stratení, robia všetci, čo klesajú. Objím ma, najdrahší, a ubozkávaj, ubozkávaj ma na smrť.“

Filipína sľúbila Lenore, že v nedeľu nakukne k Jordani a postará sa o Gertrudu.

Keď Filipína prechodila námestím, zašla si do obchodu s miešaným tovarom a žiadala si za tri fenigy náplasť. Doma si na klinec zaškrabla kožu do krvi. Pomocník odstrihol náplasť a opýtal sa jej, čo má nového.

„Ach, pozrimeže, chceli by ste sa dozvedieť najnovšiu novinku?“ rehotala sa Filipína s nafúkanými grimasami.

„Čím novšia, tým lepšie,“ odpovedal pomocník zvedavo.

Filipína sa nahla ponad pult a šepkala: „Dnes sú na svadobnej ceste.“ Smiala sa škriplavo a pomocník vypleštil oči. O dve hodiny premieľaly novinku všetky ženské v štvrti.

Gertruda ležala v posteli. Pomocnica, čo varila v kuchyni, podala Filipíne tanier s obedom pre starého Jordana. Mal na obed mäso, zeleninu a niekoľko kyslých sliviek. Na schodoch zjedla Filipína dve slivky a oblízala si prsty.

Celé odpoľudnie kutila v Lenorinej komôrke. Poprezerala skrine, zásuvky a vrecká na šatách. Na mrku stál zrazu pred ňou inšpektor v klobúku a kabáte a mlčky, s utrápenou tvárou sa díval na nevysvetliteľné zamestnanie dievčaťa.

Filipína schytila metlu, čo stála v kúte, a začala zmetať. Pritom si spievala, falošne, bezočivo a divo: „Ani tak nehorí uhlie na pahrebe ako tajná láska, o ktorej nik nevie.“

Jordan bez slova odišiel. Zabudol si zamknúť izbu. Len čo Filipína zbadala, že je kľúč v zámke, otvorila dvere a vošla do izby.

Poverčivými a zbabelými pohľadmi číhala naokolo.

Bála sa inšpektora ako mocného, starého čiernokňažníka. Aj na takéto prípady mala príchystané zaklínadlo. Šomrala: „Nasyp zeme, zavri škatuľku, pritlač palcom, opľuj topánku.“ A napľula si na topánku.

Potom sa krútila okolo skrine, lebo sa nazdávala, že v nej má inšpektor všetky tajnosti. Ale zámka nepovolila, čo ako sa namáhala, preto si nahnevaná sadla za písací stôl. Na ňom v prostých rámikoch stály fotografie Gertrudy a Lenory. Vybehla z izby po ihlu na mrežkanie a vpichla ju do obrázka, práve Lenore medzi oči. Potom chytila Gertrudin obraz, a keď ho chvíľku držala v rukách a zachmúrene pozorovala, zbadala, že ho pobabrala krvou. Náplasť s prsta sa jej odlepila a rana zas začala krváčať.

„Teraz choď, Filipína, a pozri, čo robí Gertruda!“ vravela si. Vošla do Gertrudinej izby a našla ju spať. Na prstoch sa prekĺzla k posteli, vzala si stoličku, rozkročmo si sadla na ňu, oprela si bradu o operadlo a nepohnuto nazízala do tváre mladej ženy, ktorá sa v temnote len nejasne črtala.

Vtedy sa Gertrude snívalo, že sa na ňu spúšťa akýsi čierny vták a d'obe jej zobákom do pŕs. Vykrikla nahlas a zobudila sa.

Onedlho musela Filipína bežať po pôrodnú babku.

Pred polnocou po veľkých bolestiach porodila Gertruda dievčatko. Filipína videla všetko. Celé hodiny lietala s vypleštenými očami z izby do kuchyne a z kuchyne do izby a ako bláznivá hundrala si nesrozumiteľné slová.

Gertruda darmo volala Daniela v svojom utrpení, darmo ho čakala ešte celý deň.

„Kde sa len ten Daniel tára,“ bedákala Filipína, „kde sa len tára s tou prekliatou Lenorou!“ Sedela v kúte, s rukami, složenými na lone, strapatá, so zmätkom

v očiach. Pôrodná babka sa ešte zamestnávala Gertrudou, novorodeniatko žalostne kričalo.

6.

Daniel držal dieťa na rukách a obzeral si ho pozorne, ale bez lásky. „Čo chceš na svete, úbohý črviačik?“ privrával sa mu. Mal ešte klobúk na hlave a aj Lenora, lebo tu stáli ohromení a rozčúlení udalosťou, tak ako prišli zo stanice. Lenora bola nápadne bledá, veľké oči sa jej snivo ligotaly a postavu mala skoro chlapčensky štíhlu. Chvíľkamj sa usmievala, potom jej zas zamieral úsmev na ústach, ako by nemala odvahy usmievať sa.

Aj inšpektor bol v izbe a správal sa ako hosť, čo sa obáva, že je na ľarchu. Takto sa stále správal od úpadku. Povedal skromne: „Navrhol som Gertrude, aby ste dieťa pokrstili Agnesou po nebohej žene.“

„Dobre, nech sa volá Agnesa,“ súhlasil Daniel.

Gertruda si pýtala dieťaťko pridojčiť a Lenora jej ho zanesla a priložila k prsiam. Keď sa sestrám dotkli ruky, Gertruda chytro zdvihla oči na Lenoru a pozrela na ňu nekonečne hlbokým, vedomým a zároveň priateľským pohľadom. Lenora zrazu padla na kolená, objala sestru okolo hrdla a náruživu ju bozkávala. Gertruda vystrela ľavú ruku k Danielovi, ktorý jej váhavo podal ruku. Inšpektor žiaril. „Aké je to krásne, deti, že sa máte tak rady, aké je to krásne!“ povedal dojatý.

„Daniel, musíš sa teraz preniesť hore k oteckovi.“ povedala Gertruda. „Hneď dnes ti prinesú klavír a posteľ a ostatné potrebné veci a Lenorine veci prenesú zas do tvojej izby. S otcom som sa už dohovorila. Súhlasí. A bude veľmi tichý, aby ňu nevyrušoval. Ťažko by si znášal plač dieťaťka a celý ten ruch tudolu.“

„Takto to bude veľmi prakticky,“ odpovedal Jordan namiesto Daniela a hľadel si pritom na rukávy s rozstrapkavými okrajmi, ktoré potom chytro schoval za chrbát. „A budem rád, keď Lenora bude pri tebe. Mužskí spávajú dlho, kým žena je už dávno na nohách, však, zať môj?“ A s úsmevom poklepkal Danielovi po pleci.

„Kým Gertruda musí ležať, budem spávať s ňou v izbe,“ povedala Lenora a vyhla Danielovmu pohľadu, „veď nemôže spávať sama a opatrovníčka by bola drahá.“

„Celkom správne, celkom správne,“ poznamenal inšpektor a pobral sa ku dverám. Ale zas sa obrátil. „Len by som rád vedel,“ povedal žalostným tónom, „kto mi poškodil Gertrudinu a Lenorinu fotografiu. Jedna je prepichnutá a na druhej sú červené, ako by krvavé škvrny. Všetky je to čudné? Nemôžem si to vysvetliť. Kto mi len spravil takúto bolesť!“ Pokrútil hlavou a odišiel.

„Vieš, že je pozajtre prvého novembra?“ opýtala sa Gertruda sestry. „Máte nájomné? Zarobil otec dačo?“

„Otec nič nezarobil,“ odpovedala Lenora, „ale ja budem mať vari dosť peňazí.“

S inšpektorovou pomocou už vôbec nemohli počítať. Deti ho vydržiavaly, ale zdalo sa, že ho to ani trošku nepokoruje. Zavše tajnostkársky narážal na akúsi veľkú vec, s ktorou sa zaoberá a ktorá mu vynesie peniaze a úctu. Keď sa ho vypytovali podrobnejšie, len stiahol obrvy a položil si ukazováčik na pery.

„Som otcovi viac dlžen ako nájomné,“ počuly povedať Daniela, ktorý potom bozkal Gertrudu na čelo a vyšiel z izby.

„Polož dieťaťko do kolisky a príď potom ku mne,“ povedala Gertruda Lenore, keď sa za Danielom zatvorily dvere. Lenora urobila, ako jej kázala. Dojčiatko

spalo. Odniesla ho a hľadela pritom hlboko dojatá do škaredej, svraštenej tváričky. Potom pristúpila ku Gertrude.

Gertruda ju chytila za obe ruky a s neočakávanou silou ju stiahla k sebe, takže Lenorine oči boli celkom blízko jej očí. „Musíš ho spraviť šťastným, Lenora,“ povedala jej zachrípnutým hlasom a s chorobne rozja-ganými čiernymi očami, „lebo inak by bolo lepšie, keby jedna z nás ležala pod zemou.“

Lenora sa veľmi preľakla, ale nežne sa vyslobodila zo sestriných rúk. „Ťažko o tom hovoriť, Gertruda,“ šepla a zbledla. „Ťažko to prežiť, ťažko myslieť na to.“

„Musíš ho spraviť šťastným a aj ty musíš byť šťastná,“ pokračovala Gertruda ako bez smyslov. „Každý deň si to vrav, každú hodinu, každú minútu. Musíš, musíš, musíš!“

„Hádam sa to naučím.“ odpovedala Lenora pomaly a vážne. „Som... ani neviem, čo som teraz a ako sa cítim. Len maj so mnou strpenie, hádam sa to naučím.“ Úzkostlivo a zvedavo hľadela Gertrude do tváre. Ale Gertruda pritlačila obe ruky Lenore na líca, zas ju stiahla k sebe a veľmi vrúcne si sestru bozkala. „Aj ja sa musím naučiť,“ šepkala úplne ticho, „musím sa naučiť celkom odznova žiť.“

Ktosi zaklopal na dvere, prišla babka pozrieť pacientku.

7.

V tých časoch vládla ešte všade povera, že v izbe šestonedielky neslobodno otvoriť oblok. Preto v izbe bolo stále zlé, chorobné povetrie, ktoré Lenora veľmi

ťažko znášala a v ktorom nemohla spávať. A nevpustila do izby ani plné denné svetlo, a keďže izba bola aj tak dosť tmavá, bola temer ešte pochmurnejšia, lebo zelenú záclonu spustili až do polovičky obloka.

Ale najprotivnejšie boli nespočetné návštevy žien, ktoré prijímať predpisovala obyčaj. Prišla žena divadelného riaditeľa, prišla Marta Rübsamová, prišla žena dvorného radcu Kirchnerová, prišla mäsiarka, pekárka, pani farárka, žena lekárskeho radcu, žena lekárnikova a všetky rozdávaly rady a všetky vykrikovaly v údive a prekvapení, aké je novorodeniatko utešené. Raz vošiel Daniel do izby a našiel tu takéto shromaždenie. Bez slova si obzrel všetky ženy, hodil hlavou a bez slova vyšiel z izby.

Ani provízor Seelenfromm a monsieur Rivière neľutovali námahy a prišli, ale Lenora ich odbavila na chodbe. A onedlho sa zjavil ešte aj pán Carovius, aby sa povypytoval na matku a dieťaťko. Tohto zas odbavila Filipína, ktorá teraz mala zlé časy, lebo nesmela chodiť ku Gertrude do izby, Gertruda ju nechcela ani vidieť.

Aby Lenora nezaostala s robotou, ktorá im bola jediným zárobkom, pritiahla si stôl k obloku a písala aj v takejto temrave a večer pri lampe, hoci sa jej oči zotváraly ustatnosťou.

Po troch dňoch Gertruda stratila mlieko. Dieťa bolo treba živiť umele, preto kričovalo aj niekoľko hodín bez prestania. Keď sa napokon upokojilo, bolo treba vyprať plienky alebo prichystať kúpeľ, alebo si Gertruda dačo žiadala, alebo prišla nepríjemná návšteva. Lenora si nestihla sadnúť k práci, večer sa hodila na posteľ a drialala dve hodiny bolestne hlboko. Ak ju nezobudil krik vyhladnutého dojčiatka, zobudila ju ľarcha skazeného povetria. Hlava ju bolievala stále väčšími a väčšími,

ale tajila slabosť, túžbu, stiesnenosť, a ani len Daniel nezbadal, že jej dačo chybí.

V tomto čase sa s ním nemohla často shovárať. Ale vari nebolo na svete druhej dvojice očí, čo by dokázaly byť takými výrečnými v napomínaní a sľubovaní, v prosení a v srdečnej rezignácii. Raz večer sa stretli pred kuchynskými dverami. „Lenora, zadusím sa,“ pošeľol jej.

Položila mu ruky na plecia a pozorne pozrela na neho.

„Pod' so mnou,“ nástojil ako hlúpy chlapec „pod' niekam so mnou, pod' so mnou kamsi celkom preč.“

Lenora sa usmiala. Myslela si: „Ľudská myseľ si vždy žiada trošičku viac, ako môže dosiahnuť.“

Na druhé ráno vtrhol do izby. Lenora tu sedela ešte nie celkom oblečená a dívala sa na neho s čudným hnevom, kým si brala ručník a zakrývala plecia. Ale Daniel si sadol ku Gertrude na posteľ a slová sa mu len tak valily: „Chcem komponovať ‚Pútnikovú búrlivú pieseň‘. Myslím, že to bude dvojenec ‚Harzskej cesty‘ a že skladba bude s ňou cyklicky spojená. Celú noc som nezažmúril oka. Hlavný motív je priutešený.“ A začal škriekať fistulovými tónmi: „Keď ho neopustiš, Génus, ani dážd', ani búrka mu nevženie do srdca hrôzu.“ Ako sa ti to páči?“

Gertruda hľadela na neho oduševnene.

„Na to by sme si mali poriadne pripíť,“ pokračoval Daniel, „málokedy som mal takúto chuť na sklenicu vína. Nech to Parom vezme, že si to človek nemôže dovoliť. Ale, počkajte, len čo prídem k peniazom, každý deň budem mať na stole butelku tokajčiny.“

„Joj, to bude nobel!“ zlostne sa ozvala Filipína, ktorá tíško vošla do izby a počula Danielove slová.

Daniel jej nevľúdne kývol, aby čušala a odišla. Nedbal na jej odpoveď, hneď jej skočil do reči a vykrikol:

„Niečo sa musí stať. Keď nemôžem piť, musím aspoň tancovať. Pod' so mnou tancovať, Lenora, nerob drahoty, pod', zatancujeme si!“ Objal Lenoru, pritisol si ju na hrud', spieval valčíkovú nôtu a ťahal zmätenú a odporujúcu Lenoru za sebou.

Filipína vybuchla škriplavým smiechom, potom povedala nahlas, že vonku stojí pani Kirschnerová a chce navštíviť pani Nothafftovú. Gertruda uprela na Daniela tvár s výrazom úpenlivej prosby; práve v tej chvíli sa rozplakalo dieťa, Lenora sa vytrhla Danielovi z náručia, popravila si vlasy a bežala ku kolíske. Filipína otvorila dvere, vpustila dnu ženu dvorného radcu a zrazu sa zvonku ozvala prudká škriepna vrava. Bolo počuť hlas inšpektora a hlas akéhosi cudzieho mužského.

Bol to pomocník s náradím a surovo požadoval peniaze za kolísku, ktorú im dodal. Tvrdil, že bol tu už štyri razy a že ho vždy len akosi uchlácholili. A skutočne, Daniel bol teraz veľmi zle s peniazmi.

Pani Kirschnerová odtiahla Daniela trochu bokom a po priateľsky mu ponúkla, že mu požičia dvesto mariek. Keď Daniel mlčal a so stisnutými perami hľadel na dlážku, vyhrešila ho. „Vždy robíte proti sebe,“ povedala mu. „Nerobte drahoty, milý Nothafft, dnes napoludnie vám peniaze pošlem, a keď raz dačo usporíte, vrátite mi ich.“

Daniel vyšiel z izby a dal hromžiacemu obchodníkovi poslednú desaťmarkovú bankovku.

Pani Kirschnerová doniesla Gertrude sklenicu tokajského, lebo tokajčina bola v tých časoch ako by životným elixírom.

„Vidíš, ako sa žiadosti chytro vyplnia,“ povedala Gertruda večer Danielovi, keď prišiel k nej do izby. A naliala mu plnú skleničku.

„Máte ešte platiť nejaké účty?“ oslovil Daniel aj Ger-

trudu, aj Lenoru a otvoril peňaženku, v ktorej sa blyšťalo zlato. „Zlato dvorného radcu,“ povedal, „rýdze dvornoradcovské zlato. Aké je krásne, všivácky krásne. A od takéhoto dačoho závisí blaženosť mojej úbohej duše!“ Vysypal peniaze Gertrude na prikrývku, vyplazil jazyk a s hnusom odchádzal.

Lenora s vlhkými očami mu podávala skleničku tokajčiny.

„Nie, Lenora,“ povedal, „bol som dnes ľahotársky. V nadutosti som si myslel, že by som sa mohol niečoho dopracovať. Sadol som si a hútal, ale bol to čirý nesmysel. Vtedy sa človek cíti ako po falošnej prisaha. Komu som na osoh, Lenora, komu osožím, žena? Ved’ mi to povedzte!“

„Len vypi,“ prosila Lenora, „možno prídeš na iné myšlienky.“ A rukou mu hladkala čelo.

Vtedy Gertruda okríkla sestru: „Nechaj ho! Odlož sklenicu!“ A skríkla to takým surovým hlasom, že sa ohrozená Lenora utiahla a Daniel vstal.

„Nechajte ma samu,“ povedala po chvíľke a Daniel s Lenorou vyšli z izby.

V obytnej izbe si Lenora sadla za stôl a podoprela hlavu o ruky. „Čo len teraz bude, Daniel?“ opýtala sa a husľový zvuk v jej hrdle bol akýsi úchvatný.

Daniel postavil do výklenku sviečku, ktorú niesol. Sklonil sa ponad stôl a chytil Lenoru za štíhle zápästia. „Preglgni aj horké pre sladké,“ hundral. „Spoliehaj sa na mňa, spoliehaj sa na seba a na vyšší zákon. Nesmie byť iba výmyslom, že je nado mnou okridlená bytosť. Potrebujem čosi, o čo sa môžem zachytiť, a čosi, čo sa nedá zničiť, áno, poviem doprosta, čosi nadľudského.“

„Čosi nadľudského,“ opakovala Lenora mechanicky a myslela na to, že aj od iných, aj od svojej ženy vyža-

• doval nadľudskosť. S nekonečne bojazlivým pohybom zdvihla ukazováčik, aby ho vystríhala.

Ale Daniel to skoro ani nezbadal. V takejto namyslenosti a náruživosti by bol mohol zničiť celú stavbu sveta a stvoriť nový svet len preto, aby mohol tohto jediného tvora pretvoriť na takého, akým ho chce mať: na nekonečne poslušného a zároveň skutočne milujúceho, pannačne odhadzujúceho čestné zákony a veselo dôverujúceho zákonom, čo sa zrodil z núdze a zaľatosti.

„Zima mi je,“ šepkala Lenora v hrôze a dívala sa na hlboké tône v miestnosti.

8.

Vidieť tieto oči tak blízko a vidieť čistú žiaru v nich, môcť sa dotýkať perami týchto úprimných, chladných, mlčanlivých, a predsa takých výrečných úst, môcť držať tieto ruky, v ktorých prebývala náruživosť ako v mlčanlivom nepokoji posla, pritiskať si na hrud' túto rozochvenú postavu, takú ochotnú a takú vznešene váhajúcu, to bolo pre Daniela primnoho, v tom bola bolesť, netrpezlivosť, smäd, stále väčší smäd, a to všetko mu trhalo súvislú dennú prácu a shon, myšlienky, plány a úmysly.

So známymi ľuďmi sa shováral ako s cudzími. Neznámi sa čudovali, ako úprimne im dôveruje. Zabúdala si dať na hlavu klobúk, keď vychádzal na ulicu, a prejavoval toľko roztržitosti, že sa mu ľudia už posmievali. Nevedel, kedy je poludnie. Prišiel domov o tretej a myslel si, že je dvanásť. Raz už viselo iba na vlásku, že ho nezachytily cválajúce kone na Máriínej hrádzi. Inokedy zas mu na Ľudovítovej stanici ukradli z ruky dáždnik, a ani to nezbadal.

„Ó, okrídlená bytosť, okrídlená bytosť!“ vravieval si chvíľkami a usmieval sa ako námesačný. Hlboko v duši mu hučalo rozbúrené more tónov. Len ho načúval, čo aj zavše vybuchol zlosťou, lebo si bol istý, že nebude osohu z tohto majetku a že zas nastane v ňom mŕtve ticho. Žil tak zahrúžený do seba, že skoro ani nevidel nebo a domy, nepočul ľudí a zvieratá, nebadal nič, čo patrí k životným potrebám, žil len ako vo sne.

Okrídlená bytosť! Okrídlená bytosť!

9.

Keď Gertruda vstala po pôrode, prijala Lenora pozvanie Marty Rübsumovej a odcestovala s priateľkou do Altsdorfa k tete Seelenfrommovej. Mala tam ostať dva týždne a dávala sa na túto lehotu ako na skúšku, či môže ešte značiť niečo sebe, len sebe, bez Daniela.

Ale videla, že už nevie žiť bez neho. V osamelej hájovni sa presvedčila, že jej láska je dosť mocná, aby uniesla všetky hrôzy, ktoré jej osud naložil, že ani útek, ani schovávanie ju nemôže zachrániť, ani Daniela vyliečiť, ani Gertrude nahradiť, čo stratila.

Pravda, bývaly chvíle, keď sa spytovala, či je to pravda, či je to skutočnosť a či je to vôbec možné. Blúdila v temnote, obkolesená démonmi. Jej bytosť sa rútila do najhlbšieho a najnezvyčajnejšieho zmätku a bránila sa proti neúprosnosti bolestnými posunkami.

A jednako v istej prebdenej noci sa jej zdalo, ako by bola zapálila Danielovi ducha a ako by ju bol jeho hlas volal s nikdy nepoznanou silou.

Nikto, koho kedy videla, nezdal sa jej natoľko živým ako on. Jej driemajúca obrazivosť sa zobudila jeho slo-

vami a jeho dychom. Videla, že ľudia sú mu veľkými dlžníkmi, a keďže sa nikto nepričinil splatiť mu túto dlžobu, že musí ona nahradiť zameškané.

Nedovidela na všetky cesty jeho umenia. Hudobník v ňom jej nebol ničím zvláštnym a nezvyčajným. Cítila a chápala iba jeho. Cítila a chápala len človeka v ňom, čo sa zrodil na vysoké a najvyššie diela, čo sa rozhodol vykonať ich, čo mlčky prekračoval všetko zlé a nízke. Videla v ňom človeka, čo sa cítil vyvoleným a mal sa zriecť vlády. Človeka, čo stál rozpálený v plnej zbroji, aby si bránil stále ohrozenú svätyňu.

Už v detstve pobožne snívala o takomto človeku, o takomto rytierovi a bojovníkovi. Lebo čo aj hľadela na všetky veci a pomery pravdivými očami, jednako mala dušu plnú tajného rojčenia. Za milo prejavovanou činnosťou priadli géniovia romantiky pestré nitky a vytvorili aj sklenú guľu, v ktorej sa tak dlho skrývala pred svetom.

Ráno po tejto noci povedala priateľke, že sa chce vrátiť domov. Marta sa pokúsila odhovoriť ju, ale Lenora nepopustila. Ved' skoro ochorela túžbou.

Marta ju teda pustila domov. Bola plná smutných obáv o Lenorinu budúcnosť, ved' sa aj jej dostalo do ušú, čo sa robilo v nešťastnom dome. Trápila sa nie z mravnostných príčin, nebola taká malicherná. Trápila sa v úprimnej náklonnosti. Bolelo ju, že už nemôže obdivovať Lenoru.

10.

Medzitým Daniel povedal žene, že v Eschenbachu u matky mu žije vlastné dieťa a že sa o tom dozvedel, len keď ho Lenora ta zaviedla. Povedal jej, ako sa dieťa

volá, koľko má rokov, kto mu bola matka, a opísal jej tú divú a búrlivú novoročnú noc, v ktorej objal slúžku. Rozprával jej, ako vtedy stál dolu pred ich domom a čo teraz cítil pri pohľade na malú Evu, že sa mu zdalo, ako by Prozreteľnosť len naoko bola použila cudzie telo a ako by dieťa bolo skutočným dieťaťom Gertrudy.

Nato odpovedala Gertruda: „Nikdy nechcem vidieť to dieťa.“

„Keby si Evu poznala, hanbila by si sa za tieto slová,“ odpovedal Daniel. „Nemala by si žiarliť na tvora, ktorým chcel Boh okrášliť svet.“

„Nespomínaj Boha!“ povedala Gertruda chytro so zdvihnutou rukou. Potom, po prestávke, kým ju Daniel namrzene pozoroval, dodala s bolestným úsmevom: „Ja a žiarliť? Och, nie, Daniel.“

Spôsob, ako si pritisla ruky na hrud', presvedčil Daniela veľmi dôrazne, že naozaj nepoznala žiarlivosť. Mlčal, ale ostal dlho sedieť v izbe pri nej. Keď nadkrajovala bochník chleba, vypadol jej nôž. Chytro vyskočil a zdvihol ho. Nikdy predtým to neurobil. Gertruda hľadela na neho, kým sa zohýnal. Oči jej vyhasly, zas vzbĺkly a zas zhasly.

Nespomínaj Boha! Daniel musel ustavične myslieť na tieto slová.

Keď sa teraz Lenora vrátila domov, zhrozila sa, ako Daniel vyzerá. Bol nesvoj, mihalnice mal zapálené, ako by aj on bol prebdel celé noci, sotva vládol hovoriť a napokon žiadal, aby mu prisahala, že už nikdy neodíde z domu.

Nechcela mu prisahať, jemne ho prehovárala, ale keď bol stále divší a divší, prisahala mu. A keď ju potom prudko sovrel do náručia, otvorily sa dvere a na prahu stála Gertruda. Daniel sa ponáhlal k nej, chcel ju chy-

tiť za ruku, ale ona ustupovala krok za krokom, až došla ku dverám do spálne.

Bol večer a v obytnej izbe bolo prestreté pre štyroch, lebo aj inšpektor mal večerať s nimi.. Prišiel presne, Lenora nosila jedlá na stôl, ale Gertruda nechodila. Lenora šla teda za ňou. Sedela pri kolíske a rozvážne si prečesávala vlasy.

„Nejdeš s nami večerať, Gertruda?“ opýtala sa Lenora.

Ale Gertruda ako by ani nebola počula. Po niekoľkých minútach vstala, šla k stene, kde viselo zrkadlo, oboma dlaňami si tísila vlasy na líca a hľadela do zrkadla rozšírenými očami.

„Pod' predsa, Gertruda,“ volala ju Lenora váhavo. „Daniel už čaká.“

„Že som to v tomto zrkadle ešte raz ja,“ šepkala si Gertruda, „to je ako hriech.“ Obrátila sa a kývla Lenore, aby prišla k nej.

Lenora poslušne pristúpila k nej. Gertruda objala Lenoru okolo šije, pritiahla si ju tak, že sa Lenorina ľavá slucha dotýkala jej pravej a len Gertrudine vlasy visely ako záclona medzi oboma tvármi. Gertruda zas pozrela do zrkadla, pohľad jej zmeravel, a povedala: „Ty si krajšia, ty si omnoho krajšia, ty si tisíc ráz krajšia.“

Vtedy sa pohlo dieťa, a pretože Gertruda stála tu ešte vždy zamyslená, pristúpila Lenora ku kolíske. Ale len čo to Gertruda zbadala, priskočila k nej a vykrikla s prekvapujúcou surovosťou: „Nedotýkaj sa ho! Nedotýkaj sa ho!“ Vytrhla dieťa z kolisky, náhlivým behom ho odniesla do svojej postele a povedala tiško, ale vyhrážavo: „Je moje, je len moje.“

Od tejto chvíle Lenora vedela, že sa v Gertrude robila akási hrozná zmena.

Nevedela, či to aj iní zbadali, ba nevedela ani, či si to Daniel všimol, ale ona to videla a obávala sa.

Raz popoludní na mrku prišla k sestre a našla Gertrudu kľačať na chodbe a drhnúť dlážku.

„To by si nemala robiť, Gertruda, ešte si nie natoľko zdravá, škodí ti, keď robíš takú ťažkú robotu,“ povedala Lenora.

Gertruda jej neodpovedala, len drhla ďalej.

„Prečo sa už pekne neobliekaš?“ pokračovala Lenora smutne. „Daniel nemá rád, keď chodíš stále takto v škaredej sukni, ver mi, hnevá ho to.“

Gertruda sa vystrela na kolenách a odpovedala čudne pokorne: „Len sa ty krásli. Nie je dobre, keď sa dve krásli.a. Čože mám robiť?“ opýtala sa a hlava jej klesla. „Ty nosíš zlatú retiazku a koraly v ušiach. Páči sa mi to a tak to má byť. Ale ja nemám zlatej retiazky ani korálov, a aj keby som mala, nenosila by som ich, a aj keby som ich nosila, bolo by len zle z toho.“

„Ach, Gertruda, ako to hovoríš?“ bedákala Lenora.

Vtom sa zrazu v chodbe ozvaly zvuky zvonov. Gertruda prísne a slávnostne složila ruky k modlitbe a vyzerala, ako by bola skamenela takto kolenačky.

S ťažkým srdcom šla Lenora do izby.

•

11.

Priestor, čo oddeľoval Daniela a Lenoru, neprekonaťne ich aj priťahoval. Mali rovnaké myšlienky a každý z nich uhádol želanie a mienku druhého. Keď Daniel prišiel domov znechutený a podráždený, bola Lenora nepokojná a úzkostlivá, ale len čo si sadli vedľa seba, už bol v nich pokoj.

Daniel mal moc prehovárania a Lenora zas moc príkladu. Keď sa nejaké jedlo nevydarilo a Daniel ho nechcel jesť, nielen že ho Lenora jedla, ale vedela ho ešte aj chváliť, teda aj on jedol a jedlo mu chutilo. Gertruda varila a Lenora myslela, že treba sestru šetriť. Lenže Gertruda nechcela, aby ju šetrili, odložila nôž a vidličku a povedala: „Daniel má pravdu, nedá sa to jesť.“ Vstala a šla do kuchyne navariť kaše v mlieku, aby nahradila pokazené jedlo. Taká teda bola, vždy oddaná, mlčanlivo horlivá, mlčanlivo usilovná, aby si nepremeškala povinnosť. Daniel s Lenorou hľadeli na seba v pomykove, ale čoskoro sa im zmätok premenil na vzájomné očarenie a už nemohli odtrhnúť od seba pohľady.

V Danielovej smyselnej povahe nebolo zvodcovstva. Ale zato bol v najvyššom stupni závislý od svojich žiadostí a chůtok a bol často bezohľadný v náruživej zaľatosti. No v takých prípadoch mala Lenora hneď naporúdzi hlboký, rozvážny pokoj a veselú rozhodnosť, ba aj povoľnosť. Toľké nároky na trpezlivosť by boly mohli vyčerpať aj politicky najzocelenejšieho ducha a najskúsenejšie srdce, ale ona si vždy dala rady s pomocou inštinktu, čo sa nikdy nemýlil, a nikdy nebola ustatá.

Daniel sa najčastejšie vzpieral proti tomu, čo nazýval meštianskou opatrnosťou, proti zachovávaní potrebnej pretvácky. Nechcel si vynútiť chvíle lásky ako ukradené šťastie, nechcel sa krahnúť cez chodbu a schodište, nechcel šepkať, nechcel vyčkávať tajnú chvíľku, nechcel prichádzať a odchádzať so strachom a váhavosťou.

Netreba nám slediť za týmito tajnosťami. Nechceme sa pliesť do remesla zlému duchovi Asmodajovi, ktorý robí priezračnými strechy na domoch a nazíza do spální, nechceme byť vyzvedačmi a číhať na Daniela, keď okolo polnoci vychádza z manzardky a v plstených papučiach hmatá po zábradlí, nechceme rozprávať o Lenoriných

mukách a túžbach, o jej čakaní a úniku, o jej obranách a porážkach. Prenesieme sa ponad toto všetko, nech milostivá záclona zahalí tieto veci, lebo sú príľudské a priobyčajné.

Spomenieme len jednu jedinú noc, keď Daniel vošiel k Lenore do komôrky a povedal: „Ešte nikdy som ťa nevidel, ako si milý vída milú.“ Lenora sedela na peľasti a začala sa triasť. Potom zhasla sviečku, Daniel počul šuchotať šaty, potom šla k peci, otvorila dvierka, a pretože v peci bolo ešte žeravé uhlie, stála tu osvetlená purpurovou žiarou a chudé, nežné, nahé telo, nezvyčajne modelované, bolo plné najharmonickjšieho oživenia. A keďže teraz, pri svetle, hru údov zrazu prerušila hanba, skrútila Lenora hlavu k stene, kde ešte vždy visela maska Zingarely, ktorú jej Daniel nechal. Sňala masku s klinca, držala ju oboma rukami, takže žiara uhlíkov padala na bielu sadru, pritom sklopila oči a usmiala sa tak, že to Daniela celkom ohromilo. Do srdca mu došlo čosi večného, tušenie konca, strach z osudu.

Práve v tej chvíli nadvihla sa Gertruda v posteli a vypleštila oči, ako by tam naproti dverám izby kohosi videla. Keď sa dlho takto uprene dívala, vstala, otvorila dvere, tíško vyšla na chodbu, zas sa vrátila a zas vyšla, potom zas šla k posteli, ostala v nej sedieť vzpriamená a už nespúšťala očí s dverí vonku na chodbe, s dverí, za ktorými — ako vedela — boli Daniel s Lenorou. S hlavy jej visely s oboch strán dva čierne vrkoče a vprostred tmavých vlasov hore a tmavých vrkočov po bokoch vyzerala jej tvár ako tvár voskovej sošky v pochmúrnom, tmavom ráme.

Ani pohyb svalu neprezradil, aké myšlienky sa jej natískaly do duše.

Za tými dverami bol celý jej svet. Zdalo sa jej, že už nevydrží všetko, o čom vie. Všade sa kradli po chod-

bách bytov, všade vábila žena, ku každej žene sa prídružil mužský a objímali sa a zatínali si zuby do tela. Bolo to práve také rúhavé ako nesmyselné, bieda a hrôza. Všade videla všetko podlo obnažené, všetky šaty boli ako by zo skla, nemohla pozrieť ani na mužského, ani na ženu, aby nezbledla. Mala už iba jedno útočisko, hodiť sa na kolísku dieťaťa a modliť sa. Ale keď vstala, zas len dýchala v otrávenom povetrí a nemohla zaspáť z túžby očistiť sa zo zločinu, na ktorom sa cítila vinnou, hoci doteraz nikdy nemohla pochopiť, aký to vlastne bol zločin. Len sa jej zdalo, že jej nad hlavou visí ťažký kameň, ktorý sa pomaličky uvoľňoval a každým dňom hroznejšie hrozil zrútením.

Prešla hodina za hodinou a napokon vyšiel Daniel na chodbu. Veľmi sa preľakol, keď zbadal svetlo lampy a Gertrudu vzpriamene sedieť na posteli.

Vošiel do izbičky, zatvoril dvere, šiel ku kolíske, pozrel na spiace dieťa a potom pristúpil ku Gertrude. Uprela mu nekonečne pozorný pohľad do tváre, pohľad, ktorý ako by sa bol spytoval na mienku, ako by bol prosil o rozsudok. Ale zároveň vystrela proti nemu ruky, ako by sa bránila, a keď zastal zarazený, zmiernil sa jej výraz v očiach a povedala mu: „Podaj mi ruku.“

Chytila mu pravicu, hladkala ju a šepkala: „Úbohá ruka, úbohá ruka!“

Daniel zaťal zuby. „Ó, žena!“ povedal.

Sadol si na peľasť a mlčal. Gertruda sa zas dívala na neho tým istým napätým a prosebným pohľadom ako prv. Ale on klesol k nej, oprel si jej hlavu o hrud' a zaspal.

Ešte vždy ho držala za ruku. Hľadela mu do bledej, úzkej tváre a na hranaté čelo, na ktorom sa chvíľkami jemne trhala koža pod strapato visiacimi vlasmi. Olej v lampe dochodil a knôť začal zapáchať, ale Gertruda

nevedela zhasiť lampu, bála sa, že by sa Daniel zobudil. Dívala sa mlčky, ako svetlo zhaslo, ako ho zamenilo červené trblietanie, potom zhaslo aj toto a nastala tma.

•

12.

Od istého času Lenora badala, že pekársky učeň, čo im nosil žemle, nekládol ich už do vrecka ako doteraz, ale ich bezočivo hádzal na zem mriežkou vo dverách.

Roznášač novín sa jej už nepozdravoval, listár sa posmešne usmieval, ba zdalo sa jej, že ešte aj žobráci požadujú almužnu s vyzývavými tvármi.

Raz išla Hodovnou ulicou a akási ženská sa vystrčila z obloka istého domu, a keď ju zazrela, zakričala čosi do izby a hneď priskočil k obloku mladý mužský a tri nedospelé dievčence a vymieňali si poznámky a gánili na ňu pohľadmi, pod ktorými zbledla.

Raz jej zasa Daniel priniesol voľnú vstupenku na koncert. Šla na koncert, ale hneď, ako vošla, zbadala, že ľudia si ju obzerajú žiadostivo a neslušne. Akási vystrojená dáma sa odtiahla od nej a niekoľkí páni, čo sedeli pred ňou, ustavične sa obzerali a vyškierali na ňu. Nevýdržala do konca a ušla.

Pohyb na čerstvom povetrí jej už neraz pomohol preniesť nejednu zlú chvíľku. Šla sa korčuľovať na ľad. Keď ju ľudia zbadali, začali si šepkať. Nestarala sa o nich, pekne krúžila a robila figúry. Zo skupiny mladých dievčienec ktorási prstom ukazovala na ňu. S hrdo blyštiacimi sa očima priblížila sa ku skupine, ktorá sa hneď rozpŕchla. Teraz sa jej stránili všetci, čo ju predtým obdivovali. Rozbúrené city v nej vzbĺkli, keď videla toľko neočakávanej a odmietavej surovosti.

Istého decembrového dňa kráčala cez Vínový trh a hcela prejsť úzkou uličkou k Hallerovej bráne. Pred vchodom do uličky stáli niekoľkí mužskí a shovárali sa. Poznala medzi nimi Alfonza Dirufa. Myslela si, že sa jej mužskí vystúpia, aby mohla prejsť, ale nikto sa ani nepohol. Len na ňu vyzývavo hľadeli. Bola by síce mohla ísť ďalej inou cestou, ale zaľatosť ju nútila vydržať a pod plamennou belasosťou jej očí sa ničomníci napokon pohli a vyhli jej. Utvorili špalier, ktorým musela prejsť, ale horšie ako toto bolo cítiť na chrbte neslušné pohľady mužských a počuť smiech, aký sa v noci ozýva z krčiem, keď takíto mužskí sedia pospolu a rozprávajú si oplzlosti.

Zavše na mrku a zavše večer sa jej zdávalo, že ktosi ide za ňou. Raz sa obzrela a naozaj videla akéhosi mužského. Mal oblečený havelok a chytro potom vošiel do brány. O niekoľko dní sa toto opakovalo, ale teraz sa Lenora veľmi preľakla, lebo sa nazdávala, že v postave poznala pána Caroviusa.

Keď raz večer vyšla z domu, zbadala tú istú postavu na druhej strane námestia pri kostole. A kým rozmýšľala a uvažovala, pripojila sa k postave iná postava. Zdalo sa jej, ako by to bola Filipína. Postavy sa tíško shováraly, ale Lenora ich nemohla zreteľne vidieť, padal prihustý sneh a lampáš bol príďaleko.

Nevedela prečo, ale zrazu mala strach o Daniela. Len o neho. Zdalo sa jej, že mu hrozí nebezpečenstvo, ak sa nevráti domov. A vybehla hore schodmi až do podstrešnej izbičky. Zaklopala na dvere. Nik sa neozval. Otvorila. Bolo tma. Ale videla obrysy jeho tela odrážať sa v temnej miestnosti od snežného svetla vonku. Sedel za klavírom, ruky mal podopreté o vrchnák a hlavu zas o ruky. Lenora si vydýchla bolestne a sladko, bežala k nemu a objala ho.

Daniel si ju posadil do lona, pritisol si jej hlavu na prsia a smial sa s otvorenými ústami a ligotavými zubmi, ale celkom bez hlasu. Teraz sa často takto smial.

13.

Takto sa smial nad sprisahaním, ktoré kula proti nemu spevážka Barini, jeho najúhlavnejšia nepriateľka, a ktoré zapríčinilo, že sa v divadle všade stretával s odporom a nedôverou.

Takto sa smial nad potupnými anonymnými listami, ktorými ho zahŕňali spoluobčania a ktoré čítal v navivnej zvedavosti, lebo chcel vedieť, kam až zašly oplzlosti a psovsky zbabelá nenávisť.

Tak sa smial, keď ho vypovedala slobodná pani Aufenbergová. Napísala mu, že akosi zoslabla a že preto strávi zimu na vidieckom majetku pri Hersbrucku. Ale Daniel sa dozvedel, že často prichádzala do mesta a že usporiadala pravidelné hudobné večierky, čo by nebola mohla robiť pod jeho vedením. Teraz jej bol poradcom Andrej Döderlein. Teraz už mohla hýriť a rojčiť a v dusnom povetrí a v umelej atmosfére si do omrzenia ohlušovať bezmocnú dušu.

A takto sa smial nad útokmi „Franského herolda“, ktoré sa týždenne opakovali. Noviny mu chodily do domu. Boly v nich obratné a pichľavé útoky, vyňuchané tajnosti, obšírne klebety, perfídne podozrenia proti umelcovi a človekovi.

Vo všetkých článkoch sa spomínal Husiarik. Prekvapený Daniel rozmýšľal, čo vlastne chce vyjadriť tým menom. Husiarika pozdvihli na akúsi humoristickú postavu. „Čože je nového o Husiarikovi?“ znely titulky, alebo

sa v novinách našla nasledujúca krátka noticka: „Husiarik už znovu púta pozornosť priateľov hudby. Vzal si do hlavy, že operu Stradella urobí straviteľnejšou pridaním smútočného pochodu vlastnej výroby a oddané domáce vtáky, ktoré drží pod pazuchami, odmenily tento úmysel milým a vďačným gestom.“

Rodiskom týchto vynikajúcich výtvorov v oblasti žurnalistického žartu bol stály stôl „U krokodíla“. Ak sa kedy prelievaly opravdivé mužské slzy, stávalo sa to zo smiechu pri písaní takýchto zpráv o živote a práci Husiarika. Redaktor Weibezahl zapisoval a protokoloval tieto duchovné preteky, v ktorých najväčšmi vynikal pán Carovius. Pán Carovius čerpal zo spoľahlivých prameňov, ako to vyjadrovala novinárska reč, a každý večer prekvapil stolovú spoločnosť novými vzácnosťami do Weibezahlovej aktovky.

Daniel o tomto nevedel, ale Husiarik slovom i postavou vpletal sa mu do myšlienok a kdesi a akosi časom sa v nich podstatne zmenil.

14.

Jedného dňa napísala Danielovi žena dvorného radcu, pani Kirchnerová, a oznámila mu, že už nechce o ňom ani počuť, a zároveň pýtala vrátiť peniaze, ktoré mu bola požičala, no Daniel si ich nemohol zaopatriť. V divadle si už vybral aj preddavky, priateľa nemal a monsieur Rivière, ktorý by mu azda bol mohol pomôcť, odcestoval do Francúzska.

Peniaze vymáhali zvyčajnou cestou. Advokát určil lehotu. Keď vypršala, doručili súdny výmer, potom prišiel súdny vykonávateľ a z nedostatku iných cenných predmetov zapísal klavír.

Daniel sa síce odvolal, ale bez právneho podkladu. O niekoľko dní mali klavír predať na licitácii.

Bol pochmúrny januárový deň, keď vošla Filipína do izby k Danielovi.

„Počuj, Daniel,“ začala, „chceš odo mňa peniaze?“

Daniel pomaly obrátil hlavu a obzeral si ju prekvapený.

„Mám dosť peňazí,“ pokračovala Filipína zachrípnutým hlasom a oči pod šticou sa jej skleno ligotaly, „nabierala som si po krajciariku od malička, rok za rokom. Môžem ti dať, koľko potrebuješ pre ženu dvorného radcu. Šmar ich tej starej koze. Len mi povedz: ‚Filipína, prosím ťa, daj mi peniaze.‘ Hneď budú ležať na stole.“

„Iste si sa zbláznila,“ odpovedal Daniel, ktorému sa zrazu dievča protivilo, „a už aj aby si zmizla!“

Vtedy Filipína v šialenej zlosti chytila ho za ruku a prv, ako jej mohol zabrániť, zahryzla sa mu pod malíčkom dosť hlboko do mäsa. S tlmeným výkrikom si Daniel vyslobodil ruku a odsotil Filipínu. Pozrela na neho zvodne, ale v tvári bola celkom žltá.

„Pristaň, Daniel,“ povedala prosebne, „nebuď ku mne taký zlý. Stále si taký zlý, taký akýsi nežičlivý, nože pristaň.“

Vyzývavý úsmev, vlasy na očiach a červené, ťarbavé ruky a chumáčky snehu na pr. krátkom kabáte a lem kriľavo červených šiat a na klobúku jedovaťozelená stužka. Daniel pocítil hrôzu ako pri pohľade na najškarredší a najsurovší obraz, ktorý mohol vidieť v ľudskom svete. Ale keď odvracal oči, prenikla ho ľútosť, ako by bol zrazu vytušil, že táto bytosť je k nemu prikutá putami, ktoré musely najprv prejsť temnotou podzemných labyrintov, aby sa dostaly k nemu. Ohromilo ho, čo Filipína urobila, ale zároveň ho to prekvapilo, lebo sa v tom prejavila jej povaha, a začal o tom rozmýšľať.

Šiel k umyvadlu a ponoril si krvácajúcu ruku do vody. Filipína vytiahla zo skrine čistú šatôčku a podala mu ju, aby si obviazal ranu. Pozrel na ňu prenikavým pohľadom a povedal: „Čo si ty za človeka? Aký diabol trčí v tebe? Daj si pozor, dcéra Jazona Filipa, daj si pozor.“

Pretože sa v týchto slovách ozýval dobrácky tón, Filipína sa čudne zachvela tvár. Črty mala skrivené ako v úškrne, a predsa to nebol úškrn. Po chvíľočke vytiahla z vrecka na kabáte koženú peňaženku a vybrala z nej dve stomarkové bankovky, zabalené v papieri, a zlatý peniaz. Vykrútila bankovky z papiera, položila ich aj so zlatým peniazom na stôl a podala Danielovi popísaný papier.

Čítal: „Nižšiepodpísaný Daniel Nothafft dlhuje Filipíne Schimmelweisovej dvesto dvadsať mariek a od dnešného dňa jej bude platiť od peňazí päťpercentné úroky.“

„Vyplatiš súdneho vykonávateľa a dostaneš sa z kaše,“ vravela Filipína čudne nástojčivo. „Veď nemôžeš hrať na lopári miesto na klavíri, veď tento klepáč potrebuješ k remeslu. Podpiš a máš pokoj.“

„Odkiaľ máš peniaze?“ opýtal sa Daniel. „Ako si sa dostala k toľkým peniazom? Povedz pravdu!“ A zrazu začul Teréziin hlas: „Toľké, toľké peniaze, toľké, toľké peniaze...“

Filipína si obhrýzala nechty. „Do toho ťa nič,“ odpovedala surovo, „neukradla som ich. Napokon môžem ti to povedať,“ pokračovala, keď sa jej jeho podozrenie zdalo hrozivé, „matka mi ich podhodila. Aby som nebola celkom bez groša, keby sa dačo stalo. Lebo otec by ma najradšej nechal zdochnúť. Matka si ich potajomky odložila a musela som jej prisahať pri Ukrižovanom, že sa to nikto nedozvie.“

Táto hrozná rozprávka prinútila Daniela zamyslene pokrútiť hlavou. Cítil, že Filipína klame, ale z jej slov

vychádzala akási zvláštna moc. Nemohol sa rozhodnúť, uvažoval. Šlo tu o jeho prácu. Mohly prejsť týždne, ba mesiace, kým by si zas zadovážil nejaký nástroj. Nechápal Filipíninu ochotu, všetko, čo povedala, bolo odporné a sprosté, ale prinášala pomoc, a preto musel udusiť všetky vystrihové hlasy.

„Veď sú to len peniaze,“ pomyslel si pohľadavo a sadol si podpísať meno na kartičku.

Filipína zdvihla plec a neosmelila sa ani dýchať, kým jej bez slova nepodal kartičku. Potom prosebne pozrela na neho a povedala: „Tak, Daniel, ale teraz už nesmieš so mnou zaobchodiť ako s prašivou mačkou.“

•

15.

Tohto roku si ľudia veľmi mnoho sľubovali od fašiangového sprievodu a vo fašiangový utorok odpoľudnia bolo celé mesto na nohách.

Daniel sa práve vracal domov, keď sa na rohu Teréziinej ulice dostal do trmy-vrmy. Neveľmi zvedavý zastal a čoskoro sa ukázali prvé skupiny sprievodu: traja heroldi v skvostných stredovekých oblekoch a za nimi mestskí radcovia na koňoch.

Za nimi viedli na tragáči čarodejnicu, odsúdenú na smrť. Mala strašne pomaľovanú tvár a rozháňala sa veľikánskou fľašou s pálenkou. Za ňou nasledoval zástup Číňanov s vrkočmi a potom spoločnosť tancujúcich Kamerunčanov. Potom šiel obor, ktorý niesol dvadsaťsedem krígl'ov, potom dámska kapela, samé staré ženy, potom voz s dedinským obecným výborom a s nápisom „Zbožňovatelia daní“. Potom fajčiarsky klub so švédskym obchodníkom a zápalkami, potom voz, na ktorom bola

Spittlerova brána, postavená z pivných sudov, potom takzvaná iskrová garda, potom pestúnka s dospelým dojčaťom v husárskych čižmách, potom siedmi Švábi na velocipedoch, potom koč s veselo vystrojenou anglickou rodinou, voz s učencami a spisovateľmi a s tabuľou s nápisom „Atakďalejovci a Etceteristovci“.

Napokon šiel voz, na ktorom bola napodobnenina Husiarikovej studne, veľmi obratne vyhotovená z dosiek, kolies, hlíny, handier a starého železa. Chlapiatko na studni malo oblečený otrhaný zamatový kabátik a zo všetkých vreciek mu trčaly skrútené papiere, popísané nótami. Namiesto klobúčika malo na hlave hrdzavú paňvicu a obuté malo staré lakové topánky. Pod každou pazuchou nieslo hus. Husi boli z chlebového cesta a nemaly husie, ale ženské hlavy, umelecky vymaľované, s guľkami na hranie v očných jamkách. Tvár ľavej hlavy vyzerala melancholicky, tvár pravej veselo.

Okolo tohto voza bol najväčší stisk, a keď ho zazreli noví diváci, vždy sa ozvalo nespútané haló. Vykrikovali aj ľudia, čo nechápali význam alegórie. Pulcinellovia pukali bičmi v povetrí, indiánski náčelníci tancovali okolo neho s vreskom, Mefistofeles robil kotrmelce, rytieri, čo jazdili na drevených koňoch, salutovali a decká vo voskových maskách na tvárach vrešťaly do ohluchnutia.

S nevelkým záujmom sa Daniel díval na tieto šbalstvá, ktoré sa mu zdaly len výplodom kocúrkovských záľub. Vtedy sa blížil voz s nepravým Husiarikom. Hore stál sochár Schvalbe, šialený a úplne spitý, pri ňom maľar Krapotkin len v košeli, hoci bolo zima. Istému strašne tučnému mladíkovi, podľa odznaku kandidátovi učiteľstva, zišlo na um, pripäť Husiarikovi na klobúčik titulok z čísla „Franského herolda“ a všetci, čo to pochopili, ho zato veľmi oslavovali.

Maliar Krapotkin poznal Daniela. Zakričal na neho,

hádzať mu bozky, dal si podať bič a napodobňoval ním pohyby hudobného dirigenta, kandidát učiteľstva rozhodil na námestie, kde Daniel stál, za hrsť praclíkov, rozhučala sa pozauna, Angličan najprv vystrčil hlavu z koča, potom sa rozohnal kolíkom, na ktorom visely ženské šaty, klobúk s perami a závojom, a ukazoval ním na Daniela, na Gambrínusovom voze narazili nový sud piva a do oblokov okolitých domov sa tisli rozosmiati ľudia.

„Ved' ste zabudli urobiť mriežku!“ kričal Daniel veľmi nahlas ľudom, čo boli na Husiarikovom voze.

„Čo povedal?“ opytovali sa vzájomne a obzerali sa zarazení. V zástupe divákov nastalo zvedavé ticho a mnohí prekvapene hľadeli na Daniela.

„Zabudli ste mriežku!“ opakoval Daniel s rozblýskanými očami, „železnú mriežku. Bez tejto ochrany je neborák Husiarik pravdaže len šašo.“

Smial sa mlčky s otvorenými ústami a ligotavými zubmi a chytró sa utiahol pred nespočetnými nazízačmi. Keď došiel do pustej uličky, začal si spievať s frenetickým výrazom v tvári: „Koho ty, génus, neopustíš, toho povznesieš na ohnivých krídlach. Putovať bude, ako by mal nohy z kvetov, ponad Deukalionov prívál bahna, usmrť Pytóna ľahký, veľký, Pytius Apolón!“

•

16.

O niekoľko týždňov prišla k Danielovi skutočná speváčka a zázračne dokonale mu zaspievala niekoľko piesní, ktoré složil a o ktorých si myslel, že svet už na ne celkom zabudol.

Bola to veľmi tajomná návšteva. Raz odpoľudnia v hroznej chumelici zacengal ktosi na byte, a keď Ger-

truda otvorila, videla stáť pred dvermi dámu, zahalenú v čiernom závoji, ktorá sa chcela shovárať s kapelníkom Nothafftom. Gertruda ju zaviedla hore k Danielovi. Neznáma mu povedala, že si už dávno želala soznámiť sa s ním a že videla v tom ruku osudu, keď cestou do Talianska bola prinútená staviť sa práve tu, lebo jej ochorela blízka rodina. Prišla sa mu teda pokloniť, ale predovšetkým poďakovať sa mu za piesne, ktoré jej kedysi v ťažkej hodine života daroval istý priateľ.

Hovorila so severským prízvukom, ale ľahko, plynne ako človek veľkého sveta. Daniel sa pýtal, s kým má česť, ale ona sa len usmiala a poprosila, aby jej dovolil zamlčať meno. Veď je nie dôležité, ako sa volá. Možno sa neskoršie radšej rozpomenie na neznámu, ktorá mu chcela prejaviť len úctu a vďaku, ako na slečnu tú a tú. Dúfa, že takáto neznáma mu skôr ostane v pamäti, ako keby o nej vedel iba to, čo všetci o nej vedeli.

Danielovi sa zapáčilo spojenie žartu a vážnosti, ducha a citu v slovách neznámej. Odpovedal jej síce úsečne a chladno, ale predsa bolo badať, že sa teší z návštevy, veď mu dokazovala, že jeho tvorba nezapadla do priepasti celkom bez ozveny. Po chvíľke zas sa v rozhovore vrátili k piesňam a neznáma mu povedala, že by mu rada zaspievala niekoľko z nich. Daniel hneď súhlasil, doniesol nóty, sadol si za klavír a tajomná pani začala spievať. Už pri prvých tónoch sa Daniel pozorne započúval, takýto hlas ešte nepočul. Bol mäkký, čistý, oduševnený, vymykal sa všetkým konvenčným školám. Po prvej piesni pozrel so záujmom na speváčku a zahundral: „Kto ste predsa? Kto ste?“

„Neskúmajte, prosím,“ odpovedala speváčka so smiechom a radostne sa začervenala z nepriamej chvály, ktorú jej darovalo jeho správanie sa. „Teraz zaspievam pieseň na slová Eichendorffa.“

Gertruda, ktorá sa v zanedbaných šatách nechcela ukazovať dlhšie, ako bolo treba, sišla zas do kuchyne. Ale teraz po nesmelom zaklepaní vošla do izby Lenora. Keď začula hlas speváčky, prekvapená vybehla na chodbu a potom nemohla odolať, musela speváčku vidieť.

Daniel jej kývol rozžiarenými očami, neznáma sa jej pokojne a veselo pozdravila, potom začala spievať nasledujúcu pieseň, potom tretiu a tak zaspievala všetkých šesť. Za dverami stál starý Jordan, ruky si pritisol na tvár a napäto načúval.

„No a teraz musím už ísť,“ povedala neznáma, keď dospelá poslednú pieseň. Podala Danielovi ruku a dodala: „Toto bola krásna chvíľa.“

„Najkrajšia, akú som len kedy zažil,“ odpovedal Daniel.

„Bud’te sbohom.“

„Sbohom.“

A neznáma dáma odišla a zanechala iba rozpomienku na šťastie, ktoré bolo tým zázračnejšie, čím väčšmi sa líšilo od búrlivej prítomnosti. Daniel ju už nikdy nevidel, ani o nej nepočul.

17.

Kým neznáma spievala, aj Gertruda stála v dolnej chodbe a načúvala. Poznala každý tón každej piesne. Každá melodická figúra v sprievode jej bola ako dávno známy obraz a Gertruda hneď pochopila, že to spievala vyvolená umelkyňa.

Ale aké to bolo zvláštne: nič pritom necítila. Nič sa v nej nepohlo. Zdalo sa jej, ako by jej bol vyschol v hrudi živý prameň a zanechal za sebou len piesok a skaly.

Táto bezcitnosť sa prejavila pichľavými mukami svedomia.

„Bože môj, Bože môj,“ stonala Gertruda, „čo sa so mnou stalo?“ Zalomila rukami.

Večer šla do kostola Panny Márie a dlho sa modlila. Ale modlitba ju neupokojila a vrátila sa domov rozčúlenejšia ako odišla.

Dvere na obytnej izbe boli otvorené. Daniel s Lenorou sedeli pod lampou a spolu čítali knihu. Dojčiatko sa práve pohlo v kolíske. Lenora nechala otvorené dvere, aby počula dieťa, keď sa zobudí. Gertruda vzala dieťaťko na ruky, učičikala ho a vošla s ním na prah obytnej izby. Tí dvaja boli k nej obrátení chrbtom a boli takí zahrúžení do čítania, že nezbadali jej príchod.

Vtedy prebehlo Gertrudou akési osvietenie a zrazu vedela, čím sa previnila, zrazu poznala vinu, o ktorej toľké týždne darmo rozmýšľala.

Jej láska nebola dosť mocná, to bola jej vina. Vzala na seba čosi, čo jej bolo nad sily. Vzala na seba manželstvo a nemala také mocné srdce, ako vyžadovalo.

Manželstvo jej bolo najsvätejšou sviatosťou. Spojenie s človekom, ktorého milovala, malo pre ňu práve taký smysel ako spojenie s Bohom. Ale keď videla, že sa tieto putá pretrhly, zrútil sa jej svet do priepasti, nesmierne ďaleko od Boha. A muž sa jej nezdal neverný, Lenora sa jej nezdala vinnou, nie, len ona bola neverná a vinná vo vlastných očiach. Neosvedčila sa, odvážila sa čohosi, čo bolo nad jej sily, a Boh ju zavrhol. Toto presvedčenie sa jej nezvratne zakorenilo v hrudi.

A pretože jej vo sväzku s Danielom hudba bola božstvom, teraz, keď sa sväzok rozviazal, videla v nej len všetko nebezpečné a výstražné ako kedysi a preto aj chápala, že sa jej cit neozval.

No jednako chcela si zadovážiť poslednú istotu. Raz

ráno prišla hore k Danielovi a poprosila ho, aby jej zahral určité miesto z „Harzskej cesty“, a to koniec pomalejšieho prostrednej vety, ktorý ju vždy celkom nezvyčajne nadchol. Prosba znela tak nástojčivo, ba tak úzkostlivo, že jej Daniel vyhovel, hoci práve nebol v nálade. Kým Gertruda počúvala, bledla s minúty na minútu. Všetko sa strašne potvrdzovalo. Čo kedysi bolo slasťou, bolo teraz mukou. Tóny a harmónie pôsobily jej na dušu ako čosi mučivého a cítila pritom takú nesmiernu bolesť, že len s veľkým ovládnutím dokázala vyjsť z izby pevným krokom. Daniel hľadel za ňou veľmi znepokojený.

Keď sišla dolu, začula zo svojej izbičky čudný zvonivý šumot. Vošla dnu a videla, že sa malá Agneska došulpala do kúta miestnosti, kde stála harfa, prudko udierala mosadznou lyžičkou na struny a veselo džavotala. Gertruda pocítila neurčitý strach. Chytila harfu, odviekla ju do kuchyne a tam vykrútila struny z rámu, poskrúcala ich, schovala do zásuvky a vyniesla prázdny rám na povalu medzi haraburdy.

„Čo mám robiť?“ šepkala si a obzerala sa po povale, hľadajúc pomoc. Túžila po pokoji a tu sa jej zdalo byť pokojne, preto ostala chvíľku a so zatvorenými očami sa oprela o hradu.

„Čo mám robiť?“ spytovala sa dňom a nocou. „Mužovi už nemôžem byť ničím a stáť mu v ceste len pre dieťa, na to nemám práva,“ argumentovala. Videla, ako trpel, ako trpela Lenora, každý si pôsobil utrpenie, každému pôsobili utrpenie ostatní a ešte aj surovosť ľudská. Vtedy si pomyslela: „Keby mňa nebolo, všetko by bolo dobre.“ Zdalo sa jej, ba napokon bola už presvedčená, že účelom celej pravdy, ktorú jej dal, bolo len vyhladiť tú jedinou lož, ktorej mala uveriť, totiž, že Daniel potrebuje, aby žila. Vedela, že farcha tohto klamstva ho prítiska k zemi, a chcela ho od nej oslobodiť. Ale nevedela ako.

A keby si Daniel s Lenorou patrili čestne, boli by ospravedlnení aj pred svetom, áno, pred svetom a aj pred Bohom. Ale nevedela, ako to dosiahnuť.

A hľadala a hľadala, nemotorne, ale nástojčivo rozmýšľala. Bolo to, ako by sa stále krútila dookola okolo jedného bodu a ako by nemohla robiť nič inšieho, len upierať pohľad na tento jediný bod. Vstávala každé ráno o piatej a chodila do kostola. Modlila sa s náruživosťou, ktorá jej vyčerpávala srdce.

Raz ráno kľáčala pred oltárom ešte zúfalejšie ako obyčajne, vtom sa jej zrazu zdalo, že počuje akýsi hlások, ktorý volá na ňu: „Musíš sa usmrtiť!“

Zamdlela, pribehli ľudia a ovlažili jej čelo vodou. Potom mohla vstať a ísť domov. Okolo úst mala nezvyčajne bolestnú a zádumčivú črtu.

Chcela vyšívať, rozpomínala sa, že toto zamestnanie jej ešte za dievčaťa rozptyľovalo najmučivejšie myšlienky. Ale z každého tkaniva v jej rukách bola veta: „Musíš sa usmrtiť!“

S nárekom klesla pri koliske malej Agnesy, ale dieťa jej zreteľne vravelo: „Musíš sa usmrtiť, mama!“

Lenora vošla dverami. Okolo čela jej žiarilo prežité šťastie, celé jej telo bolo šťastím, pery sa jej triasly a oči jej vravely: „Sestra, musíš sa usmrtiť!“

„Filipína stála pri kozube a šepkala do pahreby: „Usmrť sa, Gertruda.“ Otec si prišiel po tanier s jedlom, placho sa poďakoval, a keď odchádzal, hundral si: „Usmrť sa, dcéra, ver mi, bude to najlepšie!“

Keď šla okolo studne, musela ísť až k okraju a hĺbka ju mocne vábila. Z každej sklenice, z ktorej sa chcela napiť, hľadel na ňu jej vlastný obraz očima zo záhrobia. Raz v nedeľu vyšla na vežu, blúdila očima po rovine, ako by sa smutno lúčila, a v príjemnej hrôze sa vyklo-

nila ponad zábradlie v oblôčku veže. Ale strážca veže ju pozoroval a panovačne ju chytil za ruky.

Keď kohút kikirikal, kikirikal smrť. Keď hodiny tikaly, tikaly smrť. Keď vial vietor, navieval smrť. „Musíš sa usmrtiť,“ tohto bolo plné povetrie, zem, dom, kostol, ráno, večer, sen.

V apríli Lenora ochorela a dostala horúčku. Gertruda bdela deň a noc pri jej posteli a obetvo ju opatrovala. V strachu o Lenoru chodil Daniel ako pomätený, a keď pristúpil k jej lôžku, ani nepozrel na Gertrudu. Keď bolo Lenore lepšie, ľahla si Gertruda vyspať sa, lebo bola veľmi vyčerpaná. Ale nemohla zaspáť, preto zas hneď vstala.

Bosá vošla do kuchyne, ale nevedela, po čo ta prišla. Vyhnal ju z lôžka len pálivý nepokoj srdca. Údy mala strašne ťažké, ale nemohla si nájsť miesta na oddych. Neskoršie sa Daniel vrátil z mesta a doniesol jej striebornú náramnicu, ktorú jej pripäľ na zápästie. Potom sa jej dotkol perami čela a povedal: „Ďakujem ti, že si bola taká dobrá k Lenore.“

Gertruda ostala stáť ako skamenená. V duši jej čosi ustavične kričalo. Bolo to, ako by sa jej v hrudi váľalo v krvi smrteľne zranené zviera. Daniel bol už dávno vo svojej izbe, ale ona ešte vždy stála. V pochmúrnych myšlienkach si odpäla náramnicu s ruky a zdalo sa jej, že vidí škaredé znamenie na mieste, kde sa jej kov dotkol kože. Išla do svojej izbičky, otvorila bielizník a schovala šperk hlboko pod hromádku bielej bielizne.

Túžila už len spať. Ale keď zavrela oči, začalo jej srdce búchať so zdvojenou, s trojnásobnou rýchlosťou. Vtedy musela chodiť po izbe a lapať dych.

O niekoľko dní blúdila bezcieľne ulicami v prudkom lejaku. Bála sa a dúfala, že už-už padne a že už nebude vedieť ani o sebe, ani o svete. Prešla popri dvoch kostoloch. Dvere boli zavreté. Už sa stmievalo, keď došla k Pflaumovej lekární. Sklenými dverami nazrela do obchodu. Provízor Seelenfromm stál za dlhým stolom a miešal liek v mažariku. Napokon vošla dnu a opýtala sa provízora, či by jej nemohol predať nejaký prostriedok na spanie. Odpovedal, že áno, že môže a že čo by to malo byť. „Niečo, od čoho sa človek dlho-dlho nezbudí,“ povedala a usmiala sa mu, aby si ho väčšmi naklonila. Bol to prvý úsmev, ktorý po mnohých, mnohých dňoch jej krásnil utrápenú tvár. Provízor jej práve chcel navrhnúť uspávací prostriedok a stal si pritom do trošku vyzývavej pôzy, lebo chcel využiť príležitosť a polichotiť panej, ktorú obdivoval, ale vtom prišiel lekárnik, a keď počul, o čo ide, pozrel prenikavým pohľadom na Gertrudu a povedal: „Milá pani, choďte najprv k doktorovi a dajte si dačo predpísať. S takýmito vecami som mal už dosť opletačiek.“

Keď sa Gertruda napokon dovliekla domov, sedela Filipína pri Agneskinej kolíske, kolísala kolísku a tíško si bzučala. „Kde je Lenora?“ opýtala sa Gertruda.

„Kdeže by bola,“ odpovedala Filipína s nenávisťou, „hore u tvojho muža.“

Gertruda počula, že Daniel hrá na klavíri. Načúvala so zdvihnutou hlavou.

„Povedala mi, že mám ísť s ňou do Gleishammera,“ pokračovala Filipína, „chce ísť k práčke, čo vám má právať.“

„Ach, načože potrebujeme ešte aj práčku,“ odpovedala Gertruda ustato, „na to sme prichudobní. Veď to

všetko stojí peniaze. Všetko stojí Daniela trošku krvi zo srdca. Nie, nechaj to. Nechod' do Glashammera. Ja budem právať.“

Ale v tej chvíli vedela, že už nikdy nebude prať. Lampa horela tak smutne, detská tvárička vyzerala taká bledá na bielom plátne, Filipína sa tak nešťastne krčila na zemi, ale to bolo len teraz, len teraz, to všetko mohla odniesť so sebou do lepšieho sveta.

Nahla sa nad spiace dieťa a dlho, dlho ho bozkávala horúcimi perami, vrúcne ho bozkávala. Filipíne sa zjavil v tvári číhavý nepokoj. „Ty, Gertruda, ty si dneská voľáka čudná,“ povedala.

Gertruda šla naproti do Lenorinej izby. V triaške stála v temnote a premýšľala. Zavše sa strhla, keď začula kroky, a čakala, že sa otvorí dvere. Už nemohla vydržať nepokoj, ktorý cítila v sebe. Vtedy sa rozpamätala na povalu a na to, ako tam minule bolo ticho. Tam ju nikto nemohol vyrušiť. Rozhodla sa, že pôjde na povalu, a cestou sa ešte zastavila v kuchyni a vzala so sebou hrubú šnúru, ktorou bol previazaný klobúk cukru.

Keď prechádzala popri Danielovej izbe, videla, že sú dvere len privreté. Ešte vždy hral, na klavíri stály dve sviečky, Lenora sa opierala o bok klavíra s hlavou podoprenou o ruku a mala bledobelasé šaty, ktoré jej pokojne padaly okolo peknej postavy.

Gertruda pozorovala tento obraz rozšírenými očami. V Danielovej hre bola nevýslovná nástojčivosť, túžba povzniesť sa nahor a bolestné klesanie nadol. Gertruda šla tíško ďalej hore do tmy a hmatom si našla cestu.

Keď prešla polhodina začala sa Filipína čudovať, kde Gertruda tak dlho ostáva. Pozrela do obytnej izby, potom do Lenorinej izby, potom vybehla hore schodmi a nazrela otvorenými dverami do Danielovej izby. Daniel už prestal hrať a shováral sa s Lenorou. Filipína sa vrátila. Na schodoch stretla inšpektora, ktorý sa vracal domov so zvyčajnej večernej prechádzky. Žažala sviečku a nazrela aj do kuchyne. Gertruda nebola ani tu.

„Ved' prší a kabát jej visí na vešiaku a dáždnik stojí tu, teda nemohla odísť,“ myslela si Filipína. Sadla si na lavičku v kuchyni a upierala oči vopred.

Bola plná akéhosi príšerného tušenia. Vetrila nešťastie v povetrí. Zas prešla polhodina, vtedy Filipína vstala s horiacou sviečkou v ruke a čosi ju hnalo sem a ta, so schodov do izby a nazad.

Zrazu jej zišla na um povala. Keď sa rozpamätala, ako Gertruda vyzerala, ako bozkávala dieťa, sišla jej na um povala. Ved' predsa v každom a najmä v tomto dome bola povala miestnosťou, ktorá ju veľmi priťahovala a ktorú si jej fantázia, obávajúca sa svetla, vždy vyvolila za javisko.

Chytro a tíško vyšla hore. Svietnik držala pred sebou, vypleštila oči na hradu, kde visela postava v ženských šatách a zvrtila sa okolo vlastnej osi s dusivým gľganím v hrdle. Zmocnila sa jej akási opilosť, akási príšerná chuť tancovať a zdvihla nohu, kým jej zuby kľčovite obhrýzaly nechty na pravej ruke. Zároveň sa jej zdalo, že jej ktosi rozkazuje mocným hlasom: „Podpál'! Podpál'!“

Pod komínovou stenou bola hľba papiera a starých novín. Hodila sa na kolená a kričala: „Plamene, plamene!“ Potom vyrážala zvuky, ktoré zneli ako „huhú“ a „ťaj-ťaj“, zpola strašné a zpola jasavé.

Hfba papiera vzbĺkla, potom Filipína bežala dolu schodmi s prenikavými krikmi.

O niekoľko minút bol vzbúrený celý dom. Daniel sa rozbehol hore schodmi, za ním Lenora. Z nižších bytov vychodily ženy a vrešťaly o vodu. Daniel a Lenora sa vrátili a vliekli hore veľkú diežu, plnú vody. Na námestí už vykrikovali, že v dome horí, cudzí chlapi vbehli do domu a s pomocou mnohých rúk udusili požiar v zárodku.

Inšpektor prvý objal mŕtvu Gertrudu. Stál v plameňoch a popole a klesol na zem s tlmeným vzdychom, ako podŕatý sekerou. Cudzí chlapi sniesli mŕtvolu, z ktorej obhorených šiat sa ešte dymilo.

Filipína zmizla.

1.

Bolo už po všetkom.

Bolo už po návšteve doktora a ohliadača mŕtvol. Bolo už po prehliadke úradnej a požiarnej komisie. Všetkých vypočuli, všetko zaprotokolovali a zistili.

Príčina ohňa bola nevysvetliteľná. Vinníka nenašli. Filipína Schimmelweisová tvrdila, že plameň už blčal, keď prišla na povalu. Nazdávali sa teda, že mŕtva v posledných chvíľach života prevrátila horiacu sviečku.

Bolo už po návale známych a dobrých priateľov. Tvrdé povahy sa cvičily v lacnej ľútosti ku kapelníkovi Nothafftovi. Vyvolalo obecnú spokojnosť, že človek, čo tak vysoko nosil hlavu, musel ju skloniť k zemi. Potrestaný previnilec získal zas náklonnosť verejnosti. Dámy z najlepších kruhov pretriasaly otázku, či pomer, ktorý právom musely označiť za hriešny, kým úbohá žena žila, stane sa zákonným po vypršaní patričnej lehoty. Ak sa to stane, boly rozhodnuté s kupliarskou miernosťou odpustiť všetko, čo bolo.

Bolo už aj po pohrebe. V búrlivý deň pochovali Gertrudu na cimiteri svätého Jána.

Farár kázal, smútiacim mrzly ruky vo vreckách kabátov a v rukávníkoch. Keď truhlu spúšťali do zeme,

vykrikol inšpektor Jordan: „Sbohom, Gertruda! Do videnia, dieťa moje!“

Akýsi mužský sa pretisol až k okraju otvoreného hrobu. Bol to pán Carovius. Ponad cviker uprene hľadel na inšpektora, Daniela a Lenoru. Zdalo sa mu, že takáto bledá Lenora v čiernych šatách je krajšia ako najkrajšia Madona, ktorú kedy nejaký Talian alebo Španiel vyčaril na plátno, ktoré pretrvá veky.

Naľakaný odvrátil oči a len-len, že sa nepotkol na nahádzanú zem.

O Danielovom správaní sa povedal lekárnik Pflaum: „Bol by som čakal viac žiaľu a zármutku a nie takú zarytosť.“

„Tvrdý človek, veľmi tvrdý človek,“ s bolesťou poznamenal provízor Seelenfromm.

Danielovi veľmi zazlievali, že sa správal nedbalo a povýšene k pánom a dámam z divadla, ktorí prišli v plnom počte. Keď mu mnohí z nich podávali ruku, len krátko prikývol a schoval oči za okrúhle sklá okuliarov, ktoré nosil od istého času.

Okresný sudca Kleinlein povedal: „Mal by byť vd'ačný za kresťanský pohreb, lebo pomätenosť jeho ženy, čo ju aj svedkovia dosvedčili, nie je dokázaná bez námietok.“

Lenora sa dívala do otvoreného hrobu. Myslela si: „Vina sa kopí, veľká, veľká vina.“

Už bolo po všetkom. Daniel a Lenora a starý Jordan sa vrátili domov.

2.

V izbách bolo pusto a prázdno. Inšpektor sa zavrel do svojej komôrky. Len zriedkakedy si podvečer vyšiel

do mesta a rukávy na kabáte mal stále väčšími obstrapkané. Upadal. Vlasy mal biele ako mlieko, chodil neisto a oči mu vyhasly. Ale nikdy nebol chorý, nikdy sa nežaloval na osud. Bol tichým strávníkom, tichým človekom.

Lenora sa zas preniesla k otcovi a Daniel zas býval v bývalej izbe pri jedálni. Odrazu tu bolo toľko miesta. Čudoval sa, že odchod jediného človeka mohol uvoľniť toľko miesta.

Cez deň bývala Lenora pri Agneske, kým neprišla Filipína a nevymenila ju. Tam aj pracovala.

Keď skončila písanie, musela sa starať o domácnosť. Nevedela variť a nemala chuti sa naučiť. Preto to tak zariadila, že tri razy do týždňa chodievala istá žena, ktorá im vždy navarila na dva dni a v pondelok na tri dni. Žena bola skromná a nežiadala mnoho. Navarené jedlá bolo treba už len prihriať a večer jedli údeniny a chlieb s maslom.

Prakticky si to zariadila, ale nikdy ju zato nepochválil.

Zprvu aj spávala s dieťaťom v Gertrudinej izbičke. Ale vydržala to iba tri týždne. Alebo nemohla zatvoriť oka, alebo ju trápily hrozné sny.

Brala si teda dieťa večer do svojej izby a postielala mu na pohovku. Dieťa bolo hore omnoho nepokojnejšie ako dolu, kde predtým spávalo, a Lenora badala, že stráca sily pri takomto vyčerpávajúcom živote.

Často v noci, keď bojazlivo a ustato držala na rukách plačúce dieťa, chystala sa, že sa poshovára s Danielom. Ale len čo sa rozvidnilo, už to nedokázala. Zdalo sa jej, že ju Gertrudin hlas z krajiny mŕtvych napomína k trpezlivosti.

Medzitým s obavami videla, že sa blíži čas, keď bude

musieť podľahnúť tvrdej povinnosti, a tu sa zas zjavila Filipína a pomohla.

3.

Zpočiatku, keď sa Jason Filip dozvedel, že Filipína chodíva každý deň k Jordanovým sestrám, prísne jej zakazoval tieto styky, a to neraz. Ale Filipína sa nestarala o jeho zákazy a robila si, čo chcela.

„Zahluším ťa!“ kričieval Jason Filip na dievča.

Filipína mrdla plecami a vyzývavo sa smiala.

Vtedy Jason Filip videl, že pred ním stála dospelá osoba. A bál sa pokryteckého pohľadu vlastnej dcéry.

Dlho nevedel, čo ju ťahalo k jeho nepriateľom. Ale potom sa dozvedel, že u susedov, u známych aj u cudzích, všade, kam len vkročila, rozširovala najzlomyseľnejšie povesti o Danielovi a jeho rodine. Bol teda krotkejší a aj on sa chcel dačo dopočuť. S času na čas sa namáhal nadviazať s Filipínou rozhovor, a keď mu rozprávala novinky, ukradomky sa tešil. „Veď príde deň, keď si aj ja budem môcť vyliat' zlosť na tom muzikantovi,“ vravieval.

Terézia ešte vždy ležala v posteli. Keď mal Vilibald čas, musel jej nahlas čítať alebo noviny, alebo nejaký bezcenný román. Keď bola sama, nehybne hľadela do povaly.

Potom nastal čas, keď Vilibald dokončil školu a šiel do učenia k istému továrnikovi do Furtha. Nebolo pochybností, že z neho bude rozvážny človek práce, ktorý si bude verne konať povinnosti, že bude z detí, čo sú rodičom pýchou a rok čo rok dostávajú o tridsať ma-

riek vyšší plat a takto postupujú na stupňoch sociálneho rebríka.

Jednooký Markus vstúpil do otcovského obchodu s knihami a čoskoro sa vyznal v románovej literatúre od Dumasa a Luizy Mühlbachovej až po Ohneta a Zolu a v populárnej vede od Darwina po Mantegazza. Mozog sa mu stal soznamom kníh a ústa veštiarňou vkusu z posledného veľkonočného jarmoku. No nielen že nemal rád knihy, ale všetky tieto tlačené krámy sa mu zdaly zábavným klamaním ľudí, čo si nevedia rady s peniazmi. Pomocník Zwanziger si vzal za ženu vdovu po obchodníkovi so syrom a pracoval v obchode na Regensburskej ceste.

„Obchody idú mizerne,“ vyjadroval sa Jason Filip pri každom týždennom účtovaní. „Bol som celý život priveľkým idealistom,“ obyčajne dodával. „Keby som sa bol lepšie staral o vlastné blaho ako o blaho iných, nestál by som tu dnes takýto úbohý.“

A odišiel do krčmy a politizoval. Pomaličky sa vyzdvihol na skutočného kverulanta, ktorému už nikto nevyhovel, ani vláda, ani opozícia. Kto ho počul, musel veriť, že všetky protivy sa vyostrovaly v duchovnom súboji medzi kniežaťom Bismarckom a Jasonom Filipom Schimmelweisom. Keď umrel cisár Wilhelm, strúhal Jason Filip tváre, ako by sa hneď a zaraz mal preniesť do paláca ríšskeho kancelára, a keď o niekoľko mesiacov v tomto pamätnom roku aj cisár Fridrich podľahol utrpeniu, ponášal sa Jason Filip na kormidelníka, od smelosti ktorého jedine závisí záchrana lode, zmietanej búrkou.

Rodení hrdinovia si vždy nájdu fórum na činnosť. Keď ich zavrhnú verejný život, nájdu si v krčme priateľské prostredie.

Raz vstala Terézia s postele, na ktorej ležala pätnásť

mesiacov, a zdala sa zrazu zdravá. Doktor povedal, že je to najzvláštnjší prípad, ktorý sa mu kedy vyskytol. Jason Filip odpovedal: „To je víťazstvo dobrej konštitúcie.“ A šiel do krčmy, pil pivo, rečnil plamenné reči a hral skat.

Lenže Terézia nevstala s postele ako štyridsaťšesťročná žena, ktorou v skutočnosti bola, ale ako sedemdesiatnica. Na štvoruhlastej hlave mala už len niekoľko šedivých vlasov, tvár mala celú vráskavú a oči tvrdé a chladné. Ale odteraz už vari ani nestarla. Nehromžila už, rozkazovala úsečne a presne a pokojne hľadela na rastúcu chudobu.

Údené ryby, zemiaky a káva boli jej potravou. Ani Filipína a Markus nedostali inšie. Lenže Markus, jej srdcu najbližší a najmilší, smel si vziať ku káve kúsok cukru, v tom bol celý rozdiel. Aj Jasona Filipa držali na skromnej strave. A neosmelil sa ani muknúť.

Nejaký čas to Filipína trpela. Napokon povedala matke: „Už nechcem tú cigóriovú žbrndu.“

„Slop teda vodu,“ odpovedala Terézia.

„Nie, pôjdem do služby,“ povedala Filipína.

„Teda choď slúžiť,“ znela odpoveď. „Aspoň nás bude menej o pažerák.“

„Dcéra ti chce ísť slúžiť,“ oznámila Jasonovi Filipovi, keď sa vrátil domov.

Jason Filip prehral v kartách. „Pre mňa nech ide ku všetkým čertom,“ odpovedal namrzený.

Ráno sa Filipína vkrázla na povalu a vytiahla si z diery v stene celé bohatstvo. Bolo to deväťsto štyridsať mariiek, väčšinou v zlate, na ktoré celé tie roky menila drobné peniaze. Otvoreným oblôčkom padlo jej júnové slnce na tvár, čo nikdy nebola mladou a čo teraz nad dlhoročnou hriešnou korisťou vyzerala ako tvár čarodejnice. Vopchala peniaze do vlnenej pančuchy, ktorú si doniesla,

zaviazala ju na uzol a vložila si ju do šnurovačky medzi prsníky, pričom sa prežehnala a hundrala si ktorúsi z bláznivých zaklínačiek. Šaty, stužky a ostatný majetok mala už zbalený v koši. Kôš sniesla dolu schodmi, ani sa od nikoho neodobrala a vyšla z domu.

Brat Markus stál rozkročmo na slnci pred obchodom a hvízdal si akúsi pesničku. Pozrel na ňu jediným okom a usmial sa pohŕdavo. „Šťastlivú cestu!“ zakričal za ňou.

Filipína sa obzrela na neho a povedala: „Ty poznačený, na tebe niet požehnania. Pamätaj si, ešte sa ti povodí veľmi zle.“

Takto teda prišla k Danielovi. Povedala: „Ostanem u teba, nemusíš mňa platiť, ak nemôžeš.“

Daniel už dávno vybadal, že Lenora nezvládne všetky povinnosti, ktoré na ňu naložili okolnosti.

„Chceš sa starať o dieťa a spávať pri ňom?“ opýtal sa Daniel Filipíny.

Filipína prikývla. Dívala sa na zem.

„Ak sa ho ujmeš a úprimne smýšľaš so mnou aj s deťmi, budem ti vďačný,“ povedal a vydýchol si.

Vtedy si Filipína zakryla tvár rukami a striasla sa na celom tele. Nie že by bola plakala. Bolo to čosi hroznejšieho ako plač. Ako by ju bola trhala démonická sila, ako by sa jej bol zmocnil strašný mátožný sen vo chvíľke vyššieho uvedomenia. Obrátila sa a odcupkala do izbičky, kde bolo dieťa, ktoré sa hralo s dreveným koníčkom.

Sadla si na stolček a zamyslená sa zahľadela na nepokojnú drobnú osôbku.

Daniel ostal stáť a hľadel za ňou v pochmúrnych myšlienkach.

Prí skúške „Traviaty“ okríkol Daniel speváčku Barini: „Dbajte, kedy máte začať, a nebežte mi z taktu. To je už na zbláznenie, ako nehanebne kvičíte do galérií. Veď toto má byť spev a nie žobranie o potlesk.“

Prsnatá speváčka pristúpila k rampe. Urazená dôstojnosť jej vytvárala okolo bokov čosi ako pávie chvosty. „Ako sa to opovažujete?“ hromžila. „Hneď ma odproste, lebo ešte dnes vyletíte! Poznáte, akú mám moc!“

Daniel si založil ruky a poobzeral si hudobníkov. Povedal: „Sbohom, páni. Ak si direktor má voliť medzi mnou a touto dámou, je isté, že som tu dnes posledný raz. Som aj tak zbytočný v ústave, kde má vyššiu cenu mäso ako hudba.“

Ostatní speváci a speváčky sa zpoza kulís natisli na javisko a mlčky hľadeli do orchestra. Keď Daniel odchádzal od dirigentského pultu, odrazu všetci hudobníci vstali s miest. Bol to mimovoľný a skoro dojemný prejav nemej úcty. Hoci tohto človeka nikdy nemali radi, hoci vždy cítili v ňom cudzinca, zlého rušiteľa pokoja v oblasti príjemných sklonov, jednako šípili jeho význam a jeho šľachetnosť.

Speváčka Barini dostala záchvat kľčovitého plaču. Zavolali direktora. Sľúbil, že všetko usporiada, a listovne vyzval Daniela, aby sa speváčke ospravedlnil.

Daniel mu v krátkosti odpísal, že zotrúva na výpovedi. Nemôže už pracovať so speváčkou Barini, a ak ju nevypovedia, musí vypovedať on. Nato mu oznámili, že je prepustený.

Toho večera sedel s Lenorou za stolom a po dlhom mlčaní rozpovedal jej celkom v krátkosti, čo sa stalo. Lenora mu odpovedala iba preľaknutým pohľadom.

„Už bol najvyšší čas,“ povedal Daniel a stále sa díval do taniera, „už som toho mal dosť, naozaj, už som toho mal až primnoho.“

„Ale z čoho chceš žiť aj s dieťaťom?“ jachtala Lenora.

Mal ešte pochmurnejší pohľad ako doteraz. „Veď vieš, že Boh, ktorý dáva rásť poľným ľaliám..., neviem, ako to znie ďalej, nevyznám sa v Biblii.“

Potom sa už neshovárali. Oblok bol otvorený. Zem sa akosi čudne chvela, teplé povetrie malo chuť odpornú ako sladký olej.

Keď s veží odbila desiata, Lenora vstala a povedala dobrú noc.

„Dobrá noc,“ odpovedal Daniel so sklonenou hlavou.

•

5.

Takto to bývalo s nimi každý večer, lebo cez deň sa skoro nevideli.

Daniel sedával potom ešte celé hodiny a rozmýšľal.

Nemohol zabudnúť. Nemohol zabudnúť na obhorený lem šiat, z ktorého sa dymilo. Nemohol zabudnúť na topánky, na ktoré sa prilepilo blato z ulice. Nemohol zabudnúť na tvár so skrivenou hornou perou, na vlasy, úbohé a spleené, na bojazlivo zdvihnuté obočie.

V bielizníku pod bielizňou našiel náramnicu, ktorú jej daroval. „Prečo ta zahrabala šperk?“ opytoval sa v duchu. Duševné rozpore, v ktorom otvorila bielizník a skryla v ňom striebornú náramnicu, cítil tak živo, že mu splývalo s duševnou náladou.

Potom našiel harfu bez strún. Postavil si ju do izby, a keď na ňu pozrel, podobala sa tvári bez mäsa.

„Som ti priľazká?“ ozývalo sa mu z minulosti. A iné slová: „Chcem ti byť matkou, čo ti omladla vo mne.“ A tieto: „Som ja len za stvorenie.“

Rozpomenul sa na niekoľko listov od nej, ktoré si schoval. Čítal ich tak pozorne, ako študujeme smluvy, v ktorých ide o život a smrť. Bolo tu aj niekoľko výšiviek z dievčenských čias, schoval si ich a opatroval ako sviatosti.

So dňa na deň mu ožívala stále väčšími a väčšími. Vždy ho škrtilo v hrdle, keď sa rozpomínal, ako tu sedávala, keď hrával alebo keď hovoril o svojej tvorbe. A obraz, ako raz prišla k nemu a položila si mu čelo do lona, bol oviaty hrôzou najnevysvetliteľnejších tajomstiev.

S mŕtvou ho nespájal nijaký pocit viny. Ani ľútosť alebo výčitky, alebo túžba, ktorá sa nás zmocňuje, keď si uvedomíme, ako veľa sme zameškali. Fantázia sa bránila proti smrti. V tvorivej nástojčivosti premenila zosnulú na takú skutočnú, akou nikdy nebola, kým blúdila na zemi v podobe živej postavy.

Danielovi sa iba teraz stala skutočnou postavou. Toto je to pravdivé a nerestné pri hudobníkovi. Veci a ľudia mu nepatria, kým sú jeho. Žije s tónami a len to mu ožije, čo stratil. Odpútaný od prítomnosti, zachycuje chvíľku, čo sa už minula, zachycuje včerajší deň a netrpezlivo sa vrhá do nasledujúceho. Čo drží v rukách, je vyschnuté, čo za ním leží na ceste, kvitne. Jeho rozmýšľanie je zimou medzi dvoma jarami, medzi skutočnou jarou, ktorá minula, a medzi budúcou, o ktorej len sníva a ktorú prepasie, keď naozaj nastane. Nevidí, len videl. Nemiluje, len miloval. Nie je šťastný, len bol šťastný. Vyhasnuté oči sa otvárajú v hrobe a živé oči, čo hľadia do nich, vidia teraz všetko, všetko chápu, všetko prešvecujú a zdobia a vyzerajú, ako by ich bola oklamala smrť a jej stálosť.

Teraz sa Gertruda stala melódiou. Čo spravila a spôsobila, bolo melódiou. Jej mlkvota ožila, jej mlčanlivosť prehovorila. Raz sa díval na ňu a na Lenoru; jedna bola v brnavých a druhá v belasých šatách, mol a dur, koncové body jeho sveta. A teraz sa mol rozprestieralo ako noc nad opustenou zemou a všetko zahalilo smútkom. Bolest' sa živila obrazmi, ktoré kedysi boli všedné, ale teraz nadobudly prežiarenosť vízií.

Ako ležala v posteli, vrkoče vpravo aj vľavo a vosková tvár jej žiarila z tmavého rámu. Ako nosila misy do izby, ako navliekala do ihly, ako prikladala sklenicu na pery, ako si uväzovala topánky, aký výraz mali jej oči, keď vystrihaly, prosily, čudovaly sa alebo usmievaly. Aké neporovnateľne hviezdnaté boli zrazu tieto oči! Vždy uprené dohora, vždy preplnené dobrotou, vždy obrátené k nemu. Pod týmto pohľadom našiel raz na mrku démonicky vábivý motív b-mol sonáty. Istý pohyb, na ktorý sa rozpomenul — urobila ho vtedy, keď Lenora stála pred zrkadlom s myrtovým venčekom na hlave — bol mu impulzom k podzemsky rozrývajúcemu prestu v prvej vete kvarteta a dvadsiaty druhý žalm, ktorý sa začína slovami „Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil?“, načrtol si vtedy, keď sa zobudil zo sna, v ktorom sa mu zjavila Gertruda veľmi pokojná, nekončne bledá, s bradou, podporetou o ruku.

A predsa nepracoval. Čo si takto poznačil na papier, vybuchlo z neho ako by v horúčkovitých záchvatoch. Vo veľkej, ako by hriešnej náhlivosti čmáral vtedy noty. Kradol si ich len. Tóny sa mu zdaly zločinom. Keď sa v ňom zrodila úchvatná melódia žalmu, triasol sa od hlavy po päty a ako hnaný fúriami vybehol z domu, hoci bola polnoc. Stále sa vracajúca basová figúra presta znela ako hrozné a úzkostlivo jachtanie: „Človeče, zadrž dych, človeče, zadrž dych!“ A prestával dýchať plný

bázne, kým mu vnuknutia prelamovaly železné putá, v ktorých mal sputnanú náruživú zdržanlivosť povahy.

Ved' videl, že ľudstvo ustupuje pred ním stále v širšom okruhu, a pretože čas ho nepoháňal, pohľdal časom. Došlo to až tak ďaleko, že so svojimi výtvormi zaobchodil, ako by vôbec neboly určené pre svet, s nikým o nich nehovoril a nikdy nezatúžil, aby sa o nich niekto dozvedel. Čím väčšmi ich skrýval, tým opravdivejšie mu boly a myšlienka, že by mohol hudobné dielo predať za peniaze, stávala sa mu pomaličky takým nesmyslom, ako by bol mohol predať vlastnú matku, vlastnú milenku, vlastné dieťa alebo niektorý z vlastných údov.

Preto cítil len zhnusenie, keď počul o obratných obchodníkoch, ktorých móda velebila. Hrozil sa všetkého, čo bolo slávne, lebo sláva súčasnosti chutila a páchla peniazmi. Hrozil sa zmätku mienok a úsudkov, hrozil sa škriepok o školách a smeroch, hrozil sa cestujúcich virtuózov všetkých krajín a všetkých národov, hrozil sa krikov, ktoré vedeli rozdúchať, hrozil sa právd, ktoré hlásali, a hrozil sa lží, v ktorých sa plačkali. Hrozil sa koncertov a divadiel, brnkania z oblokov mešťanov, neúprimného zbožňovania a meravého uveličenia davu.

Hudba všetkých týchto ľudí chutila a zapáchala peniazmi.

Zadovážil si životopisy veľkých majstrov. Dozvedel sa o ich núdzi a trampotách, o biednych pomeroch, o nechutnej všednosti, ktorá teraz už nedosahovala ich nesmrteľný obraz. A jednako, keď raz čítal, že Mozartovu mŕtvolu zahrabali v spoločnom hrobe, odhodil knihu a prisahal si, že sa už nikdy nedotkne takýchto kníh. Do ohňa zbožňovania zavial štipľavý dym ľudskej nenávisti. Nechcel vidieť nikoho, utekal z mesta a nemal pokoja, kým sa v hlbokkej lesnej samote necítil skrytý pred blízkosťou a pohľadmi ľudí.

V noci chodieval po uliciach vždy chytro a so sklone-
nou hlavou. Keď ustal, vošiel do krčmičky, kde si bol
istý, že nenájde známeho. Keď ho na ulici stretol známy,
nepozdravil sa mu, keď ho niekto oslovil, odpovedal
prihlasno a čudne a vzdialil sa s pohŕdavým žartom.

Len s veľkým odporom vedel zpočiatku vojsť do izby,
kde bývala Filipína s dieťaťom. Neskoršie ho na dieťaťi
dojímal pohyb a postava, chodieval k nemu niekoľko ráz
za deň, vždy len na niekoľko minút, brával ho na ruky,
dal sa omakať jeho ručičkami, strpel, keď sa mu hralo
s okuliarmi, prekvapený počúval jeho štebot a džavot.
Filipína stála zatiaľ v kúte so sklopenými očami a bez
slova. Vtedy si uvedomil gniaviaci záväzok, ktorý na
neho naložila záhadná vernosť tohto tvora a za ktorý
sa jej nemohol odplatiť, aj ho trápilo, keď videl dieťa
také čudne opustené, bez materinskej lásky, mučil ho
jeho jasný pohľad, vystreté rúčky, bál sa citu, čo ešte
hlboko driemal v detskej hrudi, a to všetko ho vyhánalo
z izby.

Raz ráno v auguste vstal pri východe slnca, spravil
si v kuchyni raňajky, a keď sa naraňajkoval, chytil pa-
licu a vyšiel z domu. Chcel ísť pešo do Eschenbachu.

Putoval celý deň s krátkymi prestávkami. Len v naj-
väčšej horúčave cez poludnie poprosil sedliaka, čo ho
dohonil s rebrovcom, aby ho na kúsku odviezol.

Nemal určitého úmyslu, ani určitého plánu. Čosi temné-
ho, čomu sa nemohol priečiť, ťahalo ho do rodiska.

Keď napokon prišiel do mestečka, bola hlboká noc
a svietil mesiac. Ulice boly ako vymreté. Obloky na
matkinom dome boly všetky čierne. Sadol si na najvyšší
schodík pred bránou a zdalo sa mu, že škárami vo dve-
rách počuje dýchať starenku a dieťaťko, ktoré opatro-
vala.

Čudnou mu bola myšlienka, že matka nevie, že je tu.

Keby to bola vedela, bola by odomkla bránu, bola by sa dívala na neho ohromená, a keby nebol chcel hovoriť, bol by si musel položiť hlavu do jej lona a tíško plakať. Dačo inšieho nebolo možné. Nemohol hovoriť. Ale strach, že by predsa len musel hovoriť, že by jej musel všetko vyrozprávať, pochytil ho tak prudko, že sa rozhodol vydať sa zas na zpiatočnú cestu a nevidieť si matku a dieťa. Nezvyčajný nepokoj, ktorý ho sem dohnal, upokojil sa, odkedy sedel v tóni domčeka.

Ale pretože bol veľmi ustatý, hlboko zaspal. Snívalo sa mu, že dieťa a starinka stoja pred ním a dieťa držalo v ruke hrozno, kým starká držala lopatku a so smutnou tvárou ryla do zeme. Eva sa mu zdala ešte omnoho krajšia ako pred rokom, cítil k dieťaťu vrúcnu, bolestnú lásku, ktorá bola v čudnej spojitosti s matkinou prácou. Čím dlhšie sa starká namáhala s vyhadzovaním zeme, tým ťažšie mu bolo okolo srdca, ale nemohol nič povedať, len cítil, ako mu v duši prúdi veľkolepý spev, aký ešte nikdy nepočul. Očarený spevom sa zobudil. Zprvu sa nazdával, že ho ešte stále počuje, ale bol to už len čľapot vody vo Wolframovej studni.

Mesiac bol vysoko na nebi. Daniel prešiel naproti k studni, vtedy ta došiel nočný strážca, pískal na píšťalke a spieval: „Chváľ každý duch Hospodina, uderila druhá hodina.“ Zbadal osamelého človeka pri studni, zarazil sa, ale potom len šiel ďalej.

Často za dieťaťa, aj potom ako starší, čítal Daniel nápis na podstavci pod Wolframovou postavou. Ale dnes čítal slová, ožiarené mesačným svetlom, celkom inými očami.

Voda živí stromov miazgu,
voda dáva plodnú silu všetkému tvorstvu sveta.
Voda osvecuje oči,
voda očisťuje duše do jasnoty anjela.

Ponoril si ruky do nádrže, pretrel si vodou rozospaté oči, ešte raz sa obzrel na matkin dom a pobral sa na zpiatočnú cestu.

Všade v poli bola rosa, nemohol si nikde oddýchnuť. Pri osamelom sedliackom domčeku bol senník. Vošiel dnu a ľahol si do sena.

6.

Keď Lenora pozorovala Daniela, vždy rovnaké obrazy jej naplnily hrud'. Nechápala ho, vôbec ho nechápala a trochu radosti jej už ostalo len z minulých dní.

Zdalo sa, že sa už na ňu ani nepamätá. Slovo, hocijaké slovo by ju bolo vyslobodilo z tohto žiaľu. Ale shováral sa s ňou, ako sa shováral s Filipínou alebo s pani Küttovou, čo im chodila variť.

Zle bolo bývať s Filipínou a cítiť stálu nenávisť tejto neprijemnej osoby. Zle bolo šípiť, že vie o veciach, čo sa boja denného svetla. Zle bolo, že jej museli vydať napospas dieťa, s ktorým zaobchodila ako s vlastným a ktoré strážila tak žiarlivo, že sa jej tvár krivila zlosťou, keď Lenora bola pri ňom čo len päť minút.

Zle bolo aj bývať s mlčanlivým starým otcom, ktorý sa deň a noc zaoberal akýmsi tajomným zamestnaním a nepokojne sa usiloval dôjsť k akémusi cieľu. Často bývalo tak hrozne aj v horných aj v dolných izbách. Lenora sa bála zimy. Zavše sa jej zdalo, ako by jej hlas mal neskutočný zvuk a aj najzvyčajnejšie slová, ktoré vyslovila, mali pochmúrnú ozvenu.

Pomáhala si tým, že si vytvárala obrazy dávnych túžob, južné krajiny s hájmi, sochami a rozprávково be-

lasými morami. Ale bola už prizrelá, nestačily jej už natrváco prázdne hračky snov, chcela radšej zabudnúť na seba v namáhavej práci. Len keď jej už pero vypadlo z ruky, keď trpela vo chvíľach bez akejkolvek krásy, nútilo ju čosi násilne vrátiť sa do ríše obrazov a vidín, lenže vtedy hľadala si radšej oporu v predmetoch skutočného sveta.

Vtedy si vzala hoci hrušku a vhlbila sa do podstaty plodu, ako keby bolo možné nájsť ochranu v najtesnejšej sfére. Alebo držala medzi prstami farbisté skielko a dívala sa cezeň, aby obyčajné veci vyzeraly krajšie. Alebo sa zadívala do ohňa v kozube a s úsmevom pozorovala romantické jazýčky plameňa. Alebo zatúžila po starých maľbách a urobila si voľné predpoludnie a šla do Germánskeho múzea. Tam stála pred Ukrižovaným alebo pred Večerou, ako by celá bola iba okom, a srdce mala plné prúdiaceho dojatia.

Potom sa v nej vzbudila záľuba ku kvetom, a to mocnejšie ako kedykoľvek predtým a začala sa zaoberať kvetmi. Zväčša si ich sama natrhala a kvety, čo rástly len v záhrade, lacno kupovala u záhradníkov. Keď k nim chodievala častejšie, nebrali už záhradníci od nej peniaze a darovali jej kvety, aké len chcela a koľko len chcela. Nosila si ich domov a vila z nich kytice.

Raz večer ju v tejto práci vyrušila Filipína, ktorá ju prišla zavolať, lebo Agneska mala horúčku. Lenora šla po doktora, ktorý ju upokojil, a keď sa vracala do izby, zastala prekvapená na prahu. Kytka, ktorú uvila, zdala sa jej taká krásna a taká nezvyčajná v súlade farieb, že sa nevoľky obzrela a namýšľala si, že túto umeleckú kytku uvil dakto cudzí v jej neprítomnosti.

Medzitým sa v dome hlásil nedostatok. Mäsiar a pekár nechceli už dodávať tovar na úver. Ale päť ľudí Lenora

nemohla užiť pisárčením, ani nehovoriac o šatstve a nájomnom. Akokoľvek sa namáhala, mohla zadovážiť len najpotrebnejšie a so dňa na deň mala väčšie starosti.

Nerada si požičiavala peniaze, ale hladovať predsa len nemohli, teda si musela požičiavať. Zažila pritom trpké pokorenia, ktorým nemohla vyhnúť, a hľadela do budúcnosti so strachom. Lámala si hlavu vymýšľaním všetkých plánov, obviňovala vlastnú slabosť, nedokonalé vzdelanie, svoju aj Danielovu opustenosť a s veľkým strachom badala, že sa Filipína akosi stále väčšmi teší z rastúcich ťažkostí.

Dva razy denne posielal obchodník s miešaným tovarom pýtať peniaze na posledný účet a napokon prišiel sám. Prišiel večer a zacengal. Filipína ho surovo okríkla, nato sa bezočivo rozkričal, až obyvatelia dolných poschodí povybehovali na schodište. Lenora sbehla dolu, so složenými rukami stála pred mužským, aj inšpektor vyšiel z komôrky, a vzdychajúc hľadel ponad schody.

Aj iní obchodníci chodievali večer a robievali škandál. Vtedy sa Filipína vklzla k Lenore s takou rozosmiatou tvárou, ako by oznamovala bohvie akú šťastlivú udalosť: „Zas je ktosi dolu. Pod', Lenora, a vykváč ho trochu za bradu, lebo ešte pôjde po políciu.“

Keď potom nastalo ticho v dome, rozumovala Filipína a hundrala si popod nos: „Ten Daniel je ozaj sprostý. Mohol by sa mať ako kráľ, keby sa obrátil na správnu osobu. Poznám kohosi, kto má mnoho peňazí a dostáva ešte omnoho viac, ale hlaváň ako Daniel nemá ani pochopu, ako ľudia žijú.“ A zúrivo sa smiala alebo v zlosti šmerila o zem nejaký predmet.

Lenora nepočúvala, čo Filipína vravela. Už nemala ani kvapky nádeje. Daniel už tri mesiace zotrval v čudnej nečinnosti. Čoskoro treba platiť nájomné, ako to len potom bude?

Raz ráno vošla k Danielovi do izby a povedala mu: „Daniel, nemáme už ani groša.“

Sedel za stolom a čítal. Potom pozrel na ňu, ako by sa najprv musel rozpamätať, kto je. „Len trpezlivosť,“ odpovedal, „veď nezahyniete.“

„Robím, čo môžem,“ pokračovala Lenora, „ale ty, Daniel, ako zamýšľaš zariadiť si domácnosť? Už si nemôžem pomôcť. Spamätaj sa predsa, Daniel, a povedz mi, ako si to predstavuješ.“

„Hudobník musí byť chudobný, Lenora,“ odpovedal Daniel a mal oči ako zamrznuté.

„Ale nazdávam sa, že musí aj žiť.“

„Len zo žranice nemôžeme vyžiť a len pre žranicu sa nemôžem lopotiť.“

„Daniel, ach, Daniel, kam si zabľúdil dušou aj srdcom?“

„Ta, kde som už dávno mal byť,“ znela nejasná odpoveď. Vstal a vravel polohlasom, s tvárou odvrátenou od Lenory: „Len teraz nijaké argumenty, nijaké dôkazy, nijaké nútenie. Len nie teraz, keď sa ešte plazím po zemi s obhorkom sviečky a hľadám východ z pekla. Tak chytro nezdochneme, Lenora. Žalúdok je elastický kus kože.“

Prešiel do druhej izby, sadol si za klavír a udel ľahavý basový motív.

Lenora sa obrátila k stene a pritisla si horúce čelo na složené ruky.

7.

Ale Lenora sa nikdy nespriatelila s nešťastím bez najvyššieho vypätia síl.

Písala denne štrnásť až šestnásť hodín. Lenže výsled-

kom bolo, že si omnoho včашšie skončila určenú prácu, a viac od nej nežiadali.

Potom sa obzerala po nejakom výnosnom zamestnaní. Ale darmo. Ženskú robotu si nikde necenili. A nemala ani odporúčania, ani vysvedčení, nemala ničoho, na čo by sa bola mohla odvolať.

Napokon jej zišlo na um, či by nemohla využiť umenie viť kvety. Išla ku kvetinárovi na Lorencovej ulici a vzala so sebou veniec z klinev a rezedy, ktorý deň predtým uvila. Povedala, že sa rozumie do tohto remesla a že uvila aj pekné kytky.

Obchodník sa zasmial a povedal, že na takéto veci má málo odberateľov, a ak sa zavše aj nájdu kupci, platia tak málo, že by sa slečne robota nevyplatila. Veľmi zronená odniesla Lenora veniec domov. Ved' videla, aké nestále sú kvety. Večer už boli zvädnuté.

Lenora nezbadala, že akýsi pán zastal na druhej strane ulice, keď vyšla z kvetinárskeho obchodu, a díval sa za ňou. Bol to chudý, mladý mužský, nevľúdny a mrzutý na pohľad, pán s drosselbartovskou briadkou.

Dlho sa díval v tú stranu, kadiaľ odišla Lenora. Čosi v bytosti a vo výraze tváre dievčaťa iste vzbudilo v ňom nezvyčajnú pozornosť, cit, ktorý bol vznešenejší ako zvedavosť a vážnejší ako záľuba povaľača.

Mladý pán sa napokon pohol, meravo prešiel námesť a vošiel do obchodu s kvetmi. O chvíľku otvoril dvere obchodu sám obchodník, obstarožný mužský s nosom opilca a zároveň strhol čiapku s hlavy. A toto, ako aj hlboká poklona prezrádzaly susedným obchodníkom, že uzavrel nie každodenný obchod s mladým pánom, ktorý sa vzd'aloval nedbalou chôdzou.

Na druhý deň ráno prišiel k Lenore chlapec, ktorého poslal obchodník, a oznámil jej, aby hneď prišla k šéfovi, že jej chce povedať niečo dôležitého.

Lenora poslúchla vyzvanie, a keď prišla do obchodu, pozdravil sa jej kvetinár nezvyčajne úctivo a povedal jej, že ešte včera sa našiel obdivovateľ kytiek a vencov, aké mu ukázala, a že by mohol od nej odoberať týždenne dva, poprípade aj tri kusy po dvadsiatich markách. Nech sa vraj len toho chytí oboma rukami a berie šťastie plnými priehrškami. Dotyčný pán žiada úplnú diskrétnosť, nechce, aby ho videla, ani aby sa prezvedala jeho meno, preto ju prosí, aby to dodržala. Zrejme za tým niečo väzí, veď to vraj často býva u vznešených ľudí.

Kto bol šťastnejší ako Lenora? Ani nepomyslela, koľko nesmyselného, ba priam rozprávkového je v ponuke človeka, ktorý sa jej predtým zdal taký prefikáný a opatrný. Hneď uverila prehnánym rečičkám obchodníkovým, uverila, že v tomto meste medzi obyvateľmi žije čudák, ktorý z prostej záľuby chce platiť takéto kráľovské ceny za jej kytky. Šťastie ju veru nerozmaznalo, a jednako táto zmena nevyvolala v nej ani trošku podozrenia, ba ani len prekvapenie. Priveľmi sa radovala, aby nedôverovala, bola privďačná, aby pochopila, myslela len na Daniela a na to, že je zachránený. Celou cestou domov sa usmievala ako vo sne.

Potom večer čo večer sedávala pri kvetoch, ktoré si predpoludním doniesla z lesa, z lúk a zo záhrad za pevnosťou. Tam mala známeho starého záhradníka, ktorý ju odprevádzal a ktorý jej vyberal vždy najskvostnejšie ozdobné kvety. Záhradník mal chromého syna, čo sa zaľúbil do Lenory a s rozžiarenou tvárou ju čakával pri bráničke. Sľúbil jej, že jej aj v zime zaopatrí kvety zo skleníkov.

Zaplatila mäsiarovi, zaplatila pekárovi, zaplatila obchodníkovi s miešaným tovarom, zaplatila nájomné a Filipína len oči otvárala, hlavou krútila a vravela, že je tu čosi nie s kostolným riadom. Ale určite vyjde najavo, čo

je to, aj keď to chromý bude musieť vyhrabať z hnoja. Rozprávala ľudom o mátohe, čo každú noc robí neplech na povale ich domu a raz za mesačného svetla s krikom vybehla z komôrky a tvrdila, že jej na oblok klopal kostnatý prst.

Ale Lenora vila ruže a fialky, tulipány a sirôtky, machovité trávy a všelijaké iné rastliny do pôvabných pokrovcových tvarov alebo vencov. S veľkou láskou sa venovala tomuto zamestnaniu a dýchala pritom v takom voňavom povetří, že sa jej neraz zakrútila hlava. Vtedy sa vyklonila z otvoreného obloka a tíško spievala do noci.

Daniel nevedel, čím sa zamestnáva. Tak, ako sa nestaral, keď žili v biede, ani teraz sa nestaral, kde sa vzala hojnosť.

8.

Nedlho pred smrťou Gertrudy Nothafftovej vrátil sa Eberhard z Auffenberga do mesta. Strovil skoro už aj poslednú veľkú sumu, ktorú pred rokom dostal od pána Caroviusa. Ale našiel pána Caroviusa dosť zmeneného, nesprával sa už ako kedysi. Pán Carovius mu oznámil, že je zničený a že mu už nemôže zadovážiť ani groša. Namiesto bedákania alebo chvastania, alebo zaliečania a podpichovania, ktorým si predtým vždy zahŕňal priateľa — slobodného pána, zahalil sa teraz mlčaním, čo neveštilo nič dobrého.

Eberhard nemal chuti prosiť. Priveľmi pohľadal osobou pána Caroviusa, a teda ani na um mu nezišlo rozmýšľať o ňom. Myšlienky mu blúdily inými cestami.

Klebety, ktoré sa rozprúdily o Lenore, dostaly sa prirodzene aj jemu do uší. Ani pán Carovius neprepásol takéto náražky, či už listovné alebo ústne. Ale Eberhard ich ignoroval. Zlým jazykom, čo sa osmelily špiniť Lenoru, neveril väčšmi ako uličnej špine, čo špiní mesačné svetlo.

Ale musel vyhľadať pána Caroviusa, lebo bolo treba predĺžiť zmenku. Poshovárali sa o veci celkom sucho a obchodne. Zrazu sa pán Carovius zahľadel na slobodného pána prenikavým pohľadom, potom stále chodil vo vigane okolo stola a začal mu zoširoka rozprávať o strašnej smrti mladej ženy Daniela Nothaffta.

A celkom nepochopiteľne sa rozčúlil: „Nuž dúfam, že ten kapelníček teraz už dôjde k rozumu,“ kričal fistulovým hlasom. „Veď už aj tak zdochýna hladom. Nadol to s ním ide, nadol. Bude treba robiť sbierku pre neznámeho génia. Jednu to už zničilo, druhá sa ešte trepoce. Ako sa vám páči anjel, čo sa trepoce, pán gróf? Nie vám je ľúto pôvabnej svätožiare, čo ako čačka visí nad cudzoložskou posteľou? Pravda, géniovi je všetko dovolené. Ó, Lenora! Vyškerená klamárka si ty, pokrytecká, potmehúdska klamárka!“

Eberhard celkom pokojne pristúpil k rozpútanému démonovi vo vigane, schytil ho za hrdlo a tak ho stisol železným hmatom, že pán Carovius klesol na kolená a zbelasel v tvári ako varený kapor. Neskôršie bol nezvyčajne tichý. Utiahol sa. Chvíľami sa nasprostasto chichotal a chvíľami vysielal zpod mihalníc jedovatý pohľad.

Eberhard nalial vody do umývadla, ponoril do nej ruky, utrel si ich a odišiel.

Nemohol zabudnúť na obraz vreštiaceho chlapa s vypleštenými očami a belasou tvárou. Pocítil pôžitok z vraždy. Bolo mu, ako by súdil a trestal nielen vlastného

trýzniteľa a prenasledovateľa, ale zároveň aj nepriateľa ľudstva, najväčšieho ničomníka a zlomyseľného ničiteľa všetkého dobra na svete.

No aj tak pôsobil na neho exaltovaný výbuch pána Caroviusa celkom inakšie, ako Eberhard očakával. Zrazu bola v ňom otrasená dôvera v Lenorinu nevinnosť. Možno sa v hlase pána Caroviusa pri všetkých týchto zlostných ohováračkách ozvalo čosi, čo lepšie presviedčalo, ako to neborák šípil, a Eberhard videl zbožňovanú bytosť v tejto chvíli prvý raz podobnú iným ľuďom a dozvedel sa, čo sa stalo, ako by to bol videl ďalekohľadom.

Všetky ilúzie boli zničené.

Už dávno sa jej v duši odriekol. Niekdajšie náruživé túžby mu už dávno vykrvácaly. Naučil sa smieriť sa s nezmeniteľným. Dosť sa o to nabojoval. Keď si predstavil život, ktorým žil v posledných piatich rokoch, videl, že sa podobal pobytu v miestnosti so zatvorenými okienkami, hoci bol nestály, hoci žil neprestajne v nových mestách a krajinách.

Keď sa vrátil do mesta, ktoré miloval iba preto, že v ňom bývala Lenora, nemal úmyslu pripomenúť Lenore, že už prešla určená lehota. Bolo by sa mu zdalo nevkusné ešte raz vystupovať ako nevítaný uchádzač a zas nadviazať niť na mieste, kde sa pred piatimi rokmi pretrhla. Nezamýšľal nijako znepokojovať Lenoru. Ale v celých tých osamelých rokoch žila v ňom jasná nádej, že pôjde k nej a poshovára sa s ňou.

Po udalosti s pánom Caroviusom sa rozhodol, že Lenore vyhne z cesty.

Hotové peniaze sa mu scvrkly na niekoľko sto mariek. Prepustil sluhu, zastavil časť šperkov a najal si maličký domček z domčekov, čo sa lepia na seba ako osie hniezda naproti bralu, na ktorom stojí hrad. V domčeku bývali

pred ním manželia obchodníci a so všetkými troma komôrkami domček nebol omnoho priestrannejší ako klietka strednej veľkosti v menažerii. No vzal si do hlavy, že tu hore bude mať rezidenciu. Kúpil si nejaké staré náradie a krivé steny starosvetského baráka si okrášľil obrazmi, ktoré mal.

Raz večer ktosi zabúchal na zelené dvere domčka. Eberhard otvoril a zazrel pred sebou pána Caroviusa.

Pán Carovius vošiel do obytnej izbičky slobodného pána, maličkej ako pre bábiky, prekvapene sa poobzeral naokolo a napokon povedal celkom bledý: „Nech ma Pán Boh potresce, ale zdá sa mi, že si tu chcete hrať na pustovníka. Z toho nebude nič, milý gróf, toto je nie byt pre šľachtica, taká hanba mi nesmie padnúť na hlavu, to nemôže byť, toto mi nesmiete spraviť.“

Eberhard chytil knihu, ktorú bol čítal — sväzok spisov Karola du Prela — a čítal ďalej. Pánu Caroviusovi neodpovedal a nedbal na jeho prítomnosť.

Pán Carovius poskakoval s nohy na nohu. „Možno si Vaša Milosť ráči povšimnúť týchto účtov,“ povedal s čudne prosebným posmechom. „Dostal som sa do zlého klepca. Kapitál je fuč a dlhy z úrokov stúpajú ako Pegnitza na jar. Chceli by ste vedieť na čom už tri mesiace žijem? Na repe žijem, na odpadkoch salámy, na syre, tvrdom ako skala. A to všetko pre vás, všetko pre svojho grófa.“

„Nezaujímam ma, čo jedávate,“ odpovedal Eberhard hrdo a čítal ďalej.

Pán Carovius pokračoval s bláznivo nadurdeným výrazom: „Keď ste naposledy odo mňa odišli, po tej malej škriepke, do ktorej sme zabfdli pre Husiarika, nemyslel som si, že to myslíte na smrť vážne. Čo sa má rado, to sa prekára, myslel som si. Vedť môj grófik zas príde,

myslel som si, príde tak určite ako smiech po šteklení. No mýlil som sa. Myslel som si, že ste miernejší, zhovievavejší k starému priateľovi. Nuž mýliť sa, je ľudské.“

Eberhard mlčal.

Pán Carovius si teraz vzdychol a sadol si na úzku pohovku, čo stála pri stene, natrenej nažltlo. Sedel tu takto skoro hodinu bez slova a Eberhard necítil ani smiešnosť, ani nepríjemnosť tohto mlčania a správania sa hosťovho. Čítal.

Zrazu pán Carovius vytiahol z dnukajšieho kabátového vrecka peňaženku, otvoril ju, trasľavými prstmi vybral z nej tisícmarkovú bankovku, rýchlym pohybom ju položil aj s potvrdenkou na stránku, ktorú Eberhard práve čítal, a kým sa slobodný pán spamätal z prekvapenia, už aj zmizol, zabuchol domové dvere a z ulice bolo počuť do izby náhlivé klopkanie opätkov.

„Aké čudné živé tvory sú na tomto svete a akí čudní mŕtvi!“ mihlo Eberhardovi myslou.

9.

Iste pôsobením nejakej tajomnej moci, v ktorej je zákon kryštalizácie alebo priťahovania, aj keď sa zdá proste náhodná, stretly a sblížily sa dve v základe také rozdielne povahy ako Eberhard a Daniel, a to práve vtedy, keď sa obaja z vlastnej vôle zriekli stykov s ľuďmi.

Stretli sa na druhý deň po Danielovej púti do Eschenbachu. Na svitaní sa Daniel rozhodol, že pôjde nazad cez Schwabach, aj pre zmenu, aj preto, že tadiaľto bola kratšia cesta. Slnce svietilo na nebi ešte pálivejšie ako deň predtým a cez najväčšiu horúčavu ľahol si Daniel do lesa. Keď sa neskoro popoludní blížil k Schwabachu, ľahaly sa sem zo západu ťažké oblaky, rozbúrila sa búr-

ka, veštiaca nešťastie, blesky sa mihaly po temnej oblohe a čo ako sa Daniel ponáhlal, predsa ho búrka zastihla: kým sa mohol schovať v najbližšom dome, bol premoknutý do nitky.

Stále sa lialo prúdom. Po dlhom vyčkávaní vybral sa do dažďa a tackavo došiel na stanicu premoknutý a premrznutý. Keď si chcel kúpiť lístok, stál pred ním pri pokladnici chudý, vkusne oblečený mužský. Daniel sa v zlosti a mrzutosti iste na neho priveľmi tisol, lebo pán sa nevlúdne obzrel a Daniel v ňom poznal mladého slobodného pána. Aj Eberhard hneď poznal Daniela. Nenašla sa tak ľahko tvár, čo by bola mohla patriť naozaj len jednému človeku, ako tvár Danielova.

Slobodného pána priviedla do Schwabachu náklonnosť, ktorá trvala od detstva. Žila mu tu pestúnka, žena, čo mu bola vždy oddaná a vždy ho dojemne milovala, čo bola na neho hrdá, ako by si v ňom bola na vlastnej hrudi vychovala najskvostnejší exemplár mužského. Na jej rozprávky a povesti sa Eberhard ešte aj dnes veľmi dobre pamätal. Vydala sa sem za vedúceho cínárne, mala už tiež synov a dcéry a Eberhard sa už roky chystal navštíviť ju. Teraz ju teda bol navštíviť. Ale návšteva ho veľmi nepotešila. Nevoľky uznal, že ho okradla o postavu, čo mu žila v duši, a ani nevieme, či pestúnka pri pohľade na mrzutého, upätého a urasteného syna-dojčenca pocítila toľko radosti, koľko očakávala.

Keď Eberhard zbadal, aký je Daniel premoknutý, pohol sa v ňom cit rytierskosti. Statočne potlačil nechuf k nemu, ktorú cítil, odkedy ho poznal, a ku ktorej sa v posledných týždňoch pridružily odpor a mučivá žiarlivosť. „Zachytlia vás búrka?“ opýtal sa ho zdvorile, hoci dosť sucho a odmerane.

„Ako vidíte,“ odpovedal Daniel úsečne a obzeral si slobodného pána so srašteným čelom.

„Takto prechladnete. Môžem vám ponúknuť kabát?“ pokračoval Eberhard ešte zdvorilejšie a zdalo sa mu, že sa mu za Danielom vynára Lenorina tvár medzi kvetmi a že sa mu vďačne a priateľsky usmieva. Stisol pery a začervenal sa.

Daniel pokrútil hlavou. „Som navyknutý na všelijaké búrky a privaly,“ odpovedal, „ďakujem vám.“

„Teda si aspoň toto okrúťte okolo hrdla. Voda vám steká s vlasov.“ A Eberhard mu podal bielu hodvábnu šatku, ktorú vytiahol z vrecka kabáta. Daniel skrivil tvár, ale vzal si šatku, okrútil si ju okolo šije a zaviazal na uzol pod bradou.

„Pravdu máte,“ priznal sa potom a vtiahol hlavu medzi plecيا, „to hneď pripomína človeku teplú posteľ.“

Eberhard uprene hľadel na rušeň blížiaceho sa vlaku. „Plebejec,“ myslel si pohľadovo.

A predsa si sadol k tomuto plebejcovi do oddelenia tretej triedy, hoci mal kúpený lístok do druhej. Či ho to tá biela hodvábna šatka zrazu tak pripútala k plebejcovi? Čo by to bolo mohlo byť inšieho, veď si celou cestou sedeli naproti bez slova, naozaj čudná dvojica, jeden v ošúchaných šatách, ligotavých vlhkom, v klobúku, čo upomínal čiastočne na klobúk natierača a čiastočne na klobúk cigánskeho barda, a v obrovských okuliároch, zpod ktorých sa blýskaly oči ani zelené pochodne, druhý ako zo škatuľky a s americkou cigaretou v ústach.

Pri nich sedela sedlička s košom s hydinou, červnovlasé dievča, ktoré držalo v lone zadnú polovičku prasaťa, a robotník s obviazanou tvárou.

Chvíľami sa im stretly pohľady. Vtedy naľakaný slobodný pán sklopil mihalnice a znudený Daniel sa zahľadel oblokom do dažďa. Ale v tomto krátkom stretnutí pohľadov iste bolo akési zdôverenie alebo dorozumenie, lebo keď na konci cesty vyšli z oddelenia a zo stanice, po-

kojne kráčali spolu ulicami, ako by sa bez všetkého rozumelo, že teraz ostanú spolu.

Človek hľadá človeka. Tu nepomáha zaľatosť a uzavrenosť, tu je čosi, čo aj najmocnejšieho núti zdôveriť sa, keď vycíti v niekom, že je ochotný vypočuť ho, a presvedčenie, že si človek stačí sám, ukáže sa ako sebaklam.

„Iste teraz pôjdete domov preobliecť sa,“ povedal Eberhard a zastal na križovatke ulíc.

„Už som uschol,“ odpovedal Daniel, „a domov sa mi nechce ísť. Tamto naproti na ostrove Schütt je maličký hostinec, volá sa „K Petrovi Vischerovi“. Rád ta chodievam, lebo tam bývajú len starci, čo rozprávajú o starých časoch, a pretože je na moste, človek sa cíti, ako by sa plavil na lodi.“

Eberhard šiel s ním. Sedeli si tu naproti od ôsmej do polnoci. Ich rozhovor sa obmedzil na výrazy ako: „Je tu naozaj veľmi príjemné ticho.“ — „Zdá sa, že prestalo pršať.“ — „Áno, prestalo.“ — „Tamten klebetník s bielou bradou, čo sedí pri peci, je hodinár z Unschlittovho námestia.“ — „Hej? Ešte vyzerá dosť statný.“ — „Vraj bol v bitke pri Wöhrte.“ Takto a podobne sa shovárali.

Keď sa rozišli, vedel Eberhard, že Daniel bude na budúcu stredu zas u „Petra Vischera“, a Daniel vedel, že tam zas nájde slobodného pána.

•

10.

Filipína kľáčala pri sporáku a pchala triesky do dvierok, Lenora sedela za stolíkom a spočítavala výdavky posledného týždňa.

„Mala by si sa vydať, Lenora,“ povedala Filipína a fúkala na blčiace triesky, „už by ti veru bolo na čase.“

„Daj mi pokoj s takými hlúposťami,“ odpovedala Lenora nesmelo.

Filipína sa učupila ešte bližšie k sporáku. „Radím ti dobre,“ povedala. „Tu sa úplne zoderieš a premárniš si mladosť. Keby som ja mala takú jemnú, bielu pleť a také sladučké oči, jój! ja by som si už dakoho chytla, keby som bola tebou! Ved' všetci mužskí sú len také sprosté svine.“

„Čuš,“ povedala Lenora a počítala: „...dvanásť bez šiestich je šesť.“

„Ide anjel, nesie zvesť,“ s chichotom ju prerušila Filipína. „Vedela by som ti dakoho poradiť,“ pokračovala potom s číhavým pohľadom, „boháča, kohosi, kto sa zbláznil do teba. Keby som šla k nemu a povedala mu, že Lenora Jordanová súhlasí, myslím, že by ma ten starý šibal obdaril vreciskom zlata. Na moj' dušu, Lenora, to je chlap a na klavíri hrá práve tak dobre ako Daniel, ak nie ešte lepšie. Len tak triesky lietajú, keď hrá.“

Lenora vstala a zavrela sošit. „Chceš si vyslúžiť kupliarsky kožuch, Filipína?“ povedala s ľútostivým úsmevom. „A mňa sa spytuješ? Ale choď, ty blázon.“

„Príď, môj vetriček, rozduj ohníček, aby sa mi, tralila, polievočka varila,“ šepkala Filipíne so zachmúrenou tvárou.

Lenora vyšla z kuchyne a šla hore schodmi. Bola roztúžená. Skoro jej srdce puklo z roztúženia.

11.

Začiatkom októbra Daniel prvý raz navštívil slobodného pána v trpasličom domčeku na hrade.

Večer sa stretli v hostinci na ostrove Schütt, ale bola tam práve rybacia hostina, a preto aj viac hostí, kričím bol neprijemný, teda zavčasu odišli.

Mlčky šli až k radnici, tu povedal Eberhard: „Pod'ťe ešte na hodinku ku mne.“ Daniel prikývol.

V drobnučkej izbičke zažal Eberhard všetkých šesť sviečok vo svietniku. Keď zbadal Danielov prekvapený pohľad, povedal: „Nič mi nie je také protivné ako petrolej alebo plyn. Toto je svetlo, tamto je len osvetlený smrad.“

Chvíľku bolo ticho. Daniel sa uvelebil na pohovke.

„Osvetlený smrad,“ opakoval zrazu a rozosmial sa spokojne. „Nie zlé prirovnanie. To sú práve tie nové časy. Myslím, že ich volajú fin de siècle. Nič už nemá rásť, všetko len vyrábajú. Mužskí sú ako Američania, prišerne triezvi, len zisk ich opája, ženy strácajú vznešenú neústupčivosť inštinktu, mestá sú len obrovské parné stroje, mládež a stárež sa plazí po bruchu pred takzvanými zázrakmi techniky, ako čo by pre ľudstvo naozaj čosi znamenalo, keď sa nejaký povalač v Paríži už pri raňajkách dozvie, že sa pápež dobre vyspal, alebo keď delová guľa prestrelí štrnásť ľudí za sebou namiesto siedmich ako doteraz. Komu sa ešte bude chcieť tvoriť zvnútra vlastnej duše? Je to ako bláznovstvo a smilstvo.“

„A predsa možno ešte tvoriť zvnútra vlastnej duše,“ povedal slobodný pán, ktorému s tváre ustúpil mrzutý výraz výrazu napätia, „ešte možno neviditeľného ducha prečariť na viditeľného.“

Daniel, ktorý ešte nešípil, že slobodný pán hovoril do určitého stupňa z celkom inej krajiny a celkom inou rečou, pokračoval: „Minuly sa už všetky zásoby záujmu a entuziazmu, ktorý si národ mal udržať. Staré vzácne diela síce ešte vždy majú cenu, obdivujú a vychvaľujú ich, ale už nemajú presvedčivú a pretvorujúcu moc. Dnes

sa daria iba hókusy-pókusy a kto im neodpúšťa, tomu neodpúšťajú. Ale život je krátky, cítim to každý deň, a keď rastlinu nepolievame, zvädne.“

„Nie sú to len hókusy-pókusy,“ odpovedal Eberhard, ktorý sa teraz celkom premenil, ale jednako nechápal hudobníkovo bolestné rozhorčenie. „Pozrite, ja som sa málo stýkal s ľuďmi. Mne bola útočiskom ríša mŕtvych, ríša neviditeľných duchov, ktorí sa zjavujú, keď ich volá veriaci myseľ. Mojou úlohou bolo zbaviť sa smyselnosti a materializmu, vtedy duchovia dostávajú hmotnosť a postavu.“

Prekvapený Daniel sa vzpriamil a videl, aký bledý je slobodný pán. Zdalo sa mu, že sú si celkom blízki, a jednako nekonečne vzdialení. Ale musel ďalej priasť vlastnú niť. „Áno, áno, áno,“ kričal a krátko sa rozosmial ako na začiatku rozhovoru, „aj moji drobní duchovia vyžadujú vieru a stonú a bedákajú o formu a postavu. To ste dobre vyjadrili, gróf.“

„A tiež ste sa dačoho zriekli pre nich, pre tých duchov?“ opýtal sa Eberhard prísne.

„Zriekol? Prečo? Myslíte, že je to potrebné u mňa? Ja som opak Kronosa. Mňa žerú vlastné deti, a to za živa. Zaklínam duchov a dávam im krv a telo, zato robia zo mňa tónu. Sú to rebelantskí parobci, to vám vravím, tí nemajú zľutovania. Mám pre nich zalarmovať meštianstvo, stĺpnuté v ľahostajnosti. Čo ma trápi a čoho sa hrozím, to si mám prehodiť ponad plece. Mám im byť kurvou a núkať sa na predaj. Mám byť ich kramárikom a čachrovať pre nich. Boj je celkom pekný, a keď bojujeme proti nepriateľovi, môžeme sa do toho dať. Ale moji maličkí duchovia chcú, aby som si ich oslavoval a maznal sa s nimi, a nenávisť, čo sa vo mne nakopí, je možno len zlosťou z márnej námahy. Nie, nie je to čestná nenávisť, keď hromžím na každého oplana, ktorý nechce

nič vedieť o mojích maličkých duchoch, lebo celá moja existencia väzí v tom, vyžobrať si, aby ma počuli tí, čo nechcú počúvať, nashfŕňať si po groši lásku od tých, čo nemôžu milovať, lebo mne nestačí jeden alebo dvaja, alebo traja ľudia, ja ich musím mať tisíce, lebo bez týchto tisícov nie som ničím a stečiem z krvi v strachu a núdzi, keď si nemôžem namyslieť, že svet kráča podľa môjho kroku a môjho rytmu. Môžem pohľdať Michalom Pfifferlingom, ktorý si opitý líha k žene a ktorému je meno Beethovena len prázdny zvukom. Jason Filip Schimmelweis ma rozosmeje, keď mi vrieska do tváre: „Všetko umenie nemá pre mňa ceny ani za fajku dymu“. Ale jednak aj v nich je čosi ľudského, a kým je v nich čosi ľudského, potrebujem ich, musím ich presvedčiť o sebe, aj keď mi pritom trhajú srdce z hrude. Je toto život? Vyhrabávať cimiter z hrobov a mŕtvolám musieť vdýchnuť dych, aby tancovaly? A vždy s vedomím: táto chvíľa sa už nevráti! Som, som. Tu stojí stôl, tu horia sviečky, tu predou mnou sedí človek, a keď prestanem hovoriť, je už všetko inakšie, ako by sa bol minul rok, je už všetko nenávratné. Ľudia, ukážte mi cestu k ľuďom, potom uverím v Boha.“

Slobodnému pánovi bolo dusno na duši. Musel myslieť na rozčuľujúce schôdzky, keď sedeli v temnote v chvejivom očakávaní a keď sa potom ozval hlas s druhého sveta, pri ktorom človeku mrzol špik v kostiach. Skoro sa neosmelil pozrieť v tú stranu, kde sedel Daniel. Hudobníkové slová mu pôsobily muky. Bola v nich akási žravosť, nehanebnosť a hrôza, ktoré do neho vlievaly strach.

Len-len, že sa nespýtal: „A Lenora? A Lenora?“

Ale čo ako sa cítil vytvorený zo sveta svojej výchovy, zvykov a životných názorov, bolo tu predsa ešte čosi, pred čím sa skláňal. Nebol by mohol presne povedať,

čo to bolo. Bolo to niečo medzi pocitom strachu a pocitom rozrušenia.

Kým o tom rozmýšľal, začul cengnutie obločnej tabuľky. Pozrel do obloka a videl tvár pána Caroviusa, pritísnutú na tabuľku, takže nos bol celkom rozpláštený a sklá na cvikri sa podobaly dvom ligotavým masným škvrnám na vode.

Aj Daniel sa ta zahľadel. Aj on zazrel tvár pána Caroviusa, skrivenú zlosťou a hrozbou. Zarazený pozrel na slobodného pána, ktorý vstal a povedal: „Odpusťte, že nás vyrušili. Zabudol som stiahnuť záclonu.“

Šiel k obloku a záclonou zastrel tvár pána Caroviusa.

•

12.

Práve tej noci, keď Daniel chcel chodbou prejsť do svojej izby, zarazila ho intenzívna vôňa kvetov. Už niekoľko ráz cítil túto vôňu, ale nikdy nebola taká tuhá. A bolo to v ročnej dobe, keď je takáto vôňa ešte nezvyčajnejšia.

Ňuchal chvíľku a potom zbadal, že v hornom poschodí bola Lenorina izbička otvorená. Lúč svetla prenikal na schody.

Keď Daniel večer nebol doma, Lenora vždy otvárala dvere na izbe, aby počula, kedy sa vráti. Daniel o tom nevedel. Nikdy predtým nevidel lúč svetla.

Chvíľočku rozmýšľal, potom zas otvoril mriežku na schodišti a šiel hore. Ale Lenora iste počula blížiti sa jeho kroky. Chytró vybehla na plošinku a povedala v pomykove: „Ostaň dolu, Daniel, otec už spí. Ak chceš, prídem na štvrťhodinku k tebe do obytnej izby.“

Ani nevyčkala odpovede, vrátila sa do izbičky, vzala

stojaciu lampu a šla za Danielom do obytnej izby. Daniel zatvoril oblok a triasol sa zimomravením, lebo nebolo zakúrené a noc bola chladná.

„Aké to kvety voňajú v dome?“ opýtal sa. „Máš toľko kvetov v izbe?“

„Áno, mám tam kvety,“ odpovedala Lenora a začervenala sa.

Ostro pozrel na ňu, no nechcel sa ďalej vypytovať alebo ho nezaujímalo dozvedieť sa, čo to znamenalo. Chodil po izbe s rukami vo vreckách.

Lenora si sadla na stoličku a nespúšťala oči s Daniela, chodiaceho po izbe.

„Ty, Daniel,“ povedala zrazu a príjemný zvuk jej husľového hlasu ho vytrhol z nejasných myšlienok, „neviem, čo to robí otec.“

„Nuž čože robí starý pán?“ opýtal sa Daniel roztržito.

„Pracuje na akejsi bábe, Daniel.“

„Na bábe? Robíš si zo mňa blázna?“

Lenora, ktorá medzitým zas zbledla, rozprávala: „Včera podvečer bolo pekne, chcel to využiť a šiel sa prejsť prvý raz po dlhom čase. Hneď ako odišiel, šla som do jeho izby trochu poradiť. Tu vidím, že dvere na veľkej skrini nie sú zamknuté ako obyčajne, ale len privreté. Asi ich zabudol zamknúť. Nemyslela som na nič zlého, keď som otvorila skriňu, a tu vidím velikánsku bábu, možno toľkú ako štvorročné dieťa, s voskovou tváričkou, otvorenými očami a dlhými žltými vlasmi. Ale bez šiat a z tela mala iba chrbát, predná časť tela od hrdla po nohy bola odobraná. A dnu v bábe, tam, kde ľudia majú srdce a vnútornosti, bola spleť koliesok, skrutiiek a tenkých rúročiek a drôtov a všetko z čistej medi.“

„To je zvláštne,“ povedal Daniel, „naozaj zvláštne. Čo si o tom myslíš?“

„Sostavuje čosi,“ pokračovala Lenora, „to je jasné. Len keby som ti mohla povedať, ako som sa pritom cítila, Daniel! Bolo mi tak smutno ako ešte nikdy v živote. Zdalo sa mi, že som k nemu taká nevľúdna, aký nevľúdny bol k nemu osud. A všetko, povetrie a svetlo a ľudia, čo cítime k ľuďom a čo ľudia cítia k nám, všetko sa mi zdalo také nevýslovne neláskavé, že som si musela sadnúť pred bábu so strojom v tele a plakať. Neborák, otec! Neborák!“

„Čudné je to, naozaj čudné,“ stále opakoval Daniel.

Po chvíli si previnilo sadol k nej za stôl. Ale vtedy Lenora vstala, šla k obloku a pritisla si čelo na sklo.

„Pod' ku mne, Lenora,“ povedal Daniel zmeneným hlasom.

Prišla. Chytil ju za ruku a hľadel jej do tváre. „Ako si vlastne celý ten čas dokázala viesť domácnosť?“ opýtal sa jej, lebo mu zrazu svitlo, v čom sa previnil.

Lenora sklopila oči. „Písala som,“ odpovedala. „A vila som kytky a vence a mala som s nimi šťastie. Aj som si niečo usporila. Nedívaj sa tak na mňa, Daniel. Nie je to nič veľkého, nemáš mi za čo ďakovať.“

Pritiahol si ju na kolená a objal ju okolo pliec. „Možno si myslíš, že som zabudol na teba,“ povedal bolestne a díval sa dohora. „Zabudnúť na svoju Lenoru? Na tvoju duševnú sestru? Nie, nie, ty drahé, dobré srdce, veď už dávno vieš, že sme nastúpili spoločnú životnú púť na život a na smrť.“

Lenora mu ležala v náručí úplne bledá v tvári, úplne meravá v tele. Oči mala zatvorené.

Daniel ju bozkal na oči. „Musíš ma držať, aj keď sa ťa naoko pustím,“ šepkal.

Potom si ju na rukách preniesol cez dvere do izby.

„Tak som túžila,“ šepkala Lenora s perami na jeho hrdle.

•

Zima nastala chytřejšie, ako sa čakalo, a náместie s kostolom bolo zapadnuté snehom.

Lenora bola na ľade, a keď sa vrátila, čakala v obytnej izbe Daniela. Sedela tu v kožušinovej čiapočke, ustatá a zamyslená, a v ruke držala korčule na remenci.

Keď Daniel vošiel a pozdravil sa jej, zdvihla oči k nemu a povedala tíško: „Budem mať dieťaťko, Daniel. Odo dneška to viem.“

Klesol pred ňou na kolená a bozkával jej končeky prstom. Lenora si vydýchla a tvárou sa jej mihol úsmev, zasnený, ale veselý.

Na druhý deň šiel Daniel na mestský dom vybaviť ohlášky.

Len čo sa Filipína dozvedela, že sa Daniel s Lenorou majú vo februári sosobášiť, zmizla bez stopy. Darmo si Agneska volala „Pinu“. Len šiesty deň sa táto nevlúdnicca zas zjavila tak náhle, ako bola zmizla. Ťahy tváre mala hrozne pochmúrne, vlasy strapaté, šaty dokrvavené a podrážky na topánkach na franforce zodraté. Bola nemá ako poleno a nemou ostala celé týždne.

Nikto nevedel a nikto sa nikdy nedozvedel, čo robila za týchto šesť dní a kde vlastne bola.

Lenora si vrúčne želala cirkevný sobáš a splnenie tejto žiadosti prinútilo Daniela vykonať nejednu trápnu cestu a zapríčinilo mu mnoho námahy. Ale podobral sa na to, lebo nechcel ani trošku zmenšiť Lenorino šťastie. Lenora si doma šila biele šaty a závoj. Gizela Degenová, mladšia sestra Marty Rübsamovej, a Elza Schneiderová, dcéra farára z kostola Egydia, mali byť družicami. Aj Mariana Nothafftová a Eva mali prísť na svadbu. Lenora im už poslala peniaze na cestu.

„Pomôž mi šiť, Filipína,“ povedala Lenora raz večer

spoločnícke a podala Filipíne závoj, ktorý bolo treba obšit'.

Filipína si mlčky sadla naproti Lenore a začala šiť. Medzitým spadla na zem Agneska, ktorá sa práve učila chodiť, a žalostne sa rozplakala. Lenora bežala k nej, zdvihla dieťa, tu zrazu čosi zašušťalo, a keď sa Lenora obzrela, uvidela v závoji dlhú trhlinu. „Čo robíš, Filipína, ty zlá stvora!“ vykrikla Lenora.

„Nič som nespravila, závoj sa zrazu pretrhol,“ hundra Filipína a zbabelo sa dívala bokom.

„Nechaj to, ani sa ho už nedotkni, všila by si do neho zlé myšlienky,“ povedala Lenora, plná zlých tušení.

Filipína vstala. „Závoj je už aj tak roztrhnutý,“ povedala v pochmúrnej zaľatosti. „Ak to znamená dačo zlého, aj tak to príde, či ma odoženieš alebo nie.“ A odišla.

Závoj nebol veľmi poškodený. Nadtrhnutý kúsok sa dal odstihnúť a závoj bol celkom dobrý.

Ale od tejto chvíle rozprestieral sa okolo Lenory smútok ako prvé jesenné hmly nad peknou krajinou. Možno to ani nezapríčinil roztrhnutý závoj. Veď v Lenorinej povahe nebolo ani stopy po poverčivosti. Možno to spôsobilo len šťastie a jeho splnenie. Možno sa jej šťastie a jeho splnenie zdaly koncom, za ktorým nemôže už prísť inšie ako všedné dni, ktoré už nič nedarujú, iba berú.

Možno mala smysly zatemnené novým životom, ktorý si cítila v tele, lebo nastávajúce vyžaruje melanholiu, práve tak ako miznúce. Prečo by čistej duši nebol mohol dať osud zpravu o tom, čo ju čaká, prečo by sa vo sne nebola mohla dozvedieť, čo ju neminie?

Ale nič nebolo na nej badať. Oči mala jasné, pohľad pokojný. Často sedávala pred maskou Zingarelly, ktorú každý deň zdobila čerstvými kvetmi a ktorá jej bola tajomným obrazom všetkého, čo obsahoval jej život.

Marianna Nothafftová prišla na svadbu sama. Ako keď sa Gertruda vydávala, tak aj teraz nechala Evu u susedky. Povedala Danielovi a Lenore, že akosi nemohla dopustiť, aby dieťa cestovalo s ňou v takejto zime. O Eve rozprávala vždy polohlasom a pritom sa jej okolo tvrdých úst mihal nežný úsmev.

Pri sobášj v kostole Egydia boli: notár Rübsam so ženou, archívny radca Rock, impresário Dörmaul, Filipína Schimmelweisová, potom Marianna a inšpektor Jordan. V poslednej lavici sedel pán Carovius a za stĺpom, aby ho nikto nevidel, stál Eberhard Auffenberg.

Filipína sedela pri inšpektorovi, škaredo schúlená, a keby si nebola obhrýzala nechty, bolo by sa zdalo, že spí.

Keď mladí verenci šli k oltáru, zrazu kostolným oblokom zasvietilo slnce a bolo veľmi dojemné, ako vtedy Lenora zdvihla hlavu, prehodila závoj nazad a rozžiarеныmi očami prijala zlaté svetlo.

Starý Jordan položil čelo na kostolnú lavicu a chrbát sa mu triasol.

14.

Neskoro v noci, strašne rozčúlený, lebo ustavičné myšlienky na svadobnú posteľ vydávaly ho napospas najväčším mukám, hral pán Carovius na klavíri Revolučnú etudu Schopinovu. Začínal stále odznovu, udieral stále zúrivejšie, stále v divšom tempe, stále s väčším rozmachom a stále s hroznejším výrazom v tvári.

Účtoval so ženou, ktorú nemohol dostať živú pred svoj nerónsky tribunál, a čo mal na srdci proti hudobníkovi Nothafftovi, vlieval do hudby iného skladateľa.

Závisť chápaceho sa vyvŕšila na tvorcovi, bezmocnosť maškrtníka zúrila proti kuchárovi. Bolo to, ako by zneuznaný komediant deklamoval na púšti, kde mu odpovedá len ozvena vlastného hlasu.

Najvyšším plameňom vzblkla v ňom nenávisť proti všetkému a všetkým, proti spoločenskému zriadeniu, proti zákonu a blahobytu, proti štátu a rodine, proti láske a manželstvu, proti mužovi a žene. Zriedkakedy sa niekto tak trýznil a mučil ako tento meštianstvu odcudzený mešťan, keď hral na klavíri. Robil z hudby výstredné orgie, pokorujúcu nerest.

„Dost!“ zachrčal, keď skončil prenikavou disharmóniou. Zabuchol vrchnák nástroja a hodil sa do obdratej, koženej pohovky.

Nedá sa vysloviť, aké obrazy sa mu mihaly pred očima. Bol tam v tom dome. Mal moc zničiť soka. Mohol zneužiť ženu, ktorú mu odoprely potmehúdske okolnosti. Káral ju, stonajúcu ju ťahal za vlasy s lôžka radosti. Pásol sa na jej hanbe ako aj na zlostnom odpore umlčaného hudobníka. Neušetril ich nijakej nádavky, celé mesto bolo svedkom jeho trestajúceho súdu a všetci ľudia sa ho báli.

Takto si malomešťan upokojuje smäd po pomste. Takto tresce Nero našich čias zločiny, ktorých sa na ňom dopúšťa ľudstvo tým, že si dokáže zadovážiť pôžitky a šťastie, ktorých sa on nemôže zúčastniť.

Ale pretože dnes väčšmi ako inokedy cítil hroznú opustenosť a uvedomil si nespravodlivosť, ktorej sa proti nemu dopustil jediný človek, na ktorom toľké roky visel s psovskou vernosťou a ktorý mu teraz vvhýbal, ako vyhýbame psovi, čo nám už nevládze slúžiť, rozhodol sa teda v najväčšej roztrpčenosti vyvŕšiť sa trestom, ktorý by nebol iba hrou fantázie.

S takýmto úmyslom šiel napokon spať.

Teraz teda býval inšpektor sám v oboch podstrešných izbičkách. Ponúkol sa, že by bol ochotný písárčiť namiesto Lenory a zamestnávateľa s tým súhlasili. Takto zarobil aspoň na nájomné a mohol aj na stravu platiť niekoľko toliarov.

Lenora s Danielom spávali v prednej rohovej izbe. Daniel pracoval v obytnej izbe, kde teraz stál aj klavír. Filipína s Agneskou ostali v izbičke pri kuchyni.

Lenora ešte vždy vila kvety, ešte vždy dostávala od tajomného neznámeho bohatú plácu. No nerobila to v Danielovej blízkosti, ale v bývalej izbičke pod strechou.

Vtedy otec často sedával pri nej a díval sa zamyslený na jej prácu. Zavše cítila, ako by bol vedel o všetkom, čo bolo medzi ňou, Gertrudou a Danielom, a ako by bol o tom mlčal len z nekonečnej nežnosti a skromnosti a iste aj zo strachu a bolesti. Lebo predtým nikdy nechodieval k nej, nikdy sa na ňu tak mlčky nedíval, vždy len prešiel popri nej, vždy sa len snažil byť sám.

Zdalo sa jej, že vôbec vie veľmi mnoho o ľuďoch a veciach a že mlčí len preto, lebo je nežný a ľútostivý a vie sa povzniesť.

Daniel žil teraz skoro práve tak ako pred svadbou. Celé noci sedával za stolom a písal. Lenora, ktorá včas vstávala, často ho našla a zobúdzala ho bozkom na čelo.

Písal noty, ako iní ľudia píšu listy. Nepotreboval už nástroja na skúšanie a overenie.

Raz ukázal Lenore osemnásť rôznych spracovaní jednej melódie. Celú noc sa zamestnával opravovaním a menovaním. Lenore sa sovrela srdce a len-len, že nepovedala: „Pre koho, Daniel? Všetko pôjde zas len do truhly?“

Pomaly začala chápať, že nie hlbavý rozum si vynu-

cuje postupnú dokonalosť, ale mravná vôľa. Ako by ju bol osvietil blesk, keď zrazu rozoznala démonický prvok v tomto poháňaní, ktoré kedysi chcela pripisovať jeho dôkladnosti v remesle a reptavej povahe. Zhrozila sa vtedy netušenej úbohosti a ľutovala človeka, čo sa zahrabal do tmy, aby na svete bolo viac svetla.

Svet? Čo vedel svet o Danielovej tvorbe? Opus na opuse ležal vo veľkej truhle a nikto sa nestaral o hudobné skvosty, čo tu ležaly ako mŕtvoly v rakve.

Toto už nebolo s dobrým. V hodinovom stroji času sa niečo pokazilo. V ľudoch bolo čosi chorobného, bol tu akýsi jed, akési zlo, akési ukrutné zastávanie.

Už nemohla rozmýšľať inak. Raz sa osmelila a navštívila starého Herolda. Zpočiatku len vrčal na ňu, ale potom ju už počúval pozornejšie. Črty v tvári jej nezvyčajne ožily, keď rozprávala, a profesor Herold sa neskôršie vyslovil: „Keby mi sľúbili večnú blaženosť, aby som zabudol na obraz tejto farchavej ženy, ako tu predomnou stála a obhajovala pred verejnosťou skladby Daniela Nothaffta, nemohol by som to spraviť, nemohol by som na ňu zabudnúť.“

Starý pán poprosil Lenoru, aby mu, ak môže, doniesla niektorú z Danielových posledných skladieb. Sľúbila mu to a na druhý deň vytiahla z truhly sláčikové kvarteto v b-mol. Zaniesla ho profesorovi, ktorý otvoril partitúru a začal čítať. Lenora si sadla a trpezlivo si obzerala množstvo maľovaných obrázkov, ktoré visely po stenách izby.

Prešla hodina. Šedivý pán obrátil poslednú stranu, pritisol na papiere zaľatú päšť a okolo levských úst trhalo mu polozlostne, polorozčúlene a dojata, keď povedal: „Rozhýbem všetko, najdôstojnejšia zo všetkých Lenór, alebo som už nie Heroldom.“

Rozčúlený chodil po izbe, zalamoval rukami a kričal:

„Aká stavba! Aká farbitosť zvukov! Aká bohatosť melónii, rytmu, aká pôvabnosť! Aké ovládanie! Aká lahoda! Žije tu medzi nami a lopotí sa a trie núdzu. Hanba a potupa! Bežme, milá pani, poďme k nemu, musím si ho pritisnúť na prsia...“

Ale Lenora, ktorej tvár horela šťastím, prerušila ho a povedala: „Tým by ste skazili všetko. Radšej mi poraďte, čo mám robiť. Ak na jeho tvorbu nepadne zvonku slnečný lúč, bude stále zaťatejší a stále zatrpknutejší.“

Starec rozmýšľal. „Nechajte mi tu partitúru, chcel by som čosi podujť,“ odpovedal po chvíli.

Lenora odchádzala od neho plná nádeje.

Kvartet poslali do Berlína, kde sa dostal do rúk vplyvnému a rozumnému človeku. Onedlho poznalo už skladbu niekoľko odborníkov. Profesor Herold dostal niekoľko oduševnených listov a rozumne na ne odpovedal. V Berlíne sa vytvorila celá skupina povestí o osobe neznámeho majstra. Rozprávalo sa, že žije ako pustovník vo franských lesoch a že káže zdržiavať sa zemských pôžitkov.

V Lipsku hrali Kvarteto v krúžku priateľov hudby. Potlesk znel celkom inakšie, ako obyčajne znie v spoločnosti, presýtenej hudobnými novosťami.

Vtedy sa Daniel napokon dozvedel, čo sa stalo. Dostal list od usporiadateľa koncertu, tajného radcu Löwenberga. List sa končil slovami: „Krúžok vašich zbožňovateľov dychtí po vašich skladbách a pozdravuje vás so srdečnou vďakou.“

Daniel neveril vlastným očiam. Ako by to boli čary. Bez slova podal list Lenore. Prečítala ho a pokojne pozrela na Daniela.

„Ja som na príčine,“ povedala, „ja som ukradla Kvarteto.“

„Teda tak. A vieš, Lenora, čo si mi tým narobila?“
Lenore sa zjavilo v tvári prekvapenie a strach.

„Musím ti to povedať,“ vravel jej vážne, „možno ti v budúcnosti prejde chuť na takéto ženské kúsky.“

Chodil po izbe a potom zastal tesne pred ňou. „Iste si o mne myslíš, že som hlaváň a zaľatec, že som niekto, komu raz mráz rozožral prsty a kto teraz sedí za pecou a vidí všetko v zlom svetle a bojí sa nečasu. Si na nesprávnej ceste. Predtým som býval takým, ale teraz mi už nehrozí toto nebezpečenstvo.“

Zas chodil a zas zastal. „Nedržím si skladby pod závorou a zámkom preto, že sa mi zdajú pridobré alebo že som prilenivý a prizbabelý. Musel by som mať seno v hlave, keby som nechápal, že uznanie patrí k dielu ako teplo k ohňu. Dielo, ktoré sa neprivráva ľuďom, ako by ani nebolo stvorené. Klamujú tí, čo si navrávajú, že sa môžu zriecť uznania a úspechu. Čo som vytvoril, nie je mojím majetkom. Túži dostať sa medzi svet a je čiastkou sveta a ja ho musím dať svetu, pravda, ak je v ňom čosj živého.“

„No vidíš, Daniel,“ povedala Lenora a odľahlo jej.

„Ale práve tu je háčik,“ pokračoval a nedal sa zmiasť, „ide tu teda o životnosť a skutočnú podstatu. Načo kŕmiť ľudí polovičatými a nedozretými dielami? Dáva sa im primnoho takého, s čím sa musia trápiť. Dnes primnohí chcú, primnohí môžu, ale niečo v tom nebeského vnuknutia, niečo v tom božského jadra. Moje nedokonalé diela len uzavria cestu mojim dokonalým dielam. Keď raz niekoho zvedie obecenstvo, ktoré sa upokojuje polovičatosťou, vtedy mu ucho ohluchne a oko oslepne a prv ako sa spamätá, prepadol diablu. Lahko spravíme nesprávny krok, ale potom už niet návratu, lebo aké nespočetné sú možnosti, taký jednorázový je skutok, a aké užitočné môže byť verejné povzbudenie, také môže byť vraždiace, keď prekričí svedomie. Iste sú dobré skladby, ktoré som vytvoril za všetky tie roky, ale na-

pokon sú to len pokusy k najväčšiemu dielu, ktoré sa vznáša predou mnou. Možno si to len navrávam, možno sa klamem a snívam, možno si preceňujem sily, ale je to vo mne a musí sa to prebiť na denné svetlo. Však sa už potom ukáže, aký je to výtvor. Potom sa už skončí skrývanie, potom sa už aj ja pohnem, potom vystúpim, potom budem chcieť, aby všetci vedeli, kto som. Na to sa môžeš spoľahnúť.“

Sotvakedy sa Daniel s Lenorou takto shaváral. Keď sa dívala na neho, premožená náruživosťou jeho slov, a keď ho videla tu stáť takého smelého, takého železne neústupčivého, vzdych jej zdvihol hrud' a povedala: „Daj Bože, aby sa ti to podarilo a aby si sa toho dožil.“

„Všetko je osud, Lenora,“ odpovedal.

Vyžiadal si kvarteto nazad a dostal ho.

Odteraz Lenora udusila každý náznak nespokojnosti. Vytušila, že potreboval tvrdosť a ukrutnosť v tomto malom živote, aby si zachoval trpezlivosť a lásku do veľkého života.

Áno, modlila sa k Prozreteľnosti, aby mohol ostať ukrutným a tvrdým.

16.

„Lenora mi je žena,“ vravel si Daniel zavše a chvíľami zastával vprostred cesty, aby celkom vychutnal sladkosť tohto vedomia.

Stále to vedel. Ale keď bol pri Lenore, neraz zabudol na jej prítomnosť. Bývaly dni, keď prechodil okolo nej ako okolo náhodného hosťa.

A zas v iné dni bol taký šťastný, že až pochyboval a opytoval sa: „Je toto šťastie? Prečo ho necítim prudšie, žeravejšie?“

Často skúmal jej postavu, jej ruky a chôdzu a žela si iné oči, aby ju videl novú. A odchádzal, aby ju lepšie videl. Keď v noci so sviečkou v ruke prišiel k jej posteli, zmizla jej z čft jemná bolesť a pri belasom plameni jej očí rozbúchala sa mu krv v žilách chytnejšie.

Je miesto, kde sa aj najčistejšia žena neodlišuje od pobehlice. Toto vyvoláva v mužovi najhlbšiu bolesť a ani jedna žena nemôže túto bolesť pochopiť, ba ani ju len šípiť.

V takýchto myšlienkach, bez príčiny nespokojný, v náručí milovanej, prijal nesmierne hlboký, bolestný vstupný motív v d-mol, motív k symfonii, ktorá sa pomaličky stávala veľkou víziou jeho života a ktorú o mnoho rokov neskoršie nazvala istá prívrženkyňa Prometeovskou symfoniou. Pri zaznení témy zareval ako zviera, ale z radosti. Bolo mu, ako by sa len práve v tejto chvíli bola zrodila hudba.

Pritisol Lenoru tak prudko k sebe, že jej zaseklo dych a mrmlal si pomedzi zuby: „Človek si môže len voliť, alebo sa vzájomne otupovať, alebo sa vzájomne zraňovať.“

„Maska, maska,“ šepkala Lenora úzkostlivo do kúta, kde z temravy žiarila maska Zingareilly ako neprijemne krásna mátožná tvár.

Predo dvermi stála Filipína a načúvala. Chytila potkana, ktorého zabila, a mŕtveho položila na prah. Keď Lenora ráno chcela vojsť do kuchyne, strašne vykrikla a tackavo sa vrátila do izby.

Daniel jej hladkal vlasy a povedal: „Nesužuj sa, Lenora, aj potkany patria do manželstva tak ako presolená polievka, rozbité hrnce a diery v pančuchách.“

„Ach, Daniel, má to byť výčitka?“ opýtala sa Lenora s melancholickým, detským úsmevom.

„Nie, drahá moja, nie výčitka, len obraz sveta. Máš

dušu ako princezná, nevieš o potkanoch. Pozri len na tie meravé, čierne, perlové oči, pripomínajú mi Jazona Filipa Schimmelweisa a Alfonza Dirufa a Alexandra Dörmaula a stále stolové spoločnosti a kávičkárske spolky a spotené nohy a spolkové večery a všetko, čo je nevkusné, sprosté a zlé. Nedívaj sa na mňa taká zhrozená, Lenora, mal som škaredý sen, nič viac. Akýsi otrhaný chlap sa neprestajne spytoval, ako sa voláš, a ja som ti nevedel meno, pomysli si, celkom som zabudol, ako sa voláš. Strašne ma to mučilo. Sbohom, sbohom.“

Dal si na hlavu klobúk a odišiel. Bežal do okolia močiarov a ostal celý deň v prírode, ani nič nejedol, okrem čierneho chleba a mlieka. Ale keď sa večer vracal domov, mal plné vrecká notových náčrtkov.

Zašiel si okľukou ponad hrad a zaklopal v domčeku Eberharda Auffenberga. Keď mu nikto neotváral, chvíľku blúdil pozdĺž starých múrov a okolo deviatej sa zas vrátil k domčeku. Ale aj teraz byly všetky obloky čierne.

Nevidel Eberharda už dva mesiace. Rozpamätal sa teraz, aký bol slobodný pán zdrvený a rozčúlený, keď ho vyhládal posledný raz koncom marca. Eberhard hovoril málo a hľadel vopred čudne nevidomým pohľadom. Pôsobil dojmom človeka, čo sa chystá prežiť dačo nezvyčajného, ba hádam až strašného.

Toto si Daniel uvedomil len teraz, v posledných týždňoch na to ani nepomyslel a ľutoval, že sa nestaral o Eberharda.

17.

Keď prišiel domov, ležala Lenora v predčasných bolestiach. Filipína ho privítala slovami: „Daniel, ide prírastok do rodiny.“ A surovo sa rozrehotala.

„Čuš, ty ropucha!“ okríkol ju Daniel. „Odkedy má bolesti? Prečo nezavoláš pôrodnú babku?“

„Môžem nechať dieťa bez dozoru? Nenadávaj hneď,“ odpovedala Filipína hundravo a vyhrážavo. Odišla po pôrodnú babku. O polhodinu sa vrátila s akousi ženou. Bola to pani Hadebuschová.

Daniela sa to neprijemne dotklo. Chcel sa opýtať a poslať ju preč, ale pani Hadebuschová ho predbehla zbehlym jazýčkom. S úškrnmi, poklonkovaním, vyvracaním očí a s chvíľkovým kráslením oznamovala, že jej spoločník v životnom záprahu pred troma rokmi odišiel do večnosti a že aj s idiotom, neborákom Henrichom ako-tak živorí a pretĺka sa ako pôrodná babka. Zdalo sa, že s Lenorou bola už dohovorená, lebo keď vošla do izby, privítala ju Lenora ako známu.

Keď Daniel s Lenorou na chvíľočku osamel, opýtal sa namrzený: „Ako si sa dostala k tej klebetnej babe?“

Lenora odpovedala jemne a pokojne: „Nuž raz sem prišla a prehovorila ma. Blúznila o tebe a rozprávala mi, že si u nej býval, nuž som si pomyslela: ‚Ved’ je to jedno, ktorá to bude‘. A objednala som si ju.“

Len s námahou dokončila vetu. Tvár, biela ako papier, napäla sa výrazom nesmiernej bolesti. Chytila Danielovi ruku a tak mu ju stisla, že ho zo strachu zdrvila zima.

Keď začala stenať, odvrátil sa a pritisol päšť o päšť. Pani Hadebuschová priniesla do izby vedro horúcej vody. „Tu nemá mužský čo robiť!“ vrešťala s radostnou grimasou, schytila Daniela za plece a vystrčila ho z izby.

Agneska stála pri dverách a povedala: „Otecko.“

„Ulož dieťa!“ kričal Daniel na Filipínu.

Inšpektor vyšiel z kuchyne, držal v ruke hlinený hrnček s polievkou, ktorú mu odložili a ktorú si teraz na sporáku prihrial. Pristúpil k Danielovi a povedal s chve-

júcou sa bradou: „Pán Boh nám ju ochraňuj a buď jej milostivý!“

„Prestaň, otec,“ odpovedal Daniel netrzeplivo. „Náš Pán Boh vládne s výhradami, z ktorých sa môžem zblázniť.“

„Nepovieš Agneske dobrú noc?“ opýtala sa Filipína z izbičky nevľúdny hlasom.

Vošiel do izbičky. Dieťa sa bojazlivo dívalo na neho. Čím väčšmi sa ponášalo na človeka, tým väčšia plachosť sa Daniela zmocňovala pred dieťaťom.

Nikdy nemohol zniesť, keď bola Lenora pri dieťati. Nemohol pochopiť príčinu tohto pocitu. Len toľko vedel, že Lenora nevyzerala skutočnou Lenorou, keď bolo pri nej toto dieťa s veľkými Gertrudinými očami a s krivkou Lenoriných úst, ale že sa zrazu premenila na sestru tej druhej, že bola už len sestrou. A v tomto vycítil čosi osudného.

Z Agnesiných veľkých detských očí hľadely na neho obe sestry, splývaly mu do jednej bytosti a prikrádaly sa k nemu ako tušenie hrôzy. Sestry! Toto slovo mu zrazu znelo v ušiach slávnostne, plné hlbokého smyslu, mýticky veľké.

„Spi, dieťaťko, spi, zavri očičká, vonku stoja dve kozičky, čierna, bie-ela...“ bľabotala Filipína. Bolo prekvapujúce, koľko zlosti bolo v jej pospevovaní.

Daniel nevydržal v byte a blúdil dlho po polnoci po uliciach. Vždy, keď sa rozhodol vrátiť domov, musel myslieť na to, že mu príde do cesty pani Hadebuschová. Vtedy by si bol najradšej ľahol na dlážku a tu vyčkal, kým by mu niekto priniesol zpravu, čo je s Lenorou.

•

Bila jedna hodina, keď vošiel do domu. Pri zábradlí schodišťa stály slúžky z prvého a z druhého poschodia. Nemohly spať. Počuly do komôrok kriky mladej ženy. Stály teraz spolu a v triaške načúvaly. A šepkaly si.

Daniel počul povedať ktorúsi: „Pán kapelník by mal predsa poslať po doktora.“

Druhá vzdychla a povedala: „Tu ani doktor nepomôže.“

„Ježiš, Ježiš!“ vykriky obe, keď sa domom zas ozval krik, prenikajúci až do kosti.

Daniel vybehol hore schodmi. „Bež, ako len najchytrejšie vládzeš, k doktorovi Müllerovi,“ zadychčaný povedal Filipíne, ktorá stála v kuchyni bosá, s rozpustenými vlasmi a varila čaj. Potom sa ponáhlal k Lenore. Pani Hadebuschová ho nechcela k nej pustiť, ale odsotil ju, škripajúc zubmi, hodil sa k Lenore na posteľ.

Lenora zdvihla hlavu. Bola smrteľne bledá, tvár mala zaliatu potom. „Daniel, nesmieš tu byť, nesmieš ma vidieť takto,“ jachtala namáhavo, ale takým určitým a rozkazovačným tónom, že Daniel vstal a váhavo vyšiel z izby. Zmocnil sa ho čudný, zúrivy hnev. V kuchyni sa napil vody a hodil skleničku o zem, že sa rozletela na tisíc čriepkov.

Pani Hadebuschová vyšla za ním. Vyzerala utrápená. Keď to Daniel zbadal, zakrútila sa mu hlava a musel si sadnúť. „Príde doktor,“ povedal surovo.

„Prepánajána, akí sú teraz ľudia neprirodzene chúlостiví,“ hromžila stará, ale zpráva jej zrejme bola celkom príjemná. Cítila, že dnešný prípad bol príťažký, že naň nestačila. „Nech čert poberie také jemne stavané ženské,“ povedala pred hodinou vyškerenej Filipíne.

Filipína sa vrátila a oznámila, že doktor Müller je na dovolenke. „Či je v meste len jeden doktor, ty hovädo?“ kričal Daniel. „Chod' teda k doktorovi Dingolfingerovi. Býva ešte bližšie, pri Pellerovom dome. Alebo ostaň tu, idem radšej ja.“

Doktor Dingolfinger bol židovský doktor, už dosť starý, a dlho trvalo, kým ho Daniel vyburcoval zo spánku. Konečne kráčal s ním po námestí. Pred domom si nechal lampáš a teraz svietil doktorovi.

Potom sedel na kuchynskej lavičke, ani nevedel, ako dlho, so shrbeným chrbtom a s hlavou, podopretou o ruky. Kriky boli stále hroznejšie. Už to nebol ani Lenorin hlas, bol to už len akýsi neľudský, bezduchý hlas. Daniel načúval, rozmyšľal a cítil už len tento hlas. Chvíľkami ho otriasalo príšerné volanie: „Sestry! Sestry!“

Pani Hadebuschová prišla niekoľko ráz po horúcu vodu. Žltý zub jej gánil z dolnej sánky ako chlipný, strašne smiešny a vyzývavý zvyšok života. Raz prišiel aj doktor Dingolfinger, prehľňal sa v koženej kapse, ktorú si zavesil v predsieni, zbadal Daniela a povedal s blúdiacimi očami: „Už to bude, už to bude.“ Potom sa Filipína pritiahla k ohnisku a prihodila uhlia. Ukradomky poškuľovala na Daniela, pozorovala ho a zas odišla. S hodiny na hodinu búchal starý Jordan na mriežku, aby mu Filipína prišla rozpovedať, čo je s Lenorou.

Mohly byť asi štyri hodiny, temné, kamenné kvádre dvorných stavísk sa už mihaly v ružovkastom rannom svetle, keď sa ozval výkrik, taký príšerný, taký neslýchaný, že Daniel vyskočil a ostal stáť, trasúc sa na celom tele.

Potom nastalo ticho, nevľúdne ticho.

19.

Daniel si zas sadol. Po chvíľke sa mu oči zavrely a zaspal.

Spal hádam polhodinu, keď ho zobudily kroky.

Okolo neho stáli doktor, pani Hadebuschová a Filipína. Doktor povedal čosi, na čo Daniel pokrútil hlavou. Znelo to ako: „Ľutujem, že vám musím oznámiť smutnú zprávu.“ Daniel ho nerozumel. Otvoril ústa dokorán a myslel si: „Také zmätené sny!“

„Matka aj dieťa sú mŕtve,“ povedal starý doktor so slzami v očiach, „obaja mŕtvi. Bol to chlapček. Tu bola ľudská veda bezmocná, zvíťazila nepriateľská príroda. Nedalo sa zastaviť krvácanie.“

„Tak jemne stavaná,“ hundrala pani Hadebuschová pohľadovo, „taká jemná ako kvetná stopka.“

Keď sa Daniel pomaličky presvedčil, že sa mu nesníva, že sú to naozaj ligotavé oči Filipíny, chlipný, žltý zub pani Hadebuschovej, že je to naozaj strieborná brada doktora Dingolfingera a že počul skutočné slová, odpadol a stratil vedomie.

•

20.

Bolesť, žiaľ, zúfalstvo, tieto slová nedokázaly vyjadriť Danielov stav.

Nevedel o sebe a nemal myšlienok. Dňom a nocou ležal na pohovke v obytnej izbe, nejedol, nerozprával, nepohol sa.

Keď niesli prázdnu truhlu do izby mŕtvej, vboril si hlavu hlboko do kúta pohovky. Starý Jordan sa tackal miestnosťou, chcel si ešte raz vidieť mŕtve dieťa. „Pre-

hrešil sa,“ bedákal v izbe, „prehrešil sa proti Pánu Bohu.“

Vonku na chodbe si šuškali. Bola tu Marta Rübsamová s mužom notárom. Marta tiško plakala. Jej štíhla postava s bledou tvárou stála medzi dverami a pohľadom hľadala Daniela.

„Nechceš si ešte vidieť Lenoru, kým zatvorí truhlu?“ opýtala sa Filipína tlmene.

Nepohol sa. Len tvár sa mu strašne skrivila.

Na stole pri ňom stály vychladnuté jedlá, chlieb a jabĺčka.

Vynášali truhlu. Zdalo sa mu, že má namiesto srdca čierne, prázdne miesto. Zvony zvonily, na obloky plieskal dážď.

Druhú noc potom pocítil Daniel akési zvláštne uvoľnenie. Bolo to krátke vzblknutie a hneď nato mal oči plné pálivej vlahy. Bez slova sa tomu podal a cítil, ako by prvý raz v živote bol pochopil krásu čistého durového trojzvuku.

Prešiel ešte deň. Počul, ako nad ním ustavične ťažkými krokmi chodí starý Jordan. Triasla ho zima, a keď Filipína vhopkala do izby, pýtal si prikrývku. Filipína mu vyhovela nezvyčajne horlivo. Vtom zacengal zvonček na dverách. Filipína vyšla otvoriť.

Pred ňou stáli pán s dámou. Bolo v nich čosi takého dôstojného, že sa Filipína neosmelila zastaviť ich, keď kráčali ku dverám obytnej izby, ktoré neboly zavreté a ktorými bolo vidieť Daniela ležať na pohovke.

Daniel sa ľahostajne díval na príchodzích. Celkom pomaličky sa mu pohľad sústredoval a rozpomínal.

Prišli ho navštíviť Eberhard Auffenberg so sesternicou Sylviou Ernfftovou. Boli verenci.

Eberhard prežíval najvýznamnejšie zmeny v živote,

preto sa len pred niekoľkými hodinami dozvedel o Lenorinej smrti.

Bola to zvláštna návšteva. Nikto z troch neprevravel slova a Daniel ostal nehybne ležať pod prikrývkou. Len keď Sylvia odchádzala, povedala, obrátená k Danielovi: „Nepoznala som Lenoru, ale cítim, ako by sme boli bývaly priateľkami.“

Eberhard vopchal drosselbartovskú briadku do povetria a bol bledý a nemý.

Chodili aj v nasledujúce dni a ich prítomnosť pôsobila na Daniela veľmi priaznivo.

TRETIA ČASŤ

1.

O niekoľko dní vykonal Pán Carovius, čo si umienil vykonať, roztrpčený Lenoriným vydajom.

Bolo to koncom marca. Dozvedel sa, že sa starý slobodný pán Auffenberg práve vrátil z Berlína. Šiel k nemu a dal sa oznámiť. Povedali mu, že pán gróf nikoho neprijíma, aby žiadosť podal písomne.

Lenže pán Carovius sa chcel osobne stretnúť s dlžníkom, veď práve o tom sníval, a keď prišiel druhý raz a zas ho len nechceli prijať, veľmi sa rozkričal a požadoval, aby ho zaviedli aspoň k slobodnej panej.

Slobodná pani mala práve hodinu hudby. Pätnásťročná Dorota Döderleinová, nádejná virtuózka na husle, hrala so slobodnou paňou sonáty.

Andrej Döderlein už dávno pobadal dcérin talent. Od desiateho roku musela cvičiť šesť hodín denne. Mala rôznych učiteľov, ale bola taká zaľatá, že všetkých privádzala do zúfalstva. Len otca poslúchala.

Andrej Döderlein odporúčal slobodnej panej dcéru slovami objektívneho uznania. Pani grófka súhlasila, že s ňou bude hrať, a Andrej Döderlein povedal Dorote: „Máš teraz jedinečnú príležitosť preniknúť. Neprepas ju. Grófka má rada citovosť. Buď citová. Zavše si žiada dačo

démonického. Sprav jej po vôli. Podľa zvyku boháčov piple sa v akomsi prepychovom žiali. Nevyrušuj ju v tom.“

Dorota bola učenlivá.

Keď sa ozvaly kriky na chodbe, hraly Beethovenovu Jarnú sonátu. Prišla komorná a čosi pošepala slobodnej panej. Slobodná pani vstala, šla ku dverám, Dorota spustila sláčik, obzerala sa naokolo s údivom, trochu strojeným, ako by sa práve bola zobudila zo sna.

Slobodná pani kývla a sluha otvoril dvere pánu Caroviusovi. Vošiel do izby červený v tvári a vystruhol smiešnu poklonu. Hltal očima hodvábne portiéry, brúsené zrkadlá, kryštalové vázy, bronzové figúry, pritom si pravou rukou podoprel bok, jednu nohu elegantne vystrčil dopredu a vyzeral ako vidiecky tanečný majster.

Hromžil na trúfalosť služobníctva a uisťoval pani grófkú nesmiernou úctou. Rozprával o dobrých úmysloch a o nátlaku okolností. Keď ho netrpezlivý výraz v tvári poslucháčky prinútil napokon vysvetliť účel návštevy, slobodná pani sa rozčúlila, lebo z celého prívalu pána Caroviusových slov vyrozumela len synovo meno.

Čosi šepkala, pristúpila k pánu Caroviusovi a chytila ho za plece. Čierne oči, čo už dávno stratily lesk, mala okružle ani guľky. Prosebný výraz v nich bol balzámom pánu Caroviusovi.

To mu bola voda na mlyn. A začal byť bezočivý. Chcel sa vyvŕšiť na matke za hrdosť synovu. Videl, že slobodná pani sa neponáša na obraz aristokratky, ktorý si vymyslel. V obrazivosti a rozpomienkach mu žila ako postava panovačná a neprístupná a teraz stála pred ním tučná, bojazlivá dáma. Preto vložil do hlasu prenikavý tón, do tváre zlomyseľný výraz, keď jej začal rozprávať, do akého nešťastného postavenia sa dostal pre Eberharda.

Vraj všetko zavinila len jeho láskavosť. Veru bez neho by grófik bol musel umrieť hladom alebo inak zahynúť, lebo nemá ani za mak mravnej odolnosti. A čo teraz z toho má? Nevďak, trpký nevďak.

„Vydrankal odo mňa posledný groš a potom sa správal, ako by bolo mojou prekliatou povinnosťou skočiť do ohňa za jeho grófsku milosť,“ kričal pán Carovius. „Predtým som bol zámožný, mohol som sa najesť do sýtosti, ba mohol som si zavše dožičiť aj dačo príjemného. Dnes som na mizine. Peniaze sú fuč, dom mám preťažený hypotékami, duševný pokoj mám v pekle. Dvestosedemdesiatšesť tisíc mariek s úrokmi a s úrokmi z úrokov je mladý pán dlžen mne a mojím obchodným priateľom; všetko je pekne napísané a podpísané. A zato si mám ešte dať pribuchnúť dvere pred nosom? Iste aj vy, pani grófk, uznáte, že sa to nesvedčí. Zato som si už len zaslúžil trošku úcty.“

Slobodná pani složila ruky, stískala si ich a rozčúlená hľadela pred seba. Teraz klesla na stoličku v zlostnej slabosti. Na tvári pána Caroviusa sa mihol úškrn. Krútil kalabrézsky klobúk medzi prstami a prázdnyimi pohľadmi si obzeral steny. Vtedy zbadal Dorotu Döderleinovú, ktorú nespozoroval v opojení šťastia a zlosti.

Keď pán Carovius vošiel do izby, utiahla sa Dorota zo slušnosti a diskrétnosti do najodľahlejšieho kútika miestnosti, ale vlastne bez príčiny. Chvejúc sa rozčúlením a zvedavosťou, dívala sa naproti do zrkadla a uťahovala sa, ako len najväčšmi mohla, lebo nechcela, aby ju poznal strýko Carovius, ktorého sa okúňala.

Vždy v ňom videla čudáka, čo žije síce bez starostí o každodenný chlebiček, no jednako v dosť skromných pomeroch. Keď teraz povedal, koľko mu je dlžen auffenbergovský dom, veľmi ju to prekvapilo, potešilo a ohromilo a zrazu sa dívala na neho celkom inými očami.

Ale pán Carovius v posledných rokoch vídal Dorotu len zriedka. Keď sa s ňou stretol, prebehla chytro popri ňom. Vedel, že sa učila hrať na husliach. Na zlosť neraz začul na chodbe a schodišti fidlikanie, ktoré sa mu zdalo hrozné.

Zahľadel sa na dievča a zrazu vykrikol: „Nech som kôň, ak je toto nie Döderleinka! Ako si sa sem dostala, milá neter? Chodíš po domoch a produkuješ sa? Ešte ste s tým твоjim pestúnom dosť nezopsuli hudbu?“

Slobodná pani sa teraz rozpomenula, že je v miestnosti aj Dorota, zdvihla hlavu a pozrela na dievča vyčítavým pohľadom. Prvý raz sa jej zdalo, že jej vyschly pomocné pramene, ktoré si vynútila od samotárskeho života. Prvý raz prebehla ňou hrôza, keď pomyslela, ako sa doteraz ohlušovala hudbou.

Povedala pánu Caroviusovi, aby mal strpenie niekoľko dní, že mu odkáže, len čo sa poshovára s mužom. Horlivú odpoveď prerušila pohybom, ktorý ho zastrašil, potom kývla na rozlúčenie Dorote, ktorá uložila husle, vzala puzdro do ruky, poklonila sa a vyšla za strýkom z izby.

Nespustila sa ho. Šli spolu ulicami. Pán Carovius ju chvíľami oslovil niekoľkými posmešnými slovami. Skromne sa usmievala.

Takto sa nadviazaly nezvyčajné styky, lebo odteraz sa tito dvaja zavše schádzali.

•

2.

Od istého času sa pozdávalo, ako by sa slobodný pán z Auffenberga bol celkom utiahol z politického života. V kruhoch, ktoré si ho predtým veľmi vážily, bol už len upadnutou veličinou.

Priatelia slobodného pána hľadali príčiny, prečo strana stále upadala. Hľadali ich v zmene verejnej mienky, ktorá sa čoraz väčšími prejavovala, v prudkom a nástojčivom nátlaku shora, v rastúcom kvasení zdola, v horúčkovitom hnutí, ktoré sa zmocnilo meštianstva a v ktorom jeho postoj, zvyky, ideále a presvedčenia prešli významným procesom premeny v dosť ťažkých vyjednávaniach o všetkých otázkach národnej kultúry.

Ale toto predsa nemohlo vysvetliť črtu znechutenia, ktorú predtým ľudia nikdy nevideli v tvári pána Aufenberga: tvrdý pohľad, nevysvetliteľná netrpezlivosť a mlčanlivosť aj tam, kde predtým očaroval pôvabnou výrečnosťou.

Pravda, v duchu vždy pohľdal ľuďmi rovnakého smýšľania, ich rečičkami aj ich skutkami, ich oduševnením a rozhorčením. Ale jednako sa ich nezriekol, lebo objavil, že pohľadanie a chladné srdcia sú veľmi súce vládnuť ľuďom.

Keď aj na začiatku životnej dráhy bojoval o slobodu a toleranciu, a to so zápalom, ktorý mu poskytl nadanie, jednako celý liberalizmus mu bol skoro len novinárskou frárou, prostriedkom zamestnať mešťana, lenivého rozmýšľať a nenávidenému, ale tajne obdivovanému Bismarkovi nastavať prekážok do cesty.

Vedel, že klame, a vykonával moc len naoko, len z vypočítavosti, len zo zručnosti. Ale zhrýzalo mu to aj špik z kostí.

V jeho očiach nebolo nič trvajúceho okrem nepísaného, ale vo všetkých časoch víťaziaceho zákona, ktorý podroboval malých veľkým, slabých mocným, neskúsených skúseným, chudobných bohatým. Podľa toho delil ľudstvo na dva tábory: tu tí, čo sa podrobili tomuto zákonu, tam zavrhnutí, čo sa proti nemu búrili.

A zo zavrnutých najzavrhnutejší bol jeho syn Eberhard.

S bolestným šípom v duši, gniavený pocitom osamelosti v živote, plnom ruchu a klamstva, preplnený stále rastúcou hrôzou z hojnosti a schúlostivenia vlastného života, vytvoril si zo synovej postavy akýsi živý princíp zla.

Videl, ako sa spúšťa a žije len vo výstrednostiach. Videl v ňom zradcu vlastného mena, čo klesá so stupňa na stupeň. Videl ho, ako by v príšerne upokojujúcom sne, spolčeného s bedármi a poznačenými obcovať so zlodejmi, uličnými zbojníkmi, podvodníkmi, falšovateľmi peňazí, anarchistami, pobehlicami a literátmi. Videl ho v špinavých brlohoch potulovať sa poľnými cestami, opitého v hráčskych brlohoch, žobrať na jarmoku a obvineného pred súdom.

Zriekol sa už úmyslu nečinne vyčkať, kým tomuto ničomníkovi celý svet vypáli znamenie hanby. Tak netrpezlivo túžil po pokoji, tak netrpezlivo túžil odhodíť masku, nič už netutlať, nepretvarovať sa a nestarať sa o dobré bydlie, na ktoré bol navyknutý, že ako znovuzrodenie čakal deň, ktorý by ho oslobodil od toho všetkého.

Ale prečo ešte váhal? Vari ešte pochyboval v duši, vari sa mu ešte v hĺbke srdca, kam nemohla preniknúť trpkosť a túžba po pomste, matne črtal iný obraz syna? Prečo váhal s týždňa na týždeň, s mesiaca na mesiac?

Medzitým rozdal státisíce chudobincom, nemocniciam, kláštorom a na všelijaké iné dary. Chcel ešte rozdať milióny, iste aspoň toľko, aby dedičia mohli sbierať iba klásky. Emília mala dostávať len dôchodok z pivovarov a veľkých vidieckych majetkov.

Na tomto sa už pevne rozhodol, a keď mu slobodná pani oznámila, v akých pomeroch žije Eberhard, cítil sa

oprávneným urobiť takéto poriadky. Teraz už mal dôkazy o synovom nečestnom živote. Ved' syna dostatočne obviňovali dlžoby, ktoré ľahotársky a podvodne nakopil na otcovo meno. Ale ak aj to nestačí, nech sa teda vadia na jeho hrobe. Nech im jeho posledná vôľa ako mátoha otrávi všetky radosti.

Už sedem rokov mal hotový testament. Už bolo treba len zavolať notára.

Ale prečo slobodný pán ešte vždy váhal? Prečo chodil celé dni a noci po izbe so stisnutými perami? Prečo volal sluhu, aby mu kázal ísť po notára, a keď prišiel, žiadal od neho niečo iného?

„Dépêche-toi, mon bon garçon,“ škriekal papagáj.

3.

V troch dňoch sa slobodná pani tri razy shovárala s manželom. V každom rozhovore načisto odmietol jej prosbu usporiadať synove majetkové pomery, a keď ho prosila stále úpenlivejšie a nástojčivejšie, celkom zamĺkol.

Pri poslednom takomto pokuse počulo ju služobníctvo hovoriť náruživô a prudko. Keď potom vyšla z izieb slobodného pána, triasla sa z rozčúlenia na celom tele a rozkázala si pobaliť kufry a zapriať do koča.

O hodinu sa už viezla v sprievode komornej na Žig-mundov dvor, majetok, vzdialený šesťnásť kilometrov od mesta. No ani tu nenašla pokoja, vo dne chodila po izbách a tlmene bedákala, v noci ležala v posteli a nemohla spať. Na štvrtý deň sa vrátila do mesta, kázala sa zaviesť pred dom grófa Urlicha a poslala kočiša po grófkú. Emília sišla dolu a prestrašená sa opýtala, čo si

matka žiada. Matka chcela, aby ju dcéra odprevadila k pánu Caroviusovi. Adresu jeho bytu našla v adresári.

Pán Carovius márne čakal na zprávu, ktorú mu slobodná pani sľúbila poslať. V náramnom hneve sa rozhodol ešte raz ísť vystríhať Auffenbergovcov a zjavil sa im v dome ako zosobnená trestajúca spravodlivosť. Keď mu povedali, že ho nemôžu prijať, začal zas robiť škanďál, sbehlo sa všetko služobníctvo, ba napokon dobehol ešte aj policajt, ktorý ho zistil. Vrátnik ho vyhodil z chodby a pán Carovius sa našiel pred domom v zástupe ľudí, bez klobúka, rozhadzujúc rukami, skutočný obraz zlosti.

Tichí sprostredkovatelia hneď vyňuchali, že sa pán Carovius márne namáha vymôcť zaplatenie dlžôb. Obávali sa o peniaze, ustavične chodili za pánom Caroviusom a napokon poverili advokáta, aby viedol proces. Medzitým sa pán Carovius dozvedel od svojich vyzvedáčov, že medzi slobodným pánom a slobodnou paňou došlo k zvade, že slobodná pani domu ušla v noci a v hmle a že služobníctva a priateľov grófskeho domu sa zmocnilo zdesenie.

Radostné svetielko sa mu mihlo tvárou. Porážka a zúfalstvo, náreky a drkotanie zubmi. Nič lepšieho si nemohol želať. Cítil sa mstiteľom na celej aristokracii. A ak ho obšťastňovala hrôza, keď videl zničené to, čím pohľadal, o čo šťastnejší bol teraz, keď videl znivočené to, čo mal rád a čo obdivoval.

V takejto nálade ho našly slobodná pani s dcérou. Pri pohľade na obe dámy stratil reč. Zabudol sa im pozdraviť a ani nepomyslel pozvať ich do izby.

Slobodná pani chcela vedieť, kde je Eberhard. Rozhodla sa cestovať za ním. Keď jej pán Carovius jachtavo oznámil, že mladý slobodný pán býva na tristo krokov odtiaľto, začala sa triasť a nevládne sa oprela o stenu.

Na to nebola prichystaná. Vždy sa nazdávala, že Eberhard žije na tajomnom mieste v tajomnej diaľke.

Pán Carovius sa hneď ochotne ponúkol, že dámy zavedie k nemu, ale slobodná pani zrazu vyhlásila, že by ta nevládala zájsť, že by ju to možno usmrtilo. „Zaved’ ma k vám,“ úpenlivo prosila dcéru, „a najprv sa ty poshováraš s Eberhardom.“

Ale Emília si nevidela brata, ako sa vydala, a bála sa stretnutia s ním ešte väčšmi ako matka. A nemohla ani len pomyslieť zaviesť si matku domov. Stará dáma zrejme zabudla, že grófovi Urlichovi najsilnejšími výrazmi zakázala prístup k sebe, keď sa dozvedela, že s ním obľarchavela vychovávateľka ich dieťaťa.

Pretože sa slobodná pani zaťato vzpierala vrátiť sa do mestského bytu a neprejavila ani chuť zaviesť sa do Žigmundovho dvora, neostávalo Emílii inšie, ako zaviesť ju do hotela. Pán Carovius, ktorý vyprevadil dámy na ulicu a s najhlbším pôžitkom pozoroval ich žalosnú bezradnosť, navrhol im Bavorský dvor. Sadol si na predné sedliisko, s prívetivou tvárou dal pohoničovi rozkazy a víťazným pohľadom si z vysoka obzeral chodcov.

Grófka Emília, už celkom bezradná, poslala telegram tete Agáte. Na druhý deň na poludnie prišla pani Erfftová s dcérou Sylviou. „Klotilda sa vari zbláznila,“ povedala Emílii, keď pobudla hodinu so sestrou v izbe. „Idem k tvojmu otcovi, musím sa už raz poshovárať so Žigmundom.“

Slobodný pán neprijal švagrínú veľmi priateľsky, hoci si ju vždy veľmi ctil.

Pani Erfftová sa rozumne zdržala hovoriť o rodinných pomeroch. Rozprávala mu o Sylvii, že má už dvadsaťsedem rokov a ľahostajne odmieta všetkých pytačov a že sa preto aj ona, aj muž veľmi trápia.

„Nikto jej nevyhoví.“ vravela pani Agáta, „hľadá v manželstve akúsi misiu a nadovšetko sa obáva straty slobody. Také sú naše deti, milý Žigmund, keby sme ich boli na svet priviedli inakšie, hádam by boli inakšie. V našich časoch bola poslušnosť ideálom, ale teraz objavily akési povinnosti voči sebe.“

„Nech si teda aj pomôžu,“ odpovedal slobodný pán so zachmúreným pohľadom, lebo pochopil náražku.

Zo sestriných zmätených rečí sa Agáta predsa len dozvedela, čo sa stalo medzi manželmi. Poznala bolestnú minulosť, a keď teraz hľadela tomuto mužskému do tváre, uhádla, čo bolo treba. Rozhodla sa, že dovedie Eberharda k otcovi.

Predovšetkým chcela upokojiť Klotildu a prinútiť ju, aby sa vrátila domov. Táto úloha nebola ťažká, veď slobodná pani bola slabá a bezmocná. Sylvia ostala s tetou a hojivo vplývala na ňu tichou rozhodnosťou. Medzitým si Agáta zadovážila Eberhardovu adresu. O niekoľko hodín našla aj dom. Eberhard bol doma.

•

4.

Prvý rozhovor s ním bol bezvýsledný. Vyhýbal jej smelým slovám a prepočul, čo nechcel počuť. Bol upätý, zdvorilý a mrzutý. Veľmi nahnevaná rozprávala Agáta dcére, ako trpko sa sklamala, a Sylvia vyslovila želanie ísť s matkou, kde zas pôjde k Eberhardovi. Agáta pokrútila hlavou, ale vôbec nepomyslela vzdať sa sprostredkovania.

V dome slobodných pánov sa nič nezmenilo. Grófka Klotilda žila v ustavičnom rozčúlení, ktorým trápila nielen seba, ale aj okolie, a gróf bol všetkým v dome znepokojivou hádankou. Nikdy nevyšiel zo svojich izieb,

celé hodiny v nich blúdil sem a ta rovnomernými krokmi, s rukami založenými za chrbtom.

Agáta navštívila synovca druhý, tretí, štvrtý raz. Čo sa aj pozdávalo, že nepremôže Eberhardovu chladnosť, čo sa aj nezdal ani trošku povolnejším, predsa sa jej pomaličky podarilo vytrhnúť ho z krytu uzavrenosti, a keď napokon dovedla so sebou aj Sylviu, ktorá u matky vždy presadila vlastnú vôľu, zrazu sa im celkom nečakane zdôveril a bolo na ňom vidno, ako zápasil v duši.

Jachtavo a často namyslene a okľukami im rozprával o svojej mladosti, o večných škriepkach medzi otcom a matkou, o škaredých zvadách. Sotva vraj matka dačo rozkázala, hneď otec vydal rozkaz celkom opačný. A deti čoskoro vybadaly, že otec chodí svojimi cestami a matka zas svojimi. Že si vzájomne nedôverujú a kladú osídla. Vraj matka, zvyčajne láskavá a mierna, bola v určitom bode posadnutá skoro diabolským nutkaním dráždiť, podpichovať a zraňovať otca stále na mieste, kde ho už tisíc ráz podráždila, pichla a ranila. Tento nedostatok rozumu a rozvahy na jednej strane a nedostatok dobroty a úprimnosti na druhej strane pomaličky robily z domu peklo, ktoré trhlo srdcia dorastajúcim deťom a zatvrdilo ich v rozorvanosti. Preto nikdy neverily, že niekto s nimi úprimne smýšľa, aj keď im ukázal láskavú tvár, a vždy odmietaly ruku, ktorá sa im podávala. A ako potom v tejto púšti bez lásky náruživô priľnuli k sebe brat so sestrou, ako táto bratsko-sesterská láska bola najsvätejším, najnedotknuteľnejším miestom v duši Eberhardovej a Emíliovej, že sa takto formálne spojili proti celému ostatnému svetu, že sa so všetkým vzájomne zdôverovali, o všetkom radili, každú knihu čítali spolu, spoločne znášali šťastie aj nešťastie. A ako potom raz prišiel otec k Emílii a povedal jej, že ju pýtal o ruku gróf Ulrich a že mu ju sľúbil.

Tu Eberhard zamĺkol, stisol pery a v mdlom pohľade, ktorý ešte nikdy tak nepripomínal pohľad starého slobodného pána, zračila sa mu nezhojiteľná bolesť.

Agáta poznala toto všetko v hrubých črtách. Ale čo teraz počula, vyvolalo v nej hlbokú ľútosť. „Treba vedieť zabudnúť,“ povedala.

„Zabudnúť? Nie, nemôžem, nikdy som nemohol. Na nič nemôžem zabudnúť, či je to neresť, či čnosť. Emília, ktorá bola vtedy ešte skoro dieťa, po čase poslúchla. Ale najstrašnejšou skúsenosťou môjho života bolo, že matka vtedy nepodujala všetko, aby zabránila tomuto hroznému nešťastiu, že sa len zo žiaľu ponorila do bolestnej slabosti.

„Je ti matkou, Eberhard. Syn nikdy nemá a nikdy nebude mať práva súdiť matku.“

„S tým nesúhlasím,“ odpovedal Eberhard ľadovo. „Aj matky sú len ľudia. Aj matky môžu hrešiť, keď nám dávajú do vena črvoč pochybnosti a hrôzu zo života. Otec a matka. Rodičia. Sú symbolom, skvostným symbolom, keď sa vznášajú nad nami a zaslúžia si úctu. Ale sú len pochopom, len schémou, keď nás k nim viaže iba povinnosť. A nieto povinnosti okrem lásky.“

Sylvia nevravela nič. Nevedomky poslúchla najkrajší zákon harmonických duší pôsobiť nie slovami a dôvodmi, ale len prostou prítomnosťou. Na čele sa jej zračil súhlas a nesúhlas v podobe svetla a tône.

Týmto vždy väčšmi a väčšmi pripomínala Eberhardovi Lenoru.

Možno spôsobila moc rozpomienky, že im neskôršie večer pristúpil, že zajtra pôjde s Agátou k matke. Vyžiadala si len jednu podmienku, a to, aby mu prisľúbili, že sa nestretne s otcom.

Keď pani Erfftová videla, že v tomto neustúpi, privo-

lila, ale dôverčivo šípila, že udalosti a chvíľa budú mocnejšie ako vôľa a úmysel.

5.

Keď Eberhard vošiel do matkinho budoára, najsamprv zazrel alabastrové hodiny, ktorých ciferník niesly tri postavy, znázorňujúce dcéry Času. V chlapčenských rokoch mu tieto hodiny byly vždy čímsi poetickým, ako by vyplnením túžobných želaní.

Pani Agáta pripravila sestru na stretnutie. Kým Eberhard so Sylviou čakal v rohovej izbe, stálo niekoľko sluhov za dverami a bojazlivo si šepkalo.

Eberhard šiel k matke a božkal jej ruku. Slobodná pani mala tvár olovenej farby. Oči mala vypleštené, ako by bola stratila rozum. V úzadí stála Emília. Ruky mala pritísnuté na prsia a prsty sa jej kľčovite pohybovaly.

Pani Agáta chcela sotrieť slávnosťnosť a strojenosť situácie, prečo začala veselými slovami rozprávať o Eberhardovom azyle na hradnom vŕšku. Grófka Klotilda hľadela na syna napäto a bojazlivo. „Skoro ho nepoznávam,“ povedala zachrípnutým hlasom, „tak sa zmenil.“

„Aj ty si sa zmenila, mama,“ namáhavo vyslovil Eberhard a skryl drosselbartovskú briadku vo výstrihu kabáta. Bol celkom meravý. Agáta si ho obzerala s hnevom a úžasom. Vyzeral, ako by ho nevýslovne nudilo všetko, čo sa tu robilo.

Ale to bola len maska. Keď sa uprene zadíval na matku, na tú starú, oduťú, ustatú a nerozhodnú tvár, uvedomil si, že schybil, že tu neplatily slová: „Aj matky sú len ľudia.“ Tu bolo treba niečo napraviť, tu bol potrebný čin a zdalo sa mu, že hneď bude pohádzať sebou, ak skutočne, ako sa svedčí, neoputuje, čo vykonal.

Keď takto zápasil a ako ochromený hrozil sa vzbury vo vlastnej duši, prenikol mu pohľad dvojice očí až za zdanlivú bezcitnosť. Líca Sylvie zalial náhly rumienok. Pristúpila k bratancovi a schytila ho za ruku. Zrejme sa preľakol. Hneď pochopil, že všetko uhádla a že chcela, aby sa v tomto zápase rozhodol. Vyviedla ho z izby. Šiel za ňou. Viedla ho jedálňou, hosťovskou, panskou izbou, knižnicou až k izbám slobodného pána. Agáta, Emília a grófka v úžase hľadely na seba. Šly za nimi až na prah grófkinej izby a načúvaly mlčky a bez dychu.

Sylvia smelo otvorila dvere. Starý gróf sedel v koženom kresle pri peci. Nohy mal ukrútené v prikrývke. V tvári mal výraz skoro kamennej chladnosti.

Len čo zbadal týchto dvoch, vyskočil, ako keby bol pri ňom udrél blesk. Potočil sa. Hmatal naokolo. Z hrdla mu vychádzalo dusivé chrčanie.

Vtedy Eberhard pristúpil k nemu a podával mu ruku.

Na mih sa zdalo, že starec klesne na zem. Posledný plameň zlosti a nenávisť sa mu divo mihol v belasých očiach, ale potom aj on vystrel ruku, ktorá sa mu triasla, a na lícach sa mu zjavily hrubé, trasľavé svalové hrče. Sylvia tíško zatvorila dvere a zmizla.

Miňaly sa trápne minúty a nestalo sa nič, len si vzájomne držali ruku v ruke a upierali oči do očí. Tichosť prerušovalo len pukanie ohňa v peci.

„Ešte práve načas,“ šepkal starý gróf tíško, len sebe, ale neodvracal pohľad, „ešte práve načas.“

Eberhard neodpovedal. Stál pred ním meravý, päty spolu, ako mladý dôstojník pred predstaveným.

Po chvíľke sa obrátil a pomaličky vyšiel z izby.

V knižnici čakala Sylvia. Stmievalo sa, jej postava sa len nejasne črtala.

Eberhard ju chytil za ruku a šepkal: „Myslím, že už naozaj nemám otca.“

Starý slobodný pán odcestoval ešte tej noci. Ešte za tmy. O štvrtej ho sluha odprevadil na stanicu.

Na grófskom písacom stolíku našli ráno dva listy. Jeden pre Eberharda a druhý pre slobodnú paniu. V poslednom sa len lúčil, prvý bol trochu obšírnejší, vyslovoval v ňom uspokojenie, že sa Eberhard, ktorého vítal ako hlavu rodu, zas vrátil k rodine, naznačoval, že v krátkom čase mu dá doručiť všetky zákonité splnomocnenia, a končil prekvapujúcou vetou: „A ja už teraz prestúpim do katolíckej cirkvi a strávim koniec pochybeného života vo Viterbe, v dominikánskom kláštore della Guercia.“

Nijaké citové výlevy, nijaké vysvetľovanie, ani priznanie, len holá skutočnosť.

Pani grófkou to ani neprekvapilo, ani nevyľakalo. Zahrúžila sa do temných myšlienok a napokon povedala: „Nikdy nebol veselý. Nikdy, v celom živote, nebol veselý. Nikdy som ho nepočula smiať sa. Odjakživa mal hruď ako kláštor, ako miesto pochmúrne a prísne. Našiel si cestu domov, to je všetko; iste bol už ustatý z takého dlhého hľadania cesty k vlastnej duši.“

„Hlúposti, Klotilda!“ prudko vykrikla pani Erfftová. „To s tým smiechom súhlasí, veď človek, čo sa nevie smiať, je polovičaté zviera. Ale či preto musí vzdelaný mužský použiť takéto prostriedky, aby dosiahol mieru so sebou a svojím Bohom? Človek, ktorého povinnosťou je dávať dobrý príklad? Nie je ešte dosť temnoty v hlavách? Treba pozhášať vatry, pri ktorých stály stráže? Tu už prestáva moje odpúšťanie, tu som už skutočným dieťaťom sveta a radšej stojím pri tých, ktorých vyhlásili za pohanov a ktorí nám vytvorili diela svetla a osvietenia.“

Prí týchto slovách vošiel Eberhard, a keď mu pani Erfftová nazrela do tváre, pomyslela si: „Ani tento sa nevie smiať.“

Grófovo prestúpenie do katolíckej cirkvi vyvolalo v celom okolí veľký rozruch. V liberálnych novinách vyšly prudké články, liberálne spolky ohnivo protestovali proti potmehúdskym vábeniam Ríma. Členovia klerikálnych strán jasali a ako len mohli využívali zázračný návrat neveriaceho do lona cirkvi, jedinej spasiteľnej cirkvi, na navádzanie mládeže a rozohnanie stáreže. Meštianskymi príbytkami povievala hrôza kňazskej tyranie a zotročovania ducha.

Eberhard sa chytro vžil do zmenených pomerov, chaos mienok o otcovi sa ho skoro nedotkol. Stal sa zrazu pánom nad toľkým a toľkými, a to vyžadovalo vážnosť, pevnosť, jasný pohľad a tvrdú ruku. Nebolo nebezpečenstva, že sa prenáhli alebo spyšnie, skôr sa obávali, že bude primnoho uvažovať a utiahne sa do ústrania. Ale napodiv, množstvo zodpovednosti ho vzpružilo. A čo nedokázal záujem na povrchné rozhábanom svete, do ktorého sa teraz dostal, to dokázal vplyv Sylvie.

V máji odcestoval s ňou a s matkou do Erffta. Každý deň sa spolu prechádzali a Eberhard jej vždy znovu rozprával o Lenore. Zprvu placho a zdržanlivo, ale neskôršie, keď si poslucháčka získala hlbšiu dôveru, rozprával jej o nej tak otvorene, že táto otvorenosť bola už znakom vnútorného oslobodenia.

Keď jej rozprával o Lenorinej svadbe s Danielom Notthafftom, Sylvia ho živo prerušila a pospytovala sa ho všeličo o Danielovi. „Ach, veď je to náš dávny hosť,“ povedala, „veď je to ten kapelník.“ A potom mu zas ona rozprávala o Danielovom pobyte v Erffte, a to s úsmevom, ktorý prezrádzal zhovievavosť a znovu ožitý obdiv.

Aj tento úsmev Eberhardovi nezvyčajne pripomínal Lenoru. A jednako, v Sylviinej blízkosti, vari práve preto, že u nej bolo všetko slabšie, Eberhard si zreteľnejšie uvedomil, čo ho tak neprekonateľne vábilo k Lenore. Nevedel to vyjadriť slovami alebo myšlienkami, len cítil, že to bola akási neznáma moc zvukov, neznáma lahoda vnútornej melódie, zvučiaci zákon hudby, premenenej na dušu.

Začiatkom júna vrátila sa Sylvia s Eberhardom a oboma rodičmi do Norimberga. O niekoľko dní sa v grófskom dome zasnúbili.

7.

Pánu Caroviusovi zaplatili. Konzistórium tichých sprostredkovateľov sa rozišlo.

Na celom svete by sa nenašiel druhý vyplatený veriteľ, ktorý by bol taký nešťastný ako pán Carovius. Na životnej ceste nemal už cieľa. Aj cestovné značky sa polámaly. Peniaze dostal, dobre. Ba ešte na tom aj zarobil len on vyše šesťdesiat tisíc mariek. Ale čo to všetko bolo proti zmätku, ktorý očakával? Čo značil blahobyť a majetok proti pôžitku, ktorý cítime pri páde hviezd? Čo na svete malo ešte pôvab, keď táto nádejná dráma, ktorá sa začala tak tragicky a ktorá sa tak vystupňovala, že mohol veriť, že sa ničivo rozbúria všetky protivy ľudskej povahy, skončila sa všeobecným smierením ako obyčajný dojemný divadelný kus?

Ale nebolo to všetko iba preto, že pán Carovius, doteraz taká pružná postava, starý mládenec z tých neúporných starých mládencov, ktorým sa vari nikde nekladú prekážky do cesty, cítil zrazu, že starne? Cítil v duši nepokoj, zlé tušenia, strach zo zmeny počasia.

Cítil vnútorný hlad a zároveň nemal opravdivej chuti do ničoho. „Všetko som stratil,“ vzdychalo to v ňom, „prehral a premárnil.“ Ale vedel, že sa to nevyplatí tým, čo sa obohatili na jeho útraty.

Vlasy mu vypadávaly a údmi mu šklbalo. Triasol sa pri desiatich stupňoch teploty, a keď pršalo, nevychádzal z domu. Začal sa zaoberať medicínou na vlastnú päsť, a najmä liečebným umením najstarších. Čítal spisy Paracelsove a všetkých, čo písali a báдали po Paracelsovi, vyhlásil za mastičkárov a travičov.

Čím ďalej, tým čudáckejším a pochmúrnejším bol aj v hudbe. Objavil starodávneho komponistu, menom Stadena a jeho operu Seelewig, vôbec prvú nemeckú operu, chcel vyhlásiť za vrchol umenia, ktorý prevýši aj Mozarta a Bacha. Neteri Dorote prehrával árie a sbory zo Seelewiga.

„Ak toto pochopíš,“ horlil, „ak dokážeš, že z tvojej hry počujem obsah tejto hudby, nebo a zem v jednom hmate a jednom ťahu sláčika, ty okaňa, vtedy by som ťa hádam mohol urobiť svojou dedičkou.“

To bolo slovo, na ktoré Dorota tak túžobne čakala. Ono potvrdilo jej výpočty, ono korunovalo jej sny. Veď vynaložila všetko úsilie, aby ho len počula.

A pán Carovius, veru, nebol rozmazaný. Odvtedy, ako mu sestra prestala viesť domácnosť, nestarala sa nikdy o neho žena. Ale vtedy bol ešte mladý. Vtedy si ešte namýšľal, že ženy čakajú na neho, a keby im len prstom kývol, že by sa v zástupoch hrnuly k nemu. A len preto, že sa bál nepodarenej voľby a výdavkov, radšej im ani nekývol a veľkodušne im daroval slobodu.

Len teraz sa presvedčil, že drobná, mäkká ženská rúčka môže pôsobiť ako dotyk čarovnej paličky. „Akú príjemnú tváričku má ten döderleinovský výrobok,“ myslil si. A keď Dorota, ktorá mu ešte vždy navrávala, že

ho navštevuje tajne, hoci si už dávno zaistila otcov súhlas, niekoľko dní neprišla, celkom zdivel a rúbalo drevo v kuchyni, len aby mohol niečo ničiť.

No spôsob, akým poučal Dorotu o hudbe, naučil dievča inakšie chápať svoje umenie a vzbudil v ňom ctibažnosť. Pán Carovius, spokojný s jej poslušnosťou a pokrokmí, volával ju zavše žartom budúcim ženským Paganinim tohto storočia a sám si vybásnil úlohu démonického impresária.

Ale u Doroty ho stále väčšmi prekvapovalo a udivovalo, ako nezvyčajne pôsobily na ňu zrkadlá.

Zrkadlo pôsobilo na Dorotu neodolateľnou mocou. Keď šla popred zrkadlo a zazrela a zachytila v ňom vlastný obraz, zračilo s jej v tvári dychtivé nadšenie, čo sa najprv prejavilo smyselným nepokojom a potom neistotou, ktorá ju vábila nazad k zrkadlu. V lesku očí mala vždy túžbu po zrkadle, chodila a pohybovala sa tak, ako by jej nakazovalo zrkadlo, ktoré stále videla pred sebou a ktoré ju stále prekvapovalo. Celou osobnosťou žila ako by spojená s duchom zrkadlovej sestry a usilovala sa čo najčastejšie hľadiť na jej milovaný obraz.

•

8.

Dorote sa podarilo presvedčiť otca, že ako najbližšia rodina určite mnoho získa, keď bude k pánu Caroviusovi priateľská a milá. Andrej Döderlein za čas nesúhlasil, ale nemohol jej to neschvaľovať, veď videl, že dcéra bystrým zrakom hľadá do budúcnosti.

Keď mu porozprávala o výstupe v grófskom dome a keď mu menovala obrovskú čiastku, ktorú požadoval pán Carovius s tvárou víťaza, zahľadel sa vážne pred

seba. Myslel na dávne nedorozumenia, ale ostal naoko neprístupný a povedal. „Nesnížime sa predsa pre mizernú mamonu.“

No o niekoľko dní povedal celkom spontánne, vzdychajúc ako človek, čo víťazne dobojoval ťažký mravný zápas: „Rob si, čo chceš, dieťa moje, ale nevrav mi o tom.“

Veď boli chudobní. Veď žili z ruky do úst. Strovili už skromné veno, ktoré pán Carovius dal sestre. Margaréta mala nárok na tridsaťtisíc mariek, ale pán Carovius jej vyplatil len dvanásťtisíc, a nemohli sa odvolať, lebo pán Carovius si dal od otrocky poslušnej sestry vystaviť písomné vyhlásenie, že sa zrieka všetkého ostatného, ak súhlasí s vydajom.

„Okradol ma,“ povedal Andrej Döderlein, ale znášal zlosť dôstojne.

Umrel riaditeľ hudobnej školy a Andrej Döderlein, ktorý pre doterajšiu činnosť a mocnú osobnosť mal najväčší nárok na toto miesto, dostal menovanie. Bývalí kolegovia tvrdili, že sa musel pokoriť a navštíviť nejedného z mocných tohto sveta, aby to dosiahol. Döderlein im vyčítal z očí závisť a usmieval sa.

Ale jednako žil namáhavým životom. „Umenie závisí od chleba,“ vravieval Döderlein s hrdinským pohľadom do ďaleka. „Aké postavenie by som mohol dostať, aké diela by som vytvoril, keby som stihol! Keby mi poskytl čas,“ a mávol rukou dohora, „orly by ma pozdravovali.“

9.

Pán Carovius a smrť boli dobrými priateľmi. Vždy, keď si smrť musela vykonať smutnú povinnosť, zaklo-

pala u pána Caroviusa, ako by popri tých, čo ňou pohŕdali a preklínali jej remeslo, hľadala niekoho, kto ho vedel oceniť.

Ale keď sa pán Carovius dozvedel, že Lenora Not-hafftová umrela, zdalo sa mu, že dobrá priateľka — smrť sa tentoraz v добрote prenáhľila. Toto sa ho priam týkalo. Cítil okolo žalúdka akýsi svieravý pocit a zavrel sa na celý deň do svojej súdnej siene. Tu upadol až do akejsi katalepsie. Tvár sa mu hrozne zmenila, ako čo by v nej bola skamenela všetka zlosť, všetka beznádejnosť a všetko zúfalstvo človeka, ktorého nikdy nevykúpila láska.

Tušenie sa mu splnilo.

Lenoru pochovávali v daždivý júnový deň a pán Carovius bol na pohrebe zababušený do ošúchaného žltého svrchníka s veľkými vreckami. Mnoho ľudí odprevadilo Lenoru na poslednej ceste. V každej tvári zračilo sa do-jatie, každé oko zvlhlo ako zem naokolo. Kto ju nepoznal, počul o nej. Vedel, že žila, že existovala, ako to vieme o nebeských zjavoch, a teraz vedel, že odišla. Na chvíľočku sa z každého stal hlboký, chápací, citlivý tvor; na chvíľočku každý unikol z bezvýznamného zamestnania, drobných neprávostí, chýťok, starostí a povýšenosťi a uvedomil si, že už odteraz bude na svete menej pravdy, menej čistoty, menej miloty a menej lásky.

Pán Carovius sa vrátil domov a navaril si lipového čaju. Vedť mu často pomáhal, keď sa zle cítil.

Dážď kvapkal na výklenok pri kuchynskom obloku a pán Carovius si povedal: „Toto bolo posledný raz. Odteraz už nikdy nepôjdem na pohreb.“

V podvečer prišla Dorota a hneď za ňou zjavila sa aj Filipína Schimmelweisová. Pán Carovius jej podhodil nejednu polmarku za vyzvedačstvo a donášanie. Teraz

chcela vedieť, čo povie na toto nešťastie. Tajne sa vysmievala z jeho ľúbostného záujmu o všetko, čo sa týkalo Lenory, ale veľmi bedlila, aby to nezbadal, naopak, pri jeho otázkach, rozkazoch, poučeníach a trpkých poznámkach prejavovala naoko čo najväčšiu vážnosť, ba ešte ho rozohŕňovala, farbavo sa mu zaliečala a využila každú príležitosť živiť v ňom smiešne nádeje. Takto boli čoraz dôvernejší a starecké ľúbostné bláznovstvo pána Caroviusa vzbudilo vo Filipíne nízke a podlé chůfky.

Povedala, že o chvíľku musí ísť domov. Decko vraj zaspalo, dvierka na chodbu zavrela, ale vraj nikto nevie, čo sa môže stať. Bože môj, v takom dome sa stáva všetličo, to je nie ako v iných meštianskych domoch.

Rušilo a zlostilo ju, že tu bola aj Dorota. Sadla si na lavičku pri peci a obzerala si malé dievča jedovatými pohľadmi. A zas Dorota len ťažko tajila hrôzu z nevýslovne škaredej Filipíny. Okolo úst jej trhalo, ale nemohla spustiť očí s Filipíny, ktorá tu sedela s obviazanou hlavou a rozprávala škrekľavým hlasom.

Filipínu bolely zuby, preto mala obviazanú tvár. Šatku mala výstredne krikľavo bodkavú a zpod klobúka vytŕčaly z nej dva konce.

Nafúkane, so zvyčajným potešením sa piplala v hrozných udalostiach a rozprávala, akou ťažkou smrťou musela umrieť Lenora. Teraz vraj starý Jordan sedí v podstrešnej komôrke a narieka, Daniel nič neje a nepije a hľadá na človeka, až z neho ide strach.

„Tak ďaleko to teda dotiahol,“ hromžila. „Dve ženy má pod zemou, bezmocné dieťa v dome, nič nerobí, nezarába, ako sa to len všetko skončí? Výdavky na pohreb zaplatila vraj notárka Rübsanová, Daniel ani nechápal, čo mu vraveli, a starý Jordan nemal dokopy ani dvadsať mariek. Už sa vraj nebude dlho dívať na tú biedu. Ak

vraj Daniel hneď nezavesí na klinec to vyhrávanie a brnkánie, čo nedonáša na chlieb, ona už bude vedieť, kde murár nechal diery.

Proti obyčaji potlačil pán Carovius všetky prejavy súhlasu. Ani sa neušklíňal, ani nežmurkal, len zahrúžený a zamračený hľadel pred seba. Toto mlčanie Filipínu rozzúrilo. Zrazu vyskočila, bez pozdravu odišla a zabuchla za sebou najprv dvere na izbe a potom na chodbe.

Dorota stála pri klavíri a prehŕňala sa v notách. Rozmýšľala o tom, čo práve počula.

Dobre sa pamätala na Daniela. Vedela, že sa s otcom na smrť nenávideli. Videla ho. Ukázali jej na ulici tohto človeka so zlostným pohľadom. Zdalo sa jej vtedy, ako by sa s ním už bola dakedy rozprávala, len nevedela, kedy a kde. Približne vedela, čo sa o ňom povrávalo a že v meste hľadeli na neho ako na zlého nepriateľa.

Neukojiteľná túžba sa jej ozvala v duši. Krv sa v nej vzbúrila, potuchnuté prostredie sa okolo nej rozhýbalo; zrazu schytila husle a sláčik a s rozosmiatej tvárou a smelo rozblýskanými očami začala hrať uhorský tanec.

Pán Carovius zdvihol hlavu. „Tempo!“ rozkazoval, „tempo!“ A tľeskal a dupkal do taktu.

Dorota sa smiala, odhodila vlasy s čela a hrala stále rýchlejšie.

„Tempo!“ zavýjal pán Carovius, „tempo!“

Zo dvora sa ozvalo chorľavé brechanie. Brechal Cézar, ktorý pomaly zdochýnal.

10.

Prišla Danielova matka. Doviedla aj malú Evu.

Marianna sa len z novín dozvedela, že Lenora umrela.

Nikto na ňu nepomyslel, nikto jej to nenapísal. Ba ani v novinách to nečítala ona, ale eschenbachský doktor, ktorý si predplácal „Franského Herolda“, jej raz ráno doniesol noviny a váhavo ukázal smrtné oznámenia.

Na pohreb už nedošla. Ale šla na cimiter a pomodlila sa na Lenorinom hrobe.

Pochopila, čo Daniel stratil. Našla ho práve takého, akého si ho predstavovala. Poznala si syna v nesmiernej bolesti, v tichom zúfalstve; bol jej teraz bližší ako kedykoľvek predtým. Vážila si túto bolesť, ani nepomyslela, aby ju zmiernila, aby ho tešila. Mlčala, ako Daniel mlčal, len chvíľkami mu položila ruku na čelo. Vtedy šepkal: „Matka, ach, matka!“ A ona odpovedala: „Nedbaj; nedbaj na mňa.“

Povedala si: „Keď Lenora musela odísť v rozkvetení mladosti, treba smútiť, kým duša zas nezatúži po živote.“

Eva sa zprvu usilovala hrať sa s nevlastnou sestričkou, ale Filipína ju neprestajne vyhánala z izby. Raz sa postavila proti rozzúrenej dievke a povedala: „Poviem to oteckovi.“

„Ták? Oteckovi! Len si mu povedz, povedz tomu tvojmu oteckovi,“ odpovedala jej Filipína posmešne. „Ktože je ten tvoj otec? Čo je, kde je? Za horami, za dolami?“ A dodala: „Pánbožkova kravička, kdeže ti je otecko — za horami, za dolami, brnk do neba!“

„Otecko? Veď je predsa tu, tam sedí v izbe,“ odpovedala prekvapená a rozžialená Eva. „Veď si u neho. A Agneska mi je sestrička.“

Filipína otvorila ústa a vypleštila oči. „Tvoj otec — je v izbe —?“ jachtala, „a Agneska — ti je sestra —?“ Vstala, surovo schytila Evu za plece a ťahala ju chodbou do izby, kde sedela Marianna s Danielom. S bláznivým smiechom a s bezočivým a besným výrazom v tvári škre-

čala: „Tento fagan tvrdí, že mu je Daniel otec a Agneska sestra. Taká prekliata potvora!“

Prestrašená Marianna vstala a bežala k Eve, ktorá, celá bledá a uplakaná, vystierala k nej ručičky. „Pusť ju!“ rozkázala. Filipína pustila dieťa a ustúpila. „Vari je to pravda?“ šepkala Filipína zrazu bojazlivo, „vari je to naozaj pravda?“

Marianna kľáčala na dlážke a brala chovanicu na ruky. „Strať sa, ty zlý duch,“ zachmúrená povedala Filipíne.

„Daniel?“ opytovala sa Filipína, obrátená k Danielovi. Dvíhala ruky a zas sa opýtala: „Daniel?“ Ako by ho chcela prinútiť vravieť, ako by mu bola chcela vyčítať, že ju oklamal. Toto spytujúce sa „Daniel, Daniel,“ zvučalo veľmi neprijemne.

„Chod' si k Agneske,“ odpovedal zmučený Daniel. Cítil, že je Filipíne čoraz väčšmi zaviazaný vďakou. A najmä teraz, čo by si počal bez nej, bez poslednej pestúnky dieťaťa. Matka nemohla ostať v meste, veď na dedine mala zabezpečené živobytie a Eva rástla pri nej v pokoji. Filipíne nesmeli vziať Agnesku, aj keby sa matka bola chcela o ňu starať. Filipína lipla na dieťati s opravdivou opičou láskou. Ani starý Jordan by sa nebol mohol zaobiť bez Filipíny. Daniel mu nemohol upratovať izbu, nemohol sa mu starať o stravu.

A Filipína vyšla z izby. „Ten naničhodník má ešte jedného pankharta! Len počkaj, ty pankhart! Veď ti ja vyškriabem oči!“

Marianna sedela pri Danielovi a držala na lone dieťa, ktoré ešte vždy fíkalo. „Neplač Eva,“ tešila ju, „onedlho pôjdeme domov.“

Vtedy sa Daniel pozorne zahľadel matke do tváre a porozprával jej, ako sa k nim dostala Filipína. Vyrozprával jej, ako ich Jason Filip oklamal a ako vlastná dcéra zradila otca. Rozprával jej, ako otec zaniesol vtedy Jaso-

novi Filipovi tritisíc toliarov a že Jason Filip mu dal čiastku peňazí, keď sa starý Jordan dostal pre syna do najhoršej núdze, a že sa Daniel zriekol ostatných peňazí.

Marianne klesla hlava až na hrud'. „Tvoj otec bol skvostný človek, Daniel,“ povedala po dlhom mlčaní, „ale v ľudoch sa nevyznal a ani ženu si dobre nepoznal. Bol ako slepec, čo chce zatajiť slepotu a ide a nevie kam, a stojí a nevie kde. Aj ty sa mi často zdáš taký, Daniel. Otvor oči, Daniel. Prosím ťa, otvor oči!“

Dieťa v lone jej zaspalo. Keď Daniel pozrel Eve do tváre (áno, otvoril oči), keď videl tak blízko nežnú, sladkú, pôvabne bolestnú tváričku spiaceho dieťaťa, nemohol sa už ovládnuť, odvrátil sa k stene a vykrikoval, ako by mu trhalo srdce: „Som vrah!“

„Nie, Daniel,“ povedala Marianna ticho. „Alebo každý, kto žije, je vrahom tých, čo pomreli.“

Daniel sa svíjal v bolesti a škripal zubmi.

„Otecko je v izbe,“ šepkala Eva zo sna.

11.

Najťažšie bolo Marianne hľadiť na starého Jordana, ktorý už vyzeral len ako tŕňa. K Danielovi do izby nechodil, preto vyšla niekoľko ráz k nemu hore, kde sedel tichý, bezmocný, vyhasnutý, obraz opustenosti.

Nerozprával o svojom žiali, ba až sa znepokojil, keď vyčítal ľútosť z Marianniných očí. Vtedy sa správal akosi zdvorile, ba priam uhladene, čo až otriaslo človekom, keď videl tohto žobráka v biednom prostredí.

Marianna dúfala, že sa od neho dozvie dačo o Danielových životných pomeroch. Vedela, že syn žije vo veľkej núdzi, a veľmi ju to trápilo. Ale rada by bola vedela, či Daniel dačo znamená vo svete a či aj hudobník na-

ozaj môže slušne vyžiť. Tomuto nedôverovala, tohto sa bála práve tak veľmi ako kedysi. V posledných časoch sa akosi upokojila, lebo sa spoliehala na Lenoru. Ako by bola v Lenoriných spôsoboch a v Lenorinej prítomnosti vytušila temnú, vzdialenú hudbu. Ale teraz sa jej zas vrátili všetky pochybnosti.

No Jordan hneď zatíchol, keď začala hovoriť o Danielovi. V očiach sa mu zjavil mučivý výraz. Hľadel na dvere, vopchal ruky do vreciek a vtiahol hlavu medzi plecيا.

Raz jej povedal: „Mohli by ste mi, milá pani, vysvetliť, načo žijem? Mohli by ste mi vysvetliť taký paradoxný nesmysel, ako je môj terajší život? Syn, oplán, dávno zmizol vo svete a pre mňa už neexistuje. Dcéry sú v hrobe. Obe, obe v hrobe, milá pani. Bol som mužským, bol som manželom, bol som otcom. Bol som otcom! Aký posmech prírody! Ješť, piť, spať — aké protivné zamestnanie! A jednako, keď nejem, som hladný, keď nepijem, som smädný, keď nespím, som chorý. Aké čudné, aký nesmysel! Pre mňa už vtáci nespievajú, zvony nezvonja, pre mňa už hudobníci nemajú hudby.“

Ale Marianna si za každú cenu chcela zadovážiť istotu, preto sa obrátila na Eberharda a Sylviu, ktorí chodievali k Danielovi skoro každý deň. Páčili sa jej obaja. V ich spôsoboch bolo toľko ohľadov, toľko jemnosti bolo vo všetkom, čo povedali. Slečnu nemrzela Danielova neshovorčivosť. Zaobchodila s ním úctivo, čo Mariannu upokojovalo, lebo jej dokazovalo, že si ho vážia dobrí a šľachetní ľudia. Zdalo sa jej, že mladý gróf stále tajomne naráža na Lenoru, čo aj nevyslovuje jej meno. V očiach mal smútok, čo nadsmyselnou mocou upomínal na zosnulú. Často sa Marianne zdalo, že Daniel a tento neznámy sú bratia a zároveň nepriatelia v smútku a rozpomienkach. Ba vari to aj Sylvia cítila, ale nebránila im.

Keď sa raz Marianna stretla s nimi na chodbe, osmelila sa a opýtala sa: „Čo len s ním bude? Nemá zamestnania, nikdy nespomína prácu, čo len z neho bude?“

„Mysleli sme na to,“ odpovedala Sylvia, „a myslím, že sme našli východisko. Čoskoro sa dozvie bližšie podrobnosti, len myslím, nesmie sa dozvedieť, že sme my zasiahli.“ Pozrela na verenca a tento prikývol. Marianna si vydýchla.

Eberhard a Sylvia hneď zpočiatku vedeli, že Danielovi nijako nesmú ponúknuť peniaze. Malé alebo veľké dary ho rovnako pokorovali, zneucľovali. Ochota najmajetnejších pomáhať najchudobnejším naráža vždy na nepremožiteľné prekážky. Tu nepomáha jemnosť, ani výhrada, ani láskavá lož, tu stojí bohatstvo proti chudobe tak bezradne ako chudoba proti bohatstvu.

Sylvia sa rozhodla, že odpomôže hudobníkovej núdzi a obrátila sa na matku. S podporou pani grófkyni nemohli počítať. Andrej Döderlein natoľko vplýval na ňu proti Danielovi, že vyhrážavo svažila čelo, už keď jej ho spomenuli.

Agáta Erfftová napísala niekoľkým osobám, ktoré jej mohli osožne poradiť. Tieto jej natoľko pomohly, že nemusela darmo márneť čas okľukami a dostala sa hneď na správne miesto.

O niekoľko dní prišla k Eberhardovi a Sylvii s hotovým plánom.

Chýrne mohučské vydavateľstvo už od rokov zamýšľalo usporiadať a vydať zbierku stredovekej cirkevnej hudby. Mali už hodne materiálu. Sossbieral ho istý hudobný skladateľ, ktorý medzi časom umrel. Ale väčšinu bolo ešte treba vyhľadať a sossbierať. Bolo treba mnoho cestovať, obetovať hodne peňazí, ale predovšetkým nakladateľstvo potrebovalo človeka, ktorý by sa neľakal námah a ktorý by spoľahlivo zvládol úlohu. Ale pretože

už na začiatku podujatie veľmi prekročilo určené výdavky, začal nakladateľ rozmýšľať a napokon sa celkom zriekol plánu, najmä preto, že nemali súceho odborníka.

Agáta už predtým počula o pláne. Nepriamou cestou sa dozvedela, že podujatie je zas aktuálne, a keď sa priamo vyzvedala, potvrdili jej to. Lenže nakladateľ nechcel sa už teraz sám vystaviť nbezpečenstvu, že podujatie finančne stroskoce, ale hľadal mecenáša, ktorý by sa zúčastnil určitým kapitálom. Ak sa mu to podarí, bol ochotný sveriť túto zodpovednú úlohu Danielovi Nothafftovi, ktorého meno mu nebolo celkom neznáme. Keďže rozmanité práce, ako sbieranie materiálu v archívoch, knižniciach a kláštoroch, korektúry, vysvetlenia, dozor nad tlačou a tak ďalej, sa mohli predĺžiť na roky, firma vyhlásila, že je ochotná ho zamestnať a vyplácať mu ročite pevný plat tritisíc mariek, až kým dielo dokončí.

Eberhard si zadovážil spoľahlivé zprávy o povesti a úvere nakladateľstva, a keďže boli priaznivé, vyhlásil, že vypomôže požadovaným kapitálom.

Niekoľko dní po Marianninom rozhovore so Sylviou dostal Daniel raňajšou poštou list od nakladateľstva Filander a synovia, v ktorom ho žiadali, aby sa venoval vydaniu sborníka a presne mu opísali spôsob a účel práce. Pripojili smluvu, na ktorej mal už len podpisom oznámiť súhlas.

Daniel si pokojne prečítal všetko od začiatku do konca. Tvár sa mu nevyjasnila. Chvilku chodil sem a ta, potom pristúpil k obloku a zahľadel sa von. „Tohto leta bude vari ustavične pršať,“ povedal.

Marianna šla k stolu. Vzala list aj smluvu a prečítala si ich. Pulz jej radostne bil, ale potlačila každý prejav radosti zo strachu z Danielovho odporu a nevypočíta-

teľnej nálady. Ledva sa osmelila pozrieť na neho a nemeselo vyčkávala, čo urobí.

Konečne zas pristúpil k stolu, skrivil tvár, chvíľku uprene hľadel na listiny a povedal lakonicky: „Cirkevná hudba? Áno, mám na to chuť.“ Potom chytil pero, namočil ho a naškriabal pod smluvu meno.

„Vďaka Bohu!“ šepľa Marianna.

Ešte v ten deň sa rozlúčila s Danielom. Eva visela otcovi okolo hrdla a nechcela sa odtrhnúť od neho. Smelo si ho bozkávala, prirodzene, vrúcne a náruživu, a smiala sa pritom. Daniel jej to dovolil. Ale ostal vážny. Keď sa mu pohľad stretol s pohľadom dieťaťa, zhrozil sa toľkej životnosti v ňom, ale cítil aj akúsi predtuchu a silou-mocou sa vzpíeral proti nej.

•

12.

Bol slnečný septembrový deň. Eberhard, ktorý celý august strávil v Erffte, vrátil sa do mesta vybaviť si neodkladné obchody a urýchliť prípravy na nastávajúcu svadbu.

V čase, keď ulice byly plné hrajúcich sa detí, kráľal zamyslený hore vrchom na hrad. Chcel si zájsť do domčka, v ktorom nebýval už celé mesiace, túžil za tichosťou v ňom, za hlbokým tichom, túžil zas raz nazrieť do minulosti, vidieť zas vlastný tieňový obraz, ktorý videl stále blúdiť vo všetkých miestnostiach, do ktorých vkročil, na všetkých cestách, ktorými chodil, ba ešte aj na ožltnutých stránkach kníh, ktoré mu v samote byly spoločníkmi.

Často váhal, zastával, bol nerozhodný. Zrazu sa vrátil a dosť rýchľou chôdzou sa pobral na námestie Egydia.

Keď vošiel do domu, kde býval Daniel, schádzal tento práve dolu schodmi. Daniel sa Eberhardovi pozdravil a podal mu ruku.

„Práve idem po vás,“ povedal slobodný pán, „chcel som vás poprosiť, aby ste šli so mnou do mojej eremitáže.“

Daniel sledoval pohľadom cez okuliare lastovičku, ktorá v zázračnom rozlete ako šíp obletovala námestie. „Aby som sa vám priznal, pán gróf, nie mi je veľmi do reči,“ odpovedal mu tak ohľadne, ako len vedel.

„Nemusíme sa shovárať,“ povedal Eberhard. „Ale trápi ma tajomstvo a môžem sa vám s ním zdôveriť aj bez reči.“

Daniel šiel s ním.

V domčeku bolo stuchnuté povetrie. Ale Eberhard neopotváral obloky. Malo ostať ticho, ako bolo. Daniel si sadol na stoličku v bývalej obytnej izbe slobodného pána. Eberhard myslel, že Daniel ustal, a preto si sadol, sadol si teda aj on naproti hosťovi. Večerné slnce koso padalo na rytinu s pastierskou scénou. V ktoromsi kútiku škrabkala myš.

„Čo je teda s tou tajnosťou?“ spýtal sa Daniel dosť nečakane po dlhom mlčaní.

Eberhard vstal a posunkom vyzval Daniela, aby šiel za ním. Prešli úzkou chodbičkou, vyšli hore drobučkým schodišťom a na miniatúrnej plošinke otvoril Eberhard dvere, ktoré viedly do podstrešnej izbičky.

Ovial ich omamný zápach tlenia, Daniel sa nevoľky obrátil, ale slobodný pán mlčky ukázal na steny.

„Čo je to? Aká je to miestnosť?“ vybuchlo z Daniela.

Všetky štyri steny miestnosti boli úplne ovešané kytami, vencami a girlandami suchých kvetov. S väčšiny kvetov už opadaly lupienky a pokrývaly dlážku okolo stien. Kedysi zelené listy boli brnivé, ovisly skrútené,

z tráv ostaly len vlákna, stopky zotlely. Na kytkách a vencoch byly stužky vyblednutej červenej alebo belasej farby, daktoré byly popretkávané zlatými nitkami, na ktoré sa usadila hrdza. Na všetko padalo koso slnce, ako v dolnej izbe na rytinu s pastierskou scénou, a v purpurových lúčoch sa chvel hrubý stĺp prachu.

Bola to sklepená hrobka, márnica rozpomienok. Daniel sa dovtípil. Jazyk mu zdrevenel v ústach, chrptom mu prebehla triaška, a keď Eberhard napokon začal rozprávať, cítil v očiach nával žeravej pále a vlhkosti.

„Vlastnými rukami trhala tieto kvety a vila ich. Boly to Lenorine ruky,“ povedal Eberhard. Potom po prestávke: „Vila kytky pre obchodníka a ja som ich od neho kupoval, ale ona to nevedela.“ Potom už nepovedal ani slova.

Vtedy si Daniel nazrel do minulého života, ako by ho neviditeľná ruka ťahala na akýsi vrcholec. A díval sa a duša mu umierala bázňou, mukami a ľútosťou.

Čože mu už ostalo? Dva hroby mu ostaly. A zlomená harfa. A zvädnuté kvety. A sadrová maska.

Díval sa na zoschnuté stopky a rozpadnuté kalichy. Kedysi sa každého dotkli Lenorine prsty a teraz ako postavy duchov vznášaly sa tieto prsty okolo mŕtvych kvetov. V zaprášených pavučinách hniezdily nevyužité hodiny, premeškané dobré slová, premeškaná útecha, premeškané povzbudenie, premeškané ohľady, premeškané šťastie. Ó, táto neznalosť prítomnosti, živého života, utešeného dňa, dýchajúcej hodiny, toto strebanie, zúrenie, rútenie sa do noci túžby a mariva, táto márna, zločinná neschopnosť! Ó okrídlená bytosť, okrídlená bytosť, kde si, odkiaľ ťa zavolať?

Ostaly iba dva hroby, zlomená harfa, zvädnuté kvety a maska. A plavé dieťa tam a tmavovlasé tu a tretie, čo prišlo na svet umrieť. A nad týmto všetkým, ešte

vysoko nad vrcholcom to nesmierne, nevyjadriteľné more
snov, vysnených zvukov, boží dych a zvestovanie pekel-
nej temnoty, posolstvo večnosti a zázrak časnosti, tanec
a šalmaje, rachotenie hromu a sladké pradio — hudba!

Zvečerilo sa. Slobodný pán zatvoril dvere. Daniel mu
mlčky podal ruku a šiel domov.

PROMETEOVSKÁ SYMFONIA.

1.

Celú jeseň a celú zimu žil Daniel mlčanlivým, samotárskym životom. Na jar mu Sylvia Auffenbergová napísala, aby prišiel k nej a k Eberhardovi do Žigmundovho dvora a aby tu strávil niekoľko týždňov. Daniel neprijal pozvanie, sľúbil, že príde neskôršie.

Zavše ho navštevoval starý Herold. Rozprával mu o neprístopnostiach, ktoré sa robily na škole pod Döderleinovou správou, a vyslovil sa, že sa svet už onedlho stane svinským chlievom.

S času na čas chodil k nemu aj asesor Seelenfromm, potom architekt s rečovou vadou a zavše ho prišla pozrieť Marta Rübsamová. Koncom zimy sa zjavil aj pán Carovius. Bol akýsi priateľskejší ako predtým a vyslovoval originálne názory o hudbe.

Ale všetky tieto reči púšťal Daniel jedným uchom dnu a druhým von. Často bolo okolo neho niekoľko ľudí, naoko ich počúval, a jednako mu bolo vidno na tvári, že je úplne neprítomný duchom. Keď sa ho niekto na niečo spýtal, dosť často sa mu pery stiahly detským úsmevom. Predtým nikto u neho nezbadal takýto úsmev.

Vrátil Filipíne peniaze, ktoré mu požičala, keď mu chceli predať klavír. Filipína povedala: „Jo, Daniel,

zdá sa mi, že plávaš v peniazoch.“ Vrátila mu potvrdenku, odniesla si peniaze do komôrky a dlho počítala na kúsku papiera, či úroky súhlasia.

Agneska sedela na dlážke a cmúľala sladké drevo. Tešila sa, keď bola Filipína pri nej. Otca sa bála.

Priatelia mysleli, že teraz je Danielovi byt priveľký. Radili mu, aby byt vypovedal a najal si menší a lacnejší. Vtedy sa nazlostil a vyhlásil, že to z vlastnej vôle nikdy neurobí, že mu dom znamená čosi viac ako len najatý byt a že všetko musí ostať, ako bolo doteraz.

Raz na jar povedal Filipíne: „Odchádzam teraz nadiľho. Bedli o dieťa a staraj sa, aby starcovi hore nič nechýbalo. Vždy na prvého ti pošlem peniaze na domácnosť a si mi zodpovedná za všetko, čo sa stane. A ešte niečo. Budem ti platiť. Nebudeš mi už slúžiť zadarmo. Dosta-neš na mesiac päť toliarov.“

Filipíne prebehlo tvárou čudné chvenie, ktoré Daniel už často pozoroval. Pokrčila plecami, vystrúhla nevľúdnu tvár a povedala: „Len nerozhadzuj peniažky, zídu sa ti dakedy, nemusíš hneď a zaraz hrať veľkomožného pána. Radšej kúp Agneske poriadne topánky a poriadne šaty, to je rozumnejšie.“ Daniel odišiel od nej.

Iste bola ešte vždy práve taká lakomá na peniaze, ako keď ich kradla rodičom. Mala rada kov. Rada sa naň dívala a rada sa ho dotýkala. Rada mala papierové peniaze, rada ich vystierala, uhládzala. Tešila ju myšlienka, že sa ľudia nazdávajú, že je chudobná, a ako by im na posmech nosila medzi prstami vyše dvetisíc mariek. Tešila sa, keď iní nariekali na zlé časy, keď žobráci na ulici k nej naťahovali ruky. Vtedy myslela na svoj poklad, vypála trošku telo, aby lepšie cítila starú pančuchu, a tešilo ju, že už taká mladá má zaistenú budúcnosť.

A jednako cítila, ako by Danielovi vlastnými nechtami

mala vyškriabať oči, keď jej vravel o plate za službu. Prijala to ako najväčšiu nevďačnosť. Ak sa jej v temnej, závistivej a zlej duši vôbec mohol zakoreniť žiaľ, stalo sa to teraz pre toto.

Lietala po kuchyni a zlostne hádzala do umývadla nože a vidličky. Po chvíľke sa vybrala k starému Jordanovi, zaklopala na zamknutú izbu, a keď jej otvoril, trpko mu oznámila, že Daniel chce odcestovať. „Len čo má niekoľko zbytočných groší, už ich chce rozhajdákať,“ rozumovala. „Tu zas určite trčí nejaká čertovská baba. Len mu povedzte, len mu povedzte, pán inšpektor, aké bezohľadné je nechať si dieťa a starého otca na verímboha. Povedzte mu to. Ak mu poviete, dostanete v nedeľu zemiakové gule so sladkou omáčkou.“

Jordan sa placho díval Filipíne do tváre. V očiach mal ako by hlad na sľúbené jedlo, lebo Filipína mu dávala skromnú stravu, a zavše tajne chodieval k údenárovi kúpiť si za desať fenigov tlačienky, aby sa dosýtil.

„Opýtam sa ho, prečo vlastne chce odcestovať,“ zahundral jej, „ale nemyslím, že u neho niečo zmôžem.“

„Teraz choďte na povetrie, choďte sa trochu prejsť,“ rozkázala mu Filipína, „treba tu poumývať obloky, veď už ani nevidno cez ne pre špinu.“

Ešte neskoro večer prišiel Daniel k Jordanovi odobrať sa.

„Kamže cestuješ?“ spýtal sa starec.

„Chcem si trochu poobzerať Nemecko,“ odpovedal Daniel. „Na severe mám robotu, v mestách aj na vidieku.“

„Šťastlivú cestu!“ povedal zdrvený Jordan. „Šťastlivú cestu, syn môj. A ako dlho tam ostaneš?“

„Ešte neviem. Možno aj roky.“

„Možno aj roky,“ vravel Jordan a hľadal miesto na

dlážke, na ktoré by mohol uprieť pohľad. „Teda sa vari musíme rozlúčiť navždy, zdá sa mi.“

Daniel pokrútil hlavou. „Kedykoľvek sa vrátim, vždy ťa tu nájdem;“ povedal neobyčajne určite. „Keď osud niekoho tak ukrutne prenasledoval, potom mu už vyhýba. Zdá sa mi, že teraz už osud celkom zabudol na teba.“

Jordan neodpovedal. Oči sa mu rozšírily ako v strachu a vzdychol.

Ráno potom odišiel Daniel z domu. Mal oblečený brnavý kabát, až po hrdlo pozapínaný gombičkami z jelenej rohoviny. Naň si prehodil dlhý kabát s pelerínou. Klobúk so širokou striedskou mu tónil tvár, ktorá vyzerala veľmi mlado, čo aj vážne a sústredene tak, že sa zdalo, že hlasy, pohľady a zvuky od nej odskakovali ako tečúca voda od kamenného múra.

Filipína mu niesla kufor na stanicu. Šaty mala doslovne posiate krikľavými stužkami. Keď ju zazrely baby na trhu, gúľaly sa v záchvatoch smiechu.

Ani ústa neotvorila, keď jej Daniel povedal „sbohom“ a vošiel do oddelenia. Len stála so svráseným čelom, škrabkala si končeky prstov a uprene hľadela na zem. A stále takto stála, aj keď už vlak dávno vyšiel zo staničnej haly, až kým k nej neprišiel staničný úradník a neopýtal sa jej so zle zatajeným posmechom nad zriedkavým zjavom, na čo ešte čaká.

Obrátila sa mu chrbtom a odišla. Šla okľukou cez Jakubské námestie a na štvrtťhodinku sa ohlásila u pani Hadebuschovej. Bola nedeľa. Benjamín Dorn sa práve vracal z kostola a hlboko sa poklonil Filipíne.

Pani Hadebuschová poklepkala Filipíne na plece a významne zažmurkala.

Pán Francke už nebýval u pani Hadebuschovej. Pán Francke býval vo väzení. Istej pánskej kuchárke sľúbil

manželstvo, ale neponáhľal sa sľub splniť, len s času na čas prehrával mladuchine úspory na biliarde.

2.

Daniel mal odporúčania na priora kláštora v Löhriedte. Tam hľadal rukopis, ktorý údajne napísal vrstovník Orlanda di Lassa, ak nie Lasso sám.

Ostal tu vyše dvoch mesiacov a pracoval na sborníku. Styk s mníchmi mu bol príjemný a aj mnísi si ho obľúbili. Istý mních, ktorý si ho neobyčajne vážil, lebo tak krásne hral na organe, a ktorý bol veľmi pobožný, naznačil mu, ako veľmi ľutuje, že mu ako protestantovi nemôže prejaviť toľko dôvery, koľko by si zaslúžil človek ako Daniel.

„Ej, tak by som predsa len chcel byť najradšej Židom,“ odpovedal mu Daniel. „Len potom by ste uvideli, čo dokáže náš Pán Boh aj bez vášho prispenia.“

Tento mních sa volal páter Leonard. Bol to územčistý, svalnatý mužský s čiernymi očami a tmavou pleťou. Zdalo sa, že dosť prežil a že má dosť príčin na ľútosť a pokánie, lebo cirkevné predpisy a modlitby nedodržiaval len povrchrne, ale vrúcne a odovzdane. Daniela nadchla jeho viera, ale bál sa diváka, čo by mu nazrel až do duše. Pokladal diváka za nepriateľa, za filistra, a preto si radšej nevšimal pátera Leonarda.

Býval neďaleko kláštora u staničného úradníka a raz ho navštívil páter Leonard. Daniel sedel pri obloku a chcel si ešte chytré dokončiť korektúru, páter sa obzeral po izbe a pohľad mu zastal na okrúhlejšej drevenej škatuli, ktorá ležala na stoličke a podobala sa škatuli na tortu.

„Iste vám z domu poslali maškrtky,“ povedal páter, keď Daniel vstal.

Daniel sledoval pohľadom pohľad mnícha. Vzal škatuľu, chvíľku váhal, potom otvoril vrchnák. V škatuli bola maska Zingarelly, uložená v stružlinkách. Bola čiastkou Danielovej skromnej batožiny a nosil ju všade so sebou.

Prestrašený páter Leonard odskočil. „Čo to znamená?“ opýtal sa.

„To znamená hriech a znamená očistenie,“ odpovedal Daniel a držal masku v tratiacom sa dennom svetle. „To znamená bolesť a znamená vykúpenie, to znamená zúfalstvo a znamená milosť, to znamená lásku a znamená smrť, to znamená chaos a znamená tvar.“

Odteraz už páter Leonard nikdy neoslovil Daniela. A keď neznámy hudobník hral na organe, náhlivo vyšiel z kostola a utiahol sa niekam, kam neprenikly tóny.

•

3.

V lete prišiel Daniel do Cách a do okolia Lütticha, Löwena a Mechelna, odtiaľ putoval pešo ďalej do Genta a Brügge.

Na týchto miestach skúmania a hľadania mohol sa stýkať so svetom iba prostredníctvom listov, ktoré mu posielalo nakladateľstvo. Takto odsúdený mlčať, žil podivne a samotársky.

Staré pamiatky ho nevábily. Zriedkavo zastával pred nejakou starou maľbou. Len keď mu krása zahradila cestu, bol prinútený zastať. Kráčal stále ako by medzi dvoma múrmi, vždy rovno za nosom, nerád sa vracal a ustatosť cítil len keď si večer líhal.

A ešte aj v ustatosti bol akýsi hladový pocit okradnu-

tia, ešte aj v driemote pocit nepokoja. V očiach, chôdzi a robote sa prejavovala náhlivosť. V náhlivosti jedával, v náhlivosti písal listy, náhlil sa v reči.

Mučil sa, keď cítil, že sa niekto díva na neho. A všade ho hneď zbadali, pozorovali a obdivovali, hoci sa v každom hostinci usadil do najodľahlejšieho kúta a vyhýbal byť stredom pozornosti. Ale všetko na ňom bolo nápadné, aj energická mimika, aj prudké pohyby, aj vy-cieranie zubov, aj náhlivá, zakášajúca chôdza, ktorou kráčal zástupom klebetníkov.

Tešil sa, že uvidí more. Bol prichystaný na niečo ohromného, na titansky spenený živel, na apokalyptickú búrku. Pokojné vlnenie a nevinné šumenie ho sklamalo. A myslel si, že človek nemá poznávať to, k čomu mu fantázia vstúpila hlbokú úctu.

Vedel sa škriepiť s prírodou ako s človekom. Zlostil sa nad jej nedokonalosťou. A jednako mal rád určité miesto v lese, kam ho stále vábilo. Alebo určitý strom na rovine. Alebo večernú chvíľku pri prieplave.

Najradšej mal úzke uličky v mestách, keď z otvorených oblokov prenikalo mrmlanie hlasov a zo zatvorených svetlo lúčov. Rád chodieval popri dvoroch, pivniciach, bránach a plotoch. Tešil sa, keď sa vynorila tvár starca alebo mladého dievčaťa, keď prichádzali robotníci z tovární, vojaci z kasární, námorníci z prístavu. Vo všetkom bola rozprávka. Vtedy sa cítil ako čitateľ rozčuľujúcej knihy.

Raz v Cleve kráčal v noci temnými ulicami. Zbadal pred kostolom mužského, ženu a päť detí v obdratých šatách. Pred nimi na dlažbe ležaly batôžky s celým ich majetkom. Po chvíľke prišiel akýsi človek a panovačne sa s nimi shováral. Posbierali si batôžky a šli za ním v smutnom sprievode. Boli to vysťahovalci, ten, čo ich viedol, vravel dačo o lodi.

Danielovi sa zdalo, ako by sa mu v hrudi napínala struna a kmitala sa mu bez zvuku. Vzd'alaujúce sa kroky ôsmich ľudí staly sa rytmickým celkom. Popletené sa rozuzľovalo, temné vyšlo na svetlo. Celkom zdrvený šiel svojou cestou a upieral oči do zeme, ako by čosi hľadal. A už nevidel, už nepočul, už nevnímal čas.

Po poldruharočnom stuhnutí zavial mu do duše marcový vetrik.

Všetko bolo ako choroba. Netrpezlivosť ho zhrýzala. Najbližším cieľom mu bol kláštor Oesede pri Osna-brücku, odtiaľ chcel cestovať do Berlína. Nemohol vydržať pokojne sedieť vo vlaku. Vo Wesele odovzdal kufor ako batožinu a putoval ďalej s kabátom a pleciakom. Pochodoval osem až desať hodín denne, hoci čas bol zlý. Bolo to koncom októbra, rána a večery boli chladné, ulice mokré, nocľahy biedne. Nič ho neodradilo. Šiel a šiel, hľadal a hľadal, často neskoro do noci, náruživô zahrúžený do seba.

Keď prišiel do kraja železa a uhlia, vždy častejšie dvíhal oči. Domy boli čierne, povetrie bolo čierne, zem bola čierna, stretával začiernených ľudí. Medené dróty spievaly v hmle, kladivá hrmely, obrovské kolesá svišťaly, komíny dymily, lodné pišťaly pískaly, bolo to ako videnie vo sne, ako krajina na neznámej, prekliatej hviezde.

Večer vykročil z krčmy, kde v náhlivosti dačo zjedol. Bol ešte desať kilometrov od Dortmunda, kde chcel prenocovať. Sišiel s dedinskej cesty, vtom sa naoko rozblýčaly plamene vysokých pecí v hmle, ktorá teraz žiarila krvavočerveno. Baníci sa mlčky blížili k dedine a ich ustáté tváre vyzeraly v svetle plameňov ako démonické masky. Ďaleko a či blízko — nemohol rozoznať — kôň ťahal vozík na ligotavých koľajniciach. Na vozíku stál chlap a rozháňal sa bičom. Zviera, voz a človek

sa zdali obrovskými. „Hijó-hotá,“ znelo ako krik duchov a železné zvuky z dielni sa podobaly revu mučených tvorov.

Tu Daniel našiel, čo hľadal. Tu našiel bolestnú melódiu, ktorá ho odohnala od Lenory tej noci, keď umrela. Pravda, zapísal si ju vtedy na papier, ale ostala nedokončená, odišla s Lenorou do hrobu.

Teraz vstala z mŕtvych celkom dokončená, napätá do zázračného oblúka, rozčlenená ako telo, naplnená ako svet.

Zo stroja sa mu znovu zrodila hudba.

•

4.

Jason Filip Schimmelweis musel odísť z domu pri Muzeálnom moste. Nájomné bolo pridrahé a obchody nešly. Náhodou sa uvoľnil lacný byt v dome na Obilnom trhu, kde sa pred dvadsiatimi rokmi začal rozmáhať, preniesli sa teda tu.

Či sa už Jason Filip nevyznanal v úžasnom svete? Či už bol prístárý, prítupý, aby sa obecnstvu postaral o žiadanú literárnu potravu? Či už jeho vychvaľovania nemali moci, či už nesypal korenie do dráždidiel, ktoré si vymyslel? Nikto už nechcel u neho kupovať na splátky skvostné diela a lexikony, nechodili k nemu už ani bohatí starí páni, čo bažili po oplzlej literatúre. Jason Filip nedodrжал lehoty splátok, nakladatelia mu už neposielali knihy do komisie, dostal sa na čiernu listinu.

A hromžil na nových spisovateľov a vravel, že nie div, že už teraz píšú knihy iba také ničomné tvory, veď vraj celý národ trpí mäknutím mozgu.

Ale rozumovanie nepomáhalo, nemohol zabrániť úpadku. Akýsi pán Rindskopf skúpil na makulatúru vše-

tko, čo ostalo v obchode, a firma Schimmelweis prestala existovať.

V takejto núdzi hľadal Jason Filip podporu v liberárnej strane. Spoliehal sa na priateľstvo, ktoré ho sblížilo s bývalým vodcom strany, slobodným pánom Aufenbergom. Ale pochopil zle. Renegát sa vraj odvoláva na renegáta, pravdaže, rovný k rovnému si sadá.

Vtedy sa začal zaliečať slobodným murárom a chcel vstúpiť do lôže. No dali mu znať, že majú nejednu príčinu nedôverovať čistote jeho smýšľania, že sa teda u nich darmo namáha.

Dosť dlho si len horko-ťažko zarábal na každodenný chlieb. Už dávno vypovedal v Prudentij miesto agenta. Po interpelácii v sneme a po veľkom procese, ktorý hneď nato začali proti spoločnosti a ktorý spoločnosť prehrala, bolo po sláve umne vymysleného, teraz už upadnutého ústavu.

Jason Filip nemal inej voľby. Musel sa zas uchýliť k remeslu a viazať knihy. Musel zas lepiť, strihať, skladať. Odkiaľ vyšiel ako ctibažný, istý, škriepnik, plný plánov, ta sa zas vrátil na sklonku života, chudobný a zatrpknutý. Nič neosožilo, ani výrečnosť, ani prefíkanosť, ani zmena presvedčenia, ani využívanie hospodárskych konjunktúr, ani špekulácia. Nikdy, ani ako socialista, ani ako počestný mešťan, neveril Jason Filip v spravodlivé usporiadanie sveta, ktoré sa mu teraz nezdalo súce ani len na veršík do šlabikára.

Vilibald bol stále statočným obchodným pomocníkom. Markus dostal miesto v obchode s náradím a učil sa volapük*, lebo hájil názor, že onedlho budú sa všetky

* Volapük = reč podobná esperantu, ktorú vynášiel kat. farár Ján Martin Schleyer r. 1880. Prevzala slová väčšinou z angličtiny. (Pozn. prekl.)

národy na svete dorozumievať len touto bratskou rečou.

Terézia sa tak pokojne preniesla do domu na Obilnom trhu, ako by bola bývala už roky spriatelená s touto myšlienkou. V byte bol oblok s výklenkom, kde sedávala, keď si všetko porobila v kuchyni, a plietla synom pančuchy. Chvilčkami sa ihlicou poškrabkala v šedivej hlave, chvilčkami si brala čiašku necukrenej, chladnej kávy, ktorá vždy stála pri nej. Mala najpochmúrnejší pohľad, aký kedy mal človek, mala najmozoľnatejšiu, najvráskavejšiu ruku, akú kedy mala meštianka.

Ustavične musela myslieť na množstvo peňazí, čo jej prešly rukami za dvadsať rokov, ktoré presedela v pokladnici v bývalom obchode.

Hútala, kam sa mohlo rozkotúľať toľko peňazí, komu teraz slúžili, koho mučili. Lebo ona sa ich zbavila a v duši sa tešila, že sa ich striasla.

Raz prišiel Jason Filip z dielne do izby s novinami v ruke a kričal s rozjasanou tvárou: „Konečne, moja milá, konečne! Som pomstenný. Jason Filip Schimmelweis bol predsa len dobrý pokrok. No, čo myslíš, čo sa stalo?“ pokračoval, keď Terézia pozrela na neho bez zvláštnej zvedavosti. „No, čo myslíš? Háďaj. Obetujem už niečo, ak uhádneš. Ale aj tak to neuhádneš, to nemôže pochopiť babská hlava.“ Stal si na stoličku, držal noviny vo výške ako zástavu a plesal: „S Bismarckom je koniec! Prepustili ho! Kráľ ho prekukol! Nech sa stane, čo len chce, predsa som nežil nadarmo.“

Jason Filip sa cítil, ako by sa najmä on bol zaslúžil, že veľkému kancelárovi vytrhľ z rúk opraty vlády. Toto uspokojenie vyjadroval aj naďalej veľmi kriľúnsky, až sa to nesvedčalo na mužského jeho veku. Pristavoval známych na uliciach a žiadal, aby mu gratulovali. V hostinci, kam stále chodil, zaplatil známym sud piva a

v reči, korenenej všelijakými sarkazmami a poprevijanej ľudovými zvratmi, im vysvetlil, prečo pokladá tento deň za najšťastnejší deň svojho života.

Vravel: „Keby mi osud dožičil síst' sa raz medzi štyrmi očami s tým škodcom, s tým nesvedomitým tyranom, ozaj by som nezavrel papuľu a počul by odo mňa slová, ktoré mu ešte nepovedal smrteľník.“

Prešlo niekoľko mesiacov a raz sa Bismarck, ktorý sa stále jednal s vlastným osudom, vybral zo svojho sídla v Saskom lese na cestu do Mníchova. V Norimbergu nastalo veľké rozčúlenie, keď sa rozchýrilo, že železný kancelár prejde stanicou o tej a tej hodine.

Každý ho chcel vidieť, starí aj mladí, dôležití a nepatrní, a už zavčasnána tisol sa národ v hustých zástupoch Kráľovskou bránou.

Jason Filip nesmel chybiť pri tomto divadle. „Obzerať si tigra, ktorému obstrihali pazúry a vylámali zuby, je pôžitok, ktorý nesmie prepásť syn mojej matky,“ povedal.

Mocné lakte mu osožne poslúžily, a keď vlak vošiel do haly, stál náš rebelant v prvom rade zástupu, natisnutého do nepreniknuteľnej masy.

Vlak zastal na niekoľko minút a v ohlušiteľnom vykrikaní na slávu knieža vyšiel z vozňa. Mešťanostovi stisol ruku a pozdravil niekoľko vysokých dôstojníkov.

Jason Filip sa ani nehol. Ani na um mu nezišlo vykrikovať: „Hurá!“ Nie, ani len na um mu nezišlo. Okolo úst mu išral kyslastoposmešný úsmev, biela brada sa mu triasla, keď rozľahoval ústne kútiky v satanskom uspokojení. Ani mu len nezišlo na um sňať klobúk s hlavy, hoci sa okolo neho ozývalo hundranie, ktoré neveštilo nič dobrého. „Ja som konzekventný, môj milý Bismarck,“ myslel si. „Mňa, Jasona Filipa, nepodplatíte.“

Ale uspokojenie, ktoré sme nazvali satanským, jednako

sa mu zdalo akési nepresvedčivé, lebo sa veľmi protivilo okolitému oduševneniu. Čo to strhlo tú sprostú sberbu? Čože šalie? Vidí pred sebou nepriateľa, kata, vidí ho neškodného, v občianskych šatách, a vystrája, ako by bol z osobitného vlaku vystúpil priam Mesiáš!

Vtedy sa Jasonovi Filipovi zdalo, že knieža uprel pohľad rovno na neho, ako keby sa tento ohromne vysoký človek s nezvyčajne malou hlavou a nesmierne belasými očami dozvedel o jeho smýšľaní.

Kyslastoposmešný úsmev zamrel Jasonovi Filipovi na tvári pocítil slabosť, pot strachu mu sperlil čelo, nevoľky vystrel kolená a vypál hrud', strhol klobúk s hlavy, otvoril ústa a kričal: „Hurá!“

Kričal: „Hurá!“ Kancelárov pohľad sa zas odvrátil od neho.

Ale Jason Filip zakričal: „Hurá!“

Zahanbený sa kradol domov. Natiahol si na nohy papuče („Ustatému na radosť“), už byly poriadne rozstrapkané, veď sa dosť natrpely v životnom boji. Vystrel sa na pohovku tvárou k stene, chrptom k obloku a ukázal chrbát celému svetu.

•

5.

V Berlíne žil Daniel celé týždne samotársky, ďaleko od stredu na východe obrovského mesta. Tu ho raz navštívil ktorýsi z vedúcich nakladateľstva Filander a synovia. Potom aj on navštívil vedúceho a za dve hodiny sa soznámil s celým zástupom skladateľov, dirigentov, virtuózov a hudobných kritikov.

Niektorí už o ňom počuli, zdal sa im znamenitým, hádzali siete okolo neho, vykĺzol sa im, ale jednako sa

musel dať chytiť pri neočakávaných stretnutiach, musel sa s nimi shovárať, odhaliť sa, cítil sa zaviazaný, zaujatý, ale nikto nemal nad ním moci, len prechádzal pomedzi nich.

Vysmievali sa mu z rečí a z nezdvorilosti. Ale priťahovala ich jeho sebaúcta, dráždila ich jeho uzavretá povaha a zdalo sa im originálne, že im vždy znovu na celé mesiace zmizol z obzoru.

Mladá rozsobášená pani, Židovka, Regína Sussmannová, veľmi rojčila o Danielovi. Videla v ňom živelnú povahu. Čím väčšmi jej vyhýbal, tým nástojčivejšie sa usilovala, aby si ju všímal. Zavše mu dobre padlo, zas cítiť blízkosť ženy, jasnejší hlas, jemnejšiu chôdzu, čistejší dych, ale nespoliehal sa na Regínu Sussmannovú, lebo sa mu zdala priskúsená. Nebolo v nej nič kvetnatého a bez toho sa mu žena zdala beztvárnou a zdivočená.

Raz v zime ho navštívila v pustej najatej izbe v Greifswaldskej ulici. Sadla si za klavír a improvizovala. Zprvu to bolo ako para, ale zrazu sa započúval upútaný. Čo počul, znelo mu akosi známo, hoci trochu neprijemne a trochu bolestne. Boly to motívy z jeho Kvarteta z Lenorinho kvarteta, ako si ho nazval. Vyšlo najavo, že Regína Sussmannová bola pred tromi rokmi v Lipsku, keď ho tam hrali.

Po trápnom mlčaní smelo sa mu zadrapila do duše Regínina otázka. Chcela nadviazať nitky od diela k človeku. Chcela strhnúť závoj s jeho neznámeho osudu. Odsotil ju. Potom ju ľutoval a váhavo začal rozprávať o svojej symfonii. Bolo čosi čarovného v náruživom-mlčanlivej sústrasti tejto ženy. Stratil sa, zabudol sa, zdôveril sa. Slovam, vystaval jej dielo, sedem viet ako by sa sedmoro zákrut na schodišti do kostolnej veže, skvostné stúpanie do vyšších sfér, tragický útok s tragickoveselými prestávkami rozpomienok a rozmýšľania, sprevá-

dzaný usmievavými géniusmi, ktorí zdobili a venčili stĺpy vysnených krajín.

Potom šiel ku klavíru, zahral bolestný hlavný motív a obe bočné témy, kontrapunktoval ich, stupňoval, varioval, moduloval a zároveň spieval. Zrenice sa mu rozšírily a blčaly za sklami okuliarov zeleným ohňom. Vtedy si Regina kľakla k nástroju. Možno ju donútilo očarenie, možno mu chcela podať zrejmý dôkaz zbožňovania a úcty. Zrazu sa mu táto žena sprotivila, roztúženie, čo sa jej zjavilo v očiach, vyvolalo v ňom hrôzu, kľáčanie sa mu zdalo posmechom a pózou, znesvätila mu rozpomienku. Vyskočil bez slova so zlostne stisnutými perami vybehol z izby a nechal ju tam. Keď sa neskoro v noci vrátil, bál sa, že ju tam ešte nájde, ale už jej nebolo. Len na stole pri lampe ležal list.

Písala mu, že ho pochopila. Porozumela, že žije v minulosti ako v pevnosti, že sú okolo neho tône, ktoré nesmie zaplašit' hrdosť nikoho žijúceho. Nechce sa mu vteŕať do duše, no obáva sa o jeho budúcnosť, obáva sa, ako raz premôže hlad tela a hlad duše.

„Nehanebnica,“ mundral si Daniel, „vyzvedačka!“

Poznala jeho veľkosť, písala mu ďalej skoro s perverznou pokorou, je géniom, na ktorého čakala, a neželá si inšie, len mu slúžiť. Aj z diaľky, keď nemôže zniesť jej blízkosť. Nech jej to dovoľí, pre seba a ľudstvo.

Daniel spálil list. V noci sa zobudil a zatúžil po nežnom dotyku nedotknutej. Vysnil si úsmev na tvári sedemnášťročnej, bezstarostne sa hrajúcej, a zhrozil sa seba.

Onedlho odcestoval do Draždian, kde mal pracovať v kráľovskej knižnici.

Chodilj k nemu ľudia a núkali mu pomoc. Z mnohého vybadal, že Regina Sussmannová mu robila vrelú propagandu.

Raz dostal od Spoločnosti priateľov hudby z Magde-

burga vyzvanie, aby tam viedol koncert. Dlho rozmýšľal, ale napokon súhlasil. Naoko mal večierok len slabý úspech, ale poslucháči jednako len vycítili jeho moc. Babráci-hudobníci sa prekonalí a pod jeho rukou a pohľadom stali sa oduševnenými otrokmi. Neisté šťastie, ktoré vyvolal u dobrých ľudí, vábilo ho, aby pokračoval na tejto ceste. Dve zimy dirigoval klasické koncerty v provinciálnych mestečkách na severe. Bol prvý, kto začal obecenstvo navykať na vážne programy. A prvý zriedka shľňa vďaka. Keby nebol tak puritánsky odmietal všetky sladkasté skladbičky, operné čísla a hudobné obrázky, bola by sa mu táto činnosť aj vyplatila. Každý o ňom rozprával s úctou, no jednako kráčal mestami ako temná postava.

Regína Sussmannová bola vždy tam, kde koncertoval. Vedel to, aj keď ju nevidel. Zavše ju zbadal v prvom rade. Nikdy sa mu nepriblížila. S časom na čas sa v novinách objavili oduševnené články, na ktoré zrejme vplývala. Raz sa s ňou stretol na schodišti v hoteli. Zastala bledá, so sklopenými očami. Prešiel popri nej. Vtedy zas v ňom vzbĺkla túžba po nežnom dotyku nedotknutej. Naozaj mu už hladovalo srdce? Stisol zuby a pracoval celú noc. Zdalo sa mu, že ho strašne ohrozuje pochmúrna trizvosť súčasných čias a súčasného sveta. Ale potreboval ženu, aby to odstránil? Tône smutne ustupovali, Gertruda a Lenora, v sesterskom objatí.

„Nechaj túto činnosť!“ — kričaly mu. A Daniel videl, že ho provinciálne koncertné cesty vábily za falošným cieľom, že vzbudzovaly v ňom falošnú ctibažnosť, že mu trieštily sily. Veď už nemohol zniesť oslepivo jasné dvorany, vystrojených ľudí, čo prichádzali prázdni a prázdni odchádzali. Nechal všetko, práve keď vábenie bolo najmocnejšie, keď ho berlínska filharmónia pozvala, aby v jej koncertných dvoranách dirigoval vlastné skladby.

Zrazu zmizol. A prv než minuly tri mesiace, bolo jeho meno už len povestou.

6.

Leto, jeseň a zimu roku 1893 prežil Daniel v nestálom blúdení. Raz sa usadil v odľahlom thüringenskom mes-
tečku, raz v údolí Róny, hneď zas v Krušných horách,
hneď v rybárskej dolinke pri Východnom mori. Vo dne
pracoval na sborníku, v noci komponoval. Len naklada-
teľstvo Filander a synovia vedelo, kde práve žije. Za-
mestnávateľom sa nemohol zatajiť.

Pomaličky si tak odvykol hovoriť, že ho stálo mnoho
námahy vyjednať s hostinským cenu izby. Ustavičné
mlčanie mu vydlabalo pery do nevľúdnosti a ostroty.

Nepočul o matke, nepočul o deťoch. Zdalo sa, že za-
budol, že žijú na svete ľudia, čo sa na neho rozpomínajú
s láskou, čo sa o neho boja.

Jediným posolstvom zo sveta byly listy, ktoré v štvor-
týždňových až päťtýždňových prestávkach posielalo za
ním mohučské nakladateľstvo. Listy byly od Regíny Suss-
mannovej, ale neboly podpísané, pisateľka sa nazývala
„Lastovička“. A Danielovi tykala.

Rozprávala mu, ako žije, aké knihy číta, s akými
ľuďmi sa schádza a písala mu svoje myšlienky o hudbe.
Jej zprávy mu byly pomaličky nepostrádateľné, dojímala
ho jej vernosť a páčilo sa mu, že sa zrekla mena. Vy-
jadrovala sa zázračne jemne a mocne a hoci v osobnom
styku pôsobila na neho neskutočne a prepiato, ale všetko,
čo mu písala, bolo presvedčivé a prirodzené. Nikdy ne-
vyslovila želanie, aby jej dal, čo jej predsa len nemohol
dať, nikdy sa neponosovala. Zato prejavovala náruživé

pochopenie, ktoré mu bolo nové, ktoré nepoznal u žien, bolo to vrúcne a presné pochopenie jeho bytosti, pred ktorým sa skláňal ako pred vyšším hlasom.

Nikdy jej neodpovedal na list, ale často netrpezlivo čakal nasledujúci. Často myslel na Lastovičku, najmä v noci, keď stál pri čiernom obloku. Myslel na ňu ako na vševidomého ducha, čo prebýva vo výšavách. Lastovička, to malo smysel, nepokojná, nežná, rýchla Lastovička. A vídal tú druhú lastovičku, čo sa vo veľkolepom krúžení vznášala nad kostolným námestím vtedy, keď k nemu prišiel Eberhard Auffenberg, aby ho zaviedol ku soschnutým kvetom.

Vtedy napísal Filipíne: „Okrášli mi hroby, kúp dva vence a polož ich na hroby!“

„Musíš doletieť až k vrcholom oblakov, Daniel, lebo inak si stratený,“ písala Lastovička v ktoromsi liste. „Hneď, ako si zvykneš na jednu osamelosť, musíš sa preklznuť do druhej, neznámej, len čo sa ti uvoľní jedna cesta, musíš sa vrhnúť do húšľavy, len čo ťa objíme jedna ruka, musíš sa vytrhnúť, čo aj krvácaš a plačeš. Musíš sa povzniesť nad ľudí, nesmieš byť obyčajným mešťanom, nič milého si nesmieš obľúbiť, nesmieš mať sprievodcu ani sprievodkyňu, chladno a tlisko musí letieť čas okolo teba, musíš mať srdce okuté železom, lebo hudba je plameň, ktorý v ľuďoch, ktorí ju rodia, pre-razí a strávi všetko, len nie brnenie, ktoré bohovia ukuli okolo vyvoleného.“

Ako by tu nemal úplne zmiznúť obraz červenovlasej Židovky, pred ktorou Daniel ušiel s odporom? Toto bola múza, o akej snívajú básnici. „Židovka, zázračná Židovka,“ myslel si Daniel a slovo Židovka malo pre neho vlastný smysel duševnej sily a prorocký rozlet.

„Dielo, Daniel, dielo,“ písala druhá Ráchel inokedy, „krádež Prometea, kedyže ju venuješ schudobnenému

svetu? Čas je ako víno, zemitej chuti, tvoja skladba musí byť filtrom. Svet je ako telo epileptika v meravom kŕči, nech je tvoje dielo uzdravujúcou rukou, ktorú mu položíš na čelo. Kedy konečne začneš dávať, sporivec, kedy dozrieš, strom, kedy sa vyleješ, rieka?“

Ale strom sa neponáhľal shodiť plody. Rieke bola dlhá cesta k moru. Musela preboriť pohoria a pretrhať bralá. Ó mučivé noci, v ktorých stále znovu hynula skutočná forma! Ach, stá mučivých nocí, v ktorých nebolo spánku, ale iba rozčuľujúca borba mnohých hlasov! Kalné rána, keď slnce hľadelo na roztrhané hárky notového papiera a na rozrušenú tvár, na tvár, plnú starých a vždy nových utrpení. A mesačné noci, keď človek blúdi a spieva, neveselo spieva, ale spieva tak, ako kedysi spievali kacíri na mučidlách inkvizície. A daždivé noci, búrlivé noci, snežné noci, keď prenasledoval príznak určitej melódie, ktorá je už čiastočne jeho majetkom a čiastočne blúdi ešte v nesmiernom priestore pod hviezdami.

Vtedy bola celá krajina len bledým marivom, krovie a tráva a kvety boli ako tkanivo, zmietané horúčkou, ľudia, čo šli naokolo, a kúňavy pár, čo sa trhaly nad lesom, všetko bolo rovnako nehmotné. Nič sa nedalo zachytiť. Ústa nič nevychutnaly, prsty nič nenahmataly. Ešte najvítanejší bol nečas, tlmil hukot, tíšil ľudí. Prekliaty mlyn, čo klepoce, prekliaty tesár, čo kreše brvno, prekliaty pohonič, čo okrikuje kone, prekliaty detský smiech, prekliate kvákanie žiab, čvirikanie vtákov! Bezcitník hľadí na vás, človek nemý a hluchý, ktosi, čo chce strhnúť so sveta odev a krásu, aby mu nevábily oči ani lesk, ani farba, ktosi, čo v noci letí k nebu, aby ukradol večný oheň, a vo dne sa hrabe v hrobách, akýsi vydedenec?

Keď nastala jar, začal tretiu vetu, andante s variáciami. Vyjadrovala príšerný pokoj, ktorý sa zračil Le-

nore v driemajúcej tvári noc pred smrťou. Potom zrazu vyschly všetky pramene a Daniel nevedel, prečo mu ochromla ruka aj fantázia.

Raz večer sa vrátil z dlhej púte do Arnsteina, trhového mestečka v dolnom Fransku, kde v tomto čase býval. Býval u krajčírky, chudobnej vdovy, a keď vošiel do izbičky, našiel tam vdovino dievčatko, desaťročné decko, stáť pred otvorenou škatuľou s maskou Zingrelly. V nevinnej zvedavosti dievčatko sňalo vrchnák a stálo očarené neočakávaným pohľadom.

Keď zbadalo Daniela, strhlo sa preľaknuté a chcelo ujsť. Ale Daniel mu položil ruku na plece a povedal: „Len ostaň!“ Cítil pod rukou chudučké tieľko, strachom sa trasúcu postavičku, a vzdialená rozpomienka sa mu pazúrmí zadrapila do pŕs. Ako by ústa masky boli hovorily, čelo a líca svietily bielym svetlom. A keď odvrátil oči, tancoval vysoko v miestnosti škriatok a tento škriatok mu vzbudil v duši nepokoj a vedomie viny.

7.

Filipína nikdy nechcela dovoliť, aby sa Agneska hrala s inými deťmi.

Raz šlo dieťa na námestie a dívalo sa, ako sa dievčatá hrajú na nožničky a so smiechom lietajú od stromu k stromu. Rado by sa bolo k nim pridalo, ale nikto nezavolať bledé, plaché stvoreniatko, aby sa šlo hrať. Vtedy pribehla za ňou Filipína ako fúria a kričala nazlostená: „Bež hore do izby, lebo ti vylepím také zaucho, že ti budú tri dni drkotať zuby v papuli.“

Aj vždy strúhala zlostnú tvár, keď si starý Jordan sadol k dieťaťu a chcel sa s ním poshovárať. Keď si ne-

všimol tohto prejavu nesúhlasu, začala najprv tíško spievať, potom spievala hlasnejšie, potom nenávisťne hromžila a len vtedy sa upokojila, keď Jordan so vzdychom vstal a odišiel. Nemohol si dovoliť priečiť sa Filipíne. Trestala ho tým, že mu dávala zlé jedlo a málo. A Jordan trpel hladom. Zarobil týždenne iba niekoľko groší a veru musel sporiť, aby mohol uhradiť výdavky, spojené s robotou na vynáleze.

Veril vo svoj vynález. A postupom času veril stále pevnejšie. Neodradil ho nijaký nezdar. Naopak, bol presvedčený, že každá chyba ho vedie bližšie k cieľu.

Raz sa opýtal Filipíny: „Prečo nechcete, aby som sa trochu zaoberal s vnučkou? Tak dobre mi je s ňou, tak ma rozptyľuje, zmierňuje vo mne duševné napätie.“

„Hlúpe reči,“ odpovedala Filipína, „Dost' zle, že má takého otca, a starý otec by mi ešte len chýbal, ten by už omastil kapustu.“

Inokedy povedal starec: „Dojednajme sa. Nechajte ma každý deň polhodinu pri dieťati a ja vám za to všetko povykonávam v meste.“

Filipína odpovedala surovo: „Ja si už povykonávam, čo treba, a Agneska patrí len mne, a basta.“

A pritom bola Filipína celý čas dobrej vôle. Stalo sa totiž, že Benjamín Dorn, ktorý spolu s pánom Zittelom odišiel z Prudentie a bol teraz zamestnaný v spoločnosti Exelcior, živo sa o ňu zaujímal. Filipína sa priateľke, pani Hadebuschovej, v slabej chvíľke zdôverila, že má značné úspory, a s týmito vedomosťami priviedla pani Hadebuschová metodistu na vážne myšlienky na ženie.

Metodista sa namáhal získať si priazeň Filipíny, pohoršovalo ho jej bezbožné smýšľanie a smutne kýval hlavou, keď ho nazvala kňazúrom a vyhlásila, že pobožnostkár-

stvo jej je vedľajšie, že je najdôležitejšie mať peniažky vo vrecku. A pani Hadebuschová veľmi dôrazne súhlasila s názorom. Pani Hadebuschová povedala Benjamínovi Dornovi, že obratnejšiu, mastenejšiu, majetnejšiu, od hlavy do päty vystrojenejšiu osobu, ako je slečna Schimmelweisová, by veru nenašiel na celej zemeguli, že aj on, aj ona sú stvorení do manželstva, ako ocot a olej do šalátu. Len nech si všimne, aké nádherné šatstvo má toto stvorenie, ako sa vie prikrášliť a nadovšetko, z akej je dobrej rodiny. Zkrátka, každý mužský by si mohol gratulovať.

A Filipíne pani Hadebuschová povedala: „Dorn je pisár, že nenájdete znamenitejšieho. Ten vám oyláda pero, skutočná nádhera. Trošku krivká, to je pravda, ale koľkí behajú na dvoch zdravých nohách a majú len darebáctva v hlave. Ale tento nikdy vody nezamúti. Je taký jemný ako slivkový lekvár, a keď pes breše do neho, dá mu kúsok cukru. Taký chlap je to.“

V októbri šiel Benjamín Dorn s Filipínou na posviacku do Furtha a prirodzene vzali so sebou aj Agnesku. Benjamín Dorn vedel, čo sa svedčí. Dva razy pozval Filipínu na kolotoč, zaplatil vstupné do panoptika s voskovými figúrami, ba kúpil aj žreb pre šťastie. Ale prehral. Vtedy vysvetlil Filipíne, že je nemravné hrať v loterii, a kúpil balíček medovníkov, čo bol predsa solidný pôžitok.

Filipína sa správala nezvyčajne koketne. Smiala sa bez príčiny, vykrúcala oči, sťahovala a rozťahovala pery, knísala bedrami a využila každú príležitosť, aby ukázala, aká je vzdelaná. Keď sa vracali vlakom, povedala, že by rada raz sedela na koči, ale musely by byť zapriahnuté dva kone a pohonič by musel byť v cylindri. Benjamín Dorn odpovedal, že by sa to dalo zariadiť. A šibalsky naznačil, že určitá slávnostná ceremónia sa

nezaobíde bez takého vozidla. Filipína sa chichotala a povedala: „Joj, vy ste prefíkaný.“ A Benjamín Dorn hľadel do zeme šťastný a zmätený.

Potom sa rozišli, lebo Agneska zaspala Filipíne na rukách.

Ťažko bolo posúdiť, ako vlastne Filipína smýšľala o metodistovom dvorení, hoci sa robila, že sa cíti poctená a že to lichotí jej očakávaniam. No Benjamín Dorn si nebol celkom istý a hoci pani Hadebuschová veľmi rezolútne zasahovala, Filipína ju vždy len uchlácholila nejakou výhovorkou.

Ale Filipína nikdy predtým toľko nevyspevovala bľáčiacim hlasom a nikdy nemala také bystré pohyby. Každý deň sa obliekala do nedeľných šiat, ktoré si zdobila najparádnejšími stužkami. Ruky si umývala mandľovým mydlom a česala sa pred zrkadlom. Štica už nebola moderná, preto si z vlasov vyčesala vežu a vyzerala ako Čiňanka.

S času na čas navštevovala pána Caroviusa a vždy ho našla doma samého, lebo Dorotu poslal otec do Mníchova zdokonaľiť sa v hudbe. Nárazkami, žmurkajúc a smejúc sa hlúpo a vyzývavo, rozprávala mu o Benjamínovi Dornovi a jeho úmysloch, ako keby bola bývala presvedčená, že pána Caroviusa nemôže zaujímať inšie a že je čo najzvedavší na jej úspechy. No pána Caroviusa Filipína už dávno omrzela, len jej nechcel ukázať dvere. Došlo to s ním tak ďaleko, že si vydýchol, keď vôbec počul ľudský hlas. Došlo to s ním tak ďaleko, že sa bál ticha medzi vlastnými štyrmi stenami. Nikto k nemu nechodil, nikto sa s ním neshováral a on zas sa neosmelil nikomu priblížiť. Bolo po jeho bývalej hrdosti, teraz už nenachádzal cesty k ľuďom. Keď prišiel do „Rajíka“, nikto ho už nepoznal. Bratia zo Slzavého údolia sa rozpŕchli po svete, sedelo tu už nové

pokolenie, iného koreňa, s inými tirádami, a on bol už starý.

Nemohol sa spamätať z Dorotinho odchodu. Počítal dni do jej návratu, ani klavír už neotváral, lebo každá hudba, najmä tá, ktorú mal rád, vyvolávala v ňom záдумčivosť, ktorá naplňala izbu ako miazmy.

Nerona našich čias mučila melanchólia cézarov. Meštiačik klesol do najhlbšej hlčky temnej šachty, ktorú si vykopal, aby v nej zahrabal všetky radosti, všetko nové, všetky okrídlené bytosti.

Najhoršie bolo, že sa nemal čím zamestnávať a nad tým si darmo lámal hlavu. Svet bežal svojou cestou, a čudné, bežal svojou cestou aj bez jeho kritiky, bez jeho tlieskania, bez jeho odsúdenia, bez jeho pochovávanía mŕtvych.

Filipína upodozrievala pecúcha, že jej závidí, preto sa zlostila a nechodievala k nemu už tak často. S pani Hadebuschovou sa nechcela úprimne poshovárať, lebo sa jej zdalo, že má priveľký záujem o vec. Ale okrem týchto dvoch nemala nikoho, musela si teda netrpezlivosť a rozčúlenie držať na uzde.

Nastaly Vianoce. Na Štedrý večer ozdobila Agneske maličký stromček a zažala na ňom sviečky. Pod stromček prichystala dieťaťu darčeky: veľký, brnavý medovník, košíček s jablkami a orechmi a lacnú bábu. Starému Jordanovi kúpila topánky, ktoré už veľmi potreboval. Už od jesene chodil s deravými podošvami.

Starý Jordan sedel pri dverách a držal topánky na kolenách. Agneska smutnými očkami hľadela na bábu, ale ani sa jej nedotkla. Inšpektor sa chvíľku uprene díval na blčiace sviečky, potom povedal: „Ďakujem vám, Filipína, ďakujem vám. Ste skutočná dobrodinka. Aj zato vám ďakujem, že ste nezabudli na deťa. Takáto bába za dvadsaťpäť fenigov je síce biedna hračka, ale kto

obdarúva deti, má zásluhy v nebi, kde nevážia a nepočítajú.“

„Už len stále nebedákajte,“ odvrkla mu Filipína surovo. Obhrýzala si nechty a len s námahou skryla rozčúlenie. Pani Hadebuschová jej oznámila, že dnes večer príde Benjamín Dorn a formálne ju popýta o ruku.

„Len vyčkaj, Agneska,“ pokračoval starý Jordan, „len vyčkaj, onedlho uvidíš zázračnú bábu. Len ešte niekoľko rôčikov a svet užasne. Ale ty prvá uvidíš dokončené dielo. Ty prvá, Agneska. Čože máme dnes, na Štedrý večer, na večeru?“ obrátil sa váhavo k Filipíne.

„Papierové rezance s popolom,“ odpovedala mu posmešne.

„A . . . a . . . list od Daniela?“ opýtal sa zmenenými, žalostným hlasom. „Nič? Celkom nič?“

Filipína pokrčila plecami. Starec vstal, vytackal sa von a šiel do svojej komôrky.

Hneď potom začula Filipína krivkavé kroky a zvonček na vchodových dverách zacengal. „Otvor!“ kázala Filipína dieťaťu. Agneska vyšla z izby a vrátila sa s Benjamínom Dornom. Metodista mal čierne šaty, v ruke držal čierny plstený klobúčik, ploský ako posúch. Poklonil sa Filipíne a opýtal sa, či nevyrušuje. Filipína mu priťahla stoličku, Benjamín Dorn sa pohodlne usadil a nechutne usmial. Pretože Filipína mlčala a len sa mu uprene dívala do tváre, začal hovoriť.

Najprv začal naširoko vychvaľovať výhody manželského stavu vo všeobecnosti, potom povedal, že si veľmi žiada do viesť si domov bodrú ženu. Dlhو vraj zápasil so sebou, ale Boh ho osvietil a priviedol na správnu cestu. Teda už nerozmýšľa, či má slečne Schimmelweissovej ponúknuť srdce a ruku, ale nemôže nevysloviť želanie, aby si tento dôležitý krok ešte raz po kresťansky bedlivo uvážila.

Filipína nepokojne prestupovala s nohy na nohu. Zrazu sa rozosmiala. Prehla hornú polovicu tela a prudko sa rozosmiala. „Ach, vy prefikanec,“ začala, „vy iste chcete len moje peniaze! Povedzte úprimne, chcete moje peniaze, čo?“

Kým sa Benjamín Dorn hlúpo díval na ňu celý ohromený, Filipína vždy väčšmi a väčšmi zúrila. „To by vám tak chutilo, vy bedár,“ kričala. „Chceli by ste dievča, čo hneď stratí rozum, keď uvidí chlapca, dievča, čo si nasporilo niekoľko grošíkov, ktorými sa oplam môže ovešať. Z toho nič nebude, Filipínu neoklamete, tá vie, čo ste zač. Straňte sa, už aby ste boli preč! Von!“ Zúrivo hodila rukou a ukázala na dvere.

Benjamín Dorn vstal, jachtal čosi v strachu, ustupoval chrbtom ku dverám a potom zmizol tak chytro, že sa Filipína zas musela prenikavo rozosmiať. „Pod sem Agneska,“ povedala potom, sadla si na stolček vo výklenku a vzala dieťa na lono.

Dlho mlčala a decko sa neosmelilo hovoriť. Obe sa dívaly do svetla sviečok na stromčeku. „Zaspievajme si dačo,“ povedala Filipína napokon. Chriplavým basovým hlasom začala spievať „Tichá noc, svätá noc“ a Agneska sa k nej pripojila nesmelým hláskom.

Keď dospievaly pesničku, zas nastalo ticho.

„Kde je otecko?“ opýtala sa zrazu Agneska, ale nepozrela na Filipínu. Znelo to, ako by celé roky bola čakala na príležitosť vysloviť túto otázku.

Filipíne spopolavela tvár a zuby sa jej rozdrkotaly. „Otec sa ti potuluje po krajine,“ odpovedala a zhasla sviečkočku, ktorá dohorievajúc skoro zapálila konárik. „Ten na nás ani nepomyslí. Len si fidlíká a kazí papier. Tu môžeme podochnúť a nikto sa o nás nestará.“ Surovým pohybom posadila dieťa na dlážku, vyskočila,

šla k obloku, otvorila ho prudko, ako by nemohla vydržať horúčavu.

Vyklonila sa nad rímsu, pokrytú snehom.

„Hladná som,“ bedákalo dievčatko. Ale Filipína ho nepočula.

8.

Daniel napísal Eberhardovi a Sylvii, či by nemohol prísť k nim. Myslel si: „Tam mám priateľov, možno zas potrebujem priateľov.“

Dostal zpravu, písanú neznámou rukou, že pani grófka ľutuje, že ho nateraz nemôže prijať v Žigmundovom dvore, lebo leží po pôrode. Posiela mu srdečné pozdravenie a odkazuje mu, že sa má dobre aj s maličkým dieťaťom a že je zdravé aj prvé dieťa, ktoré má už teraz tri roky. Mala dvoch chlapčeka.

„Všade rastú deti,“ povedal si Daniel. Sbalil si kufor a pomaly cestoval na juh, do vlasti, tak pomaličky, ako by sa bál dôjsť, kam ho ťahalo.

Istého aprílového večera došiel do Norimberga. Keď vošiel do izby, Filipína nahlas splaskla rukami a ostala stáť ako prirastená.

Agneska si obzerala otca plachými pohľadmi. Veľmi narástla, bola veľmi vysoká na svoj vek.

Starý Jordan šiel dolu. „Zle vyzeráš, Daniel,“ povedal a nepúšťal Danielovu ruku. „Môžeme dúfať, že nám teraz ostaneš?“

„Neviem,“ odpovedal Daniel a neprítomný duchom hľadel na steny, „neviem.“

Na tretí deň sa ho zmocnil akýsi nezvyčajný nepokoj. Zdalo sa mu, že zabľúdil a že ho duša ťahala na iné

miesto. Šiel k Filipíne do kuchyne. Pripekala mu na omastku zemiakové rezance. Prijemne voňaly.

„Cestujem do Eschenbachu,“ povedal na vlastné prekvapenie, lebo rozhodnutie prišlo len so slovami.

Filipína strhla paňvicu z diery sporáka, plameň zrazu vzblkol do výšky. „Pre mňa, za mňa, choď aj do pekla,“ zvrešťala zlostne. Oheň ju osvecoval, vyzerala ako čaro-dejnica.

Daniel sa skúmavo díval na ňu. „Čo je s Agneskou?“ opýtal sa po chvíli, „prečo mi dieťa vyhýba?“

„Iste vie, prečo,“ odpovedala Filipína potmehúdsky a zas postavila paňvicu na oheň. „Nie je ledačo ako ty.“

Daniel odišiel z kuchyne.

„Ide si k pankhartovi, mršina, k tomu pankhartovi,“ šomrala si Filipína. Učupila sa na stolček a tupo sa zahľadela pred seba.

Zemiakové rezance zhorely na uhoľ.

9.

Neskoro podvečer vošiel Daniel do matkinho domčka. Hneď, ako zazrel matku, vedel, že sa stalo nešťastie.

Eva zmizla. Raz večer pred mesiacom sa stratila. Spoločnosť tanečníkov na povraze vystupovala v meste a túto spoločnosť obvinili, že ukradla pekné dieťa. Eschenbachčania boli o tom takí presvedčení, že ne- uverili, ani keď žandárstvo zachytilo potulnú spoločnosť a nenašlo u nej hľadané dievča.

Zburcovali všetky okolité obce, v celej krajine pátrali po dievčati ešte aj teraz. Ale márne, nikde nenašli ani stopy, prípad bol hádankou ako úradom, tak aj obyva- teľom.

Prehľadali lesy, vypustili rybníky, opytovali sa tulákov, všetko darmo. Onedlho dostal starosta list bez podpisu, s nasledujúcim obsahom: „Dievča, ktoré hľadáte, sa má dobre. Nedopustili sme sa na ňom násilia, dievča dobrovoľne, z lásky k umeniu odišlo s tými, u ktorých je teraz. Posiela starej mamičke srdečné pozdravy a dúfa, že ju zas uvidí, keď dosiahne, čo si želá.“

Pod to napísala Eva písmom, o ktorom Marianna Notthafftová veľmi pochybovala, že by bolo písmo dieťaťa: „To je pravda. Maj sa dobre, stará mamička!“

Ľudia, ktorí s Mariannou žiaľili nad stratou dieťaťa, povedali, že ak aj Eva naozaj napísala tieto riadky, že ju to len únoscovia prinútili.

List mal pečiatku rýnsko-falckého mestečka. Poslali ta telegram a dostali odpoveď, že tam nedávno vystupovala spoločnosť komediantov, ale že už dávno odcestovala. Ani nevedia ktorým smerom, pravdepodobne do Francúzska.

Marianna bola zdrvená. Nemala už chuti do života, ba nepotešil ju ani Danielov príchod.

A Danielovi bolo, ako by mu bola zašla najjasnejšia hviezda na nebi. Keď sa dozvedel hroznú zpravu, utiahol sa do podstrešnej izbičky, hodil sa na opustenú postieľku dieťaťa a rozplakal sa. Zdalo sa, že mu akýsi hlas vraví: „Plačeš, človeče, konečne plačeš?“

Mnoho večerov presedel pri matke. Obaja boli zahrúžení v myšlienkach. Raz začala Marianna rozprávať, rozpravila sa o Eve. Vždy ju vraj znepokojovala záľuba dieťaťa ku každému divadlu. Pred rokmi bola v mestečku spoločnosť potulných komediantov a vtedy bolo osemročné dievčatko také rozčúlené a upútané, že sa od rána do noci potulovalo okolo búdy, v ktorej komedianti hrali. Aj sa soznámilo s niekoľkými z nich a akási mladá osoba ju vzala na predstavenie. Nikdy sa nedala udržať,

keď na jarmočnisku bol cirkus. „Zavše sa mi zdalo, že dieťa má cigánsku krv,“ povedala Marianna smutne, „ale obyčajne to bolo veľmi dobré a poslušné dieťa.“

Inokedy rozprávala, že raz na jar v nedeľu šla s Evou na prechádzku. Keď sa vracaly, bolo už neskoro, bola už noc. Musely prejsť lesom, Marianna bola ustatá, preto si sadla na peň, aby si trošku oddýchla. Mesiac svietil, svetlo trošku presvitlo stromami a Eva zrazu vyskočila a začala tancovať. „Bol to podivný pohľad,“ dokončila Marianna rozprávanie, „štihla, nežná postavička sa mlčky krútila v mesačnom svetle na machu. Ale srdce mi tak stískalo a akosi som cítila, že dieťa neostane dlho u mňa.“

Daniel mlčal. „Ach, aká zázračná je dedičnosť a osud!“ myslel si.

Tri týždne ostal u matky, potom ho známe okolie, dom a mestečko priveľmi gniavilo, teda sa rozlúčil s matkou. Odcestoval do Viedne. Tam mu kustos istého cisárskeho ústavu prichystal dôležité, staré rukopisy.

O pol druhu mesiaca dostal list, ktorý ho zastihol po dlhom blúdení. V liste mu oznamovali, že matka umrela. Napísal mu to eschenbachský učiteľ a dodal, že starénka umrela v noci pokojne a chytro.

Potom mu došiel druhý list, v ktorom ho prosili, aby rozhodol, čo majú spraviť s domčekom, či majú vyhlásiť, že je na predaj. Sused Merk, obchodník s obilím, sa ponúkol, že bude chrániť Danielove záujmy.

Daniel odpovedal, aby spravili, čo uznajú za najlepšie. Domček bol zadĺžený, z predaja aj tak nemohol mať veľký zisk.

Daniel sa zas zahrúžil do samoty.

V malých mestečkách a dedinkách pri Dunaji dokončil napokon tretiu vetu Prometeovskej symfonie. Keď sa prebral ako by z horúčkovitého delíria, bola už jeseň.

Raz ráno v októbri počul svätca hrať na organe. Bolo to v kostole svätého Floriána v Ennsi. Veľký umelec, ktorý kedysi žil v kláštore, prichádzal sem s času na čas, aby sa hudbou poshovárал s Bohom. Danielovi, dojatému do hĺbky srdca, sa zdalo, že na chóre za organom sedí mu korunovaný brat. Pokorný a rozochvený počúval v kúte. Keď potom prešiel popri ňom človek, shrbený, chudý, trochu čudný starec, s tvárou, zoranou starosťami, a v biednom obleku, zmocnila sa Daniela hrôza z telesnosti génia a aj on si prichodil ako duch.

Lastovička písala: „Nás môže spasiť len a len hudobník. Minuly časy zakladateľov náboženstiev, budovateľov, štátov, hrdinov zbraní a vynálezcov. Možno už minul aj čas básnikov. Básnici majú iba slová a nám už uši ustaly zo slov. Majú iba obrazy a postavy a nám už oči ustaly z hľadania. Posledná útecha duše je hudba, to viem určite. Ak niečo môže nahradiť stratené ilúzie viery, ak nás ešte niečo môže povzniesť a zmeniť, ak sa ešte možno zachrániť pred priepasťou, do ktorej sa ľudstvo rúti so zdivenými smyslami, je to hudba. Kde si, spasiteľ? Bez domova blúdiš svetom, najchudobnejší, najstrádanejší, najosamelejší, najpodlžnejší človek. Kedy si splatiš dlh, Daniel Nothafft?“

Sedem mesiacov strávil Daniel v Ravenne, Ferrare, vo Florencii a Pise. Hľadal rukopisy Frescobaldiho, Borhesa a Ercola Pasquiniho. Keď našiel najdôležitejšie, mal už sborník ako by hotový.

Ľudia sa mu zdali hračkami, krajina maľbou na skle, túžil po lesoch a mával zmätené sny.

Z Janova putoval pešo Lombardskom a prešiel Alpy. Spával na tvrdých posteliach, aby stišil rozbúrenú krv, a živil sa chlebom a syrom. Mával záchvaty vyčerpanosti, ktorých si zprvu ani nevšimал, ale v Augsburgu odpadol na ulici. Previezli ho do nemocnice, kde ležal tri mesiace na týfus. Z obloka videl továrenské komíny a večne letiace oblaky. Nastala zima, padal sneh.

Dva roky po poslednom odchode vrátil sa Daniel do domu na námestí Egydia. Keď ho Filipína zazrela takého strhaného a bledého, vykrikla preľaknutá.

Agneska bola ešte vyššia, ešte tenšia a ešte vážnejšia. Chvilami, keď sa zahľadela na otca, najradšej by jej zlostne zakričal: „Čo znamenajú tieto mlčanlivé otázky?“ Ale z úst jej nevyšlo ani slovíčko.

Keď Filipína videla, že sa Daniel vrátil taký osamelý, ako bol odišiel, zaobchodila s ním nezvyčajne jemne. Starý Jordan žil ako prv. Všetko šlo, ako obyčajne, ako by Daniel nebol býval preč šesť rokov, ale len šesť dní.

Ešte sa necítil celkom zdravý, ale pracoval noc po noc. Štvrtá veta symfonie mala byť polyfonickým zázrakom. Ozývalo sa z nej prvotné bytie, prvotná túžba, prvotná bolesť. Večný bludár došiel až k nebeským bránam, ale dnu ho nevypustili. Nadzemsky dojímavé harmónie ho povzniesly, tlmené údery bubna vyjadrovaly úpenlivé, prosebné búchanie na zatvorené brány. Zdnu sa ozývalo hrozné „nie“ pozaun. Márne prosily husle, márne sa prihováral anjel, ktorý stál na pravici, podopretý o harfu bez strún, márne modlikal druhý anjel na ľavici, ovenčený kvetmi, márne prosil chór škriatkov vysokými hlasmi, márne prosil rozpenený nárek nízkych hlasov. Sem pre neho nevedie chodník, znamenalo to, tu on nemá miesta.

Raz večer zbadal Daniel pri obloku vo svojej izbe neznáme dievča. Bolo krásne. Prekvapený vstal a chcel

sa mu priblížiť. Vtedy zmizlo. Bola to len halucinácia. Daniel sa bál seba, odišiel z domu a blúdil ulicami ako v dávnych časoch.

11.

Boly posledné fašiangy a mešťania sa zas veselili. Maskovaní chlapci a dievčence v zástupoch behali po uliciach a vykrikovali.

Keď Daniel prechádzal popri dome pána Caroviusa, zarazil sa. Obloky v Bendovom byte byly osvetlené. Vtedy sa rozpomáľal, že mu provízor Seelonfromm vravel, že sa pani Bendová už dávno vrátila z Wormsa. Žila s neterou, lebo celkom oslepla.

Vyšiel hore schodmi a zacengal. Otvorila mu šedivá pani s utrápenou tvárou. Iste to bola neter. Daniel povedal, kto je, pani o ňom už počula.

„Iste viete, že Fridrich je nezvestný,“ povedala ospalým, spevavým hlasom. „Pred ôsmimi rokmi nám poslal posledný list z vnútornej Afriky. Zriekli sme sa už každej nádeje. Ani noviny už nepíšu o tej výprave.“

„Nikdy som o tom nečítal,“ zašomral Daniel. „Ale Fridrich nemôže byť mŕtv,“ pokračoval krútiac hlavou, „to neverím a nikdy neuverím.“ Zahľadel sa roztržitým a zároveň intenzívnym pohľadom na paniu, ktorá nespúšťala očí s jeho okuliarov.

„Skúsili sme všetko, čo je v ľudskej moci,“ odpovedala mu. „Obrátili sme sa na konzuláty, na vojenské posádky a na správu misií, ale bez výsledku.“ Po prestávke povedala trochu živšie: „Iste nechcete, aby som vás zaviedla do izby. Tetu veľmi mučí, keď počuje neznámy hlas a nemôžem vám dovoliť shovárať sa s ňou, lebo by v nej zas ožila stará bolesť.“

Daniel prikývol a odišiel. Z chodby sa ozýval spupný smiech, ktorý pôsobil mučivo na jeho pochmúrnú náladu. Zdalo sa mu, že mu srdce tlmene klope. Cítil bolestnú túžbu po niečom, čomu nevedel meno, po niečom sladkom a žiarivom.

Na poslednej zákrute schodišťa zastal prekvapený a díval sa dolu do chodby.

Pán Carovius poskakoval ako bajazzo pred dvermi do bytu. Mal na hlave korunu zo strieborného papiera a chcel sa so stareckým a nežným škerením ubrániť smeľej dotieravosti mladého dievčaťa. Dievča bolo v karnevalovom kostyme. Tmavobelasé zamatové šaty, v ktorých sa bujná postava zdala skoro štíhlou, byly celé ovešané striebornými nitkami. S pliec až po zem jej visela čierna šatka v podobe závoja, ktorá sa vliekla za ňou ešte na tri kroky a bola posiatá flitrami. V ruke držala škaredú voskovú masku opilca s červeným nosom a všemožne sa namáhala dať masku pánu Caroviusovi na tvár.

Nástojila, aby sa jej poddal. Uisťovala, že sa nepohne s miesta, kým si pán Carovius nedá masku na tvár. Pán Carovius triasol dverami, ktoré byly zamknuté, po vreckách hľadal kľúč, ale dievča mu nedalo pokoja.

„Pod', bucko,“ volala pritom, „pod', strýčko; nebuď nudný,“ a stále k nemu priskakovala s maskou.

„Počkaj, veď ťa ja naučím robiť si blázna z osôb, hodných úcty,“ hromžil pán Carovius v dobráckej zlosti, a podobal sa starému psovi, čo skáče, keď pán hodí paličku do vody. Lenže v zápale prekaziť útok na svoju dôstojnosť zabudol si na hlave papierovú korunu, ktorá sa mu komicky knísala pri každom pohybe, preto sa mladé dievča až dusilo smiechom.

Vtom vošla do brány domu slúžka a doniesla snehu, ktorý nabrala na dvore a nakládla do zástery. Dievča

jej bežalo v ústrety, nabralo plné ruky snehu a so žartovným vyhrážaním ich dvíhalo proti pánu Caroviusovi. Pán Carovius škrečal o milosť, dievča pristúpilo k nemu so snehom ako donucovacím prostriedkom a pán Carovius mal toľko strachu pred chladným bombardovaním, že už neodporoval a dal si priviazať masku. Dievča, vyčerpané smiechom, položilo si mu hlavu na plece a slúžka, bola to Döderleinova slúžka, zabávala sa tak, že z nej vybuchovali zvuky ako z kotkodákajúcej sliepky.

Scénu osvetľovalo skromné svetlo lampôčky, visiacej na stene, a preto bolo v nej čosi fantastického aj bez postavy pána Caroviusa v papierovej korune na hlave.

Daniel nevedel, že dievča bolo Dorota Döderleinová, hoci to skoro uhádol. Ale nech bola ktokoľvek, ohromila ho jej veselosť, jej radostný smiech, jej neskrotná všeteckosť. Nepoznal nič podobného, a ak aj dakedy poznal, už na to zabudol. Mladé ťahy, žiarivé oči, biele zuby, rezké pohyby, všetko mu vnukalo úctu a v očiach sa mu zračilo ohromenie. Cítil sa taký starý, taký cudzí. Taký bez slnca a kvetov. Zdalo sa mu, že sa mu zrazu ukazuje život s novej, priateľskej a vábivej stránky.

Váhavo schádzal dolu.

„Je to možné!“ vykrikol pán Carovius a strhol si masku s tváre. „Čože to vidím? Náš maestro! Alebo jeho duch?“

„Aj on, aj jeho duch,“ odpovedal Daniel sucho.

„Duchovia tu nemajú čo hľadať,“ kričala Dorota a hodila snehovú guľu, ktorá mu zasiahla plece.

Pod Danielovým pohľadom sa zrazu začervenala a skúmavo sa zadívala na pána Caroviusa. „Vari nepoznáš nášho Daniela, ty nespôsobná mačka?“ opýtal sa jej pán Carovius. „Nevieš nič o našom veľikášovi? Zas vo vlasti, majster? Preslávený ste sa navrátilí?“

Inokedy by posmech, plný žlče, bol v Danielovi vyvolal nevoľu. Ale teraz ho sotva zbadal. „Aká je mladá,“ myslel si, keď si obzeral zmätenú a usmievavú Dorotu, „aká skvostne mladá!“

Dorota sa hnevala, že nemala oblečené červené šaty, ktoré si dala ušiť v Mníchove.

„Dorota!“ ozval sa mocný hlas z prvého poschodia.

„Ach, otec!“ šepkala vystrašená Dorota a bežala hore schodmi po prstoch so zdvihnutým dlhým závojom.

„Čertica, ozajstná čertica, maestro,“ obrátil sa triumfujúci pán Carovius k Danielovi. „Musíte raz prísť ku mne a počuť, ako narába so sláčikom. Čertica, vravím vám, čertica.“

Daniel zaželel pánu Caroviusovi dobrú noc a so sklonenou hlavou vyšiel na ulicu.

12.

Keď sa Dorota Döderleinová vrátila z hlavného mesta, bola v našej provincii zjavom, ktorý upútal všetku pozornosť. Zdalo sa síce, že sa správa trochu voľne, ale pretože bola umelkyňou a jej meno sa s časom na čas zjavovalo v novinách, mnoho jej prehľadeli. Keď prvý raz koncertovala, bola veľká dvorana „U orla“ skoro vypredaná.

Kritika „Herolda“ oduševnila jej kapriciózna hra. Nazval Dorotu fenomenálnou silou a prorokoval jej skvostnú budúcnosť. Andrej Döderlein prijímal gratulácie veľmi zvysoka, pán Carovius sa rozplýval v blaženosti. Nebolo už ani reči o kritike u tohto, kedysi takého prísneho posudzovateľa. Dorota ho natoľko zaujala, že celkom stratil úsudok.

Zpočiatku Dorotu často pozývali na všelijaké večier-

ky, domáce plesy a rodinné schôdzky. Živo ju obletovali a meštianske dcéry, súce na vydaj, nemohly spávať od závesti. Ale čoskoro sa solídni mládenci úzkostlivo odľahovali od nej, lebo ich vystríhaly matky, sestry a sesternice.

Budilo pohoršenie, že Dorota sa často zabávala so svojimi zbožňovateľmi. Aj ju často vídali v spoločnosti niekoľkých dôstojníkov sedieť v Eisenbeissovej cukrárni, kde pila čokoládu a všetečne sa smiala. Raz ju videli s pobelavým Švédom zo Schuckertovej továrne v nočnom lokáli. Potom sa šírily povesti, že v Mníchove žila výstredným životom, prezabávala sa celé noci, narobila dlžôb a koketovala s každým mužským.

Medzitým sa predsa len vynorili vážni pytači, ktorých diplomatické pôsobenie otcovo pritiahlo do domu a ktorí v nedeľu obedovali s otcom a dcérou. Ale Dorotu tešilo vari len, keď ich mohla vzájomne podpichovať, a pretože to boli mužskí, čo rozmýšľali po meštiansky, boli neistí a zmätení. Aby boli trpezliví, rečnil im zavše Döderlein o spletitosti umeleckej povahy alebo tajomne narážal na veľké dedičstvo, ktoré očakáva dcéru.

A práve pre toto dedičstvo musel byť k Dorote zhovievavý. Bola natoľko zaľatá a nevypočítateľná, že sa právom mohol obávať, že vyvedie nejakú hlúposť a urazí toho starého blázna, Caroviusa. Veď im už veľmi pomáhalo, že tu a tam dával Dorote niečo peňazí na drobné výdavky.

Lebo majetkové pomery Andreja Döderleina boli bezútešné. Len s veľkou námahou budil pred svetom zďanie, že je zámožný. Hlavnou príčinou bol dlhoročný pomer s istou ženou, s ktorou mal tri deti. Vydržiavanie tejto druhej rodiny, o ktorej nikto v okolí nevedel, narobilo mu mnoho starostí, ktoré mu skoro nedovolily zachovať si veselú jupiterovskú tvár.

Už štrnásť rokov žil dvojakým životom. Aby nikto nespozoroval jeho pravidelné návštevy u milenky, ktorá žila utiahnuto na najodľahlejšom predmestí, aby skryl tento pomer aj so všetkými následkami pred bdelymi očami spoluobčanov, to vyžadovalo ustavičnú pretváрку, opatrnosť a prefikanosť. K tomuto sa ešte pridal nedostatok peňazí, a všetko spolu preplnilo zlosťou a strachom človeka, čo sa musel takto pretvarovať.

Bál sa aj Doroty. Bývaly chvíle, keď by ju bol najradšej vyčastoval päšťami. A jednako bol prinútený držať ju v šachu sladkými slovami. Bola mu nepochopiteľná. Pritom bola vždy tu, vždy pri ňom, vždy na ťarchu, vždy plná žiadostí, plánov, kupčenia a intríg. Zdalo sa, že ju ovláda, a zrazu objavil, že ho ona tyranizuje. Pred chvíľočkou sa topila v slzách pre akúsi haraburdu a už sa aj usmievala, ako by sa nič nebolo stalo. Ruže, ktoré jej nosievali zámožní pytači, roztrhala im pred očima a odhodila do koša na odpadky. Srdečne ju napomínali, ako sa má správať slušné dievča, vypočula všetko ako svätica, ale o päť minút sa už rozvaľovala v obloku a koketovala s holičským pomocníkom.

„Som ja nešťastný otec,“ vravel si Andrej Döderlein, keď ešte aj začal pochybovať o umeleckom nadaní Dorotinom. Nedlho po norimberskom úspechu hrala vo Frankfurte, ale o koncerte ostalo vcelku ticho. Potom vystupovala v niekoľkých väčších mestečkách, kde ju oslavovali a obdarovali vavrínovými vencami, ale to neznamenalalo mnoho.

Raz večer u pani Feistmantelovej, ženy komorného radcu, ktorej minulosť pošpinil nejeden škandál, známy v celom meste, soznámila sa Dorota s hercom Edmundom Hahnom. Mal vlnisté, pobelavé vlasy a odutú bledú tvár. Bol dosť vysoký a mal dlhé nohy. Dorota blúznila

o dlhých nohách. Vytváral okolo seba ovzdušie smyselnosti a hltal Dorotu bezočivými pohľadmi. Na Dorotu zapôsobila jeho osobnosť, vystupovanie, hneď blazovaný, hneď emfatický spôsob vravy. Za stolom sedel pri nej a vyhľadával nohami nohy dievčaťa. Napokon zachytil ľavou topánkou jej poltopánku a pristúpil ju. Chcela nohu odtiahnuť, ale pristúpil jej ju mocnejšie. Prekvapená pozrela na neho. Usmial sa cynicky. Onedlho boli už celkom dôverní a utiahli sa do kúta, odkiaľ bolo počuť Dorotu chichotať sa.

Dohovorili si schôdzku a stretli sa za tmy na rohu ulice. Daroval jej voľné vstupenky na „Máriu Stuartovnu“ a na „Zbojníkov“. Hral Mortimera a Kosinského a reval, až sa múry otriasaly. Soznámil Dorotu s niekoľkými priateľmi, ktorí si priviedli aj priateľky, a sedeli spolu v Nassauskej pivnici až do bieleho rána. Bol medzi nimi aj istý Samuelský, prokurista Reutlingerovej banky. Správal sa ako sveták, platil šampanské a Dorota ho celkom očarila. Ale nedovolila mu, aby ju zbožňoval, ani neprijímala od neho dary, a jednako sa zdalo, že si chce najprv zabezpečiť súhlas Edmunda Hahna. Raz ju chcel bozkať, vtedy mu vylepila poriadne zaucho. Utriel si líce a nazval ju Sirénou.

Toto meno sa jej páčilo. Stávala chvíľkami pred zrkadlom a šepkala si s úsmevom: „Siréna.“

Keď sa Andrej Döderlein dozvedel o jej výčinoch, dostal záchvat zúrivosti. „Vyženiť ťa z domu,“ hromžil, „dokaličím ťa, že bude z teba škaredá baba.“ Ale v očiach mal stály strach, ktorý usvedčil z klamstva jeho berserkerskú* zlosť.

* Berserkeri = v starých nórskech rozprávkach ľudia, čo sa mohli zmeniť na medvede, neskôr ľudia neobyčajnej sily, čo zúrive bojovali bez zbrane.

„Umelkyňa sa nemusí správať podľa predpisov filist-rov,“ povedala Dorota veľmi vyzývavo. „Stýkam sa s jemnými ľuďmi, každý z nich je pán.“

Pán. To bol argument, proti ktorému už nebolo námietok. A pánom v jej očiach bol každý, čo si mohol niečo dovoliť, čo imponoval čašníkom a pohoničom a nosil vyhladené nohavice.

„Nikoho si nepripustím priblížko,“ povedala hrdo a naozaj to bolo pravda, lebo ešte nikto nevzbudil v nej najhlbšiu zvedavosť, a bola rozhodnutá predať sa draho. Moc nad ňou mal iba Edmund Hahn, lebo bol celkom bez citu a jeho cynickosť ju odzbrojovala a ľakala.

Andrej Döderlein jej musel povoliť a potešiť sa myšlienkou, že skutočná Döderleinová sa nikdy nespustí. Ak je Dorota opravdivou Döderleinovou, teda určite vie, prečo vyhľadáva v živote len užitočnosť a osoh. Ak sa zmýli, nenarodila sa skutočnou Döderleinovou. A Andrej Döderlein sa s chladnou rozvahou zahalil do oblakov svojho Olympa.

Ale strýcovi Caroviusovi Dorota obšírne rozprávala, ako sa okolo nej obšmietajú mladí a starí pytači. Ako sa obšmieta herec, ako sa obšmieta bankár, ako sa obšmieta majiteľ továrne na sviečky, ako sa obšmieta hlavný inžinier a ako ich všetkých spolu vodí za nos. Pán Carovius plesal radosťou a volal ju sladkou potvorkou a šťastím svojej staroby. Povedal si, že je opravdivá Caroviusová a že je vyvolená uskutočniť veľké veci.

„Nemusiš sa vydávať,“ rozohňoval sa a šúchal si ruky. „Keď príde gróf so zámkom a niekoľkými miliónmi pre istotu, o tom by sa dalo hovoriť, ale aby mi ťa odvábil prvý lepší natrený komediant alebo nejaký kancelársky kôň s tučným zadkom, to by len bolo krásne. Len si z nich uľahuj, len im dávaj, tým chlipným darebákom.“

„Ach, strýčko,“ bedákala Dorota, „viem, že so mnou dobre smýšľaš, len ty, len ty so mnou dobre smýšľaš. Ale keby som len nebola taká chudobná! Len si ma obzri, aké šaty musím nosiť! Hanba nad hanbu.“ A pritisla si tvár na zdvihnutú ruku a rozplakala sa.

Pán Carovius si vykrútil fúzy, zdvihol obrvy, potom šiel k sekretáru, otvoril priečinok, vytiahol stomarkovú bankovku a podal ju Dorote s odvrátenou hlavou a s pohybmi, ako by sa obával rozhnevaného ducha, čo mu chránil pokladnicu.

Takto bolo s nimi, keď Daniel stretol mladú Dorotu v pána Caroviusovom dome a keď vyšiel z neho s nezmazateľným obrazom Doroty v duši.

13.

Blížiaca sa štyridsiatka zdala sa Danielovi temnou bránou do skazy. „Uchyť si, čo ešte môžeš uchytiť,“ volal v ňom akýsi hlas, „na hroboch rastie tráva.“

Smysly sa búrily proti duchu, proti srdcu. Nikdy sa nedíval na ženy tak ako teraz.

Raz sa vybral do Žigmundovho dvora. Eberhard bol na cestách. Sylvii sa zračila v tvári tichá melanchólia. Mala tri deti, jedno krajšie ako druhé, ale keď uprela na ne oči, boly plné smútku. Ženy, čo trpia v manželstve, majú vyhasnuté črty a priesračné, žlté ruky.

Daniel sa rozlúčil skôr ako chcel. Cítil egoistickú nechúť k ľuďom bez radosti.

Šiel k pánu Caroviusovi. Nenašiel tam smieška, ktorého hľadal.

Pán Carovius sa chvíľami na neho díval podozrivo. Tvár starého nepriateľa vyvolávala v ňom všelijaké myšlienky. Bola rozbrázdzená ako pole a vypálená ohňom

ako kameň na ohnisku. Bola to tvár trestanca, zatrpknutá, vyčerpaná, napätá a hrozivo zamračená. A pán Carovius sa vyznal v tvárach.

Aby Daniel vyhol prázdny m rečičkám, zahral pánu Caroviusovi niekoľko starých monet. Pán Carovius bol taký nadšený, že bežal do komory a doniesol pol tucta borsdorfských jabĺčok, ktoré vopchal Danielovi do vrečiek. Tieto jabĺčka kúpil v jeseni na merice a opatroval ich ako poklad.

„Pri takejto hudbe možno byť skutočne pobožným kresťanom,“ vyslovil sa.

„Je v nej jar,“ odpovedal Daniel, „vtedy je umenie ešte nevinné ako mladé obilie. Ale klavír máte rozladený.“

„Symbol, symbol, vzácny priateľ,“ vykrikol pán Carovius a nadul líca. „Ale keď prídete nabudúce, bude už v poriadku. Len príd'te často, Pán Boh vám to odplatí.“

Pán Carovius modlikal o spoločnosť. Bolo v tom čosi dojemného. Daniel sľúbil, že donesie niekoľko rukopisov, ktoré sossbieral. Keď prišiel o niekoľko dní, bola tu aj Dorota a potom tu bývala vždy, keď prichádzal. A Danielove návštevy sa stále predlžovali. Keď pán Carovius zbadal, že teraz aj Dorota chodíva k nemu častejšie, vynaložil všetko úsilie prinútiť Daniela, aby k nemu chodieval každý deň. Zasypával ho výčitkami, keď niektorý deň neprišiel. Ba aj keď sa oneskoril, vítal ho hundraním a nevyhýbal ani indiskrétnym otázkam. Keď bol popoludní sám, čas sa nehýbal s miesta. Vtedy sa podobal korheľovi, ktorému odporeli zvyčajné množstvo alkoholu. Tak potreboval prítomnosť týchto dvoch ako kedysi čítanie novín, Bratov zo Slzavého údolia, Eberhardove trampoty a pohreby. Meštiačikovi je každý zvyk náruživosťou.

Keď Daniel hral staré cirkevné sbory, Dorota pokojne počúvala, ale zle skrývala nudu, ktorú pritom cítila.

Raz sa rozhovorili o hre na husle a pán Carovius ju nútil, aby im niečo zahrála. Vzpierala sa, robila drahoty a Daniel ju nepovzbudil ani slovom. Zdalo sa mu, že jej veľmi pristane táto skromnosť. Myslel si, že v nej vidí poznanie a odriekanie, a priateľsky sa jej usmial.

„Radšej nám dačo rozprávajte!“ povedala Danielovi. Pomaličky vyšlo najavo, že len toto bolo jej želaním.

„Nie som zbehlý v rozprávaní,“ odpovedal Daniel. „Mám ťažký jazyk.“

Ale prosila ho jachtavými slovami a prosebnými pohybmi. Daniel si sňal okuliare, utrel ich a hľadel na dievča vyhýbavým pohľadom. Zdalo sa, že mu okuliare bránily zreteľne vidieť Dorotu, alebo že ju radšej vidí nezreteľne. „Neviem, čo by som mal rozprávať,“ povedal a pokrútil hlavou.

„Všetko, všetko!“ vykrikla Dorota nezvyčajne dychtivo a vystrela ruky. Zdalo sa mu to detské. Nikdy nerozprával dieťaťu. Len v najväčšom trápení pukla mu hrud' vyznaním a požaloval sa Gertrude a Lenore, ale nikdy to nebolo nič viac a ani nesmelo byť.

Zrazu ho zväbilo slovo, v ktorom by sa mu pokojne odzrkadlil osud. Zväbily ho ohnivomladé oči, v ktorých lesku mohlo byť zmätené prostým a temné jasným. Zväbil ho zlý starec, ktorému v bahnitej diere sa celý svet stal jedovatou potravou.

A nadlomeným hlasom rozprával o krajinách, ktorými prešiel. O mori a o prímorských mestách, o Alpách a jazerách v nich, o dómoch a palácoch a kláštoroch, o čudných ľudoch, s ktorými sa stretol, o svojej práci a samote. Rozprával dosť nesúvisle, sucho a bez lásky. Nepodľahol vábeniu a vyhol všetkému, čo sa dotýkalo jeho vnútorných zážitkov, a vyhol často iba v poslednej chvíli.

Keď rozprával o Židovke, o Lastovčke, ani vetu nedokončil a len po dlhej prestávke nečakane začal rozprávať, ako šiel do Eschenbachu. Ale aj tu sa zas zarazil.

Lenže Dorota sa spytovala. Všetko jej bolo priobyčajné, zdala sa nespokojná. „Čo bolo v Eschenbachu?“ opýtala sa smelo. „Načo ste tam boli?“

Pomýlila ho vrúcna dychtivosť v jej očiach. Celkom ho premohla, veril, že cítil vznešenú ľudskú teplotu. Zmocnila sa ho túžba zrelého mužského utvárať nedotknutú dušu podľa vysneného obrazu. „Matka mi tam žila,“ odpovedal váhavo, „už umrela.“

„Áno — a potom?“ šepla Dorota. Pochopila, že to nebolo všetko.

Vtedy si uvedomil meravú zdržanlivosť ako previnenie. Ešte váhavejšie povedal, čo hneď aj oľutoval: „Aj dieťa mi tam žilo. Jedenásťročné. Ale zmizlo bez stopy, nikto nevie kam.“

Dorota složila ruky. „Dieťa? A zmizlo! Celkom prosto zmizlo?“ šepkala rozčúlená.

Pán Carovius vyzeral, ako by sedel na žeravom železe. „Jedenásťročné?“ opýtal sa, dychtiac po senzácii. „To teda bolo ešte... ešte predtým...“

„Áno, to bolo ešte predtým,“ potvrdil Daniel pochmúrne. Prezradil sa. Zlostil sa na seba. Zatíchol a už nedostali z neho slova.

Pán Carovius pozoroval, že Dorota nespúšťa oči s Daniela. Vzniklo v ňom mučivé podozrenie. „Včera na Jozefskom námestí som sa stretol s ktorýmsi z tvojich zbožňovateľov, s tým, čo rúca kulis,“ začal schválne zlomyseľne. „A ten chlap sa odvážil povedať mi: ‚Bedlite, aby sa Dorota Döderleinová čo najskôr dostala pod čepiec, lebo si ľudia zoderú jazyky, čo toľko o nej klekoti.‘“

„To je nie pravda!“ vykrikla nazlostená Dorota a začervenala sa až po korienky vlasov. „To nepovedal!“

Pán Carovius sa škodoradosťne zasmial. „Ak je to nie pravda, je to dobre vymyslené,“ povedal mečiacim hlasom.

Keď sa Daniel rozlúčil, šla aj Dorota a odprevádzala ho chodbou.

„Škoda,“ hundral Daniel, „škoda.“

„Prečo škoda? Som slobodná, nikto na mňa nemá práva.“ A pozrela na neho smelým ženským pohľadom.

„Niektoré slová sú ako špinavé škvrny,“ odpovedal.

„Kto sa ubráni pred špinou?“ opýtala sa skoro divo.

Daniel jej uprel skúmový pohľad na tvár ako na nejaký predmet. Potom povedal pomaly a vážne: „Odtiahnite odo mňa ruky a odvráťte oči, Dorota. Neprinesie to šťastie.“

Pery sa jej smädno otvorily. „Rada by som šla dakedy s vami na prechádzku,“ šepkala a črty sa jej chvelý v očarení, o ktorom si omámený Daniel myslel, že patrí jemu, kým ono patrilo len očakávanému dobrodružstvu a odhaleniu tajomstva.

„Pred mnohými rokmi,“ povedal Daniel, „sotva sa na to už pamätáte, ochránil som vás tu pri bráne pred veľkým psom. Pamätáte sa?“

„Nie. Alebo predsa. Áno, pamätám sa celkom hmlisto. To ste boli vy?“ A Dorota ho vďačne chytila za ruku.

„Dobre, teda zajtra, zajtra pôjdeme niekam do prírody,“ povedal Daniel.

„Ale musíte mi všetko porozprávať, všetko, všetko,“ nástojila Dorota ako predtým v izbe, len ešte prudšie a netrpezlivejšie.

Dohovorili sa, kde sa stretnú.

Zprvu chodili na krátke prechádzky po odľahlých cestách, ale potom sa prechádzky predlžovali. Na Jána šli do Krafthofa k Bludnému háju pegnitých rybárov. Daniel sa nevedomky usiloval vyhýbať cestám, po ktorých chodil kedysi s Lenorou.

Dosť často zamŕkol a uzavrel sa, keď Dorota prekypovala náladou, a hypochondricky si cítil roky ako príťaž. Bola to pomsta osudu, keď chvílkami cestou na vŕštek musel spomaliť chôdzu, kým Dorota bežala vo pred a so smiechom ho čakala hore?

Nevidela kvety, nevidela stromy, nevidela zvieratá, nevidela oblaky. Ale keď sa zjavili ľudia, hneď sa celá premenila. Hneď mala zbytočne mnoho pohybov, alebo sa pretvarovala a koketovala. Keď stretli hoci len sedliackeho chlapca alebo tuláka, hneď sa krútila v bedrách a smiala sa o tón vyššie.

„Mladosť jej omámila hlavu ako víno,“ myslel si vtedy Daniel.

Raz doniesla balíček čokoládových cukríkov. Keď sa ich najedla do sýtosti a Daniel si nechcel vziať ani jeden, prosto odhodila na lúku všetko, čo ostalo. Daniel ju vyhrešil. „Načo sa mám s tým vláčiť?“ odpovedala mu s mosta doprosta. „Keď sa človek niečoho nasýti, prosto to odhadzuje.“ Ukázala zuby a dychtivo vsakovala povetrie.

Daniel ju pozoroval. „Je chránená,“ povedal si, „nemôžno zraniť moc jej želania a plnosť života.“ A niekedy sa mu zdalo, ako by sa ponášala na jeho Evu alebo na akéhosi škriatka, v ktorého veselosti je zavše dačo hrozného. Ale teraz si už umienil, že nenechá všetko na potmehúdsku náhodu, ale že vystrie ruku, keď bude treba.

„Kedyže už začnete rozprávať?“ opýtala sa Dorota. „Musím, musím všetko vedieť,“ dodala zápalisto. „Nemám už pokoja ani vo dne, ani v noci.“

Bolo to pravda. Bola by spravila všetko, aby vnikla do jeho minulosti, ktorú si predstavovala plnú náruživých udalostí.

Daniel sa mlčky zdráhal. Myslel, že tým dievčaťu zakalí čisté myšlienky, že ohrozí jej úplnú nevedomosť. A bál sa znovu vyvolať duchov.

Raz mu ľahotikársky čosi rozprávala a v reči sa akosi zaplietla. Začala mu rozprávať o mužských, s ktorými sa stýkala, a nevoľky sa dostala do tónu, ktorým sa predtým obyčajne shovárala so strýcom Caroviusom. Keď si uvedomila túto neopatrnosť, v pomykove sa zarazila. Danielove vážne otázky si vynútily priznania, ktoré by dobrovoľne nikdy nebola vyslovila. Vyšlo v nich najavo toľko kalu a špiny, že jej bolo veľmi ťažko robiť sa len nevinnou obeťou. Napokon, keď sa z toho už nemohla vymotať, pomiešala farby do najkriľavejšieho obrazu a čakala úzkostlivo, príjemne rozčúlená, ako to zapôsobí.

Daniel chvíľku mlčal, potom pohol dlaňou, ako by niečo krájal napoly, a povedal príkro: „Preč od nich, Dorota, alebo preč odo mňa!“

Dorota sklonila hlavu a placho sa na neho dívala zdola. Prekvapila ju rozhodnosť, s ktorou to povedal, ale sa jej aj zapáčila. Rozkošná hrôza jej prebehla telom. „Áno,“ šepkala poslušne, „skoncujem s nimi. Ved som ani nevedela, čo to vlastne znamená. Len sa mi nehnevajte. Nehneváte sa, však?“

Pristúpila bližšie k nemu. Oči jej zahaľoval vlhký závoj. „Nehnevajte sa,“ poprosila ešte raz, „nebožiatko Dorota zato nemôže.“

„Ako je to možné?“ povedal Daniel. „Nezhrozili ste sa

do hĺbky srdca? Ako je možné blúdiť pod božským voľným nebom s myšlienkami na také hyeny? Dievča, všetko vo mne pochybuje.“

„Čo som mala robiť, Daniel,“ odpovedala a prvý raz ho nazvala menom s vypočítanou pokorou a smelosťou, ktorá ho očarila a dojala. „Čo som mala robiť! Prichádzali, rozprávali, opantali človeka. A doma je tak smutno, v srdci taká púšť, otec je ku mne taký zlý, nemám nikoho, nemám človeka na svete!“

Kráčali ďalej. Šli lesnatým údolím, vpravo aj vľavo stály vysoké svrčiny, vrcholce im osvetľovalo večerné slnce.

„Osud si nedovolí žartovať so sebou, Dorota,“ povedal Daniel, „nedovolí nám nijaké špinavosti, nijakú nečistotu, keď chceme pred ním obstáť duševne mocní. Nedá sa podplatiť, presne vedie knihu o našom „má dať“ a „dať“ a všetky dlžoby, ktoré narobíme, musíme niekde a niekedy splatiť.“

Dorota cítila, že sa mu jazyk rozväzuje, že teraz prichádza to veľké, obšťastňujúce. Zastala, prestrela šatku na zem a sadla si pôvabne pozorná. Daniel sa hodil k nej do machu.

A rozprával do machu, kde behaly drobné chrobáčky. Nezdvihol oči, nezvýšil hlas. Niekedy musela Dorota skloniť hlavu, aby lepšie počula.

Rozprával o Gertrude a jej utiahnutosti a prebudení, o jej láske a odriekaní. Rozprával o Lenore, ako ju ľúbil a nešípil, že ju ľúbi. Ako sa Lenora s nesmiernym utrpením a nesmiernou láskou stala jeho, ako potom Gertruda blúdila, stratená v nešťastí, a ako sa usmrtila. „Prišli sme na povalu, horelo tam a jej mŕtvola visela na šnúre s klobúka cukru.“

A rozprával, ako Gertruda žila popri Lenore s ňou tóna, ako Lenora vila kvety, ako sa nepochopiteľná, áno, ešte

aj dnes nepochopiteľná Filipína dostala do domu, ako v dome žilo Gertrudino dieťa ako mrznúci najdúch a ako mu potom prirástlo k srdcu druhé dieťa, slúžkino dieťa.

A rozprával o schôdzkach, o rozhovoroch a mlčaniach, o stretnutiach na uliciach, o chodení hore-dolu po izbách, o zvučení piesní, o dávnom blúdení s Dörmaulovou spoločnosťou, o žiarení masky do jeho života bez krásy, o priateľovi, o pomoci, ktorú mu poskytol, o rozlúčení s ním, o keľarovom dome na Jakubovom námestí, o troch čudáckych slečnách na Dlhom riadku, o dňoch, strávených v zámku Erffte, o starom otcovi sestier a o jeho tajomnej činnosti, toto všetko jej rozprával ako človek, čo hovorí zo sna, a s toľkou dôverou, že by bola mohla otriasť aj duchmi, vznášajúcimi sa v nebeskej prírode, ale neobohatila vnútornejším svetlom Dorotine kovovolesklé oči.

Keď zdvihol hlavu, zdalo sa mu, že vidí na kraji lesa dve temné postavy, sestry, ktoré hľadely na neho smutno a vyčítavo.

Vstal. „A to všetko,“ dokončil, „to všetko, dievča, ako zem dažďovú vodu vypilo dielo, na ktorom pracujem už sedem rokov. Už sedem rokov. Možno o dva roky ho darujem svetu, ak sa ešte prv nevrúti zem do slnca.“

Celkom náhodne, celá zmätená, vytušila Dorota, aký človek stojí pred ňou. Pocítila dráždivú túžbu po ňom, s akou doteraz túžila poznať jeho zážitky. Začala ho milovať po svojom. Nútilo ju skryť sa u neho, ako vábi vtáka skryť sa pred bližiacou sa nocou pod vrcholec stromu. Daniel pochopil, že plachý pohyb, ktorým ho chytila popod pazuchu, mal znamenať vd'aku.

Takto ju viedol späť do mesta.

V radostne pulzujúcej nálade týchto čias písal a dokončil Daniel piatu vetu symfonie, veľkolepé scherzo, ktoré sa začínalo klarinetnou figúrou ako bezstarostným smiechom.

Z prostého motívu sa rozvíjaly všetky možné radosti. Aj tichá rozpomienka a útecha. Keď hlavné témy, rozpomínajúc sa na bývalú prevahu, chcely sa rozprúdiť širšie, vždy ich uchlálolily a do hĺbky zatisly umelecké zásahy, čo sa vrtošivo menily. Raz tiekly všetky tri témy spolu, ako by mocnely týmto spojením, vzdúvaly a vznášaly sa v zázračných fúgach. Zdalo sa, že už-už zvíťazia, ale vtom nad septakorom v D-dur uchvátila celý orchester tanečná melódia a v husliach utekaly nariekajúce, smutné sesterské bytosti. Pred jasavým vystupňovaním konca zdržalo fagotové sólo jednu z nich, tú bolestnú, vo vzdialenej výške.

V štrnástich nociach načrtol potom aj šiestu vetu.

Daniel vedel, že sa mu nikdy nič tak nepodarilo. Kto vytvorí niečo neobyčajného, ten to vie. Zmocní sa ho to ako choroba a preplní ho to ako hlboký sen.

Zavše bol vo veľkom pokušení sveriť sa s tým niekomu. Aspoň jednému človeku, hocikomu, aj keby to bol len pán Carovius. Ale keď plameň zhasol, usmieval sa nad touto netrpezlivosťou. „Trpezlivosť,“ vravel si vtedy celkom pokojne, „len trpezlivosť!“

Sborník bol hotový, smluva s Filandrovým nakladateľstvom vypršala, Daniel sa teda obzeral po inom zárobku. V posledných rokoch si usporil štyritisíc mariek, ale nechcel sa dotknúť týchto peňazí.

Dozvedel sa, že sa uvoľnilo miesto organistu v kostole Egydia, šiel teda k farárovi, ktorý ho odporúčal predstaveným. Rozhodli sa, že musí zahrať pánom cirkevnej

správy. Hral im raz ráno v októbri. Prísni poslucháči boli zrejme spokojní sa skúškou.

Stal sa teda organistom kostole sv. Egydia a dostával ročite tisíc dvesto mariek. Keď v nedeľu a vo sviatky hrával na organe, chodilo do kostola mnoho ľudí, len aby ho počuli.

16.

Medzi pytačmi, ktorých si Andrej Döderlein pozorne všímal, bol aj majiteľ mlyna Weisskopf, milovník hudby. Kedysi obdivoval Dorotu na koncerte a poslal jej vavrínový veniec.

Raz Weisskopf obedoval u Döderleinovcov, a keď odišiel, povedal Döderlein dcére: „Moja milá Dorota, odo dneška si už ako by verenica. Tento skvostný človek si ťa chce vziať za ženu. Je to veľké šťastie, je bohatý ako Krösus.“

Namiesto odpovede sa Dorota len veselo rozosmiala. Ale teraz už vedela, že sa čosi musí stať, a výraznou tvárou jej trhal posmech, strach a žiadostivosť.

„Rozmysli si to, vyspi sa na to, sľúbil som Weisskopfovi, že mu zajtra dám odpoveď!“ povedal Andrej Döderlein zachmúrený.

Andrej Döderlein celkom iste čakal, že majiteľ mlyna popýta dcéru o ruku, preto už pred týždňom ho poprosil, aby mu požičal tisíc mariek. Majiteľ mlyna mu peniaze požičal a nazdával sa, že si tým získal určité právo na Dorotu. Döderlein sa takto zaviazal a bol rozhodnutý uskutočniť svadbu.

Lenže z Dorotinho správania sa vytušil vzburu. Bol ustarostený. Vymýšľal, ako by sa rozptýlil. Pred šest-

nástimi rokmi začal komponovať skladbu s názvom „Vsechsvätých“, symfonický obrazok. Vtedy napísal päť strán partitúry, ale od tých čias nikdy nič nekomponoval. Vyhrabal teraz rukopis z priečinka a sadol si s ním za klavír. Chcel nadviazať tam, kde pred šesnástimi rokmi stratil niť, ako by bol prestal, len si po obede chvíľočku pospal.

Ale nešlo mu to. Hlboko vzdychal. Mlčky sedel za nástrojom, gánil na papier ako študent, ktorý má vypočítať úlohu a zabudol k nej pravidlo, a oplakával si umeleckú silu. Všetko v skladbe bolo prázdne. Nóty sa mu pohŕdavo vyškieraľy a neposlušné myšlienky sa mu stále vracaly k majiteľovi mlyna. Chvíľku improvizoval na klávesoch, vtedy Dorota vopchala hlavu do dverí a spievala k tomu: „Rýnske zlato, rýnske zlato, čisté zlato.“

Zlostne zabuchol vrchnák klavíra, vzal klobúk a kabát a vyšiel z domu na tajnú cestu na predmestie.

Keď sa v noci vracal, videl pod bránou domu stáť Dorotu s akýmsi chlapom. Bol to herec Edmund Hahn. Šeptom sa dosť rozčúleno shováraľ, chlap držal Dorotu za ruky, ale keď sa Andrej Döderlein vynoril z temnej ulice, zahrešil a chytro zmizol.

Dorota bezočivo pozrela otcovi do tváre a šla za ním do temného domu.

Keď vyšli hore a keď Doderlein zažal lampu, obrátil sa k Dorote a opýtal sa vyhrážavo: „Čo znamenajú tieto neslušné schôdzky? Odpovedz!“

„Nevydám sa za to tvoje vrece múky, tu máš odpoveď,“ odpovedala Dorota a zaťato hodila hlavou.

„No, to teda uvidíme,“ povedal Döderlein, bledý od zlosti, a brázdil si prstami preradenú kučeravú hrivu, „to teda uvidíme. Strať sa teraz, nemám chuti dať sa okrádať o zaslúžený spánok od takej nevďačnej ropuchy. Zajtra sa o tom poshovárame.“

Na druhý deň ráno bežala Dorota k pánu Caroviusovi. „Strýčko,“ jachtala, „chce ma predať tomu múčnemu vrecu.“

„Tak? Teda vari treba toho trojgrošového muzikanta zas raz navštíviť v jeho búde,“ povedal pán Carovius. „Len sa upokoj, dieťaťko, len sa upokoj!“ dodal a nežne jej hladkal brnavé vlasy. „Starý Carovius ešte žije.“

Dorota sa pritúlila k nemu a usmiala sa. „Čo by si povedal, strýčko,“ začala so šibalským, ale zároveň veľmi pozorným pohľadom, „keby som sa vydala za Daniela Nothaffta? Ten sa ti predsa páči,“ pokračovala zaliečavo, a keď začal ustupovať, zadržala ho za plecía, „ten sa ti predsa určite páči. Raz konečne chcem mať muža, nechcem ostať starou pannou a u otca už nevydržím.“

Pán Carovius sa jej vytrhol. „Zavrieť ťa do blázince, potvora!“ kričal. „To by som už radšej chcel, aby si spala s tým múčnym vrecom. Vliezol do teba diabol, či čo, ty pobehlica? Ak ťa svrbí kožka, poškrab sa, alebo si vezmi pre mňa za mňa na pomoc paholka ako nebohá cárovná Katarína. Nakúp si krásnych šiat, ovešaj sa čačkami, choď tancovať, slop šampanské, hraj, alebo zahod' husle na smetisko, vyčíňaj si, čo len chceš, ale odožen od seba toho zelenookého fantastu, toho prekliateho vábiča potkanov, toho žráča žien, toho babráka v hudbe, len toto mi nerob, pre Pána Boha a všetkých svätých, lebo bude koniec medzi nami, lebo sa už nebudem s tebou stýkať.“

Pánu Caroviusovi sa zračilo v tvári toľko nenávisti a toľko strachu, že Dorota žasla. Vlasy sa mu poplietly ako prúťiky vo vtáčom hniezde, z ústnych kútikov mu tiekli sliny, oči mu blčaly červenkastým plameňom, cviker mu sedel na konci nosa.

Nič by nebolo dokázalo Dorotu väčšmi zväbiť a po-

dráždiť ako slová, ktoré teraz počula o Danielovi. Rozšírené oči sa jej jagaly, ústa sa žiadostivo otvorili. Ak doteraz bola nerozhodná, teraz sa už pevne rozhodla. Milovala peniaze. Narodila sa už s lakomstvom v prsiach. Ale keby jej pán Carovius bol položil pod nohy všetky svoje poklady a žiadal za to len to, aby sa zriekla Daniela, nebola by to dokázala, teraz už nie.

Čosi hrozného a zároveň príjemného ju vábilo k tomu, ktorého počula tak preklínať, ktorého sa všetci tak obávali. V jeho blízkosti prudšie cítila dráždenie smyselného nebezpečenstva ako v prítomnosti ostatných mužských, ktorých poznala. Bol jej hádankou a bol jej neprístupný. Chcela ho uhádnuť a odomknúť. Mal toľko žien, iste viac, ako sa priznal. Teraz chcela ona mať jeho. Bol taký tichý, taký rozumný, taký rozhodný. Chcela od neho tichosť, rozumnosť, rozhodnosť, chcela mať všetko, všetku čarovnosť, všetku ľudskú moc a všetko, čo skrýval, slovom chcela mať od neho všetko.

Ustavične myslela na neho, len na neho. Myšlienky jej obletovaly jeho obraz, placho, žiadostivo a ihravo. Dokázal jej sjednotiť smysly, vniesť do nich vôľu. Chcela ho mať.

Dážď plieskal do oblokov. Pán Carovius si pritisol obe ruky na líca, lebo ho postrašila Dorotina zamyslenosť. „Už vidím, že ma chceš opustiť,“ hrozne bedákal. Znelo to ako zavýjanie psa o polnoci. „Chceš ma oklamať, chceš prebehnúť k nepriateľovi a ja mám vypliešťať oči na prázdne štyri steny. Už to vidím, už to vidím.“

„Prestaň, strýčko, nič sa nestane, veď to bol len žart,“ povedala Dorota pokrytecky chlácholivo a váhovou chôdzou šla ku dverám a chvíľkami sa zdržanlivo usmievala.

Hned' po obede zacengala Dorota v Danielovom byte. Filipína jej otvorila, ale nechcela ju vpustiť do izby. Vynútila si priechod a s prahu dverí si zvysoka obzerala Filipínu.

„Pozor, Filipína, čosi tu posmrdkáva,“ hundrala si Filipína popod nos.

Daniel sedel pri práci. Mlčky vstal a zadíval sa na Dorotu, ktorá opatrne zatvárala dvere.

„Tu som, Daniel,“ povedala a vydýchla si ako plavec, ktorý vyšiel na pevnú zem.

„Čo to znamená?“ opýtal sa stŕpnutý Daniel.

„Že som urobila, čo ste chceli, Daniel. Preč od odstavných. U otca už nemôžem ostať. Kam som mala ísť, ak nie sem?“

Daniel pristúpil k nej a obe ruky jej ťažko položil na plecia. „Dievčatko, dievčatko!“ povedal vystrihavo, celý ohromený.

Hľadeli si vzájomne do očí dlho, zdanlivo predlho. Ako by jej bol Daniel chcel nazrieť do najskrytejších záhybov duše. Dorote sa opovážlivo iskrily oči, nesklopila mihalnice. Zrazu Daniel sklonil hlavu a bozkal ju na čelo.

„Vieš, kto som,“ vravel a chodil izbou sem a ta. „Vieš, ako som žil a ako žijem. V mnohom som zvinil a som samotár. Túžim po nežnosti, ale neviem darovať nežnosť. Mám tvrdý osud a kto ho prežíva so mnou, musí byť prichystaný, že znesie tvrdosť. Často som si nepriateľom a často som nepriateľom tým, čo so mnou dobre smýšľajú. Nie som veselý, nie som spoločenský. Viem byť surový, urážlivý, zlomyseľný, neúprosný a mstivý. Som škaredý, som chudobný a nič som už

mladý. Nebojíš sa o svoje dvadsaťtri roky, Dorota?“

Dorota energicky pokrútila hlavou.

„Skúmaj sa, Dorota,“ pokračoval nástojčivo, „nesmýšľaj nepresne o sebe a o mne, premysli si všetko dôkladne a hlboko, aby sme s osudom nespravili falošnú smluvu. Láska ma môže väčšmi ovládnuť, ako ovládam seba, a vtedy sa jej celý poddávam, len musím dôverovať, nesmierne dôverovať. Keby som nemohol dôverovať, bol by som vyhnaným do pekla, zlým duchom. Skúmaj sa, Dorota, musíš si uvedomiť, že čo robíš, je sväté.“

„Nemôžem inakšie, Daniel!“ vykrikla Dorota a hodila sa mu na prsia.

„Teda, nech nám je Boh milostivý!“ povedal Daniel.

•

18.

Daniel zaviedol Dorotu k Sylvii Erfftovej do Žigmundovho dvora. Napísal jej, opísal jej okolnosti a poprosil ju, aby Dorotu prichýlila do svadby. Sylvia prejavila srdečnú ochotu splniť, čo si žiadal.

Ešte dve noci strávila Dorota doma a podarilo sa jej vyhnúť vysvetleniu s otcom, lebo si vyžiadala trojdňovú lehotu na rozmyslenie. Na tretí deň ráno, keď otec odišiel do hudobnej školy, sbalila si veci a odišla z domu.

Andrejovi Döderleinovi napísala nasledujúci list: „Milý otec, nerob si zbytočné nádeje na pána Weisskopfa. Som plnoletá a môžem sa vydať, za koho chcem. Už som si aj vybrala muža, s ktorým pôjdem pred oltár. Je to Daniel Nothafft. Lúbi ma možno väčšmi, ako si zaslúžim, a chcem mu byť dobrou ženou. To sa už nedá zmeniť a určite aj ty nahliadneš, že vznešenejšie je nasledovať

vlastné srdce ako sa dať zväbiť a oslepiť materiálnymi výhodami. Tvoja milujúca dcéra Dorota.“

Andrejovi Döderleinovi sa zakrútila hlava. List mu vyklzol z prstov a spadol na zem. Trasúc sa na celom tele, pristúpil k prikrytému stolu, chytil vodovú sklenicu a hodil ju o stenu, že sa rozbila na tisíce kúskov. „Zaškrtím ťa, ropucha!“ vrešťaľ, rozháňal sa zaľatou päšťou, šiel do Dorotinej izby a v nesmiernej zlosti porúcal stolíčky a toaletný stolík.

Prestrašená slúžka vbehla do obytnej izby. Videla na zemi Dorotin list, zdvihla ho a prečítala. Keď počula, že sa blíži rozzúrený pán, ušla, bežala do príziemia, zacementovala u pána Caroviusa a ukázala mu list. Zoľtľol v tvári, kým čítal Dorotine riadky. Vtedy slúžka ľahko vykrikla, vytrhla pánu Caroviusovi list z ruky a bežala na dvor, lebo dolu schodmi schádzal Andrej Döderlein. Chcel ísť na políciu a žiadať, aby zavreli dcérinho zvodcu. Keď zazrel na chodbe pána Caroviusa, zastal, uprel na neho pohľad, plný nenávisti, v ktorom sa zároveň zračila ako by plachá otázka. Áno, skoro sa zdalo, že už aj slovíčko smierenia, už aj pohyb toho, ktorému tak dlho vyhýbal, boly by odstránily všetko, čo bolo, a boly by z oboch mohly spraviť spojencov vo vykonávaní trestu a pomsty.

Ale pán Carovius skončil so svetom. Tvár sa mu skrívila do zlomyseľného a pohŕdavého úškrnu, potom sa obrátil a s hrmotom zabuchol dvere na byte.

Andrej Döderlein došiel len ku bráne radnice. Tam mu zrazu všeličo poschodilo na um, zachmúril sa, chvíľku uprene hľadel na dlažbu a potom sa pobral domov, už ani zpolovice nie takou prudkou chôdzou, ktorá teraz svedčila, že sa v ňom zlomila sila podujať niečo.

Len čo došiel domov, oznámili mu, že prišiel Daniel. „Ešte sa osmeľujete, pane?“ okríkol vchádzajúceho Da-

niela. „Ešte sa opovažujete prísť mi na oči? Prisám-bohu, to je primnoho!“

„Prijímam každý zápas,“ povedal Daniel chladno a dôstojne ako obyčajne pri takýchto príležitostiach, čo vždy veľmi zapôsobilo. „Nemám sa čoho báť. A rád by som žil v pokoji so ženiným otcom, preto som prišiel.“

„Viete vy, čo ste mi vykonali? Ukradli ste mi dcéru!“ pateticky vykrikoval Döderlein. „Ale ja vám už prekrižujem plány, len sa spoľahnite, ukážem vám, čo je v mojej moci.“

Daniel sa pohŕdavo usmial. „O tom nepochybujem,“ odpovedal. „Poznám tú moc, odkedy žijem. Lenže som sa jej nikdy nepodrobil a zavše sa mi aj podarilo zlomiť ju. Porozmýšľajte trošku o svojom dieťati o sebe a o mne. Sbohom.“ S tým odišiel.

Andrej Döderlein sa znepokojil. Prenasledoval ho Danielov úsmev. Čože zas zamýšľa tento desperado? Zlé svedomie ochromuje zlé rozhodnutia. Döderlein celý týždeň zápasil s hrdosťou, a keď sa Daniel už neprihlásil a ani od Doroty neprišla zpráva a keď ešte na všetko nešťastie majiteľ mlyna žiadal vrátenie pôžičky, povedal si, že čo sa stalo, nedá sa už zmeniť, a jedného dňa vyšiel na tretie poschodie v dome na Námestí Egydia.

„To ma teší,“ povedal Daniel a podal ruku hostovi.

Andrej Döderlein rozprával o krvácajúcom srdci, o zničení veľkých nádejí, o bezbožnosti mládeže, o osamelosti starých, potom z čista jasna, bubnujúc prstami mocnej ruky na stole, vyrozprával, do akého zlého postavenia sa dostal s majiteľom mlyna. Vraj sa zaručil za istého priateľa a prinútil ho zaplatiť za neho. Nemohol si inakšie pomôcť, preto si požičal peniaze od Dorotinho bohatého pytača.

Daniel musel uznať, že sú to pokorujúce starosti a že Döderlein musí dlh vyrovnáť. Döderlein povedal,

že je dlžený tisíc päťsto mariek. Až sa prekvapil, že povedal sumu, ktorá mu zaistovala päťdesiatpercentný zisk. Bola to múdra myšlienka, ktorá zároveň vyskúšala veľkodušnosť budúceho zaťa. Ale uvedomil si, že v základe nerobí čestne, a bol dojatý, keď mu Daniel, ktorý len letkom pomyslel, že sa mu úspory zmenšia, sľúbil, že mu peniaze donesie na druhý deň.

„Zahanbujete ma, Daniel,“ povedal, „naozaj ma zahanbujete. Zahrabme staré škriepky a buďme dobrými priateľmi. Veď sme aj tak kolegovia u Apolóna. Či vari nie? Volajte ma otcom, ja vás budem volať synom, tykajte mi a aj ja vám budem tykať.“

Daniel mu bez slova podal ruku.

Döderlein sa opýtal na Dorotu, a keď mu Daniel povedal, kde je, bol veľmi spokojný. „Povedz jej, že môj dom a moje náručie sú jej otvorené, oznám jej zmenenú konšteláciu,“ povedal mäkko. „Obaja sme boli nespravodliví, obaja sme to odpykali.“

Daniel odpovedal sucho, že sa mu zdá lepšie, aby Dorota ostala u Sylvie Auffenbergovej.

„Ako chceš, syn môj,“ povedal Andrej Döderlein, „podrobím sa všetkému, čo vyžaduje vaše mladé šťastie. Ale teraz by sme si mali vypiť sklenicu malvasírskeho alebo moselského na šťastlivú budúcnosť môjho milého dieťaťa. Či nemáš chuť?“

Daniel vyšiel z izby, chcel poslať Filipínu do hostinca „K zlatému poštovému rohu“. Ale Filipína s Agneskou neboli doma. Zazrel na schodoch slúžku z domu a poprosil ju, aby mu šla po víno. Dlho trvalo, kým sa vrátila s vínom, a keď Daniel ponalieval, ukázalo sa, že Döderlein už nemá času, lebo o siedmej mal hodinu vyučovania. Vypil len pol skleničky a rozlúčil sa s Danielom mocným potrasením ruky.

Daniel sedel chvíľku zahrúžený v myšlienkach, potom

ktosi zaklopal na dvere a vošiel starý Jordan. „Dovoliš?“ opýtal sa.

Daniel prikývol a Jordan si sadol na stoličku, na ktorej sedel Andrej Döderlein. Skúmavo hľadel Danielovi do tváre. Zrazu povedal: „Je to pravda, Daniel, že sa chceš ženiť? Že si chceš vziať za ženu Döderleinovu dcéru?“

„Áno, otec, pravda je to,“ odpovedal Daniel. Doniesol čistú skleničku, nalial vína a podal ju starcovi. „Napi sa, otec!“ povedal.

Starý chlipkal a rozmýšľal. „Zdá sa mi, že prešlo iste aspoň deväť alebo desať rokov, ako som nepil víno,“ vravel si.

„Nemal si dobrý život,“ odpovedal Daniel.

„Neponosujem sa, Daniel. Znášam ho, lebo ho musím zniesť. A ktovie, možno mi ešte daruje trošku šťastia. Možno. Ktovie.“

Potom sedeli mlčky a chvíľkami sa napili. Bolo tak ticho, že počuli sipieť plameň v lampe.

„Ale celkom som zabudol na Filipínu,“ začal starý Jordan ustarosteno. „Popoludní prišla ku mne a oznámila mi, že ide k pani Hadebuschovej a ostane tam aj s Agneskou, kým nebude po svadbe. Ale rozprávala tak zmätene, že som sa nevyznal, čo zamýšľa týmito slovami. Ba aj znelo to tak, ako by sa jej vôbec nechcelo odísť z domu. Nie je tá ženská trochu pomätená? Predvčerom bolo počuť z kuchyne trieskanie a rumádzganie, a keď som nazrel dnu, ležalo na zemi aspoň šesť rozbitých tanierov a pritom sa mi ešte vyhrážala, že ma obleje pomyjami a hromžila bezbožne. Ako je to? Môže si len tak pre nič za nič odísť s dieťaťom k Hadebuschke?“

Daniel mu neodpovedal. Myšlienka na Filipínu ho zrazu naplnila tušením nešťastia. Zdalo sa mu, že sa jej musí podvoliť.

V noci sa Daniela zmocnilo hlboké ruzčúlenie. Vyšiel z domu a hoci bola tma a padal sneh, šiel až za mesto a nebadal vlhkosť, zimu, vietor.

Načúval si dušu, posledný raz sa radil so sebou a často hľadel na čiernu nebeskú klenbu, akoby prosil o osvetlenie. Zdalo sa mu, že ráno bude ešte černejšie, blúdil v úzkostiach a vábilo ho k hrobom. Len cestou na cintorín mu zišlo na um, že brána bude iste zatvorená, no jednako šiel ďalej. Dlho hľadal v múre miesto, kde by sa mohol preškriabať. Napokon ho našiel, vyškrabal sa hore, pričom si odrel ruky do krvi, soskočil do zasneženého krovia a so sovrenou hrud'ou blúdil rozbúreným, pustým poľom mŕtvych. Keď potom stál pri Gertrudinom hrobe, premohol ho pocit prítomnej chvíle, z búrky sa ozývaly hlasy, hrôza rozpomienok ho skoro strhla na zem, ale pri Lenorinom hrobe sa mu hrud' upokojila a zrazu sa v hĺbke obzoru roztrhly mraky a otvorom chvejivo prenikol mesačný lúč.

Vrátil sa domov neskoro, len nad ránom

O týždeň šiel po Dorotu do Žigmundovho dvora.

Sylvia s Dorotou mu šly v ústrety zasneženou alejou. Držaly sa popod pazuchy a Sylvia sa usmievala Dorotinu džavotaniu. Zdalo sa, že si rozumejú, obraz nemohol klamať a Sylvia aj povedala Danielovi medzi štyrmi očami, že si Dorotu obľúbila. Nikto vraj nemohol odolať jej veselosti a s deťmi bola aj ona deckom.

A jednako Sylvia pozorovala Daniela, a keď s nimi bola Dorota, chvíľkami aj ju, rýchlym, skúmavým, čudne neistým pohľadom.

V slnečný decembrový deň mali Daniel s Dorotou svadbu.

1.

Už dva týždne žila Filipína s Agneskou u pani Hadebuschovej. Potom im Daniel odkázal, aby sa obe vrátili domov, alebo ak by Filipína radšej ostala, aby poslala Agnesku, a to hneď.

„Tu to máme,“ povedala pani Hadebuschová, „pán rozkazuje.“

„Môže mi rozkazovať,“ odpovedala Filipína posmešne. „Dieťa ostane u mňa a ja ta nejdem, a basta. Však, Agneska?“

Agnesa sedela na lavičke pod pecou pri slabomyseľnom Henrichovi, ktorý čítal ošúchaný sošit kolportážneho románu. Keď ju Filipína zavolala, roztržite zdvihla hlavu a tupo sa jej usmiala. Dvanásťročné dievča malo bezvýrazné ťahy a skoro celkom žltú pleť, lebo málo chodilo na povelie a zväčša žilo v izbe.

„To nepomôže,“ pokračovala pani Hadebuschová, ktorá vyzerala prastará a ponášala sa na zlostnú, dokaličenú trpasličku, „môže si decko žiadať a musí ho dostať. Napokon by som mala ešte opletačky so súdmi.“

„No čo, Agneska, chceš sa vrátiť k otcovi?“ oslovila Filipína dievčatko a významne pozrela na Hadebuschku.

Agneske sa zachmúrila tvár. Nenávidela otca. To do-

kázala Filipína ustavičným našepkávaním a nenávisťnými rečami. Agneska bola presvedčená, že otcovi zavadzia, a jeho ženba ešte upevnila toto presvedčenie. V tupej duši jej žil obraz privčias umretej matky ako ženy zavraždenej, obetovanej. Veď jej Filipína vedela príšerne rozprávať o matkinej samovražde. V mnohých zimných večeroch a podvečeroch sa Filipína stále vracala k tejto udalosti. Raz, keď dorastie, keď sa naučí hovoriť, chcela sa Agnesa s otcom porátať.

Keď sa naučí hovoriť! Toto bolo jej najvrúcnejšou túžbou. Lebo sa narodila nemou, duša jej hynula v omnoho väčšom zajatí, ako kedysi matkina duša, lebo nebola schopná pohľadu, ani rozletu, lebo všetko v nej nielen spalo, ale beznádejne vyschlo.

„K Döderleinke nepôjdem,“ hučala.

Večer prišiel Daniel. Odtiahol Filipínu nabok a vážne jej začal vysvetľovať. Objasnil jej, ako len najlepšie vedel, prečo sa oženil, aby nezašiel prihlboko. „Potreboval som ženu, mladú priateľku. Tebe, Filipína, som vd'ačný, ale musím mať okolo seba niekoho, kto ma povznáša, lebo ty sa nevyznáš v mojom ťažkom remesle. Teda, Filipína, nebud' hlavaňa, sviaž si batôžtek a pod' domov. Čo by sme si bez teba počali?“

Prvý raz sa s ňou shováral ako so ženou a s človekom. Filipína nespúšťala s neho očí. Vybuchla divým smiechom a posmievala sa: „Joj, Daniel, ako sa ty vieš zaliečať. To by som si o tebe nebola pomyslela, vždy si bol taký mrzutý. Dobre. Povedz „milá Filipína“. Povedz celkom pomaly „milá Filipína“, potom pôjdem.“

Daniel prekvapene hľadel Filipíne do tváre, čo nikdy nebola mladá a čo tak chytro ostarela. „Šašo!“ povedal namrzený a odvrátil sa.

Filipína dupkala o dlážku. Idiot Henrich vyšiel na chodbu a držal lampu nad hlavou.

„Pobožný pisár býva ešte tu?“ opýtal sa Daniel a v rozpomienkach hľadel na preliačené schody.

„Vďaka Bohu, nie,“ rehotala sa Filipína, „to by mi ešte chýbalo. Zle mi je, keď vidím mužského.“

Daniel jej zas pozrel do škaredej, zlostne skrivenej tváre. Bol navyknutý spytovať sa tónmi na existenciu a premenu všetkých vecí, všetkých očí, všetkých tiel. Tu zrazu pocítil nemotu — neozval sa ani tón — tak ako zavše pri pohľade na rybu z morských hĺbok by sme pocítili: tmu. Myslel na Evu, v tejto chvíli túžil za svojou Evou, a práve vtedy vyšla z dverí Agnesa, ktorá chcela pozrieť, kde je Filipína.

Položil Agneske ruku na vlasy a láskavo povedal Filipíne: „Nuž teda, milá Filipína, pod' domov!“

Agnesa sa chytro skrčila a utiahla pred jeho rukou, takže sa zahľadel na dievča v pochmúrnom prekvapení. No Filipína složila ruky, sklonila hlavu a zahundrala celkom pokorne: „Dobre, Daniel, prideme zajtra.“

2.

O desiatej predpoludním zjavila sa Filipína pred dvermi Danielovho bytu. Vliekla v ruke batoh a druhou rukou viedla Agnesku, ktorá sa bojazlivo obzerala.

Dorota otvorila dvere. Bola pekne a čisto oblečená, mala kartúnové šaty s belasými kvietkami a bielu zásterku s čipkami naokolo, na hrdle mala zlatú retiazku, na ktorej visel medailónik.

„Ach, deti!“ vykrikla veselo. „Filipína a Agneska! Vitajte, deti, konečne ste prišli?“ Chcela Agnesku objasť, ale dieťa sa placho odtiahlo ako včera od otca.

Filipína zlostne skrivila pery, keď ju o desať rokov mladšia nazvala dieťaťom, a obzerala si Dorotu od hlavy po päty.

Dorota to ani nezbadala. „Pomyslite si, Filipína, kuchárka nám dnes neprišla, chcela som skúsiť variť,“ vravela dôležite a obratne, „ale neviem, mäso v polievke je ešte vždy tvrdé ako skala. Nože pozrite.“ A vtiahla Filipínu do kuchyne.

„Treba hrniec prikryť pokrievkou,“ rozhodla Filipína s pohŕdaním v tvári, „a ani vám poriadne nehorí.“

Ale Dorotu už zaujímalo inšie. Objavila sklenicu so zaváraním, otvorila ju, vzala drevenú lyžicu s dlhou rúčkou, nabrala si zavárania, dala si ho do úst a opatne ochutnávala. „Dobré je,“ povedala, „chutí ako citrónát. Ochutnajte, Filipína.“ Držala Filipíne lyžicu pri ústach, aby ochutnala. Filipína nevlúdne odtisla lyžicu.

„To nejde, musíte ochutnať, chcem to, chcem,“ nástojila Dorota a neústupčivo držala lyžicu Filipíne tesne pod nosom. „Chcem to, chcem!“ opakovala poloprosebne, polorozkazom, takže Filipína, ktorá sa ešte nevedela priecť tejto osobe, dala si vopchať lyžicu do úst, len aby mala pokoj.

Vtedy vyšiel na chodbu starý Jordan a za ním komiár, ktorý mal vyčistiť komíny.

„Pán inšpektor, pán inšpektor!“ kričala Dorota v smiechu, a keď starec prišiel na jej volanie, dala aj jemu plnú lyžicu zavárania, potom si aj komisár musel vziať za lyžičku a napokon prišla na rad Agneska.

Teraz sa všetci smiali, ba ešte aj Agneskinou tvárou sa mihol jasný záblesk, a Daniel, ktorého kriky vyvolaly z izby, stál v kuchynských dverách a smial sa s nimi.

„Vidiš, Daniel, vidiš!“ vravela pokojná Dorota. „Všetci mi žerú z ruky. Tak to mám rada. Dobrú chuť, ľudkovia.“

3.

S otvoreným listom v rukách vpálila Dorota raz popoludní k Danielovi do izby, kde pracoval.

„Počuj, Daniel, pani Feistmantelová, žena komerčného radcu, ma prosí, aby som zajtra prišla k nej na tanečný večierok. Smiem?“

„Vyrušuješ ma teraz, drahá. Nevidíš, že ma vyrušuješ?“ opýtal sa Daniel vyčítavo.

„Áno, áno, odpusť,“ šepkala Dorota a bezradne sa zahľadela na stôl, pokrytý notami. „Mám si aj husle doniesť,“ pokračovala, „mám im zahrať.“

Daniel hľadel sústredeným pohľadom do prázdna a nepočul, čo vravela.

Dorota bola netrpezlivá. Zrazu pristúpila k stene, kde zas visela maska Zingareilly, odkedy sa Daniel vrátil. „Už dávno sa ťa chcem opýtať, Daniel, čo tu robí táto vec. Načo ju máš? Načo ju potrebuješ? Zlostí ma jej večné vyšskieranie.“

Daniel sa zobudil. „To voláš vyšskieraním?“ opýtal sa a pokrútil hlavou. „Je to možné, aby sa ti tento nadzemský úsmev vyšskieral?“

„Áno,“ odpovedala Dorota zaťato, „vyšskiera sa. A ja to nestrpím, nestrpím tu to tvárisko práve preto, že ju máš rád. Všetk ju máš radšej ako mňa?“

„Nebud' detská, Dorota!“ povedal pokojne. „Musíš upäť smysly trochu vyššie, musíš si ctiť aj mojich duchov.“

Dorota mlčala. Nechájala ho. Hľadela na neho s ľahkou nedôverou. Myslela si, že maska je obrazom jeho bývalej milenky. A pohľadavo stiahla pery.

„Pred chvíľkou si spomenula, že by si kdesi mala hrať, Dorota,“ začal zas Daniel. „Vieš, že som ťa ešte nepočul hrať? Priznám sa ti úprimne, že som sa doteraz toho

bál. Lebo znášam len najdokonalejšiu hudbu a jej príslub. Oboje tu môže byť, a jednako, kde sa mi berie strach? Dlho si necvičila, ba ani raz, odkedy žijeme spolu. A predsa sa chceš produkovať pred neznámymi? To je čudné, Dorota. Buď taká dobrá, dones si husle a zahraj mi niečo.“

Dorota šla do susednej izby, doniesla skrinku s husľami, potrela sláčik kolofóniou, a kým si ladila a-strunu, opýtala sa so zdvihnutými obrvami: „Naozaj chceš, aby som ti zahrala?“

Stisla pery a hrala Fiorillovu etudu. Keď dokončila a Daniel sa neozýval, zas zdvihla nástroj a zahrala dosť úbohý kúsok od Wieniawského.

Daniel zas dlho mlčal. „Celkom pekne, Dorota,“ povedal konečne, „myslím, že v hudbe máš celkom milé rozptýlenie.“

„Ako to myslíš?“ odpovedala Dorota prudko a líca jej zaliala tuhú červenosť.

„Má to byť viac, Dorota?“

„Ako to myslíš?“ opakovala v pomykove a nespokojne. „Som presvedčená, že je to dačo viac.“

Daniel vstal, pristúpil k nej, jemne jej vzal z ruky sláčik, chytil ho na oboch koncoch a zlomil ho napoly.

Ohromená Dorota strašne vykrikla a hľadela na neho celá bez seba.

Daniel povedal veľmi vážne: „Ak je hudba, ktorú počujem, nie hudbou, ktorá tu ešte nikdy nebola, je hudbou, ktorá tu už bola sto ráz. Moja žena sa musí povzniesť nad takýto obstojný, melodický diletantizmus.“

Slzy zaplavily Dorote oči. Zas ho nepochopila, a to tak úplne nepochopila, že si namýšľala, že Daniel je k nej schválne taký zlý.

Hra na husle jej bola prostriedkom páčiť sa, páčiť sa sebe, páčiť sa svetu, bola jej prostriedkom povýšiť

sa, prinútiť ostatných, aby ju obdivovali, a oslepiť ich. Len preto sa od malička podrobovala otcovej prísnej výchove. Bola aj ctibažná, usilovala sa pre pochvalu, ale potom nedbala na pochvaly, a keď akýsi neznámy zákon vyžadoval aj cit, nazdávala sa, že ho dáva, keď pri hraní myslela na osobné túžby, radosti a zábavy.

Daniel ju objal a bozkal. Vytrhla sa mu a zaťato si stala k obloku. „Mohol si mi povedať, že hrám veľmi zle,“ vybuchlo z nej v zlostnom plači, „ale nemusel si hneď tak surovo polámať sláčik. Veď už nikdy nebudem hrať. Ani na um mi nezišlo uraziť ťa.“ A rozplakala sa ako rozmaznené decko.

Daniel dlho hovoril, aby ju upokojil. Napokon videl, že slová sú daromné, a so vzdychom zamĺkol. Po chvíľke jej vzal z ruky šatôčku, s úsmevom jej utrel slzy a povedal: „Bol by som radšej, keby si nešla na večierok k pani Feistmantelovej. Lebo, vidíš, nesľubujem si mnoho od takých stykov. Ničím neobohacujú a zväčšujú chůťky. Ale keď som ťa už tak zarmútil, len si k nej pokojne choď, možno zabudneš na bolesť, ty blázonko.“

„Ďakujem pekne, ale nepôjdem,“ posmešne odpovedala Dorota a vyšla z izby.

4.

Ale na druhý deň pri obede Dorota oznámila, že predsa len prijme pozvanie ženy komerčného radcu. Vraj je omnoho prostejšie ísť na večierok, povedala s výrazom, ako by jej toto rozhodnutie bolo veľmi ťažké, ako sa vystaviť ustavičným otázkam a výčitkám.

„Len choď,“ posmeľoval ju Daniel, „veď som ti to aj ja radil.“

Dala si ušiť tmavobelasé zamatové šaty. Boly veľmi pekné a chcela si ich prvý raz obliecť pri tejto príležitosti.

Keď okolo piatej vošiel Daniel do spálne, videl Dorotu v nových šatách stáť pred zrkadlom. Bolo to vysoké, úzke zrkadlo na podstavci. Dorota ho dostala od otca ako svadobný dar.

„Čo sa s ňou robí?“ mihlo sa Danielovi hlavou, keď sa mladá žena ani len nepohla. Celkom sa vpila do pohľadu na vlastný obraz v zrkadle. V očiach mala akúsi meravosť, dychtivosť a chorobné očarenie. Nezbadala, že Daniel stál v izbe. Keď pohla rukou a obrátila hlavu, bolo to len preto, aby s pôžitkom pozorovala vlastné pohyby v zrkadle.

„Dorota!“ zavolať Daniel tiško.

Strhla sa, pozrela na neho zamyslená a neprítomne sa usmiala.

Daniel sa bál a bolo mu úzko.

5.

„Som Danielovi rodina, teda si musíme tykať,“ povedala Filipína Dorote. A Dorota súhlasila.

Každé ráno, keď Dorota vošla do kuchyne, vyzvedala sa Filipína: „Čo sa ti snívало?“

„Bola som na stanici, bola vojna a Cigáni ma odvliekli,“ odpovedala jej raz Dorota.

„Stanica znamená neočakávanú návštevu, vojna znamená škriepku s rôznymi osobami a Cigáni znamenajú, že budeš mať robotu s ľahťikárskymi ľuďmi,“ proročovala Filipína zo snára.

Filipína vedela čariť z bodiek. Dorota často sedávala pri nej a opytovala sa jej napríklad, či je ten alebo onen

do nej zaľúbený, či je tá alebo tá zaľúbená do toho alebo onoho. Filipína nakreslila bodky na papier, pripísala k nim čísla, potom si otvorila prorockú knihu a oznámila odpoveď veštby.

Onedlho byly obe jedno srdce a jedna duša. Všetečná Dorota mohla vždy počítat s odobrujúcim smiechom Filipíny, a keď sa Agneska apaticky dívala na ne, búšila ju Filipína do chrbta a okríkla ju: „Hlúpa zdochlina, nevieš otvoriť papuľu?“

Vtedy sa Agneska smutno utiahla k školským sošitom a celé hodiny presedela nad prostou počtovou úlohou. Dorota jej zavše priniesla kus koláča. Agneska ho zabalila, vopchala do vrečka a na druhý deň ho dala priateľke, ktorá jej dovolila odpísať úlohu.

Provízor Seelenfromm zastavil Filipínu na ulici a opýtal sa: „No, čo nového u vás? Ako sa soší mladá pani?“

„Joj, žijeme si ako v raji,“ odpovedala Filipína a rozťahla ústa až po uši. „Každý deň pečené mäso, každý deň koláče, víno je stále na stole a návštevy si podávajú kľučky.“

„To teda Nothafft teraz iste ohromne zbohatol,“ povedal ohromený provízor.

„Akiste, u nás sa už teraz nikto nestará o peniaze. Aspoň naša pani má stále plnú peňaženku.“

Nebo bolo belasé, slnce svietilo, nastala jar.

•

6.

Každú nedeľu obedoval Andrej Döderlein s deťmi. Rád mal šľavnaté bravčové stehno, šalát s majonézou a tortu s cukrovou polevou. Starý Jordan, ktorému dovolili v nedeľu s nimi obedovať, omáľal každý kúsok, kým sa mu nerozpustil na jazyku. V celom živote nedo-

stal takéto maškrty a chvíľkami si obzeral Daniela prekvapeným pohľadom.

Zriedkakedy sa zamiešal do rozhovoru. Keď sobrali so stola, vstal a odišiel do svojej komôrky.

„Veľký čudák je tento starec“, povedal raz v nedeľu Andrej Döderlein a špáral v zuboch.

„Mám s ním mnoho trápenia,“ hnevala sa Dorota. „Stále nám nazíza do hrncov. Desať ráz denne príde do kuchyne, pchá nos do povetria a opytuje sa, čo varíme. Poneviera sa na chodbe a hostia sa o neho potkávajú.“

Andrej Döderlein zahundral čosi na znak pochopenia.

„A ako sa vlastne máš finančne, syn môj?“ vľúdne oslovil Daniela. „Nechcel by si okrem miesta organistu prevziať ešte aj miesto na našej škole, aby si si prilepšil v domácnosti? Herold ide do penzie, má už vyše sedemdesiatpäť rokov a nestačí plniť požiadavky. Ak sa za teba prihovorím, máš miesto isté. Tritisíc mariek ročite, po desaťročnej službe sa postarajú o vdovu a ešte dostaneš plat za hodiny, myslím, že je to vábivé. Alebo nie?“

Dorota, celá natešená, pribehla k otcovi, objala ho okolo obrovského drieku a bozkala na ovisnuté líce.

„Nedakuj mi, dieťa,“ bránil sa Olympčan, „vám pomáhať je predsa mojou prvou povinnosťou.“

„Aký napuchnutý, neznámy človek to tu sedí?“ mihlo Danielovi hlavou. „Čo chce ten človek odo mňa? Prečo sa mi votrel do izby a sedí za mojím stolom? Prečo mi tyká a ovieva ma svojím dychom?“ Mičal.

„Chápem, syn môj, že sa ťažko zriekaš svojej múzy,“ pokračoval Döderlein so skrytým sarkazmom. „Ale kto z nás sa môže úplne venovať náklonnostiam? Všetchnosť je mocná? Ikarus musí padnúť na zem. Teraz, keď ti žena očakáva radostnú udalosť, nesmieš váhať, ak si rozumný.“

Dorota zlostne zazrela na Daniela.

„Rozmyslím si to,“ povedal Daniel, vstal a vyšiel z izby.

„Je mu to nepohodlné,“ zlostila sa Dorota. „Pohodlie mu je nadovšetko. Ale ja ho už prinútim, otecko. Len urob, čo môžeš, nesmie sa zdráhať.“

Týmto prejavila, že jej Daniel už dávno nebol tajomný a nepochopiteľný. Otvorila si ho, uhádla ho, pravda, po po svojom. Bol omnoho prostejší, ako sa nazdávala, a hnevalo ju, že si tak ľahko ukojila zvedavosť. Čo jej bolo zaujímavé, rozčuľujúce, prekvapujúce, odhalila ako čosi celkom prostého a obyčajného. Už ju nič nedráždilo, už ju vábilo len dosiahnuť nad ním výlučnú moc, využitím mladosti a smyslov.

Daniel cítil, že bola sklamaná. Hneď sa toho bál. Obavy rástly, lebo všetko, čo urobil a povedal, zrejme zväčšovalo jej sklamanie. Zo strachu povoľoval, kde by bol kedysi býval neúprosný. Vekový rozdiel ho robil trpezlivým a poslušným proti každej námietke. Obával sa, že jej nemôže dať toľko lásky, koľko požadovala vo svojej čerstvosti a prirodzenej hrubosti. Preto sa zriekal všeličoho, čoho by sa kedysi nebol odriekol, preto znášal všeličo, čo by kedysi nebol mohol zniesť.

Stačila hodinka v noci a Dorota vyvábila od neho súhlas, že prijme miesto starého Herolda. Bol natoľko skúpy v reči ako aj v citových prejavoch, že podľať mačacej prítulnosti, spurnému posmechu, dráždivej obratnosti mladého tela. Vtedy sa valia temné sily, čo vytvárajú závislosť medzi mužom a ženou. Vtedy je všetko nevypočítateľné, vtedy už nič nezodpovedá vrodenej povahe, vtedy, v jednej nočnej hodine, môže sa obrátiť na lož najsvätejšia pravda ľudského života.

A naozaj, Danielovi sa bolo treba postarať o zvýšenie príjmov. Dorota si zaopatrila mnoho nových vecí. Kúpila si toaletku, niekoľko skríň a vaňu. Lampy, sklenice, záclony, prikrývky sa jej zdaly nemoderné a nahradila ich krajšími.

Najväčšou zábavou jej bolo chodiť po obchodoch a nakupovať. Potom prichádzaly účty a Daniel len krútil hlavou. Dôrazne ju prosil, aby sa ovládala, ale ovesila sa mu na hrdlo a tak dlho modlikala, kým vzdychajúc nevyplnil je každé želanie.

Málokedy sa vrátila domov s prázdnyimi rukami. Doniesla čo len niekoľko lacných čačiek, porcelánové chlapiatko v cylindri, s dáždnikom, alebo pagodu s pohyblivou postavičkou, ba mohla to byť len pasca na myši, ale Dorota musela troviť peniaze.

Vtedy si zavolať Filipínu. A Filipína musela obdivovať. A Filipína vravievala naoko nadšená: „Ale, aké je to milé, Bože, aké je to len milé!“ Alebo: „Práve potrebujeme pascu. Včera v noci som našla myš vo výlevke. Na moj' dušu, Daniel.“

A klobúky a šaty a pančuchy a topánky, v tom Dorota nemala miery ani skromnosti. Chcela sa pretekať s najbohatšími mešťankami, ku ktorým chodila na olovranty a pri ktorých sedávala v divadle a v cukrárni.

Do divadla a na koncerty dostávala voľné vstupenky. Ale raz, keď povedala Danielovi, že jej riaditeľ poslal voľnú vstupenku, dozvedel sa Daniel od Filipíny, že si ju kúpila. Poshováral sa s ňou, no neprestajne rozmýšľal, prečo bola presvedčená, že ho musí klamať.

Nechodieval s ňou na tieto zábavy. Chcel pracovať, nechcel, aby jeho účasť zdvojnásobila hoci najmenší výdavok. Dorota sa s tým uspokojila. Jeho nechť k di-

vadlu a spoločenským zábavám sa jej zdala zaľatosťou a rozmarnosťou. Neuvážila, aké skúsenosti má za sebou, zabudla, z čoho sa jej vyspovedal v rozhodujúcej chvíli.

Keď sa neskoro večer vrátila domov s rozpálenými lícami a ligotavými očami, nemal Daniel odvahy vážne ju napomenúť, ako sa chystal. „Prečo ju strhnúť s jej neba?“ myslel si. „Víchór sa napokon utíši.“

Bál sa jej nadurdenej tváre, jej slz a bezradného pohľadu, jej zaľatého odchodu. Ale aj slová mu chybely. Vedel, že výčitky a karhania by boli márne. Nemohol vystáť prázdne rozumkárstvo a jeho ľudská reč ostávala bez ozveny. Nepochopila jeho tón, všetko si zle vysvetľovala, nič neporozumela. Smiala sa, krčila plecami, zlostila sa, nadávala mu do hundravých medveďov, hrkútala ako holubica. Nehľadela na neho skutočnými očami, nebolo v nej prúdiacej duše.

A Danielovi sa sotmelo v duši.

Výdavky v domácnosti rástly s týždňa na týždeň. Daniel by sa bol cítil držgrošom, keby si bol skryl pred ženou úspory a dával jej z nich len odpočítané čiastky. A takto onedlho bolo po peniazoch. Dorota sa skoro nestarala o domácnosť. Len rozkazovala a zlostila sa, keď Filipína presne nevykonala všetky rozkazy.

„Nuž, nudí sa tu. Bože môj, taká mladá osoba!“ vravela Filipína Danielovi s neúprosnou ľútosťou, „chce sa zabaviť, chce užiť života, Bože môj, to jej ani nepriateľ nemôže zazlievať.“

Filipína bola paňou v dome. Chodila na trh, vyplácala účty, dozerala na kuchárku a práčku a tajne sa tešila, keď vybadala, že všetko upadá, všetko nezadržateľne pláva dolu vodou.

V pokročilej ťarchavosti Dorota len zriedka vychodila z domu. Ráno až do jedenástej ostávala v posteli, potom sa starostlivo učesala, prezerala si šaty a písala listy.

Mala napodiv rozsiahlu korešpondenciu a čitatelia jej listov vychvaľovali jej zábavný sloh.

Po obede si zas ľahla do postele a podvečer chodievaly návštevy, nielen ženy, ale aj všelijakí mladíci. Daniel často ani nevedel, ako sa hostia volajú. Utiahol sa vtedy do komôrky, kde kedysi bývala Lenora, a počul z chodby zvučať smiechy a hlasnú vravu.

Večer Dorota bývala ustatá. Trochu mrzutá sedávala v hojdačke a čítavala noviny alebo „Viedenské módy“.

Daniel dúfal, že sa to určite zlepší po narodení dieťaťa, že materinský cit a materinské povinnosti ju poučia a obrátia.

Na sklonku jesene porodila Dorota chlapčeka, ktorého pokrstili Gottfriedom. Prekonávala sa v preháňaní nežnosti. Jej nadšenie sa prejavovalo v detských výrazoch.

Pridávala dieťaťko šesť dní. Ale keď ju to už omrzelo a keď ju priateľky vystrihaly, zunovalo sa jej pridávanie. „Kazí postavu,“ povedala Filipína, „kravské mlieko je práve také dobré ako ženské, ak nie lepšie.“

Filipína otvorila ústa a vypučila oči, keď si Dorota zastala pred zrkadlom s obnaženou hornou polovicou tela a obzerala si vlastný obraz v zrkadle s takou vážnosťou, akú u nej obyčajne nebolo vídať.

Dorota ochladla k dieťaťu a vari zabudla, že bola matkou. Dojčiatko ležalo v izbe pri Filipíne a Agneske a obe ho pestovali namiesto matky.

Ako by bola chcela dohoniť všetko, čo zameškala,

ako by si bola chcela vynahradiť všetko utrpenie a ťažkosti prežitých dní, hnala sa Dorota za zábavami ešte s väčšou dychtivosťou. Ale čoskoro ju na všetkých stranách hamoval nedostatok peňazí. Láskavo, ale tvrdo jej Daniel vysvetlil, že platy, ktoré dostáva ako organista a učiteľ, vystačia práve len na domácnosť, že si vlastné potreby obmedzil už čo najväčšmi, len aby mohli žiť v doterajšom blahobyte. „Nie sme mešťania,“ povedal jej, „a pre mňa je skôr chybou ako osohom, že nežijeme len z milosti náhody.“

„Ach, ty držgroš!“ durdila sa Dorota. Škaredé vrásky sa jej zjavily na čele. „Keby si mi nebol zbridil moje umenie, aj ja by som bola mohla niečo zarobiť,“ pridala.

Mlčky hľadel do zeme. Ale ona vymýšľala prostriedky a cesty, ako prísť k peniazom. „Mohol by mi pomôcť strýc Carovius,“ myslela si. Teraz často chodievala k otcovi do domu pána Caroviusa a čakávala chvíľku na schodišti, či sa strýko neukáže. Konečne raz vyšiel z dverí. Chcela sa mu pozdraviť, chcela sa mu priateľsky usmiať, ale už pohľad do tváre, v ktorej zamrela zlosť, ju poučil, že by bol márný každý pokus o zmenu starcovho rozhodnutia.

Cestou domov stretla sa náhodou s Edmundom Hahnom. Nevidela ho, ako sa vydala. Zdalo sa, že sa herec veľmi potešil stretnutiu. Šli potom spolu a rozpriadol sa medzi nimi zápalistý rozhovor, zpočiatku hlasitý, ale potom vždy tichší a tichší.

9.

V deň Dorotinej svadby šiel pán Carovius k notárovi potvrdiť testament, ktorý napísal minulej noci. V tomto

testamente poručil všetko imanie a dom s celým zariadením výchovnému ústavu pre šľachtické siroty, ktorý mali postaviť po jeho smrti. Za protektora ústavu, ako aj za správcu pozostalosti určil slobodného pána Eberharda Auffenberga.

O hudbe pán Carovius už nechcel ani počuť. Na dlhý, úzky klavír natiahol kožený obal, takže sa podobal vypchatému zvieraťu. Na náruživú lásku k umeniu myslel už len ako na poblúdenie mladosti, ale zaťato, ba často až bolestne si uvedomoval, že si tým iba trýznil ducha.

Potom sa pustil do dosť čudnej roboty, aby sa nenudil. Totiž začal hľadať tlačové chyby vo všetkých knihách, ktoré mal v knižnici. Mnoho hodín každý deň venoval tejto práci, čítal vedecké diela, ako aj diela krásnej literatúry s pozornosťou, ktorá sa upierala iba na písmeňá, a keď sa mu podarilo nájsť zlé vysádzané slovo, ba čo viac gramatickú chybu, cítil sa ako rybár, ktorému sa po dlhom vyčkávaní konečne trepoce ryba na udici.

Väčšinou býval smutný. Kedysi umelecky zastrihnuté vlasy na šiji zmenily sa na pazdernatú húšťavu. Na ulici ho bolo vidno v kabáte, plnom škvŕn a kalabrézsky slamený klobúk vyzeral ako rozstrieľaný vojenský stan.

Zas si navykol chodiť dva-tri razy do týždňa do „Rajika“, nie hádam preto, aby sa poddal bolestným rozpomienkam, ale preto, že tam káva stála ešte vždy dvadsať fenigov a nie dvadsaťpäť ako v moderných kaviarňach. A celá jeho večera bola iba čiaška kávy a niekoľko žemlí.

Náhodou si aj starý Jordan vybral Rajík a útulok. Dlho sa oba skúmali od stola k stolu, potom si raz sadli spolu a napokon sa už pravidelne stretávali v kútiku pri peci, a hoci vymenili medzi sebou iba najobyčajnejšie a najpotrebnejšie slová, jednako sa medzi osamelými starcami vyvinulo tiché priateľstvo.

Pán Carovius sa síce robil, ako by len trpel starého Jordana. Ale iba vtedy sa zahrúžil do čítania novín, keď starý Jordan prišiel a keď si s úctivým pozdravom sadol za nízky stolík. Zato Jordan netajil radosť, že vidí pána Caroviusa na zvyčajnom mieste, a kým si upíjal kávu, nespúšťal očí so spoločníkovej zlostnej tváre.

•

10.

Filipína sa stala Dorotinou dôvernícou.

Zpočiatku Dorotu vábila k Filipíne len chuť klebetiť. Neskôršie si navykla zdôverovať sa jej so všetkým. Pred ňou sa nemusela pretvarovať. Nehybná pozornosť, s ktorou Filipína načúvala, Dorote lichotila a zaháňala nedôveru. Pokladala Filipínu za prisprostú a nevzdelanú a bola presvedčená, že nemôže pochopiť a posúdiť, čo vyčíňala.

Dráždivo je maľovať svodné obrazy starému dievčaťu, ktoré vedelo tak brýzgať na mužských. Keď zamýšľala dačo vyzývavého, rozprávala to Filipíne, ako by sa to už bolo stalo. Takto skúmala, či môže vykonať čo zamýšľa, a už vopred vychutnávala pôžitok.

Celkom bezstarostná bola najmä preto, že Filipína bola škaredá. Také škaredé stvorenie nebolo v jej očiach ženou, ba ani človekom, s ním sa mohla shovárať o všetkom, čo jej len zišlo na um. A pretože o Danielovi hovorila Filipína vždy iba s posmechom, bola Dorota čoraz dôvernejšia.

Chodievala k Filipíne do kuchyne, sedávala na lavičke a rozprávala. O hodvábných šatách, ktoré videla vo výklade. O dvorení pána dvorného radcu Finkeldeya. O ľúbostných pomeroch a o rozsobášoch známych.

O perlách pani Feistmantelovej, ženy komerčného radcu. Dala by vraj desať rokov života, keby mala také perly. To bolo vôbec jej najväčšie slovo. Celá sa triasla a horela žiadosťami a túžbami, nízkym nepokojom a temnými chůfkami.

Často sa rozprávala, čo povystrájala v Mníchove. Ako raz v noci len zo všetečnosti šla s maliarom do ateliéru a raz s dôstojníkom do kasární. Akí krásni, rúči mužskí jej tu dvorili. Všetci sa hnali za ňou, ale ona, prv ako sa hlupáci spamätali, uvrzla im za roh. Bozk, to áno. Bozk vo tme. Objatie v lesíku, nič viac. Práve načas udurela policajná hodina, na to sa pri týchto veciach nesmie zabúdať, lebo sa môže zle povodiť. Napríklad bol tam istý Talian, skutočný gróf, behal za ňou ako šialený. Raz sa k nej vrútil do izby, položil jej revolver na čelo, vtedy kričala, až sa sbehol celý dom.

Keď sa Daniel usiloval obmedziť jej márnivosť, pono-sovala sa Filipíne. Filipína ju podpichovala. „To si ne-dovoľ“, vravela jej, „s tvou tvárou si sa nemala vydať za lakomca.“

Povedala Filipíne aj to, že sa zas stýka s Edmundom Hahnom. „Toho by si mala vidieť, Filipína,“ šepkala jej tajnostkársky, „to je opravdivý Don Juan, všetkým žen-ským poplietol hlavy.“ Vraj dva roky je do nej šialene zaľúbený a teraz jej sľúbil, že bude pre ňu hrať v hráč-skom klube, v intímnom krúžku, kam chodia len celkom počestní ľudia. „Ak vyhrám, Filipína, darujem ti dačo pekného,“ sľubovala.

Odteraz rozprávala celkom zmätene. Často bývala preč z domu, a keď sa vrátila, skoro vždy bola rozru-šená. Filipína ju na noc česávala, ale Dorota vždy jej rozprávala len číre klamstvá. No raz sa jej priznala, že nebola v divadle, ale u pani Bäumlrovej, Hahnovej pria-teľky, u ktorej sa tiež hralo. Vyhrala vraj šesťdesiat ma-

riek. Pozrela placho na dvere, vytiahla peňaženku a ukázala Filipíne tri zlaté peniaze.

Filipína musela prisahať, že Dorotu neprezradí. O niekoľko dní to Dorotu zas trápilo a Filipína musela prisahu opakovať. Filipína prisahala ľahko a ochotne, ako by želala dobrú chuť. V duchu si však už dávala odpustenie za krivú prisahu. Nateraz chcela len sbierať, všetko si zapamätať, sprevádzať divocha na všetkých cestách. Ved' cítila ukojenie smyselných chutíok, keď sa dozvedela o pomeroch a situáciách, ktoré nikdy nemohla prežiť.

Dorota sa zapletala vždy väčšmi a väčšmi. Oči mala ako bludičky, smiech jej znel neúprimne a kľčovite. Nikdy nemala času, nielen pre muža, ale ani pre dieťa. S času na čas jej poslíčkovia nosili listy, ktoré dychtivo čítala a hneď roztrhala. Raz vošla Filipína nebadane do izby, vtedy v strachu chytro skryla fotografiu, ktorú držala v ruke. Keď Filipínu mrzely tieto tajnosti, vravela Dorota prostoreko: „To ty nechápeš, Filipína, o tom sa s nikým nemôžem shovárať.“

Ale bála sa Filipíninej namrzenosti. Ukázala jej fotografiu. Bol to obrázok mladíka s chladným a zamračeným pohľadom. Dorota povedala, že je to Američan, že sa s ním soznámila u Bäumlery, že je ohromne bohatý a že sú do neho všetky ženy zbláznené.

Potom už každý večer chcela Filipína počuť dačo o Američanovi. „Rozprávaj o Američanovi!“ nástojila.

Raz veľmi neskoro večer prišla Dorota v nočnej košeli k Filipíne do izby. Agnesa a malý Gottfried spali. „Zajtra má Američan lôžnu v divadle, ak prídeš po mňa, uvidíš ho,“ šepkala.

„Už nemôžem vydržať zo zvedavosti,“ odpovedala Filipína.

Dorota sedela chvíľku mlčky, potom vykrikla: „Keby

som mala peniaze, Filipínka, keby som mala peniaze!“

„Myslela som, že ich má Američan dosť,“ odpovedala Filipína sucho.

„Pravdaže, má peňazí ako slamy,“ povedala Dorota a oči jej blčaly, „ale...“

„Aké ale?“

„Myslíš, že mužskí spravia niečo zadarmo?“

„Ach, tak,“ povedala zamyslená Filipína, „ach, tak.“ Učupila sa na stolček Dorote pri nohách. „Aká si krásna, aká pôvabná,“ chripela basovým hlasom. „Aké máš utešené nôžky! A akú hladkú kožu, mramor je nič proti nej.“ S prišernou smyselnosťou položila ruku Dorote na nohu a hladkala jej ju až po koleno.

Dorota sa zhrozila. Keď pozrela na učupenú Filipínu, videla, že má odtrhnutú gombičku na halienke a otvorom zbadala medzi ovisnutými prsami čosi brnavého. „Čo to nosíš na tele?“ opýtala sa Dorota.

Filipína sa zrazu sčervenala. „Nič pre teba,“ povedala surovo a rukou si pridržala halenku.

„Povedz mi predsa, Filipína, povedz mi,“ drankala Dorota, ktorá nezniesla, keď jej niečo tajili. „Vari si tam nosíš veno? Vari si si z pfs spravila sporiteľnu?“ A veselo sa zasmiala.

Filipína vstala. „Áno, mám tam peniaze,“ priznala sa nevoľky a nepriateľsky sa dívala na Dorotu.

„Iste je ich veľmi mnoho. Bedli, aby ti ich niekto neukradol! Musíš spávať na bruchu!“

Daniel prichádzal z pracovne a počul Dorotin smiech. Nejasný smútok mu hlodal v srdci a chytrou prešiel okolo dverí.

Raz večer vošla Filipína z ulice na chodbu, vtom jej z temnoty vyšiel v ústrety akýsi mužský a zavolať ju menom. Hlas sa jej zdal známy, a keď sa mužskému lepšie prizrela, videla, že je to otec.

Už desať rokov sa s ním neshovárala. Zavše ho zďaleka vidala na ulici, ale vyhla mu veľkou okľukou.

„Čo je?“ opýtala sa nepriateľsky.

Jason Filip si odkašľal a usiloval sa prejsť z osvetlenej čiastky chodby do neosvetlenej. Chcel skryť pred dcérou ošúchaný oblek.

„No, počuj,“ začal s nútenou ľahostajnosťou, „veru by si sa mohla zavše obzrieť za rodičmi. Tých niekoľko krokov ti nepoláme nohy. Cti si otca a matku, aby sa ti dobre vodilo. Napokon matka si to aj zaslúžila. Ja, nuž ja som ňa dakedy aj vyplatil, ale len keď to už naozaj nešlo inak. Bola si potvora, to ešte uznáš.“

Smial sa, ale v očkách sa mu leskol hnev. Filipína mlčala.

„Čo chcem povedať,“ pokračoval Jason Filip náhlivo, aby sa dcéra nestihla rozpomenúť na bývalé nepriateľstvo, „nože mi požičaj niečo peňazí. Zajtra musím bezodkladne čosi vyplatiť a nemám ani groša. Chlapci, vieš, tvoji bratia sa správajú skvostne. Každého prvého mi dávajú čiastku platu. Ale pre takúto maličkosť ich nechcem obťažovať. Pomyslel som si, že aj teba môžem raz popýtať, keď bývaš tak blízko.“

Jason Filip klamal. Synovia ho nepodporovali. Wilibald žil vo Vratislave ako účtovník s maličkým platom a prebýjal sa životom veľmi biedne. Markus bol oplan, zadlžený až po uši.

Filipína chvíľku rozmýšľala, potom kázala otcovi čakať a šla hore schodmi. Jason Filip si stal pod bránu

a tíško si hvízdal. Minulo už mnoho rokov odvtedy, čo v šľachetnom duchovnom pobúrení viedol vojnu proti štátnej moci. A minulo už aj mnoho rokov, čo s ňou uzavrel mier. A predsa ešte vždy si hvízdal marseillaisu.

Filipína hrmotne sbehla dolu schodmi, vyšla pod bránu a dala otcovi päťmarkový peniaz. „Tu máš“, povedala surovo, „viacej nemám.“

Ale Jason Filip by sa bol uspokojil aj s polovičkou. Mohol si zas raz zájsť do hostínca zjesť niekoľko párok a zapíť si čerstvého piva.

Odteraz častejšie chodieval do domu na námestí Egydia, vyčkával Filipínu na schodišti a prosil od nej peniaze. Filipína ho odbavila vždy menšími čiastkami. Napokon mu dávala už iba desať fenigov, keď prišiel.

12.

Daniel často vôbec neodpovedal, keď sa ho dačo opýтали. Ucho mu stratilo smysel pre slová, oko pre obrazy, znaky, tváre, pohyby. Všade si zavádzal a stále sa mučil.

Čosi ho hnalo sem a ta. Hnalo ho domov a zas preč z domu. Letmo pozoroval, že sa mu ľudia posmievajú, cítil, že mu za chrbtom krčia plecami. V tvárach žiakov čítal posmech. Služky v dome sa chichotaly, keď šiel okolo nich.

Čo mohli vedieť? Čo mu tajily? Možno v hĺbke duše aj šípil, čo vedely, ale nechcel si to uvedomiť a pomenovať.

Rástlo v ňom tiché zúfalstvo, ako keby ho bol na každom kroku sprevádzal neviditeľný klebetník. „Čo si to urobil, Daniel,“ kričalo v ňom, „čo si to urobil!“ Sestersky objaté tône ožily.

Keď si už raz uvedomil pocit poblúdenia, ktoré sa nedá napraviť, pálil ho ako oheň. Odumrela v ňom skladba, skoro už celkom dokončená.

Pre toto dielo nútil sa v noci ostať pokojným, dožičil miesta klamným nádejam, čičíkal si šípiacu dušu.

Najväčšmi ho mučil pohľad, ktorým ho pozorovala Filipína.

Odvtedy, ako sa narodilo dieťa, býval v Lenorinej izbe. Starý Jordan bol číre ohľady, chodil po izbe v pančuchách, aby ho nerušil.

Raz v noci sišiel Daniel dolu a so sviečkou v ruke pristúpil k Dorotinej posteli. Dorota sa zobudila, vykrikla, dívala sa zmätene, potom ho poznala a hnevala sa. Napokon sa posmešne a smyselne rozosmiala.

Sadol si na peľasť a chytil jej oboma rukami pravicu. ale zrazu mu bolo tak čudne neprijemne cítiť jej ruku a zahľadel sa jej na prsty. Neboly jemného tvaru, byly širšie na koncoch ako vprostriedku. Nedokázaly ležať pokojne, ustavične sa pohybovaly.

„Takto to už nejde ďalej, Dorota,“ rozvravel sa láskavo, „zničíš si svoju, aj moju existenciu. Prečo máš toľko známych okolo seba? Tak rada sa s nimi zabávaš, že si dáš hlušiť svedomie? Neviem, čo vyčínaš. Povedz mi predsa, čo robíš? Domácnosť upadá, niet tu už poriadku. Ako zapácha dym z cigariet v obytnej izbe! Po-otváral som obloky. A tvoje dieťa! Chybí mu matka. Len sa mu raz lepšie prizri, akú má nezdravú a žltú tváričku.“

„Ach, zato ja predsa nemôžem, Filipína mu dáva maku do mlieka, aby dlhšie spalo,“ odpovedala Filipína, ako odpovedajú previnilé ženy, keď si z mnohých výčitiek náhodou vyberú tú, ktorá sa im zdá nespravodlivá. Ale Daniel po tejto odpovedi celkom zamĺkol.

„Som taká ustatá a ospalá,“ bedákala Dorota a pošku-

Povala na neho posmešne a smyselne. Keď sa nehýbal, nahlas zívla a zlostne pokračovala: „Načo ma budíš o polnoci, keď chceš iba nadávať. Choď preč, ty hrozný človek!“

Obrátila sa mu chrbtom a podoprela si hlavu rukou. Naproti posteli viselo zrkadlo v pozlátenom ráme. Videla sa v ňom, páčil sa jej výzor takejto urazenej a začala sa usmievať.

Daniel, kedysi taký tvrdý a hrozný k vznešeným bytostiam, z ktorých teraz už boli len tône, videl, ako sa zaľúbene usmievala na seba v zrkadle, a pocítil zľutovanie s touto detskou namyslenosťou.

„Viem čínsku rozprávku o princeznej,“ povedal a naklonil sa nad Dorotou, „ktorá dostala od matky do vena súpravu škatuliek. V každej škatuľke bol vzácny dar a len posledná, najmenšia, uzavretá vo všetkých škatuľkách, bola zamknutá a princezná musela sľúbiť, že ju nikdy neotvorí. Nejaký čas dodržala sľub, ale zvedavosť ju mučila stále prudšie a prudšie, napokon zabudla na sľub a násilím otvorila poslednú škatuľku. Našla v nej zrkadielko, a keď zazrela v ňom vlastný obraz a videla, aká je krásna, začala zle zaobchodiť s manželom a tak ho trápila, že napokon spáchal samovraždu.“

Dorota sa dívala na neho preľaknutá. Potom sa zasmiala a odpovedala: „Ach! Aké je to hlúpe. Taká hrozná rozprávka.“ Oprela si líce o hlavnicu a zas sa zadívala do zrkadla.

Ráno nato dostal Daniel anonymný list nasledujúceho obsahu: „Dávajte si pozor na ženu, lebo tým preukážete službu vlastnej cti. Nieкто, kto s Vami dobre smýšľa.“ Roztrhal list a hodil zdrapy do pece.

Zdrvila ho triaška s horúčkou. Niekoľko dní sa vláčil ako by s otráveným telom. Všetkým v dome vyhýbal.

Raz v noci ho zas ťahalo k Dorote. Ale keď chcel vojsť do izby, našiel dvere zamknuté. Klopal a nedostal odpovede. Klopal hlasnejšie a počul, ako sa pohlo niečo na hlavniciach. „Nechaj ma spať,“ zakričala Dorota nahnevano.

„Otvor, Dorota!“ prosil.

„Nie, neotvorím, chcem spať,“ ozvalo sa z izby.

Ešte dva-tri razy stisol kľučku, ešte dva-tri razy prosil, aby ho vpustila, ale ani mu neodpovedala. Potom už nechcel vykrikovať, postál ešte chvíľku pred dvermi, hľadel pred seba ako do čiernej jamy a napokon sa vrátil do podstrešnej komôrky.

•

13.

Fridrich Benda bol zas v Europe. Všetky noviny oznámily, že našli učenca-cestovateľa. Na jeseň minulého roku našli ho arabskí obchodníci so slonovou kosťou v krajine Niam-Niam, ujali sa ho a ťažko chorého previezli ho k Nílu. V Anglicku ho oslavovali ako hrdinu a smelého pioniera. Zemepisná spoločnosť ho vymenovala za čestného člena a všade sa hovorilo o jeho zážitkoch.

Koncom apríla prišiel do Norimberga navštíviť matku. Slepú starenku čo najopatrnejšie pripravili na jeho príchod. Jednako skoro podľahla radosti a dlho bola v nebezpečenstve života.

Benda chcel ostať v Norimbergu iba týždeň. Práca a zamestnanie ho volaly späť do Londýna. Mal tam prednášať a dozerať na tlač knihy, v ktorej opísal roky, prežité v Afrike.

Ale matkine nástojčivé prosby ho prinútily ostať dlhšie. A hneď v prvé dni návštevy dostal záchvat hroznej

horúčky, ktorú si doniesol z tropických krajín, preto musel ležať. Pomaličky sa v meste rozšírila zpráva o jeho príchode a ľudia, ktorí sa predtým o neho vôbec nestarali, trápili ho teraz zvedavosťou.

K Danielovi ho podľkal hlboký nepokoj a vyčítal si, že hneď nešiel k nemu. Ale cez deň ho matka nepustila z domu. Stále musel sedieť pri nej a rozprávať.

Keď počul o udalostiach, ktoré sa odohraly v Danielovom živote, hrozne sa preľakol. Najväčším dojmom pôsobila na neho zpráva, že si vzal za ženu Dorotu Döderleinovú. Potom mu donášali všelijaké zprávy o tomto manželstve a Bendovi sa so dňa na deň zdalo ťažšie navštíviť Daniela. Večer sa rozhodol ísť k nemu a bol už na námestí Egydia, ale tu sa ho zmocnil strach pred zmenami, ktoré čas a osud iste vykonaly na Danielovi, a zas sa vrátil. Cítil, že by ho mohol sklamať obraz, ktorý by možno mal ešte vždy Danielove črty z minulých rokov, ale ktorý by mu iste ukázal Daniela vnútorne natoľko zmeneného, že by ich už slová neboly mohli sblížiť.

Túžil poshovárať sa s niekým, kto mal Daniela rád a kto by mu porozprával čistú pravdu o jeho živote. No takého človeka musel dlho hľadať. Napokon sa rozpomenul na starého Herolda a navštívil ho. Bez okolkov začal rozhovor o tom, čo mu bolo najdôležitejšie, a aby starčeka naladil dôvernejšie, pripomenul mu noc, keď oni traja, Daniel, Herold a Benda, pili víno v Murínovej pivnici a shovárali sa o dôležitých a bezvýznamných veciach v živote.

Starček kýval hlavou. Bendu dojímalo, ako skromne a úctivo sa rozhovoril o Danielovej geniálnosti. Zdvihol ukazovák a povedal s krásnym, zápalistým pohľadom: „Ručím za neho. Prorokujem mu slovami Biblie: Vyjde hviezda z rodu Jakubovho.“

Potom vychvaľoval Lenoru, rozprával, ako mu raz priniesla Kvarteto a ako blčala oduševnením a túžbou pomôcť Danielovi. Aj o Gertrude vedel všeličo, o jej pomätenosti a smrti.

Trochu upokojený, ale zároveň ešte bolestnejšie rozčúlený odobral sa Benda od starčeka. Zamyslený dlho blúdil mestom. Keď zdvihol oči, videl, že stojí pred Danielovým domom. Vošiel.

14.

Daniel vedel, že sa Benda vrátil. Filipína to čítala v novinách a povedala mu. Aj Dorota ho spomenula, lebo sa to dozvedela od otca. Ba aj iných počul o ňom hovoriť.

Keď prvý raz počul túto zprávu, zachvel sa. Cítil, že musí bežať, utekať k priateľovi. Potom sa ho zmocnil práve taký strach, aký sa zmocnil aj Bendu: Je medzi nami stále tak, ako bolo? Môže byť, ako bolo kedysi?“ A myšlienka na stretnutie vyvolávala zahanbenie, smiešané s trpkosťou, keď sa míňal deň za dňom, a Benda neprichádzal. „Je po všetkom,“ myslel si Daniel, „zabudol na mňa.“ Nuž chcel aj on zabudnúť a dokázal to, lebo duch mu stále nepokojne blúdil.

Keď raz za daždivého večera kráčal cez námestie, videl, že obloky na byte sú jasne osvetlené. Vošiel do kuchyne, kde Agneska sedela za stolom a vylupovala slivky.

„Kto je tu zas?“ opýtal sa. Z obytnej izby prenikala hlasná vrava a smiechy.

Agneska skoro ani nezdvihla hlavu, len sypala mená: „Dvorný radca Finkelney, pán z Gisterberga, pán Sa-

muelský, pán Hahn, ešte akýsi cudzí pán, pani Feistmantelová so sestrou.“

Daniel chvíľku mlčal. Potom pristúpil k Agneske, chytil ju za bradu, zdvihol jej hlavu a zahundral. „A ty? A ty?“

Agneska stiahla obrvy a úzkostlivo sa namáhala vyhnúť jeho pohľadu. Zrazu povedala: „Dnes je výročie matkinej smrti.“ A uprela na neho pichľavý pohľad.

„Hej?“ odpovedal Daniel, sadol si na úzku lavičku a podoprel si hlavu rukami. V obytnej izbe hral ktosi na piane. Pretože Daniel mal klavír hore v komôrke, Dorota si z požičovne požičala pianíno. Bolo počuť rytmické šúchanie tancujúcich.

„Chcela by som odísť z domu,“ začala zas Agneska a odhodila červenú slivku do plechového vedra. „Tu neďaleko býva krajčírka bielizne, chce ma učiť šiť.“

„Dobre, len choď,“ odpovedal Daniel, „to je celkom rozumné. Ale bude to Filipíne po vôli?“

„Áno, Filipína súhlasí, keď budem vždy večer a v nedeľu s ňou.“

V chodbe sa ozval zvonček a Agneska vyšla otvoriť. Ktosi sa opytoval na Daniela. Váhavo vyšiel Daniel na prah, strhol sa a ustúpil, trasľavou rukou chytil kuchynskú lampôčku, aby sa presvedčil, či ho temrava neklame. Ale nebolo pochybností, bol to Benda.

Hľadeli na seba obidvaja rozčúlení. Benda prvý vystrel ruku k Danielovi, Daniel mu podal pravicu, čosi sa v ňom uvoľnilo, zakrútila sa mu hlava, meravo vzpriamená postava sa zatackala a Daniel sa hodil na hrud' priateľa, ktorý mu chybel sedemnášť rokov.

Benda nebol prichystaný na také úžasné dojatie a teraz nemohol vysloviť ani slova. Keď sa Daniel odtrhol od neho a odhrnul si postrapatené vlasy s čela, povedal chytro: „Pod' ku mne hore, tam nás nikto nevyruší.“

Daniel v komôrke rozsvietil lampu a pozrel, či je starý Jordan doma. Ale v tejto izbe bola tma. Zas zatvoril dvere, sadol si naproti Bendovi a hlboko si vydýchol.

Aký význam majú otázky a odpovede po takomto stretnutí? Ako sa máš? Ako dlho ostaneš? Ešte vždy žiješ po starom? Nuž, teraz musíš rozprávať. Aký význam by mali takéto reči? Nič netreba povedať. Treba len prekliesniť zatarasenú cestu a postaviť nové mosty namiesto porúcaných.

Benda bol ešte tučnejší. V tvári bol brnavý ako stará koža a hlboko vyryté vrásky okolo úst a na čele prezrádzaly prežité utrpenie a nepohodlie. V očiach mal celkom inakší výraz. Hľadel mocným, živým a pritom pokojným pohľadom poľovníkov a sedliakov.

„Môžeš si domyslieť, že som už vyše sto ráz stále rovnako rozprával o prežitých dobrodružstvách,“ povedal Benda. „Všetko som opísal, onedlho si to aj prečítaš. Bola to reľaz trampôt, často som bol tak blízko smrti ako tejto stene. Prežrel som toľko chíninu, že by ním naplnil nákladný vagón, a predsa som mal ustavičné, ustavičné horúčky šesť mesiacov do roka. Zdravie som si zničil, obávam sa, že srdce už dlho nevydrží. A tá večná ostrážitosť, neprestajný zápas o chodník, o potravu, o vodu. Slnce nás mučilo, dážď nás mučil, žili sme bez pohodlia, často sme nemali ani lôžka, nikto ňa neoslovil, nikde nebolo istoty. Ale keď teraz o tom rozmýšľam, nechcel by som stratiť ani hodinku z tohto všetkého a nechcel by som zabudnúť ani na najmenšiu maličkosť. Dosiahol som mnoho, objavil som veľa dôležitého, doniesol som si roboty na roky, tridsaťšesť debien s preparátmi rastlín, hoci mi korisť siedmich rokov zhorela v stane pri Nembose. A nadovšetko, v takomto živote je čosi tak nekonečne pravdivého a sviačného, veď máš nad sebou len nebo a okolo seba len

divochov. Divosi sú ako deti. Pravda, onedlho sa to zmení, Európa dýcha už morovým dychom do tohto raja. Ich nespôsoby, slabosti a neresti dojímajú ako u zvierat. Vzal som si chlapca, trpaslíčka, z nesmierneho pralesa severne od Konga. Bol mi veľmi oddaný a môžem pokojne povedať, že aj ja som si ho obľúbil. Keď sme došli k Talianskym jazerám, kde som musel na čas ostať, aby som si zvykol na zmenu podnebia prv, ako odcestujem do Anglicka, zmocnil sa ho pri pohľade na snehom pokryté vrchy taký hrozný strach, že ochorel túžbou po vlasti a o niekoľko dní mi umrel na zapálenie pľúc.“

„Prečo sme tak dlho o tebe nepočuli?“ opýtal sa Daniel tak placho, až to Bendu zbolelo.

„To je obširne história,“ odpovedal. „Veď mňa trvalo dva roky, kým som prešiel tým strašným lesom k jazeru, ktoré sa volá Albert-Njansa. Odtiaľ som sa chcel dostať do Egypta, ale v zemi bolo povstanie, obsadili ju Mohamedovi bojovníci. Zatisli ma na severozápad do púštín bez ciest a päť rokov som prežil v zajatí u kmeňa Wadai. Oslobodili ma bojovníci z Niam-Niam, ktorí viedli vojnu s týmto kmeňom. Dovolili mi žiť medzi sebou skoro slobodne, ale nepustili ma z krajiny, lebo si ma vážili ako lekára a obávali sa, že by som ich mohol zakliať, keby ma nemali v moci. Nemal som už nikoho zo svojich ľudí a nemal som peňazí, aby som si mohol najatť nosičov. Všetko, čo som potreboval, aby som nezahynul, veď som bol jemnejšej telesnej sústavy ako oni, dal mi náčelník kmeňa doniesť od arabských kupcov, ale nesmel som sa stýkať s nimi, až napokon sa mi podarilo dorozumieť sa s istým šejkom, a veru bolo už načas, nebol by som už dožil do roka.“

Daniel mlčal. Bolo to také čudné, akosi nemohol privyknúť na Bendove spôsoby a hlas. Rozpomienky oklamaly. Ovzdušie, z ktorého sa Benda vracal, bolo akési

pricudzie, a zas, čo Daniel cítil, nemalo v ňom dôležitosti, ba skoro ani smyslu. S pochmúrnou zaľatosťou si privolať mátohu sklamaní a dušu mu gniavila nočná temnota, aká sa tisne na sklá v oblokokoch.

„Nuž teraz sa kochám vo vlasti,“ povedal zamyslený Benda, „teším sa z miernejšieho svetla, z usporiadaného života. Pochopil som vlast ako celok, obľúbil som si ju ako útvar. Prírodu, skutočnú, ohromnú prírodu, kam som sa neosmelil rozletieť ani len v túžbach, ktorá mi bola ideálom a tušením dokonalosti, poznám teraz zo skúsenosti. Zvábila ma, poučila ma a skoro ma zničila. Celá ľudská organizácia stala sa mi proti nej vždy väčšmi a väčšmi iba pochopom. Vo chvíľach, ktoré boli také plné dojmov a vecí, ako je srdce plné krvi, videl som kolísať sa misky váh so závažiami dvojakých svetov. Osamelosť, noc, nočné nebo, les, púšť mi ukázaly pravú tvár a hrôza, ktorá z nich zavše vychádzala, nedá sa prirovnať k nejakému inému zážitku. Len tu som pochopil zákon, ktorý spája rodiny, národy a štáty. Tu som sa vzdal každej vzbury, tu som sa rozhodol za spoluprácu, iba za spoluprácu. Chcem sa ti priznať, predtým som nepoznal rytmus života. Vedel som, ako dlho rastie strom, koľkými metamorfózami musí prejsť rastlina, aby sa stala tým, čím je, ale nikdy mi nezišlo na um, porovnávať to s ľudským životom. Požadoval som primného a priveľmi som sa náhlil. Egoistická netrpezlivosť mi vložila do ruky zlé meradlo a nesprávne vážky. V ťažkej škole mnohých rokov naučil som sa trpezlivosti. Všetko prichádza veľmi, veľmi pomaly. Ľudstvo je ešte deckom a už od neho žiadame spravodlivosť. Spravodlivosť! Ako je ešte ďaleko! Tak ďaleko, ako ďaleko je od pralesa k záhrade. Musíme sa cvičiť v trpezlivosti pre mnoho generácií, ktoré prídu po nás.“

Daniel vstal a chodil sem a ta. Po tichu, ktoré Bendu

mučilo, povedal zdrvený: „Poďme niekam do hostinca, alebo blúdme po uliciach, poďme, kam chceš. Alebo, ak som ti na ľarchu, odprevadím ťa kúsok, a pôjdem sám. Ale tu už nevydržím.“

„Mne na ľarchu, Daniel?“ odpovedal Benda s výčitkou. Toto bol bývalý tón, toto bol bývalý pohľad. A Daniel zrazu pocítil, že sa nemusí namáhať mnoho o sebe rozprávať. Z tohto tónu a pohľadu vyrozumel, že Benda vie mnoho a šípi všetko. A odľahlo mu v srdci.

Šišli dolu.

15.

Daniel poprosil Bendu, aby počkal na schodoch, odomkol dvere na byte a sňal s vešiaka klobúk. V obytnej izbe bol veľký krik a neprestajný smiech. Filipína vyšla z komôrky a šomrala: „Čo dnes zas vyčínajú? Vystrájajú ako ožratí.“

„Čo sa robí?“ opýtal sa Daniel placho, len aby niečo povedal.

„Hrajú sa na slepú babu,“ odpovedala Filipína pohľadavo, „dospelí, a hrať sa na slepú babu!“

Vtom sa ozvalo rinčanie, ako by boli rozbili tanier, nasledoval prenikavý výkrik, potom krátke ticho, nato sa zas všetci rozosmiali protivným smiechom.

Daniel rozoznal, že to vykrikla Dorota. Bežal ku dverám a prudko ich otvoril.

Zlostným pohľadom si obzrel stôl, plný čiašok, prázdnych tanierov a pečiva, odtiahnuté stoličky, nový sklený luster s piatimi svetlami v guľiach z mliečneho skla, ktorý kúpila Dorota, a sedem alebo osem osôb, sorskupených

okolo Doroty a ešte vždy so smiechom hľadiacich na akýsi rozbitý predmet na zemi.

Dorota si pošuchla na čelo bielu šatku, ktorú mala na očiach ako slepá baba. Prvá zazrela Daniela a vykrikla: „Laľa, prišiel mi muž. Nezlost' sa, Daniel, veď sa to rozbila len tá hlúpa gypsová tvár.“

Pán dvorný radca Finkelney, šedivý faun, kýval oduševnene v tú stranu, kde stál Daniel. Mal vo zvyku zaliečať sa Dorote oduševneným prikyvovaním na všetko, čo povedala.

Ale Daniel videl len rozbitú masku Zingarelly.

Nepozdravil sa, nepozrel na nikoho z hostí, lebo mu nestáli za pohľad. Vošiel medzi nich, kľakol si a namáhal sa poskladať polámané kúsky masky. Ale črepov bolo primnoho. Nos, brada, kúsky nádherného čela, kúsok s bolestným ústnym kútikom, kúsok líca — to sa nedalo pospájať.

Potom sa rozohnal, rozmetal črepy a vstal. „Filipína, metlu!“ rozkázal nahlas. A keď Filipína priniesla metlu, doložil: „Vymeť tú špinu a vyhod' na smetisko!“

Filipína zametala a Daniel vyšiel z izby bez pozdravu, ako bol vošiel.

Pani Feistmantelová, žena komerčného radcu, vystrúhla pohoršenú tvár, Edmund Hahn vydýchol nosom, pán Samuelský, tučný mužský s červenou bradou, zahundral pohľadavú poznámku, Dorota sa zlostila a mrzela, až mala plné oči slz.

Benda tíško čakal pri dverách. „Rozbila mi masku,“ povedal Daniel so skriveným úsmevom, keď sa vrátil k nemu, „masku, ktorú si mi kedysi daroval, pamätáš sa? Čudné, že sa to stalo práve dnes, práve keď sme sa zas sišli.“

„Možno sa dá slepiť,“ pokúsil sa Benda potešiť.

„Nerád lepím,“ odpovedal Daniel a za okuliarmi sa mu zeleno zaiskrilo.

16.

Keď hostia odišli, Filipína riadila izbu. Dorota sedela na pohovke. Ruky mala v lone a v tvári bola nezvyčajne vážna.

„Prečo vlastne nepríde k nám ten Američan?“ spýtala sa zrazu Filipína.

Dorota sa v strachu strhla. „Dobre zavri dvere, Filipína,“ šepkala, „musím ti dačo povedať.“

Filipína zatvorila privrené dvere a prístupila k pohovke. „Američan sa musí so mnou shovárať,“ pokračovala Dorota s plachým, blúdivým pohľadom. „Povedal, že je to niečo, čo mi je rozhodujúce na celý život. Ale býva v hoteli a do hotela nechcem ísť. Ani nechcem, aby prišiel sem, a na ulici sa tiež nechcem s ním ukazovať. Navrhol mi isté miesto, kde by sme sa mohli síst, ale nedôverujem mu, neviem, akí sú to ľudia. Neporadila by si mňa niečo, Filipína? Nevieš o nejakom mieste?“

Filipíne sa zjavilo v očiach zlé, divé iskrenie. Premýšľala chvíľku, potom odpovedala: „Ach, poznám niekoho, u koho by ste sa mohli síst. Hadebuschka, moja priateľka, je spoľahlivá ženská. U nej sa môže robiť, čo chce, nikto si nič nevšímne. Je vdova, býva sama v domčeku, teraz už neprenajíma izby, lebo je pristará na také starosti, žije len so synom, ale ten je slabomyseľný.“

„Zájdí k nej a poshovárať sa s ňou!“ povedala Dorota váhavo.

„Dobre, zajtra k nej zájdem,“ odpovedala Filipína, spokojne sa usmiala a položila mozolnatú ruku Dorote na nežné plece.

„Ale, Filipína, aby si bola opatrná!“ napomínala ju Dorota a oči sa jej rozšírily a vyhrážaly. „Prisahaj mi, že budeš mlčať ako hrob.“

„Prisahám, ako tu stojím!“ povedala Filipína, no zároveň sa zohla, aby zdvihla so zeme vlásničku.

Na druhý deň predpoludním bežala Filipína k pani Hadebuschovej. Celou cestou si veselo pospevovala.

•

1.

Daniel s Bendom blúdili dlho po polnoci okolo mestských hradieb a nedbali na dážď.

Daniel sa ani slovičkom nezmienil o tom, čo ho tak zrejme preplňalo a mučilo. Rozprával o prácach, o rokoch cestovania, o zamestnaní v kostole svätého Egydia a v hudobnej škole, ale tak všeobecne, trhano a úsečne, tak ustato a rozptýlene, že to Bendu celkom zdrvilo, ani už nemohol načúvať.

Aby ho prinútil rozprávať otvorenejšie, spomenul, že sa len po návrate dozvedel o Gertrudinej a Lenorinej smrti. Že ho to veľmi zronilo, že neprestajne musel o tom rozmýšľať. Ale nechce sa vraj teraz vyzvedať podrobnosti, teraz nie. Len by bol rád, keby sa mohol presvedčiť, že Daniel v duši už premohol všetko smutné.

Namiesto odpovede povedal mu Daniel: „Áno, viem, že si tu už dávno.“ A okolo úst mu trhalo. „A veru som sa čudoval. Ale nie je ľahké zaviazať nové styky s takým problematickým individuum, ako som ja.“

„Iste cítiš, že nevraviš pravdu,“ odpovedal Benda pokojne, „preto ani neospravedlním svoje vyčkávanie. Nikdy si mi nebol problematický a nie si mi problematický ani teraz. Ešte aj dnes si práve taký úprimný, ako si býval vždy, hoci sa predomnou krčíš a ohradzuješ.“

Danielovi sa kľčovite dvíhala hrud'. Povedal jachtavo: „Vyčkaj, kým sa zas rozrastie bývalá dôvera. Musím najprv privyknuť na myšlienku, že zas mám niekoho, kto cíti so mnou. Viem, že chceš, aby som rozprával. Ale nemôžem rozprávať, aspoň nie o tom, čo očakávaš. Hrozím sa toho, odučil som sa hovoriť, slová ma zahanbujú, a keď sa mi zavše prisní dačo dobrého, vžijem sa do sna taký blažený, taký svätomemý ako zviera. Hrozím sa siahnuť si do duše a ukázať ti zhrdzavené predmety, zhnité plody, trosku a skálie a ukázať to práve tebe, ktorý si to poznal kryštalové.“

Uprel oči nahor, potom pokračoval: „Ale predsa existuje iný prostriedok, Fridrich. Dívaj sa, priateľ, dívaj! Veď dívať si sa vždy vedel. Dívaj sa, ale bedli, aby som sa pritom nekrčil ako červík. A keď všetko uvidíš — múdrosť potrebuje len jedno slovo za desať zamlčaných. To prvé slovo iste zo mňa vyvábíš.“

Benda dlho neodpovedal, bol hlboko dojatý. „Je to všetko pre ženu?“ spýtal sa jemne, keď vchádzali padacím mostom do hradnej brány.

„Pre ženu? Nie. Vlastne nie pre ženu. Skôr pre mužského, pre mňa. Niekomu sa rozhodne osud v šťastí, niekomu zas v previnení. Posledný prípad je trpký. Pre ženu!“ opakoval hlasom, ktorý sa v sklepenom priechode ozýval strašnou ozvenou. „Pravda, je tu žena, a keď sa s ňou zapodievaš, ostanú ti iba oči na plakanie.“

Vyšli zpod brány. Benda položil Danielovi ruku na plece a mlčky ukázal druhou rukou do výšky. Na nebi nebolo hviezd, bolo zaoblačené, ale Benda myslel na hviezdy. Daniel porozumel jeho pohybu. Mihalnice sa mu zavrely a okolo úst mal výraz nesmiernej bolesti.

2.

Benda bol presvedčený nielen že sa stalo veľké nešťastie, ale že sa stane ešte väčšie.

Kedykoľvek myslel na Dorotu, vždy viac a viac strachu v ňom vzbudzoval jej obraz. A jednako iste mala aj krásne vlastnosti, keď sa Daniel rozhodol vyvolať si ju za družku života, navrával si. A chcel ju konečne poznať.

Odkázala mu od Daniela, že prosí, aby prišiel na čaj. Šiel k nej hneď popoludní.

Privítala ho s prejavmi živej radosti. Povedala mu, že už ledva vyčkala jeho príchod, lebo vraj nič na svete nepôsobí na ňu tak ako človek, ktorý podstúpil skutočné nebezpečenstvá a vydal napospas vlastný život. Nemohla sa nasýtiť otázok. Pri každej stručnej odpovedi v údive krútila hlavou, potom si podoprela ruky o kolená, hlavu o ruky a hlboko sklonená obzerala si ho ako zázračné zviera.

Spytovala sa ho, či bol u kanibalov, či strieľal divochov, či poľoval na levy a či je pravda, že každý černošský náčelník má na stá žien. Pritom vystruhla prefíkanú tvár a povedala, že by to robili aj Europania, keby im to dovolili, a nie len náčelníci divochov.

Potom povedala, že sa nepamätá, že by ho za dieťaťa bola dakedy videla v otcovom dome, a že ju to teraz prekvapuje, lebo vraj je v ňom čosi celkom nezvyčajného. A očima ho len hltala. Rozblčaly sa jej ako vždy, keď chcela dakoho zväbiť a keď ju premohla slepá žravosť. Prekonávala sa, rozprávala najsladším tónom a v jej smiechu a úsmevoch bolo naozaj čosi neodolateľného, ako to býva u dôverčivého, dobrého, len zavše trochu zaťatého dieťaťa.

Ale zbadala, že tento mužský nehľadel na ňu ako na mladú ženu, ktorá sa namáha zapáčiť sa a získať si

jeho sympatie, ale ako na zvláštnu hračku. Čosi v jeho pohľade rozochvievalo a dráždilo a zrazu sa jej v očiach zjavilo podozrenie a nenávisť.

Benda ju ľutoval. Táto námaha po zvodných pohyboch a vhodnom slove, toto zdráhanie vlastnej bytosti, toto márne opájanie ho trápilo. Dorota sa mu nezdala zlá. Nech ju obviňovali, z čoho chceli, jemu sa nezdala zlá, len zle vychovaná a otrávená, obraz klamstva, úbohá šialená žena.

Myslel na niektoré etiópske ženy v najneprístupnejších končinách kontinentu, na ich vznešenú chôdzu, hrdý pokoj ich čŕt, na ich čistú nahotu. Aké len boli spojené s povetím a so zemou.

A jednako pochopil priateľa. Hudobník musel podľahnúť klamstvu, samotár najspoločenskejšiemu zo všetkých tvorov.

Kým takto usudzoval, vošiel Daniel. Prívitel Bendu a povedal Dorote: „Vonku stojí akési dievča a tvrdí, že ti donieslo pštrosie perá. Objednala si si pštrosie perá?“

„Sú pre mňa,“ chytro odpovedala Dorota, „darovala mi ich Ema Büttingerová.“

„Kto je to?“

„Nevieš? Veď je to predsa sestra ženy komerčného radcu. Iste mi pomôžete,“ obrátila sa na Bendu. „Ste odborník v takýchto veciach. Veď tam, kde ste boli, sa prehánajú pštrosy ako u nás sliepky.“ So smiechom vyšla a vrátila sa s dosť objemnou škatuľou. Opatrne, celá šťastná, vybrala z nej dve veľké perá, biele a čierne. Držala ich za konce, obe si položila na vlasy, šla pred zrkadlo a s opojenou tvárou sa nazerala.

V tejto tvári, v tomto postoji bolo čosi takého nezvyčajného, ba až neprijemného, že Benda uprel na Daniela pohľad, plný strachu.

„Doteraz som nevedel, čo je zrkadlo,“ povedal si neskôršie.

3.

Večer šiel Daniel s Bendom do Bendovho bytu. Priateľ mu poukazoval zbrane a náčinie a pri niekoľkých najvzácnejších veciach sa zoširoka rozhovoril o mravoch černošských kmeňov.

Potom ho rozbolela hlava, sadol si do kresla a dlho mlčal. Zrazu vyzeral ako starec. Teraz len bolo vidno, že mal porušené zdravie.

„Videl si dakedy Dorotinu matku?“ spýtal sa, prerušujúc hlboké mlčanie.

Daniel pokrútil hlavou. „Vraj ešte živorí tu neďaleko v ústave,“ odpovedal.

„Povedali mi, že za celé tie roky ani Andrej Döderlein, ani jeho dcéra sa vôbec nestarali o nešťastnú ženu,“ pokračoval Benda. „Nuž, beztak dávno viem, čo si myslieš o Andrejovi Döderleinovi.“

Daniel zdvihol oči. „Raz si mi čosi naznačil, ako by sa Döderlein bol veľmi previnil proti žene. Pamätáš sa? Súvisí to s Dorotou a jej životom? Môžeš o tom hovoriť?“

„Áno, môžem,“ odpovedal Benda. „Aj s Dorotou to súvisí a možno mnoho v jej spôsoboch vysvetlí to, že vyrastala pod dozorom takého otca a musela stratiť takú matku. Čudne je to spletené, že som teraz spojený s tvojím osudom.“

Zmlkol zahrúžený v rozpomienkach, potom začal: „Keby si bol poznal Margarétu Döderleinovú, nemohol by si práve tak zabudnúť na ňu, ako nemôžem ja. Ona

a Lenora boly dve ženy, plné hudby, ktoré som stretol v živote, boly len prírodou, len dušou. Margarétina mladosť bola väzením. Väzniteľom jej bol brat Carovius. Keď sa vydala za Döderleina, myslela si, že ušla z väzenia, ale ho len zmenila. A jednako ani dobre nevedela, čo sa s ňou stalo. Na všetko sa podobrala, všetko robila rovnako verne, rovnako jemne. Duša jej ostala nerozhodaná, neroztrpčená.“

Podoprel si hlavu. Stíšil hlas. „Milovali sme sa prv, ako sme sa shovárali. Niekoľko ráz sme sa stretli na ulici, niekoľko ráz v parku, niekoľko ráz vyšla na pavlač. Nebol som zdržanlivý, ponúkol som jej svoj život, ale vždy mi odpovedala, že by bez dieťaťa nikde nemohla byť šťastná. Ctil som si tento cit a potlačil svoj vlastný. Takto to bolo za čas, mučili sme sa, chceli sme sa odriekať, ale zas nás len vábilo k sebe, a práve vtedy Döderlein začal podozrievať. Nevieť presne, či ho niekto upozornil a či to vybadal na žene, ktorá sa nevedela pretvarovať. Začal ju perfídne mučiť, znepokojovať jej svedomie a raz v noci pristúpil k jej posteli, držal pred ňou krucifix a prinútil ju vyhrážaním a veľkými slovami prisaháť, prinútil ju zaprisaháť sa mu na život dieťaťa, že ho nikdy neoklame. Prisahala.“

„Áno, priateľ môj, prisahala a táto prisaha sa jej zdala slávnostnejšia a závažnejšia ako prvá prisaha pred oltárom. Nevedel som o tom. Vyhýbala mi. Nemohol som to zniesť. Prišla teda ešte raz odobrať sa a nastala chvíľa, v ktorej nám zlyhala sila aj rozvaha. A teraz zasiahol osud. Jemné stvorenie podľahlo pocitu viny, srdce a duch sa jej zatemnily, blúznila, že jej dieťa v rukách vyschne na smrť, a nastal deň, keď sa zlomila.“

Benda vstal, pristúpil k obloku a hľadel do tmy.

Daniel sa cítil, ako by sa mu povraz omotával okolo hrdla. Aj on vstal, zahundral pozdrav a odišiel.

4.

Pri Behaimovom pomníku zmiernil krok. Neďaleko pred sebou zazrel mužského so ženou. V žene hneď poznal Dorotu.

Shovárali sa prudko, ale tlmenými hlasmi. Daniel šiel za nimi, a keď na námestí zabočili k bráne, zastal v tóni kostola.

Mužský sa zdal mrzutý, ba nahnevaný, Dorota ho chlácholivo prehovárala. Stála tesne pri ňom, chytila ho za ruku a držala ju, kým si neodomkla bránu. Napokon šepkala, starostlivo sa poobzerala okolo domu a potom povedala dosť nahlas: „Dobrá noc, Edmund. Spi sladko.“

Mužský odišiel, ani nezdvihol klobúk. Dorota vkĺzla do brány.

Daniel sa triasol na celom tele. V očiach mal čosi mysticky prosebného. Videl, ako v byte zažali svetlo a spustili záclonu v obluku. Trýznila ho tichosť na námestí, a keď zvon na veži odbíjal jedenástu, myslel, že mu to krv búcha v ušiach.

Ťažkou chôdzou sa napokon dovliekol domov. Dorota už vo vigane sedela v obytnej izbe za stolom a prišivala si stužku na šaty, ktoré práve sobliekla.

Vymenili si pozdravy, Daniel si stal k peci Dorote za chrbtom a ako očarený sa jej zahľadel na sklonenú šiju. Neprestávala ho drviť zima.

„Od koho máš tie pštrosie perá?“ opýtal sa zrazu surovo. Otázka sa mu nevoľky vykĺzla. Chcel povedať niečo iného.

Trhnutím zdvihla Dorota hlavu. „Veď som ti povedala,“ odpovedala a Daniel zbadal, že sa začervenala.

• „Nemôžem uveriť, že by ti cudzia osoba, a ešte žena, dávala také drahé dary,“ povedal Daniel pomaly.

Dorota vstala a neisto pozrela na neho. „Dobre, keď to už tak chceš vedieť, kúpila som si ich,“ vybuchlo z nej zaťato. „Ale nemusíš sa osopovať na mňa, ja si už zaopatrim peniaze. Proste to nestrpím a nedám si vopred schvaľoval každý vydavok.“

„To je nie pravda, ty si si perá nekúpila,“ odsekol jej Daniel.

„Nekúpila a nedostala, teda ako som k nim prišla? Vari som ich ukradla?“ posmievala sa Dorota so zbabelo vyhýbavým pohľadom.

„Nikdy som sa takto s ľuďmi neshováral, nikdy sa nikto takto neshováral so mnou,“ prebehlo Danielom. Hrozne zbledol, zaťal jej ruku do pleca ako kliešte a povedal: „Nepoviem slova, keď rozhadzuješ moje peniaze. Spriatelím sa s tým, že márneš čas v ničomnej spoločnosti. Uspokojím sa, keď ti je ľahostajné moje zdravie a môj duševný pokoj a keď si nivočíš vlastné dieťa. Chcem sa smieriť so všetkým. Načo potrebujem pravidelnú stravu? Načo mám mať teplú a čerstvú zemiľu na raňajky, načo mám mať poplátanú bielizeň, umyté obloky, skriňu v poriadku, zametenú izbu? Ved' mi nikto nespieval pri kolíske, že budem môcť žiť pohodlne.“

„Ach, Daniel, bolí ma to,“ povedala Dorota skrúseným hlasom, „prosím ňu, pusť mi plece.“

Uvoľnil stisnutie, ale nepustil jej plece. „Behaj si, s kým chceš. Nech ňu ocenia tí, čo sú ti drahí. A čo sa týka peňazí, tu máš, tu máš všetky moje peniaze.“ Vytiahol z vrečka pletené vrecúško, plné mincí a šmaril ho na stôl. „Aby si mala krásne šaty, budem v nedeľu vyhrávať na organe. Aby si mohla chodiť na maškarné plesy a vianočné žrebovania, prijmem pod bakuľu ešte dvadsať nemuzikálnych idiotov. Urobím ešte všeličo a sľubujem ti, že sa ňu nikdy neopýtam, čo vyčíňaš, ani kam chodíš a odkiaľ prichádzaš. Ale počuj, Dorota,“ tu

mu prekypel hlas a výraz tváre budil obavy, „nepoškvŕň mi dobré meno! Je mojím jediným majetkom. S týmto menom som ľudstvu dlžen ešte mnoho. Toto meno mi nedáva len to, čo voláme občianskou cťou, ale dáva mi česť, s ktorou musím obstať pred svojím dielom. Ty sa na ňom prehrešuješ klamstvom. Lžou ho špiníš a ponížuješ. Ani sa tak neobávam, ako si možno namýšľaš, že ma vykričia za paroháča. Hoc mi táto myšlienka búri krv. Som natoľko mužským, aby som cítil chuť vraždiť, keď si predstavím vlastnú ženu v náručí iného. Ale najnižšou jamou zatratenia by mi bolo, keby si sa mi klamstvom odplácala za pravdu, ktorú som ti dal. Nemôžeš o mne smýšľať hrubo a nafúkane, že nechápem, keď sa ti srdce mení. Ale ja len v pravde môžem žiť bok po boku s iným človekom. Lož ničí vo mne božskú iskru, lož je ako zdochlina a rozklad. Teda mi povedz, či mi vravíš pravdu. Neboj sa, Dorota, nehanbi sa. Ešte sa všetko môže napraviť, len mi povedz, či ma klameš.“

„Teba klamať?“ šepla Dorota a ako hypnotizovaná mu hľadela do očí a ani nepohla mihalnicou, „ako to myslíš, klamať? Naozaj si myslíš, že môžem byť taká podlá?“

„Nemáš milenca? Nedotkol sa ňa iný mužský, odkedy si mi ženou?“

„Milenca? Či sa ma nedotkol iný mužský?“ opakovala s rovnakým hypnotizovaným pohľadom. V detskej tvári mala výraz najväčšej počestnosti a poctivosti.

„Ani si nemala tajné schôdzky, neprijímala a nepísala si kompromitujúce listy, nič si nesľubovala, ani nie žartom?“

„Och, Daniel, žartom sa všeličo povrávi, to neviem, ved' ma poznáš.“

„A uisťuješ ma, že všetky tie nejasné pohany, ktoré

okolo mňa šepkajú a na ktoré si poskytla dosť príčiny, sú len nepravdou a klebetami?“

„Áno, Daniel. Sú len nepravdou a klebetami.“

„Teda nech ti Boh nedožičí pokojnej chvíle, ak si ma oklamala. Súhlasiš, Dorota?“

Dorota sa zarazila. Chvilku žmurkala. Potom odpovedala ticho: „To sú hrozné slová, Daniel. Ale ak nástojíš, nech je tak.“

Daniel si vydýchol, ako by mu bol spadol kameň so srdca. Vo vďačnom dojatí si pritisol ženu na hrud'

Ale pocítil akýsi odpor. Zdalo sa mu, že v tomto stvorení už necíti nijaký rytmus, že objíma bytosť bez záchvevu, bez presvedčenia, bez zákonitosti. A trampoty začaly v ňom hľadať celkom odznova a s inej strany.

Keď otvoril dvere na chodbu, vonku čosi zašuchotalo a akási temná postava bežala ku komôrke nad dvorom.

5.

Keď Dorota ostala sama, chvíľku sa nehybne dívala vopred na dlážku, potom vytiahla z puzdra husle a sláčik — už dávno si kúpila nový sláčik namiesto zlomeného — a začala hrať. Kadenciu, trilok, takty tanečnej melódie. Ťahy jej stvrdly pevným a rozhodným výrazom.

O chvíľku jej klesla ruka s nástrojom a Dorota sa napäto zamyslela. Odložila husle, sobula si papučky, v pančuchách sa vyklzla z izby na chodbu a načúvala pri Filipíninej komôrke. Keď opatrne otvorila, začula z Filipíninej postele, ktorá stála hneď pri dverách, hlasné chrápanie.

Plamienok olejovej lampôčky, ktorý v skleničke spie-

ňal ako na úmore, ani neosvetľoval izbu, takže sa posteľné obliečky len nejasne črtaly.

Tiško, s kroka na krok šla Dorota k posteli. Zohla sa, vystrela ruku a hmatala ňou po tele spáčky, chcela zodvihnúť prikrývku a položiť jej ruku medzi prsia. Vtedy Filipína zrazu prestala chrápať a tak odrazu sa prebudila, ako by ju bol osvietil lúč zlodejského lampášika; otvorila oči a bez slova, vyhrážavo pozrela na Dorotu. Ani sval sa jej nepohol v tvári.

Dorota sa chytro spamätala. Hodila sa na Filipínu celým telom, ako niekto, komu sa podaril najvšetečnejší žart, priložila si jej na tvár líce, hoci sa jej bránil zápach postele a Filipíninho dychu.

„Ty, Filipína, Američan ti chce čosi darovať,“ štebotala.

„Bože, veď mi rozpučíš brucho,“ odpovedala Filipína a lapala povetrie. Keď Dorota vstala, opýtala sa jej: „A tebe už dačo daroval? To je predsa najdôležitejšie.“

„No a pštosie perá sú nič?“ odpovedala Dorota. „A chce mi darovať rubínový šperk.“

„Radšej by som bola, keby si ho už mala. Zdá sa mi, že ten Američan je nie veľmi štedrý. Počula som, že je nie taký boháč, akým sa robí. Kedyže sa zas stretneš s najmilším?“

„Zajtra večer medzi šiestou a siedmou. Teším sa, teším sa. Je taký mladý, Filipínka.“

„Hej, mladý. To je už voľačo, mladý!“ pohŕdavo hundrala Filipína.

„Má také chutné materské znamienko na hrdle, celkom pod hrdlom, tu,“ ukázala to miesto Filipíne na hrdle. „Práve tu. Štekliť a to, štekliť?“

„Nesmej sa tak nahlas, zobudíš mi Gottfriedka,“ nevľúdne povedala Filipína. „A teraz sa strať, som ospalá.“

„Teda dobrú noc, ty spachtoš,“ posmievala sa Dorota a vyšla z izby.

Len čo zatvorila dvere, Filipína vyskočila z postele ako zlý duch, zaľala päste a sipela: „Povšedná! Zlodejka! Chcela ma okradnúť tá zlodejská pobeľlica! No, len počkaj, veď ty onedlho uvidíš, veď ti ja podkúrim.“

Prehodila si červenú spodničku, dobre ju uviazala, šla ku dverám a chcela zamknúť. Ale zámok bol už dávno poškodený, nemohla zamknúť, čo ako sa namáhala. Doniesla teda pred dvere stoličku, sadla si, založila ruky a ostala takto sedieť vyše hodiny so zlostným pohľadom v očiach.

Keď ju spánok začal premáhať, zatísla ku dverám stolík na hladenie a nenávisťne hundrajúc ľahla si do postele.

6.

Nasledujúci deň sa začal búrlivým privalom. Daniel spal málo a už včasráno sa dal do roboty. Ale mal takú ťažkú hlavu, že si ju ustavične musel podopierať. Myšlienky mal bez krvi a rozmachu.

Okolo ôsmej prišiel listár a opytoval sa na starého Jordana. Starček musel podpísať potvrdenku a potom dostal slávnostne zapečatený peňažný list.

V liste bolo dvesto dolárov v bankovkách a list od Benna. Benno písal z Galvestona, že sa prezvedal o otcovi a dozvedel sa, že ešte žije. V novom svete sa vraj vyšvihol a ako dôkaz a náhradu za výdavky, ktoré kedysi zapríčinil, posielal tieto peniaze s najsrdečnejšími pozdravmi.

Chladná epištola. Ale starček bol z radosti celý bez seba. Bežal k Danielovi, k Filipíne, vysoko držal peniaze

a jachtal: „Pozrite, deti, je bohatý. Poslal mi dvesto dolárov! Stal sa čestným človekom. Pamätá na starého otca! Dnes je ozaj požehnaný deň. Aj pre dačo inšie, milý Daniel,“ dodal s akýmsi tajomným úsmevom. „Aj pre istú veľkú vec, je dnes požehnaný deň.“

Obliekol sa, šiel do mesta porozprávať známym radostnú novinu.

Daniel zavolať shora, aby mu doniesli raňajky, ale nikto ho nepočul. Sišiel teda dolu, našiel si hrnček mlieka a kúsok chleba. Po chvíľke prišla za ním Filipína, vošla strapatá do komôrky a osopila sa na neho, či nemôže dočkať, kým navarí kávy.

„Daj mi pokoj, Filipína,“ povedal, „potrebujem pokoj.“

„Pokoj,“ posmievala sa, „pokoj, stále len pokoj.“ Pozrela pohľadavým pohľadom na otvorenú debnu, v ktorej boli všetky Danielove skladby, potom si stala k stolu, pritlačila končeky špinavých prstov na nóty hárok, ktorý ležal práve pred ním, a vybuchla: „Toto je celé nešťastie! Celé nešťastie je v týchto svinských, sprostých čmáraniciach! Deň po deň, rok po rok tu sedieť a čmárať! Načo je to, len mi povedz! Pritom ide všetko naopak. Mužský a stále len čmárať — hanbila by som sa!“

Daniel nebol prichystaný na takýto čudný výbuch Filipíninej zlosti a nenávisti, preto jej len ohromený hľadel do tváre. „Chod,“ povedal potom s hnevom a ukázal jej dvere, „chod.“

Odišla. „Prekliate čmáranice!“ hromžila zlomyseľne.

Od desiatej do dvanástej mal Daniel vyučovanie v hudobnej škole. Srdce mu úzkostlivo búchalo, ale nebol by mohol povedať prečo. Bolo to viac ako tušenie, bolo to skoro, ako by sa už bol dozvedel hroznú zprávu, ktorej smysel sa mu akosi vytratil z pamäti.

Na obed sa nevrátil domov. Naobedoval sa v hostinci

pri Kartuziánskej bráne. Potom dlho blúdžil po poliach a lúkach. Prestalo pršať. Prudký vietor ho občerstvoval. Stál na brehu prieplavu a díval sa, ako na tehelní ukladajú tehly. Chvilčkami vybral z vrecka kúsok papiera a céruzkou písal nóty.

Raz pripísal k motívu: „Sbohom, hra na strunovom nástroji.“ A oči mu zaliala vlhkosť hrôzy.

Do mesta sa vrátil práve vtedy, keď slnce ohnivo a ligotavo zapadalo. Medzi dvoma búrkovými oblakmi blčalo nebo ako vyhňa. Vtedy musel myslieť na Lenoru.

Vošiel do obytnej izby a chodil po nej sem a tá. „Kde je žena?“

Prišla Filipína a opýtala sa ho, či mu má zohriať polievku. Jej spevavý, neprírodzený tón vzbudil v ňom pozornosť. Zabladel sa na ňu pevným pohľadom.

Filipíne sa zjavil na perách bezdný, zlý úsmev. Neodpovedala.

„Kde je žena?“ opýtal sa Daniel po krátkej prestávke druhý raz.

Filipína sa len naširšie usmiala. „Je vonku zima?“ opýtala sa a zrazu zmizla z izby. Daniel sa díval za ňou, ako by pochyboval, že má dobrý rozum. Ale už o niekoľko minút sa zas zjavila na prahu. Medzitým si obliekla kabát, ktorý jej bol krátky, takže zpopod neho trčala kockavá sukňa.

„Podže so mnou, Daniel,“ povedala ustarosteným hlasom, ktorý mu znel tajomne a hrozne, „pod so mnou, dačo ti ukážem.“

Zbledol, dal si klobúk na hlavu a šiel za ňou. Mičky prešli námestím, niekoľkými ulicami a jarmočniskom. Daniel zastal. „Čo zamýšľaš?“ opýtal sa chriplavým hlasom.

„Len pod', uvidíš,“ šepkala Filipína.

Šli ďalej, prešli Mäsiarskym mostom, Cisárskou ulicou,

prešli Bielou bránou na Jakubovo námestie. Niekoľko ľudí si obzeralo čudnú dvojicu. Už bolo skoro tma, keď prišli k domčeku pani Hadebuschovej. „Povieš už konečne, čo zamýšľaš?“ škrípel Daniel.

„Pšššt!“ šepala Filipína. Priložila mu ústa na ucho a šepkala mu: „Vyjdí hore schodmi, ale chytro, veď sa vyznáš v domčeku, prídeš ku dverám a ak budú zamknuté, vybúr ich. Ja zatiaľ idem k Hadebuschke, aby ňu nezadržala.“

Vtedy Daniel pochopil.

7.

Pred očima sa mu robily krvavočervené kruhy. Triasol sa ako v zmlneci.

Šiel za Filipínou so smutným, mdlým pocitom hnusu, strachu a nútenia. Teraz už vedel. Na začiatku udalostí už videl, ako sa vyvinú a ako sa skončia; pred zatvorenými dverami videl, čo sa robilo za nimi; čosi nesmierného sa mu rozhučalo v duši, nesmierna zlosť, nesmierna bolesť, pohrdanie a hrôza v krútnave bezvedomia.

Hore vŕzgavými schodmi vybehol štyrmi skokmi. Stál pred dvermi, za ktorými kedysi trel núdzu a sníval, mrzol a blčal. Tu by bolo malo byť ticho, aby na hroboch toľkých nádejí nikto neporušil pobožnosť rozpomínajúcich sa duchov.

Trhol kľučkou. Zdnuky sa ozval výkrik. Dvere boli zamknuté. Pritisol sa celým telom na krehké drevo tak dŕvo, že odrazu oba krúžky vyskočily z pántov a celé dvere padly do izby s tlmeným rachotom.

Vrieskavý výkrik sa opakoval. Dorota, len v košeli, ležala na širokej posteli, ktorú kupliarka Hadebuschka

požičala od obchodníka a ktorá zaberala skoro polovičku manzardky. Mala na prikrývke tanier čerešní a zabávala sa hádzaním kôstok na milenca, ktorý, tiež nedostatočne oblečený, sedel rozkročmo na stoličke a fajčil krátku fajku.

Keď Daniel s krvácajúcimi rukami — poranil sa o kľučku — s vlasmi, divo rozviatymi okolo tváre, vošiel do dverí zadychčaný a na smrť bledý, Dorota zas začala kričať a v zúfalstve a v hroznom strachu vykrikla ešte sedem alebo osem ráz.

Daniel priskočil k mladíkovi a oboma rukami ho zdrazil za hrdlo. Kým sa dotýkal kože tohto človeka, kým pozoroval ako v ružovej hmle, že Dorota ušla z postele so zdvihnutými rukami, kým načúval jej výkriky, kým napodiv pozorným duchom, pri všetkej zúrivosti čo v ňom blčala, zbadal ešte aj čerešne, ktoré sa kotúlaly po posteľnej prikrývke, kým videl zelené stopky, tmavšie miesta na niektorých čerešniach, čo boli nadhnuté, kým napokon pocítil na jazyku ešte aj chuť čerešní, ako by ich bol jedol, kým vnímal toto všetko, myslel si: „Toto je zánik, toto je chaos.“

Američan, o ktorom sa neskoršie dozvedeli, že bol potulným artístrom, čo sa bezočivo a obratne votrel do meštianskej spoločnosti, zlostne odsotil útočníka a stal si do boxerského postavenia. Ale Daniel mu neposkytol času udrieť, napadol ho, stísol, strhol na zem a stískal mu pažerák. Američan stenal, bránil sa, vyslobodil si päšť a búchal ňou naokolo. „Damned fool,“ chrčal a udel Daniela do tváre, „damned fool! Prekliaty blázon!“

Dolu v dome sa ozvaly kriky. Na ulici sa sbiehali ľudia. „Polícia! Polícia!“ vrešľal ženský hlas a už ktosi šiel hore schodmi.

„Och; och, och!“ bedákala Dorota. Za pol minúty si

obliekla šaty. „Preč, preč, preč!“ šepkala a hľadala si rukavičky a dáždnik.

Na úzkej chodbe sa zjavila pani Hadebuschová, zalamujúc rukami. Za ňou stála Filipína. Dvaja mužskí vtrhli do izby, hodili sa na Daniela a Američana a chceli ich odtrhnúť od seba. Ale títo sa zahryzli do seba ako dvaja zúriví psi. Musela ešte prísť pomoc, zasiahol aj akýsi vojak a mliekár a konečne sa zjavili dvaja policajti.

„Musím ísť domov,“ bedákala Dorota vo vrešťaní žien, „pobrať si veci a odísť, odísť, odísť.“

S tvárou, ktorá sa príšerne ponášala na tvár nemej bláznivej, vykradla sa Filipína zpomedzi rozčúlene vykrikujúcich a klebetiacich žien a šla za Dorotou. Necítila, že ide, necítila dlažbu, necítila povetrie. Zas sa jej zmocnilo divé očarenie, ktoré pocítila už raz v živote, vtedy, keď vyšla na povalu a videla, že Gertruda visí na hrade.

Všetkými žilami jej prebiehala pálivá chuť nivočiť. „Podpál,“ zas jej hučalo v mozgu, „podpál!“ Dnes chcela vykonať dačo lepšieho ako podpáliť oheň na hromade smetí. Kráčala stále chytrejšie a chytrejšie. Napokon sa rozbehla a spievala si pritom surovým hlasom. Kabát nemala zapätý, lietal vo vetre. Ľudia, okolo ktorých bežala, zastávali v údive.

8.

Pán Carovius a starý Jordan sedeli v „Rajíku“.

„Ako sa menia okolnosti a ako sa všetko vyjasní a usporiada,“ povedal starý Jordan.

„Áno, už zívajú otvorené hroby,“ odpovedal pán Carovius cynicky.

„Ja už teraz,“ pokračoval Jordan, lebo nezbadal ne-

chuť, ktorú v pánu Caroviusovi vyvolala jeho výrečnosť, „ja už teraz môžem pokojne pozrieť smrti do očí. Skončil som si poslanie. Dokončil som dielo.“

„To znie práve tak, ako by ste boli vynašli kameň mudrcov,“ posmeškoval ho pán Carovius.

„Možno,“ odpovedal Jordan tíško a naklonil sa nad stôl. „Nie ste ďaleko od pravdy, ctený priateľ. Chcete sa presvedčiť? Chcete ma poctiť návštevou?“

Pán Carovius bol zvedavý. Zaplatili útratu a vybrali sa na námestie Egydia.

Keď prišli do Jordanovej komôrky, starček rozžal lampu a starostlivo zamkol dvere. Potom otvoril priestrannú skriňu a na prekvapenie pána Caroviausa vybral z nej veľkú bábu, oblečenú za horalku v kvietkavej sukničke, plátenej halienke a ružovej zásterke. Medenožlté vlasy mala zapletené do vrkočov a na hlave mala zelený plstenný klobúčik.

„Toto všetko je práca mojich rúk,“ povedal Jordan hrdó. „Sám som vzal mieru, sám ušil. Ešte aj topánočky som ušil. A teraz pozor, milý priateľ!“

Postavil bábu doprostred izby. „Bude rozprávať,“ pokračoval s rozjasnenou tvárou. „Zaspieva vám tirolskú pesničku. Sadli by ste si láskavo sem na stoličku. Nie tak blízko, ak smiem prosiť, ešte sú pritom rušivé zvuky, ktoré treba odstrániť. Ilúzia je mocnejšia, keď ostanete v určitej vzdialenosti.“

Učupil sa za bábou, čosi jej robil v drieku, bolo počuť bzučanie koliesok, starček potom vyšiel zpoza báby a povedal: „No, slečínôčka, ukáž, čo vieš!“

Z bábinho tielka sa ozval neprijemný, chripľavý, hrkavý hlások. Podobalo sa to chveniu kovových nití, spojenému s tlmenými zvukmi vodnej fajky. So zatvorenými očami by sa skoro mohlo uveriť, že počuť vzdialený spev. Ale keď sa človek díval a videl mŕtvu, larvovú,

milú voskovú tváričku, z ktorej vychádzaly prenikavé a nejasné zvuky bez artikulácie a bez rytmu, bolo to príšerné. Pánu Caroviusovi hrôza prebehla chrbtom.

Keď stroj prestal pracovať, bábe zapadly mihalnice a zatvorily sa ústa. Jordan upieral na pána Caroviusa pohľad, plný napätia. „Čo, čo o tom myslíte?“ opýtal sa. „Buďte celkom úprimný. Znesiem kritiku.“

Pán Carovius sa veru namáhal, aby potlačil smiech. Okolo úst mu trhalo. Ale zrazu v ňom zmizlo pohŕdanie a posmech, pocítil až nepríjemnú vážnosť, ozvala sa v ňom nepohodlná mäkkosť, ktorú už nepocítil, ani nevedel odkedy, a povedal: „Áno, je to znamenité. Skutočne znamenité. Aj keď to ešte treba zdokonaľiť.“

Jordan prikývol horlivo a natešený. Chcel sa práve rozhovoriť o mechanizme a umeleckom zostavení báby, keď vtom oba začuli v susednej izbe akýsi šramot. Načúvali. Odtískali tam akési náradie, kroky chodily sem a ta, potom počuli klopanie a vŕzganie, ako by ktosi dlátom otváral debnu. Potom čosi nahlas a dlho šuchotalo, ako by ktosi rozhadzoval papiere po zemi, potom hromžil akýsi hlas a nato sa ozvalo čudné pospevovanie a zvuky ako by „joj!“ a „huh!“ a zrazu sa rozpukaly plamene.

Starý Jordan roztvoril dvere a vykrikol ako decko.

Filipína stála na hromade horiaceho papiera. Otvorila Danielovu debnu, vyhádzala z nej všetky rukopisy a podpálila ich. Pohľad na ňu bol príšerný. Strapaté vlasy jej visely na pleciah, rukami sa ustavične rozháňala, ako by ťahala vodu zo studne, z úst jej vychádzaly vysoké, bľabotavé hrdelné zvuky, v ktorých nebolo nič ľudského, v tvári, osvetlenej svetlom plameňov, zračila sa jej príšerná radosť, a kým pán Carovius a starý Jordan ako ochromení stáli na prahu, začala vyskakováť

a vystierať ruky k plameňom, ktoré blčaly vždy vyššie a vyššie.

Pán Carovius sa napokon spamätal a videl, že je najvyšší čas zachrániť sa. Zakryl si tvár rukami a bežal, ako ho len nohy niesly, na chodbu a na schodište. Starému Jordanovi sa slzy lialy z očí, strach mu nedovolil uvažovať, vbehol nazad do izby, otvoril oblok a kričal na námestie. Potom sa rozpomenul na milovanú bábu, bežal k nej a vzal ju do náručia. Ale keď chcel vyjsť z izby, vyvalil sa mu naproti dym, ktorý ho omámil a štípal, no pretackal sa izbou, došiel na schody, ale sa pokĺzol, spadol a kľčovite objímajúc bábu, sletel dolu hlavou po schodoch. Tu ním ešte niekoľko ráz trhlo, potom ostal nehybne ležať.

Srdcová porážka mu zakončila život.

Dorota, ktorá si v byte balila veci, prebehla okolo mŕtvoly s bledou tvárou, vlečúc kufor, ale ani si ju nevšimla a zmizla v stisku rozčúlených ľudí.

•

9.

V dome pani Hadebuschovej sa policajtom napokon podarilo odtrhnúť Daniela od Američana. Daniel klesol na stoličku a tupo hľadel pred seba. Pani Hadebuschová doniesla vody, Američan sa obliekol v smiechu divákov.

Potom oboch odviedli na strážnicu, komisár si zapísal, čo potreboval na úradné vyšetrovanie. Daniel si všimol plynovú lampu, rúčku na pero, niekoľko vyškerených tvárí, vlastnú dokrvavenú ruku a nič viac. Američana zadržali na strážnici, aby zabránili ďalším výtržnostiam, ale Daniela prepustili. Počul, že mladík všeličo rozprával lámanou nemčinou a hlasom, čo sa dusil zlosťou, ale nebral to na seba.

Počuť brechať psa, hrkotať voz, zvonit' zvon, počul vravu, hundranie, volanie a šuľpanie nôh, ale všetko sa ozývalo, ako by cez steny väzenia. Tackavo šiel ďalej.

Keď prišiel ku kostolu Panny Márie, skrútil sa na Obilný trh a zrazu zazrel pred sebou Husiarika.

„Chod' domov,“ ako by bol počul vravieť chlapiatko smutným hlasom, „chod' domov!“

„Kto si a čo chceš odo mňa?“ opytovalo sa čosi v Danielovi. Ale vtedy ako by nebol už videl postavičku, ako by ju bol mohol vidieť iba zďaleka, v jasnom lesku.

Námestím Egydia bežali ľudia a kričali: „Horí!“ Daniel zahol za roh, odkiaľ mohol vidieť svoj byt. Za oblokmami v jeho izbe blčaly plamene. Pritisol si ruky na sluchy a s úzkostlivo vypleštenými očami sa predieral zástupom až k domu. „Pre Boha! Pre živého Boha,“ vravel prudko, „zachráňte mi truhlu!“

Mnohí sa dívali na neho. Pri obloku sa zjavila akási postava, ľudia ukazovali na ňu rukami. „Žena! Pozrite, žena!“ vykrikovali. A potom zas: „Tá podpálila! To je podpaľáčka!“

Daniel sa vrátil do domu. Hasiči ho predbehli. Vtedy, na chodbe pri svetle chytro prenášaných lampášov zazrel mŕtvolu starého Jordana, napochytre vystretú na núdzových nosidlách. Mŕtvolu a pri nej, v nadzemskom posmechu, bábu so strojom v bruchu. S tlmeným vzdychom klesol na kolená a dotkol sa čelom starcovej mŕtvej ruky.

Ako vo sne počul syčanie vody z hadíc, rozkazy, náhlivé behanie chlapov, potom sa mu zdalo, že sa letmo vynorila akási tôňa, postava ako by z podsvetia. Zaťatá päšť sa otvorila a hádzala pred neho dokrvavené papiere, ale keď pozrel nahor, videl len ľudí, čo sa tislí naokolo; postava sa pokĺzla pomedzi nich a v trme-vrme si ju nikto nevšimol.

Nepřítomným pohybom zdvihol Daniel najbližší papier. Padol na tvár báby. Povystieral ho a videl vlastnou rukou napísané noty z „Harzskej cesty v zime“. A pod notami byly riadky:

„Ale kto je to v úzadí?
Chodník sa stráca v kroví,
za ním sa zatvárajú
konáre kríkov,
tráva zas vstáva,
púšť ho pohlcuje.“

Melódia a rytmus, ktoré sa rozpínaly nad slovami, byly grandiózne pochemúrne, ako by v noci, nad morom, byly spievaly prenasledované tóny. Daniel sa rozpamätal na chvíľu, keď toto skladal, rozpamätal sa na Gertrudinu tvár a na jej pohľad, keď jej to hral. A Lenora tu stála v bielych šatách, s myrtovým venčekom vo vlasoch, a tóny nadnášaly tkanivo nekonečného času. „Ale kto je to v úzadí?“ bedákalo to hlboko a ťažko, opytovalo sa prorocky, mohutne. Vtedy si zakryl tvár a rozplakal sa a cítil, ako by mu malo puknúť srdce.

Mŕtvy starec a bába tu ležali rovnako nehybne.

Za pol hodiny zahasili oheň. Obe podstrešné izbičky úplne vyhorely, ale inej škody nebolo.

Filipína zmizla bez stopy. Nikto nezbadal, že odišla z domu, preto sa zpočiatku všetci domnievali, že zhorela v plameňoch. Ale keď ju hľadali, presvedčili sa, že sa mýlili. Polícia ju všade hľadala, ale márne, nenašli ju. Niektorí ľudia, čo ju bližšie poznali, neústupčivo tvrdili, že zhorela do tla, že z nej ostala iba hľbočka čierneho popola.

Nech bolo akokoľvek, Filipína sa už nevrátila do domu a nikdy o nej nikto nepočul a už nikdy ju nikto nevidel.

•

ALE KTO JE TO V ÚZADÍ?

1.

Neskoro večer prišiel Benda. Skoro presne vedel, čo sa stalo. Na chodbe stretol Agnesku. A dievčatko, inokedy skúpe na reči, bolo teraz napodiv shovorčivé. Ale mohlo len potvrdiť, čo už počul v meste.

Agneska šla s ním hore a Benda dlho stál pred vypálenými miestnosťami, ktoré strážili dvaja hasiči. „Všetky noty zhorely,“ povedala Agneska a Bendovi sa zdalo skoro nemožné ísť k priateľovi po takejto pohrome. Ale zahanbil sa za nesmelosť a sišiel dolu k Danielovi.

V dome už zas bol pokoj.

Daniel zažal sviečku v obytnej izbe. Po chvíli sa mu zdalo, že je akosi tma, a zažal ešte jednu sviečku.

Chodil sem a ta. Miestnosť mu bola primalá, otvoril dvere do Dorotinej izby a chodil aj tu sem a ta. Keď vošiel do temnej izby, vždy sa mu pery pohly akýmsi šepotom, a keď sa vrátil do osvetlenej miestnosti, hľadel chvíľočku do svetla sviečok.

V črtách sa mu zračil nesmierny bôľ, vari už nemohlo byť väčšieho. Zdalo sa, že ani nezbadal vchodiaceho Bendu.

„Všetko zhorelo? Všetko je zničené?“ opýtal sa Benda,

keď sa bol asi štvrťhodinu mlčky díval na Danielovo blúdenie.

„Pribudol hrob k ostatným hrobom,“ šepkal Daniel hlasom, ktorý sa neponášal na jeho hlas. Potom zdvihol hlavu, lebo sa tiež zhrozil vlastného hlasu. Zdalo sa mu, že do izby tiško vošiel ktosi cudzí.

„A aj posledné, veľké dielo, o ktorom si mi rozprával, plod mnohých rokov?“ spytoval sa Benda ďalej.

„Všetko,“ odpovedal Daniel do povetria, „všetko, čo som složil, odkedy som mohol bezpečne veriť v seba. Sonáty, piesne, Kvarteto, Žalm, Harzská cesta, Pútnikova búrlivá pieseň i Symfonia. Zhorelo všetko do poslednej noty.“

Áno, bol tu niekto cudzí, lebo bolo počuť, ako sa tiško smeje. „Prečo sa smeješ?“ opýtal sa Daniel a popravil si okuliare.

Preľaknutý Benda odpovedal: „Nesmial som sa.“

„Tráva zas vstáva, púšť ho pohlcuje,“ povedal neznámy. Mal oblečené starosvetské šaty, na hlave smiešnu čiapočku a obuté mal shrnovacie čižmy. „Mal by som ho poznať,“ nihlo sa Danielovi myslou, a rozmýšľal so zakaleným pohľadom.

„Veď je to ako vražda, neslýchaná vražda,“ kričalo v Bendovi. „Ako to len môže zniesť, čo urobí?“

„Čo mám robiť?“ nahlas vyslovil Daniel myšlienku Bendovu. Stále chodil sem a ta a chvíľkami poškuľoval na neznámeho, ktorý pomaličky kráčal izbou do výklenku. „Môže si vôbec nejaká ľudská fantázia predstaviť, čo sa dá robiť po niečom takomto? Prepadnúť sa. Stratiť sa v pomätenosti.“

„Oho!“ bolo počuť neznámeho, „to je primnoho.“

„Keby aspoň mlčal!“ myslel si zmučený Daniel. „Iste vieš, čo vykonala tá, ktorú som si volal ženou,“ pokračoval.

čoval. „Nezáleží na tom, že som sa spustil s tým márnivým duchom zrkadla, čo nemal duše. Ešte aj mocnejší ako ja sa chytili do tejto siete a zaplietli sa. Nikdy som si klamne nenamýšľal, že som obrnený proti všetkému, čo oslepuje na tejto zemi. Hoci som si myslel, že môžem vycítiť a rozlišovať pravdu od klamstva, ako ruka rozlišuje sucho a vlhko. Ale nechápem, ako s tým súvisí to druhé, prečo sa muselo stať to strašné.“

„Dobre sa ti stalo,“ povedal votrelec vo vysokých čižmách. Sadol si na stoličku vo výklenku a vyzeral celkom priateľsky.

„Prečo?“ hučal Daniel a zastal.

Benda vstal s ohromenou tvárou. „Obľahči si, Daniel, povedz všetko,“ nástojil, láskavo, „vyvrav sa z duše!“

„Keby som mohol, Fridrich, keby som len mohol! Keby som mal dar výrečnosti! Alebo keby to niekto vycítil a mohol povedať!“

„Skús. Prvé slovo je často iskrou, čo podpáli plameň.“

Daniel mlčal. Votrelec vo výklenku povedal rozvážne: „To dosahuje hlboko, do najskrytejších záhybov duše a zas vysoko k nesmrteľným veciam.“

Daniel ostro pozrel na neho a videl, že to bol Husiarik.

2.

Márne bolo všetko úsilie nahovoriť Daniela, aby rozprával; asi o polnoci sa Benda teda odobral. Agneska mu otvorila bránu a Benda jej povedal: „Bedľi o neho, nemá už nikoho okrem teba.“

S rukami za hlavou ležal Daniel na pohovke a nespúšťal pohľad s povaly. Oči ho páľily, zavše prebehlo ním chvenie.

„Nepříjemne ti je,“ povedal Husiarik; „v povetrí ešte cítiť zápach dymu a z tamtej tmavej izby ťahá.“

Daniel vstal, zavrel dvere a zas si ľahol.

Zdalo sa, že kovová postava sa stáva ohybnou, bolo to podobné, ako keď sa začína topiť úplne zamrznuté teleso. „Mnoho si prežil,“ pokračoval zamyslený Husiarik. „Veď je jasné, že kto chce tvoriť, musí aj mnoho prežiť. Zážitok mu je materinským mliekom, semeniskom, kam sa sbiehajú všetky šľavy, z ktorých vytvára tvary a postavy. Ale prežiť a prežiť je rozdiel.“

„Zbytočné mudrovanie,“ zlostne hundral Daniel, „žiť znamená prežiť.“ A rozmýšľal, ako by sa striasol nepríjemného vravka.

Zas bolo počuť Husiarikov tichý smiech. Odpovedal: „Mnohí žijú a nežijú, trpia a netrpia. V čom väzí ľudská vina? V bezcitnosti, v nečinnosti. Tu treba odstrániť celkom určitý a celkom nesprávny pochop veľkosti. Čože je veľkosť? Nič, iba vyplnenie radu drobných povinností.“

„Je rozdiel medzi tvorcom a všetkými ostatnými ľuďmi,“ odpovedal Daniel, ktorého tento rozhovor rozčúľoval a mučil.

„Myslíš len na hudbu?“ opýtal sa Husiarik a v dobráckom pohľade sa mu zjavil posmech.

„V hudbe je tvorenie prísnejšie spojené s bezpodmienečnosťou a krajnosťou ako vo všetkom ostatnom, čo človek dáva ľuďom,“ odpovedal Daniel. „Hudobný génius je najbližší Bohu.“

Husiarik prikývol. „Ale jeho pád sa začína krok pred božím trónom a je hlboký. Vieš, čo si? Vieš už konečne, čo nie si?“

Daniel si pritisol ruku na prsia. „Bil som sa o nestále vavriny? Kfnil som nedospelé ľudstvo surogátmi alebo napodobňoval som nebeský rozlet tancom svätého Víta?

Nekonal som vždy podľa najlepších vedomostí a podľa svedomia? Bol som klamárom?“

„Nie, nie, nie,“ upokojil ho Husiarik, sňal si čiapočku a položil si ju na kolená. „Bol si vždy na mieste, o tom niet pochybností, bol si na mieste. Celý život ti vprúdil do duše a žil si vo veži zo slonovej kosti. Dušu si mal dobre chránenú, od začiatku dobre chránenú. Ako keď sa plavec natrie tukom, prv ako skočí do vody. Trpel si. Jed Nessosovej košele*), ktorú si nosil, spálil ti kožu a bolesť sa premenila na sladké tóny. Takíto sú tvorcovia, nezraniteľní a neprístupní, takto si ich predstavuješ. Však? Od ľudí, čo berú na seba kríž sveta a rastú predsa v bolesti nad vlastným osudom. Takýto si, takto vyzeráš dnes, v štyridsiatom druhom roku.“

Zatrpknutý tón sa neočakávane dotkol Daniela, ktorý obrátil tvár v tú stranu, kde sedel Husiarik. „Nerozumím ti,“ povedal pomaličky. Z dvornej izbičky sa ozval bolestný plač Gottfriedka a potom Agnesino čičikavé pospevovanie.

„Keby si radšej nebol žil vo veži zo slonovej kosti,“ vykrikol Husiarik. „Keby si bol býval citlivejší, keby si nebol býval taký chránený! Bol by si predsa žil, žil, žil celkom opravdivo a celkom ako nahý v tŕni! Bol by ťa život zgniavil, ale tvoja láska by bola bývala opravdivá, nenávisť, ktorú si zažil, skutočná, nešťastie skutočné, lož skutočná, posmech a zrada skutočná, ba ešte aj tône mŕtvych by boli bývaly skutočné. A jed Nessosovej košele by ti nebol spálil len kožu, ale bol by ti prenikol až do krvi, do najtichšej, najsvätejšej hĺbky srdca, vtedy by tvoje dielo nebolo vyrástlo v zápase proti svojej temnote obmedzenej trýzni, neoslobodené

* Nessos = v gréckej mytológii jeden z kentaurov, Herakles. (Pozn. prekl.)

od ľudí a nepožehnané Bohom. Len si nenamýšľaj, že si znášal utrpenie sveta, niesol si len vlastné utrpenie, milujúci a nemilujúci, pokorný a namyslený, neľudský si bol, neobčiansky!“

„Kto si? Čo si to dovoľuješ“ jachtavo sa sklázlo Danielovi s perí.

„Ej, či nevidíš, kto som? Som Husiarik,“ znela odpoveď, sprevádzaná úprimnou poklonou. „Husiarik, osamelý za mriežkou, osamelý na vodnej nádrži. Ale postavili ma vprostred jarmočniska. Som bezvýznamný tvor, dostupný každému, kto ide okolo, čo aj mi pripisujú akúsi monumentalitu. Ale ja si nič nerobím z monumentality, kašlem na ňu. Dodávam trochu dôstojnosti trhoviskú, na ktorom sa mešťania jednú o jabĺčka a zemlinky, to je všetko. Vidia ma vždy stáť vzpriameného pod oblohou, a hocj mám skvostné miesto, dívajú sa na mňa stále ako na ťuľka. Dost' dlho mi vešali na krk tvoje meno a zdá sa mi, že neprávom, úplne neprávom. Ja som si verne opatroval husi, nikto mi nemôže nič vyčítať.“

Husiarik sa nevinne a šťastne rozosmial, a keď Daniel zas pozrel do výklenku, bola stolička prázdna a čudný hosť preč.

3.

Ale prišiel zas, a keď sa Daniel telesne celkom zlomil a musel ležať v posteli, navštevoval ho pravidelne. Sedával pri Bendovi, lebo Benda bol často od rána do noci v izbe pri Danielovi, ale Daniel bol stále mlčanlivejší a často ani neodpovedal na Bendove otázky.

Husiarik vchádzal za doktorom Dingolfingerom a po-

riadne sa naťahoval, aby mu videl ponad plece, keď písal recept. Lebo bol malý, doktorovi iba po pás.

Skackal okolo Agnesky, keď doniesla polievku, a ŕutoval dievčatko, že tak zle vyzerá. Agneska mala len trinásť rokov a pôsobila smutným dojmom dospeléj osoby, ktorej oči bojazlivo a ukradomky striehly za láskavým pohľadom iných ľudských očí. „Aj o ňu sa treba starať, aj ju treba opatrovať,“ povedal Husiarik, krútiac hlavou, „aj jej by bolo treba navariť dobrej polievky.“

Nebolo ho možno nazvať dotieravým, ale staral sa o všetko, čo sa v dome robilo. Keď prišli úradné osoby vypočúvať Daniela o požari, bol nevľúdny a nechcel pánov vpustiť do izby. „Dajte mu konečne pokoj,“ modlikal, „konečne sa môže sústrediť a rozpomínať.“ A naozaj, páni onedlho odišli.

Pritom bol stále dobrej vôle, stále ochotný žartovať. Zavše si tiško hvízdal a vystieral si kabátik. Prejavovala sa u neho akási sedliacka prefíkanosť, ale nebola nepríjemná, lebo ju prevládaly milé spôsoby a detská veselosť. Najčastejšie hovoril norimberským dialektom a len vtedy, keď bol s Danielom sám, hovoril plynňou nemčinou a jeho prirodzené vzdelanie a bohatstvo výrazov bolo naozaj hodné obdivu.

Desať ráz denne bežal do komôrky ku Gottfriedkovi a prejavoval radosť z krásneho dieťaťa. „Ako ti závidím, že sa ti šuľpe po dome takéto živé stvoreniatko,“ vravel Danielovi a Daniel pomaličky cítil, že v ňom rastie nežnosť k dieťaťu.

Keď sa Husiarik už udomácnil u Daniela, nosieval si vždy aj obe husi a opatrne ich kládol do kútika v izbe. Raz večer sedel pri nich a žartoval s nimi, vtom ktosi zacengal a do izby sa vrátil Andrej Döderlein. Narobil mnoho kriku a žiadal, aby mu povedali, kde mu je dcéra.

„Na moj' dušu, starý známy,“ povedal Husiarik a ve-

selo žmurkal. „Vidam ho teraz po krčmách častejšie, ako mu osoží zdraviu!“

„Prosím, ba rozkazujem vám, aby ste sa miernili,“ zdržanlivo povedal Benda Andrejovi Döderleinovi a ukázal na posteľ, kde ležal Daniel.

„Moja dcéra je nie zlá, to si vravte takým, čo ľahko uveria,“ kričal Döderlein s tvárou a pohybmi kráľovského Leara a potriasal hrivou. „Násilím ju voviedli do skazy, nízkymi úskokmi ma okradli o kvietok srdca. Kde je len to nešťastné, zradené dieťa, čím si zakryje nahotu?“

Vtedy sa stal zázrak. Husiarik sa ovesil na obrovskú ruku Olympčana, priblížil mu ústa k mäsitému uchu a pošepol mu čosi s vyčítavou tvárou. Döderlein sa začervenal a zbledol, pozrel do zeme a mlčky odišiel hromotným krokom. Husiarik si skrížil ruky na prsiach a díval sa za ním v hlbokých myšlienkach.

„Vraj sa spíja,“ povedal Benda, „vraj žije životom hýrivca. Je to na neuverenie. Döderleinovci sa obyčajne uspokojili s tým, že blúdili na brehu močiara a nechávali iných padať do neho. Döderleinovci sa rodia v nepravom hermelíne a aj umierajú v nepravom hermelíne.“

„A predsa je to tiež človek,“ povedal Husiarik, ale počul ho len Daniel.

Daniel vzdychol.

4.

Bola hlboká noc. Daniel nemohol spať. Husiarik sa mu učupil pri nohách konča postele a hľadel na neho ako na drahého trpiaceho brata.

„Nemôžem zaprieť, že ti je ťažko ďalej žiť,“ začal

Husiarik a namáhal sa tlmiť prenikavý hlások. „Keď si tak pomyslíme, deň beží za dňom, noc za nocou, a z ničoho sa nemožno tešiť. Všetko je odrezané, všetky nite pretrhané, základ, na ktorom sme stavali, zrúcaný. Si ako matka mnohých detí, ktorá za deň, jedným úderom stratila všetky deti. Dlhoročný zápas bez odmeny, práca daromná, nadarmo si prelieval krv vlastného srdca, nadarmo si trpel nedostatkom, celá minulosť je len zlým, divým snom. Ach, chápem, je to tvrdé, veľmi tvrdé a zdá sa ťažkým nezúfať si.“

Daniel si rukami prikryl tvár a vzdychol.

„Už si sa spytoval, ako ti ovládla osud vraždiaca ruka? Ej, tá Filipína. Tá dcéra Jasona Filipa! Mám už skoro štyridsať rokov, ale takej ženy som nevidel. No, len nazri do minulosti. Otvor oči, teraz sú čisté a môžu sa dívať. Či si nestrpel, aby sa ti tento diabol zamiešal do života, a nebol si nesnášateľný k anjelom, ktorí pritulili k tebe perute ako moje husi ku mne? Diabol u teba tučnel, upír sa vykľmil. To je preto, že nechceme dávať, keď vždy len berieme, berieme, berieme. Vtedy tučnie diabol a upír je stále pažravejší. Ach, mnoho dobrých géniov ušlo od teba, mnohých si zaplašil, ty zakliaty, ty začarený, ty! No, peklo má už svoju korisť, nebo sa zas môže otvoriť tvojmu srdcu, ktoré sa znovu narodilo.“

„Niet neba,“ bedákal Daniel, „je iba tma a temnota.“

„Dýchaš, pulz ti bije a na každej ruke máš ešte päť prstov,“ odpovedal Husiarik pokojne. „Kto zaplatil, je voľný. A ty si zaplatil dlžobu.“

„Sebe som dlžen. Ak budem ďalej žiť, zas narobím dlžôb. Keby som žil odznovu, nevyhol by som rovnakým dlžobám.“

„Ale stáva sa premena, pomocou ktorej odpúšťajú. Odvráť oči od fantomu a staň sa skutočným človekom,

vtedy môžeš byť tvorcom. Ak si človekom, skutočným človekom, možno ani nepotrebuješ dielo, vtedy možno vyžiari už z teba moc a nádhera. Nie sú všetky diela len okľuky človeka, len nedokonalé pokusy k jeho zjaveniu? Keď dielo pohltí všetku lásku, kde ostáva človek? Či si väčšmi neľúbil sadrovú masku ako tváre, ktoré okolo teba plakaly pre teba? Nedal si sa ovládať bytosťou larvy a duchom zrkadla a nepošpinil si si tým dušu a neochromil ducha? Ako môže byť tvorcom niekto, kto ubíja a klame v sebe ľudskosť? Tu nejde o „môcť“, Daniel Nothafft, tu ide o „byť“.“

Trýznený Daniel sa hádzal na hlavniciach. „Prestaň, prestaň!“ vravel v dusení.

Husiarik sa nahoľ nad ním a ako zviera, čo túži za teplotou, priplazil sa mu bližšie k telu. „Uvoľni kŕč!“ napomínal ho, „Roztrhni reťaz! Tvoja hudba nemôže dať ľuďom nič, kým si uväznený v sebe. Cíť ich biedu! Cíť ich nesmiernu osamelosť! Pozri na nich! Pozri na nich!“

„Toľko ich je,“ odpovedal Daniel v najväčšom utrpení, „mätie ma státisíce tváří, gniavi ma státisíce obrazov. Nevieť rozlišovať, musím utekať, stále utekať.“

Čosi nesmiernu nežného, nevýslovne presvedčivého a úchvatného bolo vo zvuku Husiarikovho hlasu, keď povedal: „Hovorím k tebe ako Kristus: Vstaň a choď! Vstaň a choď, Daniel! Pod' so mnou na moje miesto. Buď mnou od rána do večera a ja zatiaľ budem tebou.“

Vtedy Daniel vstal, a kým sa dobre spamätal, bol už aj oblečený a s Husiarikom na ulici. Šli na Ovocný trh a Daniel, v akomsi zatemnení smyslov výskriabal sa s pomocou Husiarika na vodnú nádrž za mriežkou a chytil obe husi pod pazuchy. A zastal mlčky a nehybne práve tak ako Husiarik a vyčkával, čo malo prísť.

Ale nestalo sa nič zvláštneho. Všetko, čo sa robilo, bolo celkom všedné a naoko celkom zvyčajné.

Nastalo ráno a ženy-trhovkyne posnímaly s košov vrchnáky a povrazy. Farbisto žiarily čerstvé čerešne, mladé hrušky a prezimované jabĺčka a množstvo vrabcov d'obalo v slame, čo ležala na dlažbe. Zore východu ustúpily na nebi raňajšej belasosti, ponad kostolnú strechu sa ťahaly oblaky, ženy klebetily, vozy hrkotaly, pohoniči vykrikovali, v oblokách vyťahovali záclony, ženské a mužské tváre vykukávaly a dívaly sa, aký bude čas. Ospalé tváre, ustarostené tváre, zlé tváre a dobré tváre, mladé i staré.

Potom prichodily slúžky a meštianske panie nakupovať. Skúmavo si obzeraly ovocie a namáhaly sa jednať. Sedliačky vábily, a keď nikoho neprivábily, nadávaly. Keď dojednaly kúpu, chytili vážky do ruky, na jednu miskú položily závažie, na druhú ovocie, a do tých čias vychvaľovali tovar, kým neshrably peniaze. Potom prepočítaly drobné a dívaly sa na ne s výrazom, ako by chceli povedať: „Dobre je zarábať.“

Ale tí, čo dávali peniaze, mali v tvári výraz úzkostlivej prísnosti, ako by v myšlienkach boli počítali a ešte raz uvažovali, koľko smú vydať. A najčudnejšie bolo — Daniel to badal stále jasnejšie — že vari kupovanie malo určitú hranicu, že kupujúcim akýsi tajomný veliteľ obmedzil peniaze a že vyzerali, ako by im hrozilo zničenie, keby prestúpili túto hranicu. Bolo toľko rozvahy u tých, čo peniaze dávali a toľko víťazného šťastia u tých, čo ich brali, že to bolo až dojemné, a celý tento drobný život vyzeral zrazu nezvyčajne divný, čudne svätý a zákonitý.

Odohrával sa hodný úcty, nezahalený. Hojnosť ne-

porušila poriadok, slová nezatemnily smysel. Tu bol tovar, tam zas peniaze. Misky váh vážily správne a presne. Plody blúdily z koša do koša, ruky ich odnášaly domov. Každý si kúpil podľa potreby a podľa prostriedkov, každý sa držal vlastnej hranice.

A hodiny na veži bily a tône blúdily okolo každej veci. Takto bolo dnes, takto bolo pred štyristo rokmi.

Takto tu stály domy s takýmito oblokmj a z oblokov sa dívali ľudia s nežnými alebo pochmúrnymi očami. Stále rovnaký zákon, stále rovnaké jednanie, stále rovnaké ovocie, ktoré dozrieva stále v rovnakom čase. Vrabce čvirikaly pod kostolnou strechou, oblaky letely po nebi, vietor fúkal po uliciach, srdce sveta bilo večným rytmom.

Nie je to Terézia Schimmelweisová, čo sa tam vlečie okolo rohu? Aká je stará, aká slabá, aká shrbená rokmi a starosťami! Má vlasy popolavé ako skala, tvár ako vápno. Je biedne oblečená a nedíva sa na okoloidúcich. Len na koše, plné ovocia, pozrie zavše žiadostivým pohľadom, ktorý Daniel s bolestným prekvapením zbadal zpoza železnej mriežky.

A nekrivká to tam pani Hadebuschová? Hoci má tvár prešibanej zločinky, predsa má v očiach strach a hrôzu. Má už oporu len v zemi pod nohami, je chudobná, stratená, úbohá duša.

Vtom sa vynoril Alfonz Diruf, ktorý sa už dávno utiahol do súkromia a vyšiel si, tučný a zamračený, na zvyčajnú raňajšiu prechádzku na mestské hradby. A tu ide herec Edmund Hahn so zvodcovským pohľadom a na nevyspatej tvári sa mu zračia choroba a tupé pudy. A tu si sochár Schwalbe tajne kupuje niekoľko jablčok, ktoré si doma upečie, lebo nemá nič teplého zjesť. A nie je toto pán Carovius, čo sa tu tára ako bludný duch, ochabnutý a so zakaleným rozumom?

A okolo Daniela prechodia žobráci a prechodia boháči. Prechodia ľudia uctievaní, ktorých pozdravujú, a pohŕdani, ktorým vyhýbajú. Prechodia veselí a ustarostení, prechodia náhlivci a váhavci. Prechodia takí, čo si objímajú život ako mladuchu, a takí, čo ešte dnes umrú. Nieкто vedie dieťa za ruku, nieкто drží ženu popod pazuchu. Doktorí vláčia bremeno, iní kráčajú vzpriamení a voľní. Ten ide za svedka na súd, tento zas beží po lekára. Ten uteká pred domácim nepokojom, tento sa usmieva v myšlienkach na šťastie. Ten stratil peňaženku, tento číta osudný list. Ten ide do kostola pomodliť sa, tento do hostinca ohľušiť si žiaľ. Ten jasá v očakávaní dobrých obchodov, tento je zronený, lebo mu núdza stojí pred dvermi. Pekné dievča sa sviatočne vyobliekalo, kalika oddychuje pod bránou. Chlapec si spieva pesničku, staršia pani kráča s vyplakanou tvárou. Pekár nesie chlieb, obuvník topánky. Vojaci idú do kasární, robotníci vychádzajú z tovární.

Daniel sa cíti, ako by mu nikto z nich nebol cudzí. Ako by bol vnikol do života každého z nich. Na vyvýšenom mieste, ohradenom mriežkou, im je bližší, ako keď kráčal medzi nimi. Vodný prúd, ktorým ich obdarúva, je ako osud, čo plynie a shromažďuje sa v nádrži. Ako by mu z prameňa striekala múdrosť, hodina mu je storočím. Nech sú ľudia akokoľvek stvorení, keď im pozrie do očí, zmocní sa ho nadzemský pocit. Vo všetkých očiach vidí rovnaký výraz. Rovnaký oheň, rovnaký strach, rovnakú prosbu, rovnakú osamelosť, rovnaký osud, rovnakú smrť. Vo všetkých je božia duša.

A už necíti vlastnú osamelosť, cíti sa rozdelený. Nezávisť sa rozplynula ako dym. Čo sa teraz tká do tónov, čo vyviera z hlbokého prameňa, je krv všetkých tých, čo chodia po trhu a voda je čímisi inším, ako bola. Voda očisťuje duše do čistoty anjela.

Prešlo poludnie, nastal večer, deň tvorenia. A keď sa zvečeriło, spustila sa hmla a Daniel sišiel s nádrže, opatrne položil na ňu husi a šiel domov. Vošiel do predsiene na prah dvornej izby a zjavil sa mu utešený pohľad.

Husiarik sedel pri Agneske a malom Gottfriedovi a hral sa s nimi. Vytrhoval im z farbistého papiera postavičky a stavil ich na stôl na zahnutý okraj. Tam nimi pohyboval a rozprával namiesto nich také veselé reči, že Agneska, ktorá sa v celom živote srdečne nezasmiala, stala sa deckom, ktorým vlastne bola, a zo srdca sa smiala.

Gottfriedko ešte len džavotal a tľapkal ručičkami, a keď sa neobratne pohol na stole, kde sedel, Husiarik ho zas posadil na bezpečné miesto zbehlou a skúsenou rukou.

Keď Daniel vošiel do dverí, Husiarik vstal a pristúpil k nemu. Pozdravil sa mu a povedal dôverne: „Vrátil si sa s cesty? Nám sa celkom slušne minul čas.“

Ale v izbe bola práve taká hmla, ako sa spustila na studňu, keď s nej sišiel Daniel. Vtedy deti, Agnesa a Gottfried, pocítily hroznú úzkosť a strach. Chlapček sa rozplakal a Agneska ho objala a tiež sa rozplakala.

Daniel pristúpil k nim a povedal: „Neplačte, veď som pri vás, už nemusíte plakať.“

Sadol si na Husiarikovo miesto, poobzeral si papierové postavičky a s úsmevom pokračoval v hre, ktorú začal Husiarik.

Chlapček sa upokojil a Agneska sa zas rozveselila. „Dobrá noc,“ vykrikoval Husiarik, „teraz som ja už zas ja a ty si ty.“

Priateľsky kývol a zmizol.

6.

Ešte v ten večer prišli šiesti Danieloví žiaci, ktorí počuli, že ho prepustili z hudobnej školy.

Neboly to len povedačky. Andrej Döderlein sa o to postaral. A vypovedali ho aj z úradu organistu. Verejný škandál, ktorý zapríčinil, popudil proti nemu cirkevnú správu.

Šiesti žiaci vošli do komôrky, kde Daniel sedel s deťmi, a žiak, ktorého si vyvolili za rečníka, povedal, že sa rozhodli ostať pri ňom, aby ich neodmietol.

Boli to umní a živí mladíci. V očiach mali zápal, ktorý ešte nezakalila lenivosť a namyslenosť.

„Neostanem v meste,“ povedal im Daniel, „pôjdem do Eschenbachu, do rodiska.“

Žiaci si vymenili pohľady. Potom povedal rečník: „Pôjdeme s vami.“ A všetci prikývli.

Daniel vstal a každému podal ruku.

O dva dni, keď už Daniel rozpúšťal domácnosť, prišiel sa odobrať Benda. Volala ho práca, volala ho veľká povinnosť.

Zpočiatku Benda skoro nemohol pochopiť, že Daniel by ešte mohol pracovať, že by v ňom ešte mohol byť život a nie len trosky existencie, zrúcaniny srdca. A predsa tak bolo.

Ako by sa Daniel bol oslobodil, najznámejším to nešlo. Hoci bol ešte skúpejší na slovo ako predtým, mal v očiach nový, vážny, ale zároveň veselý lesk. Bol miernejší a v tvári sa mu zračil úplný pokoj.

Priatelia si podali ruky. Benda pomaličky vyšiel z izby, pomaličky schádzal dolu schodmi, pomaličky kráčal ulicami. Cítil sa taký nepatrný. Cítil sa taký nezvyčajne nepatrný.

A Daniel prešiel bývať do Eschenbachu, do rodičovského domčeka. Žiaci sa ubytovali u mešťanov.

Obyvatelia mestečka videli v ňom originálnu postavu a usmievali sa, keď ho dakto spomenul alebo keď ho videli blúdiť ulicami zamysleného ako obyčajne. Ale neboly to zlé úsmevy. Čoskoro sa z nich stratil počiatočný posmech a na jeho miesto nastúpil pocit určitej hrdosti.

Získal si tajomnú moc nad ľuďmi, ktorí sa s ním stýkali, a mnohí sa s ním radili v ťažkých životných okolnostiach. A najmä žiaci ho zbožňovali. Dokázal im napäť pozornosť a strhnúť ich. A používal pritom najprostejšie prostriedky. Žiarivá osobnosť, súzvuk medzi slovom a skutkom, ľudská vážnosť, ľudský pohľad, oddanosť ku všetkému a veľká citnosť, to byly jeho prostriedky.

Stal sa slávnym učiteľom, každým rokom rástol počet žiakov, ktorí sa chceli zúčastniť na jeho vyučovaní. Ale prijímal len niekoľkých, len najlepších, a so spoľahliovou istotou si ich vyberal a rozlišoval.

Ničím sa nedal zväbiť, aby opustil odľahlé miesto, kde sa rozhodol žiť.

Zväčša býval priateľský, nebýval roztržitý a presne a prísne pozoroval, čo sa robilo okolo neho. Nahneval sa len, keď videl niekde trápiť zvieratá, a raz na veľkú radosť chlapcov z ulice prudko sa poškriepil s pohoničom, ktorý zúrivými údermi biča poháňal vychudnutého koňa, zapriahnutého do voza s ťažkým nákladom. Ľudia sa veselo smiali a vraveli: „Ten pán profesor, to je už blázon.“

Agneska mu viedla domácnosť a verne sa starala o všetko, čo potreboval. Keď odchádzal z domu, podávala mu

klobúk a paličku a každý večer pred spaním ho bozkala na čelo. Ani sa skoro neshovárali, ale aj takto mlčky si dobre porozumeli.

Z Gottfriedka rástlo spôsobné dieťa. Telesne sa ponášal na Daniela a mal Lenorine oči. Áno, boly to oči s belasým ohňom a zdedil aj Lenorinu nedotknuteľnosť a hrôzu pred každou lžou a pretvárkou. Daniel v tom videl úchvatnú hru prírody s hlbokým smyslom. Tu vari neplatily zákony krvi a Danielove city často blúdily medzi vďakou a úžasom.

Neskoršie sa dozvedel o Dorote, že sa živí hraním v dámskej kapele. Chcel sa dozvedieť viac, stopy viedly do Berlína, potom sa stratily. O niekoľko rokov sa dopočul, že je metresou českého statkára a že sa v automobile preváža po talianskej Riviére.

Oznámili mu aj smrť pána Caroviusa. Vraj mal ťažkú poslednú hodinku, vraj neprestajne volal: „Moju flautu, dajte mi moju flautu!“

8.

V auguste roku 1909 oslavovali Danielovi žiaci majstrovu päťdesiatku. Nasnášali mu všelijaké dary a usporiadali hostinu v hostinci „U vola“.

Šuhaj, krásny ako obrázok, Danielov žiak, o budúcnosť ktorého sa Daniel neobyčajne staral, podal učiteľovi kytku ohnivých hôrných palií, ktoré rástly v okolitých lesoch. Natrhal ich vlastnou rukou a položil do vzácnej vázy.

Jedli prosté pokrmy a zapíjali ich domácim vínom. Medzi jedlom Daniel vstal, chytil skleničku a povedal s pohľadom, upreným do veľkej diaľky: „Pripíjam by-

tosti, ktorú nikto z vás nepozná, ktorá vyrástla tu v Eschenbachu a ktorá mi tajomne zmizla pred mnohými rokmi. Ale viem, že je v tejto chvíli šťastná a milovaná.“

Všetci zdvihli sklenice. Dívali sa na neho a dojala ich jasnota jeho čft.

Potom šiel so žiakmi do kostola. Dal otvoriť obe krídla dverí, aby vprúdilo dnu denné svetlo a šírilo mliečnu jasnotu do výšav, predtým temných.

Vyšiel k organu a začal hrať. Niekoľko mužských a žien, čo chceli prejsť námesťm, vošlo do kostola a tíško si sadlo do lavíc k žiakom. Potom prišli deti. Bojazlivo vhopkaly chrámovými dverami, zastaly a otváraly oči. Prichádzalo stále viac ľudí, lebo velebné zvuky prúdily až do bytov. Všetci sa mlčky a vážne dívali na organ, ktorého velebné melódie ich nečakane vyviedly z nízosti všedného dňa.

Tóny rástly ako modlitba z preplneného srdca. Keď sa šumivá hymna skončila, prenikol z radu poslucháčov tichý dievčenský plač.

To plakala Agneska. Či sa v nej úplne vzbudil život? Opakovalo sa v nej, čo sa kedysi stalo s matkou?

Deti dorastajú, zmocňuje sa ich vlastný osud.

V podvečer sa bol Daniel so žiakmi prejsť na lúkach. Šli ďaleko. Ozývaly sa posledné hlasy vtákov, bledlo červené nebo.

Vtedy sa opýtal pekný chlapec, čo kráčal popri Danielovi: „A práca, majster?“

Daniel sa iba usmial. Blúdil pohľadom po okolí.

Krajina je meňavo zelená. Okolo rybníkov je tráva vyššia, často taká vysoká, že z kŕdľov husí vidieť len zobáky, a keby nebolo gagotania, zdaly by sa tieto zobáky akýmisi zázračnými, pohyblivými kvetmi.